

IZOBRAŽEVANJE V PRIHODNOSTI

FUTURE EDUCATION

MIB d.o.o.
MIB EDU
ITEI

ZBORNİK/Book of papers

I. on-line mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Črna Gora, ZDA, Nizozemska, Velika Britanija) strokovna konferenca učiteljev/I. online international (Slovenia, Croatia, Montenegro, USA, Netherlands, Great Britain) conference for teachers

IZOBRAŽEVANJE V PRIHODNOSTI

FUTURE EDUCATION

ZBORNİK/Book of papers

I. on-line mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Črna Gora, ZDA, Nizozemska, Velika Britanija) strokovna konferenca učiteljev/I. online international (Slovenia, Croatia, Montenegro, USA, Netherlands, Great Britain) conference for teachers

IZOBRAŽEVANJE V PRIHODNOSTI FUTURE EDUCATION

ZBORNIK/Book of papers

I. on-line mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Črna Gora, ZDA, Nizozemska, Velika Britanija) strokovna konferenca učiteljev/I. online international (Slovenia, Croatia, Montenegro, USA, Netherlands, Great Britain) conference for teachers

Glavna urednica/Editor in chief: asist. mag. Maruška Željeznov Seničar

Uredniški odbor: dr. Melissa Malen (ZDA); mag. Milica Jelić (Črna Gora), Borut Seničar (Slovenija) Hans van Elten (Nizozemska), dr. Ljupčo Kevereski (Makedonija)

Oblikovanje in postavitev/Design: MIB d.o.o.

Založba/Publishing house: MIB d.o.o., Podreber 12a, 1355 Polhov Gradec, Slovenija

Za založbo/For publishing house: Borut Seničar

E-pošta/E-mail: info@mib.si

Spletni portal/Website: www.mib.si

Izid/Date: 22. 8. 2023, Ljubljana

Naklada: on-line, pdf

Izdaja/Format: zbornik

Zbornik se izdaja tudi kot periodična pedagoška revija z vsebinami iz področja pedagogike ter vsebuje strokovne avtorske prispevke (vsebujejo naslov, povzetek s ključnimi besedami v slovenskem in v nekaterih primerih v angleškem jeziku, uvod, jedro z obravnavo ključnega vprašanja ali raziskavo ter zaključek in navedbo relevantne literature), ki so predstavljeni na konferenci in tudi tiste, ki so izbrani po zunanjem postopku prijave. Člani programskega odbora konference: asist. mag. Maruška Željeznov Seničar (vodja, MIB EDU, MIB d.o.o., Slovenija), Milica Jelić (SUVCG, Montenegro), dr. Wendy A. Behrens (University of Minnesota, USA), Catherine Reid (University of Glasgow, UK), dr. Richard Cash (USA), Frum Van Egmond (Netherlands).

Člani organizacijskega odbora konference: Maruška Željeznov Seničar (vodja, MIB EDU, MIB d.o.o., Slovenija), Milica Jelić (SUVCG), Vita Pergovnik, Saša Vrabič, Jasenka Marmilić, Dijana Toljanić, Robert Ogulin, Ana Lampe, Bojana Dimc, Mariana Ozimec, Višnja Šuperba, Valentina Batagelj, Jožica Podvratnik, Blanka Rončević, Tjaša Sajovic, Maja Logar, Urša Božič, Ivana Ljevanić, Živa Pevec, Iztok Pungaršek, Mojca Arzenšek, Jani Polak, Tanja Šupe, Marina Ristova Firer, Mateja Šebenik, Tanja Horvat Baumj, Ivana Sedlar, Mateja Naprudnik Praunseis, Kristina Dea Dovč, Tina Porenta, Alenka Trpin, Mateja Meh, Barbara Kastelec, Anamarija Kobal, Polona Benigar, Ana Štor, Urška Golčman.

Vsak avtor in predavatelj sam odgovarja za vsebino, koncept ter varovanje osebnih podatkov v prispevku v zborniku in v okviru predavanja.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 162004483

ISBN 978-961-7040-37-1 (PDF)

Kazalo/Content

- 8 How can children become critical information processors and active learners?
– *Frum van Egmond*
- 9 Poučevanje brez učbenikov in delovnih zvezkov/*Teaching without textbooks and workbooks* – *Vanja Sodnik Petrič*
- 13 Poučevanje in učenje z gibanjem/*Teaching and learning through movement*
– *Vita Pergovnik*
- 18 Razvijanje socialnih veščin pri otrocih in mladostnikih z okvaro vida/*Developing social skills in children and adolescents with visual impairment* – *Tanja Tajnikar*
- 21 Čuječnost pri predšolskih otrocih/*Mindfulness in pre-school children*
– *Albina Kolar*
- 25 Sodobno poučevanje v 1. triadi/*Modern teaching in the 1st educational cycle*
– *Saša Vrabič*
- 28 Vloga razrednika pri inkluzivnem izobraževanju na redni osnovni šoli/*The role of a class teacher in inclusive education in regular primary school* – *Urška Golčman*
- 32 Vloga učitelja pri sodobnem pouku/*The role of the teacher in modern teaching*
– *Ksenija Fänrich Vuga*
- 36 Učitelj in sodobno poučevanje – kam? Kako? Zakaj? Kdaj?/*The teacher and modern teaching – where to? How? Why? When?* – *Robert Ogulin*
- 41 Patricipacija otrok v institucionalni vzgoji/*Participation of children in institutional education*
– *Vesna Štukelj*
- 45 Raznolikost potreb dijakov v času digitalizacije poučevanja/*Diversity of student's needs in a time of digitisation of teaching* – *Anita Janežič*
- 49 Nov učni stil pridobljen v času šolanja na daljavo/*A new learning style acquired during distance learning* – *Ana Lampe*
- 53 Obogatitev pouka s kužkom/*Class enrichment with the presence of therapy dog*
– *Ana Jenko*
- 57 Malo tišje, prosim/*Please lower your voices a bit* – *Bojana Dimc*
- 61 Branje za uresničene sanje – spodbujanje branja na OŠ Leskovec pri Krškem/*Reading to make dreams come true – encouraging reading at Leskovec primary school*
– *Marina Sokolovič*
- 66 Okušanje pri pouku angleščine – easter time/*Tasting in english lessons - easter time*
– *Natalija Anders*
- 70 Ustvarjalni način poučevanja: projektno delo pri pouku angleščine v 7. razredu/*Creative way of teaching: project work in English lessons in the 7th grade* – *Mariana Ozimec*
- 73 Uporaba CHATGPT-ja pri poučevanju angleščine in ocenjevanju/*Using CHATGPT in learning english and grading* – *Valentina Batagelj*
- 77 CHATGPT v izobraževanju/*CHATGPT in education* – *Lavoslava Benčič*
- 82 Pozabi pozabljanje/*Forget forgetting* – *Gregor Markič*
- 103 Všolanje in podpora učencu z avtizmom ter drugimi posebnimi potrebami v vrtcu in rednem programu OŠ - primer dobre prakse/*Enrollment and support for students with autism and other special needs in kindergarten and the regular elementary school program - an example of good practice* – *Tina Kralj*
- 112 Raznolike vloge vzgojitelja v vzgojnem zavodu se dopolnjujejo ali si nasprotujejo?/*Different roles of an educator in an educational institution - do they complement or oppose each other?* – *Katja Medvešek*
- 117 Izobraževanje novih generacij in pretekle izkušnje/*Education of new generations and past experiences* – *Jožica Podvratnik*

- 122 Gozdne skrivnosti/*Forest secrets* – Tjaša Sajovic
- 126 Z odpadnim materialom do učnega pripomočka/*With waste material to a teaching aid* – Andreja Kovačič Kolbl
- 131 Majhni koraki do mladega ekologa/*Baby steps towards a young environmentalist* – Nataša Svetek
- 135 Inovativni pristop poučevanja z metodo asociacij in skritih besed/*An innovative teaching approach using the method of associations and hidden words* – Vanja Jovičević
- 141 Obvladovanje stresa v vsakdanu učitelja in učenca/*Management of stress in the everyday life of teachers and students* – Maja Logar
- 146 Vključevanje elementov formativnega spremljanja pri pouku slovenščine/*Incorporating elements of formative monitoring in Slovenian lessons* – Tina Habjan Lavtar
- 150 Formativno spremljanje: učenec v procesu izboljšanja učenja in znanja/*Formative monitoring: the student in the process of improving learning and knowledge* – Nina Grabljevec
- 155 OBS studio – obvezno orodje učitelja prihodnosti/*OBS studio - a must-have tool for the teacher of the future* – Mensud Memić
- 158 Samostojno učenje – številski izrazi z decimalnimi števili/*Independent learning – numerical expressions with decimal numbers* – Urška Brožič
- 162 Po dobrote na tržnico/»Goodies?« - let's go to the market – Irena Logar
- 166 Dnevnik «Aktivko» kot motivacijski pripomoček fizičnih aktivnosti otrok/*The "Aktivko" diary as a motivational tool for children's physical activity* – Živa Pevec
- 172 Matematika auf deutsch/*Matematika auf deutsch* – Andreja Podobnik, Maja Weiss
- 176 Praktično izobraževanje digitalnih vsebin v strokovnem izobraževanju v srednji šoli/*Practical training of digital content in vocational education in secondary school* – Srđan Vuković
- 181 Uporaba spletnih orodij pri poučevanju matematike v nižjem izobrazbenem standardu/*The use of online tools in teaching mathematics in the lower educational standard* – Nina Slanšek Slokan
- 185 Vključevanje digitalne tehnologije v poučevanje fizike v OŠ/*Integrating digital technology in teaching physics in elementary schools* – Barbara Gril
- 190 Socialni mediji kot del informacijskih znanj - poučevanje in učenje s kombinacijo filma, delavnic in skupinskega dela/*Social media as a part of information skills - teaching and learning with a combination of film, workshops and group work* – Tina Mlakar
- 195 Umetna inteligenca med 0 in 1/*Artificial intelligence between 0 and 1* – Iztok Pungaršek
- 199 Socialne igre izboljšujejo poučevanje in učenje angleščine/*Social games improve english teaching and learning* – Janja Milošič
- 203 Inkluzivno (Opolno)močen pedagog/*Inclusive empowerd teacher* – Urška Božič
- 208 Igra pri pouku slovenščine na predmetni stopnji osnovne šole/*Games in slovenian lessons at the subject level of primary school* – Petra Kodre
- 211 Reši Zemljo, reši sebe - okoljevarstvo v vsakdanjem življenju/*Save the earth, save yourself - environmental protection in everyday life* – Mojca Arzenšek
- 215 Uporaba IKT kot sredstvo motivacije pri pouku geografije/*The use of ICT as a motivation for Geography lessons* – Lea Opravž Ostreljč
- 221 Uporaba IKT tehnologije pri poučevanju biologije v osnovni šoli/*The use of ICT technology in the teaching of biology in primary school* – Jani Polak
- 225 Uporaba IKT pri urah knjižničnega informacijskega znanja/*Use of ICT at library information knowledge lessons* – Tanja Tratenšek
- 231 Čustveno opismenjevanje kot nujna izobraževanja v prihodnosti/*Emotional literacy as an educational necessity for the future* – Marina Ristova Firer
- 235 Razbijanje predsodkov do učencev s čustvenimi in vedenjskimi motnjami v širšem socialnem okolju/*Breaking down prejudice against pupils with emotional and behavioural disorders in the wider social environment* – Nina Gostič Pungertar

- 238 Učenec kot individuum/*The student as an individual* – Tea Bevc Holobar
- 241 E-Twinning v okviru podaljšanega bivanja/*E-Twinning within the extended stay programme* – Urška Vrtačnik Levnajič
- 244 Interesna dejavnost sovica raziskujemo/*Etracurricular activity exploring owls* – Mateja Šebenik
- 248 Aktiven učitelj – aktiven učenec/*An active teacher, an active student* – Jasmina Temnik Kerš
- 252 Delovanje uma in koncentracija v učnem procesu/*Functioning of the mind and concentration in the learning process* – Janja Zelnik
- 256 Sreča v šoli/*Happiness in School* – Tanja Horvat Baum
- 260 Shakespeare in elizabetinsko gledališče/*Shakespeare and the elizabethan theatre* – Mateja Naprudnik Praunseis
- 265 Šolska knjižnica in medpredmetno povezovanje/*School library and intercurriculum connection* – Vita Bokal
- 269 Preteklost skozi sodobne pristope/*The past through modern approaches* – Mojca Fridl
- 273 Učenec v digitaliziranem svetu/*A student in digital world* – Mateja Štefelin
- 277 Inkluzija učencev z uporabo pametne učilnice COBIE AI/*Student Inclusion Using the COBIE AI Smart Classroom* – Kristina Dea Dovč
- 282 Tudi pri pouku TIT lahko na ustvarjalen način razvijamo osebne spretnosti/*We can develop personal skills in a creative way also at engineering and technology lessons (TIT)* – Štefka Smej
- 287 Učenci z učnimi težavami pri matematiki/*Pupils with learning difficulties in maths* – Tina Porenta
- 292 Poučevanje matematike v prihodnosti: uporaba IKT ali razvoj mišljenja/*Teaching mathematics in the future: using ICT or developing thinking* – Alenka Trpin
- 296 Pouk športne vzgoje z uporabo IKT tehnologije/*Physical education lessons using ICT technology* – Polona Rajber
- 301 Vodenje in spremljanje učenca z avtizmom v programu redne OŠ – primer dobre prakse/*Managing and monitoring a pupil with autism in a regular programme an example of good practice* – Martina Vrabc
- 305 Računalnik ali šolski vrt?/*Computer or school garden?* – Helena Iskra
- 311 Inkluzija slepega učenca v redni osnovni šoli/*The inclusion of a blind student in the regular program of elementary school* – Barbara Kastelec
- 315 Medvrstniško tutorstvo – podpora v izobraževanju oseb z motnjo v duševnem razvoju/*Peer tutoring – support in the education of persons with intellectual disabilities* – Mateja Meh
- 318 Uporaba kvizov v spletnih učilnicah Moodle/*The use of quizzes in online classrooms with Moodle* – Anamarija Kobal
- 321 Pregled novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij in njihov vpliv na samostojno učenje/*Review of new information and communication technologies and their impact on self-directed learning* – David Rebernik
- 327 Interaktivni delovni listi liveworksheets kot IKT podpora pri poučevanju tujega jezika/*Liveworksheets as a teaching aid in teaching foreign language* – Nataša Kuselj
- 331 Učitelj – zanimiv in zaželen poklic?/*A teacher – an interesting and desired profession?* – Mateja Legan Crnoja
- 338 Izgorelost/*Burnout* – Polona Benigar
- 341 Vizija izobraževanja v bolnišnični šoli/*Vision of education in the hospital school* – Igor Plobl
- 344 Učni prostori prihodnosti v luči oblik in metod dela/*Learning spaces of the future in the light of work forms and methods* – Mika Čemažar Tratar

- 348 »Pustite mi zmagati«/»Let me win« – Monika Rajšp
- 351 Učenje skozi gibanje/*Learning through moving* – Ana Štor
- 355 Čujčnost in komunikacija/*Mindfulness and communication* – Erna Meglič
- 359 Učenje želenega vedenja v šoli/*Teaching desired behaviour in – school* – Martina Bizjak
- 364 Interkulturalnost in izboljšanje odnosov med učenci različnih kultur/*Interculturality and improvement of relationships between students of different cultures* – Samira Horvat
- 367 Izobraževanje v prihodnosti/*Future Education* – Valerija Štampar
- 371 Vadba moči in gibljivosti za izboljšanje telesne držice z uporabo trenerja Gyrotonic®/*Strength and flexibility training on Gyrotonic expansion system® for improving body posture* – Tiana Dolenc, Tina Šifrar
- 374 Vloga predšolske vzgoje pri sodobnem poučevanju/*The role of preschool education in modern teaching* – Mateja Lašič
- 377 Pomen spanja za uspešno delo otrok v šoli/*The importance of sleep for children's work at school* – Nejc Skok Jekovec
- 381 Kompenzacija negativnih učinkov dolgotrajnega sedenja z uporabo samomasaže/*Compensation of the negative effects of sedentary behavior with the use of self-massage* – Maks Pori, Ana Šuštaršič
- 384 Kako varno v prometu v predšolskem obdobju/*How to be safe in traffic in the preschool period* – Barbara Ozvatič
- 385 Učimo iskustvom svaki dan – daroviti učenik budući znanstvenik/*Learning through experience on a daily basis - a gifted student as a future scientist* – Ivana Kozjić, Dijana Penava
- 388 Korelacija u nastavi i digitalna geografija/*Correlation in teaching and digital geography* – Ana Perak
- 392 Digitalna pismenost – pismenost budućnosti/*Digital literacy - literacy of the future* – Jasenka Marmilić
- 395 Digitalni alati u nastavi prirode i društva u 1. razredu/*Digital tools in the teaching of science and society in the 1st grade* – Irena Cindrić, Marija Dujmović
- 399 Obrazovanje za budućnost: dekodiranje računala/*Education for the future: decoding computers* – Ana Lazarević, Ivana Baričević
- 406 Raznolikost stilova učenja i potrebe učenika/*The diversity of learning styles and needs of learners* – Maja Todorović
- 410 Inovativni i kreativni načini poučavanja/*Innovative and creative ways of teaching* – Jasenka Tisucki
- 411 Obrazovanje učenika s teškoćama u budućnosti/*Education of students with disabilities in the future* – Tanja Šupe, Javorka Milković
- 415 „Pirates“ - digitalizirana slikovnica/”Pirates” - digital picture book – Blaženka Videc, Lidija Lukač, Gordana Lukačić
- 418 Vještine za 21. Vijek, samoregularno učenje, samostalno učenje/*Future education skills for the 21st century, self-regulated learning, independent learning* – Milica Jelić, Anka Mićović
- 423 Personalizacija učenja (samoregularno učenje samostalno učenje, učestvovanje učenika/djece u svim obrazovnim fazama, produženi boravak)/*Personalization of learning (self-paced learning, independent learning, student/child participation in all educational phases, extended stay)* – Bojana Šćepanović
- 425 Obrazovanje u budućnosti/*Future education* – Ljiljana Đurović
- 429 Biti digitalan baš je fora/*Being digital is great* – Ivana Sedlar, Fani Vidović
- 433 Pokretanje školskog radija/*Starting a school radio* – Jelena Orošnjak, Anđela Vujević
- 437 Kreativnim učenjem do ekoloških rješenja za budućnost/*Creative learning leads to ecological solutions for the future* – Anita Mustać, Zrinka Klarin
- 442 Kako kroz igru razumjeti Regoča/*How to understand Regoč through play* – Marijana Lamza

- 443 Ekologija, glazba, slika, priča... / *Ecology, music, picture, story...* – Marina Fistanić, Martina Milina
- 446 Čarobno mjesto – Bajkaonica / *A magical place - fairy tale* – Marina Fistanić, Martina Milina
- 449 Kreativni oblici radi s djecom inojezičarima / *Creative forms works with children who speak foreign languages* – Marina Fistanić, Martina Milina
- 451 Digitalna knjižnica / *Digital library* – Ivana Bandić Štrbac, Marijana Bandić Buljan
- 452 Inovativni i kreativni u suvremenoj integriranoj nastavi / *Innovative and creative in a modern integrated setting* – Marica Bržica, Ksenija Perišić
- 453 IKT i inkluzija / *ICT and inclusion* – Marica Bržica, Luka Femec
- 454 Eco-STEAM izazovi / *Eco-STEAM challenge* – Ana Marinić, Dijana Toljanić
- 455 Uključivost i raznolikost – od teorije do prakse / *Inclusiveness and diversity - from theory to practice* – Ana Marinić, Dijana Toljanić
- 456 Digitalno transformirani / *Digitally transformed*
– Sandra Lacić, Ivana Križanac, Višnja Šuperba
- 458 Multidisciplinarno i inkluzivno obrazovanje u budućnosti / *Multidisciplinary and inclusive education in the future* – Marijeta Kvetek, Jasna Jakopović
- 462 Cyberbulling / *Cyberbullying* – Katarina Muranić
- 463 Spoznajno-emocionalno slušanje glazbe / *Cognitive-emotional music listening* – Marko Čupić
- 463 Zanimljiva matematika u razrednoj nastavi / *Interesting mathematics in the classroom*
– Sunčica Gačić
- 464 Drugo lice matematike / *The other face of mathematics* – Blanka Rončević
- 465 Pametno upravljanje ograničenim slobodnog vremena kao preduvjet tjelesnoga i mentalnoga zdravlja / *Smart management of free restrictions weather as a physical and mental prerequisite of health* – Marija Jurić, Ivana Ljevnaić
- 466 The benefits and challenges of cognitive mental maps in physics education
– Marija Gaurin, Ivana Ljevnaić
- 467 Implementacija GLOBE programa u nastavi geografije / *Implementation of the GLOBE program in the teaching of geography* – Ivica Štrbac

IZOBRAŽEVANJE V PRIHODNOSTI

FUTURE EDUCATION

Frum van Egmond, De Noordwijkse Methode, Nizozemska
E-mail: frum@noordwijksemethode.nl

HOW CAN CHILDREN BECOME CRITICAL INFORMATION PROCESSORS AND ACTIVE LEARNERS?

Abstract: In a world where you can find information everywhere, it becomes more and more important to be able to evaluate this information to find relevant and trustworthy knowledge. Frum van Egmond is education designer and psychologist. During this lecture she will explain how to integrate learning questions to enhance deep learning in your classroom. For this, we use the Thinking Bubbles. You can use the questions of the Thinking Bubbles when you read texts or watch information videos with the children. Frum van Egmond will explain how you can apply the Thinking Bubbles in your classroom. She will make a connection with active learning. This helps the students to apply their questions into active and meaningful assignments.

POUČEVANJE BREZ UČBENIKOV IN DELOVNIH ZVEZKOV

Povzetek: Na OŠ Davorina Jenka Cerklje smo v letošnjem šolskem letu v prvih razredih pričeli s poučevanjem brez učbenikov in delovnih zvezkov, ker naloge in dejavnosti v njih največkrat niso prilagojene predznanju in potrebam učencev ter ne upoštevajo različnih učnih stilov. Prav tako ne morejo nadomestiti didaktičnega materiala, s katerim učenci pridobijo praktična in teoretična znanja. V prispevku bom predstavila, kako se primer dobre prakse obnese v prvem razredu. Zjutraj se zberemo v krogu, kjer začnemo z uvodno motivacijo. Nadaljujemo z didaktičnimi igrami in usvajanjem novih snovi na konkreten način. Naučeno snov nato v kotičkih še utrjujemo. Takšen način pouka ne zahteva dolgega sedenja, učenci so pri delu motivirani, sproščeni in umirjeni. Pri tovrstnem pouku sem ugotovila, da učenci dobro razvijajo in spodbujajo samoiniciativnost, sodelovanje, kritično mišljenje in ustvarjalnost. Pri mnogih učencih je viden napredek, s strani staršev pa pozitiven odziv.

Ključne besede: pouk brez učbenikov in delovnih zvezkov, prvi razred, avtonomija učitelja, delo po kotičkih

TEACHING WITHOUT TEXTBOOKS AND WORKBOOKS

Abstract: This school year, we started teaching without textbooks in the first grades of Davorin Jenko Primary School Cerklje. The tasks and activities are often not tailored to pupils' backgrounds and needs, and do not take into account different learning styles, nor can they replace the didactic material that helps students acquire practical and theoretical knowledge. In this article, I will show an example of good practice in the first class: gathering in a morning circle, starting with an initial motivation. We continue with didactic games and learn new material in a concrete way. We then reinforce what we have learned in the corners. This way of teaching does not require sitting for long and keeps students motivated, relaxed and calm. Pupils develop and encourage initiative, collaboration, critical thinking and creativity. Progress is visible and parents are responding positively.

Keywords: lessons without textbooks and workbooks, first grade, teacher autonomy, corner work

1 Uvod

V današnjem času so učiteljem za potrebe poučevanja na voljo različna gradiva in učni pripomočki. Pred začetkom šolskega leta se postavlja vprašanje, katere učbenike in delovne zvezke uporabiti. Letos smo se na OŠ Davorina Jenka Cerklje odločili, da bomo v prvih razredih poučevali brez njih, saj takšen način prinaša učitelju avtonomijo v pravem pomenu besede. Pri takšnem načrtovanju pouka smo imeli več svobode, vnašali smo svoje ideje in se medpredmetno povezovali. Pri tem smo lahko upoštevali individualne značilnosti in potrebe otrok, njihove ideje, želje in tako ustvarjali varno in spodbudno učno okolje.

V nadaljevanju prispevka bom predstavila, kako v prvem razredu poteka poučevanje brez učbenikov in delovnih zvezkov. Tovrsten način poučevanja sicer učitelju predstavlja več navora, saj potrebuje več priprav na pouk, medtem ko učencem nudi več sproščenega učenja in hitrejše dojetje učnih vsebin.

2 Pomen poučevanja brez učbenikov in delovnih zvezkov

2.1. Učna gradiva

Vzgojno-izobraževalni proces že od nekdaj spremljajo raznovrstni pripomočki in učna gradiva. Učna gradiva so posebej pripravljena gradiva, ki so namenjena uporabi pri pouku in učenju oz. pri obravnavi posameznih učnih vsebin ter doseganju posameznih učnih ciljev iz učnih načrtov. (Štefanc, idr. 2011, str. 17) Učitelji v Sloveniji po svoji presoji izbirajo učbenike, ki jih potrdi in s tem določi Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje (Plevnik, 2008, str. 18, 19).

2.1.2. Avtonomija učitelja pri izbiri učnih gradiv

Učitelj ima že dolgo časa proste roke pri izbiri metod poučevanja in učnega gradiva in je svo-

boden pri izbiri učbenikov in delovnih zvezkov iz pestrega nabora. Izbira učbenika je torej učiteljeva avtonomna odločitev, kar predstavlja zaupanje v njegovo strokovnost. (Filipčič, 2003, str. 55, 56) Učitelj je avtonomen pri tem, kaj in s kakšnim namenom izbere. Lahko se odloči tudi za poučevanje brez učbenikov in delovnih zvezkov. To mu pri delu omogoča več avtonomije, saj lahko sam določi kdaj, kako, koliko časa in v kakšnem zaporedju bo obravnaval posamezni cilj iz učnega načrta. V pouk tako vnaša svoje didaktične ideje in pristope, za katere mu je prej večkrat zmanjkalo časa. Posledično učencem oblikuje varno in spodbudno učno okolje.

2.2. Učna gradiva v prvem razredu

Zavod Republike Slovenije za šolstvo priporoča, da so učna gradiva za prvi razred ustrezno strukturirana, primerna razvojni stopnji in zmožnostim otrok. Pisna gradiva ne smejo biti zamenjava za učenje skozi igro, za izkušnje in delo s konkretnim materialom. Pri izbiri učnih gradiv učitelj upošteva, da učenčeva stopnja opismenjevanja še ni avtomatizirana. (ZRSS, 2022)

2.3. Zakaj poučevanje brez učbenikov in delovnih zvezkov?

Sodobna šola stremi k temu, da učenci pridobijo znanje preko lastnih izkušenj, da samostojno iščejo nove informacije, da uporabljajo različne strategije, veščine in postopke za reševanje problemov, s katerimi se bodo srečevali v konkretnih življenjskih situacijah. (Plut Pregelj, 2005) Če želimo pri učencih doseči, da bodo bolj odzivni in samostojni, je potrebno preseči okvirje trenutnih didaktičnih pristopov in jih nadomestiti s sodobnimi.

Poučevanje brez učbenikov in delovnih zvezkov poudarja konstruktivistični pristop, ki je takšen, da spodbuja samostojno aktivnost učencev in gradi znanje na posameznikovem predznanju in njegovih izkušnjah z obravnavano temo. (Dolenšek, 2018, str. 64) Pri takem pouku učenec postopoma prevzema vse večji del odgovornosti za proces pridobivanja znanja in osebnega razvoja ter se usposablja za vseživljenjsko učenje. Pouk poteka z delitvijo učencev v manjše skupine, delo poteka po kotičkih, ki je primernejše za izvedbo kompleksnejših učnih pristopov, in sicer izkustvenim, sodelovalnim in problemskim učenjem.

Prednosti poučevanja brez učbenikov in delovnih zvezkov:

- učenje na konkretnem nivoju (primejo stvari v roke, vonjajo, okušajo...),
- aktivna vloga učencev v učnem procesu (izvesti poskus, namesto brati o njem),
- razvijanje veščin (kritično mišljenje, sodelovanje, ustvarjalnost, komunikacija),
- spodbujanje učencev k razmišljanju in ustvarjalnosti,
- individualizacija in diferenciacija pouka,
- spodbujanje sodelovalnega učenja,
- izkustveno učenje,
- pouk v naravi (uporaba naravnega materiala pri učenju).

Že v naprej pripravljene letne in urne priprave naredijo učitelja neizvirnega, pasivnega, kar se prenese tudi na učence. Učenje iz učbenika pokriva le vidni kanal, saj je zaradi natrpanosti vsebin, pouk večinoma vezan na obravnavo snovi in reševanje nalog iz delovnega zvezka, medtem ko za gibanje, igro ali za pogovor o poteku del (refleksijo dela) zmanjka časa. (Škalič, 2020, str. 111, 112). Gordon meni, da bi za ohranitev učenčeve radovednosti, morali otrokom pustiti spraševati, raziskovati in jih pustiti eksperimentirati. Po njegovem mnenju jim šola daje odgovore, še preden vprašajo, servira dejstva, preden kaj raziščejo in narekuje zaključke, preden sploh kaj sami preizkusijo. (Škalič, 2018, str. 39)

3 Primer dobre prakse

Praktični primer poučevanja brez učbenikov in delovnih zvezkov

Za načrtovanje učne ure brez učbenikov in delovnih zvezkov sem potrebovala več časa in domišljije kot za načrtovanje klasične ure. Pred izvedbo sem razmislila, katere dejavnosti bom izvedla v kotičkih, koliko jih potrebujem, koliko časa bodo trajali, komu bo potreb-

no pomagati in izbrala ustrezen didaktični material za izvedbo dejavnosti. Pri tem sem upoštevala predznanje učencev in sposobnosti njihovega dojemanja. Učno snov sem prilagodila vsem učencem, tako sposobnejšim kot tudi šibkejšim (počasnejšim).

Vsak dan je pouk potekal po ustaljenih smernicah. Začel se je z jutranjim krogom in zajtrkom, sledile so dejavnosti po koticčkih ali centrih dejavnosti, sadna malica in samostojna igra v razredu ali na igrišču. Nato sem izvedla predmet, ki še ni bil zajet v aktivnosti po koticčkih. Na koncu smo z učenci analizirali delo (kako so sodelovali in bili uspešni, kje imajo še morebitne težave in na kaj morajo biti naslednjič pozorni).

Pri takšnem načinu dela smo z učenci sklenili skupne dogovore, da:

- delajo počasi, natančno in se držijo navodil,
- se med delom s sošolci pogovarjajo s tihim, umirjenim glasom,
- ne motijo sošolcev v drugih koticčkih,
- odlagajo končane izdelke na dogovorjeno mesto,
- po delu vedno pospravijo material na določeno mesto.

Primer učnega dne:

Pouk vsak dan pričnemo v jutranjem krogu s pozdravom, se nato preštejemo, pogledamo kateri mesec, dan v tednu je in kakšno je vreme. Učence seznanim s potekom dela, nato pozajtrkujejo in se ponovno zberejo v krogu. Pred obravnavo nove učne snovi preverim predznanje učencev, kaj že znajo in zmorejo in novo učno snov predstavim z didaktičnimi igrami in pripomočki. Pri učencih poskušam vzbuditi radovednost za nadaljnjo delo, kjer izpostavim probleme, učenci pa samostojno, v parih ali po skupinah, iščejo rešitev. Nato sledijo dejavnosti po koticčkih, kjer se določijo nameni in vsebine, ki so povezani s cilji iz učnega načrta. Dejavnosti v koticčkih so lahko vezane na cilje iz enega predmeta.

Primer 1: Seštevanje in odštevanje v množici naravnih števil do 10. (matematika)

Koticčki: 1. didaktična igra: pokrivamo števila; 2. vzemi račun in ga izračunaj; 3. didaktična igra: domine (glasno računanje v parih, diferencirane naloge); 4. podiranje kegljev (glede na podan račun).

Dejavnosti v koticčkih so lahko vezane na cilje iz različnih predmetov.

Primer 2: Gibanje (medpredmetno povezovanje).

Koticčki: 1. matematični koticček (drevesni diagram – razporejanje živali, ki skačejo/ne skačejo; letijo/ne letijo...), 2. koticček spoznavanja okolja (živali v gibanju - izvlečejo sličico in oponašajo gibanje živali), 3. likovni koticček (žival ali predmet v gibanju – izdelava iz odpadnih materialov) in 4. glasbeni koticček (robotek – ples).

Za vsako dejavnost učencem podam natančna navodila, jih zapišem ali narišem na tablo ter pripravim material. Sledi samostojno delo v koticčkih. Po določenem času v dogovorjeni smeri zamenjajo koticčke.

Dejavnosti se v koticčkih razlikujejo glede na količino gibanja, težavnost in sodelovanja. V nekaterih so naloge diferencirane, glede na sposobnosti učencev. Med delom lahko učenci hodijo po prostoru in se pogovarjajo. Priganjanja ni. V kolikor potrebujejo pomoč, sem vedno v bližini.

Po samostojnem delu je čas za prosto igro na igrišču ali v razredu ter sadno malico. Temu sledijo aktivnosti, ki v prvem delu pouka niso bile izvedene (športna vzgoja, glasbena vzgoja...). Ura se ne zaključuje, ko zazvoni zvonec, ampak takrat, ko opravi pregled učenja skozi oči učencev.

4 Rezultati ankete

Ob koncu šolskega leta sem izvedla anketo, s katero sem analizirala takšen način poučevanja. Starši menijo, da so imeli učenci lažji prehod iz vrtca v šolo, saj jim ni bilo potrebno hiteti z reševanjem nalog v delovnih zvezkih, ampak so bile metode in oblike prilagojene glede na sposobnosti učencev. Prednost takšnega načina poučevanja vidijo v tem, da so učenci bolj sproščeni in umirjeni, med poukom imajo vključeno gibanje in so navajeni delati v skupini.

Všeč jim je bilo tudi, da smo se veliko pogovarjali, imeli vsak dan čas za prosto igro in da je bil pouk velikokrat izveden v naravi. Povratne informacije s strani staršev in učencev so zelo pozitivne. Predvsem so pohvalili mojo prizadevnost, način dela, odnos do učencev in pogum za vpeljevanje drugačnega načina poučevanja ter izrazili žejo, da to nadaljujem v naslednjem šolskem letu.

Zaključek

V sodobnem času, ko je s pametnimi napravami zasvojenih vse več otrok, se kot učiteljica vse bolj zavedam pomena aktivnega učenja in vseživljenjskega znanja. Pri poučevanju ne pogrešam učbenikov in delovnih zvezkov, saj je brez njih delo bolj umirjeno, lahko vnašam nove ideje, imam več časa za igro, pogovor, obisk gozda, lažje se prilagodim učencem in njihovim potrebam ter jim s tem naredim prvo leto šolanja bolj prijetno. Ob vsem tem tudi sama profesionalno in osebnostno napredujem. Vesela sem, da bom lahko poučevanje brez učbenikov in delovnih zvezkov prenesla v drugi razred. Znanje učencev, pridobljeno na takšen način, bo trajnejše, saj je povezano z gibanjem in prijetnim načinom usvajanja in utrjevanja snovi. V anketi so starši to potrdili in dodali, da je najboljši pokazatelj primernosti takšnega poučevanja osvojeno znanje in zadovoljstvo učencev, ker zelo radi hodijo v šolo. Pri tovrstnem pouku učenci dobro razvijajo in spodbujajo samoiniciativnost, sodelovanje, kritično mišljenje in ustvarjalnost, ki so kompetence 21. stoletja.

Literatura

- Dolenšek, J. (2018). Uporaba konstruktivističnega pristopa pri poučevanju naravoslovja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Magistrska naloga, Pedagoška fakulteta.
- Filipčič, V. (2003). Izbor učbenikov kot strokovni izziv. *Vzgoja in izobraževanje* 34 (4).
- Mažgon, J., Štefanc, D. in Škapin, D. (2011). Z učnimi gradivi do kakovostnega znanja. Poročilo o evalvaciji empirične raziskave in racionalne evalvacije. Pridobljeno s https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/09/Z-ucnimi-gradivi_www.pdf
- Plevnik, T. (ur.). (2008). Ravni avtonomije in odgovornosti učiteljev v Evropi Pridobljeno s <https://www.eu-rydice.si/publikacije/Ravni-avtonomije-in-odgovornosti-u%C4%8Diteljev-v-Evropi-SI.pdf?t=1570524811>
- Plut Pregelj, L. (2005). Sodobna šola ostaja šola: kaj pa se je spremenilo? *Sodobna pedagogika* 56 (1).
- Priporočila za izbiri učbenikov in kompletov učnih gradiv za šolsko leto 2022/2023. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/novice/priporocila-za-izbiro-ucbenikov-in-kompletov-ucnih-gradiv-za-solsko-let-2022-2023/>
- Škalič, M. (2018) Šola, kam greš?. Del 1, Kritika šolskega sistema in predstavitve alternativ. Moravske Toplice: Pretok.
- Škalič, M. (2020) Šola, kam greš?. Del 2, Osnovna šola v Sloveniji – problemi in rešitve. Moravske Toplice: Pretok.

POUČEVANJE IN UČENJE Z GIBANJEM

Povzetek: Gibanje je osnovna potreba vsakega posameznika. Je sredstvo sporazumevanja, izražanja, sprostitve in ustvarjanja. V sodobni družbi, kjer se vse več pozornosti posveča sedečemu načinu življenja in pomanjkanju telesne aktivnosti, je postalo vključevanje gibanja v učno okolje ključnega pomena. Poudarek je na multidisciplinarnem pristopu, ki združuje gibanje z različnimi učnimi področji, kot so matematika, jeziki, naravoslovje in umetnost. Pri tem se gibanje uporablja za poglobljeno razumevanje in boljšo absorpcijo učne snovi. Vključevanje gibanja v učni proces ima pozitiven vpliv na kognitivne funkcije, spomin, ustvarjalnost in motivacijo učencev, izboljša učno uspešnost ter ustvarja bolj spodbudno učno okolje. Namen članka je predstaviti prednosti in izzive poučevanja in učenja z gibanjem, ter ponuditi nekaj nasvetov in idej za bolj učinkovito in privlačno učenje. Predstavljeni so tudi praktični primeri uporabe gibanja pri poučevanju. Poučevanje z gibanjem odpira vrata inovativnemu in zanimivemu učenju ter izobraževanju v prihodnosti.

Ključne besede: poučevanje, učenje, gibanje, prva triada osnovne šole, pedagoški proces

TEACHING AND LEARNING THROUGH MOVEMENT

Abstract: Movement is a basic need of every individual. It's a means of communication, expression, relaxation, and creativity. In modern society, where more and more attention is given to sedentary lifestyles and lack of physical activity, incorporating movement into the learning environment has become crucial. The emphasis is on a multidisciplinary approach that combines movement with various learning areas such as mathematics, languages, natural science, and art. Movement is used to deepen understanding and enhance the absorption of educational material. Integrating movement into the learning process has a positive impact on students' cognitive functions, memory, creativity, motivation and academic achievement, while also creating a stimulating learning environment. The purpose of the article is to present the benefits and challenges of teaching and learning with movement, and to offer some tips and ideas for more effective and engaging learning. Practical examples of using movement in teaching are also presented. Teaching with movement opens doors to innovative and interesting learning and education in the future.

Keywords: teaching, learning, movement, first triade of primary school, the pedagogical process

1 Uvod

Prenos znanja je eden od vitalnih procesov ohranjanja in razvoja človeške družbe ter hkrati eden najbolj dinamičnih elementov sodobnih družb. V tem procesu ima institucionaliziran prenos znanja (prenos znanja v šoli) še posebno mesto. Izobraževalne ustanove še nikoli niso imele tako odločilne vloge za posameznika in za družbo, kot ravno v družbi znanja. Po drugi strani pa se še nikoli niso soočale s tako veliko nemotiviranostjo za osvajanje novega znanja (Barle Lakota in Trunk Širca, 2010). Učenci so v šolah večino časa deležni sedečega načina poučevanja in statičnih aktivnostih, ki večinoma potekajo v zaprtih prostorih. Šolsko okolje, v katerem otrok preživo veliko časa, tako ne ustreza njegovim telesnim značilnostim in potrebi po gibanju (Otroci potrebujemo gibanje, 2010). Otrokova pravica in potreba po gibalnih aktivnostih bi morali biti zagotovljeni tako v šolah, zunajšolskih dejavnostih kot tudi v prostem času (Pišot in Videmšek, 2004). Gibalna aktivnost lahko zmanjša tveganje za debelost, kardiovaskularne bolezni, depresijo, anksioznost in stres (Žvanut, 2010). Ko opazimo učenca, ki od sošolcev slabše teče, meče in lovi žogo, hopsa ... ima nasploh manj razvite gibalne sposobnosti, ga lahko vse to naučimo s tem da vadimo. Z izboljšanim izvedbe teh gibanj, se bo otrokovo gibanje izboljšalo tudi v prosti igri. Zanimivo se posledično izboljšajo tudi sposobnosti komunikacije, socializacije, interakcije s sošolci. Med gibanjem so možgani bolje priskrbljeni s kisikom, kar omogoča bolj učinkovito učenje (Lloyd, 2017). Gibanje spodbuja osredotočenost, povečuje kreativnost ter izboljšuje zdravje, spomin in razumevanje. Umestitev gibanja v vsakodnevni učni proces je zelo pomembna za učence, saj krepi socialne veščine in učne sposobnosti.

V članku sem s praktičnimi primeri predstavila uporabo gibanja pri poučevanju in učenju v prvi triadi ter kako poučevanje z gibanjem pozitivno vpliva na učenje.

2 Pouk

Na OŠ Kašelj poučevanje in učenje v prvi triadi velikokrat potekata na prostem in preko gibanja. Gibanje skušamo pogosto vpeljati v redne ure pouka, največkrat pri medpredmetnem povezovanju. Integracija gibalnih aktivnosti v pouk matematike, slovenščine, spoznavanja okolja, likovne in glasbene umetnosti je postala stalna praksa.

Hoja vzvratno spodbuja možgane, da mislijo nazaj. Tisti otroci, ki imajo težave pri hoji vzvratno, težje štejejo nazaj in še težje odštevaajo. Gibalna aktivnost tako predstavlja tudi trening računanja, izražanja.

Ples večkrat dodajamo v redni pouk. Ob gibalnih in plesnih igrah se otroci spontano naučijo šteti. Pri slovenskem jeziku z gibanjem štejejo glasove, zloge in spoznavajo ritem, zaradi česar se učenci boljše verbalno izražajo. Učenci ob poslušanju glasbe izvajajo plesne korake, ki se ujemajo z ritmom skladbe.

Učenje abecede z gibom: Učitelj razdeli učence v pare ali skupine. Vsaka skupina je odgovorna za določeno črko abecede. Nato morajo učenci z uporabo telesnih gibov in pantomime predstaviti črko ter povedati nekaj besed, ki se začnejo z njo. Učenke tudi sicer zunaj zelo rade plešejo, kar lahko predstavlja sproščanje telesa in uma ali pa žur/zabavo, odvisno od glasbene zvrsti.

Učenje poezije s plesom: Učitelj literature izbere pesem in učence spodbuja, da s pomočjo gibanja upodobijo različne prizore ali občutke, ki jih pesem izraža. Učenci lahko posnemajo naravne elemente, kot so veter, dež, ali pa z gibanjem prikažejo čustveno razpoloženje pesmi. Uporaba naravnih didaktičnih pripomočkov: Pri učenju uporabljajo storže, palice, kamne, liste, plodove, ki jih nabirajo v naravi. Gibajo se že med iskanjem in nabiranjem materialov, potem pa še med samo uporabo.

Učenje matematike s skakanjem: Učitelj pripravi igro, kjer so na tleh narisane številke. Učenci po vrsti imenujejo številke in skačejo po njih v določenem zaporedju ali pa upoštevajo navodila učitelja (na primer "Skoči na številko 5."). Ta igra jim pomaga osvojiti zaporedje števil in štetje ter obenem spodbuja gibanje.

Pri matematiki za učenje zaporedja števk pri daljših številih uporabljamo igro, kjer dobi vsak učenec v skupini enajstih učencev svojo številko ter se glede na učiteljevo navodilo (na primer "14302") postavijo v pravilno zaporedje. Pri mlajših učencih sestavljajo številke v paru ali pa jih prikažejo s pomočjo telesa, tako da se uležejo na tla.

Gibalne dejavnosti za razumevanje besedil: Učenci berejo kratka besedila ali pravljice, nato pa sodelujejo v gibalnih dejavnostih, kjer s pantomimo in gibanjem upodobijo dogodke in like iz prebranih besedil. To spodbuja razumevanje branja in razvija domišljijo.

Kviz na prostem: Učitelj pripravi kviz s vprašanji in nalogami iz različnih predmetov. Učenci so razdeljeni v skupine in se premikajo po šolskem igrišču, da poiščejo pravilne odgovore. Ta aktivnost združuje učenje z gibanjem, timsko delo in zdravo tekmovalnost.

S tretješolci smo lansko leto izvedli orientacijski tek znotraj šolskega okoliša. Zemljevid je sedaj po zaslugi Sare Stojan izdelan in pripravljen za večkratno uporabo – z možnostjo menjave lokacije kontrolnih točk in spremembe nalog, ugank in vaj na njih. Uporabimo ga lahko tudi v sklopu športnega dne, v času podaljšanega bivanja ali izbirnih predmetov.

Likovna umetnost z gibom: Učitelj vodi uro tako, da učenci s telesom in gibi upodabljaajo različne umetniške motive. Učenci lahko s telesom oblikujejo kiparska dela, uprizorijo gibanje slikarskega čopiča ali na telo, z barvami za kožo, narišejo žive slike. V parih lahko sodelujejo na način, da je eden model, drugi ga nariše, naslika, nato pa vlogi zamenjata.

Za umirjanje večkrat izvajamo dihalne vaje, pozdrav soncu, raztezne vaje, tapkanje, masažo. Sproščajo se tudi ob glasbi za meditacijo, zvokih šumenja potoka in ptičjega petja ter vodenih meditacijah za otroke.

Glede na to, da je v šoli načrtovanega veliko sedečega dela, skušamo naloge, kjer je to izvedljivo, reševati tudi stoje, leže, v skupinah, preko gibanja. Želimo jim približati idejo, da se lahko se premikaš in razmišljaš hkrati, ni nujno da učenje pomeni sedenje. Med odmori gredo učenci pogosto ven, ali pa vsaj redno, po navodilih, vstajajo in se razgibavajo. Pouk večkrat

prenesemo v naravno okolje, kjer otroci pri različnih vsebinah, preko gibanja, neposredno opazujejo, raziskujejo, se učijo orientacije, ravnanja v prometu, osvojijo značilnosti bližnje in daljne okolice, odnose do ljudi ter različna naravna okolja rastlinskega in živalskega sveta. V 1. razredu, kjer je pri pouku prisotna še druga strokovna delavka, se vsaj enkrat mesečno odpravijo na daljši sprehod. To ugodnost nam nudi okolica šole, saj so travniki, gozd, hribi, reka, polja, jezero, poti in stezice v neposredni bližini. Učenci lahko tam hodijo brez omejitev, v majhnih skupinicah in ne zgoj v strogi koloni. Ven se odpravijo ne glede na vreme (tudi z dežniki, pelerinami, zimskimi oblačili), kar učence spodbuja, da opazujejo spremembe v naravi, ki se dogajajo glede na letne čase. Učenci lahko opazujejo spremembe na drevesih, barvah listov, pticah in drugih živalih ter tako bolje razumejo pojave, povezane z letnimi časi. Sledi nekaj primerov prakse letošnjega šolskega leta. Oktobra so učenci v okolici šole nabirali jesenske plodove in iz njih na šolskem igrišču ustvarjali ogromne mandale. Januarja so v okolici šole raziskovali kaj se pozimi zgodi z lužami, drevesi, travniki, Ljubljano, cestami, živalmi; kje in kako nastanejo ledene sveče; kakšne so temperature in vreme. Marca so obiskali Zajčjo dobrovo, krajinski park, ki je od šole oddaljen 15 minut hoje, in doživeli spomladanski gozd. Aprila so si ogledali Ranč Mufko, se pogovarjali o konjereji ter božali konje. Druženje z živalmi, kot so psi, mačke, konji, lahko pomaga zmanjšati stres in izboljšati počutje. Sprehod so nadaljevali do vrtnarije Sabeja, kjer so spoznavali rastline in delo v rastlinjakih. Vse skupaj so hodili nekoliko več kot 30 minut. Dejavnost so nadgradili in povezali še z likovno umetnostjo, saj so izdelali dva plakata (o zdravi prehrani in gibanju), ki sedaj krasita jedilnico.

Efektivnost se ob tako načrtovanih urah opazno zviša, učencem pa se snov zaradi izkušnje tudi močneje in hitreje vtisne v spomin. Spretnosti, ki jih učenci pridobivajo ob gibanju, vplivajo na hitrejšo učenje in dojetanje učne vsebine, saj imajo učenci gibanje navadno radi in znanje kar srkajo vase. Otroci, ki imajo težave pri gibanju, imajo navadno tudi učne težave na več področjih. Gibanje učence sprosti in posledično se lažje skoncentrirajo ter vztrajajo pri določeni nalogi. Ko opazimo učenca, ki od sošolcev slabše teče, meče in lovi žogo, hopsa ... ima nasploh manj razvite gibalne sposobnosti, ga lahko vse to naučimo s tem da vadimo. Z izboljšanim izvedbo teh gibanj, se bo otrokovo gibanje izboljšalo tudi v prosti igri. Zanimivo se posledično izboljšajo tudi sposobnosti komunikacije, socializacije, interakcije s sošolci. Med gibanjem so možgani bolje priskrbljeni s kisikom, kar omogoča bolj učinkovito učenje (Lloyd, 2017). Vpeljava gibanja v ure pouka je zelo pomembna, saj postanejo učenci s tem ko se premikajo aktivni poslušalci. Biološko smo narejeni, da se učimo s pomočjo gibanja, ki je naša primarna lastnost in potreba. Z gibanjem se pripravijo na učenje, zmanjšajo stres, sprostijo napeto energijo.

Pomembno je tudi, da je šolski urnik postavljen glede na ure Športa, da so v tednu enakomerno porazdeljene. Po mojem mnenju bi bilo smiselno, da je šport na urniku vsak dan (včasih ločeno po spolu, včasih ne).

3 Podaljšano bivanje

V času podaljšanega bivanja skušamo slediti viziji dela pri rednem pouku, zato tudi popoldanske miselne aktivnosti, ustvarjanje in domače naloge popestrimo z vmesnimi gibalnimi odmori. Poleg proste igre na igrišču in iger z žogo, vsaj enkrat tedensko zunaj plešemo, izvajamo rajalne igre (petje s koreografijo, plesni stoli, slepe miši, leti-leti, izštevanke ...), gibalne igre (zaupaj mi, pantomima, lovljenja, skrivalnice, zbijanja ...) ter "igre kot nekoč" (ali je kaj trden most?, petelinji boj, Pepček, igre s kolebnico, gumitvistom, povodni mož, skriti zaklad, gnilo jajce, ristanec, fuclanje ...).

V času podaljšanega bivanja vsako leto organiziramo Športno tržnico. Učenci se lahko preizkusijo v badmintonu, namiznem tenisu, igrah s kolebnico in gumitvistom, poligonu za kolesa in skiroje, balinanju, metanju obročev na palice. Ob vlečenju vrvi spoznavajo delovanje škripčevja, za ohladitev in umiritev, v knjižnici pod krošnjami, berejo knjige in igrajo družabne igre. Za spodbujanje gibanja organiziramo tudi manjša športna ozioroma

gibalna tekmovanja (na primer v letu papirnatih letal, metu frizbijev, odbijanju balonov, ciljanju zabojev). Mesečno organiziramo popoldanski ŽIV ŽAV. Gre za aktivnosti, pri katerih sodelujejo vsi oddelki podaljšanega bivanja, od 1. do 5. razreda. Primeri: skupno rajanje na prostem, kostanjev piknik, sejem, knjižnična uganka ...). Na pustni torek vsako leto organiziramo šolski ples v maskah. Na zunanjem igrišču se na njem s svojo točko predstavi vsak oddelek posebej, za kar so potrebne predhodne vaje in priprave.

Gibalno dejavnost predstavljajo tudi vsakdanja gospodinjska opravila, saj vključujejo hojo, počepe, predklone, dvigovanja, potiske. Poleg pospravljanja in urejanja šolskega okoliša, tekom leta večkrat izvedemo čistilne akcije. Oblika telesne dejavnosti sta tudi vrtnarjenje in urejanje okolice. V šolski okoliš spada manjši travnik, kjer imamo šolski vrt in kompost. Zanj skrbijo starejši učenci, z najmlajšimi pa si občasno izposodimo grablje in lopate, ter urejamo malo in veliko šolsko igrišče (grabljenje listov, pometanje peska). V času pedagoškega procesa jih skušamo navaditi na to, da bi se tudi doma čim več gibal in po lastni volji opravljali različna dela. To jim skušamo približati preko igre, da v aktivnostih uživajo in jih želijo izvajati vse bolj pogosto ter samoiniciativno. Opažam, da so učenci z vmesnimi, gibalnimi, prekinitvami monotonega dela, bolj radostni in polni energije. Z raziskovanjem različnih položajev, površin in predmetov razvijajo gibalne sposobnosti in pridobivajo gibalne izkušnje, s pomočjo katerih vedno lažje in bolj spretno premagujejo padce in konflikte. Mislim, da so lahko zaradi tega kasneje lažje kos življenjskim izzivom, vzponom in padcem.

4 Ostale ure pedagoškega procesa

Kot aktiven transport v šolo/na treninge/do igrišča, pri mlajših učencih spodbujamo predvsem hojo. Starejše učence navajamo na kolesarjenje in druge oblike aktivnega transporta na kolesih (skiro, rolerji, rolka ...). V prihodnosti bi si želeli izvesti projekt, kjer bi se, predvsem z mlajšimi učenci, zbirali do en kilometer stran od šole, blizu njihovega doma, in od tam skupaj hodili ali kolesarili do šole. Tako bi spoznali varno pot v šolo.

Na šoli v zadnji triadi izvajamo rekreativne odmore. Po urniku določen razred, lahko med glavnim odmorom na hodniku igra namizni tenis, pikado, gumbvist. Tovrstne aktivnosti v toplejših mesecih prestavimo tudi na zunanje površine. S tem je lahko hkrati aktivnih več razredov, del pa jih ima možnost biti še na svežem zraku. V prihodnosti bi si želeli rekreativne odmore uvesti tudi v prvi in drugi triadi.

Del učiteljskega zbora je lansko šolsko leto začel z načrtovanjem projekta učilnice na prostem, ki bi bil po mojem mnenju odlična naložba za prihodnost. Učne ure bi bile tam načrtovane kot v ostalih učilnicah, po urniku ali pa morda s predhodno rezervacijo. S tem bi med poukom pridobili še dva krajša gibalna odmora na prostem (pot do učilnice in nazaj). S takimi vzgibi želimo učence spodbuditi k dnevni gibanju in aktivnemu preživljanju časa tudi izven šolskega procesa, z družino in prijatelji.

Zaključek

Gibalno aktivnost (katerokoli aktivnost, pri kateri porabimo več energije kot za sedenje) je potrebno spodbujati povsod, med delom, doma, v šoli in v prostem času. Učenci v nižjih razredih niso zmožni dolgo sedeti in poslušati učiteljevih besed, zato je gibalna aktivnost pri tej starosti pomembno orodje (Šket, 2018). Naloga staršev, vzgojiteljev in učiteljev je, da otrokom omogočijo čim pestrejšo izbiro gibanja in da se sami aktivno vključujejo v gibalne aktivnosti ter so s takšnim ravnanjem vzgled otrokom, ki se ne prestando ravnajo po njihovih vzgibih (Ros, 2016). V šoli lahko kratke igre z gibanjem vpeljemo v različne faze pouka. Vpeljava gibanja v ali med šolske ure močno vpliva na motivacijo in delo otrok v razredu. Z živahnejšimi igrami učence psihično in telesno zbudimo ter pripravimo na dejavnost; z mirnejšimi igrami pa jih umirimo, sprostim (Fišer, Šiler in Videmšek, 2002). Ko postanejo učenci nemirni ali manj sodelujejo, so zaspani, nemotivirani, je primeren čas za igro ali dejavnost. Učenci se pri tem razgibajo, poveča se jim utrip srca in cirkulacija krvi v telesu, se nasmejejo ter sprostijo. Nemirni s tem potešijo potrebo po gibanju, mirnejši

pa se prebudijo in napolnijo z energijo. Z igro hkrati vplivamo na različne razpoloženi učencev (Lončar, 2011). Izražanje in učenje z gibanjem vključuje učenje po kinestetični poti in s tem uresničuje sodobno načelo pouka, ki predlaga multisenzorično poučevanje. Učitelj naj pripravlja različne ure in uporablja različne metode poučevanja. S tem se učenec nevede izpopolnjuje na učnem, spoznavnem in psihomotoričnem področju ter se celostno razvija. Pomembno je, da metodo z gibanjem uporabljamo pri čim več predmetih in v različnih delih učne ure, saj so učenci občutno bolj motivirani za delo, bolj sodelujejo in več jih sodeluje. S tem izpolnjujemo tudi vzgojni cilj, za katerega so nujne situacije in izkušnje (Lončar, 2011). Učitelji imajo pri pripravi tovrstnih ur na začetku več dela, kar predstavlja dodatno obremenitev, a se trud povrne, saj postanejo odnosi med učitelji in učenci boljši. Učencem se zdi, da dinamične ure hitreje minejo, saj so zanimive, prijetne in prilagojene njim. Takšnih ur, in s tem učenja, se veselijo in jih komaj čakajo. Tudi za učitelja je poučevanje prijetnejše, ko je pouk pester in ko učenci pri pouku sodelujejo. Kljub temu, da na začetku takšen način poučevanja predstavlja izziv tako učitelju kot učencem ter vzame veliko časa za pripravo, iskanje primernih iger in navajanje učencev na način dela, je to način učenja za prihodnost. Želimo si, da bi bilo gibanje čim večkrat vpleteno v šolski sistem, kot način trajnostne vzgoje v šolah. S tem učenci pridobijo in krepijo vztrajnost, potrpežljivost, disciplino, red, higienske navade, oblikujejo medsebojne odnose, naučijo se premagovati tremo in poraze ter se veseliti ob uspehih. Na ta način bi lahko vsaj delno preprečili težave na področju duševnega in telesnega zdravja, sploh v času pubertete.

Učenje z gibanjem je edinstven pristop, ki združuje telesno aktivnost s pedagoškimi metodami za izboljšanje učnega procesa. Poučevanje z gibanjem odpira vrata inovativnemu in zanimivemu učenju. Z uporabo teh konkretnih primerov prakse učitelji spodbujamo učence k aktivnemu sodelovanju, poglobljenemu razumevanju in razvoju različnih veščin, ki presegajo zgolj klasične šolske zidove. Gibanje tako postane močno orodje za izboljšanje učnega procesa in ustvarjanje pozitivnih izkušenj pri učencih vseh starosti. S poučevanjem preko gibanja učitelji spodbujajo dinamičen in interaktiven pristop k učenju, ki poskrbi za aktivno vključenost učencev in jim omogoča bolj poglobljeno razumevanje in povezovanje s snovjo. Hkrati pa poučevanje z gibanjem prispeva k ustvarjanju zabavnega in motivacijskega učnega okolja, ki spodbuja radovednost ter kreativnost pri učencih.

Literatura

- Barle Lakota, A., & Trunk Širca, N. (2010). Pomen izobraževanja v družbi prihodnosti. In Model učinkovitega managementa visokošolskega zavoda (pp. 23–35). Fakulteta za management. <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-080-2/023-035.pdf>
- Lloyd, M. (2017). Learning to Move and Moving to Learn [Video]. TED talk. https://www.youtube.com/watch?v=M8bCG_y84gY&t=3s
- Lončar, D. (2011). Poučevanje skozi ustvarjalni gib v 2. razredu osnovne šole. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, razredni pouk
- Otroci potrebujemo gibanje: otrok med vplivi sodobnega življenjskega sloga: gibalne sposobnosti, telesne značilnosti in zdravstveni status slovenskih otrok (p. 186). (2010). Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave, Univerzitetna založba Annales.
- Pišot, R. in Videmšek, M. (2004). Smučanje je igra. Združenje učiteljev in trenerjev smučanja Slovenije.
- Ros, M. (2016). Vpliv vadbe v naravi na motorične sposobnosti [Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta]. DKUM. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=60356>
- Šket, U. (2018). Vpliv poučevanja z gibanjem na znanje učencev – pedagoški eksperiment v 1. razredu osnovne šole. MAG Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, razredni pouk
- Videmšek, M., Šiler, B., & Fišer, P. (2002). Slepa miš, ti loviš!: ustvarjalne gibalne igre za otroke (p. 161). Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Volmut, T., Pišot, R. in Šimunič, B. (2010). Pregled intervencij [I] za dvig gibalne/športne aktivnosti otrok = Overview of physical activity interventions in children. 408–411.
- Žvanut, N. (2010). Depresija in anksioznost pri koronarnem bolniku [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport]. RUL. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=2001&lang=slv&prip=dkum:14648:d5>

RAZVIJANJE SOCIALNIH VEŠČIN PRI OTROCIH IN MLADOSTNIKI Z OKVARO VIDA

Povzetek: Živimo v svetu, kjer na ulicah skoraj ne slišimo več popoldanskega trušča otrok kot se je slišal nekoč. Večina otrok največ prihaja v stik s svojimi vrstniki v šoli, v času odmorov. Pouk je naravnan tako, da med učnimi urami ni veliko poudarka na interakciji z vrstniki, temveč na usvajanju učnih vsebin, ki so predpisane v učnih načrtih. Kot mobilna učiteljica opažam, da najpogosteje poteka pouk frontalno, individualno in da je skupinska oblika poučevanja v manjšini. Otroci imajo v primerjavi s časi nekoč mnogo manj priložnosti, da bi razvijali socialne veščine, otroci in mladostniki z okvaro vida pa še manj, saj se pogosto tudi v času odmorov držijo zase ali se družijo v kakšnih dvojicah. Menim, da smo tudi učitelji odgovorni, da otrokom pomagamo razvijati socialne veščine na njim prijeten in nevsiljiv način.

Ključne besede: socialne veščine, pouk, oblike poučevanja, otroci z okvaro vida

DEVELOPING SOCIAL SKILLS IN CHILDREN AND ADOLESCENTS WITH VISUAL IMPAIRMENT

Abstract: We live in a world where you can hardly hear the afternoon chatter of children on the streets like you used to hear. Most children come into contact with their peers the most at school, during breaks. The lessons are structured in such a way that during the lessons there is not much emphasis on interaction with peers, but rather on the acquisition of learning content prescribed in the curricula. As a mobile teacher, I notice that most of the classes take place face-to-face, individually, and that the group form of teaching is in the minority. Compared to the past, children have much fewer opportunities to develop social skills, and children and adolescents with visual impairments have even fewer opportunities, as they often keep to themselves or hang out in pairs even during breaks. I believe that we as teachers are also responsible for helping children develop social skills in a pleasant and unobtrusive way.

Key words: social skills, lessons, forms of teaching, children with visual impairment

Uvod

Kako velik pomen imajo razvite ali nerazvite socialne veščine, opažam pri vsakodnevnem delu z otroki z okvaro vida. Otroci, ki imajo te veščine razvite, jih med odmori vedno vidim v družbi sovrstnikov, znajo se postaviti zase, večina prilagoditev in pripomočkov, ki jih potrebujejo za šolsko delo, si sami priskrbijo in izborijo. Na drugi strani pa so otroci, ki teh veščin nimajo razvitih. Takšni otroci pa večina odmorov preživijo sami, za svojo mizo, ne upajo si prositi za prilagoditve, ne poskrbijo za svoje pripomočke, ne družijo se s sovrstniki in tudi sovrstniki ne pristopijo sami do njih. S tovrstno populacijo otrok delam že enajst let in ugotavljam, da so za razvitost ali nerazvitost teh veščin v veliki meri zaslužni starši. Otroci, ki prihajajo iz vzpodbudnega družinskega okolja, kjer se jim otroci s posebnimi potrebami ne smilijo in morajo enako kot ostali družinski člani tudi oni poskrbeti zase, za hišna opravila in biti odgovorni za svoja dejanja, se znajo bistveno bolje vključevati v družbo kot otroci, ki takšnega vzpodbudnega okolja nimajo. Otrok z nerazvitimi socialnimi veščinami je vedno več, zato je prav, da učitelji tudi temu področju posvetimo več pozornosti. S tem namenom smo se na našem centru vključili v evropski program izobraževanja za strokovne delavce na področju socialnih veščin, ki nam je dal ogromno znanja na tem področju.

Socialne veščine

Socialne veščine pogosto imenujemo tudi »življenjske veščine«. Socialne veščine so nam nekaj samoumevnega, njihova pomembnost pa se najbolj pokaže takrat, ko jih ni. Vedenje ni nekaj, kar nam je dano z rojstvom. Veščin, znanja in sprejetih načinov vedenja oziroma kulture, ki je značilna za določeno družbo, se moramo naučiti (Rozman, 2005).

Socialna interakcija je temeljni vidik našega življenja. Interakcijo z drugimi od nas zahteva večina vsakodnevnih situacij in dogodkov. Uspeh v naših družbenih srečanjih je pogosto

odvisen od naših spretnosti in razumevanja družbene interakcije, zato je razvoj socialne interakcije ključnega pomena za otroke in odrasle (Howley, 2005).

Polnočutni otroci opazujejo in posnemajo socialna vedenja ostalih ljudi in z vidnim zaznavanjem sprejemajo sporočila/namige, kako je potrebno ravnati. To imenujemo naključno učenje. Če otrok nima na voljo teh možnosti, je lahko razumevanje in razvoj primernih socialnih veščin pomanjkljivo. Primerno razvite socialne veščine so ključnega pomena pri vsakodnevnih interakcijah otroka. Otroku omogočajo, da se sporazumeva z ostalimi, ustvarja prijateljstva in kasneje razvije osebne in profesionalne odnose (RNIB, 2017).

»Če si slep, kako veš, kam pogledati, ko nekdo govori s teboj? Ali kdaj komu stisniti roko? Ali kaj pomeni "osebni prostor"? To je le nekaj veščin, ki jih je potrebno otroke z okvaro vida izrecno naučiti, saj jih ne morejo usvojiti z opazovanjem dejanj in odzivov družinskih članov ali prijateljev v socialnih situacijah (Perkins school for the Blind, 2022).«

V svojem članku bi vam rada predstavila dva primera učnih ur iz projektne publikacije Kaj pa socialne veščine? (Maljevac in Wijnen, 2022), ki je nastala v okviru projekta SMILE too! pri katerih lahko učitelji razvijamo socialne veščine pri otrocih.

Prvi primer

Naslov učne ure: Recept za prijateljstvo

Primerno za starost od 10 let dalje.

Učna ura traja 45 minut ali pa v dveh delih po 20 minut.

Materiali in pripomočki:

Papir in flumastri ali računalnik ali brajev stroj.

Cilji: Učenci raziščejo lastnosti dobrega prijatelja tako, da naredijo recept za prijateljstvo. Spodbujanje spretnosti sporazumevanja. Spodbujanje aktivnega poslušanja. Ozavestiti pomen dobrih odnosov. Razmislek o načinih, kako biti dober prijatelj.

Uvod (10 minut): Pogovorite se o vaši najljubši hrani. Ali poznate sestavine, ki naredijo jedi tako okusne? Katere merske enote lahko uporabite? Zvrhana žlica, pest, lonček, ščepec, veliko, malo itd. Predstavite učencem idejo za recept za prijateljstvo.

Osrednji del (20-25 minut): 1. V skupinah po 4 naj učenci s pomočjo možganske nevihte zapišejo 10 predlogov, kako si lahko dober prijatelj. Eden od učencev zapisuje predloge skupine. 2. Vse skupine poročajo o svojih idejah pred razredom. 3. Kratka diskusija o besedah, ki so jih učenci med aktivnostjo izpostavili in zapisali (npr. zaupanje). 4. Naj učenci razmislijo, zaradi katerih svojih lastnosti so lahko dobri prijatelji. 5. Naj razmislijo o lastnosti/stvari, ki bi lahko pokvarila prijateljski odnos in naj to primerjajo z neokusno sestavino, ki bi jo dodali svoji najljubši jedi. 6. V parih/skupinah po 4 naj učenci napišejo/oblikujejo svoj "Recept za prijateljstvo". Na primer: "3 zvrhane žlice zabave, pest zaupanja, 4 lončke sreče in posip ljubezni ...".

Evalvacija (10 minut): Skupine pokažejo svoje recepte razredu in učenci se odzovejo s prijaznimi komentarji (primer: "Vaš recept je kot..."). Katere sestavine/prijateljske lastnosti so največkrat omenjali? Katero sestavino bi bilo potrebno dodati/na kateri lastnosti bi morali še delati, da bi bili dobri prijatelji? Kaj zanimivega so tega dne ugotovili? Pri čem so uživali? Kaj je bilo težkega pri tem delu? Kaj bi še radi vedeli? (Maljevac in Wijnen, 2022)

Drugi primer

Naslov učne ure: Zvok safarija

Učna ura je primerna za vse starosti. Učna ura ni primerna za učence z okvaro sluha. Učna ura traja od 30 do 40 minut. Učna ura Zvok safarija je zasnovana za izvedbo zunaj, v naravi, vendar lahko zvoke raziskujemo tudi v učilnici. Materiali in pripomočki: merilnik časa, preproge/stoli, če sedite zunaj v naravi.

Cilji: Ob Zvokih safarija ozavestiti, kaj pomeni aktivno poslušanje. Vzdrževanje pozornosti. Spodbujanje aktivnega poslušanja. Pogovor o tem, kako uporabljamo vseh 5 čutil. Ozavestiti svojo telesno držo med aktivnostmi.

Potek učne ure:

Uvod (5 minut): Pogovor o tem, kako uporabljamo svojih 5 čutil. Kaj lahko zdaj, v tem trenutku vidimo, slišimo, otipamo, vohamo in okusimo? Vprašamo učence, ali kdo ve, kaj je safari (možni odgovori: pustolovščina, raziskovanje, spoznavanje živali in narave). Pojasnimo, da se bomo šli igre zvok safarija in da bomo uporabljali svoj sluh za raziskovanje različnih zvokov v okolju.

Osrednji del (10 – 20 minut): 1. Pojasnite nalogo – vsi skupaj bomo 5 minut uporabljali le svoje čutilo za sluh oz. bomo poslušali ter se nato pogovarjali o tem, kaj smo slišali in kako smo se ob tem počutili. 2. Učenci so posedeni zunaj ali v zaprtem prostoru. Vzamejo si nekaj časa, da se udobno namestijo. 3. 1 minuta – čuječe, zavestno dihanje. Navodilo: Povahajte rožo in upihnite svečo. 4. Prosite učence, da nežno zaprejo oči in 5 minut poslušajo zvoke v okolju. Opazujte držo glave učencev – njihove glave bodo verjetno padle. 5. Po 5 minutah prosite učence, da nežno in počasi odprejo oči. Prosite jih, da zapišejo, kako se počutijo. 6. Vprašajte jih, katere zvoke so slišali v okolju. Naj se o tem skupaj pogovorijo. 7. Prosite učence, naj razmislijo o svoji telesni drži, medtem ko so imeli oči zaprte in so le poslušali zvoke v okolju. Kaj se je zgodilo z glavo, držo telesa? Vprašajte jih, kaj menijo, zakaj se je to zgodilo? 8. POMEMBNO: Z učenci se pogovorite o telesni drži in razlogih, zakaj držimo glavo pokonci.

Evalvacija (10 minut): Kaj ste zanimivega odkrili danes? V čem ste uživali? Kaj se vam je zdelo težko? Kaj bi še radi izvedeli o čutilih? (Maljevac in Wijnen, 2022)

Zaključek

Na našem Centru smo v letošnjem šolskem letu dajali velik poudarek na razvijanju socialnih veščin. Učne ure, ki so predstavljene v brošuri *Kaj pa socialne veščine?*, smo jih uporabljali na delavnicah, ki jih prirejamo za otroke iz inkluzije. Učitelji smo opazili, da so otroci pri takšnih učnih urah zelo uživali in se zelo povezali. Na začetku so bili otroci zelo zadržani, sramežljivi, tihi, proti sredini učne ure pa so se zelo razživali – hitro je bilo slišati smeh, glasen pogovor, igrivost, nove, izvirne ideje. Sklenili smo, da bomo od sedaj naprej na vsaki delavnici, ki jo bomo organizirali za otroke, v delček programa vključili tudi razvijanje socialnih veščin.

Literatura

- Family Connect (2017). Delayed communication development in blind and visually impaired children. <https://familyconnect.org/blog/familyconnect-a-parents-voice/familyconnects-latest-article-series-delayed-communication-development-in-blind-and-visually-impaired-children-2/>
- Howley, M. in Arnold, E. (2005). *Revealing the hidden social code. Social Stories (TM) for People with Autistic Spectrum Disorders*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Maljevac, M. in Wijnen, J. (2022). *Kaj pa socialne veščine? (projekt SMILE too!)* Ljubljana: Center IRIS – Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne.
- Perkins school for the blind (2022). 5 ways to help a child who is blind develop social skills. <https://www.perkins.org/5-ways-to-help-a-child-who-is-blind-develop-social-skills/>
- Rozman, U. (2005). *Treningi socialnih veščin*. Nova Gorica: Educa, Melior.

ČUJEČNOST PRI PREDŠOLSKIH OTROCIH

Povzetek: V prispevku predstavljamo, kako smo čuječnost vpeljali v predšolsko vzgojo – v oddelek otrok, starih od tri do šest let. Z načrtovanim tematskim sklopom, ki je vseboval vodeno meditacijo, jogo za otroke, dihalne vaje, dejavnosti za slušno in taktilno zaznavanje, čustva in zavedanje telesa, smo izvedli začetno in končno oceno sodelovanja pri dejavnosti, razumevanje navodil in čas trajanja v dejavnosti. Ugotavljamo, da sta se po končanem sklopu pri vseh dejavnostih izboljšala sodelovanje in pozornost. Otroci so imeli boljše slušno pozornost, hitreje so se umirili pri počitku in sami so posegali po tehnikah sproščanja, ko je bilo to potrebno. Otroci so sami že zelo čuječi, saj so z mislimi in čustvi v danem trenutku. Kurikulum za vrtce nam omogoča izvajanje dejavnosti, s katerimi otroci ohranjajo sposobnosti za umiritev in spoprijemanje z nenehnimi dražljaji iz okolja.

Ključne besede: predšolska vzgoja, vrtec, otrok, čuječnost, pozornost.

MINDFULNESS IN PRE-SCHOOL CHILDREN

Abstract: In this contribution, we present how we have introduced mindfulness in pre-school education – in a unit for children aged 3 to 6 years. Using a planned thematic set including guided meditation, yoga for children, breathing exercises, activities for auditory and tactile perception, emotions and body awareness, we conducted an initial and final assessment of participation in the activity, understanding of the instructions and time spent on the activity. We found that, after the end of the set, all activities showed an improvement in participation and attention. The children had better auditory attention, they calmed down more quickly when resting, and they themselves resorted to relaxation techniques unprompted when needed. Children themselves are already very mindful, as they are in the moment with their thoughts and emotions. The kindergarten curriculum allows us to implement activities that help children to maintain their ability to calm down and cope with constant stimuli from the environment.

Keywords: early childhood education, kindergarten, child, mindfulness, attention.

Sodobni čas nam prinaša nenehne spremembe. Število dražljajev, ki jih naše telo prejema, je ogromno. Sprememba okolja vpliva tudi na otroke, ki so nemalokrat ujeti v primežu številnih zahtev, visokih pričakovanj in potrebe po večopravilnosti. To je nazoren odraz sodobne družbe 21. stoletja. Vedno več ljudi se v tem stresnem okolju zateka k tehnikam sproščanja, kot so meditacija, joga, poslušanje glasbe ... Vse pogosteje pa se srečujemo tudi s čuječnostjo. Avtorici Boričević Maršanić in Selak Bagarić (2020, str. 3) pravita, da je »čuječnost pozorna prisotnost in zavestna osredotočenost«. To pomeni biti »v stiku« s seboj, da ne obsojamo, izbiramo in sprejemamo. Čuječnost ima korenine v budizmu. Kot angleški izraz »mindfulness« pa se nam zdi, da gre za sodobno tehniko in priljubljeno obliko vse bolj popularne duhovnosti. »Zaradi nezrelosti možganov otroci živijo tukaj in zdaj: njihovi spomini so preprosti, sprva efemeralni in šele nato prospektivni« (Bregant, 2015, str. 55). Otroci so v svojem bistvu zelo čuječa bitja, mi pa moramo njihovo naravno pripravljenost poglobiti in razvijati, da bodo lahko v prihodnosti lažje premagovali stres, ki jim ga nalaga sodobni svet.

Da smo lahko izvajali dejavnosti čuječnosti s predšolskimi otroki, smo morali najprej sami raziskati pojem čuječnosti z branjem literature, priročnikov in raziskav, preizkušanjem vaj ter vnašanjem čuječnosti v vsakdanje življenje. Farb in dr. (2007, str. 313–322) so v eni izmed prvih znanstvenih raziskav ugotavljali vpliv čuječnosti na možgane s pomočjo magnetne resonance. Eksperiment so izvedli pri ljudeh, ki so osem tednov izvajali vaje čuječnosti. Po končanem programu se je »spontana dejavnost omrežja privzetega načina zmanjšala, medtem ko je v drugem delu (ob straneh glave) v času, ko so udeleženci študije ležali v napravi za magnetno resonanco, možgansko omrežje postalo dejavnejše« (Kabat-Zinn, 2018, str. 13). To pomeni, da je dejavnejše postalo izkustveno omrežje, ki nam pomaga biti osredotočeni na trenutni dražljaj. Udeleženci programa, ki so izvajali čuječnost, so zmogli svoje nezavedne misli spremeniti v »biti preprosto tam«. Udeleženci raziskave, ki niso iz-

vajali vaj čuječnosti, so se spoprijemali z mislimi blodečega uma, ki nas po nepotrebem izčrpava. Tudi Wax (2017) je na čuječnosti temelječo kognitivno teorijo proučevala na lastni koži. S pomočjo vaj čuječnosti in raziskovanja svojih občutkov, telesa in duha se je spoprijela z depresijo. Z enotedenskim bivanjem v centru za oddih in meditacijo se je zmanjšal možganski odziv na negativne slike iz okolice.

Izvajanje čuječnosti pri predšolskih otrocih je podprto s cilji dejavnosti v temeljnem pedagoškem dokumentu - Kurikulum za vrtce (Bahovec, 2007). Zavedanje lastnega telesa in doživljanje ugodja v gibanju ter pridobivanje zaupanja v svoje telo in gibalne sposobnosti so cilji s področja gibanja, ki jih lahko povežemo s čuječnostjo. Spoznavanje svojega telesa, življenjskega cikla ter zdravega in varnega načina življenja nam narekuje cilj s področja narave. Na področju družbe pa cilje uresničujemo s spoznavanjem samega sebe in drugih ljudi ter seznanjanjem z varnim in zdravim načinom življenja. Z usmerjenimi vajami lahko sposobnost čuječnosti, ki jo otroci že nosijo v sebi, še dodatno negujemo in jo okrepimo z zavedanjem, da dolgotrajno doživljanje stresa pomembno oslabi zmožnosti učenja in zdravega razvoja.

Čuječa hoja po čutni poti v gozdu.

Dejavnosti predšolskih otrok, ki temeljijo na čuječnosti

V oddelku otrok, starih od 3 do 6 let, smo načrtovali mesečni tematski sklop, ki je temeljil na čuječnosti in ciljih iz kurikuluma za vrtce, ki sem jih omenila zgoraj. Ob tem smo opazovali odziv otrok na te dejavnosti. S pomočjo opazovalne lestvice začetnega in končnega merjenja smo ocenili vse otroke pri dejavnosti tehnik sproščanja, joge za otroke, dihalnih vaj in vodene meditacije. Pri opazovanju smo se osredotočili na sodelovanje pri dejavnosti, razumevanje navodil in čas aktivne pozornosti. Nato smo ocenili še sodelovanje pri dejavnostih prepoznavanja in izražanja čustev, taktilnih, vidnih zaznav in zavedanja svojega telesa. Skozi celoten tematski sklop, ki smo mu dali naslov (NE)ZNANI OBČUTKI, smo prepletali različne dejavnosti, ki so temeljile na čuječnosti. Večina dejavnosti je potekala v manjših skupinah, saj so otroci tako lažje sledili zastavljenemu cilju.

Telo

Ob vodenem razgovoru smo otroke spodbudili, naj opišejo, kako zaznavajo svoje telo, kaj čutijo. Našteli so veliko delov telesa, organov in čutil. Igrali so se igre, kjer so zavestno začutili določen del telesa ali pa se ga dotaknili. Izdelali smo plakat »Moje telo« z aplikacijami notranjih organov. Za raziskovanje so imeli otroci veliko knjig, ki so prikazovale zgradbo telesa. Opazovali smo svoje kosti, žile in mišice.

Čustva

Prepoznavanje čustev smo pričeli z občutki pri posameznih čustvih: kako se počutimo, kako to opazimo pri drugih, kaj v nas spodbudi določeno čustvo. Otroci so z mimiko obraza pokazali različna čustvovanja. Izdelali smo plakat s čustvi in različne didaktične igre, kjer so

otroci prirejali sredstva in manipulirali z različnimi prikazi razpoloženj.

Dihalne vaje

Najprej smo z otroki spoznali pravilno dihanje. Otroci so leže na tleh z vdihom poskusili napolniti trebuščke, počasi in z zavedanjem. Pri tem smo si pomagali z različnimi sredstvi (igračice, baloni). V dnevno rutino smo uvedli dihalne vaje – vaja pet prstov.

Joga za otroke

Joge smo se lotili v manjših skupinah s pomočjo kartic položajev joge za otroke. Otroci so odkrivali nove položaje in jih preizkušali. Motivacija pri tem je bila posebno poimenovanje in asociacija na določeno žival ali predmet. Ob umirjeni glasbi smo jih spodbudili k vztrajanju v določenem položaju in dihanju ter umirjanju.

Meditacijske pravljice

Poslušanje meditacijske pravljice smo uporabili za umiritev pred počitkom. Prostor smo pripravili rahlo zatemnjen, z umirjeno glasbo. Vodena meditacija se je pričela z dihalnimi vajami in s sproščanjem telesa. Pravljичno popotovanje na različne konce univerzuma je otroke nato popeljalo v počitek ali spanje.

Taktilne in slušne zaznave

Slušne zaznave smo razvijali preko načrtovanih dejavnosti, kot so slušni spomin (zvočno iskanje parov različnih materialov v posodici) in aktivnosti za prepoznavanje različnih skritih zvokov in iger (naštej pet stvari, ki jih slišiš; tihi telefon; osliček, kdo te jezdi). Velikokrat pa smo prepoznali trenutek in otroke spodbudili k poslušanju (petje ptic, letalo, brenčanje čebele ...). Taktilne zaznave smo razvijali z različnimi vrečkami presenečenja, kjer so otroci prepoznavali predmete in opisovali različne občutke. Pripravili smo jim senzorne aktivnosti z milnimi mehurčki, peno za britje, želatino, kinetičnim peskom, ledom in vodo.

Dejavnosti v gozdu

Gozd je krasen prostor za vaje zavestnega poslušanja in opazovanja. Od našega vrta je oddaljen dobrih 20 minut hoje. Obiskali smo ga večkrat. Poslušali smo glasove, vonjali in tipali naravne materiale, opazovali živali, delali dihalne vaje in meditirali. Nabrali smo kamne, mah, veje, listje, praprot, storže, lubje ... in naredili čutno pot. Otroke smo spodbudili, da so bos hodili po čutni poti. Pozvali smo jih k čuječi hoji in opisovanju občutkov.

Ugotovitve

Opazovanih je bilo 19 otrok, starih od 3 do 6 let. Najprej smo izvedli dejavnosti prvič in s pomočjo opazovalnega lista ocenili otroke po lestvici od 1 do 6 (1 pomeni najmanj, 6 pomeni največ) glede na njihovo začetno stanje sodelovanja, razumevanje in čas trajanja dejavnosti. Nato smo skozi celoten tematski sklop, ki je trajal en mesec, izvajali različne dejavnosti, ki so temeljile na čuječnosti. Ocenjevanje smo ponovili še na koncu.

Preglednica 1: Vrednosti ocen pri začetnem in končnem merjenju

	začetno merjenje	končno merjenje
vodena meditacija	4,6	5,1
joga za otroke	3,8	4,8
dihalne vaje	4,1	4,9
čustva	4	4,7
taktilno zaznavanje	4,4	5,2
zavedanje telesa	3,8	4,9
slušno zaznavanje	3,9	4,9
skupaj	4	4,9

V preglednici 1 so prikazane povprečne ocene otrok pri začetnem in končnem merjenju glede na področje opazovanja. Ugotovili smo, da je na vseh področjih zaznati napredek pri sodelovanju, razumevanju in času trajanja delavnosti. Najbolj se je izboljšalo slušno zaznavanje in dejavnost joge za otroke, najmanj pa vodena meditacija, ki je bila v začetnem merjenju zelo visoko ocenjena. Iz tega lahko razberemo, da so otroci brez težav sodelovali pri vodeni meditaciji, težje pa so izvajali dejavnosti zavedanja telesa.

Pri raziskovanju telesa je bila otrokom zelo zanimiva anatomija oz. tisto, kar je skrito pod kožo. S preprosto spodbudo so odkrivali žile na telesu in tipali kosti. Pogovor in spoznavanje različnih čustev sta pri otrocih spodbudila razmišljanje. Dogajalo se je, da so otroci naslednji dan pripovedovali o dogodkih, zaradi katerih so doživljali razna čustva. Dihalno vajo pet prstov so otroci imeli zelo radi. Opazili smo, da so jo posamezni otroci uporabljali brez vzpodbude vzgojitelja, kadar se jim je zdelo potrebno. Dejavnost čuječnosti smo vpeljali v dnevno rutino. Otroci so sčasoma že sami prepoznali določeno glasbo in se pripravili na jogo (legli na blazine) brez navodila. To nam pove, da so si izboljšali slušno pozornost. Med poslušanjem meditacijskih pravlji so se otroci umirili bolj kot običajno in zaspalo je več otrok. Temu pripisujemo res aktivno angažiranost vzgojitelja v doživeto branje. Otroci so se zbuvali sproščeni in spočiti. Skozi opazovanje se je potrdila trditev, da je izvajanje dejavnosti, povezanih s čuječnostjo, primerno za otroke, starejše od štirih let, saj mlajši še ne zmorejo sodelovati v dejavnostih, ki zahtevajo daljšo pozornost. Najbrž bi bili rezultati ocenjevanja tudi drugačni, če bi lahko vključili homogeno skupino otrok. Opazili smo deklco, staro štiri leta, ki se ni zmoгла umiriti pri nobeni od pripravljenih dejavnosti. Težje je sledila navodilom, nato pa zelo kratek čas (do dve minuti) sodelovala in motila pozornost drugih otrok. V analizi strokovnih delavcev smo ugotovili, da je deklca ves čas aktivna in tudi zelo utrujena. Po večkratnih ponovitvah dihalnih vaj in ostalih dejavnosti smo dosegli, da se je vsaj delno umirila. Menimo, da ji lahko izvajanje čuječnosti v individualni obliki pomaga k razvijanju pozornosti. Pri izvajanju dejavnosti smo se srečevali z različnimi izzivi. Najprej je bila potrebna organizacija prostora za delo v manjših skupinah. V našem vrtcu imamo zelo dobre prostorske pogoje, zato smo poleg igralnice uporabljali telovadnico, pokrit atrij, prostor v garderobi, veliko igrišče in prostor v gozdu. Opazovanje smo izvajali s pomočjo opazovalnih listov. Pojavil se je večji izostanek pri dveh otrocih, zato ju nismo mogli oceniti, prav tako nista sodelovala pri večini dejavnosti.

Zaključek

Ob ideji o vključevanju čuječnosti v vsebine pedagoškega procesa v vrtcu bi najprej pomislili, da je cilj teh dejavnosti umiritev skupine. Ampak zgodilo se je ravno nasprotno. Ob spodbudi, da otroci raziskujejo svoje telo in občutja, so postali zelo nemirni in negotovi. Čeprav je to njihovo območje bližnjega razvoja, ga – ob obilici vsebin in dražljajev okolja – sploh ne poznajo. Skozi tedne pa so spoznali, da so to prijetne dejavnosti, ki jih lahko vključimo v vsakodnevno rutino. Izkušnja izvajanja čuječnosti in načrtnega opazovanja vsakega otroka nam je dala spoznanje, da je vrtec okolje, v katerem smo lahko vsak trenutek tukaj in zdaj. Da se ustavimo, mislimo in čutimo z vsem, kar nam je dano. Izkoristimo odprt kurikulum za profesionalno in osebno rast v prid vsem izzivom prihodnjih generacij predšolskih otrok.

Literatura

- Bahovec, E. (2007). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Bregant, T., 2015. Čuječnost za odrasle, ki delajo z otroki: kako polno živeti. Pridobljeno s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FFFCCJVT/6b4b35d4-0ce2-4e72-b6d4-b16af732191b/PDF>
- Farb in dr., 2007. Attending to the present: mindfulness meditation reveals distinct neural modes of self-reference. *Social Cognitive and Affective Neuroscience Advances*, 2, 313–322.
- V. Boričević Maršanić, E. Selak Bagrić. (2020). Čuječnost – kratke vaje za otroke. Pridobljeno s <https://www.zd-kranj.si/data/files/1596016502.pdf>
- Wax, R. (2017). Čuječnost: kako se znebiti stresa in poskrbeti za dobro počutje telesa in duha. Tržič: Učila international.

SODOBNO POUČEVANJE V 1. TRIADI

Povzetek: Ugotavlja se, da je med učenci vse manj socialnih stikov, stikov, ki so še kako potrebni za normalen in »zdrav« razvoj, ki so pomemben faktor sreče in občutka zadovoljstva. Učenci vstopajo v šolo s šestimi let. Sprejme jih učitelj, ki naj bi jih s toplino popeljal na pot osnovnošolskega izobraževanja. Učitelj naj bi bil njihov velik zgled, motivator in »voditelj«. Pa bo to mogoče tudi v prihodnje? Tudi v prihodnje naj bi učitelji pri učencih razvijali zdravo radovednost in jih navdihovali za raziskovanje. Pri izobraževanju v prihodnosti bo učitelj uporabljal sodobne učne pripomočke in s tem zmanjšal stroške fizičnega učnega gradiva, hkrati pa se bo podal na pot raziskovanja. Učitelji se vse skozi učijo in trudijo izboljšati svoje metode poučevanja in nič drugače ne bo v prihodnosti. Verjamem, da bodo učitelji v 1. triadi z učenci še vedno veliko v stiku z naravo, da bodo pridobivali znanje z izkustvenim učenjem in se bodo z njimi tudi v prihodnje igrali družabne igre, peli, plesali in metali na koš ter se tudi v prihodnje trudili, da se bodo učenci, vsaj v šoli, družili, sodelovali užívali v družbi drug drugega.

Ključne besede: izobraževanje v prihodnosti, 1. triada, socialni stiki, otroci

MODERN TEACHING IN THE 1ST EDUCATIONAL CYCLE

Abstract: There is a growing lack of social interaction among pupils, a connection that is essential for normal and "healthy" development, which are an important factor in happiness and a sense of satisfaction. Pupils enter school at the age of six. They are welcomed by a teacher who is there to gently guide them on their journey of primary education. The teacher assumes the role of their great role model, motivator and 'leader'. But will this be possible in the future? Teachers should continue developing a healthy curiosity in their pupils and inspire them to explore. In education in the future, the teacher will use modern teaching aids, thus reducing the cost of physical learning materials, while at the same time embarking on a journey of exploration. Teachers are continuously learning and trying to improve their teaching methods and the future will be no different. I believe that teachers in the first educational cycle will still have a lot of contact with nature with their pupils, they will acquire knowledge through experiential learning and will continue to play board games, sing, dance and shoot hoops with them, and also continue to make every effort to ensure that, at least at school, pupils socialise, collaborate and enjoy each other's company.

Keywords: education in the future, 1st educational cycle, social contacts, children

1 Uvod

Živimo v času, ko se iz dneva v dan dogajajo spremembe na vseh področjih. Prav nobena izjema ni izobraževanje. Ko sem se pred štiriindvajsetimi leti zaposlila, si v sanjah nisem predstavljala, da bo tudi izobraževanje deležno tako velikih sprememb. Pripadam generaciji, ki je ideje, nasvete, gradivo iskala po knjižnicah, v knjigah. Raznoraznih brskalnikov takrat še ni bilo. Pa vendar so leta minevala in naše delo se je nekoliko spremenilo, ko smo z moderno tehnologijo dobili hitrejši dostop do vsebin, ki jih potrebujemo pri svojem delu, pa vendar je osnova ostala enaka. V razredu smo še vedno za to, da našim učencem na kar najbolj zanimiv način približamo snov in jih skušamo pritegniti na čimbolj vsečne načine. Pri učencih skušamo spodbuditi željo po raziskovanju in izkustvenem učenju. Pa bo to mogoče tudi v prihodnje? Učitelj bo z uporabo sodobnih učnih pripomočkov zmanjšal stroške fizičnega učnega gradiva, se pa lahko vprašam, če bomo uspeli učence motivirati v tolikšni meri, da se bodo lotili raziskovanja tudi sami? Bomo učitelji sploh še prisotni v tolikšni meri?

Na ta in še nekatera druga vprašanja bom skušala odgovoriti v prispevku, ki sem ga pripravila.

2 Kaj je izobraževanje

Izobraževanje je slovenski izraz za dejavnost povečevanja znanja, tako kognitivnega - spoznavnega kot konativnega - motivacijskega ter obvladovanja veščin. Znano je, da je izobraževanje proces osvajanja znanja, informacij, oblikovanja spretnosti, navad ter razvijanja sposobnosti. Izobraževanje je tudi temelj za oblikovanje samostojnega pogleda na svet ter povezovanja znanja s prakso. Pomembno je, ker širi, bogati in plemeniti človeška

spoznanja. Osnovnošolsko izobraževanje se zaključi v naprej določenem času, zaključek izobraževanja pa pomeni doseganje izobraževalnih standardov.

Zakon o osnovni šoli, ki skrbi za ureditev osnovnošolskega izobraževanja, je bil izdan 29. februarja leta 1996 (Uradni list RS, št. 12/96), potem pa je bil deležen več manjših dopolnil in sprememb.

V 2. členu so zapisani cilji izobraževanja v osnovni šoli. Izpostavila bi le nekatere:

- Izobraževanje mora spodbujati vse možne razvoje posamezne osebe (telesni, čustveni, moralni, socialni ...);
- vsak posameznik mora pridobiti vse možnosti za nadaljevanje svoje izobraževalne in poklicne poti (osnovna šola mora nuditi vseživljenjsko učenje);
- vzgajati in izobraževati moramo odgovorne osebe do sebe in drugih;
- potrebno je razvijanje podjetnosti kot osebnostne naravnosti v učinkovito akcijo, inovativnosti in ustvarjalnosti učenca;
- izobraževanje v osnovni šoli mora krepiti spoštovanje človekovih pravic ter temeljnih svoboščin pri vsakem posamezniku;
- šola mora razvijati pismenost in splošno razgledanost na vseh področjih ...

4. člen zakona govori o dolžnostih staršev oziroma skrbnikov, ki morajo poskrbeti, da njihov otrok izpolni vse svoje obveznosti v osnovnošolskem izobraževanju.

3 Socializiran otrok

Socialni stiki so potrebni za normalen in »zdrav« razvoj in so pomemben faktor sreče in občutka zadovoljstva. Socialni stiki v prvih razredih so temelj za razvijanje in nadgrajevanje le teh v višjih razredih osnovne šole. V prvih razredih osnovnošolskega izobraževanja smo učitelji tisti, ki učencem pomagamo pri navezovanju stikov. Vemo, da so učenci različni in nekateri brez težav navezujejo stike, si iščejo prijatelje. Ti učenci so samozavestnejši, bolj zadovoljni in se počutijo sprejete. Vsakemu izmed nas pa se je že zgodilo, da je imel v razredu učenca, ki le opazuje sošolce pri igri, se ne zna vključiti v igro, ki pri kosilu sedi sam in se z nikomer ne pogovarja. Takšen učenec potrebuje pomoč. Naloga nas kot učitelja je, da mu pomagamo pri navezovanju stikov, ga usmerjamo in mu tudi povemo, na kakšen način naj pristopi do sošolcev. Učitelji imamo »sposobnost«, da ocenimo s kom bi se takšen učenec lahko povezal. Za nekatere učence je potrebno vložiti veliko energije in vztrajnosti ter doslednosti, da nam to uspe. Vemo, da nekateri otroci nimajo pretirane želje po druženju, a je vseeno potrebno, da večino vzpostavljanja stikov razvijejo do neke mere, saj je ta večina izrednega pomena tudi v kasnejših obdobjih življenja. Tudi empatija je ena od veščin, ki jo je mogoče zaznati že pri majhnih otrocih. V razredu se vedno najdejo učenci, ki opazijo stisko in bolečino pri sošolcih in sami ponudijo pomoč. Kako pomembno je, da nam ni vseeno za sočloveka, opazamo v sedanji družbi. Pomoč drugemu in empatija hodita z roko v roki in na nas je, da ju pri učencih spodbujamo. Bodimo jim zgled!

4 Pouk v prvih razredih osnovne šole

Verjamem, da se bo izobraževanje v prihodnosti močno spremenilo, saj smo velike spremembe doživeli že v zadnjih nekaj letih. Največje spremembe bodo vsekakor nastopile zaradi velikega tehnološkega napredka. Tudi do sedaj se je že marsikaj spremenilo.

V razredih smo imeli najprej veliko zeleno tablo in kredo. Tablo so učenci po vsaki uri zbrisali z mokro gobo. Nato smo dobili bele table z barvnimi pisali in s suhim brisanjem. V mnogih šolah imajo sedaj že interaktivne table. Pred leti smo veliko uporabljali grafoskope, sedaj so le ti šli v pozabo. Naši učenci jih ne poznajo več. Še pred leti smo se učiteljice med učenci sprehodile s knjigo v roki in jim kazale ilustracije, fotografije. Sedaj si lahko vse ogledajo s pomočjo projektorjev, ki so povezani z računalniki. Največji napredek v zadnjih letih vsekakor predstavlja razvoj tehnologije. Zelo velik preskok smo naredili v času pandemije, v času dela na daljavo. Ustvarjanje risank za razlago snovi, jabolka so skakala po ekranu in za mnoge učence je bil ta način dela zelo zanimiv in atraktiven.

Otroci, ki so se rodili v zadnjih desetih ali petnajstih letih odraščajo z in ob sodobni tehnologiji, pametnih telefonih, tablicah in računalnikih. To jih zabava in animira. Zato ne preseneča, da mora razvoju sodobne tehnologije slediti tudi izobraževalni sistem, ki se grobo rečeno, bori za pozornost otrok. Tukaj pridejo na vrsto inovativne rešitve.

Otroci, ki vstopijo v izobraževalni sistem so kot gobe, ki vpijajo nova in nova spoznanja in znanja, vseskozi pa potrebujejo našo pomoč, naše vodenje, naše spodbude. Otroci so različni in niso vsi enako hitri pri dojetanju snovi in sprejemanju novih informacij. Sproti jih moramo učiti se spoprijemati z različnimi težavami in tudi neuspehi, saj ne želimo, da postanejo malodušni. Zavedati pa se moramo, da so otroci ob vstopu v šolo stari pet ali šest let in otroci so bitja, ki potrebujejo socialni stik, potrebujejo družbo vrstnikov, prijateljev. Z žalostjo v očeh lahko v sodobnem času opazujemo mladostnike, ki se ne znajo več pogovarjati. Odpravijo se na sok, sedijo za mizo in gledajo v ekrane pred seboj. Sodobna tehnologija jih je posrkala, ker jih nismo dovolj dobro pripravili, da bi se znali pravočasno ustaviti in bi bili dovolj močni, da bi znali reči STOP. Mnogi od teh mladostnikov v šoli ne sledijo pouku, ker so impulzi v razredu, med razlago učne snovi, za njihove možgane prešibki. Pri mlajših otrocih bomo v prihodnje postopali še previdneje. Učence bomo seznanjali s sodobno tehnologijo, jih naučili ravnanja z računalniki (vklop, risanje v programu, utrjevanje snovi skozi igro, iskanje podatkov, ...), vsekakor pa se bomo posluževali tudi sedanjega, že utečenega modela učenja. Hkrati bomo učence učili tudi o pasteh in nevarnostih, ki jih lahko prinese sodobna tehnologija. Navajali jih bomo na smotrno uporabo le te. Pri učencih bomo tudi v prihodnje skušali spodbujati raziskovanje.

V prihodnje učenci v prvih razredih ne bodo imeli več fizičnega učnega gradiva, gradivo bo na računalnikih, a se bodo vseeno tudi takrat veliko igrali, učili skozi igro, saj je igra za zdrav otroški razvoj še kako pomembna. Glede na hiter razvoj umetne inteligence menim, da bo učitelj s pomočjo le te sposoben hitro in še učinkoviteje pripraviti in poiskati najboljše načine, da bodo učenci pri delu uspešni in zadovoljni ter bodo naredili vse v okviru svojih zmožnosti, za katere pa vemo, da so pri učencih različne.

Tako učitelj kot tudi učenci bomo imeli informacije še bolj na dosegu rok in bomo do njih lahko dostopali še hitreje. Učilnice bodo vsekakor morale biti sodobneje opremljene. Učitelji in učenci se ne bomo več ukvarjali s pretoplo ali prehladno učilnico. Zavese in žaluzije bodo preteklost, saj bodo s časoma tudi stekla oken postala pametna stekla. Ob pretirani svetlobi se bodo sama zatemnila, po potrebi pa bodo v učilnice spustila več svetlobe.

Zaključek

Učitelji se bomo na prihajajoče novosti, tehnološki napredek dobro pripravili, saj smo tega že vajeni iz preteklih let. Karkoli nam bodo prinesla prihajajoča leta nam bo predstavljalo le dodaten izziv in motivacijo za lastno rast. V osnovi pa bomo učitelji še vedno tisti, ki bomo otroke, ki bodo prišli v prve razrede osnovne šole sprejeli tako, da ob vsem dogajanju, hitrih spremembah, ne bodo čutili stresa in tesnobe, ampak se bodo v šoli počutili dobro. Še vedno jih bomo spodbujali in jim pomagali pri navezovanju stikov ter jih usmerjali in vodili, da bodo zadovoljni, saj se bodo le tako lahko dobro spoprijemali z novimi in novimi izzivi ter bodo spoznali, da je čisto vsak od njih nekaj posebnega.

Literatura

Spletna stran »Kakšna bi lahko bila šola leta 2050?« Pridobljeno s <https://www.sciencefocus.com/future-technology/the-school-of-2050-technology-education/> (17.6. 2023)

Spletna stran »Šola bo leta 2050 še bolj zabavna in zanimiva« Pridobljeno s <https://racunalniske-novice.com/sola-bo-leta-2050-se-bolj-zabavna-in-zanimiva/> (20. 6. 2023)

Spletna stran »Zakon o osnovni šoli« Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> (17. 6. 2023)

VLOGA RAZREDNIKA PRI INKLUZIVNEM IZOBRAŽEVANJU NA REDNI OSNOVNI ŠOLI

Povzetek: Vloga razrednika je v slovenskem šolskem sistemu poudarjena. Še posebej strokovno zahtevna in odgovorna je pri delu z otroki s posebnimi potrebami, ki so zelo raznovrstna skupina otrok. Posebnega usposabljanja za delo z otroki s posebnimi potrebami razredniki niso deležni. Njihova vloga je sicer opredeljena v šolski zakonodaji in strokovni literaturi, a v konkretnih vsakdanjih situacijah je razrednik večkrat prepuščen svojim preteklim izkušnjam in pripravljenosti na iskanje rešitev. Timsko delo razrednika in specialnega pedagoga je in bo tudi v prihodnosti pri inkluzivnem izobraževanju bistveno.

Ključne besede: osnovna šola, inkluzija, otroci s posebnimi potrebami, vloga razrednika

THE ROLE OF A CLASS TEACHER IN INCLUSIVE EDUCATION IN REGULAR PRIMARY SCHOOL

Abstract: The role of a class teacher is emphasized in the Slovenian school system. It is especially professionally demanding and responsible task when working with children with special needs, who are a very diverse group of children. Class teachers do not receive special training for working with children with special needs. Their role is defined in school legislation and professional literature, but in concrete everyday situations, classroom teachers are often left to their past experiences and willingness to find solutions. The teamwork of the class teacher and the teacher for children with special needs is and will continue to be essential in inclusive education.

Key words: primary school, inclusion, children with special needs, class teacher's role

Uvod

Učitelju v osnovni šoli je poleg pouka pogosto dodeljena tudi vloga razrednika posameznemu oddelku učencev. Le-ta je odgovorna in zahtevna, saj se učitelji ob problemih, ki jih imajo v posameznem oddelku, radi obračajo kar na razrednika in od njega pričakujejo rešitev problema (Pušnik, Žarkovič Adlešič in Bizjak, 2000). Tudi J. Kalin (2001b, str. 6) poudarja, da je razrednik v osnovni šoli »[...] stičišče različnih pričakovanj, ki jih implicitno ali eksplicitno izražajo različni subjekti vzgojno-izobraževalnega procesa: učenci [...], njihovi starši, ravnatelji, kolegi v zbornici, šolska svetovalna služba ter jo razredniki doživljajo vsak na svoj specifični način.« Raziskave (Čagran, 1998; Kalin, 1999; Pušnik, Žarkovič Adlešič in Bizjak, 2000) med drugim kažejo, da razrednikov za njihovo vlogo skoraj ne usposabljam, kar jih postavlja pred številna vprašanja ter povzroča veliko nejasnosti in negotovosti pri uresničevanju njihove vloge v vseh obdobjih profesionalnega razvoja (Kalin, 2004).

Še posebej strokovno zahtevna in odgovorna je vloga razrednika pri delu z otroki s posebnimi potrebami, ki so zelo raznovrstna skupina otrok. Trenutno veljavni Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) v 2. členu opredeljuje devet skupin otrok s posebnimi potrebami:

- otroci z motnjami v duševnem razvoju,
- slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
- gluhi in naglušni otroci,
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani otroci,
- dolgotrajno bolni otroci,
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- otroci z avtističnimi motnjami ter
- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Vse zgoraj naštetih skupine otrok s posebnimi potrebami (razen otrok z motnjami v duševnem razvoju) se lahko po Pravilniku o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (2022) usmerijo v redne osnovne šole oziroma v izobraževalni

program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, na podlagi 11. člena (najprimernejši vzgojno-izobraževalni program) istega pravilnika pa so lahko v redno osnovno šolo usmerjeni tudi otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Otroci s posebnimi potrebami so torej izredno raznovrstna skupina, njihove posebne potrebe so prehodne ali vseživljenjske, razprostirajo se od enostavnejših do kompleksnih, zato potrebujejo tudi različno stopnjo podpore in pomoči (Kavkler, 2008b). Poleg tega ni dovolj le vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne osnovne šole, s pričakovanjem, da se bo le-ta prilagodil šoli, kar opredeljujemo s pojmom integracija. Inkluzija poudarja, da naj se šola prilagaja otroku, odstranjuje ovire v izobraževalnem procesu, s ciljem, da omogoči optimalni razvoj potencialov vsakega otroka (Kavkler, 2008a).

Razmere s še ne uresničeni vsemi sistemskimi pogoji, ki bi omogočali uresničevanje inkluzivne paradigme, ter pomanjkanje izkušenj in kompetenc pri učinkovitem delu z otroki s posebnimi potrebami lahko razredniki doživljajo kot stres in napor. V. Kiswarday in K. Drljić (2015) kot orodje za udejanjanje inkluzije v vzgoji in izobraževanju navajata rezilientnost. Rezilientnost, učinkovit odziv posameznika na zanj zahtevne, težke ali neugodne okoliščine (Beltman idr., 2011, v prav tam), učitelja naravna tako, da nove, kompleksne in težke situacije, ki so neizbežni spremljevalec inkluzije, prepozna kot izziv in ne kot problem. »Doživljanje inkluzije kot problem [...] učitelja zapira in mu jemlje moč, medtem ko sprejemanje inkluzije v smislu izziva in novih možnosti usmerja v raziskovanje, učenje, ustvarjanje, inovativnost in sodelovanje [...].« (Kiswarday in Drljić, 2015, str. 259)

Uresničevanje inkluzije v šolski praksi zahteva sodelovanje strokovnjakov različnih profilov. »Učitelj sam ne more uspešno vključiti otroka s posebnimi potrebami v razred, ampak le timsko delo prinese uspeh, saj se tako učitelj izogne strahu, da ni dovolj usposobljen za delo z otrokom s posebnimi potrebami, in dobi potrebno pomoč in podporo.« (Kavkler, 2008b, str. 80) Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) v 119. členu uvršča razredništvo k delovni obvezi učitelja. V 63. členu (prav tam) opredeljuje njegove naloge: »Razrednik vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora, analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oziroma dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom.« Po pregledu ostale šolske zakonodaje lahko ugotovimo, da so naloge razrednika opredeljene zelo splošno, predvsem ko govorimo o pedagoški vlogi razrednika. Tudi J. Kalin (2001a) navaja, da so pristojnosti in naloge, ki naj jih razrednik opravi, v zakonih in pravilnikih sicer opredeljene, a se problem pojavi pri prenosu in udejanjanju le-teh v konkretnih vsakdanjih situacijah.

V nadaljevanju predstavim praktičen primer vključevanja učenke s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo, in sicer v 1. razred. Natančneje opredelim vlogo in naloge razrednika. Učenka je bila ob všolanju usmerjena kot težje gibalno oviran otrok, dolgotrajno bolan otrok ter otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Dodeljene so ji bile 4 ure dodatne strokovne pomoči specialnega pedagoga ter 1 ura svetovalnih storitev. Že pred všolanjem smo navezali stik s starši deklice in se natančno pozanimali o njenih posebnih potrebah, da bi lahko zagotovili nemoten začetek pouka. V soglasju z deklinimi starši smo se povezali z Univerzitetnim rehabilitacijskim inštitutom Soča, kjer so nam podali deklinina močna področja ter njene specifične potrebe. Ker je bila deklica opravičena do stalnega spremljevalca, smo že pred všolanjem objavili razpis in zagotovili spremljevalca za deklico. Spremljevalca je bilo prav tako potrebno seznaniti tako z močnimi področji kot tudi s specifičnimi potrebami deklice. Ker je deklica težje gibalno ovirana, smo se kot šola morali povezati z delavno terapevtko, da je prišla na šolo naredit izmere mizice, stola itd. Zaradi deklinine epilepsije smo na šoli morali organizirati izobraževanje in usposobiti strokovne delavce za postopanje v primeru epileptičnega napada.

Zagotavljanje ustreznih prilagoditev do samega všolanja je bilo predvsem na strani ravnateljice, specialne pedagoginje in šolske svetovalne delavke. Ob samem všolanju pa je

bila poudarjena vloga učitelja razrednika. Razrednikovo vlogo in naloge povzemam in prilagodim iz učnih na druge posebne potrebe otroka po Konceptu dela – učne težave v osnovni šoli (Magajna idr., 2008). Razrednik:

- je nosilec individualiziranega programa (najbolj odgovoren za potek, sprotno evalvacijo ciljev, prilagoditev itd.),
- skupaj s specialno pedagoginjo usklajuje, vodi, skrbno dokumentira individualiziran program,
- timsko sodeluje z učitelji, ki poučujejo v tem oddelku,
- tedensko usklajuje delo s specialno pedagoginjo pri zagotavljanju ustreznih prilagoditev pri samem poučevanju ter preverjanju in ocenjevanju znanja, pri načrtovanju ur dodatne strokovne pomoči,
- vsakodnevno usklajuje in načrtuje delo s spremljevalko učenke,
- vsakodnevno načrtuje ustrezne prilagoditve pri poučevanju ter drugih oblikah dela z učenci (na primer pri organizaciji dnevov dejavnosti),
- se dodatno izobražuje na področju specifičnih potreb učenke,
- je v stalnem stiku z učenko, jo spremlja, ji je v stalno oporo in pomoč pri reševanju težav,
- za starše predstavlja »most« do drugih učiteljev in strokovnjakov na šoli,
- s starši vzpostavlja odprt, občutljiv in spoštljiv odnos soustvarjanja pri opredeljevanju in reševanju učenkinih težav,
- dela z oddelčno skupnostjo, da se učenka v oddelčni skupnosti počuti sprejeto in dejavno udeleženo,
- učenko spremlja in spodbuja na področju poklicne orientacije (odkrivanje in razvoj močnih področij itd.),
- sodeluje z zunanjimi strokovnjaki,
- se vključuje v projekte, ki spodbujajo sprejemanje drugačnosti (na naši osnovni šoli je to projekt Korak k sončku) itd.

Zaključek

Primer, ki sem ga predstavila zgoraj, kaže na zahtevnost vloge razrednika. Velikokrat se znajde na stičišču različnih pričakovanj, zahtev. Menim, da lahko k zmanjšanju stresa razrednikov prispevamo z vnaprejšnjim usposabljanjem učiteljev razrednikov za njihovo vlogo. Tukaj bo študij bodočih učiteljev moral učinkoviteje odigrati svojo vlogo. Kljub dodiplomskemu usposabljanju pa delo razrednika v redni osnovni šoli dandanes zahteva rezilientnega razrednika, ki se je pripravljen ves čas dodatno izobraževati in usposablјati, timsko sodelovati z vsemi deležniki in kompleksne situacije prepoznavati kot izziv. Le tako bo zmož zagotavljati podporno okolje za vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo.

Literatura

- Čagran, B. (1998). Razredništvo v osnovni šoli z vidika izsledkov empirične raziskave. *Sodobna pedagogika*, 49(4), 371–390.
- Kalin, J. (1999). Razredništvo v poklicni socializaciji gimnazijskega razrednika (Doktorska disertacija). Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Kalin, J. (2001a). Kdaj je razrednik zares razrednik?. *Vzgoja*, 1, 3–5.
- Kalin, J. (2001b). Uvod k tematski številki razrednik, razredništvo. *Sodobna pedagogika*, 52(1), 6–7.
- Kalin, J. (2004). Usposobljenost razrednikov. *Didactica Slovenica*, 19(2), 3–14.
- Kavkler, M. (2008a). Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja. V *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 9–19). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kavkler, M. (2008b). Uresničevanje inkluzivne vzgoje in izobraževanja v šolski praksi. V *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 57–93). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kiswarday, V. in Drljić, K. (2015). Rezilientnost kot orodje za udejanjanje inkluzije v vzgoji in izobraževanju. V T. Grušovnik (ur.), *Obzorja učenja: vzgojno-izobraževalne perspektive* (str. 247–263). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Magajna, L., Kavkler, M., Pečjak, S., Čacinovič Vogrinčič, G. in Bregar Golobič, K. (2008). Učne težave v osnovni šoli: koncept dela. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Koncept_dela_Ucne_tezave.pdf

Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (2022). Uradni list RS, št. 11/22. Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV14461>

Pušnik, M., Žarkovič Adlešič, B. in Bizjak, C. (2000). Razrednik v osnovni in srednji šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja /ZOFVI/ (1996). Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj, 123/21, 172/21, 207/21, 105/22 – ZZNSPP, 141/22 in 158/22 – ZDoh-2AA. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami /ZUOPP-1/ (2011). Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOMTVI. Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>

VLOGA UČITELJA PRI SODOBNEM POUKU

Povzetek: Vloga učitelja pri sodobnem pouku je, da učence navdušuje nad novimi znanji in jih pripravlja na vseživljenjsko učenje. Pri tem si pomaga z izbiro ustreznih učnih oblik in metod dela, da lahko čim bolj upošteva posameznika - učenca, njegove potrebe, želje, možnosti. Postane mu mentor, ki učni proces pripravi in usmerja tako, da učenec med učenjem uporablja različne miselne procese, razvija občutke in prevzema odgovornost za lastno učenje. Predstavila bom 2 primera, kjer so učenci samoiniciativno nadaljevali zastavljeno temo in samostojno naprej razvijali svoje veščine.

Ključne besede: motivacija, vseživljenjsko učenje

THE ROLE OF THE TEACHER IN MODERN TEACHING

Abstract: The teacher's role is to inspire the student with new knowledge and prepare him (= her) for lifelong learning. He helps himself in this by choosing appropriate teaching forms and work methods, so that he can take into account the individual – student, his needs, wishes and possibilities as much as possible. He becomes his mentor, who prepares and directs the learning process so that the student uses different thought process during learning and takes responsibility for his own learning. I will present 2 examples where the students continued the set topic on their own initiative and developed their skills independently.

Keywords: motivation, lifelong learning

1 Učni proces

V šoli je učenje organizirano kot pouk. Po sodobni didaktični teoriji je pouk, kot navaja Tomičeva (2002, 21), » [...] pedagoško osmišljen, sistematično in namerno organiziran proces, katerega cilj je vzgoja in izobraževanje posameznika.« Kaj se spreminja v tem procesu? Učenje vpliva na posameznikove zmožnosti, saj pridobiva nova znanja in nadgrajuje obstoječa, razvija sposobnosti in veščine. Zaradi vzgoje se spreminjajo in oblikujejo vrednote, stališča, razvija odnos do sebe, drugih in do sveta.

1.1 Zahteve sodobnega pouka in vloga učitelja

V središču sodobnega učnega procesa je aktivni učenec, ki v manjši skupini sodeluje s sošolci, s katerimi si razdelijo vloge in delo. Med njimi poteka komunikacija, izmenjava mnenj, ki je običajno glasnejša od vertikalne z učiteljem. Pri delu so učenci motivirani in sproščeni, poudarek je na razumevanju snovi, odkrivanju novega in samostojnem iskanju rešitev. Učiteljeva vloga absolutnega vodje je razpršena v številne druge vloge; postane organizator, ki pripravi naloge z ustrežno vsebino in učencem prilagojena navodila. V vlogi animatorja poskrbi za povezanost učencev znotraj skupine, kot mentor skrbi za ustrežno informiranost učencev in za sprotne povratne informacije. Kot svetovalec usmerja delo in se odzove, ko ga učenci pokličejo oz. ko vidi, da je kje potrebna spodbuda za naprej. Pomembno je, da se učitelj zaveda svojega vpliva, ki ga ima na učenca (A. Tomić, 2002). Z optimizmom ga opogumlja in spodbuja, z negativnim odnosom pa (običajno) zavira njegov razvoj.

2 Veščine 21. stoletja

Pred vpisom v nadaljnje šolanje po osnovni in srednji šoli mladi slišijo, da se ne ve natančno, kako bodo zgledale službe v prihodnosti, saj se potrebe delodajalcev hitro spreminjajo. Izpostavljeno je, da morajo razvijati veščine, ki jih 21. stoletje potrebuje. Biti več pomeni po SSKJ, da nekdo »zna dobro, praktično opraviti, opravljati kako dejavnost«. Katere so te veščine, o katerih pišejo pedagogi, politiki, psihologi, starši, podjetniki?

V razmišljanju o pouku A. Tomić (2002, 22) izpostavi, da se zaradi hitrih sprememb v svetu in nepredvidljive prihodnosti od vsakega pričakuje, da se nauči razmišljati, učiti in ustvarjati. Nadaljuje s tem, da se morajo tem ciljem podrediti »[...] šole, vrtci in domovi za učence

ter vsi, ki delajo v njih.« Pobudnik izobraževanja za 21. stoletje Jacques Delors je zapisal takole (Šolski razgledi, 2010): »Vzgoja in izobraževanje morata omogočiti vsakemu človeku, da sam rešuje svoje probleme, oblikuje svoje odločitve in nosi svoje odgovornosti.« Iz tega razmišljanja so se razvili t. i. Delorsovi stebri izobraževanja. Ti so v Poročilu UNESCO komisije o izobraževanju za 21. stoletje Učenje: skriti zaklad definirani kot: - učiti se, da bi vedeli - učiti se, da bi znali delati - učiti se, da bi znali živeti skupaj - učiti se biti (ASPnet).

O uresničevanju teh stebrov razmišlja K. Musek Lešnik (2019), ki med drugim doda, da je znotraj stebrov Vedeti, Znati, Živeti skupaj in Biti nujno prepoznavati in krepiti tudi ključne življenjske veščine in kompetence za življenje v 21. stoletju.

Na straneh Socialne akademije, ki jo podpira tudi Ministrstvo za izobraževanje RS Urad RS za mladino, najdemo projekt School 21. Ta izpostavlja pomembnost razvijanja veščin našega stoletja »[...] učenje učenja, kritično razmišljanje, sprejemanje odločitev, podjetnost, komunikacijo, reševanje problemov, kreativnost in inovativnost, upravljanje s stresom in čustvi ter delo v skupini [...]«

V kariernem centru Univerze v Ljubljani pa izpostavljajo, da se je zaradi hitrih sprememb na vseh področjih življenja potrebno nenehno izobraževati, zato je za naše stoletje zelo pomembna kompetenca vseživljenjskega učenja (S. Žnidaršič, 2020). Veščino učiti se lahko dojemamo kot pristojnost, kar razlaga SSKJ kot »z zakonom dana pravica in dolžnost opravljati kako (pravno) dejanje, odločati o čem«.

2. 1 Učitelj motivator

Motivacija za učenje in delo izhaja iz notranje želje posameznika - učenca, da bi se z aktivnim vključevanjem v vsa področja življenja lahko razvijali kot celovita osebnost. Pot vključevanja je v času nakopičenih informacij za mladostnika težka in zahtevna, zato je naloga sodobnega učitelja, da ga uči razmišljati s svojo glavo. Z aktivnim vključevanjem v pouk ga motivira in spodbuja, da samostojno išče rešitve. S kombinacijo različnih procesnih pristopov, npr. s kombinacijo sistematične razlage in raziskovalnega učenja učencu omogoči, da zna v množtvu različnih znanj poiskati tisto, s katero bo kos zastavljeni nalogi (Z. Rutar Ilc, 2005). Tako na podlagi lastne izkušnje pridobljeno znanje ponotranji, skozi lastno aktivnost pa prepozna tudi svoje osebne značilnosti in vrednote. Poznavanje samega sebe mu pomaga pri odločitvi za nadaljnje izobraževanje in razvijanje potrebnih veščin. D. Kunaver (2008) opozori še na pristop, s katerim učitelj motivira učenca; ta naj bo optimističen in dobrohotno naravnani.

3 Predstavitev primerov

1. Predstavila bi primer ure, kjer sta sproščeno okolje in navdušenje nad pesniškim ustvarjanjem zelo spodbudno delovala na učence, saj je iz te ure nastal šolski projekt Pesniški december, ki smo ga letos izpeljali že tretjič. Primarni cilj te učne ure v 7. razredu je bil utrjevanje literarnovednega znanja o pesmi, tj. poznavanje in uporaba pesniških sredstev, sekundarni pa razvijanje pozitivnega odnosa do besedne umetnosti. Učenci so poustvarjali ob Pavčkovih pesmih.

Ura je potekala po zastavljenem planu: najprej so učenci ob zapiskih ponovili značilnosti pesmi, se spomnili znanih pesniških sredstev in izbrali ponujeno tematiko, imeli pa so možnost, da si izberejo poljubno svojo temo. Na voljo so imeli A4 brezčrtne liste za osnutke. Na začetku ure sem jih spodbudila k sproščnemu prostemu gibanju, k pogledu skozi okno oz. k delu po koticah za navdih. Dogovorili smo se za ustvarjalno tišino in umirjeno gibanje. Učenci, ki so potrebovali pomoč, so prišli do mene ali pa so dvignili roko in sem šla do njih. Delo je potekalo samostojno in individualno s sprotnimi povratnimi informacijami. Do konca ure je vsak učenec napisal svojo pesem, ki je odgovarjala zahtevam (imela je naslov, motivi so podpirali temo, uporabljenih je bilo dovolj pesniških sredstev, imela je vsaj dve 4-vrstični kitici). Uspeli smo tudi glasno prebrati nekaj pesmi, ostale pa smo naslednjo uro. Za nalogo so imeli, da doma pesem po potrebi dopolnijo in mi jo posredujejo po e-pošti

s pripisom, ali dovolijo objavo na razrednem panoju ali ne. 13 učencev od 15 je želelo, da pesem objavimo, saj so bili na svoje ubeseditve ponosni, kar so mi jasno povedali. Potem so začeli prihajati z vprašanji, ali lahko napišejo še kakšno pesem. Glede na samoiniciativnost, ki so jo pokazali, ter pozitiven odnos do ustvarjanja smo se dogovorili, da bomo december obeležili tako, da bomo na šolski spletni strani odprli literarni kotiček Pesniški december in vsak dan objavili novo pesem. To smo tudi izpeljali.

Ob refleksiji ure sem ugotovila sledeče:

- Pisanje pesmi za učence ni najlažje delo. Pri tem so morali izhajati iz sebe, zato je bilo prav, da so najprej začutili svoje telo in pozornost usmerili nase. Ker so imeli možnost gibanja po razredu, prosto izbiro teme in zapiske za pomoč, je bilo ozračje sproščeno in jim je šlo delo lažje od rok. Na konceptnem listu so nastajali poskusi besed in besednih zvez, ki so jih črtali, popravljali, dopolnjevali in se odločali o njihovi ustreznosti za temo, ki so jo hoteli ubesediti. Razvijali so svoje besedišče, povezovali svoje ustvarjalne ideje, izražali svoje doživljanja sveta, ustvarjali domišljajske svetove in jih povezovali z realnim. Cilj ure je bil dosežen, ker so razumeli značilnosti in namen pesniških sredstev in jih znali poustvariti v lastni pesmi, ob tem pa so razvijali pozitiven odnos do sebe in do besedne umetnosti.

- Motivacija, da bodo svojo pesem predstavili ostalim učencem, jih je spodbudila k bolj zavzetemu delu. Prav tako pa možnost, da so se med delom lahko posvetovali drug z drugim in delili mnenja ob nastalih besednih domislicah. Ustvarilo se je ozračje, kjer so drug drugemu prisluhnil, pohvalili izvirne misli, se nasmejali in se tako motivirali za nove pesmi.

- Dodana vrednost: spontano je nastal šolski projekt Pesniški december, za katerega so učenci samoiniciativno ustvarjali priložnostne pesmi. Moja vloga je bila le še urejanje pesmi, ki sva jih računalničarko objavljali na šolski spletni strani.

2. Vloga učitelja pri sodobnem pouku je tudi ta, da učencem omogoči kritično razmišljanje, sprejemanje odločitev, kreativnost in upravljanje s čustvi ter delo v skupini. Lep primer takšne izvedbe je kreiranje konstruktivistične pesmi v 9. razredu. Primarni cilji te učne ure so, da učenci spoznajo primer konstruktivistične poezije, pesem preberejo, pripovedujejo o svojih vtisih, jo individualno interpretirajo in opazujejo njeno zgradbo. Sekundarni cilj je, da razvijajo recepcijsko zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja literarnih besedil.

Po obravnavi pesmi sta sledili še dve uri, pri katerih so učenci napisali svojo konstruktivistično pesem, v kateri so izrazili podobo današnjega časa (lahko so izrezovali časopisne dele besedil / reklamne letake in iz njih naredili sestavljenko).

Ob refleksiji ure sem ugotovila sledeče:

Zastavljeni učni cilji so bili doseženi. Učenci so se učili tako, da so samostojno ali v paru interpretirali izhodiščno pesem, nato smo skupaj preverili ugotovitve in jih dopolnili ter razložili tip pesmi. Sledilo je samostojno ustvarjanje konstruktivistične pesmi. Med učenci je potekala komunikacija, ko so presojali izbiro besed, s katerimi bi jedrnato povedali misli. Začetne zadrege so reševali s sproščenim prebiranjem novic, ki so jih priredili po svoje. Tako so se našli navdušenja in aktivno pristopili k delu, saj so bili časovno omejeni. Če se je delo kje ustavilo, smo se posvetovali o možnih rešitvah. Ugotovili so, da je pri analizi takšne pesmi potrebno povezovati različna znanja, npr. znanje zgodovine so uporabili pri razlagi okoliščin nastanka izhodiščne pesmi. Ko so predstavili svoje lepljenke, so ugotavljali podobnosti in razlike z izhodiščno pesmijo. Ugotovili so, da je veliko podobnosti v doživljanju sveta med njimi in tedanjim mladim pesnikom Kosovelom. Razvil se je pogovor o vrednotah nekoč in danes.

- Dodana vrednost: eksperimentiranje in čas za izkušnjsko učenje se je obrestoval, saj so učenci uživali, ko so sestavljali svoje konstruktivistične pesmi. Med njimi je potekal živahen pogovor, pogajanje, presojanje o izbranih besedah in vsak verz je imel v njihovih očeh svojo težo in smisel. Ugotovili so, da do cilja ne pridejo vedno takoj (v eni uri) in da je za ustvarjanje kratkih jedrnatih misli potrebno veliko dela; eden izmed učencev je povzel, da so kratke modrosti pravzaprav plod dolgega razmišljanja.

Literatura

- ASPnet. Pravila delovanja slovenske mreže UNESCO pridruženih šol. Pridobljeno s <https://www.aspnet.si/o-mrezi/pravila.html>
- Kunaver, D. (2008). Učim se poučevati. Ljubljana: samozaložba.
- Musek Lešnik, K. (2019). Nekateri izzivi sodobne šole: Šola kot polnjenje glave. Pridobljeno s <https://www.abced.si/post/nekateri-izzivi-sodobne-%C5%A1ole-%C5%A1ola-kot-polnjenje-glave>
- Rutar Ilc, Z. (2005). Z učno-ciljnim in razvojno procesnim pristopom do aktivnejše vloge dijakov in do bolj kakovostnega znanja. Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo, 8-27.
- Socialna akademija. Socialna akademija sodeluje v projektu School21. Pridobljeno s <https://socialna-akademija.si/school21/>
- SSKJ <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>
- Šolski razgledi (7. 5. 2009). Na preskušnji Vzgojni načrti šol. Pridobljeno s <https://www.solski-razgledi.com/clanek.asp?id=1158>
- Šinkovec, S. (2017). Vzgojni načrt v šoli : spodbujanje celostnega razvoja osebnosti učencev. Ljubljana, Jutro, Inštitut F. Pedička.
- Tomić, Ana (2002). Spremljanje pouka. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Žnidaršič, Sabina (2020). Vseživljenjsko učenje bo ključna kompetenca 21. stoletja. Pridobljeno s <https://www.mqportal.si/vsezivljenjsko-ucenje-bo-kljucna-kompetenca-21-stoletja>

UČITELJ IN SODOBNO POUČEVANJE – KAM? KAKO? ZAKAJ? KDAJ?

Povzetek: Sem učitelj, ki se zaveda pomembnosti svojega poklica. Odlično se počutim v družbi učencev, sem njihov mentor, tolažnik, motivator, spodbujam jih pri delu ... Zavedam se, da sem njihov vzornik, da sem ogledalo, ki ga učenci vsak dan opazujejo. Svoje delo jemljem kot poslanstvo. V tem članku sem pisal o povezavi med delom in izobraževanjem. Sodoben učitelj ima več vlog in nalog. Izpostavil sem učenje prve pomoči, ki, kot kaže, zopet dobiva pomembnejše mesto v slovenskem šolstvu in družbi. Odlično je, da v prvem in drugem razredu opisno ocenjujem znanje učencev. V članku sem zapisal, zakaj vztrajati pri tem načinu ocenjevanja. Če želimo, da bo pouk v šolah še kakovostnejši, mora imeti učitelj v karieri več kolegijskih hospitacij. Samoevalvacija je namenjena izboljšanju učenja in poučevanja ter napredku učencev.

Ključne besede: delo, izobraževanje, opisne ocene, prva pomoč, samoevalvacija, hospitacije.

THE TEACHER AND MODERN TEACHING – WHERE TO? HOW? WHY? WHEN?

Abstract: I am a teacher who is aware of the importance of my profession. I feel great in the company of my pupils; I am their mentor, comforter, motivator, and I encourage them in their work ... I know that I am their role model and a mirror that they look at every day. I see my work as a calling. The article focuses on the connection between work and education. A modern teacher has several roles and duties. I emphasize the learning of first aid, which seems to be gaining a more significant role in Slovenian education and our society in general. I think it is a good idea that the assessment of the pupils' knowledge is done descriptively in year 1 and 2 of primary school. The article goes on to explain why we should preserve this method of assessment. If we want the lessons in our schools to be of the highest possible quality, teachers should have more in-class observations during their career. Self-evaluation is intended to improve learning and teaching and student progress.

Key Words: work, education, descriptive assessment, first aid, self-evaluation, in-class observations.

Uvod

Veliko sem razmišljal o učitelju in sodobnem poučevanju, uvajanju sprememb. Prebral sem veliko literature, preden sem se lotil tega zapisa. Premišljeval sem o vsemogočih temah, dogodkih, delu učitelja, kaj vse bi spremenil, kaj vse sem do sedaj dobro opravil. Ali so bile spremembe dobro izpeljane? Ali je sedaj, z novo spremembo, res bolje in zakaj vedno znova in več spreminjamo? Najprej sem analiziral sebe in prišel do spoznanja, da sem pripravljen na izzive, da se premikam hitro, nimam odpora do sprememb in rad uvajam novosti. Rad imam delo z učenci, vedno iščem nove izzive. Sem pravičen, pošten, načelen, dosleden. Nadvse cenim strokovnost, natančnost, redoljubnost, spoštovanje rokov. Predan sem delu, jemljem ga kot poslanstvo. Vse aktivnosti so podvržene delu. Tudi ko jemo, se rekreiramo, spimo, to počnemo, da bi bili pri delu še učinkovitejši. Ločimo dejavnosti, ki jih počnemo z veseljem in se zanje svobodno odločamo, in dejavnosti, ki jih zaradi tega ali onega razloga moramo opraviti, pa če nam je to všeč ali ne. Delo delimo na heteronomno in avtonomno. Avtonomno delo je zanimivejše, v sebi nosi element užitka. Bolj kot je posameznik avtonomen pri svojem delu, bolj kot sam določa način in tempo dela, večja je verjetnost, da bo zadovoljen s svojim delom. Heteronomno delo je aktivnost, ki jo je treba opraviti, nekaj, česar sicer ne bi želeli početi, in smo zanjo lahko tudi plačani. V zgodovini človeštva se je opravljalo veliko več heteronomnih kot avtonomnih dejavnosti. Grki so šolo poimenovali *scholé*, kar pomeni razvedrilo. Rimljani so jo poimenovali *ludus*, kar pomeni igra in zabava. V 19. stoletju je z razcvetom kapitalizma šola dobila družbeno funkcijo. Obvezna šola je prostor heteronomnega dela. Otroci so v šoli vključeni v določene aktivnosti, ki jih imenujemo šolsko delo. Ne glede na to, ali jim je všeč ali ne, morajo obiskovati pouk – to je njihova pravica, ki se ji nimajo možnosti odreči. Delo v šoli ima več ciljev – povečati učenčeve potencialne, doseči poslušnost, krepiti ustvarjalnost. Končni cilj pa so domače naloge, rešitev računskega problema ... Postalo je jasno, da napredka ni brez izobraženih ljudi. Če premalo ljudi pride v

šolo, se državi ne piše dobro. Če ne izkoristi intelektualnega potenciala svojih državljanov, je to slabo zanjo – za njeno ekonomijo, njeno moč. To je pripeljalo do boljšega primarnega izobraževanja, brezplačnega sekundarnega izobraževanja, vse dostopnejšega terciarnega izobraževanja. Imam veliko glasbenega znanja ter znanja prve pomoči. Rad pomagam ljudem, se pogovarjam in iščem rešitve. Prednost, ki je lahko hkrati tudi slabost, je, da sem bil vzgojen z naslednjim motom: »Če kdo vpraša, predlaga, kaj bi naredili, pomeni, da se lotimo, zadevo speljimo v najkrajšem času in izdelek naj bo odličen.« Podobno pričakujem od drugih, kar je po mojem mnenju utopična misel. Ob zaključku šolskega leta sem dobil veliko zahval staršev, ki mi dajejo potrditev o dobrem delu in so mi velika spodbuda za nadaljnje pedagoško delo. Citat ene mame ob zaključku šolskega leta: »Spoštovani, najlepša hvala iz srca za Vaše sporočilo. Zelo me je ganilo. Hvala Vam za vsak dan, vsak trenutek posebej in hvala za vse, kar ste naučili sina. Ne najdem pravih besed. Neizmerno sem Vam hvaležna! Hvaležna sem za univerzum, da Vas je poslal na našo, predvsem na sinovo pot. Se še srečamo. Sedaj pa le uživajte v zasluženem dopustu in še nešteto krat HVALA!«

Z razvojem informacijske tehnologije je učitelj raziskovalec, strateg pedagoškega dela, programer, organizator, svetovalec, diagnostik in manj predavatelj. Uspešen učitelj izhaja iz potreb učencev, njihove vedoželjnosti. Učenci radi delajo naloge, če učitelja spoštujejo in so prepričani, da je to za njih dobro. Učitelj mora imeti izdelane strategije in taktike, ki slonijo na mišljenju, komuniciranju, znanju in vrednotah.

Uspešen učitelj je profesionalno usposobljen, mora delati refleksije lastnega dela ter biti empatičen do otrok in njihovih staršev. Starši so zadovoljni, če otrok čas v šoli preživi kvalitetno. Večkrat sem dobil pohvale staršev, ki so se glasile: »Če otrok rad hodi v šolo in je zadovoljen, sem sam še bolj.« Večkrat razmišljam, da imam veliko odgovornost in da mi starši zelo zaupajo. Dajem pobude v razredu, odzivam se na pobude učencev. Prisluhnem učencem, njihovim težavam. Trudim se, da je v razredu prijetno vzdušje, sem zelo ustvarjalen, uporabljam različne metode poučevanja.

Vem, da je na vsaki stopnji poučevanja vloga učitelja drugačna. Učence drugega in tretjega triletja učim osnov prve pomoči. Sem dober motivator, rad prenašam znanje prve pomoči na učence. Z učenci se rad pogovarjam, sem njihov zaupnik ter vedno pridobim njihovo zaupanje. Večkrat se mi zahvalijo, da sem razumevajoč in potrpežljiv. Učencem to veliko pomeni. Na začetku šolskega leta prosim učence, naj prinesejo urnike, da uskladimo termin, da lahko obiskuje krožek čim več učencev. Vesel sem in počaščen, da prenašam znanje, lahko rečem, iz roda v rod, saj so obiskovale krožek učenke, ki so sedaj moje sodelavke, mamice današnjih učencev. Veselje do krožka učenci prenašajo na mlajše sorojence. Mislim, da je k temu pripomogla osveščenost staršev, da je pomembno znanje prve pomoči. Na šoli dajemo velik poudarek prenašanju znanja prve pomoči na učence. Eden izmed razlogov so tudi vsakoletni odlični rezultati na preverjanjih znanja iz prve pomoči.

Veliko časa in energije posvečam učenju prve pomoči. Učenci pridobijo veliko teoretičnega in praktičnega znanja. Z učenci opravimo veliko praktičnih vaj iz znanja prve pomoči. Uporabim različne metode in oblike dela. Pri delu so mi v pomoč knjige o prvi pomoči, svetovni splet, materiali in pripomočki (rute, povoji, lutke, AED ...). Najprej učencem teoretično razložim vsebino prve pomoči, nato sledi praktični prikaz. Učenci vadijo toliko časa, da vsi usvojijo določena znanja. Pogovorimo se o varnosti, klicu na št. 112, kaj povemo dispečerju, zlati standard začetnega ukrepanja – kratica VODDO. Veliko časa namenim temeljnemu postopkom oživljanja, zaustavljanjem krvavitev, oskrbi kompleksnih poškodb (poškodba glave, hrbtenice, medenice, zmečkanine, tujki ...), oskrbi opeklin in omrzlin, oskrbi pogostejših bolezenskih stanj, zastrupitvam. Starejši učenci znanje prenašajo na mlajše učence, saj imamo prednostno nalogo na šoli: učenje temeljnih postopkov oživljanja. Večletno učenje TPO-ja že kaže prve rezultate pri vseh učencih šole. Najbolj sem vesel, ko si učenci želijo dodatnih srečanj – vaj. Naša srečanja so sproščena, zanimiva, zabavna, stremimo k pridobivanju znanja. Učenci redno in zavzeto hodijo h krožku. Skupaj se eden

od drugega veliko naučimo. S preverjanji iz znanja prve pomoči za učence osnovnih šol je Rdeči križ Slovenije začel v šolskem letu 2006/07. Preverjanje poteka na lokalni, regijski in državni ravni. Zmagovalci posamezne ravni se uvrstijo na nadaljnja tekmovanja. Preverjanja obsegajo teoretični in praktični del. Učenci pišejo test, ki obsega vprašanja iz prve pomoči in zgodovine Rdečega križa. V praktičnem delu preverjanja oskrbijo poškodovance in nenadno obolele v realistično prikazanih scenarijih. V našem območnem združenju dajo velik poudarek sodelovanju s šolami in pomoči pri poučevanju prve pomoči. Konkurenca je močna, ekipe učencev se odlično pripravijo. Moji učenci vedno dosežejo dober rezultat, udeležili so se vseh lokalnih preverjanj znanj iz prve pomoči. Šestkrat se nam je uspelo uvrstiti na zaključno državno preverjanje. V šolskem letu 2007/08 je ekipa na državnem preverjanju dosegla 2. mesto, v šolskem letu 2008/09 4. mesto, v šolskem letu 2015/16 2. mesto, v šolskem letu 2017/18 1. mesto, v šolskem letu 2021/22 3. mesto, v šolskem letu 2022/23 2. mesto. Pomembno je znanje prve pomoči, odlični rezultati pa kažejo zagnano delo učencev, učitelja mentorja ter dejstva, ki sem jih omenil na začetku prispevka.

Miselni izziv: Poznate kratice VODDO, SAMPLE, TPO, AED, AVPU, PLOD, PGO, GROM ...?

Sin Julij je zaključil 9. razred osnovne šole, šolanje nadaljuje na Konservatoriju za glasbo in balet Ljubljana – smer jazz kitara. Kmalu sem opazil njegov glasbeni posluš. Velikokrat se je z zanimanjem pridružil glasbenim dejavnostim, ko sva vadila z njegovim starejšim bratom. V letošnjem šolskem letu se je udeležil treh glasbenih tekmovanj, na katerih je dosegel dve zlati (celo 100 točk) ter srebrno priznanje. Na enem izmed tekmovanj je dobil posebno nagrado za najboljšo izvedbo pesmi slovenskega skladatelja. Ob koncu šolskega leta je brskal po »arhivu« – mapah, v katerih so shranjeni njegovi dosedanji »življenjski uspehi«. Obregnil se je ob spričevalo 2. razreda z izjavo: »Oči, vedno si me hvalil, kako lepo pojem; tukaj je zapisano, da sta ritmični in melodični posluš še v razvoju.« »Seveda sta bila v razvoju,« sem odgovoril, »saj si bil v 2. razredu. Vsakemu se razvijata, če ima učitelja, voljo, zanimanje ...« Sedaj moje retorično vprašanje in hkrati odgovor o opisnih ocenah. Ko ponovno prebereš poved, kot je primer iz sinovega spričevala, vidiš, da je zapis samo zaradi zapisa. Kmalu bom dopolnil trideset let delovne dobe. Na začetku poklicne poti sem ocenjeval s številčnimi ocenami, prišla je devetletka in z njo opisne ocene. Imam pozitivno mnenje o opisnem ocenjevanju, sodeloval sem v več inovacijskih projektih na to temo in drugih o šolstvu. Poučujem v prvem in drugem razredu. Všeč mi je način dela – jutranji krog, v katerem prek igre pridemo do zaposlitev, ki jih nato izvajamo individualno. Učenci rešujejo »naloge« iz veselja. Pri delu jih spodbujam in velikokrat pohvalim. Misim, da jim to daje moč za še uspešnejše delo. Odlično je, da v prvem in drugem razredu opisno ocenjujem njihovo znanje. Opisna ocena mi omogoča individualizacijo, boljše povratno informacijo, otrok ne razvršča in primerja med seboj. Zelo pomembno je ugotavljanje znanja na začetku učnega procesa, da izberem pravilne oblike in metode dela pri pouku ter delovni tempo. Na začetku šolskega leta staršem učencev razložim, KDAJ (ob začetku, sprotne beleženje, ob koncu nekega obdobja), KAJ (vedoželjnost, iznajdljivost, spretnost, napredek, način dela, minimalni cilji), KDAJ (ob praktičnih nalogah, ob pisnih izdelkih, ob individualnem delu) in KAKO (načrtovano, nenačrtovano) opisno ocenjujem njihove otroke. Učenci so ob vsotopu v šolo mlajši, med njimi so velike razlike in mislim, da z opisno oceno lažje in bolje oblikujejo samopodobo. Pomembno je sodelovanje s starši, zagnano delo z učenci – posvetiti se vsem in vsakemu posebej. Iskati močna področja, vsakemu prislunhiti in pomagati ob uspehih in neuspehih. Učenci, ki so pohvaljeni in uspešni pri reševanju nalog, še raje in bolj zagnano rešujejo dodatne naloge. Sošolci so sošolcem največji zgled. Če nekdo odlično računa in želi še več dodatnih računov, mu vedno ustrezem, jih zapišem v zvezek. Zahtevnost računov zapišem po njegovih sposobnostih, vedno dodam še težje, s komentarjem – ta je verjetno pretežak. Skupaj narediva primer, nato sam rešuje. Vedno znova je to uspešen recept za napredek učencev. Učenec uspešno reši račune, pohvalim ga pred drugimi. Ostali učenci želijo isto in dobim zmagovalni recept. Ta način dela daje zadovoljstvo

učencem, sprti spremljam njihov napredek – formativno spremljanje. Učencem omogoča pridobitev kakovostne povratne informacije in nasvet o izboljšanju znanja. Učenca spremlja celostno, omogoča celovit vpogled v učenje in znanje. Formativno spremljanje uvaja notranjo kontrolo, uči samokritičnosti, samoevalvacije. Slednja je namenjena izboljšanju učenja in poučevanja ter napredku učencev. Če strokovni delavci te povedi ne vzamemo kot del delovnega procesa, so odlična teoretična izhodišča zaman. Naša prednostna naloga na šoli, ko smo bili vključeni v projekt Samoevalvacija, je bila izboljšanje funkcionalne pismenosti. Pri poučevanju upoštevam razlike med učenci, upoštevam specifične značilnosti in potrebe učencev, uporabljam različne oblike sodelovalnega učenja. Postavljam visoke, a dosegljive cilje. K temu moramo stremeti učitelji in predvidevam, da bomo bolj spoštovani pri učencih in starših.

Hospitiral sem drugo strokovno delavko v prvem razredu. Opazoval sem delo v jutranjem krogu in koticčkih. V jutranjem krogu so se prepletale dejavnosti slovenščine, matematike in glasbe. Kolegica je učencem predstavila učno enoto: Skupine. Pripravila je različne predmete, ki so jih učenci razvrstili glede na eno izbrano lastnost. Všeč mi je bil način, kako je izbrala sodelujočega učenca (z izštevankami). Za delo v koticčku so dobili nalogo, da razvrščajo predmete po eni lastnosti. Učenci so izpeljali nalogo brez težav. Nato so narisali sliko množic. Zanimiv je odgovor učenca, ki je narisal veliko semaforjev; na vprašanje, zakaj jih je narisal toliko, je odgovoril: »Ker je vzgojiteljica tako rekla.« Vadili so poševne črte, vzgojiteljica jih je pripravljala na zapis poševne črte z vlečenjem črt po zraku z iztegnjeno roko, z risanjem po človeku, z risanjem po koruznem zdrobu, na večji list so jih risali z voščenko. Na tleh so iz poševnih, vodoravnih in navpičnih črt sestavljali črke. V koticčku so imeli nalogo pisanja poševnih črt, glasbena naloga je bila izdelava ropotulje. Zanimiva izkušnja – opazovanje kolegice pri podajanju snovi in izpeljavi pouka/ure. Rad bi podal izkušnjo, ki se mi je zgodila pred leti, ko sem se udeležil zunanje hospitacije kot član skupine formativnega spremljanja. Učenci so me zelo lepo sprejeli in z njimi sem se ukvarjal, kot bi bili moji učenci. Učenec mi je prinesel knjigo in smo brali, učenka me je povabila na kuhanje kave in sva jo kuhala. Izkušnja je bila vrhunska. Znanje za hospitiranje sem pridobil z branjem člankov na temo hospitacij ter si pripravil opazovalni list. Opazoval sem uporabo verbalne in neverbalne komunikacije ter spodbujanje učencev k sodelovanju, kako jasno so bili posredovani podatki in če je bil tempo dela ustrezen, kako je bila podana snov, katere metode in oblike dela je učiteljica uporabljala pri podajanju snovi. Ali je kolegica obzirna in razumevajoča pri opozarjanju na napake učencev in njihovem odpravljanju. Kot opazovalec bi pripravil dodatna vprašanja za refleksijo: Kaj mi je pri uri najbolj uspelo? Kaj bi lahko naredil drugače, bolje? Katera znanja mi manjkajo? Za profesionalni razvoj delavcev potrebujemo pripravljenost na uvajanje izboljšav v pouk, ustvarjanje pogojev za profesionalni razvoj, izvedbe dejavnosti pri pouku in drugih šolskih dejavnosti, ki izboljšujejo znanje učencev, ter vrednotenje napredka učencev in strokovnih delavcev na ravni šole.

Zaključek

Učenci so hvaležna publika. Če se z njimi ukvarjaš, ti vrnejo s sodelovanjem in sledenjem. Lahko so vrhunski partnerji pri izvedbi ciljev. Učenci, s katerimi sodelujem pri pripravi glasbenih točk, učenja oživljanja in drugih vsebin, ki so pomembne za življenje, se udeležujejo vaj zaradi pridobitve znanja ter mojega motiviranja. Ko srečam nekdanje učence, mi namenijo prijazno besedo in večkrat izvem kakšno vzpodbudno novico. V spominu mi je ostalo kratko sporočilo nekdanje učenke, krožkarice Rdečega križa: »Postala sem naj prostovoljka leta. Zasluga za to gre vsem vam, ki ste me že od malih nog usmerjali na tisto »pravo« pot. Zato hvala tudi vam.« Šola daje vednost. Šola daje moč. Izobrazba, ki je včeraj zadostovala, danes že kliče po več. Z vednostjo je mogoče rešiti težave. Tudi v času največjih kriz se prisega na izobraževanje in znanje, ki lahko, če ne že rešita, vsaj ublažita težave v družbi. Šola ne sme biti samo pripravljalka na delo, mora biti prenašalka vrednot. Izobrazba bo vedno štela. Otroke bomo še vedno vzgajali v svet, v katerem je zaposlitev eden pomembnejših ciljev, a

ne edini cilj. Zavedamo se, da tega cilja ne bodo dosegli vsi. Otroštvo bo še zmeraj izolacija od dela in priprava na nadaljnjo vlogo v družbi.

Literatura

- Gaber, S. in Tašner, V. (2017). Prihodnost šole v družbah dela brez dela. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Škalič, M. (2018). Šola, kam greš? I. del: Kritika šolskega sistema in predstavitev alternativ. Pretok.
- Šuštar, B. (2002). Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja III. Slovenski šolski muzej.
- Zakrajšek, S. (1995). Slovensko šolstvo v tranziciji. Biteks.

PATRICIPACIJA OTROK V INSTITUCIONALNI VZGOJI

Povzetek: V polju zavodske vzgoje je participacija otrok, ki izhajajo iz socialno nesposobnega in marginaliziranega okolja, pomembna za njihovo življenje in delo, predvsem pa za njihovo ponovno vključitev v običajno življenjsko sredino. Poslanstvo in naloga vseh zaposlenih v vzgojnih zavodih je, da otrokom pomagamo graditi njihovo pozitivno samopodobo, jačamo njihovo samozavest ter zaupanje vase. Spodbujamo jih pri dejavnostih in aktivnostih, pri katerih imajo sami moč vplivanja, da se počutijo slišane, upoštevane in sprejete. Otrokom moramo pustiti, da so sami glavni akterji (središče svojega sveta), vendar jih usmerjamo, se z njimi pogovarjamo, vzpostavljamo dialog, predvsem pa z zgledom pomagamo, da je njihovo življenje čim bolj kvalitetno. Otrokom pomagamo pri opremljenosti za nadaljnje življenje in damo vstopnico za odgovorno življenje v njihovi odraslosti. V članku bomo predstavili konkretne primere participacije v polju zavodske vzgoje.

Ključne besede: participacija, vzgojni zavod, čustveno-vedenjske težave, marginalizirano okolje

PARCITIPATION OF CHILDREN IN INSTITUTIONAL EDUCATION

Abstract: In the field of institutional education, the participation of children, from a socially un-inducing and marginalised environment, is important for their lives and work and, above all, for their reintegration into a normal life. The mission and the task of all employees in educational institutions is to help children build their self-esteem and to increase their confidence. We encourage them in activities where they themselves have the power to influence, to feel heard, respected and accepted. We must let adolescents be the main players themselves (the centre of their world), but we guide them, talk to them, establish dialogue and, above all, help with example to make their lives as enjoyable as possible. We help children by encouraging them to a responsible life in their adulthood. In the article we will present concrete examples of participation in the field of institute education.

Key words: parcipitation, educational institue, emotionally-behavioural problems, marginalised enviroment

Uvod

Otroci in mladostniki, ki so nameščeni v vzgojne zavode z odločbo sodišča (družinskega ali kazenskega), prihajajo večinoma nepripravljeni in z odporom do institucije, v katero bodo vključeni. Naloga strokovnega osebja (psihologinje, terapevte, pedopsihiatra, medicinske sestre, učiteljev, vzgojiteljev) je z mladostnikom stakati odnos. Edino orodje, ki ga imamo vzgojitelji pri svojem delu sta odnos in zaupanje. Zato moramo biti vzgojitelji zelo senzibilni in znati prepoznati ob pravem času potrebe in stiske mladostnikov. Mladostniku moramo vzgojitelji stati ob strani, ga opogumljati, mu pomagati ter iskati pravilne rešitve zanj v dani situaciji. Moramo ga opogumljati za nadaljnje korake pri izbiri poti na njegovi nadaljnji življenjski poti. Naloga vzgojiteljev je, da mladostniku svetujemo, ga razumemo, spodbujamo in vključujemo v delo in življenje tako v zavodu, kot tudi zunaj zavodskih zidov. Pri zavodski vzgoji je otrok, ki izhajajo iz socialno nesposobnega in marginaliziranega okolja zelo pomembna tako za delo in bivanje v času namestitve v zavodu še bolj pa za ponovno vključitev posameznika v običajno življenjsko sredino.

Participacija

Participacija (Marovič, 2017) je koncept, ki je v tesni povezavi s pojmi, kot so komunikacija, integracija, pomoč uporabniku, sodelovalni pristop, soodgovornost in organiziranje. Pomembno vpliva na uspešno socialno pedagoško intervencijo. Otroci in mladostniki (v nadaljevanju O/M), ki postopoma prevzemajo vse več vlog in odgovornosti v življenju, se participacije hkrati učijo in jo živijo. Izhodišča otrokove participacije so najpogosteje utemeljena s »Konvencijo o otrokovih pravicah« (1989), ki je državo podpisnico obvezala k uresničevanju naslednjih otrokovih pravic: zaščite, oskrbe in participacije. Tu je pomemben 12. člen, ki vzpostavlja participacijo otrok in njihovo vidnost v socialnem prostoru. Njegova implementacija pomeni veliko spremembo položaja otrok v večini družb v svetu in v odnosih odrasli – otroci. Konvencija prinaša filozofijo spoštovanja dostojanstva otrok

ter ob tem tudi zahtevo, da bi odrasli tesneje sodelovali z otroki, da bi jim pomagali artikulirati svoje življenjske cilje, razvili strategije za doseganje sprememb in uveljavljane svojih pravic.

Spodbujanje participacije O/M v VZ ima ključno vlogo pri dvigu samozavesti otrok in mladostnikov ter pri spodbujanju njihovih kompetenc. Strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju smo zato zavezani k ustvarjanju možnosti in priložnosti za sodelovanje, soodgovornosti in soustvarjanju.

Participacijo (Marovič idr.,2014) lahko razvrstimo glede na stopnjo vplivanja, ki sega od neobvezujoče -ne-participacije, kjer posamezniki nimajo pravih možnosti odločanja, preko kvazi-participacije, do participacije, ki velja za popolno samoupravljanje. Pri vseh obravnavanih modelih participacija temelji na treh stopnjah, od nemožnosti O/M pri odločanju ali ne-participaciji, do kvazi- navidezne participacije, kjer otrok sicer že nekoliko participira, vendar dejansko nima še možnosti odločanja o končnem izidu, do prave participacije, kjer odločitve strokovni delavci in otroci sprejemajo skupno (Marovič idr., 2014).

O/M morajo odrasli/strokovni delavci v VZ ponuditi roko, se mu približati, da stekje z njim odnos in pridobijo njegovo zaupanje. Dolžnost strokovnih delavcev je, da O/M vodijo do uvida, kaj je za njih dobro in kaj ne, da jih usmerjajo in preko uvida v vsakdanjih situacijah pomagajo, po potrebi tudi ustavijo, da začno spreminjati svoje navade in vedenja.

Participacija v institucionalni vzgoji

Participacija otrok (Marovič idr.,2014) je v zadnjem desetletju eno izmed pomembnejših socialno pedagoških prizadevanj v vzgojno-izobraževalnih institucijah, prav tako pa tudi pri različnih oblikah pomoči mladim. Pri tem ne smemo pozabiti niti na vzgojne zavode, kjer ima aktivno participiranje O/M zelo pomembno vlogo. Pri zavodski vzgoji je participacija otrok, ki izhajajo iz socialno nesposobnega in marginaliziranega okolja zelo pomembna za ponovno vključitev posameznika v običajno življenjsko sredino.

V mreži vzgojnih zavodov v Sloveniji (Marovič idr.,2014, Marovič in Bajželj,2017) so v okviru zavodskega vsakdana možne različne oblike participacije, ki se izražajo pri sodelovanju planiranja otrokovega sedanjega in prihodnjega življenja, privolitev pri sprejemu v določeno izven-družinsko institucijo, sodelovanju pri planiranju individualnega vzgojnega programa, planiranju izrabe prostega časa, pri vsakodnevnih aktivnostih, izbiri šolanja. V VZ so vključeni mladostniki z izrazitimi ČVT, kateri v večini niso zmožni upoštevati pravil ter dogovorov, so usmerjeni v takojšnjo zadovoljitev lastnih potreb, se upirajo avtoriteti in postavljanju omejitev ter imajo pogosto družbeno nesprejemljive vzorce vedenja, zato so oblike participacije teh O/M velikokrat omejene. V tem primeru je participacija mladostnikov usmerjena v dejavno sodelovanje uporabnikov pri dogovarjanju o najboljših načinih zadovoljevanja lastnih potreb in pravic.

Pri delu s populacijo, katera je nameščena v VZ je potrebno razumeti kompleksnost problematike, kar zahteva ustrezno senzibilen pristop. Harting in Wolff (2013, v Marovič idr., 2014) sta v okviru zavodskega vsakdana izpostavila različne oblike participiranja, ki se lahko med seboj dopolnjujejo in prekrivajo, odvisno od otrokove starosti, zrelosti, sposobnosti in zmožnosti: individualne oblike sodelovanja, vsakodnevne oblike sodelovanja, točkovne oblike sodelovanja, projektne oblike sodelovanja, odprte oblike sodelovanja, reprezentativne oblike sodelovanja in medijsko orientirane oblike sodelovanja. Pod individualne oblike sodelovanja sodijo zadeve, ki so osebne narave, kot so razne oblike svetovanj, načrtovanje in nudenje pomoči, načrtovanje individualne vzgojne pomoči, poklicnega izobraževanja, načrtovanje izhodov itd. Vsakodnevne oblike sodelovanja vključujejo sodelovanje znotraj njegove matične vzgojne skupine v obliki pogovorov, oblikovanju skupnih pravil in dela v skupini, planiranju prostega časa itd. Točkovne oblike sodelovanja zajemajo določena dejanja, ki so časovno omejena, kot so določena anketiranja, volitve, pogovorne ure, glasovanja itd. Pri projektnih oblikah sodelovanja so otroci vključeni v razne projekte, ki se nanašajo na določeno temo. Sem spadajo razni literarni in športni dogodki, preurejanje zavoda in okolice itd. Odprte oblike sodelovanja zajemajo razne debatne krožke, zborovanja v ob-

liki domske skupnosti, okrogle mize itd. Pod reprezentativne oblike sodelovanja spadajo sodelovanja otrok v različnih odborih, kjer izvoljeni predstavniki zastopajo druge otroke ali vzgojne skupine. (Marovič idr., 2014).

Otroci (Rapuš, Pavel, 2010) potrebujejo v času odraščanja primerne odzive odraslih, tako staršev kot učiteljev, kar blaži in preprečuje razvoj agresivnega vedenja in jim pomaga pri razreševanju težavnih odnosnih relacij in tako podpira razvoj emocionalnih in socialnih spretnosti, ki jih potrebujejo, da v življenju uspejo. Pomemben je sodelovalni odnos in participacija učencev in staršev pri razreševanju disciplinskih problemov, s katerimi se soočajo učitelji v šolah. Delo z učenci, ki izstopajo z agresivnim vedenjem je za učitelja težka naloga, saj od njega zahteva strpnost, vztrajnost in kreativnost, predvsem pa dobro sodelovanje z učencem, njegovimi starši in ostalimi delavci šole. Zato mora biti učitelj opremljen s strategijami odziva na taka vedenja. Poleg načinov je pozornost potrebno nameniti tudi vsebinam pogovora, ki pomeni tako slišati otroka, kot tudi ustrezno intervenirati s ciljem spremembe vedenja. Pomembna je pravočasna pedagoška intervencija, da bi lahko načrtovali pedagoško strategijo in pri tem upoštevali tako izvore, pojavnost in druge dejavnike, ki rezultirajo v agresivnem vedenju učenca.

Vsaka izmed naštetih participacij (Marovič idr., 2014) je zelo odvisna od samega vzdušja in razpoloženja v zavodu, ki sta pri problematični populaciji mladostnikov za napredek velikokrat bolj pomembna od formalnega izobraževanja, ključno vlogo pa igra tudi aktivna podpora odraslih, ki jo mladostniki potrebujejo v njihovem vsakdanu. Na podlagi vsega naštetega lahko torej zaključimo, da preprosto in enostransko apliciranje klasifikacije participacije pri delu z težavnimi mladostniki žal ni mogoče. Potrebno in pomembno je soodločanje.

Participacija otrok/mladostnikov v vzgojnih zavodih

Sodelovanje otroka (Koller-Tribovič, 2000) pri pomembnih odločitvah in vprašanjih v povezavi z njim še posebej poudarja 12. člen Konvencije o otrokovih pravicah. Odločitev, da se napoti otroka z motnjami tveganja oziroma s tveganji za takšno vedenje v ustanovo sta zagotovo izjemno pomembni situaciji tako za otrokovo življenje, kot tudi za življenje njegove družine. S pomočjo ankete je Koller-Tribovič (2000) želela odgovoriti na vprašanja ali imajo otroci možnost pri odločanju o njihovi namestitvi ter o vrsti obravnave katero bodo deležni. Na to vprašanje je dobila odgovor, da večina otrok ve, zakaj so nameščeni v določeno ustanovo, samo 36% otrok pa je imela dejansko možnost sodelovanja in odločanja. Prav tako je zgolj 11% otrok povedalo, da nimajo možnosti enakopravno sodelovati v procesu obravnave v katero so vključeni, enak % pa tudi, da lahko to pravico in možnost uresničujejo popolnoma ali delno. Koller-Tribovič (2000) je zanimalo tudi ali otroci presojajo, da so dovolj pripravljeni in zreli za zgoraj omenjeno sodelovanje in dobila odgovor, da 2/3 otrok meni, da so za takšno sodelovanje sposobni. Vprašala jih je tudi koliko so upoštevanji in jim pri tem podala možna vprašanja o pravicah do prostega časa, vzdrževanja stikov z družino, možnosti izbire osebe za pogovor, ko so v težavah, svobodi veroizpovedi, posedovanju osebnih stvari, izražanju lastnega mnenja, svobodi izbire prostočasnih dejavnosti, tajnosti pri dopisovanju. Glede na omenjene pokazatelje je prišla do zaključka, da ustanove za takšne otroke in mladostnike upoštevajo njihove želje in mnenja, ko gre za področja življenja, pomembna za vsako mlado osebo, nekoliko manj pa pri zasebnosti, saj kar 40% otrok meni, da nimajo dovolj zasebnosti. Omenjeno avtorico je zanimal tudi način sankcioniranja nesprejemljivega vedenja, pri čemer je ugotovila, da so otroci kaznovani s prepovedjo iz ustanove oziroma postopek vnaprej dogovorjenih posledic, zanimalo pa jo je tudi zadovoljevanje vsakodnevnih eksistencialnih in psihosocialnih potreb otrok v ustanovi, pri čemur je ugotovila, da so eksistencialne potrebe usmerjene bolj na zaščito in skrb, medtem ko psihosocialne potrebe bolj omogočajo sodelovanje otrok v vsakodnevnem življenju v ustanovi. Pri zadnjem vprašanju se je Koller-Tribovič (2000) spraševala kako odgovarjajo vzgojitelji ter prišla do ugotovitev, da 36% odgovarja, da otroci pri sprejemanju pomembnih

odločitev vedno sodelujejo, 61% je povedalo, da zgolj včasih sodelujejo, le 2% pa da pri temu otroci sploh ne sodelujejo.

Za O/M, ki biva v zavodu, je pomembna struktura (načrt dela, potek delovnega dne/tedna/meseca/leta, načrt internih in timskih sestankov, idr.). Pomemben je okvir dela z mladostnikom. Nujno je postaviti meje. Kaj se sme in kaj ne. Kaj je dopustno in kaj ni. Mladostnik nikakor ne more odločati o zadevah, ki so potrebne, da spremeni svoje slabe navade in spremeni svoj življenjski slog. Zato smo odrasli odgovorni, da skupaj z mladostnikom soustvarimo dobro delovno okolje. V polju zavodske vzgoje imamo določena pravila bivanja. Vsako na novo začeto šolsko leto oblikujemo letni delovni načrt našega dela, katerega proučimo, potrdimo in konec leta tudi evalviramo. To je okvir našega dela.

Zelo pomembno je, da ustvarimo okolje kjer so lahko mladostniki vključeni tako, da so njihova mnenja upoštevana in slišana, pa tudi, da lahko vplivajo na odločitve.

Velik del O/M je oddanih in bivajo v VZ, kljub temu da s tem ne soglašajo, jim to ni všeč, niso na vstop in nadaljnje delo in življenje v novo okolje primerno pripravljene. Če O/M zavoda ne sprejema, če ne sprejme ponujene roke za spremembe v njegovem življenju, potem njegovo bivanje in pripravljenost za iskanje novih poti in sprememb njegovega vedenja ne bo pripomoglo k uvidu pri izbiri za pravilna vedenja in odzive na okolje, kjer se šola in biva. Participacija je pomembna. Potrebno jo je spodbujati. Če povzamemo, kaj je dober pristop k participaciji, lahko potrdimo kar Freemanovo definicijo (2000), ki pravi: »primeren pristop je tisti, ki poudarja enak pomen otrokovim potrebam in otrokovim pravicam« (Stern 2006).

Literatura

Koller-Trbovič, N. (2000). Sodelovanje otrok in mladostnikov z motnjami vedenja (oz. tistih, pri katerih obstaja povečano tveganje za tako vedenje) na različnih nivojih procesa odločanja ter interveniranja. *Socialna pedagogika* 5 (2001), str.213–226. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta.

Konvencija o otrokovih pravicah OZN. (1989). Pridobljeno 11. 4. 2019, <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105>.

Marovič, M. (2017). Participacija otroka/mladostnika v vzgojnih zavodih. Doktorska disertacija. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.

Marovič, M. in Bajželj, B. (2017). Participacija-alternativni (socialno) pedagoški vzgojno-izobraževalni koncept v obdobju postmoderne. V I. Kreft-Toman (ur.), *Ptički brez gnezda* (str. 21–34). Ljubljana: Sekcija MVČ Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije.

Marovič, M., Bajželj, B. in Krajncan, M. (2014). Koncept participacije v institucionalni vzgoji. V B. Dekleva (ur.), *Socialna pedagogika*, letnik 18, številka 1–2 (str. 93–116). Ljubljana: Združenje za socialno pedagogiko.

Rapuš Pavel, J. (2010). Značilnosti disciplinskih problemov in odzivi učiteljev pri delu s čustvenimi, vedenjskimi in socialnimi težavami. V A. Kobolt (ur.). *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

RAZNOLIKOST POTREB DIJAKOV V ČASU DIGITALIZACIJE POUČEVANJA

Povzetek: V šolah se soočamo s spremembami pri izvajanju pouka in poučevanja, sploh kar zadeva uporabo tehnike in spletnih orodij, kar pa vpliva na posameznikovo doživetje šole, učenje in razvoj delovnih navad. V prispevku so prikazani izsledki raziskave, kako dijaki ocenjujejo zadovoljenost vzgojnih in izobraževalnih potreb pri učenju v času šolanja na daljavo in v klasični obliki (pouk v živo). Izkazalo se je, da so bile v času šolanja na daljavo vzgojne potrebe (po motivaciji, stiku z učitelji in sošolci, možnosti samoizražanja ipd.) precej slabše zadovoljene kot pri pouku v živo, kar pa za izobraževalne potrebe (razlaga snovi, analiza primerov ipd.), to ne drži. S tem v mislih moramo načrtovati izobraževanje v prihodnosti.

Ključne besede: vzgojne potrebe, izobraževalne potrebe, socializacija, motivacija za učenje

DIVERSITY OF STUDENT'S NEEDS IN A TIME OF DIGITISATION OF TEACHING

Abstract: In schools, we are faced with a constant changing of teaching, especially when it comes to the use of technology and web tools, both of which influence the individual's understanding of school, learning and the development of his or her work habits. In my contribution I present the results of the research of the way the students evaluate the satisfaction of their social and educational needs during the time of online learning and during the time, when classes were taking place physically at school. The research results show that the social needs of students (motivational needs, the need for contact with teachers and fellow students, the need for self-expression, etc.) were met much more poorly during the time of online learning, but quite the opposite is true for the educational needs (explanations, case analysis, etc.). This is a crucial thing to keep in mind when it comes to planning the education for the future generations.

Key words: social needs, educational needs, socialization, learning motivation

Uvod

Obdobje koronavirusa je šolski sistem prisililo v hitro iskanje načinov poučevanja, ki se jih sicer morda ne bi posluževali ali pa bi jih v svoje delo sprejeli kasneje oziroma v manjši meri. Fizično prisotnost dijakov in profesorjev v razredu so nadomestile spletne učilnice, pouk na daljavo s pomočjo video klicev ali posnetkov, spoznavanje novih digitalnih orodij ... Učitelji smo bili na to bolj ali manj pripravljeni, potrebnega je bilo tudi precej izobraževanja, otroci so se prilagodili in stvar je stekla. Z različno dolgimi presledki smo bili takole »na daljavo« približno dve šolski leti. Na prvi pogled se zdi, da je bil spremenjen samo način poučevanja in učenja, a podrobnejša evalvacija, podprta z vsakodnevnim stikom z dijaki in pogovori z njimi, pa pokaže, da so otroci v tem času šolo začeli doživljati drugače. Ob prvotni zanimivosti on-line sistema, novostih, morda celo enostavnejšem učenju in ocenjevanju so doživljali tudi stiske, pogrešali so stike med seboj, stik z učiteljem, povratno informacijo, pogovor. Trudili smo se to nadomestiti, kolikor je bilo mogoče, pa vendar (tudi zaradi različnega okolja, iz katerega mladostniki prihajajo) ni bilo vedno enako kot v razredu.

Vzgojne in izobraževalne potrebe (in aktivnosti) dijakov

Šolanje na daljavo je v svoji osnovi predvidelo večjo samostojnost učenca pri usvajanju novih znanj in utrjevanju pridobljene snovi. Pri razmisleku izhajam iz predmeta slovenščina, ki ga sama poučujem. Pri poučevanju, še bolj pa pri samostojnem učenju, je zelo pomembna učenčeva motivacija. V razredu si učitelji prizadevamo, da učence čim bolj motiviramo, pa vendar težko vplivamo na vse enako (Koščak, 2020, str. 17). Naš motivacijski vpliv nanje pri učenju na daljavo tako predstavlja še večji izziv. Če smo pri pouku v živo skupaj prebrali literarno delo, se o njem pogovorili, ga razčlenjevali, motivno-tematsko in jezikovno-slogovno analizirali, subjektivno vrednotili in naredili zapis, je bila pri izvedbi le-tega na daljavo precej večja vloga dijakovega samostojnega dela. Seveda so bili deležni moje razlage

(video pouk), pri kateri pa jih nisem mogla tako kot v razredu usmerjati, motivirati, tudi nadzorovati. Ko sem jim zastavila vprašanja v zvezi z vsebino soneta ali črtice, so mi nanje odgovorili le nekateri, drugi se pač niso odzivali (lahko tudi zaradi objektivnih razlogov, pomanjkanja tehnične opreme, nezmožnosti glasnega sodelovanja, ker so si učni prostor delili z drugimi družinskimi člani ipd.). Lahko pa bi se odzvali, če bi bili pred mano in bi jih neposredno pozvala, spremljala njihovo telesno govorico, jih aktivneje vključila. Tako je bila kakovost usvojene snovi v precejšnji meri odvisna od njihove notranje motivacije, samonadzora, pripravljenosti na delo. Podobno kot motivacija pa je za uspešen učni proces pomembna tudi povratna informacija. Ta predstavlja fazo po učenju, sproži dialog med učiteljem in učencem in predvsem spodbuja učenčev razmislek, kje se trenutno nahaja glede na zastavljene cilje in kaj mora še narediti za usvojitev le-teh (Premože, 2017, str. 15). Tukaj ima učitelj s svojim pedagoškim stikom veliko vlogo in na učenca lahko močno vpliva. Šola je namreč vzgojno-izobraževalni sistem in kot tak zadovoljuje otrokove potrebe tako po vzgoji kot izobraževanju. Vermunt (1989, 1993 v Marentič Požarnik, 2012, str. 11) učenčeve aktivnosti pri samostojnem učenju deli na:

- spoznavne miselne aktivnosti (primerjanje, analiziranje, memoriranje, strukturiranje, povezovanje, kar dijak izvaja z delanjem zapiskov, miselnih vzorcev, shem ipd.);
- metakognitivne – usmerjevalne, kontrolne aktivnosti (načrtovanje učnih aktivnosti, spremljanje svojega učenja, samopreverjanje, razmislek o uspešnosti lastnih učnih strategij);
- afektivne aktivnosti (samomotiviranje, presoja lastnih zmožnosti, pripisovanje neuspeha, vlaganje mentalnega napora ...).

Pri svojem delu sem potrebe dijakov delila na izobraževalne (ki za zadovoljevanje predvidevajo spoznavne miselne aktivnosti) in vzgojne, te pa za zadovoljevanje predvidevajo metakognitivne in afektivne dejavnosti. Izhajala sem iz teze, da je bilo v času šolanja izključno na daljavo dijakom zagotovljeno predajanje znanja, analiza gradiva, razlaga snovi (torej zadovoljene izobraževalne potrebe s spoznavnimi miselnimi aktivnostmi), vzgojne potrebe pa včasih niso mogle biti zadovoljene tako kot v šoli. Predvidevala sem pa, da so te potrebe za učno uspešnost in dobrobit dijakov ravno tako pomembne, če ne še bolj.

Empirični del

Opredeletem problema in cilju raziskovanja, metode, hipoteze interpretacija

Pri svojem raziskovanju sem želela ugotoviti, kako dijaki ocenjujejo zadovoljenost vzgojnih in izobraževalnih potreb pri pouku v živo (klasični obliki) in pri pouku na daljavo, ki so ga bili deležni v šolskih letih 2020/21 in 2021/22. Potrebe sem razdelila tako:

Vzgojne potrebe:	Izobraževalne potrebe:
<ul style="list-style-type: none"> • Ohranjanje stika in druženje s sošolci • Stik z učiteljem (pozdrav, pogovor, takojšnja povratna informacija, možnost, da mu potožim, ga kaj vprašam ...) • Spodbujanje, motivacija za učenje • Učenje neverbalne komunikacije • Možnost, da se izrazim, povem svoje mnenje, poslušam druge, dvomim ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Razlaga snovi in primerov • Dostopnost do informacij • Analitična primerjava informacij • Samostojno učenje • Analiza gradiva s strani več avtorjev

Postavila sem tri hipoteze, ki sem jih empirično preverila z anketnim vprašalnikom. Raziskave se je udeležilo 60 dijakov 2. letnika Gimnazije Šentvid (junij, 2023). Rezultate sem obdelala v programu Excel.

Hipoteza 1: Pri klasični obliki izobraževanja v šoli se poleg izobraževalnih potreb dijakov v večji meri zadovoljujejo tudi vzgojne, medtem ko se pri izobraževanju na daljavo predvsem zadovoljujejo izobraževalne potrebe dijakov.

Dijaki so točkovali (0–5) zadovoljenost izobraževalnih in vzgojnih potreb pri klasičnem pouku in pri pouku na daljavo. Prikazujem povprečne vrednosti.

Zadovoljenost izob. potreb pri pouku v živo		Zadovoljenost izob. potreb pri pouku na daljavo	
Razlaga snovi in primerov	3,92	Razlaga snovi in primerov	2,88
Dostopnost do informacij	3,67	Dostopnost do informacij	3,75
Analitična obravnava informacij	3,52	Analitična obravnava informacij	3,21
Samostojno učenje	3,42	Samostojno učenje	3,35
Analiza gradiva s strani več avtorjev	3,31	Analiza gradiva s strani več avtorjev	3,17

Zadovoljenost vzgojnih potreb pri pouku v živo		Zadovoljenost vzg. potreb pri pouku na daljavo	
Ohranjanje stika in druženje s sošolci	4,56	Ohranjanje stika in druženje s sošolci	1,73
Stik z učiteljem	4,10	Stik z učiteljem	1,73
Spodbujanje, motivacija za učenje	3,56	Spodbujanje, motivacija za učenje	1,50
Učenje neverbalne komunikacije	3,81	Učenje neverbalne komunikacije	1,35
Možnost, da se izrazim	4,12	Možnost, da se izrazim	1,98

Prvo hipotezo sem potrdila. Izkazalo se je, da so bile povprečne vrednosti zadovoljenosti izobraževalnih potreb zelo primerljive (razpon za skoraj eno točko samo pri razlagi snovi v prid izobraževanju v živo), medtem ko so bile vzgojne potrebe v precej večji meri zadovoljene le pri pouku v živo, na daljavo pa ne (pri vseh potrebah razlika za približno dve točki v prid izobraževanju v živo).

Hipoteza 2: Dijakom je zelo pomembno, da so pri pouku zadovoljene tudi njihove vzgojne potrebe, in ne le izobraževalne.

Dijaki so prej naštetih vzgojnih in izobraževalnih potreb rangirali od najpomembnejše do najmanj pomembne. Hierarhija potreb se je izkazala takole:

1. Ohranjanje stika in druženje s sošolci
2. Stik z učiteljem (pozdrav, pogovor, takojšnja povratna informacija, možnost, da mu potožim, ga kaj vprašam ...)
3. Razlaga snovi in primerov
4. Spodbujanje, motivacija za učenje
5. Možnost, da se izrazim, povem svoje mnenje, poslušam druge, dvomim
6. Dostopnost do informacij
7. Samostojno učenje
8. Učenje neverbalne komunikacije
9. Analitična primerjava informacij
10. Analiza gradiva s strani več avtorjev

Tudi to hipotezo sem potrdila, saj se je izkazalo, da so dijaki na prvo in drugo mesto postavili socialno in vzgojno vlogo šole (druženje s sošolci in stik z učiteljem), na tretje pa razlago snovi. V prvi polovici rangiranih mest so štiri vzgojne potrebe in le ena izobraževalna. Ta lestvica nam jasno kaže, da je dijakom zelo pomembno, da so pri pouku zadovoljene tudi njihove vzgojne potrebe, ne le izobraževalne.

Hipoteza 3: Šola na daljavo ne more nadomestiti šole v klasični obliki.

To hipotezo sem preverjala z odgovori na odprto vprašanje, ali po mnenju dijakov šola na daljavo lahko nadomesti klasično obliko pouka. Odgovor so morali utemeljiti.

Ne, šola na daljavo ne more nadomestiti klasičnega pouka	Da, šola na daljavo lahko nadomesti klasični pouk
<p>43-krat. Razlogi:</p> <p>->Ne bi imeli stika s prijatelji in učitelji. Ni enako kot v živo.« - Ta argument je bil pri vseh odgovorih.</p> <p>->Samo s poslušanjem in branjem se težko naučiš. Mora biti interakcija v razredu. Razlaga je boljša.«</p> <p>->Če že, kombinacija. Manj stresno je biti doma, a naučiš se manj in nimaš socializacije.«</p> <p>->V šoli sem bolj motivirana za učenje. Takoj vprašaš, če česa ne razumeš. Ne da se mi pošiljati mailov in spraševati po pouku.«</p> <p>->Nimam samodiscipline, da bi delal. Dolgo je trajalo, da je učitelj odgovoril. Pa je šlo pol snovi mimo.«</p> <p>->V šoli si osredotočen na pouk. Doma ni feelinga, da je to šola. Pozornost pade.«</p> <p>->Pri pouku na daljavo sem izgubil delovne navade in postal len, kar ima posledice še zdaj.«</p> <p>->Ko gledam v ekran, me začne boleti glava.«</p> <p>->Veliko učencev na daljavo ni delalo nič in s tem so škodovali sami sebi. Znanje se je znižalo.«</p> <p>->V šolo hodim s kolesom in se zraven še razgibam.«</p> <p>->Doma je prostor za sprostitve, varnost, brez stresa – ne pa za šolo.«</p> <p>->V šoli se učimo tudi lepega vedenja, vljudnosti, komunikacije. Tega na daljavo ni.«</p>	<p>17-krat. Razlogi:</p> <p>->Več časa za učenje, ker se ni treba voziti v šolo, sploh pozimi.«</p> <p>->Dlje lahko spiš.«</p> <p>->Če imaš voljo, se lahko učiš sam, s tem pa prihraniš čas. Od učitelja potrebuješ le navodila.«</p> <p>->Nekatere dneve v tednu ja, nekatere ne. Bolj bi bili spočiti.«</p> <p>->Udobno je biti doma.«</p> <p>->Več časa imaš za prijatelje, ker ni treba hoditi v šolo.«</p> <p>->Ja, ampak samo pri predmetih, kjer ne potrebuješ razlage (zgodovina, psihologija ...).«</p> <p>->Ja, ampak so potrebne spremembe in razvoj tehnike. Morali bi nam zagotoviti, da v ozadju ne igramo igrice in gledamo drugih videov.«</p>

Tudi to hipotezo sem potrdila. Izkazalo se je, da je dijakom stik s sošolci in učiteljem zares pomemben, prav tako je pri klasičnem pouku v šoli višja motivacija za učenje, boljša razlaga, jasnejša osredotočenost. V prid pouku na daljavo so izrazili predvsem argument udobja.

Zaključek

Raziskava je pokazala, da mladostniki šolo dojemajo kot prostor, kjer se družijo s prijatelji, se izražajo in pogovarjajo z učitelji in se učijo – ne pa zgolj kot izobraževalno ustanovo. S tem v mislih moramo načrtovati izobraževanje v prihodnosti in upoštevati, da nam tehnika delo precej olajša in omogoča veliko naprednih in kakovostnejših načinov pridobivanja znanja, vendar pa tudi zmanjšuje koncentracijo in včasih lahko poplitvi razmišljanje, saj imamo vse rešitve in odgovore na doseg roke (Matentič Požarnik, 2012, str. 16).

Literatura

- Marentič Požarnik, B. (2012). Učenje učenja med izkušnjami iz preteklosti in izzivi prihodnosti. Šolsko svetovalno delo, 16 (3-4).
- dLib.si - Učenje učenja med izkušnjami preteklosti in izzivi prihodnosti
- Košćak, P. M. (2020). Odnos med formativno pisno oceno in učno motiviranostjo učencev po strokovnem mnenju učiteljev. Magistrsko delo. Ljubljana, Pedagoška fakulteta.
- Magistrsko-delo-Patricija-Manja-Košćak.pdf (uni-lj.si)
- Premože, A. (2017). Vpliv učiteljeve povratne informacije na učenčevu bralno samopodobo v tujem jeziku. Magistrsko delo. Ljubljana, Pedagoška fakulteta.
- Premože_Alja_magistrsko_delo.pdf (uni-lj.si)

NOV UČNI STIL PRIDOBLEN V ČASU ŠOLANJA NA DALJAVO

Povzetek: V času šolanja na daljavo smo si na šoli zadali načrt, da h gibanju spodbudimo čim več učencev. Oblikovali smo spletno učilnico, ki je bila ključen stik med nami in učenci. V zavedanju, da je ključnega pomena motivacija, smo gradili na njej in učence spodbujali k skupnem gibanju s pomočjo video posnetkov, ki smo jih snemali učitelji sami. Po povratku v šolo vložena truda s pripravo video vsebin nismo želeli zavreči. S pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) in uporabo naših posnetkov smo vpeljali nov stil poučevanja in šport približali tudi najzahtevnejšim učencem. Uporaba tabličnih računalnikov pri športu pripomore k atraktivnim in pestrim uram. Visoko motivacijsko naravnani učenci so nov stil sprejeli z odprtimi rokami, pri vseh pa se je povečala želja po sodelovanju.

Ključne besede: IKT, motivacija, tablični računalnik, ura športa

A NEW LEARNING STYLE ACQUIRED DURING DISTANCE LEARNING

Abstract: During the distance learning period, we set a plan at school to get as many students as possible moving. We designed an online classroom, which was the key contact between us and the students. We were aware that motivation is crucial, so we built on it and encouraged students to move together with the help of videos recorded by the teachers themselves. After the end of the school closure, we did not want to throw away the effort put into preparing the video content. With the help of ICT and the use of our videos, we introduced a new teaching style and brought sports closer to even the most demanding students. The use of a tablet computer in sports has contributed to attractive and varied hours. Highly motivated students embraced the new style with open arms, and the desire to participate increased in all of them.

Keywords: ICT, motivation, a tablet, hour of sports

1 Uvod

V neljubem času šolanja na daljavo smo si na OŠ Kašelj zadali načrt, kako v gibanje spraviti čim večje število učencev. H gibanju smo jih želeli spodbuditi na zabaven način, brez prisile, groženj po neopravičenih urah. Želeli smo, da naša druženja preko Zoom aplikacije niso sama sebi namen, temveč, da spodbudimo učence k aktivnosti tudi, ko na programu ni redne "spletne" ure športa. Zavedali smo se, da je ključnega pomena motivacija in vzpostavitev navad, zato smo se orientirali na to, da se učenci vsakodnevno in samoiniciativno lotijo gibanja. Na začetku je lahko to samo želja po druženju, nato majhni koraki postanejo vse večji in želja po druženju in sodelovanju preide v željo po gibanju, to pa preide v navado, brez katere si na koncu ne predstavljamo več dneva. V učencih smo želeli spodbuditi notranjo motivacijo s pomočjo zunanje motivacije. Notranje smo motivirani, kadar naredimo nekaj "iz veselja", zato ker nam je všeč, zunanje pa smo motivirani zaradi zunanjih spodbud, nagrade, denarja, pohvale (Musek in Pečjak, 2001). Kadar smo notranje motivirani, ne potrebujemo spodbud ali kaznovanja, ker je aktivnost že sama po sebi nagrada (Woolfolk, 2001).

2 Naši začetki

K sodelovanju smo učence najprej povabili z zabavnimi nagovori, spodbudnimi besedami ravnatelja in kratkimi gibalnimi izzivi, nato so sledili nekajminutni videoposnetki gibalnih aktivnosti, ki so prerasli vse do 45-minutnih treningov. V ta namen smo oblikovali spletno učilnico z naslovom Učilnica za sprostitev in zabavo, v katero smo vsakodnevno dodajali nove posnetke. Poudariti velja (in na to smo najbolj ponosni), da se nismo posluževali posnetkov, ki nam jih je ponujal splet, temveč so posnetki nastali (med zaprtjem šol, a v dogovoru z vodstvom in v varnih okoliščinah) v šolski telovadnici, snemali pa smo jih učitelji sami. Učenci so posnetke - na katerih so spremljali znane obraze - z navdušenjem sprejeli in tako z veseljem sodelovali. Vsakodnevno smo preko spletne učilnice prejeli različne povratne informacije. Učenci so se poistovetili z učitelji, pogosto smo v njih spodbudili tekmovalno navdušenje in željo po sodelovanju.

Šport na daljavo nikakor ni nekaj, kar bi si želeli ohraniti iz časa zaprtja šol, temveč pa je material, ki smo ga pridobili, ohranjen in je ostal zapisan tudi na našem youtube kanalu. To pa nam ponuja možnost, da lahko ure športa še zdaj obogatimo, popestrimo, si včasih olajšamo delo, hkrati pa učencem ponudimo možnost, da si pri urah športa sami izberejo aktivnost, kar poveča njihovo zadovoljstvo.

2.1 Informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) v športu

IKT pri športu ni novost: pametni telefoni, tablični računalniki, pametne ure, različne aplikacije, ki pripomorejo k kvalitetnejšim delu in se jih poslužujejo tako v vrhunskem športu, kot tudi pri pouku športa. Učitelju so v pomoč pri beleženju prisotnosti in rezultatov meritev, merjenju časa, snemanju z zamikom, video analizi, pripravi učne ure in shranjevanju velike količine podatkov in učnih priprav, deljenju in sprejemanju različnih video in avdio vsebin, izvajanju videokonferenc na daljavo, prebiranju člankov in še bi lahko naštevali. Informacijske in komunikacijske tehnologije imajo tako prednosti kot slabosti. Pomembno je, da jih prepoznamo ter se zavedamo izzivov, ki jih prinaša ta razvoj. Vsak posameznik mora znati presoditi, v kolikšni meri so IKT koristne, kdaj nam omogočajo kakovostnejše življenje in kje je meja negativnih vplivov. Čeprav želimo zmanjšati negativne vplive moderne tehnologije in mlajše generacije naučiti, da bi namesto pred ekrani, življenje preživljale na zdrav način v sožitju z naravo, se včasih vseeno poslužujemo poučevanja z IKT tehnologijo, saj želimo dvigniti motivacijo. Učencem je tovrsten način učenja zelo privlačen, učitelji pa smo zadolženi za to, da jih usmerjamo k koristni uporabi tehnologije. Prav to smo poskusili in prišli do zanimivih ugotovitev. Moderno tehnologijo torej lahko združimo s športno aktivnostjo, hkrati pa pritegnemo h gibanju tudi tiste učence, ki športno niso tako zavzeti. Z vidika učiteljev športne vzgoje torej postaja vse bolj jasno, da prilagajanje izobraževanja novim tehnologijam lahko v precejšnji meri izboljša kakovost izvedbe pouka in hkrati tudi olajša delo učitelju. Kljub vsem dobrim izkušnjam pa je potrebno biti pazljiv pri njeni uporabi, saj mora biti smiselna in ne more nadomeščati klasičnega načina poučevanja (Bernard, 2017).

3 Uporaba IKT

Sodobne IKT so danes dostopne skoraj vsakomur in postajajo del našega vsakdana. Za uporabo teh pa je potrebno ustrezno znanje, zato je danes usposobljenost za uporabo sodobnih tehnologij ena od ključnih kompetenc učitelja. Današnji učitelj naj bi bil digitalno pismen, kar mu omogoča drugačen, bolj kakovosten in učinkovit način načrtovati delo, poučevati in ovrednotiti proces v šoli (Fijauž, 2011).

Dober učitelj se zna vživeti v učenca, zna mu stopiti naproti in z učenci najde skupen jezik. Učitelji (športa) v današnjem času, se želimo približati učencem na inovativen način in jih poskušati usmerjati k zdravemu načinu življenja. Zavedamo se privlačnosti IKT, ki se jih trudimo omejiti v vsakdanjem življenju in jih uporabiti zgolj tam, kjer je to dandanes nuja. A koristi sodobne tehnologije, pri zmerni uporabi, so vidne tudi pri urah športa, saj s takim načinom povečamo atraktivnost ure, večjo storilnost učencev, sodelovanje in nenazadnje motivacija vadečih se poveča. Med pomembne prednosti pouka s pomočjo IKT sodi individualizacija pouka. Vsak računalniški učni program zagotavlja uresničitev individualizacije tempa, kraja in časa učenja, dober program pa hkrati omogoča individualizacijo učne poti. Vse to zahteva nekatere spremembe v organizaciji pouka. Klasična razredna organizacija je za izrabo teh prednosti, ki jih ponuja pouk na računalniku, treba dopustiti tudi več možnosti za lastno organizacijo učenja. To pa je pri sedanjih organizacijskih oblikah pouka skoraj neizvedljivo. Zato bo intenzivnejše vključevanje računalnika v pouk zahtevalo ustrezne spremembe tudi v organizaciji pouka (Jereb, 1991).

Med prednosti uporabe IKT lahko prištejemo še motivacijsko moč dela z računalnikom, ki je prisotna pri večini učencev in jo je treba kar najbolj izkoristiti. Motivacijo lahko razširimo

tudi na čas, ko učenci ne uporabljajo računalnika (Florjančič, 1996). Pri urah športa na naši šoli sledimo načelu, da so vsi učenci med uro kar se da aktivni in čakanja v vrstah ali kolonah praktično ni. Zato se velikokrat poslužujemo dela v manjših skupinah, razpršenosti postaj, ki pa zahteva več organizacije, večjo motiviranost učencev in pozorno spremljanje. S sodobnim pristopom in uporabo IKT smo pouk športa nadgradili in ga oblikovali po potrebah, zmožnostim in željah učencev.

4 Primer dobre prakse

Na naši šoli smo vsi športni pedagogi opremljeni s tabličnimi računalniki, ki jih uporabljamo tako v lastne namene kot tudi za organizacijo pouka. Tako lahko na posamezni uri uporabimo več tabličnih računalnikov, kar pripomore k pestrosti in atraktivnosti ure. Sledi opis učne ure, pri kateri tablični računalnik uporabljajo učenci oz. je učni pripomoček s katerim dostopajo do video vsebin, ki smo jih posneli med časom šolanja na daljavo in nam služijo kot podpora pri urah. Takih izvedb ur se po navadi poslužujemo, kadar imamo po učnem načrtu ocenjevanje. V primerih, ko učenci pri izvedbi gimnastičnega elementa potrebujejo asistenco, organiziramo delo po postajah, na katerih učenci samostojno opravljajo naloge, hkrati pa uresničimo cilj, da so vsi aktivni in s pomočjo IKT visoko motivirani za delo.

Primer učne ure 1:

Primer učne ure z 20 učenci. Uvodni del se začne s skupinskim ogrevanjem. Pri tem sledijo video posnetku, na velikem platnu šolske telovadnice. Sledi delitev učencev po skupinah oz. po parih. Med približno 10 minutnim ogrevanjem pripravim postaje, ki sledijo. Rdeča nit ure je rokovanje z žogo.

1. postaja: igra nogometa 2 na 2 (potrebujemo gole, žogo, drese in stožce za omejitve igrišča)
2. postaja: IZZIV Z ŽOGO 1# (potrebujemo tablični računalnik z držalom, žogo), IZZIV Z ŽOGO 2# (potrebujemo tablični računalnik z držalom, 2 žogi)
3. postaja: vaje z žogo v paru (potrebujemo tablični računalnik z držalom, žogo)
4. postaja: krepilne vaje (potrebujemo tablični računalnik z držalom, blazine)
5. postaja: osrednja postaja s prisotnostjo učitelja, kjer poteka preverjanje ali ocenjevanje posameznih elementov rokovanja z žogo.

Učence razporedimo po postajah, kjer opravljajo posamezno nalogo približno 4-5 minut, nato na učiteljev znak sledi menjava. Učenci se urijo v rokovanju z žogo s pomočjo posnetka, ki si ga ogledajo pred pričetkom vadbe, po potrebi tudi vmes. Učenci sami predvajajo pripravljen posnetek. Po enem obhodu, sledi pospravljanje, raztezne vaje in analiza ure. Opomba: posnetki so izključno lastni.

Primer učne ure 2:

Primer učne ure, kjer vsi učenci hkrati izvajajo vaje.

Na velikem platnu šolske telovadnice učenci sledijo videoposnetku. Kratko splošno ogrevanje, sledi glavni del ure, kjer s pomočjo koordinacijskega kvadrata izvajajo posamezne naloge, nadaljujejo s krepilnimi in raztezne vajami. Med uro učitelj učence spodbuja, nadzoruje izvedbo, aktivno sodeluje pri uri. Uro v taki obliki lahko uporabimo za učence, ki še niso bili ocenjeni ali snovi zaradi odsotnosti niso utrdili in jim tako omogočimo ponovitev učne snovi.

Primer učne ure 3:

Primer učne ure, kjer je rdeča nit učenje šolske plesne koreografije, ki se jo učijo učenci vseh oddelkov v namen nastopa na šolski prireditvi ob obletnici šole. Učenju in preplesavanju sledijo na velikem platnu. Pleše lahko cel odderek ali samo polovica, druga polovica učencev pa z učiteljem/učiteljico izvaja tehnične elemente posameznih športov, ki potrebujejo na primer varovanje ali več tehničnih popravkov.

Primer učne ure 4:

Primer učne ure, kjer uporabimo 8 tabličnih računalnikov, na katerih si učenci ogledajo posamezni športni izziv in ga poskušajo izvesti. Čas ni omejen. Učenci prosto krožijo od postaje do postaje. Tak način lahko uporabimo pri ID ŠPORT, urah ŠSP in ŠZZ.

Primer učne ure 5:

Po splošnem ogrevanju učence razporedimo po postajah. Na treh uporabimo tablične računalnike, kjer učenci sledijo krajšim 5-minutnim videoposnetkom, ena postaja pa je organizirana za delo z učiteljem. Sledi menjava postaj, na koncu raztezne vaje in analiza ure.

Drugi primeri uporabe tabličnega računalnika pri uri športa

- Tablični računalnik smo uporabili tudi za snemanje posameznega elementa (lahko gimnastične prvine) in nato omogočili učencem, da si z nekaj sekundnim zamikom svojo izvedbo ogledajo in tako dobijo informacijo kako popraviti napake po dveh kanalih (slušnem in vidnem).

- Tablični računalnik uporabimo za atraktivno vajo "hitrost reakcije na slušni signal", kjer nekaj učencev sledi zvočnemu posnetku, ki jim narekuje gibanje v določeno smer ali narekuje posamezno vajo, ki jo morajo izvesti v najkrajšem možnem času. Vaja postane še atraktivnejša, če povežemo tablični računalnik z brezžičnimi slušalkami. Taka izvedba je možna pri manjšem številu učencev.

- Tablični računalnik učenci uporabljajo za merjenje časa vadbe.

Zaključek

Čeprav časa zaprtja šol absolutno ne bi ponovili, smo vseeno veseli, da smo z dobro organizacijo uspeli posneti video material, ki nam tudi sedaj služi kot pripomoček pri urah. Video vsebine z zadovoljstvom uporabljamo tudi v času rekreativnega odmora, pri minutah za zdravje in za popestritev večerov na šolskih taborih. Z uporabo IKT pri urah športa smo stopili v korak sodobne družbe, uram dodali kanček pestrosti, hkrati pa pritegnili pozornost učencev in dvignili motivacijo za sodelovanje. Zavedamo se, da je odgovorno ravnanje z IKT ključnega pomena, zato jo v ure športa vključujemo le za pozitivne spremembe in ne prepogosto. Ponosni smo na naše delovno okolje in posluh nadrejenih, ki nam omogočajo, da lahko s sodobno računalniško opremo popestrimo ure športa.

Literatura

Bernard, T. (2017). Izzi sodobnega poučevanja. V Učna motivacija: III. mednarodna konferenca o didaktiki in metodiki UČNA MOTIVACIJA (str. 72-74). https://books.mib.si/media/filer_public/2e/f2/2ef23128-b565-4410-8ffd-4c0322db6144/dm2017.pdf

Fijauž, M. (2011). Uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij pri pouku športne vzgoje. [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport]. Repozitorij UL. <https://www.fsp.uni-lj.si/COBISS/Diplome/Diploma22053320FijauzMiha.pdf>

Florjančič, F. (1996). Kako učence osnovne šole vpeljati v delo z računalnikom. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Jereb, J. (1991). Računalnik v izobraževanju. Kranj: MC & BOSS inženiring, d. o. o.

Musek, J. in Pečjak, V. (2001). Psihologija. Ljubljana: Educy.

Pérez, A. V. in Gonzalez-Rivera, M. D. (2015). Methodological Strategies and Experiences in Information and Communication Technology in Physical Education. V EDULEARN15 Proceedings (str. 5242-5249). IATED.

Woolfolk, A. (2002). Educational Psychology. Ljubljana: Educy.

OBOGATITEV POUKA S KUŽKOM

Povzetek: Vse več je narejenih raziskav, ki dokazujejo, da prisotnost živali pozitivno vpliva na počutje ljudi. Spodbujajo sočutje, povečujejo socialno vključenost in dvigujejo posameznikovo pozitivno samopodobo. Ob živalih, ki nas ne sodijo po videzu, se dobro počutimo. Vključevanje psa k pouku učencem dviguje motivacijo za šolsko delo in pri urah boljše sodelujejo. Držijo se dogovorjenih pravil in jih ne kršijo. Veliko bolj se potrudijo in pri urah usvojijo več učne snovi. Pouk na tak način poteka bolj sproščeno.

Ključne besede: učenje, motivacija, terapijski pes, počutje, učenci s posebnimi potrebami, pozitivni učinki.

CLASS ENRICHMENT WITH THE PRESENCE OF THERAPY DOG

Abstract: Research proving that the presence of animals is beneficial to human well-being is numerous. Presence of an animal encourages empathy and social inclusion, it raises self-esteem of those around it. We tend to feel better around animals, as they do not judge us by our looks. When a dog is present in a classroom, pupils tend to be more highly motivated for school work and class participation. It discourages them from breaking rules. Pupils show more effort for work and better grasp the learning material. This allows the lessons to run in a calmer and more natural manner.

Key words: learning, motivation, therapy dog, well-being, special educational needs pupils, positive effects

Različni pristopi k poučevanju in motivacija za učenje

Za vsako učenje in usvajanje novih stvari je potrebna motivacija. Petri in Govem (2004) sta definirala motivacijo kot psihološki proces, ki spodbuja in usmerja vedenje posameznika.

Kobal Grum in Musek (2009) motivacijo opredelujeta kot usmerjeno vedenje oz. obnašanje, ki zajema veliko dejavnikov in značilnosti, ki definirajo omenjeni pojem. Mednje spadajo cilji, vedenje, usmerjenost, organizem, vzrok, namen ... Pravita tudi, da večina raziskovalcev meni, da je motivacija: občutena oz. doživljena napetost, ki je usmerjena proti nekemu cilju; notranji proces, ki vpliva na smer, vztrajnost in intenzivnost vedenja; konkretna potreba, želja ali hotenje, ki spodbudi vedenje usmerjeno proti cilju (prav tam).

M. Juriševič (2012) poudarja, da ima motivacija poglobljeni vpliv na dinamiko učnega procesa. Samo motivirani otroci učenje začnejo, se učijo in pri tem vztrajajo dokler ne zaključijo z nalogami ali dosežejo učne cilje. Šolsko učenje je posebna vrsta učenja, saj se od vsakodnevnega učenja loči v tem, da je bolj intenzivno, in da je vsebina učne motiviranosti drugačna. Ne pomeni še, da bo motiviran za učenje v šoli, če je učenec za neko temo zelo zainteresiran in zato tudi motiviran za učenje iz tega področja.

Pri motivaciji in poučevanju otrok s posebnimi potrebami (S. Valcl, 2017) pa je potrebno biti pozoren na to, da so dejavnosti usmerjene v premagovanje primanjkljajev in so sestavljene tako, da jih otroci v čim večji meri opravijo samostojno. Pozornost je treba usmeriti na otrokova močna področja, saj to razvija interes za učenje in posledično motiviranost za šolsko delo. Tako se tudi krepi pozitivna samopodoba, otroci na tak način dobijo občutek, da zmorejo in doživijo uspeh. Na motivacijo učencev imajo največji vpliv različne metode poučevanja, saj se na tak način učitelj lahko kar najbolj približa učnemu stilu posameznega učenca. Metod poučevanja je toliko, kolikor je inovativen učitelj. Brophy (1988, v Woolfolk, 2002) navaja več strategij za spodbujanje motivacije na način, da se aktivnosti pri pouku poveže z zanimanjem učencev (šport, glasba, hišni ljubljenci, televizija, ipd.). Nujno pa je dobro poznavanje izbranega področja. Z zabavnimi nalogami se učenci lahko veliko naučijo, saj je vanje vključena igra ali simulacija. Kombinacija novosti in že poznanih stvari pripomore k raznolikosti in večji motivaciji učencev za učenje.

Ena izmed uspešnih alternativnih oblik poučevanja, ki je v slovenskem okolju še zelo v povojih, je vključevanje terapijskega psa k pouku. Marinšek in Tušak (2007) opisujeta dokaz, da ljudje in živali živijo v tesnem, prijateljskem odnosu že več kot 12000 let. V Izraelu so

našli v enem izmed grobov iz časa paleolitika skupaj pokopano človeško in pasje okostje, pri čemer je človeška roka objemala pasje obliko.

Miselnost, da lahko psi zdravijo z dotikanjem ali lizanjem, je bila prisotna že v krščanski in srednjeveški dobi. Sveti Rok, ki naj bi bil pozdravljen kuge, ker je njegov pes lizal njegove rane, je običajno upodobljen v družbi psa. Sveti Krištof in sveti Bernard ter številni drugi svetniki so bili povezani s psi in mnogi od njih so imeli ugled kot zdravilci (Serpell, 2006). V 9. stoletju so živali začeli vključevati v zdravljenje ljudi, ki so bili gibalno ovirani ali poškodovani (prav tam). V 16. stoletju so ženskam v Angliji za zdravljenje različnih stanj, predvsem trebušnih bolečin, predpisovali manjše pse, ki so jih nosile v naročju in jih božale. V 17. stoletju se je zgodil razmah hišnih ljubljencev. Vse več gospodinjev si jih je omislilo. Leta 1699 je John Locke v svojem zapisu zagovarjal miselnost, da živali, kot so psi, veverice, ptice in druge podobne živali, pri otrocih spodbujajo razvoj čustev in občutek odgovornosti za druge. V 18. stoletju so začeli uporabljati živali pri delu z osebami z duševnimi boleznimi. Tedaj so v Angliji tudi ustanovili neke vrste rehabilitacijski center za ljudi z duševnimi boleznimi The York. Paciente so spodbujali k branju, pisanju in različnim ročnim obrtem, hkrati pa so negovali tam živeče živali: kunce, piščance in galebe. V zgodnjem 19. stoletju se je priljubljenost domačih živali v institucijah za zdravljenje duševnih boleznih povečala, saj so začeli prepoznavati boljši socialno-čustveni razvoj posameznika, ki je imel v času zdravljenja stik z živaljo (prav tam). Prvi znanstveni članek na temo zdravljenja s pomočjo živali je l. 1944 je napisal in izdal sociolog James Bossad v reviji *Mental hygiene* z naslovom *Mental hygiene of owning a dog*. Razpravljal je o koristih odnosa med hišnimi ljubljenci in njihovimi lastniki. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja je psiholog dr. Levinson v zdravljenju najstnika vključil svojega psa Jinglesa, kar je ravno tako opisal v reviji *Mental hygiene*. Pri svojem terapevtskem delu s fantom je bil sprva neuspešen. Deček z njim ni komuniciral kljub prisotnosti psa v ordinaciji. Čez čas, ko je fant prišel na ponoven obisk, je srečal kužka na hodniku, kjer je vzpostavil stik in se začel z njim pogovarjati. Dr. Levinson je bil presenečen nad dečkovim odzivom in je zato napisal članek, kar je spodbudilo tudi druge k raziskovanju ugodnega vpliva živali na otroke (Levinson, 1962, v Morrison, 2007).

Vključevanje terapevtskega psa k pouku

Vključevanje živali (psa) k pouku pomeni v prvi vrsti popolno zaupanje vodnika svojemu kužku in obratno. Brez vzajemnosti tu ne gre. Vsak pedagoški delavec, ki je hkrati tudi vodnik psa, si svoje delo prilagodi na svojstven način. Glede na populacijo učencev, glede na prostorske razmere in glede na kužkov značaj in sposobnosti. Če sodeluje z drugimi učitelji, se mora tudi skupaj z njimi dobro pripraviti na pedagoški proces, ki vključuje tudi kužka.

Vodnik psa zagotovi tudi osnovne pogoje za delo s psom: primeren prostor za izvajanje dejavnosti, miren prostor, kamor se pes lahko umakne, stalen dostop psa do čiste vode, primerno temperaturo in prezračevnost prostorov, pripravi učence na prihod psa in delo z njim (Mreža šolski pes, pridobljeno 30. 6. 2023).

Zaposlena sem kot učiteljica na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. V letošnjem letu sem poučevala na razredni stopnji v oddelku otrok z motnjami avtističnega spektra. Psičko sem vključevala k pouku enkrat tedensko, vendar ni bila prisotna le v mojem razredu, pač pa sem želela omogočiti stik in učenje z njo čim večji populaciji učencev v našem Zavodu. Pri nas imamo tudi oddelke za otroke z govorno jezikovnimi motnjami in nekaj oddelkov višjih razredov z nižjim izobrazbenim standardom. Povezovala sem se z učitelji tako na razredni kot predmetni stopnji.

Opisala bom izvedbo dveh ur pouka, pri katerih sva sodelovali z mojo psičko, eno na predmetni stopnji pri pouku angleškega jezika in eno na razredni stopnji pri pouku matematike.

1. Pouk TJA v 6. razredu

Tema: predlogi

Cilj: Učenka s selektivnim mutizmom glasno prebere stavek na učnem listu ob prisotnosti njej neznane učiteljice in terapevtskega psa.

Izvedba: Z učiteljico angleščine sva se že prej dogovorili o poteku in cilju ure. Ko sva s psičko prišli v razred, so bili učenci na najin prihod že pripravljeni. Ker smo se z njimi srečali prvič, sem predstavila pravila, ki veljajo pri pouku ob prisotnosti terapevtske psičke. Pravila so nato celo uro učenci dosledno upoštevali. Učenka s selektivnim mutizmom pri urah TJA pri dotični učiteljici občasno izjemno tiho tudi kaj pove, vendar le ob prisotnosti njene najboljše sošolke, s katero med odmori komunicira. Z drugimi ne govori. Prav tako ne govori, kadar je v njeni bližini prisotna njej neznana oseba. To uro sem bila to jaz. Pouk je potekal po načrtu, dejavnosti so si nemoteno sledile, psičko sem ves čas vključevala v pouk na način, da so ji učenci dajali priboljške na/ob/pod stol, v/ob/zraven škatle ipd. Z njo so se tudi večkrat poigrali in ji dajali različne ukaze, ki jih je nato izpolnila, učenci pa so ji za nagrado lahko dali priboljšek. Sodelovala je tudi učenka s selektivnim mutizmom, vendar ni govorila vse do zadnje dejavnosti, ko so morali psički nekaj prebrati iz učnega lista, kar je sicer izjemno tiho, pa vendar naredila. (slika 1) Učiteljica je svojo navdušenost le stežka zadrževala in je učenko pohvalila enako, kot vse ostale učence. Ko sva odhajali, je ta učenka sama pristopila do mene in me vprašala, če lahko še enkrat poboža psičko.

2. Pouk MAT v 1. razredu

Tema: seštevanje in odštevanje do 10

Cilj: Učenci s konkretnimi ponazorili seštevajo in odštevajo do 10 in so pri uri zbrani vsaj 20 minut.

Izvedba: V razredu je 5 učencev, ki imajo opredeljeno govorno jezikovno motnjo. Trije so snov že usvojili, dva še ne, zato sva z učiteljico pripravili dve različni dejavnosti za glavni del ure. Za učence, ki že računajo, je učiteljica pripravila učne liste z besedilno nalogo, za učenca, ki tega še ne zmoreta, je pripravila konkretni material za računanje, kar sva s psičko in njenimi priboljški nato dopolnili.

Uvod v uro je potekal podobno, kot pri prejšnjem opisanem primeru. Učencem sva se predstavili, učiteljica pa je za potek ure že prej vse pripravila. V uvodnem delu so morali prešteti predmete v 10 obročih, če je v vsakem resnično toliko stvari, kot označuje številka pred njim. Kjer je bilo stvari premalo, so morali učenci dopolniti s priboljški od psičke, kjer je bilo stvari preveč, so jih morali odstraniti. Dva učenca sta imela že pri tej dejavnosti ogromne težave. Skupaj pa smo ugotovili, da tudi moja psička izjemno slabo računa. Da zna samo odštevati in vedno odšteje do 0. Učenci so ji v 3 obroče pripravili toliko priboljškov, kot je bilo napisano na računu, psička bi morala najprej priboljške prešteti, nato pa pojesti le toliko, da bo nato račun pravilen. Vedno pa je pojedla vse iz vseh obročev. To je bilo učencem sila smešno in so se ob njenem počtetju zelo zabavali. Nato so učenci dobili kuvertice iz psičkine torbe, ki jo je imela na hrbtu, na katerih so bila zapisana imena posameznih učencev. (slika 2) Vsak je dobil svojo nalogo, ki jo je moral nato narediti. Nekateri so sestavljali matematične naloge, drugi pa so zlagali konkretne stvari v obroče. Vse to je psička nadobudno nadzorovala. Na koncu ure pa so se z njo tudi poigrali. Metali so ji žogico in jo vsakič, ko jim jo je prinesla nazaj, nagradili s priboljški. Čisto za konec pa jim je kužika podelila še poljubčke. Na hrbtno stran roke sem učencem namazala pašteto, ki jo je psička nato z veseljem polizala. Poslovlili sva se, na obrazih otrok pa je ostal en velik nasmešek in vprašanje: »Ali lahko jutri spet prideta?«

Zaključek

Vključevanje psičke k pouku se je v obeh urah izjemno dobro obneslo. Učenci so dosledno upoštevali navodila, ves čas so bili visoko motivirani za delo, njihova koncentracija je bila daljša od običajne, glavno pa je bilo, da so usvajali učno snov na zelo sproščen način, se večkrat med uro nasmejali, sprostili in se učili na zabaven način. Tudi drugi učitelji prepoznajo dobre plati vključevanje psa k pouku, tako da letos nisva mogli obiskati vseh razredov, ki so si želeli sodelovanja.

Literatura

- Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev v šoli [analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kobal Grum, D. in Musek, J. (2009). Perspektive motivacije. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Marinšek, M in Tušak, M (2007). Človek – žival: zdrava naveza. Maribor: Založba Pivec.
- Morrison, M.L. (2007). Health benefits of animal-assisted interventions. *Complementary Health Practice Review*, 12(1), 51–62. Pridobljeno 30. 6. 2023 s <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1533210107302397>
- Mreža šolski pes. Pridobljeno s <https://sites.google.com/view/mreza-solski-pes/delovanje-mre%C5%BEethe-network-range/osnovna-na%C4%8Dela?authuser=0> (30. 6. 2023)
- Petri, H. in Govern, J. (2004). *Motivation: theory, research and applications*. Belmont : Thomson Wadsworth.
- Serpell, J. (2006). *Animal-Assisted Interventions in Historical Perspective*. V A. Fine (ur.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy : theoretical foundations and guidelines for practice*, Second Edition (str. 3–21). Boston : Elsevier/Academic Press. Pridobljeno s *Handbook on Animal-Assisted Therapy | ScienceDirect* (30. 6. 2023)
- Valcl, S. (2017). Motivacija otrok s posebnimi potrebami pri urah dodatne strokovne pomoči. V *Učna motivacija : zbornik, mednarodna strokovna konferenca o didaktiki in metodiki*, 20. november 2017 (str. 28–29). Ljubljana: MiB.
- Woolfolk, A. (2002). *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

MALO TIŠJE, PROSIM

Povzetek: Kako glasni smo v resnici? Novo šolsko leto. Začetek nečesa novega, vznemirljivega. Novi obrazi, radovedni in vprašujoči pogledi vedoželjnih otrok. Pa počitniška radost in pričakovanja. Neskončen direndaj in hrup, ki odmevata po dolgem hodniku. Iz učilnic se sliši in odmeva glasen smeh, klepetanje, ki se vse bolj stopnjuje, celo tako, da njihova glasnost preglasi šolski zvonec, ki je dejansko lepa melodija in naznanja začetek pouka. Stopim v razred. Nihče me ne opazi. Izziv, ki se pokaže kot spretnost učitelja, kako aktivirati mišljenje in znanja povezati, narediti pouk dinamičen, z zanimivimi didaktičnimi pristopi. Vse s ciljem povečati koncentracijo, aktivno delo in pa omiliti glasnost tako pri aktivnem delu, kot tudi pri neformalnih oblikah dela in bivanja v šolskih prostorih.

Ključne besede: hrup, čuječnost, fit pedagogika, formativno spremljanje, varno in spodbudno učno okolje

PLEASE LOWER YOUR VOICES A BIT

Abstract: How loud are we really? A new school year. The onset of a new chapter, exciting. New faces, curious and inquiring gazes of children eager for knowledge. Post-holiday joy and anticipation. An endless hustle and bustle, echoing along the long hallway. From the classrooms, loud laughter and chatter echo and escalate, even to the point where their noise drowns out the school bell, which is actually a beautiful melody ushering in the start of class. I step into the classroom. No one notices me. A challenge that presents itself as a teacher's skill, how to spark intellectual curiosity and weave together knowledge, to make the class dynamic using interesting didactic approaches. All with the goal of increasing concentration, active work, and to mitigate the noise during active work, as well as in informal work styles and in the school premises.

Key words: noise, mindfulness, fit pedagogy, formative assessment, safe and encouraging learning environment

Uvod

Ob vstopu v šolske prostore me objame hitenje otrok sem ter tja in veselo čebljanje. V učilnico vstopajo učenci. Več jih je, glasnejše postaja. Večino prepoznam že po glasu, pa čeprav jih še ne vidim. Vsakič znova in znova se vprašam, zakaj neki so tako glasni. Glasnost otrok je pomembna za njihov razvoj in njihovo zavedanje v svetu. Opomnim jih, naj vendarle malo utišajo glas. Vendar se hrup nadaljuje. Vsak želi povedati svoje. Razumem pa, da je njihova igriva živahnost in različni zvoki tesno povezani z njimi. Z glasnostjo namreč izražamo svojo osebnost. Izražanje veselja in kričanje, izražamo moč glasu tudi pri igri interakcije. Svoj glas in izražanje potrebuje otrok, ko se znajde v razredu, da se zna postaviti zase, da uveljavlja svojo voljo. Prav dobro se spomnim vsakega začetka v novem šolskem letu, ko dobim novo skupino učencev. Otroci opazujejo, tipljejo, gledajo. Potem iščejo svojo pozicijo v skupini. Nekateri pa so preprosto že po naravi glasni, a neškodljivi. Spet drugi se skrijejo v skupini in ne želijo izstopati in so kot tihe miške, spet drugi se z glasnostjo branijo. Kaj narediti, kako oblikovati pouk, da bo v učilnici, če že ne na hodnikih, kjer je večni živžav, potekal "normalen" pouk, kjer bo učitelj organizator in le soustvarjalec učnega procesa? Učenec bo pa tisti, ki bo gradil svoje znanje in ga kreativno uporabljal. Pri načrtovanju pouka poskušam vplesti zanimive dejavnosti, ki naj bi učence motivirale, usmerile k umirjenosti in kreativnosti in jih pripeljale do poti novih spoznanj v manj hrupnem okolju.

1. Hrup je povsod okoli nas

V skladu s Pravilnikom o zvočni zaščiti stavb (Uradni list RS št. 14/1999) raven hrupa ne sme presegati 40 dB. Za uspešno delo v učilnicah je optimalna raven hrupa med 47 in 52 dB. Na nekaterih šolah raven hrupa dosega med odmori (v učilnicah in na hodnikih) od 75 dB in celo do 100 dB. Kako moteča je višina zvoka ali njegova glasnost, je odvisno od posameznika. Z gotovostjo lahko trdimo, da hrup povzroča stres in negativno vpliva na naše počutje. Človeško telo se na hrup odzove s številnimi znaki stresa, vključujoč splošno razdraženost, agresivnost, pospešeno bitje srca in povišan krvni tlak. Če dovolimo, da so ti znaki prisotni v obdobju več let, lahko privedejo do stalnega visokega krvnega tlaka in različnih srčno-žilnih

bolezni. Še posebej moramo izpostaviti vpliv hrupa na naše spanje. Tudi če nas hrup ponoči ne prebudi, vpliva na nas negativno. Čeprav se hrupa ne zavedamo in se nanj navadimo, še vedno povzroča fiziološke spremembe v telesu. Poskrbeti moramo za odmore in počitke. Ti naj bodo v tišini. Spanje naj bo v prijetnem, tihem okolju brez avdio – vizualnih sredstev.

2 Šolsko zvočno okolje

Zvočno okolje šole sestavljajo vsi zvoki, ki jih slišimo v šolski stavbi in v njenem zvočnem okolju.

2.1 Viri hrupa v šoli:

- dejavnosti v učilnicah in na športnih površinah,
 - dejavnosti med odmori,
 - dejavnosti v času kosila,
 - prezračevalne naprave,
 - šolski zvonec.
- na naši šoli v 1. vzgojno – izobraževalnem obdobju praviloma ni zvonjenja. Sicer pa začetek in konec pouka naznani prijetna melodija. Ob petkih, pa se med glavnim odmorom oglasi šolski radio. Predvajana vsebina pa so največkrat tekoča obvestila ali pa glasba po izboru učencev.

2.2 Viri hrupa zunaj šole:

- promet v bližini šole,
- hrup zaradi aktivnosti ostalih deležnikov, na katere pa mi nimamo vpliva (gradbišče, odvoz smeti, polnjenje zalogovnika pri šoli...).

2.3 Zakaj je hrup v šoli moteč dejavnik?

Hrup v šoli je moteč dejavnik, ker moti vsakršno obliko sporazumevanja, vpliva na vse oblike dela pri pouku, zmanjša koncentracijo, delovni spomin, vztrajnost, zbranost in usmerjenost k določeni nalogi. Čim težje naloge bomo reševali in čim dlje bomo hrupu izpostavljeni, tem bolj nas bo ta motil pri uspešnem učenju. Posledično se nam poslabša samodisciplina, več napora je potrebno vložiti, da pridemo do cilja, vse to pa lahko vodi v slabši učni uspeh. Pisanje domačih nalog bo učinkovitejše in uspešnejše v mirnem okolju. Poslušanje glasbe pri nalogah logičnega sklepanja, ustvarjalnega razmišljanja in pomnjenja je lahko moteče. Pri likovnem pouku, pri dejavnostih razvijanja ročnih spretnosti, pa glasba v ozadju ni moteča.

2.4 Poslušam...Ali tudi slišim?

Poslušanja se moramo naučiti. Vsak dan si v miru vzemimo nekaj časa za poslušanje. Mnogi ljudje so izgubili sposobnost, da bi uživali in sploh tolerirali tišino. Nasprotno imajo v ozadju raje vedno vključen radio ali televizijo. Pomembno je, da se obdobja glasnosti in tišine izmenjujejo.

2.5 Igre poslušanja - slišanja

Z učenci smo preizkusili nekaj iger, pri katerih smo se poslušali, sporazumevali in pa kar je najbolj pomembno, da smo se slišali.

2.5.1 Telefon

Otroci sedijo v krogu. Prvi od otrok si izmisli kratek stavek in ga zašepeta v uho otroku, ki sedi ob njem. Ta potem nadaljuje. Stavek, ki ga je slišal, pove naslednjemu otroku po vrsti v krogu. To se ponavlja v krogu, dokler stavek ne pride spet do prvega otroka. Ta pove, kaj je slišal in kaj je prvotno sam povedal. Kljub pozornemu poslušanju se v tej igri vsebina stavka na poti spremeni in vedno sproži veliko smeha.

2.5.2 Slepe miši

To igro se je najlepše igrati zunaj, kjer imamo dovolj prostora. Enemu otroku (»slepa miš«) zavežemo oči. Ta mora paziti na »zaklad«, na primer šal ali barvast papirni trak, ki ga za-

taknemo na otrokova oblačila. Ostali otroci poskušajo izmakniti kar največ »zakladov«, pri tem pa ne smejo biti ujeti. Ko otroka »slepa miš« ujame, ta prevzame njeno vlogo. Zmagovalec je otrok, ki nabere največ »zakladov«, ne da bi bil ujet. Pri tej igri se otroci naučijo orientirati v prostoru na osnovi sluha. Naučijo se locirati vir hrupa na podlagi smeri, iz katere prihaja.

2.5.3 Ugibanje hrupa ali aktivnosti

Otroci so ločeni od osebe, ki proizvaja hrup tako, da je ne vidijo. Samo na podlagi hrupa morajo prepoznati predmete, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju, kot so sesalnik, telefon, zvonec ali tiktakanje ure; različne materiale, kot so les, kovina ali steklo; ali znane aktivnosti, na primer zabijanje s kladivom, škropljenje vode, igra z žogo, ščetkanje zob ali stepanje v lončku.

2.5.4 Slišim, česar ti ne slišiš ...

Ta igra izhaja iz znane igre »Vidim, česar ti ne vidiš!« Pri naši igri bodo potrebna dobra ušesa in ne oči. Na sprehodu se ustavi na naključnem mestu v gozdu ali na travniku, zapri oči in poslušaj. Otrok opiše zvoke, ki jih sliši in morda tudi pove iz katere smeri prihajajo. Otroci se bodo zaznali veliko zvokov, ki jim v vsakdanjem življenju ne posvečajo nobene pozornosti.

2.5.5 Zvočni spomin

Ta igra otrokom pomaga, da razvijejo sposobnost koncentracije in akustičnega razlikovanja. Najprej skupaj z otroki pripravimo vse potrebno za igro. Zberimo več škatlic (škatlice za bonbone, škatlice za vžigalice) in jih delno napolni z različnimi materiali (fižol, pesek, žebli, frnikole ali semena), ki pri stresanju škatlice povzročijo zvoke. Vsak material damo v dve škatlici, tako da vsakemu zvoku najdemo svoj par. Škatlice razporedimo kot pare slik pri igri Spomin. Nato se prične iskanje para enakih zvokov. Škatlice vedno stresemo, da slišimo »njihov« zvok. Stopnjo zahtevnosti lahko spremenimo s tem, da dovolimo, da škatlico stresejo samo enkrat.

2.5.6 »Miška zacvili!« ali »Tok, tok - kdo trka?«

Otroci sedijo v krogu. Enemu od njih zavežemo oči. Ta se v krogu sprehaja in se usede pred enega od otrok v krogu. Temu ukaže: »Miška zacvili!« Ko otrok zacvili kot miška, ga mora otrok z zavezanimi očmi prepoznati. Če »miške« ne prepozna, igra dalje isto vlogo, sicer pa njegovo vlogo prevzame »miška«. Druga varianta te igre je, da otroku zavežejo oči, drugi pa potrka na njegov hrbet in reče: »Tok, tok - kdo trka?« Če otrok z zavezanimi očmi glas prepozna, njegovo vlogo prevzame tisti, ki je nanj potrkal, trkanje pa prevzame drug otrok. Otroci prepoznajo drugega samo na podlagi glasu, v prej opisani varianti pa si lahko pomagajo z dotikom. Podobni sta tudi igri: Osliček, kdo te jaha? in Potujoči copat.

3 Čuječnost

»Čuječnost ni nič drugega kakor zavedanje prisotnosti v tem trenutku, odprta in prijetna pripravljenost razumeti stvari, ki se dogajajo znotraj in okrog nas.«

»Čuječnost – ali prijazna pozornost, ki osvobaja – ne koristi le otrokom. Tudi starši želijo poznati način, kako se osvoboditi neusmiljenega toka zavesti. Misli se nikoli ne ustavijo, zato je edino, kar lahko naredimo, to, da prenehamo biti v stiku z njimi in jih nehamo poslušati.« Pri izvajanju vaj čuječnosti mi je bilo v veliko pomoč gradivo Sedeti pri miru kot žaba, avtorice Eline Snel. Uporabljala sem tudi zgoščenko. Gradivo Sedeti pri miru kot žaba predstavlja čudovit uvod v meditacijo čuječnosti. Namen vaj čuječnosti je, da otroci postanejo bolj prisotni, umirjeni, sproščeni in srečni. In smo preizkušali vajo po vajo. Počasi in postopoma. Enkrat na teden. Sprva je bilo učencem smešno, težko, nekateri so se skrili pod mizo. Čez čas pa so naloge sprejeli in se jih veselili. Naloge smo večkrat ponavljali in ponavljali.

4 Fit pedagogika

Na naši šoli se že vrsto let izobražujemo s strokovnimi predavanji in s praktičnimi delavnicami ter tako v vzgojno - izobraževalni proces vpletamo elemente Fit pedagogike. Kar pa pomeni, da razvijamo in ustvarjamo učenje skozi gibanje in gibanje skozi igro. Skozi aktivne metode in oblike razvijamo neverjetno ustvarjalnost, miselno aktivnost in sodelovalno učenje. Tako fit pedagogika vključuje vse vidike posameznikovega razvoja; tako motoričnega, kognitivnega, osebnostnega, socialnega, čustvenega in telesnega.

5 Formativno spremljanje

Formativno spremljanje v mojem razredu pomaga razvijati spodbudno učno okolje in omogoča optimalen razvoj ter učno uspešnost vsakega učenca v skladu z njegovimi možnostmi. Poskušam ustvariti učno okolje, v katerem se bodo učenci počutili varne in sprejete in kjer bodo lahko razvijali svoje potencialne. Z vključitvijo učencev v sooblikovanje učnega procesa, želimo videti in slišati vsakega učenca in izboljšati njegovo motivacijo za učenje. Poskrbimo za soudeleženo pri razvoju vključujoče šole ter jim zagotoviti aktivno vlogo pri izgradnji kakovostnega in trajnega znanja.

Zakaj FS?

- V ospredju ni več samo cilj, ampak pot do cilja,
- pouk je osredotočen na učenca - samostojno pridobivajo znanje - prevzemajo odgovornost za učenje,
- vključeni so vsi učenci - spodbuja sprotno delo,
- osrednjo aktivno vlogo učitelja zamenjajo aktivnosti učencev,
- učiteljeva ključna vloga je opazovati, voditi, spodbujati, navdušiti, ustvarjati, ponuditi vsebine za raziskovanje, naloge za utrjevanje v obliki "iger",
- velika vloga povratne informacije,
- boljši odnosi med učenci (medsebojno učenje, vrstniško vrednotenje) in boljši odnos učitelj - učenec.

Namesto zaključka

Zase vem, da bom tudi v naslednjem šolskem letu nadaljevala z oblikami in metodami dela, ki so se izkazale za zelo učinkovite. Vsekakor pa bom poskušala poiskati še kaj novega, zanimivega, kajti ne želim, da nas v prihodnje pogoltno digitalizacija in svet umetne inteligence. Kar je seveda neizogibno, a se bo potrebno s tem naučiti in živeti. Zato:

''Ko zapiha veter, zgradi mlin in ne zidu''!

Literatura

Čuječnost. Kratke vaje za otroke. Center za krepitev zdravja Kranj, OZG OE ZD Kranj. Uporabljeno 30.06.2023, pridobljeno s: <https://www.zd-Kranj.si/data/files/1596016502.pdf>

Čuječnost. Uporabljeno 30.06.2023, pridobljeno s: <https://sl.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cuje%C4%8Dnost>
Zakaj morajo biti otroci glasni. Pridobljeno, 30.06.2023, <https://www.babybook.si/zakaj-morajo-otroci-biti-glasni/>
Dobro, da imam ušesa! Dobro, da slišim!

Uporabljeno 30. 06. 2023, pridobljeno s:

<https://nijz.si/publikacije/dobro-da-imam-usesa-dobro-da-slisim/>

Vaje čuječnosti za otroke (in starše), da bodo zlahka sedeli pri miru kot žaba! Uporabljeno 30. 06. 2023, pridobljeno s: <https://govorise.metropolitan.si/astro/vaje-cujecnosti-za-otroke-in-starse-da-bodo-zlahka-sedeli-pri-miru-kot-zaba/>

Novak L. idr., (2018). Formativno spremljanje na razredni stopnji. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

BRANJE ZA URESNIČENE SANJE – SPODBUJANJE BRANJA NA OŠ LESKOVEC PRI KRŠKEM

Povzetek: Branje predstavlja sprostitev in užitek, za marsikoga pa tudi napor. Knjižničarji ter učitelji se soočamo z upadom interesa za branje pri učencih. Starejši kot so učenci, manj posegajo po knjigah. Branje ni več vrednota in način preživljanja prostega časa. Na OŠ Leskovec pri Krškem smo v okviru prednostne naloge Branje za uresničene sanje izvedli vrsto aktivnosti, s katerimi smo želeli razviti bralno kulturo in motivacijo za branje različnih vrst besedil v šoli in v prostem času. Izvedli smo več projektov na ravni šole, ki so učence in učitelje aktivno vključili v proces branja, spoznavanja novih tehnik branja ter jim razširili obzorja. Z vsemi aktivnostmi smo učence želeli navdušiti za branje in knjige, jih opolnomočiti za iskanje informacij v knjigah ter jim približati šolsko knjižnico.

Ključne besede: branje, bralna motivacija, spodbujanje branja, aktivnosti za spodbujanje branja, osnovna šola

READING TO MAKE DREAMS COME TRUE – ENCOURAGING READING AT LESKOVEC PRIMARY SCHOOL

Abstract: Reading represents relaxation and pleasure, but for many it is also an effort. Librarians and teachers are faced with a decline in students' interest in reading. The older students get, the less they reach for books. Reading is no longer a value and a way of spending free time. At Leskovec Primary School we implemented a priority task named Reading to make dreams come true and carried out a series of activities with which we wanted to develop a reading culture and a motivation for reading different types of texts at school and in free time. We implemented several projects at school level, which actively involved students and teachers in the process of reading, learning about reading techniques and broadening their horizons. With the activities we wanted to get students excited about reading and books, empower them to search for information in books and bring the school library closer to them.

Keywords: reading, reading motivation, encouraging reading, activities which encourage reading, primary school

1 Uvod

Branje se v času osnovnošolskega izobraževanja veskozi spreminja. Od začetnih, zelo previdnih korakov v svet branja v prvem razredu, pa vse do zadnjih pogumnih korakov ob koncu devetega razreda, so učenci obdani s knjigami in zgodbami. Včasih so bralne stopinje pri določenih učencih zamegljene ali pa za kakšno leto zbledijo, vse pa pustijo sledi. Določeni učenci zaradi različnih dejavnikov knjigo odrinejo na stran. Vsi, ki delamo v vzgoji in izobraževanju, se zavedamo pomena branja in tiskane besede, zato se še posebej trudimo, da bi učencem približali knjige in branje. Žal pa opažamo, da je ta naloga iz leta v leto težja. Zato smo se na šoli odločili, da z različnimi aktivnostmi učence motiviramo in spodbudimo k branju.

2 Branje

Branje je nekaj nadvse čarobnega in prijetnega. Zatopljen v knjigo, požiraš besede, ki te odnesejo v nov svet. Žal branje za vsakogar ni tako preprosto in idilično. Marsikomu povzroča "preglavice" in na branje ne gleda tako pravljичno. Vendar pa je vseeno nekaj, kar nas pritegne, saj si že majhni otroci nadvse želijo naučiti brati. Žal ta želja po branju in odkrivanju novih spoznanj z leti upada in pri mnogih popolnoma usahne. To lahko povežemo z dejstvom, da je branje nadvse zapleten miselni proces. Meta Grosman (2006) ga opredeljuje kot zapleten in kompleksen večstopenjski proces, ki se prične z zaznavanjem črk, iz katerih tvorimo besede, povedi in z njihovim povezovanjem oblikujemo smiseln proces. Psihologi (Rayner in McConkie, 1977, v Grosman, 2006) ga opisujejo kot sestav mentalnih oziroma kognitivnih procesov, ki jih človek opravi, da pridobi določene podatke, ki so v besedilu. Tudi Adler (1939, v Močnik, 2021) se strinja, da gre pri branju za aktivno obliko, pri kateri moraš ob branju tudi misliti ter poudarja povezavo med mišljenjem in branjem. Hkrati pa

branje vpliva na posameznikovo osebno ter poklicno življenje in je glavna sestavina bralne pismenosti, ki je vodilna pot do življenjske uspešnosti (Pečjak in Gradišar, 2002). Prav zato jo to večšina, ki jo moramo trenirati vse življenje.

3 Bralna motivacija

Bralna motivacija je "nadpomenka za različne motivacijske dejavnike, ki spodbujajo človeka k branju, dajejo bralnemu procesu smisel in tako pomagajo posamezniku, da vztraja do cilja in si želi bralno izkušnjo še ponoviti (ponovno doživeti)" (Pečjak in Gradišar, 2002, str. 51). Pri razvijanju motivacije za branje ima šola pomembno vlogo, vendar pa so v to vlogo vključeni tudi starši in drugi dejavniki okolja (knjižnice, vrstniki ...). Bralno motivacijo delimo na notranjo in zunanjo, ki se med seboj prepletata. Notranja motivacija za branje izhaja iz posameznikove želje in potrebe po branju, je bolj pozitivna in bralca vodi k trajnejšemu bralnemu interesu. Zunanjo motivacijo spodbujajo zunanji dejavniki, ki vplivajo na vedenje začasno, zato ne vodi do trajnih interesov. Ključne prvine notranje motivacije so kompetentnost oziroma lastna učinkovitost, interes, zatopljenost posameznika v branje in lastno prepričanje o pomembnosti branja. Prvine zunanje motivacije pa so želja po priznanju oziroma dosežku, tekmovanje z drugimi ali branje zaradi sodelovanja v različnih socialnih aktivnostih (pogovori z vrstniki oziroma prijatelji) (Pečjak idr., 2006). Ob vstopu v šolo imajo učenci veliko motivacije po samostojnem branju, saj imajo prijetne izkušnje z branjem v predšolskem okolju (v primeru, da so jim odrasli brali knjige). Žal pa motivacija za branje upade na prehodu iz razredne na predmetno stopnjo osnovne šole. Na predmetni stopnji postane branje bistveno za učenje. Na tej točki razvoja branja mora biti branje že avtomatizirano. Žal pa je veliko drugih dejavnikov, ki vlivajo na branje učencev. To so pristočasne aktivnosti, ki so bolj privlačne kot pa branje (računalnik, tablica, mobilni telefon ...), ter mnenje vrstnikov, ki je v večini primerov odklonilno do branja. Najverjetneje pa je eden od razlogov za zmanjšanje branja tudi manj prostega časa, saj je več učenja in popoldanskih dejavnosti. Ne glede na zgoraj omenjene razloge, se moramo zavedati, da je bralna motivacija eden ključnih dejavnikov bralne in učne učinkovitosti učencev, zato je potrebno, da jo spodbujamo na vse možne načine (Pečjak in Gradišar, 2002).

4 Aktivnosti za spodbujanje branja

Učitelji na OŠ Leskovec pri Krškem opažamo, da je na predmetni stopnji zanimanje za branje knjig v upadu, učenci ne znajo več kritično razmišljati in niso zainteresirani za branje knjig. Prosti čas posvečajo uporabi tehnologije, kjer ni potreben miselni proces, in se preprosto prepustijo vsebinam, ki so žal večkrat neprimerne.

Zaradi vseh zgoraj omenjenih razlogov smo si za prednostno nalogo zadali, da učencem približamo branje, knjižnico in knjige. V dveh šolskih letih smo izvedli kar nekaj spodaj navedenih aktivnosti.

4.1. Spoznaj države Evrope

Cilj te aktivnosti je bilo prebiranje različne literature, spoznavati različna področja in povzeti bistvene značilnosti določene države. Posamezni razred si je izbral evropsko državo in raziskoval njeno geografsko lego, zgodovino, kulinariko, znane osebnosti, znamenitosti ... Na koncu so pridobljene podatke predstavili v obliki plakata. Želeli smo, da učenci med seboj sodelujejo. Predvsem pa smo želeli, da vsak najde področje, ki ga zanima, poišče podatke ter jih posreduje na skupen plakat. Tako vsak izmed učencev doda delček svojega znanja v razredni mozaik.

4.2. Pravljična smrečica

Odločili smo se, da praznični december popestrimo s pravljичno-prazničnim branjem. Knjižničarki sva izbrali knjige in pripravili urnik branja. Učenci so imeli nalogo, da pripravijo smrečico, na katero bodo vsak dan obesili okrask, na katerem bo zapisan datum in naslov knjige. Prvega decembra jih je pod smrečico pričakala knjiga oziroma paket knjig. Učenci

prvega in drugega razreda so prejeli 5 knjig, ki so si jih kasneje med razredi izmenjali. Učitelj je vsak dan prebral eno pravljico. Učitelji na predmetni stopnji so vsak dan 15 minut brali knjigo v nadaljevanju. V tem času so bili učenci v matičnih razredih, zato so imeli knjigo vedno na voljo (razen pri uri športa).

4.3. Svetovni dan poezije – podari pesem

V začetku marca smo razpisali literarni natečaj Podari pesem, saj smo želeli obeležiti svetovni dan poezije. Izmed vseh prispelih pesmi smo izbrali pet avtorjev in jih nagradili s praktičnimi nagradami. Obenem smo dan obeležili z medgeneracijskim druženjem, kjer so se družili učenci razredne in predmetne stopnje ter si izmenjali pesmi, ki so jih pripravili drug drugemu.

4.4. Berem... beremo ... kaj pa ti bereš?

Aprila obeležujemo dva pomembna dneva, povezana s knjigami: mednarodni dan knjig za otroke in svetovni dan knjige in avtorskih pravic. Zato smo v omenjenem mesecu vse učence in učitelje povabili, da z nami delijo svoje knjižne poslastice, ki so jih navdušile. Knjižne predloge so lahko "obesili" na oglasni deski na predmetni stopnji in na virtualni oglasni deski Padlet.

4.5. Šolski časopis – šolska miš

Učenci, ki obiskujejo novinarski krožek, so ustvarjali spletni časopis, s pomočjo katerega so poročali o dogajanju na šoli in predstavili knjige, ki jih priporočajo v branje.

4.6. Bralni krožek za učence iz manj spodbudnih okolij

Na naši šoli je velik delež učencev, ki prihajajo iz manj spodbudnih okolij. Veliko je romskih učencev ter učencev priseljencev. Učitelji, ki izvajajo dodatno strokovno pomoč in laično pomoč, učencem pomagajo pri premagovanju jezikovnih ovir. V svoje delo so vključevali tudi knjige s preprostim besediščem. Skozi leto so brali knjige in pripovedovali zgodbe.

Učenci so si izposojali enostavnejše knjige, jih prebirali skupaj z učiteljem in si s tem širili besedišče. Prebrano so kasneje pripovedovali za bralno značko.

4.7. Predstavitev knjig pri pouku

Učitelji na predmetni stopnji so pri svojih urah učencem predstavili knjige, jih spodbudili k branju in opravljanju bralne značke. Učenci so med razredno uro ter uro slovenščine obiskali šolsko knjižnico in si izposodili knjige. Nato so knjige predstavili in poskusili za branje navdušiti tudi ostale učence.

4.8. Kamišibaj

Ena izmed učiteljic se je podučila o gledališču kamišibaj in svojo ljubezen do omenjenega gledališča širila med ostale zaposlene ter učence. Predstavila ga je vsem oddelkom od 1. do 5. razreda. V okviru kulturnega dne je v 8. razredu izvedla delavnice, kjer so učenci sami ustvarjali zgodbo za kamišibaj. Z dvema učenkama je pripravila predstavo za vrtec in prve razrede osnovne šole ter sodelovala na Paradi učenja v okviru Vseživljenjskega učenja.

Ob svetovnem dnevu pripovedništva ter poezije smo organizirali dogodek Čaj in kamišibaj. Predstavili so se nagrajenci literarnega natečaja, ki so napisali svojo pesem, ter učenci, ki so vstopili v svet pripovedništva in nas navduševali z zgodbami kamišibaja.

4.9. Knjiga ali film? Oboje!

Da bi učence spodbudili k branju knjig, smo se odločili za projekt, ki smo ga poimenovali Knjiga ali film? Oboje!. Učence smo želeli pridobiti tako, da smo jim poleg knjige ponudili še film. Seveda jih je najbolj pritegnilo to, da smo dejavnost izvedli v obliki noči v knjižnici. Učenci so predhodno prebrali knjigo. To je bila vstopnica za noč v knjižnici, saj so morali odgovoriti na vprašanja, ki so se navezovala na knjigo. Tekom večera smo se pogovarjali o knjigi, nato je sledil še ogled filma ter primerjava knjige ter filma. Brali smo knjigi Dnevnik nabritega mulca (učenci 6. in 7. razreda) ter Zeleno kolo (8. in 9. razred).

4.10. Decembrsko pravljичno druženje

Učiteljica iz prvega razreda je svojim učencem mesec december popestrila s prav posebno izkušnjo. Povabila je zaposlene (vzgojiteljico, hišnika, kuharico, romsko pomočnico, učitelje, knjižničarko, pomočnico ravnateljice in ravnateljico) ter učence višjih razredov, da so učencem podarili najlepše darilo – branje pravljice ter svoj čas. Vsak dan jih je obiskala druga oseba.

4.11. Pravljичno dopoldne z elo peroci

Leta 2022 smo praznovali stoto obletnico rojstva Ele Peroci, zato smo se odločili, da jo obeležimo tudi na naši šoli. Učiteljice drugih razredov so učencem pripravile aktivnosti, s katerimi so učenci spoznali avtorico Elo Peroci, njena dela in sodelovali v različnih delavnica.

4.12. Pravljичno popotovanje z Ireno Cerar

Na zaključek bralne značke smo povabili gospo Ireno Cerar. Ker je naši učenci ter nekateri zaposleni ne poznajo, smo pred njenim obiskom pripravili plakat s predstavitvijo avtorice ter po šoli razobesili njene pravljice. Da je bilo prebiranje pravljic še bolj zanimivo, smo pripravili lov na pravljični zaklad. Pripravili smo sedem pravljic iz njene knjige Pravljične poti po Sloveniji ter ob vsaki pravljici uganko, ki se navezuje na pravljico. Učenci so pravljice prebrali, rešili uganke ter poiskali geslo, ki so ga oddali v knjižnici. Na koncu smo izbrali skupino, ki je prejela praktično nagrado.

5 Pridružitve nacionalnemu projektu

5.1. Nacionalni mesec skupnega branja 2021 – beremo skupaj

V mesecu septembru poteka nacionalni mesec skupnega branja, ki je projekt spodbujanja branja in bralne pismenosti v domačem in mednarodnem prostoru. Vsako leto je v ospredju druga tema. Leta 2021 je bilo izpostavljeno medgeneracijsko branje in družinska pismenost. V okviru projekta smo na šoli pripravili aktivnosti za učence. Nacionalni mesec skupnega branja poteka 4 tedne in tudi naša aktivnost je potekala 4 tedne. 1. in 3. teden so učitelji učencem brali v šoli. Učitelji so pripravili poljubno gradivo. Po navadi so bile to kratke zgodbe, ki so jih prebrali v 15 minutah. V 2. in 4. tednu so učenci poljubno brali doma. Pripravili smo zanimive aktivnosti, da so si učenci doma popestrili branje (bralno kolo, koledar branja ...). Po poročanju učiteljev je bilo učencem bolj všeč branje v šoli kot pa samostojno branje doma. Učenci so raje v vlogi poslušalca kot pa v vlogi bralca.

5.2. Nacionalni mesec skupnega branja 2022 – branje in gibanje

Tema nacionalnega meseca skupnega branja 2022 je bila branje in gibanje, zato smo pripravili nabor aktivnosti, ki vključujejo branje in gibanje. Nastala je obsežna zbirka aktivnosti, ki smo jo podelili med učitelje, ti pa so jih uporabili pri pouku.

Zaključek

V današnjem hitrem tempu življenja branje težko konkurira sodobnim načinom preživljanja prostega časa. Mladi veliko raje izberejo telefon ali tablico kot pa knjigo, saj pri uporabi elektronskih naprav ni tako velikega miselnega navora kot pri branju. Zaradi tega moramo biti pedagoški delavci ustvarjalni in jih na različne načine vabiti v svet branja. Predvsem jim moramo pokazati, da je branje knjig lahko zabavno in poučno ter nadvse sproščujoče, saj predstavlja odmik od hitrega tempa življenja. V dveh letih aktivne promocije branja na naši šoli smo zaznali sadove svojega dela, saj se je v drugem letu število učencev, ki so opravili bralno značko povečalo. To je spodbuden podatek, da s svojim delom nadaljujemo in še naprej navdihujemo mlade za branje. Predvsem pa so nas navdušile zgodbe posameznikov, ki so po večletnem premoru ponovno posegli po knjigi in njej ter sebi dali novo priložnost. Vse pozitivne zgodbe nam dajejo moč in so motivacija za naše nadaljnje delo.

Literatura

- Grosman, Meta. (2006). Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost. Karantanija.
- Močnik, Lea. (2021). Vpliv interpretativnega branja na bralno motivacijo učencev 4.razreda [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta]. PeFprints. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/6746/>
- Nacionalni mesec skupnega branja 2023. (b. d.). <https://nmsb.pismen.si/>
- Pečjak, S. in Gradišar, A. (2002). Bralne učne strategije. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. in Peklaj, C. (2006). Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

OKUŠANJE PRI POUKU ANGLEŠČINE – EASTER TIME

Povzetek: Avtorica v prispevku navaja prednosti uporabe izkustvenega učenja pri pouku angleščine. V drugem razredu je na primeru dveh oddelkov izvedla manjšo raziskavo prednosti uporabe hrane pri pouku tujega jezika. Učenci v oddelku A so okušali hrano, ki je značilna za obdobje velike noči, medtem ko učenci v oddelku B tega niso počeli. Z analizo obeh razredov avtorica ugotavlja razlike v uporabi okušanja pri pouku tujega jezika. V zaključku ugotavlja, da so učenci v oddelku A bistveno lažje sprejeli angleške besede za posamezne okuse, saj so si z okušanjem besede tudi lažje zapomnili v primerjavi z oddelkom B. Prednosti uporabe izkustvenega pouka angleščine tako vključujejo poleg pomnjenja besed tudi eksperimentiranje, sodelovanje v skupini in predvsem učinkovito učenje.

Ključne besede: izkustveno učenje, angleščina

TASTING IN ENGLISH LESSONS - EASTER TIME

Abstract: In the article, the author states the advantages of using experiential learning in English lessons. In the second grade, she conducted a small research on the benefits of using food in foreign language lessons on the example of two departments. The students in section A tasted the food typical of the Easter period, while the students in section B did not. By analyzing the two classes, the author identifies differences in the use of tasting in foreign language lessons. In conclusion, he notes that the students in section A accepted English words for individual tastes much more easily, as they remembered the words more easily by tasting them compared to section B. The advantages of using experiential English lessons thus include, in addition to memorizing words, experimentation, cooperation in a group and above all effective learning.

Keywords: experiential learning, English

1 Uvod

»Učenje jezika ni samo učenje besed in struktur, ampak tudi odkrivanje sveta, ki ga jezik izraža,« je rekel Noam Chomsky. S tem citatom se lahko popolnoma strinjamo v kontekstu izkustvenega pouka. Izkustveno učenje je pristop k učenju, ki temelji na izkušnjah in praktičnem pridobivanju znanja. Posameznik aktivno sodeluje v učnem procesu in se osredotoča na lastne interese ter tisto, kar ga zanima. Pri takšnem pouku učenci pridobivajo informacije na podlagi lastnih izkušenj in interesov, ne pa jih le pasivno sprejemajo. Izkustveno učenje vključuje aktivno vlogo učencev pri različnih delih pouka. Poudarek je na praktičnem delu in neposrednih izkušnjah. Učenci reflektirajo, eksperimentirajo in pridobivajo izkušnje na podlagi lastnih spoznanj (Pušnik 2015, str. 5). Pomemben vidik izkustvenega učenja je poudarek na praktičnem delu in neposrednih izkušnjah. Posameznika se pri tem spodbuja k izvajanju dejavnosti, reševanju različnih problemov, iskanju rešitev, odkrivanju in preizkušanju novih stvari, ter predvsem spodbujanje k samostojnem raziskovanju. Ta osebna izkušnja, odnos do dane naloge in končno spoznanje nečesa novega so bistveni za doseganje boljših rezultatov in znanj pri učencih (Marentič Požarnik 2000, str. 125).

2 Prednosti izkustvenega učenja

Izkustveno učenje ima številne prednosti za učenca kot tudi za učitelja. Sam proces usvajanja tujega jezika na podlagi izkušenj je prilagojen otrokom, oni lahko regulirajo sprejem in količino znanja, ki ga bodo pridobili. S tem nudimo učencem bolj oseben in učinkovit pristop k usvajanju tujega jezika. Hkrati spodbujamo interakcijo med učenci, delo v skupini in kritično razmišljanje, še posebej kadar se med seboj ne strinjajo. Ta proces učencem zagotavlja večjo motivacijo, saj sami odkrivajo, se bolj angažirajo in bolje uporabijo pridobljeno znanje v nadaljnjih situacijah in v praksi. Praktične veščine in uporaba jezika spodbujajo učence k aktivnemu uporabljanju jezika ter povečujejo samozavest pri govorjenju, razumevanju in tudi drugih oblikah sporazumevanja v tujem jeziku (Kong 2021, str. 3).

Pri samem poučevanju je pogosto osredotočenost na zasnovo pouka v glavi učitelja. Pri tem pa se vsaj na začetku lahko spregleda razumevanje učenca, njegovo lastno raziskovanje in

dejavno sodelovanje pri pouku. Prevelik poudarek na poučevanju namesto na učenju lahko vodi do upadanja učenčevega zanimanja, zaradi česar učitelji pogosto opozarjajo, da v šolah primanjkuje motivacije za učenje. Pri izkustvenem učenju učenci postanejo raziskovalci in sami učitelji. Poudarek med šolsko uro se premakne na njihovo lastno raziskovanje in manj na prenašanje znanja s strani učitelja (Hattie 2012, str. 92).

Pri pouku angleščine lahko učenci na več načinov usvajajo angleščino na izkustven način. To se lahko zgodi skozi praktične naloge, kjer se učenci odzivajo na resnične situacije, kot so dialogi, igre ali problemsko zastavljene naloge, ki zahtevajo iskanje rešitev in ustrezen končni rezultat. Pri dialogih ali debatah izmenjujejo lastne ideje, stališča in prepričanja o določeni temi. Branje primernih tujih literarnih del prav tako prispeva k izkustvenemu učenju. Potovanja v kraje, kjer lahko učenci uporabljajo angleški jezik v praksi, jih opolnomočijo, da bolj samozavestno uporabljajo jezik.

V prvem triletju šolanja te izkušnje niso tako pogoste. Velikokrat se zgodi, da učenci v tem obdobju ne najdejo veliko priložnosti za uporabo tujega jezika v ustrezni situaciji. Še manj pogosto se ukvarjajo z branjem tujejezičnih revij in drugih literarnih del. Potovanja so v večini primerov omejena na angažiranost staršev in niso del osnovnošolskega šolanja. Zato se učitelji trudimo, da se čimbolj približamo aktivnemu in realnemu jeziku. Učence tako navajamo na posamezne običaje, jih ustrezno opolnomočimo z usvajanjem posameznih besed, gest in uporabo kratkih dialogov v ustreznih situacijah.

V prvem triletju so učenci še posebej odprti za igro in zabavne izkušnje pri pouku tujega jezika. Ker velika večina učencev še vedno rada poje, pleše in se igra, učitelj lahko motivira učence in ustvari pozitivno učno izkušnjo s pomočjo plesa, prepevanja znanih pesmi v tujem jeziku ter uporabe različnih pripomočkov, ki pritegnejo njihovo pozornost.

V drugem razredu so učenci še vedno v procesu razvoja bralnih in pisnih spretnosti, zato so vizualni viri zelo pomembni. Učitelj lahko uporablja slike, barvne kartice, plakate in druge pripomočke, ki pripomorejo k boljšemu razumevanju snovi. Pri pesmih in izštevankah je poudarek na ritmičnem izgovarjanju, kar jim pomaga pri izgovorjavi in ustrezni intonaciji. Mlajši učenci prav tako obožujejo razne dramatizacije in igre vlog. Učitelj lahko izbere krajšo zgodbo, ki je otrokom že znana, kar olajša usvajanje tujega jezika. S tem spodbujamo njihovo spontanost, izražanje in kreativnost. Pri vsem tem pa je pomembno, da učitelj upošteva starost otrok, njihove razvojne sposobnosti in interese.

3 Uporaba hrane za dojemanje okusov pri pouku angleščine

V pouku angleščine se lahko uporabi hrano za dojemanje okusov, kar lahko prispeva k boljšemu razumevanju jezika. Ta metoda omogoča učencem, da raziskujejo besedišče in izraze povezane z različnimi vrstami hrane in okusi.

Učitelj lahko organizira aktivnosti, kot so priprava hrane in degustacije tradicionalnih jedi tako iz angleško govorečih držav, kot tudi slovenske. Prav tako lahko uporabi igro ugibanja različnih vzorcev ter vonjav in okusov. Poučevanje s pomočjo hrane kot pripomočka nudi učencem poglobljeno izkušnjo učenja jezika, hkrati pa učence spodbuja k zanimanju za kulturo in prehrano drugih držav. Učitelj pri vsem tem mora upoštevati neke prehranske smerne, zagotoviti varno ter higiensko rokovanje s hrano ter morebitne alergije otrok, preden se loti takšnih aktivnosti. V 2. razredu je učiteljica pri obravnavi velikonočne teme vključila tudi okuse. V ta namen je predstavila znane dobrote, ki so značilne za ta čas in jih ponudila učencem, da jih poskusijo. Cilj te ure je bil, da učenci celostno spoznajo temo velike noči. Sprva so se seznanili z besediščem skozi pripovedovanje kratke spomladanske zgodbe in uporabo lutke v obliki lončka. Nato so usvojili osnovno besedišče velike noči, nazadnje pa so učenci s pomočjo okušanja dobrot opredelili kakšnega okusa so posamezni izdelki. Identificirali so štiri osnovne okuse. Kartice z napisanimi okusi so bile razporejene po tleh, in v a oddelku so učenci po okušanju povedali, v katero skupino okusa spadajo posamezne jedi. Nato je bila hrana postavljena poleg ustrezne kartice z okusom.

Na šoli sta dva oddelka 2. razreda, zato je učiteljica s kritičnim pristopom in analizo preverila, kako okušanje vpliva na poznavanje posameznih besed in koliko bolj so učenci pri priklicu besed uspešni, če je vključeno še kakšno drugo čutilo poleg sluha in vida.

V B oddelku učenci niso okušali dobrot so pa poimenovali posamezne izdelke in se poskušali spomniti, kakšnega okusa bi le-ti lahko bili. Namesto hrane so bile uporabljene slikovne kartice. Opredeljeni so bili sledeči izdelki:

- 1) Šunka (ham) – slana (salty) in kislja (sour)
- 2) Velikonočni kruh (bread) – sladek (sweet)
- 3) Hren (horseradish) – grenak (bitter)
- 4) Jajca (eggs) – slana (salty)
- 5) Potica (potica cake) – sladka (sweet)
- 6) Čokoladno jajce (chocolate egg) – sladko (sweet)

Po okušanju je v A oddelku učencem uspelo spretno razvrstiti vso hrano na ustrezno mesto. V B oddelku pa se učenci niso mogli odločiti glede šunke, hrena in jajc. Sami okusi so bili pred razvrščanjem opredeljeni s kakšno drugo hrano, da so si učenci lahko predstavljali. Na primer: »Pop corn is salty. Chocolate is sweet. Pickles are sour...« Uporabljenih je bilo več primerov, da so učenci okus priklicali iz spomina, tako v A kot v B oddelku.

Izhodišče te ure je bilo uporabljeno v naslednji uri, da smo preverili znanje. Presenetljivo dobro so se odzvali učenci v A oddelku, kjer so iz spomina uspešno priklicali vse okuse in tudi večino velikonočne hrane uspešno opredelili. Vsekakor jim je v spominu najbolj ostal sladek in slan okus.

Učenci so svoje znanje in dogajanje v uri kritično ocenili s smeškom, kar pomeni, da jim je bila zasnova ure všeč, prav tako pa tudi sama tema. Najbolj so pohvalili samo okušanje in dejstvo, da je bila hrana okusna.

V B oddelku smo v naslednji uri preverili znanje okusov in ugotovili, da večina otrok ni uspešno pomnila okuse predstavljene v prejšnji uri. Za večino okusov so potrebovali dodatno spodbudo učiteljice, le za sladek okus – čokolada so si zapomnili.

Kljub temu ta oddelek ni bil prikrajšan za izkušnjo okušanja, zato smo v naslednji uri potem še razvrstili vso hrano s pomočjo okušanja. Tokrat so tudi učenci B oddelka bili zadovoljni in navdušeni. Učenci so pokušali hrano, ugibali ter tudi veliko bolj samozavestno ocenili kakšen okus je kakšna hrana.

4 Pomanjkljivosti izkustvenega učenja

V drugem razredu se kljub prednostim uporabe izkustvenega učenja moramo vprašati, kakšne so pa lahko pomanjkljivosti le-tega. Pri učencih moramo upoštevati, da v drugem razredu šele odkrivajo jezik in se srečujejo s posameznimi omejitvami v znanju. Razumevanje in uporaba jezika sta tako še v osnovni fazi. Samo delo je tako potrebno prilagoditi do te mere, da ustrezajo jezikovnemu znanju posameznikov. To lahko naredimo z ugotavljanjem predznanja. Med nekateri pristopi in metodami za ugotavljanje predznanja je tudi pogovor, kjer učitelj z ustreznim vprašanjem sproži pogovor med učenci. Učenci tako delijo svoje predhodno znanje, izkušnje in razumevanje teme (Holcar Brunauer 2012, str. 12).

Hkrati so učenci v tem razvojnem obdobju še vedno manj zbrani. Njihova koncentracija in pozornost sta omejeni na posamezne dele učne ure in nista vedno enaki. Daljši deli pouka ali oteženi kompleksni cilji znanja so lahko za učence utrujajoči, hkrati pa tudi s tem manj zanimivi. Aktivnosti morajo biti kratke, dinamične in predvsem zanimive.

V drugem razredu učence še ne vzpodbujamo k pisanju dolgih povedi ali velikega števila besed. Učenci še vedno razvijajo pisne zmožnosti v slovenskem jeziku, zato bi jih dodatno obremenjevanje lahko odvrnilo od tujega jezika in zmanjšalo njihovo motivacijo. Enako velja za branje. Branje daljših besedil in nenazadnje zahtevnejših besed prepustimo višjim razredom, saj se te zmožnosti uspešno razvijajo šele po 1. triletju. Pri pouku tujega jezika se raje osredotočimo na glasove, zloge in nenazadnje krajše besede, preden se lotimo zapisovanja in prebiranja besed, stavkov in zgozb.

Zaključek

Pomembno je, da se pri izkustvenem učenju upošteva skupaj s prednostmi tudi omejitve pri usvajanju znanja. Aktivnosti in učne cilje se ustrezno prilagodi tako, da ustrezajo sposobnostim učencev in hkrati tudi njihovim potrebam. Učitelji pa morajo zagotoviti to podporno in spodbudno učno okolje, ki omogoča učencem, da se postopoma razvijajo in napredujejo v svojem jezikovnem učenju.

Izkustveno učenje je tak doprinos k spodbudnemu okolju in hkrati nudi veliko prostora za kreativnost tako učencev, kot tudi učiteljev. Spodbuja namreč refleksijo, da učenci raziskujejo lastne misli, čustva in ideje. Ker sam proces spodbuja tudi aktivno sodelovanje je zelo zaželen pri pouku tujega jezika. Tam torej lahko izrazijo reševanje problemov na edinstven način.

Učenci so v teh urah okušanja hrane pridobili marsikaj. Spoznali so okuse na pristen način, dojeli namen naloge skozi preproste, a hkrati zanimive aktivnosti. Namen ure ter cilji so tako s temi aktivnostmi bili doseženi.

Uporaba izkustvenega učenja v drugem razredu prinaša številne prednosti, kot so praktično razumevanje, razvoj kognitivnih in socialnih veščin ter spodbujanje samozavesti. Otroci se skozi izkustveno učenje aktivno vključujejo v proces učenja, kar jim omogoča bogatejšo in bolj celovitejšo izkušnjo ter vzpodbuja njihov celosten razvoj.

Okušanje hrane velike noči je učencem ponudila zanimivo in predvsem edinstveno učno izkušnjo. Ta pa je pripomogla k boljšemu razumevanju in nenazadnje uporabi tujega jezika. S tem pristopom spodbujamo njihovo radovednost, motivacijo in kreativnost ter ustvarjamo prijetno učno okolje, kjer se učenci sproščeno učijo in izražajo v tujem jeziku.

Literatura

Hattie, J. (2018). Vidno učenje za učitelje. Maksimiranje učinka na učenje. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.

Holcar Brunauer A., Bizjak C., in ostali (2016). Zakaj formativno spremljati. Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: ZRSŠ.

Kong, Y. (2021). The role of experiential learning on students' motivation and classroom engagement. *Frontiers in Psychology*: October 2021/Volume 12.

Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Pušnik, L. (2015). Izkustveno učenje – eksperimentalno delo v 3. razredu osnovne šole. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

USTVARJALNI NAČIN POUČEVANJA: PROJEKTNO DELO PRI POUKU ANGLEŠČINE V 7. RAZREDU

Povzetek: Različni projekti, ki jih izvajamo med šolskim letom, poleg tradicionalnih učnih ur prispevajo k raznolikosti pri pouku. Z ustvarjalnimi načini poučevanja dvignemo učencem motivacijo. Ravno tako spodbudimo njihovo radovednost, ki je pri poučevanju ključna. Učitelji se z inovativnimi načini poučevanja izognemo rutini poučevanja. Živali in njihov svet je tema, ki se pogosto uporablja za poglobljanje znanja angleškega jezika. Projektno delo skozi projektno delo lahko na več načinov inovativno pristopimo k opisu živali, učenci pa obogatijo svoje znanje z novim besediščem in slovničnimi strukturami. Mešana uporaba tradicionalnega načina poučevanja in IKT tehnologije je tista, ki pripomore k raznolikosti učnih ur. Tovrsten pristop poveča motivacijo učencev, njihovo sodelovanje pri pouku in samostojno delo. Ravno tako učenci razvijajo kritično razmišljanje. Učitelj jih tisti, ki zagotavlja primerne vsebine in vire ter usmerja učence in jim daje povratne informacije o njihovem napredku.

Ključne besede: inovativen način poučevanja, IKT tehnologija, motivacija učencev, živali, kritično razmišljanje.

CREATIVE WAY OF TEACHING: PROJECT WORK IN ENGLISH LESSONS IN THE 7TH GRADE

Abstract: The various projects that we carry out during the school year in addition to the traditional lessons, contribute to the diversity of the lessons. With creative teaching methods, we raise students' motivation. We also stimulate their curiosity which is key in the teaching process. Besides that teaching with innovative teaching methods avoids teachers' routine. Animals and their world is a topic that is often used to deepen the knowledge of the English language. Through project work, we can approach the description of animals in several innovative ways. Students improve their knowledge with new vocabulary and grammatical structures. It is the mixed use of traditional teaching methods and ICT technology that contributes to the variety of lessons. This kind of approach increases students' motivation, their participation in lessons and their independent work. Likewise, students develop their critical thinking. It is the teacher who provides appropriate content and resources, guides the students and gives them feedback on their progress.

Key words: innovative way of teaching, ICT technology, student motivation, animals, critical thinking.

Uvod

Učenje angleščine je pomembno za komunikacijo v sodobnem svetu. Učitelji angleščine si prizadevamo, da bi pouk postal zanimiv, raznolik in da bi učenci pridobili čim več znanja. Tradicionalni načini poučevanja so se v zadnjem času razvijali in dopolnjevali s pomočjo sodobne tehnologije. Slednja omogoča učiteljem, da svoje učne metode še izboljšajo in izkoristijo prednosti digitalnih orodij. Ustvarjalni način poučevanja angleščine vključuje uporabo IKT tehnologije. Ta tehnologija omogoča, da se učenje angleščine izvaja bolj dinamično, zanimivo in učinkovito. Pri poučevanju angleščine z IKT tehnologijo lahko učenci razvijejo svoje komunikacijske veščine, izboljšajo svojo sposobnost poslušanja, govora, branja in pisanja. Uporaba IKT tehnologije pri poučevanju angleščine ima številne prednosti. Med drugim lahko učitelji uporabijo digitalne učne vire, kot so interaktivne table, računalniki, tablice, pametni telefoni, spletne platforme in drugi pripomočki. Te tehnologije omogočajo učiteljem, da pripravijo in predstavijo učni material na zanimiv in interaktiven način. Učenci imajo na voljo veliko možnosti za učenje, raziskovanje, sodelovanje in ustvarjanje.

Učitelji lahko uporabljamo različne IKT tehnologije za poučevanje angleščine, odvisno od starosti učencev, predmeta, ciljev in potreb. Na primer, za mlajše učence se lahko uporabljajo animacije, igre, risanke, pesmice in druge interaktivne aktivnosti. Za starejše učence se lahko uporabljajo digitalni viri, kot so videoposnetki, avdio posnetki, spletne igre, forumi, blogi, spletna orodja za deljenje datotek, spletne učilnice in druge možnosti. Poučevanje angleščine z IKT tehnologijo ima tudi pomembne koristi za učitelje. Ti lahko hitreje pripravijo učne načrte, ocenijo učenje in spremljajo napredek učencev. Sodobne tehnologije omogočajo

učiteljem, da ustvarijo učne materiale, ki se prilagajajo različnim stopnjam znanja učencev. Na začetku, bi rada predstavila nekaj splošnih zamisli o mogočih načinih izpeljave učnega sklopa opis živali v 7.razredu. Projektno delo o živalih je odlična priložnost, da učenci v 7. razredu spoznajo različne vrste živali, njihove značilnosti, življenjski prostor, prehrano, razmnoževanje in druge pomembne podrobnosti. Hkrati pa lahko v projekt vključimo tudi IKT tehnologijo, ki bo učencem omogočila bolj interaktivno, zabavno in poučno učenje. Projekt lahko začnemo s tem, da učenci izberejo žival, ki jih zanima. Nato jih učitelj spodbudi, da uporabijo različne IKT orodja, kot so spletne enciklopedije, youtube in druge spletne strani, da pridobijo čim več informacij o izbrani živali. S pomočjo teh orodij lahko učenci poiščejo zanimive podrobnosti, ki jih bodo kasneje uporabili pri izdelavi svojega projekta. Naslednji korak je oblikovanje projekta. Učenci lahko uporabijo različna digitalna orodja, kot so urejevalniki besedil, da napišejo poročilo o svojih raziskavah. V poročilu lahko opišejo značilnosti izbrane živali, njen življenjski prostor, prehrano in razmnoževanje. Prav tako lahko uporabijo različne grafične elemente, kot so slike, tabele, grafikoni in druge grafike, da predstavijo svoje ugotovitve. Učenci lahko za predstavitev svojega projekta uporabijo tudi druge digitalne pripomočke, kot so Power Point ali Google Slides, kjer lahko ustvarijo privlačne in vizualno privlačne predstavitve. V predstavitvi lahko uporabijo slike, animacije in druge digitalne elemente, ki bodo dodali dodatno vrednost njihovi predstavitvi. Med projektom lahko učitelj spodbudi učence, da uporabijo tudi druge digitalne pripomočke, kot so aplikacije za virtualno ogledovanje živalskih vrtov ali virtualna resničnost, ki bo učencem omogočila, da doživijo izbrano žival na popolnoma nov način. Poleg tega pa lahko uporabijo tudi različne spletne igre, ki se nanašajo na živali, da bodo učenci pridobili še dodatno znanje na zabaven in interaktiven način. Projektno delo o živalih v 7. razredu, ki vključuje IKT tehnologijo, lahko učencem pomaga, da razvijejo številne kompetence, kot so kritično razmišljanje, ustvarjalnost in širjenje obzorij.

Projektno delo

Projektno delo, ki smo ga izvedli na naši šoli pri pouku angleščine v 7.razredu, se je začelo z dnevom dejavnosti. Kot uvodno motivacija so učenci po skupinah na papir zapisali čim več poimenovanj za živali v angleškem jeziku. Za to dejavnost so imeli na voljo dve minuti. Poimenovanja so nato po skupinah prebrali. Skupina, ki je naštel največ živali, je bila zmagovalka. Učenci so nato ugibali živali, glede na sliko dela telesa, ki je zajet od zelo blizu. Ogledali so si kratke videoposnetke o zanimivostih živali, ki se nahajajo na spletni strani National Geographic kids. Sledila je naloga bralnega razumevanja: razvrščanje živali po skupinah živali. Prebrali so besedilo ter odgovorili na dana vprašanja. V tem besedilu so pridobili novo besedišče, povezano z deli telesa in značilnostmi živalskih skupin. Nato so učenci v parih en drugemu opisovali žival, ki so si jo zamislili. Žival so morali uganiti. Dejavnost je potekala ustno. Učenci so si ogledali videoposnetek, ki vsebuje glagole premikanja, Živali so lahko oponašali ter se gibali po učilnici. Novo besedišče so si zapisali v zvezek. Učencem so nato prebrali besedilo, ki vsebuje opis živali, njihovega bivanja in načina prehranjevanja: Meercats. Prebrane informacije so izluščili in jih vpisali v tabelo, ki sem jim jo pripravila. Učencem sem ravno tako pripravila besedišče delov telesa živali razvrščenih po živalskih skupinah. Na tak način so bili učenci pripravljeni na samostojno projektno delo. Med poukom so v nadaljevanju učenci delali s pomočjo tablic. Izbrali so si žival. Informacije o le tej so poiskali na spletu ter izpolnili tabelo. Nato so s pomočjo vseh pridobljenih informacij zapisali pisni sestavek, kjer so izbrano žival opisali (izgled, kje živi, s čim se prehranjuje, kako lovi hrano ...). Dejavnosti uporabe tablic, zapisa informacij v tabelo in pisanje sestavka smo večkrat ponovili. Nato sem znanje učencem tudi ocenila kot projektno delo. Učencem je bilo tovrstno delo všeč, saj so pri pouku angleščine delali na drugačen način. Najbolj jim je bilo všeč delo s šolskimi tablicami, saj so pri tem samostojno in kritično iskali informacije o živalih.

Zaključek

Iz projekta, ki sva ga učiteljici zasnovali na naši šoli, je razvidno, da ima kombinirana uporaba tradicionalnega pouka angleščine v šoli z uporabo IKT metodami za učence osnovne šole številne prednosti. Prvič, mešana uporaba omogoča večjo prilagodljivost in individualizacijo učnega procesa. Učenci lahko izbirajo med različnimi viri in aktivnostmi, ki ustrezajo njihovemu slogu učenja, interesom in tempu. Drugič, mešana uporaba spodbuja razvoj digitalnih kompetenc in veščin 21. stoletja. Učenci se učijo uporabljati različna orodja in aplikacije za komunikacijo, sodelovanje, ustvarjanje in reševanje problemov v angleškem jeziku. Tretjič, mešana uporaba povečuje motivacijo in angažiranost učencev. Učenci se lahko vključujejo v zabavne in interaktivne naloge, ki so prilagojene njihovi ravni znanja in ciljem učenja. Poleg tega se lahko povezujejo z vrstniki in učitelji iz drugih šol ali držav ter razširijo svoje medkulturno zavedanje in razumevanje.

Literatura

Duh Maruša, 2020, IKT v šoli in doma : magistrsko delo, Filozofska fakulteta v Mariboru.

Matej Urbančič, Marko Radovan, Mateja Bevčič, Sara Droždek, Sanja Jedrinović, Anja Luštek, Matej Majerič, 2018, Strokovne podlage za didaktično uporabo IKT v izobraževalnem procesu za interdisciplinarno področje, Poročilo o izvedbi pilotne posodobitve poučevanja pri projektu »IKT v pedagoških študijskih programih UL«.

Mihaela Brumen, Helena Krušič, Tomaž Zupančič, 2017, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije pri poučevanju in učenju angleščine v otroštvu, Revija za elementarno izobraževanje, Vol 10, No.4, december 2017

UPORABA CHATGPT-JA PRI POUČEVANJU ANGLEŠČINE IN OCENJEVANJU

Povzetek: V zadnjih letih je razvoj umetne inteligence zelo napredoval, kar je podprlo številne inovacije na področju izobraževanja. Eden izmed teh je umetna inteligenca ChatGPT, ki omogoča komunikacijo med človekom in računalnikom v jeziku pogovora. Prispevek bo najprej predstavil ChatGPT in merila uspešnosti, ki so uporabljena znotraj formativnega spremljanja. Sledi predstavitev uporabe ChatGPT-ja pri pouku angleščine skupaj s praktičnim primerom, ki prikaže kako lahko ta tehnologija prispeva k napredku in izboljšanju učenja. Ker učenec soustvarja učni proces je posledično pri tem odgovoren, saj ve kaj se od njega pričakuje, ker sam soustvari merila uspešnosti, glede na katere je tudi ocenjen. Nazadnje prispevek evalvira prednosti in slabosti uporabe ChatGPT-ja pri merilih uspešnosti in ocenjevanju, predstavil uporabo ChatGPT-ja v šolah v prihodnosti ter predstavil morebitne strahove, ki jih učitelji imajo v zvezi s to tehnologijo.

Ključne besede: ChatGPT, merila uspešnosti, formativno spremljanje, pouk angleščine, primer.

USING CHATGPT IN LEARNING ENGLISH AND GRADING

Abstract: In recent years, the development of artificial intelligence has greatly accelerated, which has brought and supported many innovations in the field of education. One of these is the ChatGPT artificial intelligence system, which enables human-computer communication in a language of communication. The article will first present the basic concepts of ChatGPT and the success criteria used within formative assessment. This is followed by a presentation of the use of ChatGPT in English lessons, with a practical example that shows how this technology can contribute to the progress and improvement of learning English. As the student co-creates the learning process, one is consequently responsible for it, as one knows what is expected of him, as he himself co-creates the success criteria against which he is also evaluated. Finally, the article evaluates the pros and cons of using ChatGPT in assessment and creating success criteria, presents the future of using ChatGPT in schools and potential fears that may occur for teachers when it comes to this technology.

Key words: ChatGPT, success criteria, formative assessment, English lessons, example.

Uvod

V Sloveniji se formativno spremljanje vpeljuje zaradi prednosti pri izboljšanju kakovosti učenja in poučevanja ter individualizaciji pouka. Poudarja se prilagajanje potrebam in napredku posameznih učencev, kot tudi spodbujanje njihove aktivne vloge pri učenju. Uvedba formativnega spremljanja v slovenski izobraževalni sistem predstavlja razumevanje in podporo individualnih učnih potreb učencev. Pri pouku angleščine se ChatGPT lahko uporablja na več načinov. Učenci lahko postavljajo vprašanja o jezikovnih pravilih, preverjajo pravopis, izvajajo pogovor z umetno inteligenco v angleščini, dobivajo primere in vaje. ChatGPT lahko služi kot orodje, ki spodbuja interaktivnost in samostojno delo učencev. Članek predstavi kako uporabiti ChatGPT pri postavljanju meril uspešnosti in ocenjevanju znotraj projekta pisanja biografije o znani osebi.

Merila uspešnosti znotraj formativnega spremljanja in uporaba ChatGPT-ja

Formativno spremljanje je koristno za učence iz več razlogov. Učiteljem omogoča prilagajanje pouka glede na posamezne potrebe in sposobnosti otrok. Ker omogoča takojšnjo povratno informacijo o napredku učencev jim s tem omogoča, da se zavedajo svojih močnih področij in področij, ki zahtevajo dodaten trud. Spodbuja tudi samoregulacijo, samostojno učenje in aktivno sodelovanje. Pionirji formativnega spremljanja v svetu vključujejo imena kot so Dylan Wiliam, Paul Black, Margaret Heritage, Shirley Clarke in drugi. Na slovenskem področju se z formativnim spremljanjem ukvarja Zavod za šolstvo, ki je v avgustu 2023 zaključil razvojno nalogo Ustvarjanje spodbudnih učnih okolij za 21. stoletje, ki se je začel leta 2020/21. S svojim delom, članki in posveti na slovenskem področju izstopa Mateja Peršolja. Ti strokovnjaki so prispevali k raziskavam in razvoju formativnega spremljanja ter ga popularizirali v kontekstu učenja in poučevanja.

ChatGPT je sistem umetne inteligence, ki ustvarja človeku podobne pogovore. Kot tak je

uporabniku prijazen in preprost za uporabo. Novembra 2022 je bil izbran kot brezplačen raziskovalni prototip. Razvilo ga je podjetje Open AI.

Merila uspešnosti so standardi ali kriteriji, ki se uporabljajo za ocenjevanje učenca. Clarke (2014) izpostavi, da merila ohranjajo fokus, razjasnjujejo razumevanje, identificirano uspešnost, opredelijo težavnost, obravnavajo postopke za izboljšanje in reflektirajo celoten napredek. Holcar Brunauer idr. (2017b) doda, da je pomembno, da se upošteva vnaprej dogovorjene kriterije uspešnosti. Učenci se tako naučijo biti kritični, pri tem pa si med seboj pomagajo k boljšemu razumevanju obravnavane snovi. Ta merila so postavljena glede na zelene rezultate ali standarde, ki jih je treba doseči. Mateja Peršolja (2020) poudari, da moramo paziti, da meril ni preveč, sicer so učenci, zlasti mlajši in šibkejši, težko pozorni na toliko stvari in težje ohranjajo fokus.

Chat GPT pri postavljanju meril uspešnosti pri pouku angleščine

Učitelj lahko predhodno določi merila uspešnosti glede na specifične vidike, ki jih želi oceniti. ChatGPT se lahko uporabi za postavljanje vprašanj in primerov, ki se nanašajo na določena merila uspešnosti. Učenci lahko odgovorijo na ta vprašanja ali rešijo primere, pri čemer se ocenjuje njihova uspešnost glede na postavljene standarde. ChatGPT lahko uporabimo za primerjavo odgovorov učencev z modelnimi rešitvami. Na podlagi primerjave lahko učitelj ugotovi, ali učenci izpolnjujejo določene standarde ali merila uspešnosti. Lahko se ga uporabi za postavljanje vprašanj o jezikovnih pravilih, pisanje esejev ali izvajanje govornih vaj. ChatGPT nato lahko eventualno tudi analizira in oceni odgovore učencev glede na določena merila uspešnosti, ki so predhodno določeni.

V raziskavi izvedeni na osnovni šoli Frana Erjavca Nova Gorica se je ChatGPT uporabil kot orodje pri pouku z učenci osmega razreda. Pri pouku so najprej znotraj učbenika Project Explore spoznali referenčni zgled biografije. Kot projekt so določili, da bodo napisali biografijo znane osebe ali družinskega člana in se postavili v kožo novinarjev, ki opravljajo svojo službo v svetovno znani reviji. Pri tem smo se pogovorili, kaj je pomembno pri pisanju, kaj je plagiatorstvo in da je ključno, da je njihova biografija avtorsko delo, saj so zanj kot novinarji plačani. Učenka je predlagala, da prinese mladinske revije, ki imajo zglede biografije, ki je stilsko blizu njihovi starosti. V naslednji uri so v skupinah pregledovali revije in skupaj določili ključne elemente, ki sestavljajo dobro biografijo. Ti elementi so bili nato zapisani na listke, ki smo jih združili v merila uspešnosti.

MERILA USPEŠNOSTI ZA BIOGRAFIJO	DA	NISEM PREPRIČAN
Uvod: predstavim kdo je ta oseba, zakaj je oseba pomembna (kaj je ustvarila).		
OSEBNA IZKAZNICA: rojstno ime, priimek, kraj in datum rojstva, starost		
OTROŠTVO: opišeš družino (bogata/revna), je imel brate/sestre/bil edinec, kdo so bili starši in njihov poklic		
ŠOLA (osnovna, srednja, fakulteta ...) ki je obiskoval Če šole ni obiskoval, kaj je počel ta čas - dobim info. zakaj ni hodil v šolo		
ZGODNJE ŽIVLJENJE (prva služba, kje je živel)		
KARIERA (začetki, dosežki)		
POROKA IN OTROCI. Če ni poročen, poiščem s kom je bil v zvezi. Uporabim izraze: married, divorced, single, in a relationship(s), seperated ...		
SMRT (kdaj, zakaj, kje)		
Zaključek: povem, zakaj sem izbral to osebo		

Ko je bil ta korak zaključen, smo skupaj z učenci uporabili ChatGPT in mu postavili vprašanje, kaj je pomembno za dobro biografijo in kateri elementi so ključni za njeno sestavo. Na podlagi odgovorov, ki jih je podal ChatGP smo skupaj z učenci preverili ali so bili njihovi lastni identificirani elementi ustrezni, hkrati pa je ChatGPT predlagal tudi nekatere zahtevnejše predloge, kot so osebne težave osebe, o kateri bi pisali biografijo, njihov vpliv na družbo, kdo je vplival na njih in kakšna je njihova zapuščina za svet.

Učenci so določili, da je potrebno na te predlagane zahtevnejše predloge odgovoriti, če želijo posegati po zahtevnejši ravni (za oceno 5). Poleg tega so se dogovorili, da bodo

pri pisanju biografije upoštevali tudi kriterije, ki se uporabljajo pri ocenjevanju spisov na nacionalnem preverjanju znanja, s katerim so že seznanjeni iz šestega razreda. V sodelovanju z učenci smo tudi določili potek učnega procesa in ocenili, koliko ur bo potrebnih za posamezne faze.

Ta pristop je omogočil aktivno sodelovanje učencev, njihovo razumevanje ključnih elementov biografije ter postavljanje jasnih meril za doseganje višjih ocen. Hkrati smo povezali že obstoječa merila ocenjevanja, kar je omogočilo učencem boljše razumevanje kaj se od njih pričakuje pri ocenjevanju.

Znotraj tretje točke, povratne informacije sošolca, so imeli učenci možnost, da je sošolec poslušal njihovo predstavitev in v tabeli odključal, če je avtor biografije zajel vse, kar se je določilo kot pomembno merilo znotraj pisanja biografije. Za tem je imel učenec možnost, da stvari, ki so morebiti še manjkale dopolni.

Prednosti in slabosti uporabe ChatGPT-ja pri pouku

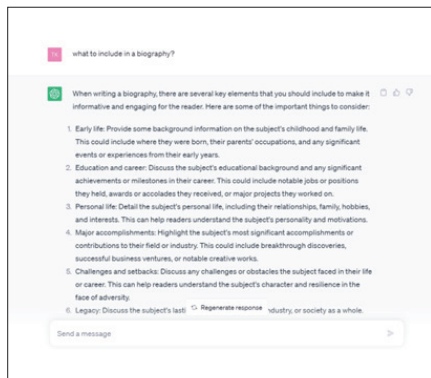
Kot prednosti ChatGPT-ja pri postavljanju meril uspešnosti se lahko izpostavi njegovo objektivnost, ki zmanjšuje pristranskost in je za učence kot tak zaupanja vreden. Ker je zastavljen kot pogovor je uporabniku prijazen. Uporaba je trenutno še brezplačna. Ker vsebuje velik korpus informacij ni potrebno preklapljati med različnimi okni. Če informacije ne najde, ponudi spletne strani, kjer se informacije lahko dobi. Lahko se mu postavi več vprašanj istočasno, s podvprašanji. ChatGPT ne zajema vseh kompleksnosti in subtilnosti, ki jih lahko zahteva določeno področje ali naloga. Model se lahko sooči s težavami pri pravilnem razumevanju konteksta, specifičnih terminov ali zapletenih vprašanj, kar lahko vodi do napačnih odgovorov ali zmotnih ocen. Ker se ChatGPT zanaša na predhodno naučene podatke, so odgovori omejeni na to, kar je bilo vključeno v njegov korpus informacij, kar pomeni, da morda ne zajema najnovejših informacij.

Uporaba ChatGPT-ja pri pouku v prihodnosti

Pričakovanja glede tega, kako bodo učenci v prihodnosti uporabljali ChatGPT v šoli so odvisna od več dejavnikov, vključno z napredkom tehnologije, vključevanjem umetne inteligence v izobraževanje ter etičnimi in pedagoškimi smernicami. Učitelje lahko skrbi, da bo uporaba ChatGPT-ja pri ocenjevanju ali postavljanju meril uspešnosti privedla do zmanjšanja človeške interakcije, da pride do izgube nadzora nad izdelki učencev, zmanjšanje avtentičnosti ali zlorabe sistema s strani učencev. Prav tako se lahko pojavijo pomisleki glede zanesljivosti odgovorov ali morebitnih napak v modelu.

Učenci lahko poskušajo slepariti in uporabljati ChatGPT za prikrivanje pomanjkanja znanja ali za pridobivanje napačnih odgovorov. Kot učitelj lahko posumite, da je nekdo od učencev uporabil ChatGPT pri svojem izdelku, vendar neposredno preverjanje uporabe ChatGPT ni povsem enostavno. Na kaj smo lahko kot učitelji pozorni, ko iščemo, če je nekdo uporabljal ChatGPT:

1. Analiza odgovorov: preučite odgovorov učencev in iščite nenavadne visoke ravni natančnosti, ki jih morda ne bi mogli doseči brez uporabe avtomatiziranih orodij.
2. Prepoznavanje stila pisanja: Če opazite, da se je slog pisanja učenca močno spremenil, ali da se ta spreminja znotraj izdelka učencev lahko to kaže na uporabo avtomatiziranih orodij. Primerjajte prejšnje delo učenca z njihovim trenutnim izdelkom, da ugotovite morebitne razlike.
3. Pogovor z učencem: S pogovorom z učencem lahko preverimo, kako dobro razume in lahko pojasni vsebino svojega izdelka. Če imajo težave z razumevanjem ali pojasnjevanjem, čeprav je njihov izdelek zelo dober, to lahko nakazuje na uporabo avtomatiziranih orodij. Pomembno je opozoriti, da ti znaki ne zagotavljajo natančne potrditve uporabe ChatGPT, saj se lahko slog pisanja in natančnost spreminjajo iz drugih razlogov. Ključno je ohranjati odprto komunikacijo in zaupanje z učenci in spodbujati individualni razvoj.

Zaključek

Prispevek je predstavil uporabo sistema umetne inteligence ChatGPT pri pouku na Osnovni šoli Frana Erjavca z osmošolci. Cilj študije primera je bil raziskati kako lahko ChatGPT podpre formativno spremljanje in ocenjevanje znanja ter kako ga uporabiti pri pouku angleščine. V začetku raziskave so učenci prebrali nekaj primerov biografij iz mladinskih revij. Odgovori, ki jih je podal ChatGPT so služili kot smernice za preverjanje ustreznosti učencevih določenih meril uspešnosti. Hkrati pa je ChatGPT ponudil tudi nekatere zahtevnejše predloge in podprl učence, ki so pri angleščini uspešnejši in jim nudil prostor, da tudi sami napredujejo v znanju. S skupnim delom in usklajevanjem se je določila tudi učna pot, ki je vključevala časovne okvire za faze projekta.

ChatGPT prinaša koristi znotraj formativnega spremljanja in pri ocenjevanju znanja pri pouku angleščine. Učenci so se aktivno vključili v proces učenja in ocenjevanja, razvijali so razumevanje ključnih elementov biografij ter postavljali jasna merila za doseganje ocen. Vendar pa je treba omeniti tudi nekaj pomislekov in izzivov. Pri uporabi ChatGPT-ja je pomembno skrbno preverjanje odgovorov. Z ustreznim usmerjanjem in usklajevanjem s strani učiteljev lahko prispeva k izboljšanju učnega procesa, spodbuja aktivno sodelovanje učencev ter podpira kritično razmišljanje.

Literatura

- Clarke, S. (2015), *Enriching Feedback in the primary classroom*, London: Hodder Education.
- Holcar Brunauer, A. idr. (2017b), *Zakaj formativno spremljati*, Ljubljana: ZRŠS.
- Peršolja, M. (2020), *Formativno spremljanje znanja v praksi*, Domžale: Demago d.o.o.

CHATGPT V IZOBRAŽEVANJU

Povzetek: Vsakodnevno je veliko govora o potencialu in možnostih uporabe umetne inteligence v izobraževanju. Eno izmed najnaprednejših in najbolj razširjenih brezplačnih orodij, ki ga ponuja podjetje OpenAI je ChatGPT, generativni jezikovni model, ki deluje kot robot za klepet in ga lahko uporabljajo tako učenci kot učitelji na vseh izobraževalnih ravneh za različne namene. V prispevku bomo raziskali glavne prednosti in potencialne, pa tudi pomisleke, povezane z uporabo ChatGPT v izobraževanju. Predstavili bomo tudi nekaj tipičnih primerov uporabe tega orodja za ustvarjanje varnega, učinkovitega, skladnega, spodbudnega in interaktivnega učnega okolja, ki pomaga učencem razvijati njihov potencial in talente, učiteljem pa olajša delo. Prav tako bomo obravnavali omejitve s katerimi se trenutno srečuje ChatGPT ter najpogostejše zlorabe v izobraževalnih procesih. Kljub široki uporabnosti orodja ChatGPT je vloga učiteljev v izobraževanju ključnega pomena. Zato je pomembno, da se učitelji ustrezno usposobijo za uporabo tega orodja ter prepoznavanje morebitnih zlorab. Pomembno je, da tako učitelji kot učenci razumejo, kako pravilno uporabljati in izkoristiti ChatGPT, da se pripravijo na prihodnje izzive.

Ključne besede: umetna inteligenca, izobraževanje, ChatGPT.

CHATGPT IN EDUCATION

Abstract: Every day there is a lot of talk about the potential and possibilities of using artificial intelligence in education. One of the most advanced and widespread free tools offered by OpenAI is ChatGPT, a generative language model that acts as a chatbot and can be used by both students and teachers at all educational levels for a variety of purposes. In this paper, we will explore the main advantages and potentials, as well as concerns, related to the use of ChatGPT in education. We will also present some typical examples of using this tool to create a safe, effective, coherent, stimulating and interactive learning environment that helps students develop their potential and talents and makes the work of teachers easier. We will also discuss the limitations that ChatGPT currently faces and the most common abuses in educational processes. Despite the wide applicability of the ChatGPT tool, the role of teachers in education is crucial. It is therefore important that teachers receive adequate training in the use of this tool and the recognition of potential abuses. It is important that both teachers and students understand how to properly use and leverage ChatGPT to prepare for future challenges.

Keywords: artificial intelligence, education, ChatGPT.

1 O klepetalnem vmesniku ChatGPT

V zadnjih letih je umetna inteligenca (UI) precej napredovala in na različnih področjih prinaša številne prednosti. Razvoj velikih jezikovnih modelov (angl. large language model - LLM) je prinesel pomemben napredek na področju generativne UI (Kasneci in sodelavci, 2023). Podjetje OpenAI (OpenAI, 2022) je novembra 2022 predstavilo ChatGPT, klepetalni vmesnik (angl. chatbot), ki temelji na velikem jezikovnem modelu GPT (angl. generative pre-trained transformer). Ta omogoča odgovarjanje na vprašanja uporabnikov postavljena v naravnem jeziku. Pokazal se je kot izjemno vsestranski in enostaven za uporabo. Osnovna različica, ki jo trenutno poganja jezikovni model GPT-3.5 je brezplačna. V dveh mesecih od objave je dosegel 100 milijonov uporabnikov in v nekaj naslednjih mesecih obstoja sprožil pravo revolucijo v svetu orodij, ki jih poganja umetna inteligenca, njegovemu razvoju pa še ni videti konca.

Eno izmed obetavnih področij aplikacij klepetalnega vmesnika ChatGPT je zagotovo izobraževanje. Čeprav obstaja še nekaj drugih vmesnikov (npr. BingChat, BardAI) je prav ChatGPT postal sinonim za sodoben in inovativen pristop k poučevanju, ki ga lahko uporabljajo tako učeči se kot učitelji na vseh ravneh izobraževanja in za različne namene.

Več evalvacij in testov je potrdilo njegove sposobnosti (Dwivedi in sodelavci, 2023; Li in sodelavci, 2023) še posebej na področju visokega šolstva (Fauzi in sodelavci, 2023; Firat, 2023). Na primer, ChatGPT je bil sposoben opraviti izpite na podiplomski ravni prava in poslovanja (Kelly, 2023), model GPT-4 pa se je nedavno povzpел med 10 % najuspešnejših pri izpitu iz prava (Koetsier, 2023). Uspešnost ChatGPT je bila priznana celo v akademskih publikacijah, saj se že v več člankih pojavlja kot soavtor (Mintz, 2023).

V nadaljevanju bomo najprej navedli pozitivne učinke (prednosti in potencialne) nato pa izrazili pomisleke kjer bomo razmislili kako bi preseglji vsak pomislek s predlogi izboljšav v praksi.

2 Prednosti in potenciali ChatGPT-ja v izobraževanju

ChatGPT že prinaša številne prednosti v izobraževalni proces in kaže, da potenciali še zdaleč niso odkriti in izčrpani.

2.1 Ustvarjanje izobraževalnih vsebin in izkušenj

ChatGPT omogoča dostop do širokega nabora virov vključno s študijskim gradivom, vajami in izobraževalnimi videoposnetki ustvarjenimi in objavljenimi do leta 2021. Z njegovo pomočjo lahko učitelji ustvarijo varno, učinkovito, skladno in interaktivno učno okolje, ki spodbuja kreativnost in inovativnost tako učiteljev kot tudi učencev. Predhodne študije so pokazale, da ti modeli pomagajo učiteljem pri pripravi osnutkov poteka predmeta, vsebin povezanih s temo za predavanja, predstavitev o različnih temah, vprašanja, naloge, kvize, delovne liste itd. (Abdelghani in sodelavci, 2022; Dijkstra in sodelavci, 2022; Gabajiwala in sodelavci, 2022). Učitelji lahko na primer uporabljajo ChatGPT za hitro pregledovanje in lekturo lastnih pisnih gradiv.

2.2 Personalizacija učenja

Personalizacija učne izkušnje je še ena prednost ChatGPT, ki spodbuja interakcije med učitelji in učenci. Učitelji ga lahko uporabljajo za personalizirano učenje in nudenje povratnih informacij učencem. Orodje temelji na individualnih potrebah in zmožnostih učenca in omogoča prilagajanje informacij, ki jih prejema in prispeva k boljšemu razumevanju snovi ter izboljšanju rezultatov (Adiguzel in sodelavci, 2023; Chen, 2023). Učitelji lahko uporabljajo ChatGPT za ustvarjanje prilagojenih učnih načrtov in gradiv, ki ustrezajo specifičnim potrebam učencev. Učencim lahko ChatGPT zagotovi interaktivne in privlačne učne izkušnje, ki ustrezajo njihovim učnim stilom in potrebam. Ena tipična uporaba je povzemanje informacij iz več virov kar lahko pomaga pri procesu pridobivanja znanja in izboljša učinkovitost učenja (Haleem in sodelavci, 2022). Prav tako lahko koristi študentom s posebnimi potrebami z izboljšanjem dostopnosti in razvojem bolj vključujočih učnih strategij. Na primer, Kasneci in sodelavci (2023) so razpravljali o tem kako se ChatGPT lahko uporablja s tehnologijami pretvorbe besedila v govor ali govora v besedilo za pomoč študentom z okvarami sluha ali vida.

2.3 Kreativnost in kritično razmišljanje

ChatGPT učenec se prihrani veliko časa, ki bi ga sicer namenili iskanju virov in preučevanju obsežnih gradiv za svoje naloge. Zato je prav, da učitelji od učenca pričakujejo in zahtevajo več kreativnega vložka, več kritičnega razmišljanja in več reševanja kompleksnih problemov kot prej. Vmesnik s svojo enostavnostjo, odzivnostjo in s personalizirano podporo spodbuja učence k postavljanju kreativno zastavljenih vprašanj, iskanju odgovorov na kompleksna vprašanja in raziskovanju kompleksnih tem. Sposobnost ChatGPT-ja, da ponudi dodatne vire in pojasni kompleksne koncepte na razumljiv način pomaga pri lažjem razumevanju snovi.

2.4 Odzivnost

Ena ključnih prednosti ChatGPT-ja je, da je uporabnikom ne glede na to ali potrebujejo pomoč pri zahtevni nalogi ali samo želijo postaviti hitro vprašanje, podpora na voljo 24 ur na dan, 7 dni v tednu. ChatGPT študentom omogoča hitre odgovore na vprašanja ter nudi pomoč pri razumevanju snovi. Prav tako nudi nasvete in strategije za uspešno upravljanje delovne obremenitve, kar vključuje organizacijo, postavljanje ciljev in razvoj dobrih študijskih navad. Omogoča jim tudi spremljanje napredka in prilagajanje študijskega pristopa za doseganje boljših rezultatov. Tako lahko pripomore k povečanju motivacije in vključenosti v učenje. Z vsemi temi podporami ChatGPT študentom pomaga postati bolj samozavestni in uspešni v učenju ter doseganju učnih ciljev.

2.5 Virtualni učitelji

ChatGPT omogoča sodelovanje z virtualnim učiteljem, ki se prilagaja individualnim potrebam in napredku učencev in omogoča interakcijo, ki je prilagojena posamezniku. ChatGPT uporablja algoritme strojnega učenja za analizo zgodovine učenja in zagotavljanje personaliziranih priporočil glede na individualne potrebe. To pomeni, da lahko dobimo ciljno usmerjene nasvete kako izboljšati svoje rezultate pri določenih predmetih ali področjih.

2.6 Avtomatizacija dela

Klepetalni robot ChatGPT omogoča učiteljem hitro in prilagodljivo interakcijo z učenci, na primer samodejno generira odgovore na vprašanja, omogoča takojšnjo povratno informacijo in spodbuja aktivno sodelovanje učencev. Učitelj, ki uporablja ChatGPT ima možnost odgovarjati na vprašanja večjega števila učencev hkrati in s tem povečuje učinkovitost poučevanja. Lahko uvede avtomatizacijo ocenjevanja nalog, kot je na primer pregled in ocenjevanje pisnih izdelkov, saj ChatGPT zna analizirati vsebine, strukture in povezanosti pisanja, nudi povratne informacije glede slovnice, črkovanja, ločil in sintakse ter oceni kakovost argumenta ali predstavljenih analiz. Posledično se zmanjšuje učiteljeva časovna obremenitev in mu omogoča večjo osredotočenost na poučevanje. Orodje lahko podpre učitelje pri prilagajanju učnih načrtov, generiranju tem ter ponuja dodatne vire in razlage za lažje razumevanje snovi.

2.7 Učenje jezikov

Premagovanje jezikovnih ovir ima pomemben vpliv na učne izide (Adiguzel in sodelavci, 2023; Chen, 2023). ChatGPT je zato postal dragoceno orodje za učenje jezikov, saj nudi prevode, razlage slovnice, vaje za bogatenje besedišča ter simulacije pogovorov, ki pomagajo učencem vaditi in izboljševati jezikovne spretnosti.

2.8 Asistenca za izboljšanje pisanja

ChatGPT lahko pomaga učiteljem pri pregledovanju esejev, poročil ali drugih pisnih nalog učencev, prepoznavanju področij, ki potrebujejo izboljšave ter zagotavljanju specifičnih povratnih informacij glede slovnice, stavčne strukture in izbire besed.

3 Pomisleki, preseganje pomislekov in izboljšave ChatGPT-ja v izobraževanju

Kljub številnim prednostim uporaba ChatGPT-ja v izobraževanju na sedanji ravni razvoja sproža tudi pomisleke ter v prakso prinaša tveganja in izzive. Pomisleki, ki se pojavljajo pri uporabi ChatGPT-ja v izobraževanju zahtevajo ustrezne ukrepe za njihovo preseganje. Pomembno je usposobiti učitelje za uporabo in zaznavanje morebitnih zlorab orodja ChatGPT tako, da tehnologijo jezikovnih modelov kot je ChatGPT temeljito razumejo in znajo pravilno in tehtno določiti meje dovoljenega. Usposabljanje in podpora učiteljem pri uporabi ChatGPT-ja bosta prispevala k boljši integraciji tehnologije v izobraževalno prakso.

3.1 Plagiatorstvo in etična vprašanja

Ključni med pomisleki sta plagiatorstvo in etika glede ChatGPT-jeve sposobnosti pisanja, ki lahko ogrozita avtentičnost in izvirnost dijakovega/študentovega izdelka oziroma pisne naloge (UNESCO, 2021).

Plagiatorstvo predstavlja izziv za učitelje in izobraževalne ustanove, ki se večinoma zanašajo na orodja za odkrivanje le-tega ali s drugimi ukrepi skušajo preprečiti morebitno manipulacijo in zlorabo tehnologije v izobraževalnem okolju. Vedno je potrebno preveriti vir informacij in zagotoviti ustrezne citate, saj se oddaja besedil, ki jih je ustvaril ChatGPT brez ustrezne navedbe šteje za plagiatorstvo. Tlili in sodelavci (2023) so prepoznali več etičnih pomislekov, med drugim tudi možnost, da lahko ChatGPT omogoča goljufanje med izpiti in spodbuja lenobo med učenci. Praviloma odgovori, ki jih ustvari aplikacija ne odražajo natančno pravega znanja in razumevanja (Cotton, Cotton in Shipway, 2023).

Pri etičnih vprašanjih je pomembno vzpostaviti smernice in standarde za uporabo tehnologi-

je ChatGPT v učnem procesu ter zagotoviti spoštovanje zasebnosti in varstva podatkov. Učitelji morajo biti pripravljeni preprečiti morebitno diskriminacijo ali nepravilno obravnavo. S tem se povečuje zaupanje učiteljev, učencev in staršev v dobrobit tehnologije umetne inteligence.

3.2 Kontekst in empatija

Obstaja tudi upravičena skrb glede pomanjkanja človeškega konteksta in empatije ob uporabi ChatGPT-ja. Pogosto se zgodi, da je prav to vzrok ustvarjanja napačnih informacij. Le-ta je odvisen samo od naučenih podatkov, kar lahko povzroči širjenje pristranskih, nesmiselnih ali neprimernih odgovorov v določenih situacijah brez ustrezne preverbe in brez globljega razumevanja človeškega konteksta ter odsotnosti empatije. Zato morajo učitelji biti pozorni na to, da tehnologijo uporabljajo kot pripomoček, ki ga je nujno preveriti in se zavedajo omejitev. Nujno je razumeti, da ChatGPT ni nadomestilo za človeškega učitelja. Vloga učiteljev ostaja ključna v izobraževalnem procesu, ne glede na široko uporabnost orodja ChatGPT.

Zaključek

ChatGPT v izobraževanju prinaša številne prednosti kot so ustvarjanje izobraževalnih vsebin, interaktivnih učnih izkušenj ter personalizacija učenja na podlagi zgodovine učenja. Omogoča tudi avtomatizacijo dela, kar razbremeni učitelje in jim omogoča več osredotočanja na poučevanje ter premagovanje jezikovnih ovir. ChatGPT lahko služi tudi študentom s posebnimi potrebami pri izboljšanju dostopnosti in razvijanju vključujočih učnih strategij. Vendar pa so z uporabo ChatGPT-ja povezani tudi pomisleki, kot sta plagiatstvo in etična vprašanja glede njegove sposobnosti pisanja, ki lahko ogrozijo avtentičnost in izvirnost študentskih izdelkov. Pomembno je usposobiti učitelje za pravilno uporabo tehnologije in prepoznavanje morebitnih zlorab ter zagotoviti smernice in standarde za etično uporabo v učnem procesu. Nujno je razumeti, da ChatGPT ni nadomestilo za človeškega učitelja, ampak le pomočnik v izobraževalnem procesu. Kljub pomislekom pa je jasno, da ChatGPT prinaša obilo možnosti za izboljšanje učnih izkušenj in povečanje učinkovitosti izobraževalnega procesa. Z ustrezno uporabo in preseženimi pomisleki se lahko ChatGPT uveljavi kot koristno orodje za izboljšanje izobraževanja in učnih izidov.

Literatura

- Abdelghani, R., Wang, Y.-H., Yuan, X., Wang, T., Lucas, P. in sodelavci (2022). GPT-3-driven pedagogical agents for training children's curious question-asking skills. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2211.14228>
- Adiguzel, T., Kaya, M. H. in Cansu, F. K. (2023). Revolutionizing education with AI: Exploring the transformative potential of ChatGPT. *Contemporary Educational Technology*, 15(3), ep429. <https://doi.org/10.30935/cedtech/13152>
- Chen, T.-J. (2023). ChatGPT and other artificial intelligence applications speed up scientific writing. *Journal of the Chinese Medical Association*, 86(4), 351–353. <https://doi.org/10.1097/JCMA.0000000000000900>
- Cotton, D. R., Cotton, P. A. in Shipway, J. R. (2023). Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*, 1–12.
- Dwivedi, Y. K., Kshetri, N., Hughes, L., Slade, E. L., Jeyaraj, A. in sodelavci (2023). "So what if ChatGPT wrote it?" Multidisciplinary perspectives on opportunities, challenges and implications of generative conversational AI for research, practice and policy. *International Journal of Information Management*, 71, 102642. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2023.102642>
- Fauzi, F., Tuhuteru, L., Sampe, F., Ausat, A. M. A. in Hatta, H. R. (2023). Analysing the Role of ChatGPT in Improving Student Productivity in Higher Education. *Journal on Education*, 5(4), 14886–14891. <https://doi.org/10.31004/joe.v5i4.2563>
- Firat, M. (2023). How ChatGPT Can Transform Autodidactic Experiences and Open Education? [Preprint]. Open Science Framework. <https://doi.org/10.31219/osf.io/9ge8m>
- Haleem, A., Javaid, M. in Singh, R. P. (2022). An era of ChatGPT as a significant futuristic support tool: A study on features, abilities, and challenges. *BenchCouncil Transactions on Benchmarks, Standards and Evaluations*, 2(4), 100089. <https://doi.org/10.1016/j.tbench.2023.100089>
- Kasnezi, E., Sessler, K., Küchemann, S., Bannert, M., Dementieva, D. in sodelavci (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. *Learning and Individual Differences*, 103, 102274. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274>

Kelly, S. M. (2023). ChatGPT passes exams from law and business schools | CNN Business. CNN. <https://www.cnn.com/2023/01/26/tech/chatgpt-passes-exams/index.html>

Koetsier, J. (2023). GPT-4 Beats 90% Of Lawyers Trying To Pass The Bar. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/johnkoetsier/2023/03/14/gpt-4-beats-90-of-lawyers-trying-to-pass-the-bar/>

Li, L., Fan, L., Atreja, S. in Hemphill, L. (2023). "HOT" ChatGPT: The promise of ChatGPT in detecting and discriminating hateful, offensive, and toxic comments on social media. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2304.10619>

Mintz, S. in Rutter, M. P. (2023). ChatGPT: Threat or Menace? <https://www.insidehighered.com/blogs/higher-ed-gamma/chatgpt-threat-or-menace>

OpenAI. (2022). Introducing ChatGPT. <https://openai.com/blog/chatgpt>

Tlili, A., Shehata, B., Adarkwah, M. A., Bozkurt, A., Hickey, D. T. in sodelavci (2023). What if the devil is my guardian angel: ChatGPT as a case study of using chatbots in education. *Smart Learning Environments*, 10(1), 15.

UNESCO. (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>

POZABI POZABLJANJE

Povzetek: V pričujočem članku želim pokazati svoj način poučevanja novega besedišča pri pouku angleščine v 6. razredu v šolskem letu 2022/23. Metodo koračnega ponavljanja uporabljam z velikim uspehom vsak dan, z njeno pomočjo sem postal poliglot. V svojih dosedanjih strokovnih člankih sem podrobno in izčrpno opisal teoretične osnove in delovanje programa Anki. V tem članku pa želim pokazati, da za koračno ponavljanje ne potrebujemo računalnika. V šolskem letu 2022/23 sem poučeval angleščino v 6. razredu waldorfske šole in se odločil, da bom koračno ponavljanje izvajal na papirju. Poleg tehničnih vidikov takega ponavljanja želim tudi predstaviti gradivo, na katerem sem to metodo uporabljal, saj je retencija snovi močno odvisna od gradiva, ki ga uporabljamo.

Ključne besede: spomin, tehnike pomnjenja, poučevanje novih generacij

FORGET FORGETTING

Abstract: In this article, I want to show my way of teaching new vocabulary in the 6th grade English class in the 2022/23 school year. I use the step-by-step repetition method with great success every day, it helped me become polyglot. In my professional articles to date, I have described in detail and comprehensively the theoretical foundations and operation of the Anki program. In this article, however, I want to show that we don't need a computer for step-by-step repetition. In the 2022/23 school year, I was teaching English in the 6th grade of a Waldorf school and decided to do step-by-step repetition on paper. In addition to the technical aspects of such repetition, I also want to present the material on which I used this method, since the retention of the substance strongly depends on the material we use.

Key words: memory, memorization techniques, teaching new generations

Uvod

Kot profesor latinščine, smem reči, da imam temeljito jezikoslovno izobrazbo in da sem človek stare šole. Poučevali so me in mi privzgojili in hkrati priskutili strukturirano tevtonsko obnašanje in poučevanje, ter švicarsko de Saussurski pogled na jezik. Globlji vpogled v proces učenja tujih jezikov sem pridobil po diplomi, ko sem lastni koži preizkušal, kaj pomeni naučiti se tujega jezika kot avtodidakt. V desetih letih sem se naučil do stopnje C1 dveh jezikov, ruščine in nemščine. Glavno orodje pri učenju mi je bila metoda koračnega ponavljanja, ki jo želim predstaviti v tej nalogi. Metodo z velikim uspehom ter ob zadovoljstvu svojih srednješolskih dijakov in odraslih tečajnikov uporabljam v srednji šoli ter na tečajih za odrasle.

Pomnjenje besedišča je pri učenju tujega jezika eden od najpomembnejših ciljev in pozabljanje je pri tem moteči dejavnik. Pozabljanje je naravna zakonitost, ki se ji ni mogoče izogniti. Lahko pa pozabljanje upočasnimo z rednim in pogostim ponavljanjem. Ponavljanje je v bistvu dolgočasna dejavnost, zato sem iskal nove načine, kako ponavljanje narediti privlačnejše. Tako sem pred leta 1995 odkril program Supermemo. Tedaj je bil to zelo napreden računalniški program za ponavljanje, danes pa ga je zamenjal računalniški program Anki. Oba programa in vsi sorodni pa temeljita na že dobro stoletje starem algoritmu za ponavljanje, ki temelji na enako starem raziskovanju človeškega spomina. Nemški psiholog Hermann Ebbinghaus, pionir raziskovanja pomnjenja je prvi opisal krivuljo pomnjenja, krivuljo pozabljanja in učinek postopnega ponavljanja. Kljub metodološkim pomanjkljivostim njegovega raziskovanja, ostaja do naših dni neovrženo njegovo odkritje krivulje pozabljanja in učinek postopnega ponavljanja na krivuljo pozabljanja.

Najprej naj prikažem uporabo Ebbinghausovega algoritma za koračno ponavljanje v šoli. V svojih strokovnih člankih sem podrobno in izčrpno opisal teoretične osnove in delovanje programa Anki. V nasprotju s prejšnjimi članki želim tokrat prikazati, kako se koračno ponavljanje uporablja brez pomoči računalnika, s preprosto mapo in s karticami na papirju. Želim predstaviti to tehniko ponavljanja, ki zagotavlja dolgotrajno znanje. Ta dejavnost

zavzema približno pet minut šolske ure. Ne gre torej za nikakršno revolucijo v pedagogiki. Metoda je uporabna pri poučevanju tujih jezikov, lahko pa bi jo uporabili tudi v drugih strokah, ki zahtevajo pomnjenje velikih količin podatkov.

Metoda koračnega ponavljanja ni nikakršna revolucija, preprosto pa je postala moj vsakodnevni način življenja in nepogrešljiv del mojega poučevanja- s potrebnimi prilagoditvami na vseh stopnjah in za vse starostne skupine. Prijetna in koristna petminutna dejavnost, ki jo uporabljam pri sleherni uri se mi obrestuje mnogokratno. Kak učitelj jo utegne uporabiti samo za eno ocenjevalno obdobje, kdo drug se bo morda navdušil in se po moji metodi lotil samostojnega učenja tujega jezika.

Stranski učinek moje predstavitve koračnega ponavljanja bo predstavitev besedišča in snovi, ki smo ju obravnavali v 6. razredu v šolskem letu 2022/23. Nič ne pretiram, če rečem, da sem o tem članku razmišljal celo šolsko leto 2021/22. S prvim septembrom šolskega leta 2022/23 pa sem začel delati pisati članek tako, da sem začel poučevati besedišče v šestem razredu s pomočjo besed in stavkov, ki sem jih napaberkoval iz učnih gradiv, opremil s slikami in, jih učencem kazal vsako uro, oni pa so morali v zboru ali posamič odgovarjati na papirju napisana vprašanja. K svoji nalogi prilagam ogromno 300 stransko prilogo- zbirko kartic, ki so po celoletnem učenju in pojavljanju pred očmi učencev razvrščene po intervalih, ki so predvideni za nadaljnje utrjevanje in ponavljanje.

O spominu in pozabljanju v luči antropozofije

Na kratko bom povzel predavanja Davida Brierleya s seminarja za waldorfske učitelje. V pisnem in osebem občevanju z Davidom sem prišel do sledečih spoznanj. Vsi vtisi in dogodki v življenju so predmet spominjanja. Velika večina našega spominjanja je kratkoročna. Podobno je to spominjanje nabiralniku elektronske pošte, kjer moramo brisati sporočila, ki nimajo pomena za naše življenje, zato da imamo prostor za nova sporočila. Trajanje spomina je zelo različno glede na starost učencev. Pri treh letih je spomin zelo kratek (pred tremi leti samo nekaj minut). Pri devetih letih se spomin na zgodnje življenje izbríše. Bistveno pa je tudi pozabljanje. Brez sposobnosti pozabljanja, bi človek postal psihiatrični pacient oziroma bi umrl. Rudolf Steiner pravi, da se je treba naučiti pozabljati in da je to enako pomembno kot pomnjenje. Nekateri spomini gredo v smetnjak, najpomembnejše stvari pa niso ohranjene v dnevni zavesti, ampak gredo v naš podzavestni del in jih lahko iz spomina izkopljemo kasneje.

Epizodni spomin je, ko se živo spomnimo preteklih podob na podlagi vtisov- zvokov, vonjev in občutkov. Morda se pri tem ne spomnimo natančnega zaporedja dogodkov, a se spomnimo, kako smo se tedaj počutili. Taki spomini se nam utrjejo v teku dneva, ne da bi jih sami hoteli priklicati.

Ko govorimo o spominu in spominjanju, je starost učencev zelo pomembna. Najmlajši otroci si ne zapomnijo pojmov, imajo drugačen spomin. Po petdesetem letu starosti naj bi spomin opešal. Je to res? Navadno ošibi samo ena vrsta spomina, in sicer tista, ki zadeva intelekt, saj se še vedno živo spominjamo dogodkov iz obdobja življenja med zgodnjimi najstniškimi leti in sredini dvajsetih let, ki ga imenujemo tudi "spominski izbruh" (remiscence bump). Tedaj v življenju nastopajo mnoge nove izkušnje in je življenje čustveno razgibano. Za učence je zelo pomembno, da urijo različne vrste spomina (denimo učenje besedila za gledališko igro). Tega obdobja se odlično spominjajo celo osebe s starostno demenco.

Spomin in spominjanje sta bistveni vidik vsega učenja. Spomin je sestavni del ritmičnega uvodnega dela glavne ure, ko otroci recitirajo, igrajo flavto in se pri tem spominjajo snovi ter pri tem urijo kratkoročni in dolgoročni spomin. Mnogo je zvrsti memorizacije, ki jih je treba izvajati, vse pa so tesno povezane s čustvi in razpoloženji. Čustvena izkušnja je ključna. Ta pa je vzpostavljena z učiteljevim podajanjem narativa prejšnji dan. David me sprašuje, kakšen spomin želim nagovoriti s svojim koračnim ponavljanjem. Retorično odgovarja sam sebi: "Obviously it is not to recall a certain amount of factual knowledge. After all no matter how much you recall certain facts you will soon forget them." V tem stavku je izrazil veliko

mero pedagoškega pesimizma, češ, saj tako ali tako vse pozabimo. Seveda ima prav, če misli samo na kratkotrajno pripravo na nek izpit. (Rote learning facts for an examination is an example. Why only short term? Because the method only appeals to the intellect and has no emotional side.) Strinjam se torej z Davidom, da je moj cilj urjenje dolgoročnega spomina in sicer na snovi, ki mora biti življenjska, uporabna in podana na prijeten, zanimiv in čustveno topel način. Moja publika so višji razredi osnovne šole in to gotovo prinaša posebnosti, ki jih moram pri svojem pouku upoštevati in implementirati.

Predavanje Rudolfa Steinerja z dne 2. novembra 1908- o spominu in o pomembnosti pozabljanja

Beseda, ki nosi veliko skrivnosti, je beseda "pozabiti". Pozabljanje je življenjska uganka ki sveti veliko globlje v življenje, kot se običajno sumi.

Spomin ima nekaj opraviti s tem, kar imenujemo človeško eterično telo. Tako lahko tudi domnevamo, da bo nasprotje spomina, tako rekoč spominjanje, pozabljanje, imelo nekaj opraviti z eteričnim telesom. Ko rečemo, da ima spomin nekaj opraviti z eteričnim telesom, se moramo vprašati: kako to, da ima pri ljudeh eterično telo nalogo zadrževanja vtisov in idej, saj je eterično telo prisotno že v rastlinah? Ima eterično telo rastlin in ljudi dejansko bistveno drugačno nalogo?

Eterično telo rastline ima določen notranji zakon, ki je popoln, ki se razvija od semena do rastline in ima določen krog, preko katerega ni mogoče iti. Drugače je s človeškim eteričnim telesom. Dejstvo je, da je poleg tistega dela eteričnega telesa, ki se uporablja za rast, v eteričnem telesu tako rekoč drug del, ki se pojavi svobodno, kar že v izhodišču nima nobene koristi, če ljudi v izobraževanju ne učimo vsega možnega, vnašamo vsega možnega v človeško dušo, ki jo ta prosti del eteričnega telesa potem predeluje. V človeku obstaja del eteričnega telesa, ki ga narava sama ni porabila. Človek ne uporablja tega dela eteričnega telesa za rast, ne za svoj naravni organski razvoj, ampak ga ohranja v sebi kot nekaj svobodnega, skozi kar lahko absorbira ideje, ki pridejo vanj skozi izobraževanje. To sprejemanje idej se vrši na tak način da človek najprej prejme vtise. Vse izobraževanje temelji na vtisih in na interakciji med eteričnim in astralnim telesom. Astralno telo je potrebno za sprejemanje vtisov. Eterično telo je potrebno, da vtisi ohranijo in da ne izginejo več. Zakaj imajo ljudje danes popolnoma drugačne ideje in popolnoma drugačna čustva kot ljudje v času Karla Velikega? Ker so ljudje vedno imeli prost člen eteričnega telesa, skozi katerega so lahko nekaj absorbirali in preoblikovali svojo naravo.

Ideja, ki je izginila iz spomina, na katero smo »pozabili«, nikakor ni izginila iz celotnega našega bitja, iz celotnega duševnega organizma. Če ste včeraj videli vrtnico in ste jo zdaj pozabili, je podoba vrtnice še vedno tam z vami, prav tako pa tudi drugi vtisi, ki ste jih prevzeli, čeprav so v vaši neposredni zavesti pozabljeni. Obstaja velika, mogočna razlika med idejo, medtem ko jo imamo v spominu, in isto idejo, potem ko je izginila iz našega spomina. Poglejmo torej proces, ko zunanji vtis živi v naši zavesti. V mislih ga pogledamo, kako postopoma izginja, se postopoma pozablja. Vendar je tam, ostaja v celotnem duhovnem organizmu. Kaj počne? Za kaj gre pri tej tako rekoč pozabljeni ideji? Ima svojo zelo pomembno nalogo. Ta prosti člen eteričnega telesa začne delovati šele, ko je pozabljen. Kot da bi ga šele takrat prebavili. Tako da lahko rečemo: na prostem členu človeškega eteričnega telesa se nenehno dela. In kaj je tisto, kar ustvarja? To so pozabljene ideje. To je velik blagoslov pozabe!

Človek, ki bi sprejemal vtise in jih nenehno ohranjal v svoji zavesti, bi lahko zelo zlahka prišel do točke, da bo se počutil kot ohromljen. Njegov razvoj bi bil moten. Škodljivo je, če človek leži ponoči in ker trpi zaradi določenih skrbi, ne more odstraniti vtisov iz svoje zavesti. Če bi jih lahko pozabil, bi postali dejavniki njegovega eteričnega telesa blagodejni. To je oprijemljiv blagoslov pozabe in hkrati znak, da se potrebno naučiti pozabiti to ali ono. Za človekovo notranje zdravje je izjemno škodljivo, če nekaterih stvari ne more pozabiti. Kar lahko tukaj rečemo o najbolj vsakdanjih stvareh tega trenutka, velja tudi za etično-moralne odnose.

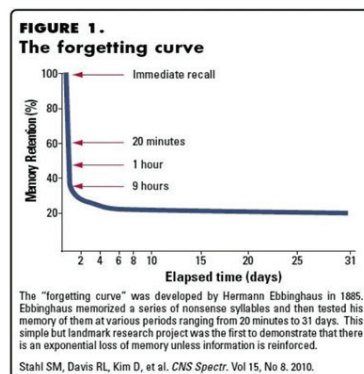
Pozabljanje ni zgolj človeška napaka, ampak ena najbolj koristnih stvari v človekovem življenju. Če bi človek samo razvijal svoj spomin in če bi vse, kar je nanj naredilo vtis, ostalo v njegovem spominu, bi moralo njegovo eterično telo nositi čedalje več, bi dobivalo obilnejšo vsebino, a bi hkrati v sebi vse bolj usahnil. Da postane sposoben razvoja, to dolguje pozabi. Vsekakor pa je tako, da nobena ideja ne izgine popolnoma iz človeka.

Osnovni pojmi

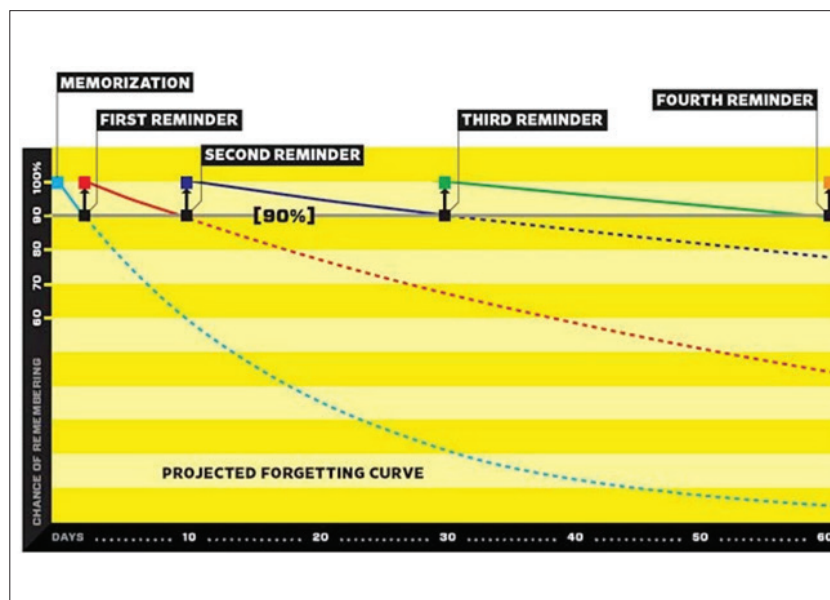
- "Spaced repetition" oziroma "postopno ponavljanje" je ponavljanje snovi v točno določenih časovnih intervalih.
- "Learning curve" oziroma "krivulja pomnjenja" je grafični prikaz pomnjenja oziroma retencije (navpična os) glede na čas (vodoravna os).
- "Forgetting curve" oziroma "krivulja pozabljanja" je grafični prikaz pozabljanja (navpična os) glede na čas (vodoravna os).
- "Flashcards" oziroma učne kartice so kosi poljubno majhnih informacij v fizični ali digitalni obliki. Imajo dve plati: vprašanje in odgovor.
- "Flashcard deck" oziroma "zbirka učnih kartic" je tematsko urejena podatkovna zbirka besedišča, ki poleg faktičnih podatkov vsebuje tudi podatke o poteku in napredovanju pomnjenja.
- Faktor zbirke učnih kartic nam pove pogostost ponavljanja kartic. Vsako kartico pač nekoč vidimo prvič in jo moramo ponoviti naslednji dan. To je prva ponovitev. Če določimo strog faktor dve, si bodo ponovitve torej sledile v naslednjih korakih: 1, 2, 4, 8... Če določimo milejši faktor 3, se bodo kartice pojavljale manj pogosto, v intervalih: 1, 3, 9, 27. Faktorji niso samo cela števila, lahko so tudi realna (2,2 ali 2,8)- kar je pri papirnatem koračnem ponavljanju malo težje uresničiti, pri računalniškem programu Anki pa to kajpak ni nobena težava.

Znanost o spominu in pozabljanju

Čisto kratko želim predstaviti dejstva o človeškem spominu, ki je mnogo manj popoln, kot si radi domišljamo. Krivulja pozabljanja je prikaz nepopolnosti človeškega spomina. Prikaže, kako hitro pozabimo vsebino denimo predavanja.

Gornja slika je Ebbinghausova in njegov pristop je metodološko pomanjkljiv. V želji, da bi raziskal spomin na čim bolj objektivni način je uporabljal nesmiselna zaporedja. To je popolnoma suhoparno znanstven in neživljenjski pogled na spomin. V resnici je retencija višja, saj smo v življenju vedno izpostavljeni smiselnim informacijam. Drugi raziskovalci spomina so kasneje seveda merili pomnjenje smiselnih enot znanja, denimo retencijo informacij iz nekega zanimivega predavanja. A rezultati o pomnjenju publike so kljub vsemu bili dokaj slabi. Minuto po koncu predavanja je retencija denimo samo 70 odstotna, naslednji dan pa je v spominu ostalo denimo samo še deset odstotkov vsebin. Pozabljam hitro, to je dejstvo. Učinek koračnega ponavljanja lepo prikazuje spodnja slika. Ponavljanje okrepi retencijo. Kljub ponovnim pojavitvam (reminders) proces pozabljanja še vedno teče, a je upočasnjen.

Predstavitev koračnega ponavljanja

Zrno na zrno pogača, kamen na kamen palača. Lahko bi rekel, da je učenje tujega jezika ali drugih velikih količin podatkov podobno varčevanju denarja. Pomembno je, da denar pridobivamo- da se učimo novih stvari. A pomembno je tudi da denar varčujemo- da naučenih stvari ne pozabimo. Prepogosto je res, da so ljudje z visokimi denarnimi dohodki in s svojo razsipnostjo ob koncu meseca v rdečih številkah, ljudje z nizkimi pa zaradi svojega varčnega načina življenja uspejo v daljših časovnih obdobjih denimo kupiti spodobno nepremičnino. Metoda koračnega ponavljanja je prav to. Kdor se je poslužuje na način, kot ga bom opisal v tej nalogi, ne pozablja snovi, ki jo na ta način ponavlja.

Učenci in dijaki imajo v prvem letu, ko jih poučujem z mojo metodo, ponavljanje zelo radi. Kasneje navdušenje upade, tako kot se otroci celo najbolj zanimive igrače naveličajo, tudi pri učencih in dijakih rutina postane utrujajoča. Kljub temu vztrajam in metodo uporabljam, saj je pri ocenjevanju nepogrešljiva, ker mi zagotavlja poštenost ocenjevanja, ki je niti teoretično ni mogoče preseči. Koračno ponavljanje nam pomaga, da si besedišče zapomnimo na različne načine. Nekatere enote nam bodo ostale v zelo živem spominu, ker smo se z njimi srečali na čustveno prijeten način, druge zato, ker so kartice narejene na smešen način, spet nekatere se nam bodo vtisnile v spomin zelo rahlo, tako da jih ne bomo mogli priklicati, ko bo potreba, vseeno pa jih bomo prepoznali, ko jih bomo srečali in bomo vsaj razumeli njihov pomen (pasivno znanje).

Metoda koračnega ponavljanja

Skladno z Ebbinghausovim spoznanjem o krivulji pozabljanja, moramo vsako pridobljeno enoto znanja oziroma naučeno informacijo ponavljati v določenih časovnih presledkih, da je ne bi trajno pozabili. Če je osnovni interval v pogovorih o spominu en dan, uporabljamo po Ebbinghausu kot algoritemski korak faktor od 2 do 3, odvisno od težavnosti obravnavane snovi oziroma od nadarjenosti učenca. Jaz sem v šoli uporabil faktor 2, kar pomeni, da smo ponavljali vsako na novo naučeno besedo v intervalih: 1 dan, 2 dneva, 4 dnevi, 8 dni, 16 dni.... Če se je izkazalo, da kakšne besede učenci niso znali se je beseda vrnila na prvi korak (1 dan). To je kratko povedano vsa filozofija koračnega ponavljanja, ki jo uporabljamo, če delamo na papirju.

Uporaba metode koračnega ponavljanja v šolskih letih 2020/21 in 2021/22

Šolski leti 2020/21 in 2021/22 sta zaradi virusa Corona in razglašene pandemije bili izredni leti za pedagoge in učence. Pouk je potekal preko konferenčnega programa Zoom in vsi

smo se morali naučiti marsikatere digitalne kompetence. Ni mi preostalo drugega, kot da tudi v waldorfski šoli uporabljamo računalniški program Anki za koračno ponavljanje na enak način, kot ga že skoraj dvajset let uporabljamo v javni srednji šoli. V vsakem od razredov, ki sem jih poučeval, smo dosegli številko 500 enot besedišča (posameznih besed ali stavkov), kar je zavirljiv dosežek. Uporaba računalnikov je v waldorfski šoli nezaželena, zato sem po koncu koronske pandemije začel raziskovati način koračnega ponavljanja brez uporabe računalnika.

Uporaba metode koračnega ponavljanja v šolskem letu 2022/23

S "koronskimi razredi" sem uporabo programa Anki pri pouku nadaljeval, v šestem razredu, ki sem ga pa prvič poučeval v letu 2022/23 pa sem začel prvič v življenju izvajati koračno ponavljanje na papirju. V nasprotju z starejšimi izkušenejšimi waldorfskimi učitelji sem mnenja, da je v zadnji triadi tudi v waldorfski šoli smiselno uporabljati računalniški program Anki, ki nam prihrani mnogo dela. V nižjih razredih se lahko še poslužujemo tudi tradicionalnih orodij- map in papirja. V višjih razredih pa po mojem mnenju lahko že uporabimo računalnik. Prvič zato, ker je v višjih razredih količina novega besedišča večja, drugič zato, ker postane bolj pomembna točna izgovorjava, ki jo spodbujamo s posnetki izgovorjave naravnih govorcev. Glede količine papirja moram reči, da sem že pri pripravi na ta referat imel mnogo zagat, saj je količina papirja dosegla tri kilograme. Ker je delo s papirjem tako zamudno in priprava kartic še bolj zahtevna kot na računalniškem programu, moram priznati, da s količino kartic nisem dosegel zastavljenih ciljev. Število kartic, ki smo se jih naučili je bilo 312 (od načrtovanih 500). No k tem 312 moram prišteti še 100 nepravilnih glagolov. Kljub temu nedoseženemu cilju 500 enot smo se naučili zelo veliko, saj je besedišče, ki smo se ga učili, napredno in po zahtevnosti celo nekoliko presega učbenike za 6. razred osnovne šole. Prenašanje take količine papirja pa je fizično zahtevno, tem bolj če bi na ta način poučeval v več razredih. Količino papirja za prenašanje bi si lahko zmanjšal, če bi v razred nosil samo tiste kartice, ki so bile namenjene za ponavljanje na dotični dan, bi se mi hitro lahko zgodilo, da bi povzročil v razvrstitvi kartic zmedo, ki bi jo kasneje zelo težko odmotal.

Primeri kartic koračnega ponavljanja

Naj pokažem nekaj primerov kartic iz koračnega ponavljanja. Kartica vsebuje zgoraj vprašanje, spodaj odgovor. Lahko pa je vprašanje na eni strani, odgovor pa na drugi strani lista. Učitelj pokaže vprašanje, ga po potrebi glasno prebere, odgovor pa z roko pokrije. Otroci odgovorijo na zastavljeno vprašanje. Če odgovorijo pravilno, gre kartica v kup kartic za napredovanje, v nasprotnem primeru pa na kup kartic za ponovni začetek procesa koračnega ponavljanja.

Slika 1- Povprečna kartica (prva stran)

Na drugo stran kartice po pouku učitelj zapiše današnji datum, ko je bila kartica ponovljena in v oklepaju interval, čez koliko dni bo ponovno prikazana učencem. Teoretično je to faktor od 2 do 3 prejšnjega intervala. Če smo kartico včeraj videli prvič in prvič ponovili danes, je bil torej predhodni interval 1. Predhodni interval pomnožimo s faktorjem, ki smo si ga

zastavili in dobimo načrtovani interval za naslednjo ponovitev. Nato kartico vloži v mapo s tem datumom. Poglejmo si drugo stran kartice “gobica za pomivanje posode -> dish sponge”:

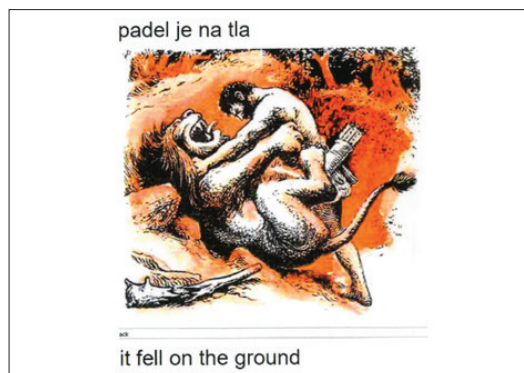
Slika 2- Povprečna kartica (zadnja stran)

10.10 (2)
 14.10, (4)
 21.10. (8)
 28.10. (16)
 16.11. (32)
 16.12. (64)
 1.1. (128)
 17.5. (256)

Konkretno ta kartica (gobica za pomivanje posode -> dish sponge) se je pred očmi učencev v šolskem letu pojavila osemkrat in vsakokrat so odgovorili s pravilnim odgovorom. Naslednja ponovitev je načrtovana za 1. februar 2024. Intervali za dobro naučene kartice se torej odmikajo v daljno preteklost, saj se je znanje že dodobra vsedlo v spomin učencev. Kartice, ki jih učenci niso znali, pa se vrnejo v ponovitev takoj naslednjo učno uro.

Naslednja kartica je v procesu učenja učencem povzročila več preglavic, kar dvakrat je bila ocenjena negativno in se je torej vrnila na začetek procesa. To se je zgodilo zato, ker v šestem razredu še mnogi učenci ne slišijo / čutijo pomenske razlike med “fall” in “fell”.

Slika 3- Zabtevna kartica (prva stran)

Poglejmo zapis ponovitev na drugi strani kartice “padel je na tla -> he fell on the ground”:

Slika 4- Zabtevna kartica (zadnja stran)

1.9. (2)
 19.9. (4)
 23.9. (1)
 1.10. (2)
 7.10. (4)
 10.10. (8)
 14.10. (16)
 21.10. (1)
 14.11. (2)
 16.11. (4)
 21.11. (8)
 7.12. (16)
 17.12. (32)
 1.1. (64)
 17.5. (128)

Slika 5- Priljubljena kartica (prva stran)

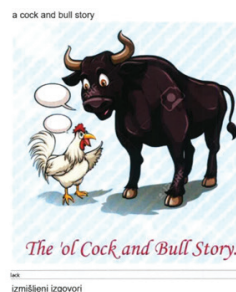

Ta kartica se je pojavila pred očmi učencev v šolskem letu kar petnajstkrat. Pri tretji in osmi pojavitvi niso odgovorili pravilno. Petnajst ponovitev je visoka frekvenca in očitno so si učenci zadano nalogo opravili pozitivno, saj je zadnji interval dolg že 128 dni. Stranski učinek koračnega ponavljanja je hecen. Učenci se učijo novih besed, učitelj pa si zapomni kdo izmed učencev zna veliko, kdo manj, katere kartice so težje, katere lažje. Včasih se med enim učencem in neko posebno kartico vzpostavi prav poseben odnos in ob njeni pojavitvi glasno zakriči pravilen odgovor. Z velikim veseljem in ponosom moram povedati, da so učenci šestega razreda zelo radi ponavljali. Če se je disciplina kdaj v razredu podrla, so me tisti pridni iz prve vrste prosili, naj vendar začnem s koračnim ponavljanjem in nekajminutna dejavnost koračnega ponavljanja je pogosto umirila nemirno ozračje v učilnici. Kdaj drugič tudi to ni pomagalo, oziroma je kdaj imelo celo nasproten učinek, tako da se je bilo potrebno zateči h kakšnemu drugemu ukrepu.

Naj navedem še nekaj kartic, ki imajo poseben čustven naboj in s tem tudi posebno učno vrednost. Vse, kar je imelo zvezo z živalmi je bilo za učence posebej privlačno. Maček v žaklju je pujs v vreči in zaradi aliteracije zveni kot prijeten in nezahteven lomilec jezika.

Cock and bull story je zabavna popestritev, besedi, ki jo imajo učenci za grdo, podeli lep, vsakdanji pomen, ki ga lahko tudi razširimo s sopomenko rooster.

Slika 6- Priljubljena kartica (prva stran)

Poseben užitek so predstavljali pridevniki in primerjave z živalmi. Te kartice so nam učenje zelo popestrile. Tem bolj, če so vsebovale aliteracije (as Blind as a Bat, as Pretty as a Picture, as Proud as a Peacock, as Healthy as a Horse, as Fit as a Fiddle...) Besedno zvezo hladen kot led -> as cold as ice si zapomnijo hitro in brez težav, mnogo bolj se jim našpičijo ušesa (v najboljšem pomenu besede) pri suh kot poper -> as dry as a bone!

Slika 7- Priljubljena kartica (prva stran)

slep kot kura

slep ko

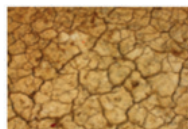
mrzel kot led

mrzel kot led

as cold as ice

suh kot poper

suh kot poper

as dry as a bone

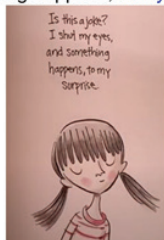
Slika 8- Lahka kartica (prva stran)

Slika 9- Zahtevna kartica (prva stran)

Kot primer kartice iz besedila z umetniško vrednostjo naj pokažem vsaj en primer iz daljše recitacije, ki smo jo poslušali in tudi recitali. Po nekaj pojavitvah take kartice lahko učitelj pove samo prvi verz od para verzov, drugega pa učenci z užitkom in ponosom dokončajo po spominu. Lahko eksperimentiramo z različnimi razpoloženji, glasnostjo, hitrostjo in učenci bodo radi prispevali svoj umetniški prispevek.

Slika 10- "Umetniška" kartica (prva stran)

Is this a joke? I shut my eyes,
and something happens, to my surprise.

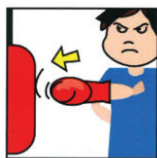

Je to šala? Zaprem oči,
in nekaj se, na moje presenečenje, zgodi.

Ker so bili nepravilni glagoli zelo pogosti moram pokazati vsaj eno izmed teh kartic. Moja inovacija je, da sem dodal slovenske prevode v zaporedju: nedločnih, pretekli deležnik, trpni deležnik. Prevodov nisem vsiljeval, učenci se niso spraševali, zakaj se učimo tri oblike nekega glagola, se pa ta vprašanja začnejo pojavljati v sedmem in osmem razredu ko se začnemo učiti preteklike. Kaj pomenita druga ali tretja oblika? Takrat se bomo vrnili k snovi šestega razreda in bodo videli uporabnost tega načina učenja. Ker sem učence tako pripravil mi je bilo tudi mnogo lažje kasneje v osmem razredu uriti dva preteklika (he wrote, he has written) s tem, da sem s prsti pokazal številko dve ali tri, in so takoj vedeli, katero obliko morajo vstaviti v slovnično vajo.

Slika 11- Kartica z nepravilnim glagolom (prva stran)

IRREGULAR VERBS

tepsti, sem tepel, tepen

ask

beat, beat, beaten

Pregled kartic za 6. razred 2022/23

Kartice z besediščem (posamezne besede, kratke povedi ali stavki) sem napaberkoval iz besedišč, ki smo brali pri pouku. Skupno število besed, ki smo se jih naučili je 312. Tem moram dodati še 100 nepravilnih glagolov kot so navedeni v učbeniku Touchstone. Velika tematska poglavja, ki smo jih obdelali so:

1. Zgodbe o Herkulovih podvigih
2. Zgodba o kralju Midasu
3. Zgodbe iz knjige Skozi čarobni svet zgodb
4. Daljša pesem In the art gallery
5. Besedišče v skladu z nacionalnimi standardi znanja (hiša, kuhinja, pridevniki, prislovi...)
6. Slovnica v skladu z nacionalnimi standardi znanja (there is, has got...)
7. Vaje za čase v skladu z nacionalnimi standardi znanja (Present simple, Present Continuous)
8. Stalne besedne zveze s pridevniki
9. Daljše besedilo ob pustovanju
10. Daljše besedilo ob smrti Kraljice Elizabete
11. Nepravilni glagoli

Osnovno pravilo pri izbiri je bila življenjskost in uporabnost, drugo pravilo frekvenca in zadostitev nacionalnim izobraževalnim standardom za javne šole, tretje pravilo je bila umetniška vrednost. Polna košarica teh besed je po mojem mnenju lep cvetober za eno leto učenja, lahko bi bil večji, a če bi bil, ne bi smel vsebovati toliko zahtevnih besed.

Katero besedišče bo učitelj uvrstil med kartice za koračno ponavljanje je velika modrost. Posebej, ker so lahko kartice raznovrstne. Naj naštejemo samo nekaj možnih vrst kartic, prav lahko bo kak drug učitelj iznašel še nove načine:

- smer angleščine->slovenščina
- smer slovenščina->angleščina
- vprašanje v angleščini->odgovor v angleščini
- pol stavka / verza v angleščini->druga polovica stavka / verza v angleščini
- angleška beseda->sinonim(i)
- angleški stavek->parafraza / opisi

Kartice so lahko težke, lahke, kratke ali dolge. Ker imamo v razredu različne učence, navadno uporabljam vse vrste in težavnostne stopnje kartic. Takorekoč udarjamo na vse tipke klaviature oz. "streljamo z vsemi topovi" v upanju pač, da v spominu učencev ostane čim več.

Hercules (65 kartic)

Knjigo o Herkulovih podvigih, ki je železni repertoar waldorfskih šol so mi dali drugi učitelji angleščine in je na prvi pogled pritegnila mojo pozornost s preprostim jezikom, lepimi ilustracijami in seveda s svojim neminljivim šarmom, ki ga imajo Herkulovi podvigi za otroško domišljijo.

hlevi kralja Avgija -> the stables of king Augeas

Nihče ti ne sme pomagati in to moraš narediti v enem dnevu. -> Nobody must help you and you must do it in one day.

kralj je bil ljubosumen na Herkula -> the king was jealous of Hercules

to je zelo težka naloga -> it's a very hard task

kralj Avgij je imel ogromne črede živine -> king Augeas had enormous herds of cattle

živina je živela na ravninah blizu gora -> the cattle lived on the plains near the mountains

še nikoli nisem videl toliko živine -> I had never seen so many cattle

dvanajst belih bikov -> twelve white bulls

biki so bili zelo divji -> the bulls were very fierce

beli biki so odgnali divje živali nazaj v gore -> the white bulls drove the wild animals back into the mountains

bik je lahko vohal levjo kožo -> the bull could smell the lion's skin
 Herkul se je boril z bikom -> Hercules fought the bull
 na koncu / končno je zmagal -> at last he won
 potem je odpeljal bika nazaj k čredi -> then he drove the bull back to the herd
 mimo črede -> past the herd
 izkopal je ogromen jarek -> he dug a huge ditch
 ob koncu dneva so bili hlevi zelo čisti -> at the end of the day the stables were very clean
 v lepi dolini -> in a beautiful valley
 krvoločni lev -> a fierce lion
 lev je živel v brlogu -> the lion lived in a den
 brlog poleg svetišča -> a den near a temple
 ljudje so se bali leva -> the people were afraid of the lion
 ker je ubijal vse živali v dolini -> because it killed all the animals in the valley
 moraš iti in ubiti leva -> you must go and kill the lion
 lok in puščice -> a bow and arrows
 naslednji dan je Herkules pobral svoj lok -> the next day Hercules picked up his bow
 hodil je dolgo časa -> he walked for a long time
 Herkul ni mogel videti nobenih ljudi v dolini -> Hercules could not see any people in the valley
 vsi so bili v svojih hišah / znotraj svojih hiš -> they were all inside their houses
 strašni lev -> the terrible lion
 kij, gorjača -> club
 korenine -> roots
 odrezal je veje in naredil gorjačo -> he cut off the branches and made a club
 skrnil se je v grmovju -> he hid in some bushes
 lev je bil okrvavljen -> it was covered with blood
 lev je prišel bližje -> the lion came nearer
 Herkul je izstrelil puščico -> Hercules shot the arrow
 levova koža je zelo trda -> the lion's skin is very tough
 lev je zamahnil z repom -> the lion lashed his tail
 Herkul je dvignil gorjačo in udaril leva po glavi -> Hercules lifted his club and struck the lion on its head
 padel je na tla -> it fell on the ground
 Hercules seized the lion's neck -> Herkul je segel levu za vrat
 Hercules cut the skin off the lion and put it over his shoulder -> Herkules je odrl levjo kožo in si jo nadel na ramo
 I have done the first task -> opravil sem prvo nalogo
 Herkul ubije vodno kačo -> Hercules kills the watersnake
 when the king saw Hercules - je osupnil / je bil začuden -> he was astonished
 the water snake lived - v brlogu poleg vodnjaka -> in a den near a fountain
 kača je zamahnila z repom -> the snake lashed its tail
 vsaka usta so glasno zasikala -> every mouth hissed loudly
 vsakič ko je odsekal glavo, sta zrastle novi dve glavi -> each time he cut off one head two more heads grew
 zažgal je nekaj grmovja -> he set fire to some bushes
 Hercules je pomočil svoje puščice v kačji strup -> Hercules dipped his arrows in the snake's poison
 kralj je poslal Herkula uloviti divjega merjasca -> the king sent Hercules to capture a wild boar
 merjasec -> a boar
 Herkules je zvezal divjega merjasca -> Hercules tied up the wild boar
 poleg vrat je stal zelo velik vrč -> near the door there was a very big jar

kralj je skočil v vrč in zaprl pokrov -> the king jumped in the jar and pulled on the lid
the man was enjoying the scenery -> mož je užival v pokrajini
zagledal je veličastna vrata -> he saw a magnificent gate
jelen -> a stag
v ogromnem gozdu -> in an enormous forest
boginja -> a goddess
the stag came running past -> jelen je pritekel mimo
zlati rogovi -> golden antlers
you must drive away the dangerous birds -> odgnati moraš nevarne ptice

Zgodbe (51 kartic)

Poleg Herkulovih podvigov smo v šestem razredu letos brali zgodbe iz knjige Skozi čarobni svet zgodb (zgodbe z nalogami za razvijanje človeških vrednot) Darje Vtič-Tršinar. Zgodbe so resnično lep in uporaben učbenik angleškega jezika, saj vsaki zgodbi sledijo prijetne jezikovne naloge. Trudil sem se podajati zgodbe z živim zanimanjem, tako da sem se sam vživel v zgodbo. Če sem jo pripovedoval na pamet je bilo to zelo lahko, težje seveda, če sem zgodbo bral. A vsake zgodbe se tudi nisem mogel naučiti, zato sem nekatere prepustil, da so jih glasno brali učenci v razredu, kar je bila učencem dragocena vaja za branje in izgovorjavo.

sladko dišeče vrtnice -> sweet scented roses
mnogobarvne astre -> many-coloured asters
nežne marjetice -> gentle daises
zalival jih je -> he watered them
odstranil je mrtve liste -> he removed dead leaves
razkopaval je zemljo -> he was digging the soil
ljubeče se je pogovarjal z njimi -> he was talking lovingly to them
vrtnar -> gardener
soseska, soseščina -> neighbourhood
cvetovi vrtnic -> the blossoms of the roses
raztreseni vse naokrog -> scattered all around
popki -> the buds
steblo -> a stem
vztrajnost -> persistence
ljubosumni ljudje -> the jealous men
uničiti, opustošiti -> devastate
zavisten -> envious
oživil je svoj vrt -> he revived his garden
sklonjen nad rožami -> bent over the flowers
posvečal jim je dneve, mesece in leta -> he devoted them days, months, years
čebulica -> a bulb
dvignil je oči/pogled -> he lifted his eyes
Ribič je imel dva sinova. -> A fisherman had two sons.
Hotel se je umakniti v osamo -> He wanted to withdraw into solitude
povabil ju je da bi šla z njim na ribolov -> he invited them to go fishing with him
razkriti skrivnosti morja -> reveal the secrets of the sea
vzgojil sem dva čudovita sinova -> I raised two wonderful sons
imel sem dobro ženo -> I had a good wife
vedno je bilo dovolj kruha in ribe na mizi -> there has always been enough bread and fish on the table
vsi moji prijatelji so preminuli -> all my friends have passed away
nekatere je vzelo morje, nekatere skrbi -> some were taken by the sea, others by worries
tisoče neviht in viharjev -> thousands of storms and tempests
ribič je nehal govoriti za trenutek -> the fisherman stopped talking for a moment

pljuskanje vode -> splashing of water
 rad bi vama povedal skrivnost moje sreče -> I would like to tell you the secret of my happiness
 moj Gospodar -> my Master
 bil sem mu vdani služabnik -> I have been a devoted servant to him
 ko je bilo morje mirno -> when the sea was calm
 razvil sem jadro in odjadral -> I spread the sail and set off
 ko je bil ulov dober -> when the catch was good
 sprejel sem darilo hvaležno -> I accepted the gift gratefully
 brez dvoma -> without any doubt
 nežno je pobožal vodo -> he gently stroked the water
 vzela je vodo v dlan -> he took some water in his palm
 predal sem svojo voljo gospodarju -> I surrendered my will to Master
 on ima cel svet -> he's got the whole world
 v svojih rokah -> in his hands
 globoko v gozdu so vrata v drug svet -> Deep inside the forest is a door into another land
 tu je naše življenje in naš dom -> here is our life and home
 We are staying, here forever In the beauty of this place all alone -> tu bomo ostali za vedno
 v lepoti tega kraja čisto sami
 We keep on hoping -> mi upamo naprej

Vaje (40 kartic)

Slovnice vaje, ki jih učenci večinoma rešujejo radi so lahko dragocen vir besedišča. Žal pogosto vsebujejo nesmiselne povedi, takim vajam se je boljše izogniti in so bolj pogoste v starejših učbenikih angleščine. Današnje zbirke vaj so mnogo bolj življenjske, a se kljub temu zgodi, da vanje najde pot kakšen neživljenjski primer rabe jezika. Moder učitelj bo vzela, kar je koristnega in zavrgel, kar ni uporabnega, jaz sem iz teh vaj v enem letu naberkoval 40 enot. Upam, da sem imel srečno roko. Slovnice priročnikov in vadnic sem se poslužil samo na končni stopnji učenja- med pripravo za preizkus znanja. Vse drugo gradivo za učenje sem pridobil na čim bolj avtentičnih besedilih. Do učbenikov imam mešane občutke- saj je mnogo bolj prijetno delati tisto, kar te zanima in črpati iz vsakdanje jezikovne stvarnosti ali iz umetniških besedil.

Kaj se dogaja? -> What is going on?

Naš najljubši učitelj je gospod Bruno Pezzi, učitelj italijanščine. -> Our favourite teacher is Mr. Bruno Pezzi, the Italian teacher.

Je smešen, pameten in zelo čeden. -> He is funny, clever and very handsome.

Vedno je dobre volje in rad prepeva. -> He's always in a good mood and he likes singing.

"He always starts his lesson with a famous Italian song ""O sole mio""." -> "Vedno začne svojo uro s slavno italijansko pesmijo ""O sole mio."""

My aunt likes travelling abroad with a group. -> Moja teta rada potuje v tujino s skupino.

Navadno me vzame s sabo. -> She usually takes me with her.

We both spend a little time looking at the castles and monuments. -> Obe porabiva nekaj časa, da si ogledava gradove in spomenike.

Najraje greva kupovat. -> We prefer to go shopping.

It often happens that we are late and that the whole group waits for us. How embarrassing!

-> Pogosto se zgodi, da sva pozni in da naju cela skupina čaka. Kako neprijetno!

Zelo me zanima znanost. -> I am very interested in science.

Hodim po gozdu, da bi našel različne živali. -> I walk through the woods to find different animals.

Sometimes I come across rats and squirrels and I study what they do. -> Včasih naletim na podgane in veverice in proučujem, kaj počnejo.

I now have a new hobby. -> Zdaj imam nov hobi. / novega konjička

I watch the planets because I believe there are other people in space. -> Opazujem planete, ker verjamem, da so v vesolju še drugi ljudje.

Grozno je. Tako sem živčen. -> It's awful. I am so nervous.

Upam, da doktor pride kmalu. -> I hope the doctor comes quickly.

Oh, nekdo končno prihaja. -> Oh, someone is finally coming.

It is a nurse. My dad runs to her. I follow slowly. -> Sestra je. Moj oče teče k njej. Jaz mu sledim počasi.

Well, I have just got a new one. -> No, pravkar sem dobil novo domačo žival.

It's NOT some beautiful furry cat, it's a special pet. -> Ni samo lepa mehka mačka, je poseben ljubljencek.

Je pametna in čista in se rada igra z mano. -> It's intelligent and clean and it loves playing with me.

It can easily learn new tricks. -> Zlahka se nauči novih trikov.

And, nobody says it's beautiful but I love it. -> Nihče ne reče, da je lepa, a jaz jo imam rad/a.

I think my sister is very unlucky. -> Mislim, da je moja sestra zelo nesrečna. / da ima smolo.

If something bad happens, it happens to her. -> Če se zgodi kaj slabega, se zgodi njej.

She is often late for her piano lessons because she loves reading and she cannot put the book down. -> Pogosto je pozna za svoje ure klavirja, ker rada bere in ne more odložiti knjige.

Also, it sometimes takes time to get to her music teacher. -> Včasih traja dolgo časa, da pride do svoje učiteljice glasbe.

Because she has to take the lift to the 7th floor. -> Ker mora iti z dvigalom do 7. nadstropja.

And today, the lift stopped between the 6th and 7th floor. -> In danes se je dvigalo ustavilo med 6. in 7. nadstropjem.

And there she is, late again. -> In spet zamuja.

My family and I come home in the evening. -> Moja družina in jaz pridemo domov zvečer.

We have dinner, watch TV and go to bed at 10.30. -> Imamo večerjo, gledamo TV in gremo v posteljo ob 10:30.

Suddenly my mum wakes us up because there is something going on in the kitchen. -> Nenadoma nas moja mama zbudi, ker se nekaj dogaja v kuhinji.

There is a lot of smoke. -> Veliko je dima.

We run out because our kitchen is on fire. -> Stečemo ven, ker naša kuhinja gori.

Luckily, nobody is hurt and help is on the way. -> Na srečo ni nihče ranjen in pomoč je na poti.

Žal mi je, gospod, a ne sprejemamo ljubljencekov. -> I'm sorry, sir, but we don't accept pets. gesta, kretnja -> a gesture

biser -> a pearl

Idiomi z živalmi in stalne besedne zveze s pridevniki (36 kartic)

Stalne besedne zveze, primerjave z živali so po mojem mnenju primerne za pouk angleščine od 1. razreda do univerze. Seveda na starosti prilagojen način. Otroci so imeli to temo silno radi. Zabavalo jih je, ko sem pojasnil da se "kura" v besedni zvezi "slep kot kura" pač prevede z besedo "netopir". To je bil za učence svojevrsten uvod v splošno jezikoslovje v teoretično razmišljanje o jeziku, o tem, zakaj so človeški prevajalci še vedno boljši od računalniških prevodov. To je tudi odlična šola v ponižnosti, saj učenec vidi, koliko več je govorjenje tujega jezika kot golo poznavanje besed ter koliko stvari je še, ki se jih bo moral naučiti dotlej, da bo zase rekel, da govori odlično. Prav v teh letih namreč nekateri učenci, ki v resnici govorijo zelo dobro, zase mislijo, da so pogoltnili že vso modrost tega sveta in je dobro da dobijo poduk tudi glede tega in se nekoliko prizemljijo.

slep kot kura as blind as a bat

pogumen kot lev as brave as a lion

delaven kot čebela as busy as a bee

enostaven kot abeceda as easy as ABC

neroden kot slon clumsy as an elephant
 zvit kot lisica as cunning as a fox
 radoveden kot maček as curious as a cat
 svoboden kot ptica as free as a bird
 nežen kot jagnje as gentle as a lamb
 dober kot kruha good as gold
 zelen kot trava as green as grass
 lačen kot volk as hungry as a wolf
 lahek kot pero as light as a feather
 reven kot cerkvena miš as poor as a church mouse
 važen kot pav as proud as a peacock
 tih kot miška as quiet as a mouse
 zdrav kot riba as healthy as a horse
 topel kot sonce as warm as the sun
 bel kot snegas white as snow
 moder kot sova as wise as an owl
 zdrav kot dren as fit as a fiddle
 mrzel kot led as cold as ice
 suh kot poper as dry as a bone
 vroč kot žerjavica as hot as fire
 lep kot slika as pretty as a picture
 globok kot morje as deep as the sea
 moder kot nebo as blue as the sky
 močan kot vol as strong as an ox
 grd kot smrtni greh as ugly as a toad
 trd kot jeklo as hard as nails
 visok kot drevo as tall as a tree
 star kot zemlja as old as time
 črn kot noč as dark as the night
 sladek kot sladkor as sweet as sugar
 črn kot oglje as black as coal
 rdeč kot kri as red as a beetroot

In the art gallery (25 kartic)

V waldorfski šoli naj bi se posebej negovalo ljubezen do umetnosti in do umetniškega izražanja. Pri pouku smo prepevali veliko pesmi, a besedišče nobene od pesmi, ki smo jih prepevali ob kitariski spremljavi nisem uvrstil v koračno ponavljanje. To preprosto ni bilo potrebno, saj so učenci besedilo razumeli in se jim je besedišče učvrstilo v spominu na spontan in neprisiljen način ne da bi potrebovali dodatno ponavljanje.

Daljša otroška pesem 'The Museum' pesnice Susan Verde in ilustratorja Petra H. Reynoldsa je jezikovni biser. Mojstrica jezika je napisala prijetne verze z izvirnimi rimami, ki so brez dvoma izvrsten prikaz lepote angleškega jezika. Pesem bi lahko uporabila tudi učiteljica likovne vzgoje, saj je ilustrator uporabil mnoge umetnine evropskih in ameriških slikarjev. Verzi kot celote nimajo komunikacijske posebne vrednosti, ta se nahaja v posameznih besedah, ki so bolj zahtevne a se jih splača naučiti (stifle, twirl, giggle, elation ipd.). Pesmi se nismo naučili do konca, ne dvomim pa, da je učencem ostala v lepem spominu in da so se je naučili pasivno. Če bi kdo povedal prvi del verza, bi nekateri učenci ponosno izstrelili nadaljevanje. Kartice so dolge in torej zahtevne.

When I see a work of art something happens in my heart. -> Ko zagledam umetniško delo se nekaj zgodi v mojem srcu.

I cannot stifle my reaction. My body just goes into action. -> Ne morem zadušiti reakcije moje telo gre v akcijo!

This one makes me want to pose and stand up on my tippy-toes. -> Ta me sili, da hočem pozirati in se postaviti na prste.

Now I'm all twirly-whirly, twinkly, sparkly, super swirly. -> Zdaj sem vsa vrteča, sukajoča utripajoča, navdihujoča, super vrtinčava.

Whew! Exhausted. I take a breath. I can't wait to see what's next. -> Uh! Izrčpana. Vdihnem. Komaj čakam, da vidim kaj bo naprej.

Hmmm... I think I'll analyze the whos and whats and wheres and whys. -> Hm. Mislim, da bom analizirala kdo-je, kaj-je, kje-je in zakaj-je.

I'm starting to feel so sad and blue- heavy, lonely, through and through. -> Začenjam se počutiti tako žalostna in otožna težko, osamljeno, skozi in skozi.

I think I need something to eat. Those apples would be such a treat. -> Mislim, da moram nekaj pojesti. Ta jabolka bi bila taka poslastica.

I'm skipping through a field of flowers. I could keep this up for hours. -> Skakljam skozi polja rož To bi lahko počela ure in ure.

Fragrant, soft, and so delightful. Suddenly, it's all so frightful! -> Dišeče, mehko in tako čudovito. Naenkrat je vse tako strašljivo.

I make silly faces at a guy. He did it first! I do not lie! -> Pačim se temu fantu! On je začel. Ne lažem!

I'm giddy from all these lines and squiggles. I collapse in fits of giggles. -> Omotična sem od vseh teh črt in ččkarij. Kar padem od izbruhov in hihitanja.

Wait! What is this I see? An empty canvas stares at me. -> Počakaj! Kaj je to, kar vidim? Prazno platno bulji vame.

Where is the color? What does it mean? It's the strangest art I've ever seen. -> Kje je barva? Kaj pomeni? To je najbolj čudna umetnost, kar sem jih videla.

Is this a joke? I shut my eyes, and something happens, to my surprise. -> Je to šala? Zaprem oči, in nekaj se, na moje presenečenje, zgodi.

I start to see things in my head, yellow, blue, then green and red. -> Zagledam stvari v svoji glavi, rumene, modre, zelene rdeče.

Circles, lines, all kinds of shapes, faces, flowers and landscapes. -> Kroge, črte in vseh sort oblike, obraze, rože in pokrajine.

I open my eyes and look once more at the canvas that I saw before. -> Odprem oči in pogledam še enkrat na platno, ki sem ga videla prej.

It's mine to fill the way I choose, a purple dot, a pair of shoes. -> Na meni je, da ga zapolnim na način, ki si ga izberem, škrlatna pika, en par čevljev.

Zigzag lines, the deep blue sea, a portrait of my mom and me. -> Črte cikcakaste, globoko modro morje, portret moje mamice in mene.

No longer blank, it's my creation, I am feeling such elation! -> Nič več prazen, to je moja stvaritev, občutim tako navdušenje.

What a glorious time I've had- I've been scared, silly, mad and glad. -> Kako sijajno sem se imela- bila sem prestrašena, trapasta nora in vesela.

I'm energized from head to toe. Even when it's time to go. -> Napolnjena sem z energijo od glave do pet (prstov na nogah), tudi ko je čas, da odidem.

The museum's closed for the night, but I know that it's alright. -> Muzej je ponoči zaprt a vem, da je to v redu.

It's rhythm exists in all I see. The museum lives inside of me. -> Njegov ritem obstaja v vsem, kar vidim. Muzej živi v meni.

Samostalniki, dom, kuhinja (24 kartic)

Besedišče, ki sem si ga zastavil v letnem delovnem načrtu je tudi del nacionalnega kurikula in ga vsebujejo mnogi učbeniki angleščine za 6. razred.

a window sill -> okenska polica

hladilnik -> refrigerator

dishwasher -> pomivalec posode
deska za rezanje -> chopping board
nož, noži -> knife, knives
sekač -> cleaver
omara -> cabinet
toaster -> toaster
kavomat -> coffee maker
lonc -> pot
ponev -> pan
pečica -> oven
gobica za pomivanje posode -> dish sponge
pomivalno korito -> sink
tekoče milo -> liquid soap
kuhinjska krpa -> dish towel
kopalnica -> bathroom
stranišče -> toilet
spalnica -> bedroom
hodnik -> hall, corridor
dnevna soba -> living room
jedilnica -> dining room
kuhinja -> kitchen
balkon -> balcony
garaža -> garage

Pustovanje (13 kartic)

Ob vsakem prazniku v letu smo prebrali kakšno kratko besedilo, ob božiču smo se božičnega besedišča učili denimo s pomočjo tombole (bingo), ob vseh svetih z igro spomin. Edino besedišče, ki je našlo pot v koračno ponavljanje je bilo tisto z učnega lista ob pustovanju.

pustovanje -> carnival
praznovanje -> festivities
pustni plesalci -> carnival dancers
glasbena povorka -> marching band
zabava v maskah -> masquerade party
lunapark, zabaviščni park -> funfair
vrtiljak -> merry-go-round
žongler -> juggler
ulični umetniki -> street artists
pustna kraljica -> the queen of carnival
beneške maske -> venetian masks
lasulja -> wig
ognjemet -> fireworks

Midas (11 kartic)

Zgodba o Midasu je poučna zgodba iz grških časov. Besede, ki sem jih nabral iz nje sodijo v zahtevno besedišče, kljub vsemu pa imajo vsakdanjo komunikacijsko vrednost. Ta zgodba je gotovo namenjena učencem z bolj naprednim znanjem, ki jih moram med poukom tudi nagovoriti.

dobro delo -> a good deed
potem mu je bila uslišana/dovoljena želja -> he was then granted a wish
kljub njegovim naporom -> despite his efforts
Midas je moledoval -> Midas pleaded
his wish was bestowed -> njegova želja je bila uslišana

Excited about his newly-earned powers... -> navdušen nad svojim pravkar dobljeno močjo
čisto zlato -> pure gold
Lačni Midas je zastokal -> Hungry, Midas groaned
stradati -> starve
zaprepadenost -> dismay
Zlati dotik ni nikakršen blagoslov. -> The golden touch is no blessing

There is / are (11 kartic)

Klasika angleških vadnic in začetnih ur slovnice. Ta snov je po moji presoji primerna že za zgodnejša leta učenja, a glede zapisovanje je šesti razred pravi trenutek, da se to znanje zdaj tudi zapiše. Ta tema je bila namenjena šibkejšim učencem v razredu, ki jih moram med poukom tudi nagovoriti.

v dnevni sobi je naslanjač -> there's an armchair in the living room
v kuhinji sta dva čajnika -> in the kitchen there are two teapots
v hodniku je veliko rastlin -> there are many plants in the hall
v dnevni sobi je kamin -> in the living room there's a fireplace
v kopalnici je tuš -> in the bathroom there's a shower
ali je v kuhinji pomivalni stroj? -> is there a dishwasher in the kitchen?
ali je v kuhinji pomivalno korito? -> is there a sink in the kitchen?
v dnevni sobi ni kavne mizice -> in the living room there is no coffee table
ali je v kopalnici ogledalo? -> is there a mirror in the bathroom?
v kuhinji ni štedilnika -> there is no cooker in the kitchen
ali je v dnevni sobi vaza? -> is there a vase in the living room?

Pridevniki / prislovi (8 kartic)

Res je kartic, ki so našle pot v koračno ponavljanje samo osem. A tej temi smo se posvečali kar tri tedne. Ni treba, da bi vsako snov tudi memorizirali. Tu mi je bilo bolj pomembno, da so se učenci naučili prepoznati prislove po končnici -ly in da so sploh ozavestili razliko med pridevnikom in prislovom. Z besedami pridevnik, adjective, adverb, prislov učencev seveda nisem obremenjeval. Nomenklatura spada na univerzo.

awful -> grozen
drago -> expensive
glasno, hrupno -> noisy
resno -> serious
poceni -> cheap
dolgočasen -> boring
tih -> quiet
težek -> difficult

Kraljica Elizabeta (7 kartic)

Med šolskim letom je umrla angleška kraljica in mediji so o tej novici bombardirali z vsemi topovi. Vsi učenci, so na ta ali oni način izvedeli za njeno smrt in ko sem prinesel učni list, so se ga razveselili, saj je vsak prispeval svoj košček znanja. Take dogodke jaz pri pouku tujih jezikov vedno skušam izkoristiti v svoj prid. S snovjo smo se ukvarjali 2 uri. Sedem kartic je kar zahtevnih, zlasti zaradi dolžine, a tudi na ta način izvem marsikaj o načinu razmišljanja učencev. Saj pri poučevanju ne gre samo za enosmerno podajanje znanja, temveč med poukom se tudi učitelj nauči marsičesa o svojih učencih, o sebi ali kar o ljudeh nasploh.

Bila je rojena 21. aprila, 1926. -> She was born on April 21, 1926

Elizabeth se je poročila s princem Filipom -> Elizabeth II married Prince Philip

Ona ima tudi osem vnukov. -> She also has eight grandchildren

She acceded to the throne at the age of 25. -> Sedla je na prestol pri starosti 25 let.

She was crowned on June 2, 1953. -> Bila je kronana 2. junija, 1953.

The coronation ceremony was watched by 20 million people. -> Kronanje si je ogledalo 20 milijonov ljudi.

Queen Elizabeth II is Britain's longest-reigning monarch. -> Kraljica Elizabeta II je najdlje vladajoča britanska vladarica.

Has got (6 kartic) in glagol "like" (6 kartic)

Klasična, tradicionalna snov, ki se poučuje v šestem razredu. Pogosto se v to temo prikradejo komunikacijsko votli stavki in samo upam, da se nisem tudi jaz v spodnjih stavkih vedel preveč okorelo tradicionalno. Moj namen je bil tak kot pri nacionalnem učnem načrtu-priučiti in uriti pogoste besedne zveze.

v roki imam nalivko -> I've got a pen in my hand

ali imaš žogo v roki? -> have you got a ball in your hand?

ti imaš zvezek -> you have got a notebook you've got a notebook

on ima knjigo ona ima knjigo -> he has got a book she's got a book

oni imajo šolsko torbo -> they have got a school bag they've got a school bag

What has she got in her arms? -> Kaj ima v rokah?

Ali ti je všeč sladoled? -> Do you like ice cream?

Ne maram kaše. -> I don't like porridge.

Njemu je všeč smučanje. -> He likes skiing.

Njemu ni všeč smučanje. -> He doesn't like skiing.

Ali ona mara hoditi v kino? -> Does she like going to the cinema?

Maraš domače živali? -> Do you like pets?

Nepravilni glagoli (100 kartic)

Nekateri učenci šestega razreda so pokazali izredno navdušenje nad učenjem nepravilnih glagolov, skoraj vsi učenci so se jih tudi dobro naučili. Izkušnje preteklih let kažejo, da tudi najboljši učenci to snov utegnejo pozabiti, če se za eno leto ponavljanje ustavi. To je bilo zame veliko presenečenje. V resnici se ta snov, ki je čisto intelektualna in nima nobene komunikacijske vrednosti, v spomin zasidra drugače kot denimo zgodba, ki ima sporočilo. Znanje nepravilnih glagolov je za prihodnje izobraževanje silno dragoceno, oziroma neznanje močno škodljivo. Šesti razred pa je čas, ko se to nadležno delo opravi brez odpora in celo s kančkom veselja, tako da je to odlična naložba. Moja izkušnja je taka, da se spleča koračno ponavljanje nepravilnih glagolov nadaljevati vse do konca osnovne šole.

IRREGULAR VERBS biti, sem bil -> be, was, been

IRREGULAR VERBS tepsti, sem tepel, tepen -> beat, beat, beaten

IRREGULAR VERBS postati, sem postal -> become, became, become

IRREGULAR VERBS začeti, sem začel, začel -> begin, began, begun

IRREGULAR VERBS ugrizniti, sem ugriznil, ugriznjen -> bite, bit, bitten

IRREGULAR VERBS pihati, sem pihnil, pihnjen -> blow, blew, blown

IRREGULAR VERBS zlomiti, sem zlomil, zlomljen -> break, broke, broken

IRREGULAR VERBS prinesiti, sem prinesel, prinešen -> bring, brought, brought

IRREGULAR VERBS zgraditi, sem zgradil, zgrajen -> build, built, built

IRREGULAR VERBS goreti, sem gorel, zgorel zažgati, sem zažgal, zažgan -> burn, burnt, burnt

IRREGULAR VERBS kupiti, sem kupil, kupljen -> buy, bought, bought

IRREGULAR VERBS ujeti, sem ujel, ujet -> catch, caught, caught

IRREGULAR VERBS izbrati, sem izbral, izbran -> choose, chose, chosen

IRREGULAR VERBS priti, sem prišel -> come, came, come

IRREGULAR VERBS stati, koštati -> cost, cost, cost

IRREGULAR VERBS rezati, sem rezal, rezan -> cut, cut, cut

IRREGULAR VERBS kopati, sem kopal, izkopan -> dig, dug, dug

IRREGULAR VERBS početi, sem počel -> do, did, done

IRREGULAR VERBS risati, sem risal, narisal -> draw, drew, drawn

IRREGULAR VERBS sanjati, sem sanjal, sanjan -> dream, dreamt, dreamt

IRREGULAR VERBS piti, sem pil, popit -> drink, drank, drunk
IRREGULAR VERBS voziti, sem vozil, vožen -> drive, drove, driven
IRREGULAR VERBS jesti, sem jedel, pojedena -> eat, ate, eaten
IRREGULAR VERBS pasti, sem padel, padel -> fall, fell, fallen
IRREGULAR VERBS hraniti, sem hranil, nahranjen -> feed, fed, fed
IRREGULAR VERBS čutiti, sem čuti, čuten -> feel, felt, felt
IRREGULAR VERBS boriti se, sem se boril, izborjen -> fight, fought, fought
IRREGULAR VERBS najti, sem našel, najden -> find, found, found
IRREGULAR VERBS leteti, sem letel -> fly, flew, flown
IRREGULAR VERBS pozabiti -> forget, forgot, forgotten
IRREGULAR VERBS zmrzniti -> freeze, froze, frozen
IRREGULAR VERBS dobiti -> get, got, got
IRREGULAR VERBS dati -> give, gave, given
IRREGULAR VERBS iti -> go, went, gone
IRREGULAR VERBS rasti -> grow, grew, grown
IRREGULAR VERBS viseti, obesiti -> hang, hung, hung
IRREGULAR VERBS imeti -> have, had, had
IRREGULAR VERBS slišati -> hear, heard, heard
IRREGULAR VERBS skrivati, skriti -> hide, hid, hidden
IRREGULAR VERBS udariti, zadeti -> hit, hit, hit
IRREGULAR VERBS raniti, prizadeti, boleti -> hurt, hurt, hurt
IRREGULAR VERBS ohraniti, obdržati -> keep, kept, kept
IRREGULAR VERBS vedeti, (po)znati -> know, knew, known
IRREGULAR VERBS (za)pustiti -> leave, left, left
IRREGULAR VERBS (na)učiti se -> learn, learnt, learnt
IRREGULAR VERBS posoditi -> lend, lent, lent
IRREGULAR VERBS pustiti, dovoliti -> let, let, let
IRREGULAR VERBS ležati -> lie, lay, lain
IRREGULAR VERBS izgubiti -> lose, lost, lost
IRREGULAR VERBS narediti, napraviti, izdelati -> make, made, made
IRREGULAR VERBS pomeniti -> mean, meant, meant
IRREGULAR VERBS srečati, spoznati -> meet, met, met
IRREGULAR VERBS plačati -> pay, paid, paid
IRREGULAR VERBS položiti -> put, put, put
IRREGULAR VERBS brati -> read, read, read
IRREGULAR VERBS jahati -> ride, rode, ridden
IRREGULAR VERBS zvoniti -> ring, rang, rung
IRREGULAR VERBS teči -> run, ran, run
IRREGULAR VERBS reči -> say, said, said
IRREGULAR VERBS videti -> see, saw, seen
IRREGULAR VERBS prodati -> sell, sold, sold
IRREGULAR VERBS poslati -> send, sent, sent
IRREGULAR VERBS pripraviti, postaviti -> set, set, set
IRREGULAR VERBS (s)tresti (se) -> shake, shook, shaken
IRREGULAR VERBS streljati, snemati (s kamero) -> shoot, shot, shot
IRREGULAR VERBS zapreti -> shut, shut, shut
IRREGULAR VERBS peti, prepevati -> sing, sang, sung
IRREGULAR VERBS potopiti (se) -> sink, sank, sunk
IRREGULAR VERBS sedeti -> sit, sat, sat
IRREGULAR VERBS spati -> sleep, slept, slept
IRREGULAR VERBS govoriti -> speak, spoke, spoken

IRREGULAR VERBS porabiti, zapraviti, preživeti (počitnice) -> spend, spent, spent
IRREGULAR VERBS stati -> stand, stood, stood
IRREGULAR VERBS krasti -> steal, stole, stolen
IRREGULAR VERBS pometati -> sweep, swept, swept
IRREGULAR VERBS plavati -> swim, swam, swum
IRREGULAR VERBS vzeti -> take, took, taken
IRREGULAR VERBS učiti, poučevati -> teach, taught, taught
IRREGULAR VERBS povedati -> tell, told, told
IRREGULAR VERBS misliti -> think, thought, thought
IRREGULAR VERBS vreči, metati -> throw, threw, thrown
IRREGULAR VERBS razumeti -> understand, understood, understood
IRREGULAR VERBS zbuditi (se) -> wake, woke, woken
IRREGULAR VERBS nositi obleko -> wear, wore, worn
IRREGULAR VERBS zmagati, dobiti -> win, won, won
IRREGULAR VERBS pisati -> write, wrote, written

Zaključek

Pred tremi leti so me v waldorfski šoli ljubeznivo sprejeli z velikim in odprtim srcem. V waldorfski družini sem spoznal čudovite ljudi in se učil veččin poučevanja, za katere nisem niti vedel, da obstajajo kaj šele, da jih bom kdaj obvladal. Marsičesa sem se naučil in ponotranjil. Bila so to tri leta duhovnega potovanja in osebne rasti. Kar sem delal in kakor sem delal je bilo po mojih sposobnostih, z najboljšimi nameni in z iskrenim iskanjem resnice, plemenitosti in lepote. Ena stvar mi je dobro uspela in ta je najpomembnejša: da so me učenci imeli radi, da so vedeli da jih imam rad tudi jaz in da so to vedeli tudi starši. Tega se veselim in to me napolnjuje z notranjo toploto in hvaležnostjo do lepih duš učencev, sodelavcev ter s ponižnim občudovanjem človeštva in veselja.

VŠOLANJE IN PODPORA UČENCU Z AVTIZMOM TER DRUGIMI POSEBNIMI POTREBAMI V VRTCU IN REDNEM PROGRAMU OŠ - PRIMER DOBRE PRAKSE

Povzetek: V prispevku bom najprej na splošno predstavila svetovalno službo v vrtcu in osnovni šoli. Predstavila bom, kako poteka priprava in sprejem otroka v vrtec ali šolo s posebnimi potrebami. V nadaljevanju se bom podrobneje posvetila pripravi okolja na vključitev otroka z avtizmom v vrtčevski prostor in kasneje v redni program osnovne šole. Pri načrtovanju vključitve otroka s posebnimi potrebami v vrtec je ključno sodelovanje, priprava in pomoč vzgojiteljici ter pomočnici vzgojiteljice v skupini. Pomembna je priprava in informiranost tudi drugih vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic, ki se z otrokom srečujejo v jutranjem oziroma popoldanskem času. Pri načrtovanju vključitve otroka s posebnimi potrebami v redni program osnovne šole je pomembna priprava okolja na všolanje učenca z avtizmom – delo s starši, njihova pričakovanja. Ključnega pomena je priprava strokovnega kadra na šoli za všolanje učenca z avtizmom – izbira, vzpostavitev in sodelovanje strokovnega tima. Pomembno je sodelovanje z zunanjimi strokovnimi inštitucijami v procesu usmerjanja in pridobivanja dodatne strokovne pomoči. Za otroka s težavami iz avtističnega spektra je nujna zagotovitev začasnega (stalnega) spremljevalca, v sodelovanju z občino in nato z Ministrstvom za šolstvo ter Zavodom za šolstvo za zagotovitev delovnega mesta. Zelo pomembno in potrebno je stalno strokovno izobraževanje strokovnih delavk in spremljevalca. Ob tem je nujna dnevna podpora in pomoč učiteljem, dnevna podpora in pomoč učencu ter staršem učenca. Ob vključitvi otroka s posebnimi potrebami je nujna tudi podpora in pomoč sošolcem učenca. V svojem prispevku se bom posvetila predvsem predstavitvi pomena nujnega aktivnega in sprotnega sodelovanja vseh deležnikov procesa, svetovalne službe, učiteljic, izvajalke dodatne strokovne pomoči in spremljevalca. Ob tem ne smemo pozabiti na vpetost inštitucije v kraj in sodelovanja s krajem, z občino.

Ključne besede:

ENROLLMENT AND SUPPORT FOR STUDENTS WITH AUTISM AND OTHER SPECIAL NEEDS IN KINDERGARTEN AND THE REGULAR ELEMENTARY SCHOOL PROGRAM - AN EXAMPLE OF GOOD PRACTICE

Abstract: In the article, I will first present the counseling services in kindergarten and primary school in general. I present how the preparation and admission of a child with special needs into a kindergarten or school takes place. In the following, I will focus in more detail on preparing the environment for the inclusion of a child with autism in kindergarten and later in the regular primary school program. When planning the inclusion of a child with special needs into the kindergarten, the cooperation, preparation and support of the preschool teacher and the teaching assistant in the group is of crucial importance. It is also important to prepare and inform about other educators and assistant educators who meet with the child in the morning or in the afternoon. When planning the inclusion of a child with special needs into the regular primary school program, it is important to prepare the environment for enrolling a child with autism —working with the parents and their expectations. The preparation of the school's professional staff for the education of an autistic child is of key importance - the selection, development and cooperation of a professional team. When accompanying and obtaining additional professional support, it is important to work together with external professional institutions. For a child with special needs on the autistic spectrum it is necessary to provide a temporary (permanent) assistant in cooperation with the municipality and then with the Ministry of Education and the educational institute in order to secure a job. Continuous professional development of specialists and assistants is very important and necessary. At the same time, daily support and help for teachers, daily support and help for the child and his parents are necessary. When a child with special needs is involved, the support and help of the child's classmates is also necessary. In my contribution I will mainly focus on presenting the importance of the necessary active and continuous involvement of all stakeholders in the process, the counselor, the teachers, the provider of additional professional help and the assistant. At the same time, we must not forget the involvement of the local institution and the cooperation with the city, with the community.

Svetovalna služba v vrtcu in osnovni šoli

Temeljni vzgojno-izobraževalni cilj vrta oziroma šole ter v tem okviru tudi temeljni cilj svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli, je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo.

Svetovana služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v vrtcu oziroma šoli čimbolj uspešni pri uresničevanju tega temeljnega cilja. Svetovana služba v vrtcu oziroma šoli opravlja interdisciplinarno zasnovano strokovno delo v vrtcu za vrtec oziroma v šoli za šolo. Njena temeljna naloga je, da se na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli in po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami. Svetovana služba je potemtakem strokovni sodelavec v vrtcu oziroma v šoli, ne pa strokovni servis vrtca oziroma šole.

Svetovalna služba je tisto posebno mesto v vrtcu in osnovni šoli, s katerega se vzpostavlja svetovalni odnos z vsemu udeleženi v vrtcu oziroma šoli. Temeljne funkcije svetovalne službe (svetovanje, posvetovanje, koordinacijo) opravlja na način tega posebnega odnosa. V vrtcu oziroma šoli se na posebni način preko svetovalnega odnosa vključuje v procese sodelovanja. Preko svetovalnega odnosa si vedno znova prizadeva za jasno in strokovno opredelitev problema oziroma vprašanja, za prepoznavanje in ustvarjalno kritično preseganje različnih pristranosti in konfliktnosti vseh udeleženi v projektu pomoči in sodelovanja, za vzpostavitev dogovorov in sporazumov, ki temeljijo na razvidnosti mej, vlog in odgovornosti vseh udeleženi. Preko svetovalnega odnosa si svetovalna služba v projektih pomoči in sodelovanja prizadeva vzpostavljati in vzdrževati pogoje, v okviru katerih je uspešno dogovarjanje in sodelovanje možno tudi nadaljevati. Svetovalna služba je tisto mesto pomoči in sodelovanja v vrtcu oziroma v šoli, kjer se vsakokrat mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo vsem otrokom oziroma učencem s ciljem, da se vsakokrat znova zagotovi optimalne pogoje za njihovo napredovanje v razvoju in učenju.

Vloga svetovalne službe v vrtcu in osnovni šoli pri vzpostavitvi pogojev in zagotavljanju ustrezne pomoči otroku s posebnimi potrebami

V Sloveniji je otrokom s posebnimi potrebami omogočeno, če je to mogoče, da se vključujejo oziroma šolajo s svojimi vrstniki v rednih vrtcih oziroma rednih osnovnih šolah. Vzgojitelji, učitelji in strokovni delavci so usposobljeni za delo s širokim spektrom otrok s posebnimi potrebami. Starši vse pogosteje izražajo željo, da otrok obiskuje vrtec oziroma se šola v redni osnovni šoli v bližini njihovega doma, da otroci hodijo v vrtec oziroma šolo s svojimi vrstniki iz okolice. Otroci z različnimi posebnimi potrebami tako niso izločeni iz družbe ali zaznamovani kot »drugačniki«, ampak postanejo sestavni del skupnosti, se igrajo in učijo skupaj s svojimi vrstniki in sorojenci. Svetovalna služba kot mesto dogovarjanja, sodelovanja, sprejemanja pobud in nujenja pomoči tako vključuje otroke in njihove starše, učitelje, svetovalne delavce, izvajalce dodatne strokovne pomoči, vodstvo vrtca oziroma šole, ter po potrebi tudi strokovne delavce zunaj v vrtca oziroma šole. Zelo pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem enako dostopna in da je dostopnost vsem dovolj razvidna in transparentna.

Delo svetovalne službe je usmerjeno k fleksibilnemu prilagajanju vrtca oziroma šole tako splošnim kot posebnim potrebam učencev. Svetovalna služba sodeluje pri vzpostavljanju optimalnih pogojev za razvoj, učenje in napredovanje vseh otrok oziroma učencev in v tem istem temeljnem okviru tudi otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami.

V projektu prilagajanja vrtca oziroma šole otrokom oziroma učencem s posebnimi potrebami svetovalna služba z nosilcem individualiziranega programa sodeluje kot koordinator. Ker je temeljni cilj svetovalne službe sodelovati pri vzpostavljanju in vzdrževanju pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka oziroma učenca, njeno delo med drugim temelji tudi na upoštevanju splošnih značilnosti razvoja in učenja vrtčevskih ter osnovnošolskih otrok in ugotavljanju ter upoštevanju posebnosti v njihovem telesnem, osebni (spoznavnem in čustvenem) in socialnem razvoju.

Temeljna načela svetovalne službe v vrtcu oziroma šoli predstavljajo osnovno orientacijo ali okvir za profesionalno opravljanje strokovnega dela v vrtcu oziroma šoli. Ta temeljna načela so načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja, načelo strokovne avtonomnosti, načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja, načelo aktualnosti, načelo razvojne usmerjenosti, načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe, načelo celostnega pristopa, načelo sodelovanja v svetovanem odnosu ter načelo evalvacije lastnega dela.

Svetovalna služba se vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v vrtcu oziroma šoli preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletenih vrst dejavnosti svetovalne službe, ki so dejavnosti pomoči, dejavnosti razvoja in preventive, ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije.

Za vzgojo in izobraževanje otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami v vrtec oziroma šolo so poleg splošnih, zgoraj navedenih načel, pomembna še naslednja posebna načela:

- načelo integracije kot sodobne oblike izobraževanja otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami;
- načelo zagotovitve ustreznih razmer, ki bodo temelj za uspešen razvoj in učenje otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami;
- načelo enakih možnosti, s hkratnim upoštevanjem drugačnosti otrok oziroma učencev, narekuje takšno naravnost vzgoje in izobraževanja, ki bo zagotavljala otrokom oziroma učencem s posebnimi potrebami v vzgoji in izobraževanju čim bolj preseči posledice motenj, primanjkljajev ali ovir;
- načelo pravice do izbire, ki pomeni, da je potrebno otrokom oziroma učencem s posebnimi potrebami ter njihovim staršem zagotoviti pravico do izbire vrtca oziroma šole, ki ima zagotovljene možnosti za izvajanje ustreznega programa za njihovega otroka;
- načelo vključevanja staršev v proces vzgoje in izobraževanja, ki izhaja iz ugotovitve, da sta vzgoja in izobraževanje otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami precej odvisna od staršev, zato jih je potrebno vključevati v odločanje, načrtovanje, neposredno delo z njihovim otrokom ter evalvacijo otrokovega napredovanja;
- načelo organiziranega izobraževanja otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami čim bliže otrokovemu domu sledi načelu, da tudi otrok s posebnimi potrebami, če je le mogoče, ne bi izločali iz družinskega in socialnega okolja;
- načelo individualiziranega pristopa z diferenciranimi in individualnimi programi, ki upoštevajo otrokove sposobnosti, pa tudi primanjkljaje in možnosti za doseganje standardov znanja;
- načelo kontinuiranosti programov zagotavlja fleksibilnost in prehajanje med različnimi oblikami vzgoje in izobraževanja;
- načelo pravočasne usmeritve v ustrezen program vzgoje in izobraževanja, ki otrokom omogoča čimprejšnjo pomoč;
- načelo interdisciplinarnosti zahteva, da v vzgoji in izobraževanju otrok oziroma učencev s posebnimi potrebami sodelujejo različni strokovnjaki (s področja šolstva, zdravstva in socialnega varstva), da bodo otrokove potrebe celovito zaznane in da bo spremljanje njegovega razvoja in učenja celostno.

V vzgojno-izobraževalni program vrtca oziroma osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo so usmerjeni otroci, za katere komisije za usmerjanje presodijo, da imajo takšne razvojne in učne zmožnosti, da bodo, predvidoma s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, dosegli vsaj minimalne cilje oziroma standarde znanja, določene v vzgojnih načrtih za vrtec oziroma učnih načrtih za vse predmete v predmetniku osnovne šole za razred, v katerega se vključuje otrok s posebnimi potrebami. Za otroke, v skladu z Zakonom o usmerjanju, ravnatelj imenuje strokovno skupino, ki pripravi individualiziran načrt s prilagoditvami za posameznega otroka s posebnimi potrebami. Strokovno skupino sestavljajo strokovni delavci šole in drugi strokovnjaki, ki bodo sodelovali pri izva-

janju programa vzgoje in izobraževanja. Pri pripravi individualiziranega programa sodelujejo tudi starši otroka.

Ob vključitvi otroka s posebnimi potrebami v vrtec oziroma šolo je potrebno posebno pozornost nameniti ustvarjanju pozitivne klime. Otroke v skupini oziroma oddelku je potrebno seznaniti in pripraviti na vključitev otroka s posebnimi potrebami, tako da jim ponudimo čim več njim primernih informacij in možnosti spraševanja. Le tako se bomo izognili številnim odprtim ali neizrečenim vprašanjem, dvomom, strahu, negativnemu vrednotenju posebnih potreb, ter s tem nesprejetostjo otroka v skupini oziroma oddelku.

Prav tako je pomembno in potrebno otroku s posebnimi potrebami predstaviti ter ozavestiti vzroke in naravo njegovih posebnih potreb ter ga razbremeniti občutka krivde, ki je pogosto prisoten ob težavah, ki jih lahko ima otrok na različnih razvojnih in učnih področjih. Tako kot za vse otroke je za otroka s posebnimi potrebami še pomembneje, da se v oddelku čuti sprejetega in varnega, saj je to pogoj za vzpostavljanje dobrih socialnih interakcij, za komunikacijo in tudi za napredovanje v razvoju ter uspešno učenje.

Pri vključevanju otroka s posebnimi potrebami v vrtec oziroma šolo je nujno sodelovanje tudi s starši. Nepoznavanje problematike, ki je povezana z vključitvijo otrok s posebnimi potrebami v vrtec oziroma šolo lahko sproža različna odzivanja staršev drugih otrok. Zato je pomembno posebno pozornost nameniti tudi načrtovanju sodelovanja s starši. Sodelovanje naj poteka na najmanj treh ravneh. Po potrebi sodelovanje s starši vseh otrok, sodelovanje s starši otrok v skupini oziroma oddelku, v katerega je vključen otrok s posebnimi potrebami in nujno sodelovanje s starši otroka s posebnimi potrebami.

V okviru vrtca oziroma šole je treba poskrbeti za izobraževanja in seznanjanje vseh staršev o otrocih s posebnimi potrebami ter o njihovih možnostih za vključevanje v vrtec oziroma šolo. Starše otrok v skupini oziroma oddelku, v katerega bo vključen otrok s posebnimi potrebami, pogosto skrbi, da bo vključitev takega otroka negativno vplivala na delo in odnose v skupini oziroma oddelku, da bodo njihovi otroci prikrajšani pozornosti vzgojitelja oziroma učitelja, da bo delo v skupini oziroma oddelku morda manj učinkovito. Vrtec oziroma šola mora starše razbremeniti te skrbi, saj bodo sicer lahko neustrezno vplivali na stališča svojih otrok in tako onemogočali sprejemanje otroka s posebnimi potrebami.

Tudi starši otroka s posebnimi potrebami, ki je vključen v vrtec oziroma šolo, imajo lahko drugačna pričakovanja do otroka in vrtca oziroma šole, kar lahko privede do različne odzivnosti in sodelovanja staršev s strokovnimi delavci in kritičnostjo do programa vrtca oziroma šole. Pomembno je, da si pri starših strokovni delavci pridobijo zaupanje in odnos, ter starše razbremenijo strahu ob vključitvi njihovega otroka v program vrtca oziroma osnovne šole. Z uspešno sodelovanje s starši je izjemnega pomena usklajeno timsko interdisciplinarno delovanje vseh strokovnih delavcev v vrtcu oziroma šoli. Sodelovanje med starši in vrtcem oziroma šolo pomeni tudi skupno odgovornost za doseganje ciljev, zato je pomembno razmejiti in določiti obseg dela vsakega vključenega v individualiziranem programu ter obremenitve otroka v vrtcu oziroma šoli in doma, vlogo, pristojnosti in odgovornost staršev ter strokovnih delavcev pri izvajanju programa.

Pri vključevanju otroka v posebnimi potrebami v program vrtca oziroma osnovne šole imajo pomembno vlogo različni strokovni delavci – odvisno tudi od posebnih potreb otroka. V strokovnem mnenju Centra za zgodnjo obravnavo oziroma v Odločbi o usmeritvi otroka v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, so poleg drugih zahtev določeni tudi obseg dodatne strokovne pomoči in način izvajanja te pomoči v okviru tedenske obremenitve otroka ter strokovni delavec, ki naj pomoč izvaja.

Vrtec oziroma šola mora otroku s posebnimi potrebami, skladno z mnenjem oziroma odločbo, zagotoviti možnosti za doseganje optimalnega razvoja in učne uspešnosti. Za uspešno interdisciplinarno in usklajeno timsko delo na vseh stopnjah procesa načrtovanja, izvajanja in evalvacije programa za otroka se morajo strokovni delavci stalno strokovno

spopolnjevati. V proces izvajanja dodatne strokovne pomoči so vključeni ravnatelj, svetovalni delavec, svetovalni delavec, ki nudi dodatno strokovno pomoč, učitelj v matičnem oddelku, učitelji, ki poučujejo druge predmete, učitelj v oddelku jutranjega varstva ali podaljšanega bivanja. Pri interdisciplinarnem delu različnih strokovnjakov je pomembno, da se vsi vključeni zavedajo, da so drugi strokovni delavci ljudje z različnimi teoretičnimi znanji, izkušnjami in osebnostnimi lastnostmi, ki vplivajo na njihovo delovanje, in da je pomembno upoštevanje strokovnega mnenja različnih strokovnjakov in iskanje skupnih rešitev, ter sledenju skupnim dogovorom. Samo z medsebojno diskusijo in skupno vizijo, pristopom k reševanju težav bodo strokovnjaki našli najučinkovitejše oblike dela s posameznikom in temu posledično pozitivne rezultate.

Priprava, sprejem in vstop otroka s posebnimi potrebami v vrtec oziroma šolo

Z zgoraj napisanega je razvidna ključna vloga svetovalne službe pri obravnavi otroka s posebnimi potrebami v redni vrtec oziroma osnovno šolo. Pri vstopu otroka s posebnimi potrebami je posebno pozornost potrebno posvetiti prav pripravi in sprejemu otroka v redni vrtec oziroma šolo. V prvi vrsti je pomembno in nujno potrebno seznaniti in pripraviti vzgojitelje oziroma učitelje na prihod učenca s posebnimi potrebami v skupino oziroma razred. Ob prihodu otroka s posebnimi potrebami se je potrebno seznaniti s posebnostmi in njegovimi specifičnimi potrebami, ki jih le ta otrok ima. Zavedati se moramo, da je vsak otrok individuum zase, da kljub podobnim posebnostim, morda diagnozi ne moremo sklepati in delovati zgolj iz preteklih izkušenj. Pretekle izkušnje z enakimi, podobnimi posebnimi potrebami pa so nam lahko v veliko pomoč pri vključitvi novega otroka. Pogosto se je potrebno dodatno informirati, izobraževati za posebne potrebe, ki jih na novo vključeni otrok ima in tu je ključnega pomena informiranje o izobraževanjih, povezovanje s strokovnjaki znotraj ustanove ali iskanje pomoči v zunanjih inštitucijah. V tem delu ima pomembno vlogo svetovalna služba, ki naj bi te informacije pridobila in posredovala drugim strokovnim delavcem.

V procesu vključitve otroka v vrtec oziroma šolo je pomembno, nujno sodelovanje s starši otroka. Starši so tisti, ki nam lahko v prvi vrsti posredujejo pomembne informacije o njihovem otroku, potrebah in posebnostih, ki jih le ta ima. Pomembno je vzpostaviti sodelujoč in zaupen odnos s starši, saj le tako najlažje poiščemo ustrezne pristope in rešitve za otroka. Na tem mestu se pogosto zastavlja vprašanje, ali in koliko so starši seznanjeni in sprejemajo posebne potrebe svojega otroka. Iz tega mesta nato delujemo dalje. Pogosto se srečujemo s starši, ki zanikajo ali minimalizirajo posebne potrebe otroka. Na tem mestu in v tem trenutku je potrebno starše razumeti, vsi si želimo uspešne otroke brez posebnosti. Skozi proces graditve zaupnega in sodelujočega odnosa staršem predstavimo posebne potrebe in prilagoditve, ki bi njihovemu otroku pripomogle k optimalnemu razvoju glede na posebne potrebe. Včasih je to dolgotrajen proces. Včasih pa se zgodi, da imamo stik starši, ki sprejemajo in so že zelo dobro seznanjeni s posebnimi potrebami otroka.

Pomembno je, da se pred vključitvijo otroka v vrtec oziroma šolo skliče sestanek, na katerem so prisotni vsi pomembni deležniki (ravnatelj, vzgojitelj oziroma učitelj, svetovalna služba, svetovalni delavec, ki bi otroku nudil dodatno strokovno pomoč, starši). Na sestanku je potrebno jasno predstaviti posebne potrebe otroka in prilagoditve, ki jih ustanova lahko nudi. V tem procesu je nujno, da smo vsi sodelujoči odkriti drug z drugim, da jasno predstavimo stanje otroka, prilagoditve, ki jih potrebuje in možnosti, ki jih ustanova ima. Tu se je potrebno pogovoriti ali je morda potrebno prostorsko, arhitekturno prilagoditi vrtec oziroma šolo za vključitev otroka s posebnimi potrebami. Pogovoriti se je potrebno ali je morda potrebno zagotoviti dodaten strokovni kader za sobivanje z otrokom. Pomembno je, da se pogovorimo o vseh vprašanjih in dilemah, ki jim imamo vsi soudeleženi ob vključitvi otroka s posebnimi potrebami, saj če imajo vprašanja odgovore in dileme rešitve lahko sproščeno, z zaupanjem in pozitivnim pristopom vstopamo v odnos z otrokom s posebnimi potrebami. Pred vključitvijo otroka s posebnimi potrebami se je potrebno pogovoriti tudi z otroki

v skupini oziroma oddelku, v katerega otrok prihaja. Nujno je, da se otrokom, na njim primeren način, predstavi prihod otroka in njegove posebne potrebe. Otrokom je potrebno dati prostor in čas za vprašanja. Otroke je potrebno, s pozitivnim pristopom, pripraviti na vključitev otroka s posebnimi potrebami. Na ta način bomo zagotovili sproščeno ozračje in odprtost v odnosu sprejetja ter druženja. Otroci so pogosto bolj odprti in z manj zavorami do oseb s posebnimi potrebami. Vse prepogosto smo odrasli tisti, ki v otroke s svojimi akcijami vnesemo odpor in nezaupanje do oseb s posebnimi potrebami.

Z vključitvijo otroka s posebnimi potrebami seznanimo tudi starše otrok, ki so že vključeni v skupino oziroma v oddelek, v katerega se otrok s posebnimi potrebami vključuje. Staršem je pomembno odgovoriti na njihova vprašanja, potrebno je pridobiti zaupanje in jim dati občutek varnosti za njihovega otroka.

V procesu usmerjanja in pridobivanja dodatne strokovne pomoči je potrebno sodelovanje s strokovnimi delavci v zunanjih inštitucijah. Potrebno se je dogovarjati o kadrovskih možnostih vrtca oziroma šole, ter prilagoditvah, ki ji jih vrtec oziroma šola lahko nudi. Na tem mestu je pomembno, katere profile strokovnih delavcev ima vrtec oziroma šola zaposlene, kakšne so prostorske in arhitekturne možnosti ustanove, ali bi bilo potrebno zaposliti in zaprositi za dodaten kader, ali bi bilo potrebno arhitekturno prilagoditi vrtec oziroma šolo (npr. dostop z invalidskim vozičkom).

Ob in po vključitvi otroka s posebnimi potrebami v vrtec oziroma šolo je potrebno, v začetni fazi, dnevno spremljati, biti v podporo in nuditi strokovno pomoč vzgojiteljem oziroma učiteljem, strokovnemu delavcu, ki izvaja dodatno strokovno pomoč, biti dnevno na razpolago v pomoč in podporo otroku s posebnimi potrebami in njegovim staršem. V svetovalni službi moramo biti dosegljivi za posredovanje, sprejemanje informacij ter dnevno preverjati počutje otroka v vrtcu oziroma šoli. V podporo, pomoč in pogovor je potrebno biti na razpolago tudi ostalim otrokom v skupini oziroma oddelku.

Skozi dnevno rutino je običajno potrebno vedno manj podpore in pomoči svetovalne službe tako vzgojitelju oziroma učitelju, svetovalnem delavcu, ki izvaja strokovno pomoč, otroku s posebnimi potrebami, njegovim staršem ter ostalim otrokom v skupini oziroma oddelku. Potrebno je, da svetovalna služba otroka s posebnimi potrebami vseskozi spremlja »od daleč«, kar pomeni, da je seznanjena s počutjem, razvojem in učno uspešnostjo otroka, ni pa več vsakodnevno vključena v njegovo spremljanje. Hkrati pa mora biti svetovalna služba kadarkoli pripravljena vskočiti v podporo in pomoč, če in ko se pojavi potreba po tem.

Vključitev, všolanje in podpora učencu z avtizmom ter drugimi posebnimi potrebami v vrtcu in rednem programu OŠ

Avtizem je vseživljenjska razvojna motnja, ki prizadene možgane pri procesiranju informacij. Pojavlja se v različnih stopnjah težavnosti – avtizem je del spektra, ki ga imenujemo motnje avtističnega spektra ali na kratko MAS. Beseda "spekter" se uporablja, ker, čeprav imajo vse osebe z avtizmom težave na treh glavnih področjih, se le te pri vsakem posamezniku izražajo drugače in njihovo stanje na posameznika vpliva na različne načine. Nekateri ljudje z avtizmom so sposobni živeti relativno "vsakdanje" življenje, spet drugi potrebujejo vse življenje strokovno pomoč. Pomembno je zavedanje, da se z ustrezno podporo in ustreznimi pristopi poučevanja lahko veliko doseže. Avtizem je "nevidna" motnja; starši otrok z avtizmom pogostokrat povedo, da drugi ljudje preprosto mislijo, da je njihov otrok poreden in nevzgojen, medtem, ko se odrasli ljudje z avtizmom zdijo okolici največkrat "čudni".

Glavna področja, pri katerih imajo ljudje z avtizmom težave, imenujemo "triada primanjkljajev". Ta področja so, težave s socialno komunikacijo, težave s socialno interakcijo in težave na področju fleksibilnosti mišljenja.

Težave s socialno komunikacijo – ljudje z avtizmom imajo težave tako na področju verbalne kot neverbalne komunikacije. Mnogi med njimi zelo dobesedno razumevajo govor in mislijo, da ljudje rečejo natančno to, kar mislijo. Nekateri ljudje z avtizmom morda ne

govorijo, ali imajo dokaj omejen govor. Večinoma razumejo, kaj se jim govori, vendar za komunikacijo pogosto uporabljajo druga sredstva, kot so vedenja in kretnje, ki jih po navadi razumejo le tisti, ki so osebi z avtizmom zelo blizu.

Drugi spet, imajo dobro razvit govor in jezikovne veščine, vendar pa imajo lahko težave s sodelovanjem v pogovoru, morda ponavljajo tisto, kar je nekdo rekel ali določene fraze (to imenujemo eholalija) ali pa neprestano govorijo le o tistem, kar jih zanima. Osebam z avtizmom je v veliko pomoč, če z njimi govorimo na jasen, dosleden način, ter jim damo čas, da obdelajo (sprocesirajo) informacijo, ki jim je bila povedana.

Težave s socialno interakcijo – ljudje z avtizmom imajo pogosto težave s prepoznavanjem ali razumevanjem čustev in občutij drugih ljudi ter izražanjem njihovih lastnih čustev, to jim otežuje, da se vklopijo v družbo. Težave na področju socialne interakcije pomenijo, da imajo ljudje z avtizmom težave pri vzpostavljanju prijateljstva – nekateri si zelo želijo, da bi se družili z drugimi, vendar pa ne vedo natančno, kako naj to storijo, kako naj vzpostavijo odnos z drugimi ljudmi.

Težave na področju fleksibilnosti mišljenja – fleksibilnost mišljenja nam omogoča, da razumemo in predvidimo vedenje drugih ljudi, osmislimo stvari, vedenja, dogodke ter da si lahko predstavljamo in predvidimo situacije izven naše vsakodnevne rutine. Težave s fleksibilnostjo mišljenja ne smemo zamenjevati s pomanjkanjem domišljije. Veliko ljudi z avtizmom je zelo kreativnih in so lahko na primer izredni umetniki, glasbeniki ali pisatelji.

Druge značilnosti, povezane z avtizmom; odvisnost od rutine, senzorna občutljivost, posebni interesi in učne težave

Ljudje z avtizmom imajo lahko še druga - pridružena stanja. Ta stanja se lahko kažejo kot motnja pozornosti in hiperaktivnost, primanjkljaji na posameznih področjih učenja, kot so disleksija, diskalkulija ali dispraksija, motnje v duševnem razvoju, motnje presnove in hranjenja ter druge težave.

Vključitev oziroma všolanje otroka z avtizmom v reden vrtec oziroma redno osnovno šolo v slovenske prostoru ni pogosta praksa. Avtizem kot posebne potrebe je razmeroma malo poznan. Vendar pa je vključevanja teh otrok, skozi primere dobrih praks, vedno več. Zlasti v zgodnjem otroštvu je pomembno, da otroci s posebnimi potrebami avtističnega spektra obiskujejo vrtec in osnovne šole blizu doma in prejemajo različen obseg in vsebine dodatne strokovne pomoči. Prva leta so najpomembnejša za otrokov razvoj in učenje, še posebej za otroke s posebnimi potrebami. Za otroke s posebnimi potrebami avtističnega spektra je ključna zgodnja obravnava, ki skupaj s primernim vodenjem in učenjem pomaga otroku razviti pomembne socialne, komunikacijske in igralne spretnosti, ki pomenijo osnovo za učenje v prihodnosti.

Primer dobre prakse

V nadaljevanju bom opisala konkreten primer dečka Jana (ime je izmišljeno). To je prvi primer diagnosticiranega avtizma, s katerim smo se srečali v našem vrtcu oziroma šoli.

Deček Jan je bil pri starosti treh let vključen v redni vrtec pri osnovni šoli. Starša sta že ob vpisu sina v vrtec povedala, da pri dečku ugotavljajo neke posebnosti, ki bi lahko kazale na avtizem, to je pomenilo, da je bil prvi, najpomembnejši korak narejen že pred vključitvijo otroka v vrtec, starši so prepoznali otrokove posebnosti in otroka vključili v potrebno strokovno obravnavo. Že ob vstopu smo bili seznanjeni z dečkovimi težavami, posebnostmi, kar je pomenilo, da smo takoj začeli iskati informacije, primere dobre prakse in možnosti izobraževanj o avtizmu. K dodanim izobraževanjem in usposabljanjem je bilo naklonjeno tako vodstvo vrtca, kot ravnatelj zavoda.

V prvem letu vključitve smo se srečali predvsem s težavo komunikacije z otrokom ter prehranjevanjem v vrtcu. Deček je imel zelo poseben okus za hrano, jedel je le nekaj izbranih jedi. Same interakcije med otroki je v tej starosti še razmeroma malo, zato za druge otroke ni bilo moteče, ker se je deček večinoma sam igral. Deček in vzgojiteljice so razvili osnovno skupno komunikacijo, s pomočjo katere so se sporazumevali. Tudi naslednje leto v vrtcu je

potekalo podobno, deček je počasi razvijal komunikacijo do te mere, da je s prikimavanjem in odkimavanjem sodeloval v pogovoru. Pripravili so mu tudi urnik dnevne rutine, da se je lažje orientiral v času in prostoru.

Nato sta nastopili koronski dve leti. Ti dve leti sta za vse otroke s posebnimi potrebami prinesli težave in počasnejše napredovanje na socialnem ter vedenjskem področju.

Deček je bil v tem obdobju predstavljen na timu Centra za zgodnjo obravnavo, na katerega je bil povabljen tudi vrtec. V vrtcu je bil imenovan strokovni, interdisciplinarni tim v sestavi ravnatelj, vzgojiteljica, pomočnica vzgojiteljice, vodja vrtca – inkluzivna pedagoginja, specialna pedagoginja, dečkovi starši in svetovalna delavka – socialna delavka, socialna pedagoginja. Poleg ur dodatne strokovne pomoči, je bil dečku dodeljen tudi stalni spremljevalec. Na podlagi mnenja Centra za zgodnjo obravnavo smo na občino zaprosili za plačilo delovnega mesta spremljevalca otroku s posebnimi potrebami. Ob iskanju ustreznega spremljevalca smo na interdisciplinarnem timu sprejeli sklep, da bi bilo za dečka Jana smiselno, da bi bil spremljevalec moški. Tako smo spremljevalca zaposlili za polni delovni čas.

Za Jana je bil v predšolskem obdobju, s strani komisije za šolske novince, odobren odlog všolanja za eno leto. Sam odlog je bil za dečka zelo smiseln, saj je v tem času pridobil pomembne izkušnje na socialnem področju, odnosu z odraslimi in sovrstniki, ter na komunikacijskem področju. S spremljevalcem sta razvila zelo kakovosten in zaupen odnos. Deček spremljevalcu poponoma zaupa, npr. ob danih navodilih s strani vzgojiteljice je Jan najprej pogledal spremljevalca, ki mu je dal signal »v redu je«, deček je nato brez težav, včasih s pomočjo spremljevalca, izpolnil navodilo.

Ves čas dečka Jana spremlja specialna pedagoginja, ki ure dodatne strokovne pomoči večinoma izvaja izven skupine, hkrati pa je na voljo za strokovno podporo in pomoč tako vzgojiteljicam kot spremljevalcu. Ves čas smo v redni komunikaciji s starši dečka.

Ob vstopu v osnovno šolo imamo v našem zavodu dobro vpeljan prehod otrok iz vrtca v šolo, saj je vrtec povezan s stavbo šole, ob prehodu iz vrtca v šolo se ohranja enaka skupina otrok, ki gre iz vrtca v šolo. Zadnje leto obiskovanja vrtca so predšolski otroci v stavbi šole, v učilnici, poleg učilnice 1. razreda, kar pomeni, da uporabljajo iste prostore, kot kasneje v šoli. Vse to je za Jana pomenilo lažji prehod iz vrtca v šolo.

Deček Jan je bil predstavljen na komisiji za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Pred sklicem komisije smo imeli poseben sestanek, v sestavi psihologinje in specialne pedagoginje, s strani komisije, ter specialne pedagoginje in svetovalne delavke vrtca oziroma šole. Pogovorili smo se o možnostih dečka Jana in obiskovanja rednega programa osnovne šole. Komisija Zavoda Republike Slovenije za šolstvo je odobrila vstop dečka Jana v redno osnovno šolo z dodatno strokovno pomočjo, v obsegu 6 ur. Otroku je bil dodeljen začasni spremljevalec. Na podlagi Odločbe o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami so nam na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport odobrili pomoč spremljevalca, kar je pomenilo, da je isti spremljevalec prešel z dečkom iz vrtca v šolo. Le to se je izkazalo, kot izredno pozitivno, saj za Jana spremembe, razen menjave vzgojiteljice – učiteljice, skoraj ni bilo.

Ob prehodu otroka iz vrtca v šolo, smo na posebnem aktivu, na katerem smo bile prisotne učiteljice, matična vzgojiteljica, specialna pedagoginja, inkluzivna pedagoginja – vodja vrtca in svetovalna delavka, predstavili in se pogovorili o posebnih potrebah dečka Jana. Na aktivu smo se dogovorili, kateri dve učiteljici bosta prevzeli bodoči 1. razred.

V šoli se je ponovno imenoval strokovni, interdisciplinarni tim je sestavi ravnatelj, učiteljica in druga strokovna delavka v 1. razredu, specialna pedagoginja, dečkovi starši in svetovalna delavka.

Deček Jan je s prilagoditvami, dodatno strokovno pomočjo in pomočjo spremljevalca uspešno dosegel standarde znanja za 1. razred in redno napredoval v 2. razred. V letošnjem šolskem letu 2022/2023 je Jan obiskoval 2. razred in je prav tako s prilagoditvami, dodatno strokovno pomočjo in pomočjo spremljevalca uspešno dosegel standarde znanja za 2. razred, tako da redno napreduje v 3. razred.

V tem šolskem letu smo se dogovorili za obisk ter predstavitev Zavoda za gluhe in naglušne

otroke v Ljubljani, v katerem imajo vzpostavljen poseben oddelek za otroke z avtizmom. Na sestanku smo bili prisotni učiteljica 2. razreda, specialna pedagoginja – izvajalka dodatne strokovne pomoči, spremljevalec otroka, otrokovi starši in svetovalna delavka šole. Na sestanku smo pridobili pomembne informacije o pristopih in načinu dela z otrokom z avtizmom, posredovali so nam strokovna gradiva in seznam strokovne literature.

S starši smo ves čas obiskovanja Jana vrtca in šole v rednem, sodelovalnem odnosu. Starša sta bila ob všolanju njunega sina seznanjena in se strinjala, da v kolikor bi ugotovili, da Janu zaradi njegovih posebnih potreb v šoli ne gre, se ne počuti dobro, sledi prešolanje na osnovno šolo s prilagojenim programom.

V delu z otroki s posebnimi potrebami je potrebno poudariti, kako zelo pomemben je reden, odprt in sodelujoč odnos vseh deležnikov v sistemu. Pomembno je, da poteka dobra in sprotna komunikacija, ker le to je pogoj, za uspešen napredek otroka v razvoju in tudi učnega uspeha. Pomembno je, da se morebitnih težavah, ovirah in nejasnostih takoj pogovorijo, se poišče najboljše možne poti, se postavi realne cilje in sklepe, katerim vsi deležniki nato sledijo.

Pomembno je stalno, strokovno izobraževanje tako strokovnih delavcev kot tudi spremljevalca. Pomembno je sodelovanje z drugimi osnovnimi šolami z izkušnjo šolanja otroka z avtizmom. Ves čas smo, po potrebi, tudi v sodelovanju z zdravstvenim domom. Vsa sodelovanja so v soglasju s starši otroka.

Ob šolanju otroka s posebnimi potrebami ne smemo pozabiti na druge otroke v oddelku, pomembno je, da smo tem otrokom na razpolago za vprašanja in pogovor, pomembno je, da se sošolcem otroka s posebnimi potrebami predstavi otrokove posebne potrebe na njim primeren način in se razume tudi njihovo morebitno stisko. Vsekakor pa je najbolj pomembno otrokom s posebnimi potrebami omogočiti, v kolikor je le to možno, vključitev v redno osnovno šolo z dodatno strokovno pomočjo v kraju bivanja otroka.

Literatura

Nacionalni kurikularni svet, Kurikularna komisija za svetovalno delo: Programske smernice, predšolska vzgoja v vrtcu, Svetovalna služba v vrtcu, Ljubljana 2008;

Nacionalni kurikularni svet, Kurikularna komisija za svetovalno delo: Programske smernice, program osnovnošolskega izobraževanja, Svetovalna služba v osnovni šoli, Ljubljana 2008;

Strokovna skupina pri Uradu za razvoj šolstva: Koncept dela program osnovnošolskega izobraževanja, Učne težave v osnovni šoli, Ljubljana 2008;

Področna skupina za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja; Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo, Primanjkljaji na posameznih področjih učenja, Ljubljana 2008;

Bryna Siegel: Pomoč otrokom z avtizmom pri učenju, načini obravnave za strokovnjake in starše, Didakta, Radovljica 2023;

Branka D. Jurišić: Otroci z avtizmom, priročnik za učitelje in starše, Pika, izobraževalni center, Ljubljana 2016;

Liz Hannah: Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra, priročnik za starše in strokovnjake v rednih šolah in vrtcih, Center za avtizem, Ljubljana 2009.

<https://www.avtizem.net/kaj-je-avtizem>.

RAZNOLIKE VLOGE VZGOJITELJA V VZGOJNEM ZAVODU – SE DOPOLNJUJEJO ALI SI NASPROTUJEJO?

Povzetek: Vzgojitelj v vzgojnem zavodu za mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami zavzema mnogotere vloge v življenju mladostnika. Vloge se med seboj prekrivajo, dopolnjujejo, bogatijo ena drugo. Včasih pa si tudi nasprotujejo, kar za vzgojitelja lahko predstavlja velik izziv, lahko pa tudi stisko. Kako delovati, vzgajati, poučevati, da mladostnik ne bo zmeden v odnosu z vzgojiteljem? Kako vzpostavljati odnos, ki bo hkrati strokoven in oseben? Kje postaviti mejo med empatičnim zavzemanjem za mladostnika in svojim osebnim življenjem? To so vprašanja, za katera je izredno pomembno, da si jih vzgojitelj zastavlja vedno znova, o njih razmišlja, jih ozavešča. Če si jih ne, lahko na eni strani deluje preveč birokratsko, tehnično, tudi hladno, na drugi strani pa poklicne odnose lahko vzame preveč osebno, kar v končni fazi lahko vodi v preobremenjenost, izgorelost, izgubo poklicnega smisla. V prispevku bom opisala različne vloge, ki se prepletajo v poklicnem življenju vzgojitelja.

Ključne besede: vzgojni zavod, vzgojitelj, odnos, vloge vzgojitelja, ravnotežje med vlogami

DIFFERENT ROLES OF AN EDUCATOR IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION - DO THEY COMPLEMENT OR OPPOSE EACH OTHER?

Abstract: The educator in the educational institution for adolescents with emotional and behavioural disorders takes on many roles in the life of the adolescent. The roles overlap, complement and enrich each other. Sometimes they also contradict each other, which can be a great challenge for the educator, but it can also be a hardship. How to act, educate, teach, so that the adolescent will not be confused in the relationship with the educator? How to establish a relationship that will be both professional and personal? Where do you draw the line between empathic advocacy for a young person and your personal life? These are questions for which it is extremely important that the educator asks them again and again, thinks about them, makes aware of them. If you don't ask those questions, on the one hand, you can act too bureaucratically, technically, even coldly, and on the other hand, you can take professional relationships too personally, which in the final stage can lead to overload, burnout, and loss of professional meaning. In the paper, I will describe the various roles that are intertwined in the professional life of an educator.

Key words: educational institution, educator, relationship, roles, balance between roles

1 Uvod

Mladostniki z vedenjskimi in čustvenimi motnjami, ki so z odločbo družinskega ali kazenskega sodišča nameščeni v vzgojni ali vzgojno izobraževalni zavod, praviloma bivajo v vzgojni skupini, ki zasleduje načela družinskega modela vzgoje. Kapaciteta takšnih skupin je od osem do deset mladostnikov obeh spolov (v izrednih okoliščinah tudi manj), za katere navadno skrbijo štirje vzgojitelji. Zaželeno je, da so tudi vzgojitelji obeh spolov. Delo vzgojiteljev večinoma zajema popoldanski, večerni, nočni in jutranji čas, dopoldan pa so mladostniki v šoli. Mladostniki v zavodu bivajo med tednom, konce tedna in počitnice pa načeloma preživljajo doma, razen v primerih, ko obstajajo okoliščine, zaradi katerih bivanje doma v danem trenutku ni mogoče. Tako običajno tudi med vikendi in počitnicami v zavodu ostaja vsaj nekaj mladostnikov.

2 Odnos kot vzgojiteljevo glavno vzgojno sredstvo

Edino pravo orodje vzgoje, ki ga imamo vzgojitelji v zavodih, kamor so vključeni otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (v nadaljevanju ČVM), je odnos. Zlasti pri mladostnikih, ki so v primerjavi z otroki že mnogo bolj izoblikovane osebnosti, ko so nastanjeni v zavod, je vzpostavljanje in vzdrževanje kvalitetnega, varnega in zaupnega odnosa zahtevna naloga, ki vključuje na eni strani osebne kvalitete vzgojitelja, torej njegov značaj, karakter in zavzetost za delo z mladimi, na drugi strani pa strokovno delo, podkrepljeno z znanstvenimi dognanji o tem, kakšne so razvojne značilnosti in potrebe mladostnikov, kako k njim uspešno in osmišljeno pristopati ter na kakšen način izvajati vzgojno izobraževalni

program, da bo mladostnik napredoval v svojem osebnostnem razvoju.

Čeprav vemo, da sta za vzpostavljanje odnosa vedno potrebna oba udeleženca, pa je odgovornost in iniciativnost za vzpostavljanje tega mostu zlasti v začetnih fazah vzgoje vedno na strani odraslega, torej vzgojitelja ali učitelja. Mladostniki s ČVM pogosto vstopajo v odnose z vzgojitelji v zavodih s slabimi izkušnjami z odraslimi v preteklosti. Mnogi so odraščali v neprimernem in nevzpodbujajočem družinskem okolju. Pogosto so bili prav zaradi narave svoje motnje izločeni iz vrstniških skupin in obravnavani v pisarnah strokovnih služb v vrtcih in šolah. Srečevali so se s strokovnjaki s področja poklicev pomoči različnih profilov, npr. s psihologi, pedopsihiatri, socialnimi delavci, terapevti, kar seveda ni nujno slabo, marsikdo od mladostnikov pa ob prihodu v zavod izrazi svoje prepričanje, da smo vzgojitelji le še eni izmed »njih«. Na strani vzgojitelja v tem trenutku je torej, da mladostnika sprejme z vso njegovo prtljago in začne z vzpostavljanjem odnosa, kar bo v bodoče njegovo glavno orodje vzgojnega delovanja.

3 Vloge vzgojitelja v odnosu z mladostnikom

Vzgojitelj v vsakem trenutku svojega vzgojnega delovanja v skupini zavzema določeno vlogo, od posameznika in situacije pa je odvisno, kako bo med različnimi vlogami vzdrževal ravnotežje oziroma katera vloga bo v določenem trenutku prevladala.

Nekatere vloge so bolj prijetne, povezovalne in odnosno usmerjene kot druge; sem spadajo vloge starša, starejše sestre/brata, kolegice/kolega, zaupnice/zaupnika, terapevtke/terapevta, učiteljice/učitelja, zagovornice/zagovornika, svetovalke/svetovalca, animatorke/animatorja itd. Druge vloge imajo bolj nadzorno funkcijo in so zato manj prijetne; to so vloge varnostnice/varnostnika, policistke/policista, sodnice/sodnika, mediatorke/mediatorja, sovražnice/sovražnika itd.

- Vloga starša

V določenem smislu vzgojitelji tekom bivanja mladostnika v zavodu nadomeščamo starše. Pri nekaterih od mladostnikov so starši tudi dejansko odsotni (so pokojni, na delu v tujini, so jim odvzete starševske pravice, prestajajo zaporno kazen...). Večina mladostnikov pa vsaj enega od staršev ima, a se je tekom odraščanja mladostnika v družini nekje zalomilo; starši navadno izražajo vzgojno nemoč in pomanjkanje avtoritete, nezmožnost mladostniku zagotoviti primerno strukturirano okolje, težave v vzpostavljanju in vzdrževanju pristnega čustvenega stika z mladostnikom, težave pri postavljanju meja ipd. Kjer so starši odsotni, smo vzgojitelji prvi in velikokrat edini odrasli, ki lahko vstopimo v vlogo starša; ker naj bi vzgojna skupina posnemala družinsko okolje in vzdušje, smo vzgojitelji tisti, ki to skupino vodimo, usmerjamo, smo na voljo za pogovor, opora v stiskah, nudimo učno pomoč, skrbimo za učenje pomembnih življenjskih navad (ustrezna prehrana, ravnanje z denarjem, skrb za čistočo in osebno higieno, načrtovanje prostega časa...), hkrati pa postavljamo meje, ki jih mladostnik nujno potrebuje za zdrav razvoj. V takšnih primerih, ko mladostnik dejansko ves svoj čas, tudi konce tedna in počitnice, preživlja v okviru zavoda, smo vzgojitelji zanj polno odgovorni, seveda pa tesno sodelujemo tudi s centrom za socialno delo, ki je navadno mladostnikov uradni skrbnik. Pri teh mladostnikih je še posebej pomembno, da zavestno gradimo na čustvenem povezovanju in ustvarjanju družinskega vzdušja.

V primerih, kjer mladostniki konce tedna in počitnice preživljajo doma, pa je starševska vloga vzgojitelja kljub vsemu prisotna, a manj izrazita; še vedno deluje kot starševska figura, ko je mladostnik v skupini, in opravlja enake naloge, kot naj bi jih starši, hkrati pa seveda tesno sodeluje z mladostnikovimi starši, ki so svojega otroka iz različnih razlogov zaupali vzgojni ustanovi. V teh primerih moramo biti posebej pozorni na to, da tudi s starši vzpostavljamo dobre, sodelovalne odnose, ki izključujejo pokroviteljstvo, vsevednost ali omalovaževanje, vključujejo pa soustvarjanje odnosov, pomoč družini, skupno odločanje o pomembnih vprašanih in upoštevanje predlogov in želja staršev. S starši tako pogosto komuniciramo preko telefona, občasno pa se dobimo na srečanjih v naši ustanovi ali na domu mladostnika,

kjer poskušamo vzpostavljati konstruktiven trikotnik mladostnik – starši – vzgojitelj. Skupaj s starši in mladostnikom se redno tedensko dogovarjamo, kako bo mladostnik preživel vikend ali počitnice doma in kako naj kot družina delujejo, da bodo imeli čim manj težav. Tudi tu je seveda čustveno povezovanje zelo pomembno, saj je predpogoj za to, da se bo mladostnik v zavodu počutil sprejetega in razumljenega in bo bivanje sprejel kot nekaj prijetnega in koristnega zanj.

Izrednega pomena je, tako kot v družinah, da smo vzgojitelji v vzgojnem delovanju med seboj usklajeni, torej da zasledujemo načela enotirne vzgoje in dajemo mladostniku jasna in enoznačna sporočila. V ta namen se vzgojitelji med seboj o mladostnikih in delu z njimi ogromno pogovarjamo, usklajujemo, delo načrtujemo. Vsi skupaj in seveda tudi skupaj z mladostnikom načrtujemo cilje, ki naj bi jih mladostnik zasledoval, ter poti, po katerih bo lahko do teh ciljev prišel. Vzgojitelji smo osebno različni, imamo različne vrednostne sisteme, zanimanja, prioritete, osebno zgodovino; prav zato je tako pomembno, da se v različnih situacijah sproti usklajujemo, preverjamo mnenja drugih vzgojiteljev in se dogovarjamo, kako bomo postopali, kaj bomo vzpodbujali, kaj dovolili ali prepovedovali, na kakšen način sporočali in postavljali meje. Idealno je, če smo vzgojitelji tudi osebno med seboj kompatibilni, se eden z drugim dobro počutimo, si zaupamo in med seboj nudimo pomoč v bolj zahtevnih situacijah. V tem smislu so dobri, sodelovalni in čustveno povezani odnosi med vzgojitelji prav tako pomembni, kot odnosi med staršema v družini.

- Vloga starejše sestre/brata

Ta vloga je v primerjavi z vlogo starša nekoliko bolj sproščena. Lažje in pogosteje jo zavzemajo vzgojitelji, ki so mladostnikom bližje po starosti. Za razliko od starševske vloge vloga starejše sestre/brata ne vključuje postavljanja meja, temveč dobronamerno svetovanje in poskuse vplivanja na mladostnika z vidika mladega odraslega, ki lahko že podaja nekatere svoje življenjske izkušnje ali govori o svojih napakah, hkrati pa je še vedno v podobnem življenjskem obdobju kot mladostnik. Ta vloga ima veliko funkcijo vzora mlademu človeku, njen potencial pa je izredno velik, saj je zaradi svoje neformalnosti in sproščenosti tako mladostniku kot vzgojitelju prijetna, velikokrat se vzpostavlja spontano in omogoča tudi veliko mero identifikacije mladostnika z vzgojiteljem.

- Vloga kolegice/kolega

Tudi ta vloga je lahko zelo prijetna, vendar je pri vzpostavljanju le-te potrebna določena mera previdnosti in distance. Vzgojitelj mora v vseh svojih vlogah ohranjati avtoriteto in kljub neformalnosti nekaterih ves čas delovati v poziciji odraslega in ne vrstnika. Mladostniki svoje vrstnike in prijatelje že imajo, manjkajo pa jim zanesljivi odrasli. Vzgojitelj se lahko torej v to vlogo postavi do te mere, da z mladostnikom sproščeno sodeluje v prostočasnih aktivnostih; z nekaterimi od mladostnikov, kar je zelo odvisno od ujemanja na osebni ravni, lahko vzpostavlja tudi bolj zaupne odnose; posluša mladostnika, ko govori o svojem svetu, izkušnjah, dogodkih, a jih ne sodi in ne ocenjuje z vidika odraslega, tudi če se mu določena vedenja ne zdijo primerna. Seveda pa mora biti vzgojitelj tudi v tej vlogi, čeprav je manj usmerjevalna ali svetovalna, pozoren, da s svojim odnosom in stališči ne utrjujejo morebitnih neprimernih vedenj mladostnika.

- Vloga zaupnice/zaupnika

Ta vloga je zopet zelo odvisna od ujemanja z mladostnikom na osebni ravni, hkrati pa je tudi zelo pogojena s tem, kakšne izkušnje ima mladostnik z odraslimi v dosedanjem življenju. Nekateri mladostniki odraslim zelo hitro zaupajo, so odprti in komunikativni, spustijo vzgojitelja v svoj notranji svet stisk, dilem in težav, sprejemajo pomoč, so dovtetni za pogovor. Takšni mladostniki vzpostavijo zaupen odnos tudi z več vzgojitelji. K drugim pa je težje pristopiti, težje je pridobiti njihovo zaupanje, več angažmaja je potrebnega, da mladostnik vzgojitelja spusti v svoj svet. Pogosto si tak mladostnik izbere enega vzgojitelja,

ki mu bolj zaupa in s katerim se verjetno dobro ujema tudi značajske in karakterne. Zna pa biti takšna vloga edinega zaupnika mladostniku za vzgojitelja zahtevna, saj tako sam, brez možnosti porazdelitve čustvenega bremena, nosi skrb za mladostnika in njegovo duševno dobrobit. Še zlasti se vzgojitelj lahko znajde v stiski, kadar mu mladostnik zaupa resnično težko ali travmatično izkušnjo, za katero izrecno želi, da ostane med njima. V takem primeru je dobro, da vzgojitelj poskuša mladostnika pripeljati do tega, da se zaupa vsaj še enemu od odraslih, ali pa pridobi mladostnikovo dovoljenje, da o tem govori še s kom. Na ta način se čustveno breme pri vzgojitelju porazdeli, o tem lahko govori še s kom, se posvetuje o nadaljnjih korakih, preverja ustreznost svojih reakcij.

- Vloga učiteljice, učitelja

Vzgojitelj mladostniku seveda pomaga tudi pri učnih obveznostih. Tudi tu je pripravljenost sprejeti pomoč večja, če je odnos med mladostnikom in vzgojiteljem dober. Tudi ta vloga občasno zahteva veliko mero vzgojiteljevega angažmaja v smislu, da mora zahtevano snov marsikdaj tudi sam dobro proučiti in se na pomoč pripraviti. Ni pa ta vloga tako čustveno obremenjujoča.

- Vloga zagovornice/zagovornika

Ta vloga vzgojitelja je lahko precej zahtevna, saj predvideva visoko stopnjo empatije, hkrati pa tudi veliko mero objektivnosti. V tej vlogi vzgojitelj nastopa npr. v različnih sporih med mladostniki, kjer poskušamo na konstruktiven način reševati konflikte med njimi, rezultat pa naj bi bil pomiritev spora, dogovor, kako vzdrževati korektne odnose naprej, opravičilo enega ali več mladostnikov, odsotnost nadaljnjih težav, preprečevanje nasilja ipd. Vzgojitelj v tej vlogi nastopa kot tisti, ki »svojega« mladostnika posluša in poskuša razumeti njegove motive za neustrezno vedenje, hkrati pa mora ostati objektivni in mladostniku osvetljevati načine, kako prevzeti odgovornost in spor zgladiti. Bolj formalno različico te vloge včasih zavzame vzgojitelj tudi na sodišču, kjer se mladostnik zagovarja za kazniva dejanja ali prekrške, če je seveda vzgojitelj kot predstavnik zavoda vabljen na sodišče. Še zlasti tukaj je potrebna visoka stopnja objektivnosti.

- Vloga animatorke/animatorja

Vloga animatorja je ena od bolj prijetnih vlog vzgojitelja. Predvideva veliko inovativnosti in angažiranosti ob hkratnem poznavanju potreb mladostnika in skupine. Ima velik potencial v smislu grajenja dobrih odnosov, saj pripomore k prijetnemu vzdušju, dobrim izkušnjam, povezovanju vzgojitelja z mladostniki na neformalni ravni, spoznavanju mladostnikov, približevanju zavoda mladostnikom... Pomembno je, da vzgojitelj upošteva tudi predloge in želje mladostnikov, omogoča konstruktivno preživljanje prostega časa, ki bo všeč vsem, išče načine za pridobivanje morebitnih sponzorskih sredstev, usmerja mladostnike k aktivnostim, ki niso povezane z ekrani, vzpodbuja zdrav življenjski slog in širi obzorja zanimanja mladostnikom.

- Vloga varnostnice/varnostnika

To je prva od manj prijetnih, a pri našem delu zagotovo večkrat prisotnih vlog. Zagotavljati moramo tudi pregled in nadzor nad dogajanjem, sploh kadar pri mladostnikih vre od različnih dogodkov, sporov, čustev in lahko pride do rizičnih situacij, kot so pretepi, kraje, lahkomišelnost ali nevarno vedenje, vnos nedovoljenih stvari ali predmetov ipd. Vzgojitelj mora ostati priseben, trden, reagirati mora z avtoriteto in včasih tudi fizično preprečiti neprimerno ali nevarno vedenje. V največji možni meri mora zagotavljati tako fizično kot psihično varno okolje za vse, se pa moramo zavedati, da vedno nismo in ne zmoremo biti uspešni. Takrat se obrnemo na sodelavce ali v skrajnem primeru pokličemo policijo.

- Vloga policistke/policista

Ta vloga je mišljena kot pozicija, kjer prav tako vzgojitelji delujemo v smislu nadzora in

ugotavljanja dejstev. Včasih je kakšno situacijo potrebno podrobno raziskati, ugotoviti, kdo je kaj rekel, kdo je npr. prinesel nevarne predmete, kakšen je bil pri tem njegov namen, kdo je začel s provokacijami, kako se je drugi odzval, kdo je vnesel nedovoljene snovi (npr. nedovoljene psihoaktivne substance, alkohol), komu jih je ponudil, ali jih je preprodajal... Če z mladostniki ali večino njih nimamo vzpostavljenih dobrih odnosov, bomo v tej vlogi popolnoma neuspešni. Mladostniki se bodo odvrnili od nas in pogosto držali skupaj, tudi če so sicer v sporu. Lahko pa smo vsaj delno uspešni, če nam mladostniki zaupajo, da kljub vsemu delujemo v njihovo dobro. Damo jim vedeti, da vsak človek dela napake, ki pa navadno niso nepopravljive. Mladostniki morajo vedeti, da bodo sprejeti kljub neprimernemu vedenju, dati jim moramo možnost, da dobijo uvid v to, kar delajo narobe, ter možnost, da neprimerna vedenja spremenijo.

- Vloga sodnice/sodnika

Tudi ta vloga se v sporih med mladostniki občasno pojavlja, zlasti jo večkrat od nas pričakujejo prav mladostniki. To je težka in neprijetna vloga in navadno jo poskušamo nadomestiti z vlogo mediatorja v sporih.

- Vloga mediatorke/mediatorja

To je zelo pogosta vloga pri našem delu, za katero je dobro oziroma nujno potrebno, da si pridobimo določena specifična znanja s področja mediacije in reševanja konfliktov. To, kako bomo obravnavali nek konflikt, je tudi dober ali slab zgled mladostnikom, kako bodo v prihodnje sami ravnali v podobnih situacijah. Nekoliko se ta vloga prepleta z vlogo zagovornika, se pa od nje razlikuje v tem, da je mediator lahko samo eden, ki resnično zavzema nevtralno pozicijo in se ne postavlja na stran nikogar v določenem sporu. Če je vzgojitelj dobro podkovan in učinkovit v tej vlogi, pridobi med mladostniki določen ugled in nanj se bolj pogosto obračajo, ko konflikta ne zmorejo sami rešiti. Zato ta vloga, če je vzgojitelj suveren in samozavesten v svojem delovanju, ni nujno neprijetna.

- Vloga sovražnice/sovražnika

Ta vloga je seveda najbolj neprijetna in nihče, ki dela z mladimi, si je ne želi. Se pa moramo kljub vsemu zavedati, da je upiranje avtoritetam značilnost mladostniškega obdobja, vzgojiteljeva naloga pa je, da postavi mejo. Zato bomo zagotovo občasno pristali tudi v tej vlogi, takšna je narava našega poklica. Zato je tako izrednega pomena, da se vsak trenutek trudimo za dobre odnose in da vzgojitelj vedno prevzema pobudo v izgrajevanju odnosov. Če bodo odnosi dobri, povezani in konstruktivni, nas mladostniki ob postavljanju meja, prepovedih, kritiki vedenja, graji, posledicah, kazni ipd. ne bodo zavračali in ne bodo v nas videli nekoga, ki je proti njim in jim želi slabo.

Zaključek

Vzgojitelj torej ves čas prehaja med različnimi vlogami. Včasih je dlje časa v eni vlogi, zlasti ko je vzgojna skupina bolj stabilna, so tudi odnosi med člani skupine bolj konstruktivni in sodelovalni ter ima z vsemi ali večino mladostnikov dober in trden odnos. Včasih pa med različnimi vlogami prehajamo tudi v okviru enega dneva; takrat je delo bolj dinamično, turbulentno in seveda s tem tudi bolj zahtevno. Vzgojitelj mora vse te vloge samoreflektirati, o njih razmišljati, načrtovati strategije prehoda iz ene vloge v drugo, samokritično evalvirati svoje delovanje in ga spreminjati s ciljem, da bo v vseh vlogah deloval konstruktivno in osmišljeno. Zavestno se mora odločati tudi o tem, kako optimalno vzpostavljati ravnotežje med zasebnim in poklicnim življenjem. Poklic vzgojitelja je poleg službe namreč tudi poslanstvo, kjer se vedno prepletata oba pola vzgojiteljevega življenja.

IZOBRAŽEVANJE NOVIH GENERACIJ IN PRETEKLE IZKUŠNJE

Povzetek: Udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa se srečujejo z nenehnimi izzivi sodobnega časa. V učni proces je potrebno vnašati venomer nove, sodobne in inovativne pristope, hkrati pa je potrebno zagotoviti ustreznost in učinkovitost le-teh. Poučevanje novih generacij bo moralo vključevati inovativne učne oblike in metode, ki se razlikujejo od tradicionalnih, hkrati pa bo potrebno zagotoviti uspešno učno okolje. Uporaba tehnologije vsakodnevno zaznamuje življenje udeležencev učnega procesa, zato bo spletni generaciji učencev tekom šolanja potrebno ponuditi in vključiti v pouk pravišnje mero sodobne tehnologije. Vključevanje spletnega izobraževanja in pogostejšo uporabo računalniških orodij pri pouku zahteva smiselno načrtovanje ter veliko znanja, veščin in časa, da ne bi postal takšen način poučevanja le slab nadomestek klasičnega. Izobraževanje novih generacij bo moralo temeljiti tudi na preteklih izkušnjah. Razgovor, razlaga, razprava in sodelovalno učenje bodo tudi v prihodnosti učinkovita orodja uspešnega sodelovanja in poučevanja. Najsodobnejša tehnologija in digitalizacija pouka ne moreta nadomestiti izobraževanja v živo, ki vključuje odprte razprave, veliko gibanja, samostojnega dela in praktičnih vaj. Poleg zadovoljstva, ki je merljiv z učnim uspehom, sta v šolskem prostoru zelo pomembna dejavnika tudi gibanje, dobro počutje, umirjenost in čuječnost.

Ključne besede: izobraževanje, tradicija, splet, inovativnost, digitalizacija, čuječnost.

EDUCATION OF NEW GENERATIONS AND PAST EXPERIENCES

Abstract: The participants of the educational process are facing the constant challenges of modern times. It is crucial to insert new, modern and innovative approaches into the learning process, and at the same time, it is necessary to ensure their relevance and effectiveness. Teaching the new generations will have to include innovative teaching forms and methods that are different from traditional ones and at the same time, it will be necessary to ensure a successful learning environment. The use of technology characterizes the lives of the participants of the learning process daily, so the right amount of modern technology during schooling will need to be offered and included in the lessons of the online generation of students. Including online education and the frequent use of computer tools in lessons requires meaningful planning and a lot of knowledge, skills and time, so that such a teaching method does not become a poor substitute for the classical one. The education of new generations will also have to be based on past experiences. Conversation, explanation, discussion and collaborative learning will continue to be effective tools for successful collaboration and teaching in the future. The latest technology and digitization of lessons cannot replace live education, which includes open discussions, lots of movement, independent work and practical exercises. Besides satisfaction, which can be measured by academic success, movement, well-being, calmness and alertness are also very important factors in the school environment.

Keywords: education, tradition, web, innovation, digitization, mindfulness.

1 Uvod

Učitelji se pri opravljanju svojega poslanstva vedno znova srečujejo z različnimi izzivi sodobnega časa, ki jim morajo biti kos, da lahko uspešno opravljajo in nadaljujejo svojo poklicno pot. Nemalokrat se morajo prilagoditi in ustreči zahtevam delovnega okolja: vodstvu zavoda, sodelavcem, staršem in učencem, ki pred njih sleherni dan postavljajo nova vprašanja in nove zahteve. Zaradi vedno novih nalog in izzivov, ki jih je potrebno izpolniti in rešiti, je postala vloga učitelja v sodobni družbi zelo zahtevna. V sodobnem šolskem prostoru je potrebno pouk organizirati tako, da je učencem čim bolj zanimiv, ob tem pa morajo usvojiti vrsto veščin, novega znanja in učnih ciljev. Učna snov mora biti ob koncu šolskega leta predelana po učnem načrtu, ki mu je smotrno slediti skozi celotni ocenjevalni obdobji. Učitelji se ob obilici učnih vsebin in drugih dejavnosti, ki vzporedno potekajo na šoli, večkrat znajdejo v stiski, predvsem proti koncu ocenjevalnih obdobji. Podobna situacija se pojavi pri njihovih učencih, ki zaradi preobilice zahtev sodobnega časa, občasno odpovejo ali počasneje napredujejo na določenem predmetnem področju.

V prihodnjih letih se obeta prenova šolskega sistema in veliko se govori in piše v najrazličnejših medijih, kakšna naj bi bila šola v prihodnosti. V slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu se obeta digitalizacija šolstva, ki bo povezovala znanje z dostopnim digitalnim orodjem ter inovativne pristope v šolskem prostoru. Digitalizacije v šolstvu se nekateri bojijo,

saj menijo, da bodo otroci ostali brez pomembnih znanj, kot je na primer pisanje z roko, spet drugi pozdravljajo korak naprej, ki ga bo potrebno kmalu prestopiti. Digitalizacija se v našem šolskem sistemu pojavlja že nekaj časa z uporabo interaktivnih digitalnih platform in bogatih zbirk interaktivnih gradiv, ki jih uporabnikom ponujajo različne založbe.

Uporabi računalniške tehnologije in pametnih naprav se je v današnjem času nemogoče izogniti, vedno bolj postaja del našega vsakdana in zato je tako pomembno, da jo znamo pravilno uporabljati. Le tako nam lahko olajša številne dejavnosti in odpravi mnoge nejasnosti. Pametni telefoni so postala večnamenski in stalni spremljevalci v našem vsakodnevem življenju pri mnogih opravilih. Zaradi tako pomembne vloge v življenju slehernika je tudi izrednega pomena, da se učencem pravilno predstavi njihova namenska uporabnost. Pri nas so osnovne šole opremljene z različnimi digitalnimi orodji za usvajanje digitalnih kompetenc. Poleg računalniških učilnic so opremljeni tudi ostali prostori z elektronskimi zasloni, interaktivnimi tablamami, projektorji, prenosnimi računalniki, tablicami in ostalimi digitalnimi pripomočki. Učitelji se udeležujejo mnogih izobraževanj in seminarjev, kjer si pridobivajo prepotrebne veščine, da lahko znanje kvalitetno predajajo naprej svojim učencem.

Obvladovanje in pravilna uporaba računalniške tehnologije je nujna za življenje in delo v današnjem šolskem prostoru, z bliskovitim razvojem bo v izobraževanju v prihodnosti gotovo še pridobivala na veljavi. Snovalci učnega procesa pri vsem tem ne smejo pozabiti, da učenci za pravičen razvoj potrebujejo tudi dovolj gibanja. Telovadba spodbuja delovanje možganov. Ena izmed raziskav je pokazala, da se je učni uspeh četrtošolcev izboljšal, če so pred pisanjem testa dvajset minut telovadili. Telesna aktivnost in dobra telesna pripravljenost vzpostavi ravnotežje kemičnih snovi v možganih, kar pripravi možgane na učenje in eventualno izboljša kognicijo (Prgič, 2018). Učenci se tekom učnega procesa ter usvajanja novih učnih vsebin pogosto tudi utrudijo in postanejo razdražljivi. Nekateri ne zmorejo pozorno prisluhniti, postanejo napeti in izčrpani ter na ta način motijo učni proces. Čuječnost je ključ vsake dobre in uspešne vzgoje in predstavlja podlago, na kateri temeljijo vse vzgojne metode. Brez čuječnosti je odgovornost samo ena od najpogostejših ponavljanih besed brez vsebine. Šele čuječnost ali budnost razgrne vse pomene in koristi odgovornosti. Vsaka od nepogrešljivih kvalitet dobi pri vzgoji svoj pomen le, če jo pregnetemo s čuječnostjo (Škobalj, 2017). Zaradi koristi, ki jih čuječnost prinaša v vsakodnevno življenje, se lahko odločimo, da ta način načrtnega usmerjanja pozornosti, opazovanja in doživljanja sedanjega trenutka približamo učencem tako, da se bodo z našo pomočjo in usmerjanjem lotili raziskovanja in odkrivanja. Novosti prinašajo veliko dela in vloženega truda, obenem pa tudi neskončno paleto možnosti, ki pripeljejo do sprememb na bolje. Čuječnost je prav tako ena izmed tehnik, ki se že nekaj časa izvaja v našem šolskem okolju in prav gotovo se bo tudi v prihodnosti.

2. Uporaba računalniške tehnologije v vzgojno-izobraževalnem procesu

Poučujem na Osnovni šoli Koroški jeklarji, kjer že vrsto let uvajamo v učni proces digitalne vsebine, ki so primerne učenčevi razvojni stopnji. Na voljo imamo opremljeno računalniško učilnico, ki jo lahko koristijo učenci od prvega do devetega razreda. Na šoli obstaja tudi razvojna skupina učiteljev, ki še bolj podrobno spremlja novosti na področju digitalizacije, nato pa organizira izobraževanja z uporabnimi informacijami za sodelavce. Z interaktivnimi tablamami, elektronskimi zasloni, projektorji so opremljene tudi ostale učilnice, zato lahko že vrsto let uporabljamo interaktivna učna gradiva in na ta način obravnavamo nove vsebine in popestrimo učni proces. Poleg ustaljenih digitalnih platform se pogosto poslužujemo še ostalih internetnih vsebin in nalog na spletu.

V letošnjem šolskem letu sem se s tretješolci pridružila interesni dejavnosti računalniško opismenjevanje. Kljub temu, da je dejavnost bila predvidena enkrat na teden eno šolsko uro po pouku, so bili učenci navdušeni in so se nanjo v večini prijavili. Na začetku izvajanja interesne dejavnosti so učenci pridobili osnovna znanja računalniškega opismenjevanja, ki so potrebna za razumevanje in samostojno uporabo računalnika. V naslednjih urah so

se ta znanja nadgradila, poglobila in razširila z uporabo osnovne programske opreme in računalniških omrežij. Ves čas računalniškega opismenjevanja je bila v ospredju aktivna vloga učencev in njihov osebni, strokovni in jezikovni razvoj. Poleg pridobivanja spretnosti računalniškega opismenjevanja je omogočala izpeljava interesne dejavnosti učencem tudi zapise besedil in izdelavo estetskih izdelkov ter s tem kakovostnejše uresničevanje ciljev izobraževanja.

Pred pričetkom izvajanja interesne dejavnosti je bilo potrebno pripraviti natančen načrt izvedbe in skozi šolsko leto slediti zastavljenim operativnim ciljem: naštejejo in pokažejo sestavne dele računalnika, primerno ravnajo z računalniki in ostalo tehnologijo, zavedajo se razširjenosti računalnikov, poznajo različne vrste osebnih računalnikov, vklopijo in varno izklopijo računalnik, računalnik upravljajo z miško, računalnik upravljajo s tipkovnico, v programu za urejanje besedila napišejo besedilo, rišejo z računalniškim programom, z računalniškim programom ustvarijo predstavitev (Lipovec ... [et al.], 2022).

Na interesno dejavnost so prihajali učenci z različnim predznanjem o uporabi računalniških orodij. Ko so se vsi naučili prvotnih spretnosti, so začeli usvajati osnovna pravila in postopke za ustvarjanje PowerPointove predstavitve. Znanje so najprej usvajali frontalno, skupaj z učiteljico, diapozitive so sproti shranjevali v mapo in na ključek. Nekateri so bili nad tovrstnim delom zelo navdušeni in so z izdelavo predstavitev nadaljevali tudi doma, spet drugi so potrebovali več spodbude in individualne pomoči.

V okviru naravoslovnega dne so bolj vešč učenci samostojno, nekateri pa ob pomoči učiteljice in vrstnikov, izdelali PowerPointovo predstavitev dediščine domačega kraja. V matični učilnici so s pomočjo interaktivne table govorno nastopili pred sošolci in tako predstavili svoje izdelke. Spoznavanje računalniških orodij se v šoli pričinja že v prvem razredu, poznavanje smotrne uporabe pa je v današnjem življenju nujno. V šoli v prihodnosti bo uporaba računalniških tehnologije skupaj z umetno inteligenco v veliki meri nadomestila klasične metode poučevanja z delovnimi zvezki na šolski klopi in reševanjem delovnih listov. Danes se lahko učitelj sam odloča, v kolikšni meri bo interaktivne naloge posredoval svojim učencem, da jim po pouk zanimivejši, računalnik pa igriv in zanimiv pomočnik pri različnih predmetnih področjih. S prenovo šolskega sistema in digitalizacijo pouka pa se v šoli v prihodnosti po pričakovanjih obeta še več tovrstnih vsebin in ur preživetih na spletu in s spletom. Z nadaljnjim razvojem umetne inteligence se bodo zagotovo spremenila naša življenja na bolje, vendar vse širša uporaba sistemov umetne inteligence prinaša različna tveganja in neustrezno zasnovana prav gotovo tudi veliko škode.

3 Pomembnost gibanja pri pouku

Učenci ogromno časa presedijo. Postal so del nove družbe sedečih ljudi, ki jim je bližje mirovanje kot gibanje. Vedno bolj se izpostavlja dejstvo, da je telovadba nujna za delovanje možganov. Telesno aktivni in bolj fizično pripravljene učenci dosegajo tudi boljše učne rezultate. Za spodbujanje rasti možganskih celic je gibanje nujno in telesno aktivnost je zato potrebno vnašati v učni proces.

Šest načel gibanja z namenom (Prgič, 2018):

1. Pripravimo možgane na učenje.

Številni raziskovalci in teoretiki menijo, da lahko točno določeni telesni gibi pripravijo možgane na učenje ali pa izboljšajo njihovo delovanje. Eden izmed ciljev možganom prilagojene učilnice je, da z njo ustvarimo učno okolje, ki bo skladno z dognanji o delovanju možganov.

2. Odmor za možgane.

Cilj odmora je ravno to, kar že sama beseda nakazuje: da se možgani spočijejo od učenja.

3. Spodbujanje k telovadbi in boljši telesni pripravljenosti.

Učenci se v šoli gibljejo pri urah športa, vendar jih učitelji lahko spodbujajo h gibanju tudi v

učilnici. Med poukom lahko učenci vstanejo in naredijo nekaj hitrih vaj, kar jim bo povrnilo koncentracijo.

4. Ustvarjanje medsebojne povezanosti v razredu.

Med gibalnimi aktivnostmi učenci razvijajo komunikacijske spretnosti, imajo občutek pripadnosti, večjo samozavest ...

5. Obnavljanje snovi.

Učno snov lahko obnovimo v vseh etapah učne ure, to pa lahko naredimo s pomočjo gibanja.

6. Poučevanje snovi.

Pri implicitnem učenju sta hkrati dejavna telo in možgani, zato se takrat lažje učimo in si naučeno tudi lažje zapomnimo.

Z dovoljenjem, da se lahko gibljejo po učilnici, učenci na poceni in preprost način zadovoljujejo svoje potrebe. Tradicionalni način poučevanja se lahko večkrat zamenja z implicitnim, na ta način pa se med učenci okrepi občutek pripadnosti, ustvari se stabilno okolje za optimalno delovanje možganov. Preden se začnejo v razredu izvajati gibalne aktivnosti, je potrebno učencem podati preprosta, jasna navodila o primernem vedenju, gibalne aktivnosti pa naj bodo časovno omejene, da učenci ostanejo osredotočeni na nalogo. Aktivnosti se lahko izvajajo: na začetku dneva, pred učenjem novega koncepta, med učnimi aktivnostmi, kadar se začnejo učenci dolgočasiti, kadar so učenci nemirni; pred, med in po preizkusih znanja, med poučevanjem in obnavljanjem snovi (Prgič, 2018). Obstaja cel nabor vaj in iger, s pomočjo katerih lahko v razredu sledimo vsem šestim načelom gibanja z namenom. V svojem oddelku jih pogosto vključujem v učne ure, učenci pa jih z veseljem izvajajo.

Primer: Zamrznjen ples

1. Učenci naj vstanejo in si poiščejo svoj prostor.
2. Zavrtite zabavno in živahno glasbo, na katero bodo lahko plesali.
3. Ko glasbo ustavite, morajo učenci obstati v točno tistem položaju, v katerem so bili v trenutku, ko je nastala tišina (Prgič, 2018).

Vključevanje gibalnih dejavnosti med poukom postaja vedno bolj priljubljena dejavnost, učenci na ta način doživljajo učno snov s telesom, spodbuja se povezava um-telo. Tudi v prihodnosti bodo tovrstne aktivnosti v izobraževanju igrale pomembno vlogo, saj se že danes pojavljajo različne težave pri učencih ravno zaradi premalo gibanja in prepogoste uporabe elektronskih naprav.

4 Čuječnost v vzgoji in izobraževanju

Poleg vključevanja gibalnih dejavnosti, ki pozitivno vplivajo na razvoj mnogih sposobnosti, je čuječnost prav tako ena izmed inovativnih tehnik, ki jo različni strokovnjaki priporočajo za vzpostavitev nadzora nad lastnim umom in telesom. Vaje za povečevanje čuječnosti zelo vplivajo na zdravje, dobro počutje in srečo. Dandanes se toliko stvari ne zavedamo, delujemo, kot da smo na avtopilotu in nas vodi nekdo drug. Ampak to navado lahko spremenimo tako, da usmerjamo pozornost na telo, da se začnemo čutiti prisotni v njem, da se zavedamo svojih občutkov in okolice.

Čuječnost lahko postane del našega vsakdanjika, zato se lahko vaje začnejo izvajati že med časom, ki ga učenci preživijo v šoli. Ko učenci prestopijo šolski prag, so njihove sposobnosti zelo različne. Vsak posameznik je drugačen in ima svoje posebnosti in lastnosti. Pri delu je vse pogostejše opaziti, da je vedno več učencev, ki imajo zelo nizko stopnjo koncentracije in kratkotrajno pozornost. Pri pouku so zelo nemirni in se težko osredotočijo na vsebine, ki so predmet obravnave. Učence je zato potrebno na zanimiv in prijazen način podpreti, da urijo spretnost čuječnosti in jo razvijajo z redno dnevno disciplino, kajti le tako lahko postane del njihovega vsakdana. Vaje čuječnosti se lahko izvajajo vsak dan pri večini dejavnosti, ki potekajo v razredu. Na ta način se krepi pozornost in vedenje, kako biti v sedanjem tre-

nutku. Kot primer navajam, kako sem s svojimi učenci vadila čuječnost pri šolskem predmetu. Eden izmed ciljev likovne umetnosti je tudi sproščeno likovno izražanje z različnimi materiali. Odločili smo se, da bomo imeli med poukom likovne umetnosti razredno čajanko, s priporočilom, da čaj pijemo počasi, po požirkih, čuječe. Med pitjem smo ga večkrat poduhali, da smo občutili toploto. Nato so učenci narisali čajne skodelice in jih po lastnih idejah in navdihu okrasili z različnimi barvami.

Zaključek

Izobraževanje v prihodnosti bo prav gotovo vsebovalo komponente učnih metod in oblik, ki so že uveljavljene v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Kljub bliskovitemu razvoju znanosti se bodo določene aktivnosti ohranile in nadaljevale kot del tradicije. Prihodnje generacije se bodo po napovedih spoprijemale z izzivi digitalizacije in umetne inteligence, ki jim bo verjetno pri izobraževanju v pomoč, ampak jo bo potrebno v šolski sistem uvajati previdno, preudarno, smiselno in namensko, da bo resnično dosegla pravi namen. Potrebno bo tudi upoštevati svarila, da so učenci gibalno premalo razviti, nekateri celo okorni zaradi premalo gibanja in ubadanja z elektronskimi napravami. Gibanje bo tudi v prihodnosti nujno potrebno uvajati v izobraževalni sistem, ne samo pri urah športa, ampak tudi pri drugih predmetnih področjih. Poleg telesnega zdravja bo v prihodnosti še več pozornosti treba nameniti duševnemu zdravju in čustveni inteligenci prihodnjih generacij učencev. Izvajanje različnih inovativnih tehnik za umirjanje duha in usmerjene pozornosti bo gotovo zavzemala pomembno mesto v izobraževanju v prihodnosti.

Literatura

- Lipovec, M. ... [et al.] (2022). Digitalček. Ljubljana: Rokus Klett.
- Prgič, J. (2018). Kinestetični razred. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
- Škobač, E. (2017). Čuječnost in vzgoja. Maribor: Ekološko-kulturno društvo za boljši svet.

GOZDNE SKRIVNOSTI

Povzetek: Pouk na prostem omogoča učenje, igranje in ustvarjanje na svežem zraku. Z igro otroci krepijo kreativnost in sodelovanje v skupini. Gozd je učilnica življenja, je prostor, ki začara skoraj vsakega otroka. Ponuja nam vrsto zvokov, vonjav, dotikov in praktičnega preizkušanja. Spodbuja otroško domišljijo in omogoča ustvarjalnost, radovednost do raziskovanja in spoznavanja novega. Otroci aktivno sodelujejo pri nalogah in ob tem pridobivajo nova znanja. Pouk v naravi lahko začutijo z vsemi čutili. Tako pridobijo pristen stik z naravo ter jo zato bolje razumejo, cenijo in varujejo. Danes otroci vse več časa sedijo in se ne gibajo dovolj. Zato je pomembno, da dopoldan preživijo v gibanju in na svežem zraku.

Ključne besede: otrok, igra, narava, gozd, čutila, gibanje

FOREST SECRETS

Abstract: Outdoor lessons or teaching and learning in nature provide opportunities to learn, play and create in the fresh air. Throughout the play, children are learning and strengthening their own creativity and teamwork. The forest is a classroom of life, a place that enchants almost every child. It offers a range of sounds, smells, touches and hands-on experience. It stimulates children's imagination and enables creativity, curiosity to explore and learn new things. Children actively participate in the tasks and learn new skills along the way. They can experience nature lessons with all their senses. They gain a genuine contact with nature and therefore they can better understand, value and protect it. Nowadays, children spend more and more time sitting and don't get enough exercise. It is therefore important that they spend the mornings moving and enjoying the fresh air.

Keywords: child, play, nature, forest, senses, movement

1 Uvod

Igra je pomembna aktivnost otrokovega življenja. Šola, ki je naklonjena otroku, ne more brez igre, ker je to temeljna potreba otrok. V začetku šolanja se veliko časa nameni igri in nabiranju znanja preko nje. V igri raste ustvarjalnost, samostojnost in veselje do učenja. Narava je prostor, v katerem se ogromno naučimo. Pozitivne izkušnje na prostem so tisto, s čimer otrokom že od malih nog približamo naravo in življenje v njej. Učilnica v naravi je zelo učinkovita metoda učenja učencev, saj njihovo učenje temelji na izkustvenem učenju. Učenje v naravi je veliko bolj zanimivo kot učenje v učilnici. Znanje prejeta preko več ali vseh čutil pa je trajnejše. Gozd je prostor, kjer delamo v sozvočju z naravo gozda in naravo otrok. Učenje v naravi skriva v sebi nekaj več - otrokom ne omogoča samo doživljanje narave, ampak pozitivno doživljanje samih sebe in svojih prijateljev. Razvija se občutek za skupino, krepi se socialna mreža. Nemir, nepozornost, občutek utesnjenosti, stres, tekmovalnost, pomanjkanje samozavesti se v naravi umaknejo ustvarjalnemu navdihu in sodelovanju.

2 Pouk na prostem

Najširša opredelitev pouka na prostem je, da je to organizirano učenje, ki poteka zunaj šolskih stavb (Skribe Dimec, 2014). Najpogostejša sta dva pristopa, in sicer pouk na prostem kot samostojno učenje (učitelj pusti učencem, da samostojno odkrivajo, izkušajo, doživljajo) in pa kot vodeno učenje (učitelj učencem poda navodila za dejavnosti, ki jih učenci izvajajo na prostem). Tudi trajanje pouka na prostem je različno. Lahko traja nekaj minut, eno ali dve šolski uri, vse dopoldne, ves dan (enodnevna ekskurzija) ali več dni (naravoslovni tabori, šole v naravi). Pouk na prostem je pouk zunaj učilnice in lahko poteka na najrazličnejših lokacijah: v okolici šole, naravi ali urbanem okolju (ulice, ustanove), na kmetijah, v živalskih in botaničnih vrtovih, muzejih na prostem... Pouk na prostem je najučinkovitejši, ko so v dejavnosti vpletene sestavine ustvarjalnosti in medsebojnega sodelovanja. Pomembno je, da se vsebine medpredmetno povezujejo in da v učencih vzbujamo radovednost ter predvsem čustva in doživljanje (Šebjanič, 2018).

2.1 Načrtovanje dejavnosti pouka na prostem

Načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela je proces, katerega rezultat je priprava. Pri načrtovanju pouka učitelj odloča o strategijah poučevanja, organiziranju dejavnosti, oblikah sodelovanja, razvijanju različnih znanj (Budnar idr., 2006, str. 20).

Pomembno je, da učitelj pouk na prostem vnaprej in ciljno načrtuje. Glede na to naj izbere ustrezne dejavnosti.

Kako do pouka na prostem?

Zelo pomembno je okolje, ki ga imamo na voljo. Sprejmemo, kar imamo. Glede na okolje izberemo ustrezne dejavnosti za pouk na prostem.

Pouk na prostem načrtujemo redno in sistematično. Z rednim dnevnim ali tedenskim izvajanjem pouka na prostem se otroci začnejo povezovati s svojim okoljem in imajo priložnost razvijati vrednote in stališča. Otroci začnejo opazovati razlike v naravi (npr. med letnimi časi) ter svojo povezanost z naravo.

S poukom na prostem spodbujamo tudi timsko povezovanje. Odprejo se nove priložnosti za učenje.

Učitelj razrednega pouka ima to prednost, da poučuje več predmetov in da mu to omogoča lažje medpredmetno načrtovanje dejavnosti, ki bodo vključevale cilje in vsebine različnih predmetov. Pri pouku na prostem je potrebno vključiti dinamiko različnih oblik dela: individualno delo, delo v paru in skupini, ki zahtevajo sodelovanje. Delo moramo prilagoditi tako, da vključimo različne stile učenja in jim omogočimo razvoj socialnih veščin.

2.2 Prednosti pouka na prostem

Pri svojem delu sem opazila, da ima pouk na prostem veliko prednosti, ki prispevajo k boljšemu učenju in vplivajo na celoten razvoj učenca. Zagotavlja bogatejše in bolj celovite učne izkušnje, ki jih otroci lahko uporabijo pri vseh vidikih svojega življenja.

- Pouk na prostem omogoča učencem, da imajo stik z naravo, da se z njo povežejo. Lahko opazujejo živali, rastline, raziskujejo naravne pojave in izvajajo različne praktične naloge.

- Pri delu so otroci aktivni in s tem tudi bolj motivirani za učenje. Snov hitreje razumejo in si jo tudi lažje zapomnijo.

- Spodbuja medsebojno sodelovanje med učenci. Pri skupinskih nalogah in izzivih spodbuja delitev mnenj, komunikacijo in medsebojno spoštovanje. Otroci se učijo tudi pomembnih socialnih veščin, kot so vodenje, sodelovanje in reševanje konfliktov.

- Spodbuja tudi gibanje in telesno aktivnost, saj otroci v naravi hodijo, tečejo, skačejo, se kotalijo... Redna telesna aktivnost lahko izboljša koncentracijo in splošno dobro počutje učencev.

- Omogoča doseganje različnih učnih izkušenj, ki jih ni mogoče doseči v učilnici. Otroci lahko raziskujejo, razvrščajo, iščejo razlike in podobnosti v naravi, poslušajo, se dotikajo, vonjajo in celo okušajo. Vse to pripomore k boljšemu razumevanju snovi.

- Omogoča povezavo z okoljem, v katerem živijo: obisk muzejev, okoliških kmetij, zgodovinskih znamenitosti... Otroci se ne učijo le iz knjig in posnetkov, ampak se soočajo z dejanskimi situacijami, problemi in izzivi. To jim omogoča boljše razumevanje in uporabo znanja v resničnem svetu.

- Pri pouku so bolj sproščeni kot v zaprtih učilnicah. Narava, svež zrak in gibanje pomirjujoče vplivajo na otroke. Sproščeno učno okolje spodbuja boljšo koncentracijo in počutje med učenci.

2.3 Pomanjkljivosti pouka na prostem

Poleg prednosti pa sem pri samem delu opazila tudi nekaj pomanjkljivosti poučevanja na prostem.

- Pouk je odvisen tudi od vremenskih razmer. Slabo vreme (dež, veter, zelo visoke temperature) lahko ovirajo ali preprečijo poučevanje na prostem.

- Pri poučevanju lahko prihaja do težav pri vzdrževanju discipline. Zunaj štirih sten razreda

je skupino težje nadzirati, saj je na prostem več svobode.

- Organizacija pouka zahteva dodatno načrtovanje in organizacijo. Lahko je potrebno organizirati prevoz, rezervirati načrtovane dejavnosti. To predstavlja dodaten časovni, finančni in administrativni napor za učitelja in šolo ter tudi za starše.

- Potrebno je zagotoviti tudi varno okolje za učence. Strma in mokra pobočja, globoka voda, divje živali lahko predstavljajo tveganje za varnost otrok. Zato so potrebni varnostni ukrepi in nadzor nad učenci, da se preprečijo poškodbe in nesreče.

- Pri vseh predmetih ni vedno primerno izvajati pouka na prostem. Nekatere učne vsebine so primernejše za poučevanje v učilnici. Zato je dobro, da kombiniramo pouk na prostem s tradicionalnim poukom v učilnici.

- Pomanjkanje učiteljev za spremstvo, ki je potrebno, kadar se oddaljujejo od šolskega okoliša.

2.4 Dejavnosti v gozdu

Naravno okolje in svež zrak imata na otroke velik pozitiven vpliv. Zato smo se večkrat odpravili v gozd, kjer smo izvajali dejavnosti na prostem. Otroci so imeli možnost razvijati in krepiti znanje ne samo na področju narave, ampak tudi pri matematiki, jeziku, športu, glasbeni in likovni umetnosti. Skozi zabavne dejavnosti so krepili svoje zdravje. Gozd so spoznavali s svojimi čutili. Pomembno je, da pri otrocih privzgojimo občutek varovanja okolja. Tako spoznajo, da lahko sami vplivajo na naravno okolje in s tem omogočajo, da lahko ohranijo razne rastlinske in živalske vrste.

Predstavila vam bom igre in naloge, kjer so otroci s pomočjo vseh čutil raziskovali gozd.

1. Gozdni bonton

Za prve korake v gozd potrebujemo gozdni bonton. Otroci ga preberejo. Pogovorimo se, kaj je bonton in zakaj je pomembno, da ga upoštevamo.

2. Drevesni listi

Naberi 5 drevesnih listov, ki se razlikujejo po obliki in barvi. Otroci jih opazujejo in razvrščajo.

3. Gozdni detektiv

Postali boste pravi gozdni detektivi.

Poišči nekaj zelenega, mehkega, ploščatega, bodečega, trdega, živega in neživega.

4. Sproščanje v gozdu

Poišči drevo, ga objemi in mu tiho povej, naj te opazuje:

- Teci okoli drevesa.
- Naredi 10 počepov.
- Skači po eni nogi okoli drevesa.
- Sonožno skači okoli drevesa.
- Hodi čepe okoli drevesa.
- Skači kot zajček okoli drevesa.
- Primi drevo in ga potiskaj (kot da ga hočeš podreti).

5. Drevesne vrste, plodovi

Z otroki spoznavamo različne drevesne vrste (iglavce, listavce), njihove plodove, nekatere druge rastline, mah, storže...

Otroci ponovijo, kar so se naučili preko igre.

Oglej si različna drevesa (listavci, iglavci). Na tleh v vrsti so različni drevesni listi, plodovi, lubje, praprot, storži. Razdelite se v dve skupini tako, da bosta obrnjeni druga proti drugi. Med vrstama so različni deli dreves in rastlin. Vsak otrok v skupini mora imeti svojo številko. Po skupinah se številke podvojijo. Učitelj bo poklical številko in otroka s to številko bosta čimprej poiskala zahtevani predmet. Kdor ga prvi najde, vrsti pribori točko.

6. Gozdna tombola

V škatli za jajca imaš različne predmete iz gozda. Poišči jih in zapolni škatlo tako, da bodo v škatli enake stvari v enakem zaporedju.

Gozdna barvna tombola

Na škatli za jajca je prilepljen list z različnimi barvami. Otroci poiščejo predmete ali rastline podobnih barv, kot so označene barve na škatli.

7. Gozdna tombola

Otroci dobijo list s stvarmi (živali, rastline, predmeti), ki jih morajo najti po gozdu. Ko zagledajo določeno rastlino, žival, predmet, jo prečrtajo. Ko imajo 5 stvari prečrtanih navpično, vodoravno ali poševno, zmagajo pri tomboli.

8. Zgodbica

Prisluhnejo zgodbi o škratih.

V naravi poišči inštrument in zapoj pesem Enkrat je bil en majhen škrat in jo spremljaj z gozdnimi inštrumenti.

9. Začutim drevo

Oglej si drevo in prijatelja z zavezanimi očmi odpelji do drevesa. Prijatelj naj ga natančno pretipa. Nato ga odpelji nazaj k ostalim. Poskuša ugotoviti, katero drevo je tipal.

10. Zaupanje v prijatelja

Okrog dreves je napeljana vrvc.

Zaprte oči in miže s prijateljem hodite tako, da se ves čas držite vrvice. Prijatelj naj te usmerja pri hoji.

Kako si se počutil, ko si hodil z zaprtimi očmi?

Ti je bilo prijetno?

11. Zakladi gozda

Gozd je prava zakladnica za ustvarjanje. Z naravnimi materiali lahko otroci izdelajo umetnino (mandala, drevo, hiša...). Lahko pa zgradijo hišico za gozdnega škrate, da bo lahko tam v miru zaspal, ko bo opravil vse težke in zahtevne naloge, ki jih ima.

Ob koncu vsak otrok vrže kocko in nadaljuje že začeto poved:

- Najpomembnejše, kar si moram zapomniti, je...
- Danes sem se na novo naučil...
- Najbolj sem zadovoljen...
- Najbolj zanimivo je bilo...
- Zanima me še...
- Znal bi razložiti...

Zaključek

Gozd je prostor, kjer delamo v sozvočju z naravo gozda in naravo otrok. Učenje v naravi skriva v sebi nekaj več – otrokom ne omogoča samo doživljanje narave, ampak pozitivno doživljanje samih sebe in svojih prijateljev. Življenje na prostem vzbudi v otroku spontano navdušenje, ki ga lahko spretno umerimo v učenje. Otroci nabirajo cvetice, liste, plodove. Opazujejo gibanje žuželk, ptic in veveric. Kopljejo po prsti, obračajo strohnel les, kjer iščejo hrošče. Občutijo veter in vidijo, kako ob dežju nastanejo luže.

Literatura

Budnar, M., Hus, V., Umek, M. in Zabukovec, M. (2006). Družba 4. razred: načrtovanje, poučevanje, učenje, ocenjevanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Cankar, L. (2015). Pogostost uporabe pouka na prostem v 1. razredu osnovne šole. (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta. Ljubljana.

Lahne, A. (2015). Pouk na prostem pri predmetu družba v 4. razredu osnovne šole. (Magistrsko delo). Pedagoška fakulteta. Ljubljana.

Skribe Dimec, D. (2014). Pouk na prostem. V: S. Mršnik, L. Novak (ur.), Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Spoznavanje okolja/naravoslovje in tehnika (str. 79 – 83). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Šebjanič, E. (2018). Primeri dobre prakse pouka na prostem v slovenskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah. (Magistrsko delo). Pedagoška fakulteta. Ljubljana.

Učimo v gozdovih – gozd je najboljša učilnica. Pridobljeno 30. 6. 2023 s <https://znanjezagozd.si/ucimo-v-gozdovih/>

Z ODPADNIM MATERIALOM DO UČNEGA PRIPOMOČKA

Povzetek: Kot učiteljica otrok z motnjami vedenja in osebnosti sem se odločila za projekt izdelave funkcionalnega izdelka iz odpadnih materialov, ki učencem predstavlja pripomoček pri igri vlog. Le-ta je pomembna za uresničevanje ciljev pri naših urah. V začetku projekta smo se pogovarjali o pomenu skrbi za naravo, tudi o ponovni uporabi materialov, ki jih več ne potrebujemo. Zbirali smo različne materiale, ki se v šoli pokažejo kot neuporabni, prav tako so prinašali različne materiale od doma. Naredili smo makro načrt in kasneje še mikro načrt, ki je opredelil kako bo potekalo naše delo. Učenci so pomemben deležnik pri načrtovanju, zato upoštevam njihove ideje in želje. Izdelovanje je učencem predstavljalo izziv in zadovoljstvo. Osnovno vodilo med celotnim projektom izdelovanja različnih izdelkov je bilo ozaveščanje pomembnosti ponovne uporabe materialov. V prispevku se bom osredotočila na en izdelek, ki je lahko uporaben na več področjih. To je lutka, ki je lahko hranilnik in učni pripomoček pri igri vlog. Projekt smo uspešno izvedli, nekaj lutk je ostalo v šoli in jih še vedno z veseljem uporabljamo.

Ključne besede: projektno delo, odpadni material, načrt, igra vlog, varčevanje

WITH WASTE MATERIAL TO A TEACHING AID

Abstract: As a teacher of children with behavioral and personality disorders, I decided on a project to make a functional product from waste materials, which is an aid to students in a role-play. The latter is important for achieving the goals of our classes. At the beginning of the project, we talked about the importance of taking care of nature, including the reuse of materials that are no longer needed. We collected various materials that are useless at school, and they also brought various materials from home. We made a macro plan and later a micro plan, which defined how our work would be carried out. Students are an important part of planning; therefore, I take their ideas and wishes into account. Crafting was a challenge and satisfaction for the students. The basic guide during the entire project of making various products was awareness of the importance of reusing materials. In this article, I will focus on one product that can be used in several areas. This is a doll that can be a money box and learning aid in a role play. We successfully implemented the project, some dolls remained in the school and we still use them with pleasure.

Key words: project work, waste material, plan, role play, savings

1 Uvod

Skrb za ohranjanje narave, prednosti projektne dela, uporabnost izdelka in vključevanje učencev v načrtovanje, me je vodilo do ideje, da bom z učenci izdelovala lutko, ki ima možnost različne uporabe. Z učenci delam individualno ali v manjših skupinah. V projektno delo sem vključila manjšo skupino učencev, saj sta sodelovanje in izmenjava mnenj ključna pri tej obliki dela. Učenci, ki imajo vedenjske in čustvene težave, imajo pogosto težave pri sodelovanju v dvojici ali skupini, upoštevanju mnenj drugega, vključevanju v skupino. Vse to in še več, se skozi projektno delo izboljša, saj so vsi učenci aktivno vključeni v vseh korakih, od ideje do izvedbe projekta.

Učenci se v veliki meri zavedajo pomena negativnih vplivov na okolje, ki jih imajo nanj človekove dejavnosti. V učnih načrtih so že v prvem triletju osnovne šole vsebine, ki učence poučijo o ločevanju odpadkov in pomenu varovanja okolja. Kako vplivamo na okolje pri vsakdanji potrošnji, lahko najboljše presodimo z upoštevanjem celotnega življenjskega ciklusa, ki ga imajo predmeti od izdelave preko uporabe do takrat, ko jih zavržemo ali kako drugače uporabimo. Z namenom, da izdelamo lutko, ki bo rezultat projektne dela in bo imela funkcionalno vrednost, smo se lotili dela.

2 Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

Učenci s temi težavami se vedejo neprimerno v daljšem časovnem obdobju, tako vedenje se vztrajno ponavlja in zaradi tega imajo veliko težavo s socialno integracijo. Pogosto imajo slabe socialne odnose z vrstniki, so v stalnih konfliktih s starši in z učitelji, kršijo pravne norme in imajo težave v čustvovanju. Takšni učenci pogosto ostajajo spregledani in se zaradi tega soočajo s še večjimi težavami (Kesič Dimić, 2010).

Vsak učenec ima drugačne težave in sposobnosti, ki zahtevajo drugačen pristop učitelja. Učenci so pri tem delu upoštevali pravila, izražali svoje želje, bili pohvaljeni in slišani, kar je pozitivno vplivalo na njihovo samopodobo. Ena izmed strategij dobre poučevalne prakse pri delu z učenci, ki imajo vedenjske težave, je izvajanje »igre vlog«, kjer so situacije osnovane na neprimernem vedenju (Kesič Dimic, 2010). Sodobna svetovalna doktrina poudarja enakovredno partnerstvo, spodbuja neposrednost in odkritost v odnosu, ki ne vsebuje moraliziranja, poučevanja, temveč soustvarjanje (Kobolt, 2015). Delo z učenci na individualnih urah, je tudi svetovalno delo. Odnos med menoj in učenci je ključnega pomena. Dober, spoštljiv in zaupen odnos predstavlja trden temelj pri reševanju kritičnih situacij, v katerih se znajdejo učenci. Ta se prav gotovo krepi med v nadaljevanju opisanim projektnim delom. Učenci potrebujejo veliko dejavnikov, ki gradijo njihovo samopodobo ob vsaki priložnosti (Vtič Tršinar, 2004). Pri projektnem delu so lahko deležni pohvale za svoj trud, kar učencem veliko pomeni.

3 Pomen skrbi za okolje

Z odpadki se srečujemo skoraj na vsakem koraku našega življenja. Žal tudi v šoli brez odpadkov ne gre. Zato učencem poskusimo privzgojiti dejstvo, da odpadki niso smeti, temveč vir surovin. Izdelek lahko uporabi nekdo drug ali ga predelamo v nov izdelek z novo uporabno vrednostjo. Z načrtnim zbiranjem odpadnega materiala so učenci potrdili dejstvo, da odpadki niso več samo nekaj odvečnega, ampak potencialne surovine, ki so lahko v šoli nepogrešljiv material za ustvarjanje. Otroška domišljija in ustvarjalnost ne poznata meja, če pa odrasli pri tem pomagamo še z nasveti, idejami in znanjem, lahko iz odpadnih materialov in embalaže nastanejo imenitni pripomočki, ki so lahko pomoč pri učenju ali igri. Nemalokrat so učenci tisti, ki ustvarijo nove ideje in predloge o inovativni uporabi odpadnega materiala. Dolgoročni cilj, da bi bil odnos do narave spoštljiv in ukoreninjen, je uresničljiv, če otroke s tem seznanjamo že v zgodnjem otroštvu. Starši in šola imajo pri tem pomembno vlogo. Odrasli smo vzor otrokom z vestnim ločevanjem odpadkov in s tem varovanjem okolja. Tudi v mojem kabinetu je že veliko let nad stikalom za luč napis »Ko me ne potrebuješ, me ugasni.« Prav tako imamo vedno posebno škatlo za papir. Prvi korak k spreminjanju odnosa do okolja in narave je ločeno zbiranje odpadkov. S tem se zmanjša količina odloženih odpadkov na odlagališča, hkrati pa se prihranijo neobnovljivi naravni viri. Prej ko začnemo s pozitivno okoljsko vzgojo, in osveščanjem pri otrocih in učencih, lažje razvijejo pozitivna vedenja, ki jim postanejo življenjski slog, slog sobivanja in sožitja z naravo.

3. 1. Kaj že vemo, kaj že delamo?

Z učenci smo s prebiranjem literature, ogledom kratkih filmov in zbiranjem informacij še dodatno ozavestili dejstvo, da odpadki niso smeti, temveč vir surovin. To pomeni, da česar ne potrebujemo več, ne odvržemo, temveč skušamo znova uporabiti. Izdelek lahko uporabi nekdo drug ali ga predelamo v nov izdelek z novo uporabno vrednostjo. Obnovili smo, kaj že vedo o ekologiji, varovanju okolja in človekovem vplivu na okolje. Pogovarjali smo se o tem, kje in kako lahko kot posamezniki v vsakodnevnem življenju pripomoremo k čistejšemu okolju in zmanjševanju obremenitve okolja. Učenci so naštel, kaj glede le-tega že delajo: ugašajo luči, pazijo pri porabi vode, v šolo hodijo peš ali s kolesom, zbirajo star papir, v trgovino vzamejo vrečko za večkratno uporabo, ločujejo odpadke.

3. 2. Kaj torej lahko naredimo takoj?

(Kajfež Bogataj, 2008) našteva veliko možnosti, kako skrbimo za okolje. Učenci so poiskali področja, kjer bi lahko sami ali v družini prispevali k skrbi za okolje.

Izpostavili so možnosti:

- znižamo temperaturo v prostorih,
- ugašamo luči, ko jih ne potrebujemo,
- uporabljamo varčne žarnice ,

- ne puščamo naprav v stanju pripravljenosti,
- sušilni stroj uporabljamo le, ko je nujno,
- segrevamo toliko vode, kot je porabimo,
- zapiramo pipo in varčujemo z vodo (npr. med umivanjem zob),
- ločujemo smeti,
- zmanjšamo količino odpadkov,
- za nakupovanje imamo s seboj vrečko, ki jo lahko večkrat uporabimo,
- kupujemo lokalne in domače pridelke,
- hodimo peš ali se vozimo s kolesom (Kajfež Bogataj, 2008) .

4 Utemeljitev projekta

Zaradi pozitivnih značilnosti projektnega učnega dela, ga učitelji pogosto uporabljajo pri svojem delu. Aktivno učenje in spodbujanje učencev k odkrivanju lastnega znanja, je ključnega pomena (Bezjak, 2006). Tudi na urah dodatne strokovne pomoči se lahko lotimo tega, saj so združeni elementi direktnega učiteljevega vodenja učnega procesa in elementi samostojnega dela učencev. Učenci so glavni akterji projekta in so motivirani za takšno obliko dela, saj se lahko v njem samostojno izražajo, ustvarjajo, razvijajo in si oblikujejo pozitivno samopodobo. Dvig samopodobe in zaupanje vase in v svoje sposobnosti, so pomembno področje v učenčevem razvoju. Učenci so bili zelo motivirani in izvirni že pri iskanju idej za izdelke in z medsebojnim sodelovanjem smo začeli z delom. Dodatna motivacije je bila, da so izdelali lutko, ki je uporabna in lahko služi tudi kot hranilnik.

5 Priprava na izvedbo

Pričeli smo zbirati odpadne materiale, ki so bili v šoli, prav tako so jih prinesli tudi od doma. Učence sem opozorila, da pri delu skrbimo za svojo varnost in varnost drugih, da delamo počasi in previdno. Pogovorili smo se o varni rabi določenega delovnega pripomočka. Poskrbeli so za urejenost delovnega prostora in z umirjeno glasbo smo ustvarili prijetno delovno vzdušje.

5. 1. Makro načrt

Skupaj smo pripravili makro načrt oziroma osnutek za izvedbo projekta. Na plakat smo zapisali, kaj bomo počeli. Začetek izvajanja projekta je bil namenjen ekologiji v najširšem pomenu, saj sem želela, da med delom razmišljajo o skrbi za okolje in ponovni uporabi materialov. Usmerila sem jih k izbiri ideje kaj bodo izdelali ter kaj želijo s tem doseči, izvedeti.

5. 2. Mikro načrt

Le-ta je zajemal natančno razdelitev nalog in zadolžitev. V njem smo si odgovorili na vprašanja kaj, kako, kje, kdaj, kdo, s čim in zakaj bomo izvedli ta projekt. Učenci so aktivno sodelovali, se med seboj posvetovali in sprejeli skupne končne odločitve.

6 Cilji projekta

Cilji projekta:

- učenci razvijajo zavest o pomenu skrbnega ravnanja z naravo in njenimi viri,
- s pomočjo različnih virov poiščejo podatke o onesnaževalcih okolja,
- razmišljajo o možnostih, kako lahko sami prispevajo k varovanju okolja,
- ozaveščajo dejstvo, da lahko nekatere odpadne materiale ponovno uporabimo,
- razmišljajo o možnostih in pomenu varčevanja,
- razvijajo kreativnost in širijo domišljijo pri delu,
- razvijajo motorične sposobnosti,
- uporabijo igro vlog kot možnost izražanja čustev in občutij,
- spoznajo pomembnost medsebojnega sodelovanja pri delu,
- izdelajo lutko, ki je uporabna.

7 Ustvarjanje

Ustvarjanje je potekalo v sproščenem delovnem vzdušju, učenci so si izmenjavali mnenja in znanja. Tudi med samim potekom izdelave smo se pogovarjali, od kod izvirajo materiali s katerimi so delali in predvsem kaj jim pomeni varčevanje ter kako varčujejo. Učenci, ki so želeli, so predstavili svoj način varčevanja in kako bodo privarčevani denar porabili.

Uporabljeni materiali: tetrapak, gumice, sponke, odpadna pluta, odpadni zamaški, odpadna steklena embalaža, zavržene majice, plastenke, zavržen karton, pokrovčki iz umetne mase, plastični lončki, rollice papirja, plastenke, škatle, tulci, uničene rokavice, nogavičke, plutovinski zamaški, gumbi in ostali materiali. Uporabljene tehnike: lepljenje, delo z nožem za papir, spenjanje, zarisovanje, rezanje, izdelovanje lukenj, merjenje, zavezovanje, prepogibanje papirja, žaganje, brušenje.

Enkrat tedensko smo čas posvetili ustvarjanju, saj je le-to zajemalo več faz. Najprej so učenci na list narisali načrt izdelka. Ideje so črpali tudi iz knjige z naslovom Ustvarjalna knjiga. Sledilo je merjenje, zarisovanje, izrezovanje, lepljenje, barvanje in končno oblikovanje izdelka. Med seboj so dobro sodelovali, si pomagali in se spodbujali. Nastali so izdelki, ki so bili uporabni na več načinov.

7. 1. Igra vlog

Kot je v prispevku že omenjeno, je ena izmed strategij dobre poučevalne prakse izvajanje »igre vlog«, kjer so lahko situacije osnovane na tematiko aktualne problematike učenca, npr. na neprimernem odzivu v konfliktu, izražanju čustev in občutij, opisu dogodka. Gre za neke vrste simulacijo dogodka in učenci s prej omenjenimi težavami se tako lažje izražajo, so bolj sproščeni in pripravljeni na reševanje različnih situacij.

7. 2. Varčevanje

31. oktober, Svetovni dan varčevanja, je namenjen promociji varčevanja po vsem svetu in ozaveščanju javnosti o pomembnosti varčevanja za sodobna gospodarstva in za posameznike. Svetovni dan varčevanja se po zadnjih podatkih zaznamuje v osemdesetih državah.

Projekt je potekal v mesecu septembru in na temo varčevanja smo iskali informacije ter jih povezovali z načini varčevanja, ki so jih predlagali učenci.

Zaključek

Kot učiteljica otrok z motnjami vedenja in osebnosti sem z učenci izvedla projekt izdelave funkcionalnega izdelka iz odpadnih materialov, ki lahko učencem predstavlja pripomoček pri »igri vlog« ali hranilnik. V prispevku so opisane značilnosti učencev s čustvenimi in vedenjskimi težavami in igra vlog je dobra strategija za uresničevanje ciljev pri naših urah, saj učenci lažje izražajo čustva in občutja s pomočjo lutke. V začetku projekta smo se pogovarjali o pomenu skrbi za naravo in o ponovni uporabi materialov, ki jih več ne potrebujemo. Zbirali smo različne materiale, ki se v šoli pokažejo kot neuporabni, prav tako so prinašali različne materiale od doma. Naredili smo načrt poteka projektnega dela. Učenci so pomemben deležnik pri načrtovanju, zato sem upoštevala njihove ideje in želje. Izdelovanje je učencem predstavljalo izziv in zadovoljstvo. Medsebojno so sodelovali tudi učenci, ki so drugače pogosto v konfliktih. Osnovno vodilo med celotnim projektom je bilo ozaveščanje o pomembnosti ponovne uporabe materialov in o pomenu ter načinih varčevanja. Projekt smo uspešno izvedli, saj so bili zastavljeni cilji doseženi. Nekaj lutk je ostalo v šoli in jih še vedno uporabljamo pri razjasnitvi in reševanju konfliktih situacij, stisk ali pri svetovalnih pogovorih. Pri tovrstnem delu se krepim moj odnos z učenci, kar je dober temelj za nadaljnje delo z njimi.

Literatura

- Bezjak, J. (2006). *Drugačna pot do znanja, projektno učno delo BJ – od idej do izdelkov*. Ljubljana: Somaru.
- Kesič Dimić, K. (2010). *Vsi učenci so lahko uspešni*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Kobolt, A. (2015). *Svetovanje v praksi*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Statistični urad Republike Slovenije. Svetovni dan varčevanja (ogled 23. 2. 2023). Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9917>.
- Vtič Tršinar, D. (2004). *Iskalci biserov*. Maribor: Društvo za boljši svet.
- Wilkes, A. (2005). *Ustvarjalna knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

MAJHNI KORAKI DO MLADEGA EKOLOGA

Povzetek: Ljudje ustvarjamo več odpadkov kakor kadarkoli prej. Naš planet zelo trpi. Čas je, da ljudje spremenimo svoje vedenje in odnos do narave. O pomembnosti varovanja okolja je zato potrebno poučevati tudi najmlajše, kar pomeni, da moramo z okoljsko vzgojo začeti že zelo zgodaj. S pomočjo šole, ki daje dovolj velik pomen okoljskemu izobraževanju in ga tudi izvaja v praksi s primernimi pedagoškimi metodami in pristopi, bomo učencu omogočili, da razvije pozitivna čustva do okolja in narave. V podaljšanem bivanju 2. razreda osnovne šole ekologijo jemljemo zelo resno. V šolskem letu izvedemo več okoljevarstvenih projektov, da bi učencem privzgojili ljubezen do narave. Pomembno je, da se otroci zavedajo, da tudi majhni koraki štejejo.

Ključne besede: vedenje, odnos, okoljska vzgoja, podaljšano bivanje, okoljevarstveni projekti

BABY STEPS TOWARDS A YOUNG ENVIRONMENTALIST

Abstract: People create more waste than ever before. Our planet is suffering. The time has come for people to change their behaviour and attitude towards nature. It is essential to start with the environmental education as soon as possible. We will enable children with an incredibly positive attitude towards nature and the environment with the help of the school which applies the appropriate pedagogical methods and approaches in order to achieve the importance of the environmental education. In the extended after school care, in the second grade, we take the ecology very seriously. In one school year we have more environmental projects where children are involved and we try to impart our love to nature on them. It is vital, the children realise the small baby steps also matter.

Keywords: behaviour, attitude, environmental education, extended after school care, environmental projects

1 Uvod

Okoljski tematiki danes, ob številnih okoljskih spremembah in naravnih katastrofah, ki nas vse pogosteje pretresajo, mediji, politiki in posledično mi kot družba posvečamo kar nekaj misli in besed. Vendar ostaja vprašanje, ali bomo ostali le pri praznih besedah, da so nujno potrebne spremembe, da moramo začeti živeti bolj ekološko, se vesti bolj naravi prijazno ali pa bomo besed res uresničili. Če želimo otrokom in vnukom zapustiti zelen planet Zemljo, ki smo ga poznali do sedaj, moramo svoje razmišljanje, ki nam narekuje ravnanje z naravo, kot da je nekaj samoumevnega, neskončnega in neuničljivega, nemudoma spremeniti. Ali morda lahko celo rečem, če želimo otrokom zapustiti planet, kjer je možno živeti. Razmisliti je potrebno kakšno sporočilo bomo s svojim vedenjem in dejanji prenesli našim najmlajšim, otrokom. Pomembno je, da jim privzgojimo okolju prijazne vrednote in načela, ki jih bodo vodila skozi življenje. Tako bosta skrb za naravo in ekološko vedenje postala nekaj samoumevnega. Da bi dosegli novo, okolju prijazno etiko in kulturo, moramo začeti zgodaj. Zato je poleg družine in vrtca, šola najprimernejša institucija, kjer je potrebno začeti z okoljsko vzgojo. V mojem prispevku sem poleg teoretičnega dela poskusila prikazati, kako izvajanje ekološke vzgoje poteka v praksi, na kakšne načine, s katerimi projekti in vzgojnimi metodami.

2 Ekologija

Narava in človek sta vse od začetka zgodovine trdno povezana. Vendar prihodnost narave in človeka kot dela narave še nikoli ni bila tako črna. Ljudje smo s svojim poseganjem v okolje, naravni ekološki sistem, in jemanjem našega planeta Zemlje kot nekaj samoumevnega in neuničljivega ter izkoriščanjem naravnih virov in dobrin iz okolja, kjer živimo, prizadejali planetu veliko škodo. Škodo, ki jo bo morala popraviti tako naša kot tudi generacije, ki prihajajo, če želimo našim otrokom in vnukom zapustiti zelen planet, možnost življenja in možnost uživanja v naravi, čistem okolju, zraku, vodi, gozdovih, travnikih in drugih naravnih danostih, ki smo jih bili deležni sami, saj, kot pravi avtor Plut »imajo tudi prihodnje generacije moralno pravico do podedovanja zdravega okolja in do svojega deleža naravnih virov« (Plut 1995, 12).

Do nedavnega ekologije pravzaprav nismo povezovali s segrevanjem ozračja, uničevanjem narave, ekološkimi katastrofami; ekologije tudi nismo povezovali z varovanjem ter negovanjem tega, kar je ostalo od našega planeta, ter iskanjem rešitev za boljši, bolj ekološko ozaveščen jutri. Pred tridesetimi leti se je definicija ekologije glasila: »Ekologija je biološka veda, ki raziskuje odnose med živimi organizmi in njihovim okoljem« (Haeckel v Tarman 1994, 9). Še danes je pod »ekologija« v Slovarju slovenskega knjižnega jezika zapisano, da je: ekologija -e ž (i) veda o odnosu organizmov do okolja: rastlinska, živalska ekologija / pomen gozda v ekologiji pokrajine (Bajec 1970, 554). Konec šestdesetih let je beseda ekologija dobila tudi drugačen pomen, postala je del družbenih sprememb. Zajela je probleme človeštva, kot so naraščanje števila prebivalcev na Zemlji, pomanjkanje hrane, prekomerno izkoriščanje naravnih virov in dobrin, izčrpano prst, izginjanje gozdov, onesnaženo vodo in ozračje, itd. Človekovo poseganje v okolje vsekakor ni nekaj novega. Problem se je pokazal v našem razmišljanju, da je naravnih virov na pretek, ter želji in pravici človeka, ki smo si jo dodelili, da gospodarimo tako nad živo kot neživo naravo ter jo uporabljamo izključno za naše potrebe in po naših željah. Posledice našega nerefleksivnega gospodarjenja z naravo so se pokazale v informacijski dobi v obliki onesnaževanja okolja in okoljskih spremembah. Potrebne bodo spremembe. Kaj je v naši moči, kako lahko pomagamo okolju? Najprej se moramo o ukrepih varovanja okolja poučiti, do okolice in narave ne smemo biti malomarni, do okolja moramo biti odgovorni, prizadevni, vsekakor pa okolja ne smemo onesnaževati namerno. Nadalje je pomembno, da smo prepričani, da lahko s svojimi dejanji poskrbimo za spremembo in pustimo svoj pečat, kajti razmišljanje v smislu »vem, pa mislim, da ne bo pomagalo, če kaj naredim«, nam ne bo koristilo. Varovanje okolja mora postati del naše kulture, etike, del osnovnih načel in vrednot. Prav zato je pomembno, da z ekološkim izobraževanjem začnemo že pri najmlajših ter jim s primerno vzgojo privzgojimo skrb in spoštovanje do okolja, narave in vseh živih bitij, jih usmerimo k novim vrednotam, med katere bo spadala tudi skrb za okolje, ki jih bo vodila v življenju (Pečjak 2010, 62).

3 Vloga učitelja

Vzgojno-izobraževalni proces ne deluje le s pomočjo kurikulumu, temveč je odvisen od posamezne šole, letnega delovnega načrta, zunanjih dejavnikov in okoliščin ter učitelja. Dobro usposobljen učitelj med pripravo na delo tako upošteva starost otrok, posebnosti svoje skupine, okolico šole, ter ključnih dejavnikov, ki jih med izvedbo vzgojno-izobraževalnega procesa prilagodi. Učitelj, ki mu je okoljska pismenost in okoljska ozaveščenost pomembna z vidika izobraževanja, se bo z njo ukvarjal več kot je to potrebno, pri svojem delu bo iniciativen, izviren, za učenje ekologije bo iskal nove načine in metode dela. Otroci bodo tako razvili okoljsko pismenost in bodo ponotranjili vrednote, ki jih vodijo v varovanje okolja. Poleg tega je učitelj, ki sam poseduje visoko mero okoljsko osveščenih vrednot in načel, lep vzornik po katerem se bodo otroci zgledovali. Učiteljevo mnenje ali je ekološka vzgoja pomemben del vzgoje in izobraževanja, vsekakor šteje, saj ključno vpliva na dogajanje in izobraževanje v šoli. Zelo pomembno je, da že otoke v prvi triadi vzgajamo ekološko, saj so otroci v tem obdobju čustveno in intelektualno zelo dojemljivi, vedoželjni in raziskovalni. Prav zato bo zgodnji pozitivni pristop do narave in ekologije vplival na kasnejša odločanja in ravnanja. Kurikulum v primerni količini nakazuje ekološko vzgojo tako v načelih, ciljeh, kot v priporočenih vsebinah. Od usmeritve šole do posameznega učitelja pa je odvisno, koliko poudarka nameni tej temi.

4 Ločevanje odpadkov

Šola že od samega začetka navaja učence na ločevanje odpadkov. Tako kot se otroci učijo brati in pisati, se učijo tudi ločevati odpadke in enostavno te stvari avtomatizirajo in jim to postane samoumevno. Otroci imajo v ta namen koše različnih barv: za embalažo, biološke odpadke, papir ter posebne koše, ki so namenjeni le papirnatim brisačkam za brisanje rok. Potrebno znanje o ločevanju odpadkov je potrebo skozi celo leto obnavljati in utrjevati, saj

otroci včasih pozabijo čemu so namenjeni oziroma zgubijo voljo do ločevanja. Seveda pa se tu ne sme pozabiti na zgled, ki ga dajemo kot učitelji.

V podaljšanem bivanju obvezno vsako leto v septembru preberem zgodbo o reševanju oceanov z naslovom Stoletna riba Alba, ki jo je napisala Lara Hawthorne. Zgodbo učenci z veseljem poslušajo in gledajo čudovite ilustracije oceana. To je zgodba, ki govori o stoletni ribi z imenom Alba, ki živi na koralnem grebenu, ki se spreminja zaradi onesnaževanja in o možnosti, ki jo vsak ima, da svet spremenimo na bolje. Je zelo poučna in se otrok zelo dotakne. Vsak otrok po zgodbi izdela papirnato ribico kot nekakšno zaobljubo Zemlji, da bo ločeval odpadke in še posebej pazil na plastiko, ki onesnažuje oceane in ogroža morske živali. Ob tej priložnosti oblikujemo tudi seznam učencev, ki bodo v naslednjih tednih 'Alba detektivi' in bodo pregledovali koše za smeti, opozarjali na nepravilnosti in ustrezno presortirali odpadke.

Nato prinesem v šolo različne domače odpadke (seveda čiste). Vse kar prinesem postavim na mize in učence razdelim v dve skupini in jim dam nalogo, pri kateri poskušajo pravilno sortirati odpadke v pravilne koše za smeti. Izdelam tudi koš za steklo, nevarne odpadke, koš za posebne odpadke itd. Ko so učenci pripravljene, demonstrirajo drugi skupini kako so ločevali in v kaj se spremenijo ti odpadki, ko jih vržemo v koš. Taka igra se mi zdi odličen način ekološke vzgoje, saj so učenci izboljšali svojo ekološko ozaveščenost, ponovili svoje znanje, ozavestili problematiko in mogoče spoznali še kaj novega, ne da se bi tega pravzaprav zavedali.

5 Zaobljuba Zemlji

V tednu okoli 22. aprila, ko je Svetovni dan Zemlje, učenci izdelajo pri pouku plakat. Učenci narišejo krog, naš planet, ga pobarvajo in nanj odtisnejo svojo dlan, spodaj zapišejo svojo zaobljubo Zemlji, da bodo zanjo nekaj storili. To obljubo jemljejo resno in si radovedno ogledujejo obljube svojih sošolcev in sošolk. Vse obljube zberemo in naredimo razstavo.

6 Ponovna uporaba odpadnih materialov

Učenci se z zbiranjem in ponovno uporabo odpadnih materialov učijo recikliranja in koristnosti na videz odpadnih materialov. Veliko smo ustvarjali iz WC rolic: jelenčke, zajčke, ribice, stavbe itd. Iz plastenk smo izdelali lončke za gojenje rastlin. Keglje za PB smo tudi izdelali iz uporabljenih plastenk. Napolnili smo jih z vodo ter pobarvali z akrilnimi barvami, da so bile vse enake. Tudi učitelji se trudimo, da izdelujemo veliko izdelkov iz že uporabljenega materiala in tako recikliramo. Omeniti moram tudi zbiranje papirja in dobrodelno zbiranje zamaškov. Pri omenjenih projektih in aktivnostih se otroci učijo, da imajo možnost, priložnost biti del sprememb in je v njihovi moči pomagati okolju (reciklaža) kot tudi drugim ljudem (zbiranje v dobrodelne namene), učijo se aktivnega sodelovanja pri ekoloških dejavnostih, s tem pa spoznavajo in sprejemajo nematerialne vrednote. Več ponovne uporabe materialov pomeni manj trošenja in manjšo količino odpadkov.

7 Čistilna akcija

Dvakrat na leto oziroma po potrebi izvedemo tudi čistilno akcijo in skupaj z učenci očistimo okolico šole in park. Prinesemo rokavice in vreče za smeti, učenci se razdelijo v skupinice in pobirajo smeti, ki ležijo na tleh. Spominjam se, da smo enkrat izvedli čistilno akcijo takoj po novem letu saj je bilo veliko ostankov pirotehničnih izdelkov in so učenci sami dali pobudo, da počistimo in imamo lepo šolsko okolico, kar se mi je zdelo še posebej imenitno.

8 Ekološki poskus

Z učenci tudi vsako leto izvedem poskus in sicer jeseni. V šolo prinesem plastično in papirnato vrečo. Učenci vrečki zakopljejo na šolskem travniku. To je prvi del eksperimenta. Potem pa z učenci razmišljamo, kaj se bo z vrečkama zgodilo čez zimo. Spomladi, čez nekaj mesecev, učenci vidijo na lastne oči, ko vrečki izkopljejo in tako učenci dobijo neposredno izkušnjo. Učenci izkopani vrečki vidijo, jih lahko potipajo in pridobijo dokaz, ki podpre

razlago učiteljice, da plastična vrečka v naravi ne razpade in si tako bolje predstavljajo kaj pomeni onesnaževati naravo.

9 Vsakdanja ekološka vzgoja

Dotakniti se želim tudi ekološke vzgoje, ki poteka tekom šolskega vsakdana in vsakdanjih stvari. Med vsakodnevne in rutinske dejavnosti poleg ločevanja smeti, ki so del ekološke vzgoje, spada spoštovanje do vode. Učenci vedo, da je potrebno vodo med umivanjem rok zapreti in poskrbeti, da ne teče brez potrebe. Poleg tega vedo, da je za brisanje rok potrebna le ena brisačka in ne dve ali tri. Učenci ugašajo luči, prižgane po nepotrebnem. Učenci prav tako spoštujejo hrano in v večini primerov ne puščajo hrane in je ne mečejo stran. Pogovarjamo se o tem, da hrane ne puščamo, ne mečemo po tleh, in jo nimamo za igračo, da vzamemo le toliko kot pojedemo in da gremo lahko še iskat, če se izkaže, da bi še. Prav tako lahko sami povedo kuharici, koliko bodo pojedli in pridejo raje po hrano dvakrat.

Zaključek

Menim, da je za učence, ki gradijo svojo ekološko zavest, vsakdanja rutina, ki vsebuje ekološke elemente, kot so skrb zase, zdrava prehrana, gibanje in hkrati tudi ekološko vedenje, kot je zapiranje vode in ločevanje smeti, pomemben del ekološke vzgoje, saj učenci tako ponotranjijo zdrav življenjski slog in osnovno ekološko vedenje, na katerem gradijo že doma, v vrtcu nato šoli in prav tako v prihodnosti. Otrokom želimo privzgojiti predvsem ljubezen do narave in sočloveka, zavedanje soodvisnosti. Šele ko bo otrok z vsemi svojimi čutili doživel naravo kot nekaj, kar mu je pomembno, kar mu nudi veselje, ugodje, zdravje, zabavo, bo želel to obdržati, ohraniti in mu bo neokrnjena narava predstavljala neprecenljivo vrednoto. Pomembno je, da se otroci zavedajo, da tudi majhni koraki in majhni ukrepi štejejo. Od prvega dne se trudimo učence opremiti s primernimi ekološkimi vrednotami, jih vzgajamo z namenom, da bi postali odgovorni posamezniki, ki se zavedajo pomembnosti varovanja okolja, hkrati pa vedo, da njihova dejanja štejejo. Ekološko ozaveščen najmlajši posameznik je naložba za prihodnost. Smo v položaju, kjer je potrebno narediti vse, da bomo ohranili okolje in naš planet.

Literatura

- Bajec, Anton, ur. 1970. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pečjak, Vid. 2010. Človek in ekološka kriza: kaj lahko prispevam k izboljšanju. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Plut, Dušan. 1995. Brez izhoda? Svetovni okoljski procesi. Ljubljana. Državna založba Slovenije.
- Tarman, Kazimir. 1994. Ekologija in njen pomen. V Človek in njegovo okolje: celostno razumevanje okolja-izziv na pragu tretjega tisočletja, ur. Drago Novak, 9-33. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
12. Slike

INOVATIVNI PRISTOP POUČEVANJA Z METODO ASOCIACIJ IN SKRITIH BESED

Povzetek: V zadnjih desetletjih smo priče izjemno hitremu tehnološkemu razvoju, ki pomembno vpliva na otroke že v zgodnjem otroštvu. Današnje generacije učencev imajo na voljo različna digitalna sredstva, ki so za njih izredno zanimiva. Do velikega števila informacij lahko pridejo zelo hitro zato je nujno, da jih naučimo učinkovito uporabljati dostopne podatke. Torej, da pri otrocih razvijemo miselne veščine, ki jim odo omogočale uporabo in povezovanje podatkov. Nujno je, da temu prilagodimo tudi načine poučevanja. Že danes, sploh pa čez 15, 20 let, ko bodo naši malčki iskali zaposlitev, se bodo rutinska dela prepustila računalnikom, robotom. Delo bo bolj kot kadarkoli projektno, timsko, delodajalci bodo pri ljudeh iskali lastnosti kot so: samoiniciativnost, inovativnost, kreativnost, iznajdljivost, reagiranje v novih situacijah... Samo s klasičnimi pristopi poučevanja tega ne bodo dobili. Potrebujemo metode, ki spodbujajo divergentno mišljenje, metode s katerimi pridobivajo funkcionalno znanj. V prispevku bom prikazala različne nivoje učenja s tehniko skritih besed. V osrednjem delu bodo predstavljeni praktični primeri uporabe te metode pri pouku. Prikazala bom kako lahko s tem načinom poučevanja medpredmetno povežemo SLJ in SPO, hkrati pa učencem ustvarimo v razredu okolje, kjer so visoko miselno aktivni. Rezultat tako zasnovane učne ure pa je odlično znanje in zapomnitev obravnavane učne snovi pri vseh učencih.

Ključne besede: učenje, igra, skrite besede, ustvarjalnost, razmišljanje

AN INNOVATIVE TEACHING APPROACH USING THE METHOD OF ASSOCIATIONS AND HIDDEN WORDS

Abstract: In recent decades, we have witnessed an unprecedented pace of technological development, which has had a significant impact on children from an early age. Today's generations of learners have access to a variety of digital resources that are very interesting to them. They can access a wealth of information very quickly, so it is essential to teach them how to use the information available effectively. That means we want to help children develop the thinking skills that will enable them to use and link data. It is essential that we adapt our teaching methods accordingly. Even today, and especially in 15, 20 years' time, when our little ones will be looking for jobs and routine jobs will be left to computers, to robots. Work will be more than ever project-based, team-based, employers will be looking for qualities in people such as initiative, innovation, creativity, resourcefulness, reactivity in new situations... With traditional teaching approaches alone they will not get these qualities. They need methods that encourage divergent thinking, methods that help them acquire functional skills. In this paper I will show the different levels of learning with the Hidden Words technique. In the central part practical examples of the use of this method in the classroom will be presented. I will show how cross-curricular links between SLJ and SPO can be made using this method of teaching, while at the same time creating a classroom environment where the kids are highly mentally active. The result of a lesson designed in this way is excellent knowledge and retention of the material by all students.

Keywords: learning, game, hidden words, creativity, thinking

1 Uvod

Ankete kažejo, da se ob prehodu iz vrtca v šolo velika večina otrok veseli vstopa v šolo. Želja po znanju in novih doživetjih je velika. To veselje in zanimanje za šolo je enako tudi še v drugem razredu nato pa otroci vse manj radi obiskujejo šolo. Veselje do šole začne upadati v 3. razredu osnovne šole. V višjih razredih osnovne šole pa je takih učencev iz leta v leto več. Kakšna prihodnost nas čaka, če ne bomo nekaj spremenili?

Razlog za to so prevečkrat uporabljeni klasični pristopi poučevanja in ocenjevanje ob učenju na pamet. To za večino otrok predstavlja stres, ker si niso zapomnili nekaj, kar so se dneve učili. In, ko pride preverjanje in ocenjevanje znanja, ne pokažejo pričakovanega znanja. Zgodi se celo, da znajo, vendar se podatka v tistem trenutku ne morejo spomniti. Ob klasičnem učenju, ocenjevanje predstavlja za večini otrok velik stres že v tretjem razredu osnovne šole. (R. Rajović, 2015) Ker je v naših šolah, pa tudi širše, večina učenja na pamet, otroci s tem pridobivajo le reproduktivno znanje, ki je neuporabno, če podatkov ves čas ne ponavljamo. Po raziskavah PISA testov, naši učenci povečini nimajo uporabnega znanja.

Od otrok pričakujemo, da bodo sami od sebe znali podatke, ki jih pridobijo z učenjem

na pamet, logično povezati. Kolikokrat učitelji (in starši) izrečemo stavke: »Zapomni si!«, »Daj logično pomisli!«, »Uporabi možgane!«, »No, daj no, malo poveži stvari!« ipd. Torej od učencev (ali naših otrok) pričakujemo, da bodo, ko neko snov predelamo, znali logično sklepati, uporabljati povezave, uporabiti znanje v različnih situacijah. Ne naučimo pa jih kako naj to naredijo. Kako naj pomislijo, kako naj »uporabijo možgane«, kako naj logično sklepajo. Med samim procesom učenja od vrtca pa do konca šolanja jim večinoma ne ustvarimo okolja in ne damo jim niti enega orodja, da bi te veščine razvili.

Okolje se je zaradi tehnološkega razvoja v zadnjih dveh desetletjih močno spremenilo, načini izobraževanja pa so ostali enaki. Otroci odraščajo ob obilici digitalnih sredstev in vsebin, ki so jih vsak trenutek na voljo. Preko različnih kanalov lahko zelo hitro pridejo do velikega števila podatkov, ki si jih jim ni potrebno zapomniti, morajo pa jih znati uporabljati. Nujno je, da temu razvoju okolja, prilagodimo tudi načine poučevanja. Že danes, sploh pa čez 15, 20 let, ko bodo naši malčki iskali zaposlitev, se bodo taka rutinska dela prepustila računalnikom, robotom. Delo bo bolj kot kadarkoli projektno, timsko, delodajalci bodo pri ljudeh iskali lastnosti kot so: samoiniciativnost, inovativnost, kreativnost, iznajdljivost, reagiranje v novih situacijah... Samo s klasičnimi pristopi poučevanja tega ne bodo dobili. Potrebujemo metode, ki spodbujajo divergentno mišljenje, metode s katerimi pridobivajo funkcionalno znanja.

Ena takih metod je metoda učenja s skritimi besedami.

2 Možgani in učenje

»Možgani so najbolj zapleten del živčnega sistema, ki sprejema informacije o dražljajih iz zunanjega okolja in iz notranosti telesa in narekuje ter usmerja naše odzive nanje. Na podlagi informacij možgani pomnijo, se učijo in oblikujejo našo predstavo o sebi, o zunanjem svetu in našem odnosu med nami in okoljem.« (Bon, 2018).

Možganske celice so med sabo povezane v kompleksni mreži. Primerjajo jo s telefonskim omrežjem: pravilne povezave med centralami so podobne pravilnim povezavam med čutili in možganskimi centri ter možganskimi centri med seboj; povezave so nato še bolj specifične: od central do hiš, torej med nevroni. Nevroni so med seboj povezani preko sinaps. Lahko si jih predstavljamo kot razvejano drevo. Deblo je telo nevrona, veje so njegovi podaljški: aksoni in dendriti, ki vzpostavljajo med seboj stike preko sinaps. Ob rojstvu ima vsak nevron 2500 sinaps. V prvem mesecu življenja število vseh sinaps poskoči s 50 trilijonov na 1 kvadrilijon. Sinapse, ki jih uporabljamo pogosteje, se ohranijo in lahko tudi okrepijo. Tiste, ki jih ne uporabljamo dovolj, izginejo. Sinapse, ki se uporabljajo istočasno, se med seboj povežejo. Sinapse nastajajo, se krepijo ali izginejo vse življenje. Ti dinamični procesi na sinapsah nam omogočajo obdelavo informacij v otroštvu. Več kot ima nekdo razvitih sinaps, večja je njegova umska zmogljivost. Bolj kot so možgani stimulirani večje število sinaps se ustvarja.

Nove raziskave, predvsem fMR - funkcionalno magnetno resonančno slikanje so pokazale, da IQ otrok in mladine določa razvoj (hitrost nastajanja novih povezav, rast) možganov in ne njihova velikost. Ključno vprašanje glede intelekta torej naj ne bi bilo kaj, ampak kako.« (Bergant, 2007).

Prav zato je pomembno kakšne metode uporabljamo pri pouku. Če izvajamo dejavnosti pri kateri so možgani stimulirani, je vzpostavljenih veliko število sinaps. (slika 1 in 2). Več kot ima otrok razvitih sinaps, večja je njegova umska zmogljivost. (R.Rajović, 2015)

Učiti se pomeni razvijati nove spretnosti, sposobnosti, veščine. Vedno, kadar gre za učenje iz izkušenj ali za učenje nečesa, kar nas zanima, se učimo z lahkoto in brez napora. Največkrat pa ne vemo, da je to učenje. »Učimo se na različne načine. Poznamo učenje s pogojevanjem, učenje s poskusi in zmotami, učenje s posnemanjem, učenje z opazovanjem, učenje z vzgledom in kognitivno najbolj zahtevno besedno učenje. (Bregant 2016, str. 27) Slednjega najbolj pogosto uporabljamo v šolah. Za vsako učenje so značilne specifične strukture v možganih. Tako se pri učenju s pogojevanjem aktivirajo druge možganske strukture kot

pri učenju iz napak. Za vse tipe učenja pa je skupen proces, ki se odvija v teh strukturah.« (Bergant, 2016, str. 27)

2.1 Učenje na pamet je zastarelo

Pri učenju na pamet si naši možgani zapomnijo vsako dejstvo posebej. To si lahko predstavljamo kot raztreščeno sestavljanko, ki je ne moremo zložiti. Ker večina učenja poteka na pamet, tudi znanje preverjamo s klasičnimi, reproduktivnimi vprašanji. Vprašanje pa je koliko samo učenje na pamet pripravlja za življenje in koliko učence spodbuja, da razmišljajo. Na prvi pogled se tovrstna vprašanja zdijo preprosta in odgovor zelo očiten. Vendar reproduktivna vprašanja, v skladu z Bloomovo taksonomijo (Bloom idr., 1956, Krathwohl, 2002), predstavljajo najnižjo raven znanja. To pomeni, da od šestih nivojev znanja, ki jih lahko pokaže vsak otrok (spomin, razumevanje, uporaba, analiza, vrednotenje in ustvarjanje), s temi vprašanji pokaže le prvo raven znanja. Primer: Ura brez kazalcev se imenuje _____ ura. Pravilen odgovor bi bil le eden: digitalna. Samo za tak odgovor bi učenec dobil točko. Otroci pa bi našli več odgovorov: brez kazalna ura, peščena, pokvarjena, razbita, tetina, ura od Alice iz Čudežne dežele... Vse te odgovore, ki ne prinesejo točke, ne smemo zanemariti. So enako točni morda še celo bolj, so bistri in domišljijiski. Morda je manj pomembno koliko točk se dobi pri tem odgovoru, kot pa to koliko je vprašanje spodbudilo učence, da so razmišljali. V šoli bi morali uporabljati čim večkrat nove metode, ki spodbujajo učence, da mislijo. Ustvarjati bi morali situacije, da so motivirani, se radi učijo, radi hodijo v šolo. Z vajami za spodbujanje divergentnega mišljenja, se lahko vsak učenec osvobodi strahu pred nepravilnimi odgovori. Vsak lahko v sebi najde idejo, rešitev na dano vprašanje in s tem imajo tako učno uspešni kot učno šibki občutek, da zmorejo. Vrne se jim zaupanje vase, kar je pri otroku najpomembnejše. Najbolj pomembno sporočilo pa je razmišljanje.

Že v preteklosti je eden od največjih reformatorjev šolstva, češki pedagog Jan Komenski rekel »Šola mora biti igra.« V preteklih desetletjih smo se od te misli precej oddaljili. Igra je naravno stanje otroka tako, da metode učenja morajo biti podobne igri. Seveda je ta igra ciljno usmerjena in vodena z jasnim namenom.

2.2 Tehnika skrite besede

Pri svojem delu v razredu zelo pogosto uporabljam načine poučevanja, ki vključujejo vse učence, načine, kjer so lahko vsi učenci, ne glede na njihovo učno sposobnost, uspešni. Vsak na svojem nivoju. Hkrati pa vključujem metode, ki spodbujajo divergentno produkcijo.

Dejavnosti, ki spodbujajo divergentno razmišljanje in učenje, uporabljam praktično pri vseh predmetih, učnih snoveh in v vseh delih ure. Večinoma so povezane tudi z asociacijami, ki še dodatno dajejo možnost intenzivnega razmišljanja. S pomočjo teh vaj, ki jih učenci sprejmejo kot neke vrste igro, vključim v delo popolnoma vse učence in, kar je najpomembnejše se vsi učenci počutijo sposobne reševanja in sodelovanja. Tisti, ki so učno bolj sposobni, s pomočjo teh vaj postanejo še uspešnejši, tisti, ki so učno šibki, pa se ne počutijo neuspešne. To so aktivnosti pri katerih se spodbuja učni potencial vseh otrok.

Vsi vemo, da nekatere besede v sebi skrivajo druge besede. Če so besede zapisane, je skrito besedo lahko najti. Ker želim razmišljanje otrok postaviti na višji nivo in pri njih vzbuditi višjo koncentracijo, pa tehniko skritih besed uporabljam na slušni zaznavi. To pomeni, da besede oziroma v nadaljevanju besedne zveze in besedila, nikoli ne zapisujemo. Učenci morajo v mislih vrteti besede, črke in iskati skrito besedo. Pri skritih besedah mora otrok razmišljati in aktivirati svoje dodatne kapacitete. Ko dobro reši nalogo, ko najde skrito besedo je srečen, ker doseže uspeh skozi igrivo dejavnost in brez obremenitev.

Tehnika skritih besed je tehnika, ki je razdeljena na več nivojev.

Nižji nivo

Besede se skrivajo v besedi.

Ko otroke v prvem razredu seznanjam s to tehniko jih spodbudim s primerom v obliki uganke ali zgodbe.

Primer zgodbe: »Danes sem za zajtrk jedla BOROVNICE. Kar naenkrat me je nekaj pičilo v jezik! Kaj mislite, da me je pičilo?«

Bistvo pri takem vprašanju je, da so vsi otroci aktivni, vsi so prepričani, da bodo našli odgovor. S tem načinom sem jim pritegnila pozornost in jim pomagala, da je njihova koncentracija maksimalna. Besedo BOROVNICA večkrat ponovim in poudarjam del besede, kjer je skrita beseda. Na ta način najdemo skrito besedo BOR in naprej razmišljamo, da ima bor iglice, ki pičijo. To je eden od načinov začetnega iskanja besed v besedi.

Naslednja faza je, da učenci sami iščejo besede, ki v sebi skrivajo besede in sestavljajo uganke za sošolce.

Besede v besedni zvezi

Ta nivo večkrat uporabim kot uvodno motivacijo v učno temo, novo besedilo ipd. Ključno besedo skrivam v besedno zvezo. Primer: VREČKA ČAJA

Besede v povedi

Primer: Kaj mi za večerjo pripravlja?

Tu je beseda skrita v povedi. To je nižji nivo skrite besede, ker skrita beseda nima nobene povezave s povedjo.

Višji nivo

Višji nivo skrite besede je takrat, ko je beseda, ki je skrita v povedi, odgovor na vprašanje ali nadaljevanje povedi. Primer: Kje mali pastir spi?

Osnovni, enostavni primeri uporabe pri pouku

Primer pri uvodni motivaciji v učno temo o zimi: Učencem razločno večkrat ponovim nedokončano poved v kateri je skrita beseda, s katero bo poved dokončana.

Ko mraz ima ostre zobe je.....

Mama mi ne dovoli jesti sladoled, ko je zunaj....

Obešamo besede in črke

Na tleh imamo kupček kartončkov s slikami. Vsaka slika ima svoj par. Učenec najde skledo in v besedi poišče skrito besedo in nato ustrezno sličico. Najde led. Nato išče še S in L. Ko najde vse štiri kartončke, vzame ščipalko in vse skupaj s ščipalko pripne na vrstico, ki je napeljana na drugem delu razreda do katerega lahko pride samo, če hodi preko pajkove mreže (elastika napeljana čez pot v obliki mreže).

Razvija se: grafomotorika, motorika, miselni procesi – miselna klasifikacija

Kje se skriva ara?

Učencem zastavim miselno uganke: Kje se skriva ara?

Ker jim NE dam navodila »V katerih besedah se skriva ara?«, je to hkrati tudi zvita uganke, ker morajo pomisliti širše, izven okvirjev.

Na steni imamo prilepljene slike. Učenec z žogico cilja v slike, kjer se skriva ara.

Na ta način lahko sestavimo miselne uganke praktično za vsako učno snov.

Primeri:

Kateri šport ima rada Ava? PLAVANJE

V katerem kraju je vedno jesen? JESENICE

Reši rebuse:

Otroci morajo rešiti rebuse. Ko bodo iskali rešitev, bodo ugotovili, da dobijo besedo, ki ne obstaja: KLEŠČEETA. Poiskati morajo asociacijo na besedo na sliki, s katero bodo lahko sestavili s pomočjo rebusa, novo besedo. Rešitev: RAKETA.

Reševanje teh rebusov je že težje saj mora učenec besedo, ki je narisana pretvoriti v asociacijo in ugotoviti katera beseda je prava.

3 Primerjava obravnave učne teme o Sloveniji pri SPO in medpredmetna povezava s SLJ

V dveh tretjih razredih, kjer sem poučevala prvič, sem naredila kratko raziskavo. V obeh razredih je bilo 21 učencev. Ugotoviti sem želela kako vpliva na zapomnitev učne snovi obravnava s pomočjo tehnike skritih besed v primerjavi s klasičnim učnim pristopom.

V skupini A sem uporabila pristop s skritimi besedami.

Učence sem razdelila v skupine s pomočjo tehniko skritih besed.

Vsak učenec je dobil listek z napisano povedjo. Poiskati je moral skrito besedo in se razporediti v ustrezno skupino.

Primeri:

Kje so mame stotine trgovin obiskale?

Kam je šel Igor aprila?

Kdo je odnesel gore kamenja?

Na mizah so imeli poleg slike skrite besede, ki so jo našli, še večji namizi zemljevid Slovenije.

Glede na skrito besedo skupine, so morali v legendi poiskati kako je na zemljevidu označena (reka, mesto, gora). V določenem času je morala skupina poiskati čim več, na primer mest, ki v sebi skrivajo besede.

Primeri:

mesta: VELENJE, JESENICE, ŽIROVNICA, LENDAVA, LENART, MARIBOR...

reke: MURA, BISTRICA, SORA, MIRNA...

gore: MOJSTRANA, TRIGLAV, ZATRNIK, NANOS...

Nato so dobili še dodatni čas v katerem so morali za eno besedo, ki so jo našli, sestaviti uganko.

Primeri: V katerem kraju je vedno led? BLED

Za konec ure so reševali križanko v katero so morali vpisovati mesta. Vprašanja v križanki so se navezovala na skrite besede, ki jih mesta v sebi skrivajo in na orientacijo na zemljevidu.

V tako zasnovani učni uri sem prepletla učne vsebine pri spoznavanju okolja : Orientacija, strani neba... in učne vsebine pri slovenskem jeziku: raba velike začetnice pri zemljepisnih imenih.

V skupini B sem isto učno snov obravnavala s frontalnim načinom poučevanja.

Čez sedem dni sem pri obeh skupinah preverjala:

1. Koliko imen mest, gora ali rek so si zapomnili.
2. Kako bi sošolcu ali sošolki opisali katero mesto imajo v mislih ali kako bi to mesto našli na zemljevidu.

V skupini A so našli 32 imen mest, gora in rek, v skupini B pa 21. V skupini A so bili v povprečju veliko bolj iznajdljivi, domiselni in natančni pri opisu besede, ki poimenuje mest, goro ali reko, kot v skupini B. Iskano so v skupini A tudi hitreje našli, kar dokazuje, da je bila njihova orientacija na zemljevidu boljša.

Po pogovoru z učenci skupine A, so mi rekli, da jim je bila ura, ko smo obravnavali Slovenijo, zelo zabavna in niso imeli občutka, da se učijo. Želijo si še več podobnih ur.

Zaključek

Uganke s skrito besedo nudijo priložnost razvijanja slušne pozornosti, slušne diferenciacije, miselne klasifikacije in koncentracije pri otroku. Pri delu v razredu jih uporabljam kot uvod v neko dejavnost, za popestritev pouka ali povzetek določene teme. Reševanje in izmišljanje novih tovrstnih uganek je priročna in kreativna igra, ki spodbuja ustvarjalno mišljenje pri otrocih vseh starosti. S takim načinom in pristopom poučevanja otroke zaigram in dvignem njihovo razmišljanje na višji nivo, ter spodbudim globoko pozornost. V svoji miselni razigranosti so maksimalno skoncentrirani na svoje delo. Na tak način si podatke zapomnijo bolj trajno kot pa, če bi uporabila na primer metodo frontalnega učenja, kjer bi jaz kot učiteljica razlagala, učenci pa bi poslušali.

Literatura

- Jansen – Osmand, P. in Heil, P. (2007): Primary School-Aged Children and Spatial Associate Learning. *Experimental Psychology*, 54(3), 236-242.
- Marjanovič Umek, L. in Kavčič, T. (2001): Otroška igra. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Bon, Jure (2008). Kako delujejo možgani? Dostopno na: <http://www.sinapsa.org/rm/poljudno.php?id=53>
- Bergant, Tina (2007). Nova spoznanja o možganih. Dostopno na <https://www.kclj.si/dokumenti/razvojna-nevrologija.pdf>
- Rajović, R. (2015): *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rajović, R. (2015): *IQ OTROKA – SKRB STARŠEV*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

OBVLADOVANJE STRESA V VSAKDANU UČITELJA IN UČENCA

Povzetek: V današnjem šolskem sistemu je zahtev do učitelja, prav tako pa tudi do učencev vse več. Dosljedno sledenje vsem zahtevam, hitenje, pomanjkanje časa, da se umirimo, da poskrbimo zase in dolgotrajno izpostavljanje stresu lahko vodi do resnih zdravstvenih težav, med katerimi je zelo pogosta v pedagoškem poklicu izgorelost. Tudi učenci so izpostavljeni različnim zahtevam šole in staršev. Pogosto so učenci po šoli vključeni v glasbene šole, treninge in druge dejavnosti po šoli, pogosto starši od njih pričakujejo visoke ocene v šoli, nekateri so občutljivi zaradi ločitev staršev, dodatno so nagnjeni k pretiranim čustvenim reakcijam učenci z Aspergerjevim sindromom in učenci z nekaterimi drugimi bolezenskimi znaki (npr. učenci z ADHD), svoje je dodala tudi šola na daljavo v letih (2020-2022) in strah pred nalezljivimi boleznimi, dolgotrajno igranje (zlasti nasilnih) računalniških igranic in še in še. Posledično se srečujemo z vse številnejšimi primeri otrok z motnjami spanja, hranjenja, razdražljivimi otroki in celo otroki z duševnimi težavami, ki potrebujejo zdravniško obravnavo. Zaradi tega moramo v šolskem sistemu stremeti k temu, da načrtno umirjamo otroke, izvajamo pedagoški proces pod manjšim časovnim pritiskom in postopoma uvajamo v učni proces tudi metode in tehnike, ki učence razveseljujejo, razbremenjujejo in sproščajo. Predstavila bom različne tehnike za obvladovanje stresa in načine, na katere lahko zmanjšamo stres v šoli učitelji sami sebi in učencem.

Ključne besede: stres, obvladovanje stresa, sproščanje, umirjanje

MANAGEMENT OF STRESS IN THE EVERYDAY LIFE OF TEACHERS AND STUDENTS

Abstract: There are more and more expectations for teachers and for their students in current school system. Following all the demands, rushing to reach educational goals, running out of time to calm down and take care of ourselves, being exposed to stress can lead to serious health problems. Burning out is the most common between the teachers. The students need to follow their parents and school's demands. Many of them are visiting music schools, different kind of sport lessons and other clubs. We can find more and more students suffering for Asperger syndrome, suffering for ADHD (Attention-Deficit / Hyperactivity Disorder), students being more sensitive because of their home situation, students being afraid of different diseases, students addicted to computer and video games, students with eating disorders, sleeping disruptions ... Many of them need medical assistance. That is why it is very important to use different methods to intentionally calm our students, to perform the pedagogical process without any time pressure and gradually initiate different techniques so that students can get the knowledge through relaxed, unbending activities. With my work I will present different techniques to manage the stress, from breathing techniques, counting from 100 to 1 to smiling while walking and more.

Key words: stress, stress control, relaxation, calming

Uvod

V današnjem hitrem tempu življenja je stres pomemben dejavnik, ki nam deloma pripomore, da življenjske situacije lažje obvladujemo, hkrati pa nam lahko prične velika mera stresa v vsakdanjem življenju rušiti notranji mir in vpliva na naše razpoloženje, vedenje, zaznavanje in ravnanje. Kadar se stresni dejavniki v okolici povečajo, sami pa ne razvijemo obrambnega mehanizma za obvladovanje stresa, se prevelika mera stresa lahko kaže kot porušeno zdravstveno ravnovesje ali celo vodi do izgorelosti, ki je v današnjem šolskem sistemu vse več. Prav zaradi tega je pomembno, da stresne situacije prepoznamo in skušamo stres blažiti pri nas učiteljih kot tudi pri učencih. Pomembno je tudi, da prepoznamo učence, ki lahko na različne načine sporočajo, da se jim je nakopičilo vsega preveč, da ne zmorejo, da nimajo ustrezne strokovne pomoči ali podpore doma, morda postanejo neješčji, se bojijo vsakdanjih situacij, ki jim pred časom niso predstavljale težav, se pričnejo močno bati določenih situacij (npr. vojašnice, helikopterjev), nočejo v šolo, ker se bojijo določenih oseb, podležejo grožnjam vrstnikov ali starejših učencev, morda imajo neurejene razmere z odnosi v družinskem okolju. Pozorni moramo biti na nenadni padec učnega uspeha učencev, na utrujen videz, zaspanost, dlje trajajočo nespečnost, dlje trajajočo odsotnosti, morebitne pomembne spremembe v

družinskem okolju (ločitve, izgube svojcev) ter temu posvečati pravo mero pozornosti.

Stres

V pedagoškem poklicu je veliko dejavnikov, ki v pedagoških delavcih vzbujajo konstanten stres. Učitelj je (lahko) v stalnem stresu ali bo uspel predelati vse učne cilje, ali bo uspel zagotoviti dovolj podpore učencem z učnimi težavami, ali bo uspel ustrezno podpreti nadarjene učence, ali bo uspel vse učence ustno oceniti v kratkem času, ali se bo uspel dovolj pripraviti na naslednje ure, sestaviti preverjanja in ocenjevanja znanja, popraviti številne teste, stres mu lahko predstavlja usmerjanje in vodenje učencev s čustveno-vedenjskimi težavami, srečuje se lahko z neodobravanjem staršev, ima težave v primarni družini...

Kadar se stresni dejavniki seštevajo v daljšem časovnem obdobju in vplivajo na posameznika, lahko to prične negativno vplivati na njegovo zdravje. Beseda stres poimenuje telesno reakcijo na mobilizacijo obrambnih sistemov proti grožnji, ki jo zazna naše telo. Stres je sklop telesnih, fizičnih, duševnih in kemičnih reakcij na okoliščine, ki sprožajo v človeku zmedenost, nejevoljo in razburjenost. Te reakcije ne izvirajo zgolj iz samih stresnih dejavnikov, temveč predvsem iz našega zaznavanja dogodka in našega odziva nanj. Zato stres deluje pozitivno in negativno. Od nas je odvisno, kako obvladujemo stresne dogodke. Če jih ne obvladujemo, postane stres sovražnik, ki nas izčrpa (Youngs 1993, str. 13). Raziskave kažejo, da visoka raven ponavljajočega se stresa negativno vpliva na telesno in duševno zdravje. Stres občutimo, ko ocenimo, da neki stresor za nas pomeni potencialno grožnjo, za katero menimo, da ji ne bomo kos. (Križaj 2019, str. 27). Zaradi prevelikih ali dolgotrajnih pritiskov stresni odziv (našega telesa) postane kroničen in takrat lahko resno ogroža naše telesno zdravje. Povezujejo ga s celo nekaterimi glavnimi povzročitelji smrti: srčnimi boleznimi, rakom, boleznimi pljuč, nesrečami, cirozo jeter in samomorom. Po nekaterih ocenah je večina (približno 80%) bolezni povezana s stresom, po drugih so z njim vsaj v neki meri povezane vse. Stres vodi v bolezn, kot so depresija, anksiozna motnja in izgorelost. Stres zmanjša sposobnost nenasilne in kakovostne komunikacije in vodi v uporabo različnih substanc za blaženje posledic stresa, ki delujejo za kratek čas, nato pa razvijemo odvisnost, ki stres še poveča (Križaj 2019, str. 28).

Osebna izkušnja izgorelosti

Tudi sama sem izkusila izkušnjo izgorelosti decembra 2015, občutke in zmanjšane sposobnosti v času največjih zdravstvenih težav ter moje spopadanje z iskanjem povrnitve zdravja. Bila je najtežja izkušnja do tedaj, saj sem kot mlada mama eno- in štiriletne hčerke imela številne neprespane noči, redno sem hodila v službo v 1 h oddaljeno Ljubljano, nadomeščala večkrat v tednu po 5 h poleg rednega dela z zbori in podaljšanega bivanja in skrbela za vse gospodinjske obveznosti. Bila sem tako šibka, da nisem mogla s sobe v sobo, nisem mogla počistiti stanovanja, umivanje zob otrokom sem komaj zmogla, med kuhanjem enega kosila sem hodila vmes počivat. Iskala sem raznovrstne načine naravne pomoči. Večina od njih zame niso bile najbolj uspešne. Zelo pa so mi pomagale bioenergetske terapije, ki so izjemno povrnilo moje moči. Da sem se popolnoma pozdravila, sem se odločila za hipnoterapijo, ki je odpravila moje bolečine v prsih v trenutkih, preden sem zaspala in mi zopet povrnila popolno zdravje.

Predstavila bom nekaj večjih zdravstvenih izzivov mojih učencev v moji 19-letni učiteljski praksi: Drugošolka, ki je doživela negotovost zaradi ločevanja staršev, v šoli pa doživela izsiljevanje za orehe in grožnje, da bodo učenci sodili njenim staršem in je v času največjih težav hodila po vseh štirih. Po mesecu odsotnosti se je vrnila v šolo (šolsko leto je zaključila z zadovoljivimi učnimi rezultati).

Učenka, ki je imela v času šole na daljavo (kljub veliki podpori v šole, ki je delala z njo individualno) težave z nespečnostjo (starši tega do konca leta niso sami sporočili).

Učenec, ki je po ločitvi staršev po odločbi sodišča moral izvajati stike z očetom, ki je živel 100 km stran, čeprav jih je že leta zavračal). Ta neugoden položaj ga je privedel do situacije,

ko se je k očetu priplazil po kolenih, izvajal zvoke, ki so izražali veliko stisko. Na koncu je zdravstveno tako nazadoval, da sicer odličen učenec ni več uporabljal desne roke, desne noge, njegov govor se mu je skoraj ustavil. To stanje je vztrajalo več mesecev (v tem času ni mogel hoditi v šolo). Na pediatričnem oddelku so mu predpisali močno terapijo z antidepressivi, posledično se je njegovo psihično zdravje toliko izboljšalo, da so vse te težave izzvenele in je naslednje leto zaključil uspešno, dobil je tudi pohvalo za vzornega učenca.

Učencu, ki je že od svojega 4. leta igral igrice na računalniku po 5 ur in več na dan so se posledično pojavili močni tiki.

S hudim stresom povzročene zdravstvene težave seveda zahtevajo zdravniško obravnavo, zato moramo biti na njihov pojav pozorni pri učencih in opažanja sporočiti staršem ter jim priporočiti zdravniški pregled oz. opazke o učencih poročati šolski svetovalni službi.

Tehnike za obvladovanje stresa:

- Dolg vdih – 7s, zadrževanje vdih 4 s, dolg izdih 8 s. Ponavljanje takega načina dihanja v eni minuti namesto simpatičnega živčevja aktivira parasimpatično živčevje in naše telo se prične sproščati in umirjati.

- Odštevanje od 100 do 0 (umirjanje čez dan ali pred spancem). Usedemo se z zravnano hrbtenico. Roke položimo na stegna. Vdihnemo in ob dolgem izdihu odštevamo (100, 99, 98, 97, 95, 93, 90, 89,...), sledi globok vdih in odštevanje od števila od koder smo ostali proti nič. Pri tem ni pomembno, da natančno po vrsti izgovorimo vsa števila, lahko posamezna števila izpuščamo. Najpomembnejše pri tem je dihanje in umirjanje misli le na padajoča števila.

- 10 min meditacija na dan Izključimo moteče dejavnike (telefon, radio...). V mirnem okolju (doma, v naravi) se usedemo se na stol ali na klop z vzravnano hrbtenico. Roke položimo na stegna. Zapremo oči. Smo osredotočeni na vdih in izdih. Ne mislimo na ničesar drugega. Če pride negativna misel, jo odpravimo z besedami: Prekliči, prekliči, prekliči.

- Vsaj enkrat na 14 dni se povzpnejo na nadmorsko višino nad 800 m.

- Vsak dan 20 min maksimalno hitre hoje po ravnem. Ob tem se močno zadihamo, naši možgani pa so v tem času močno prekravljeni in oskrbljeni s kisikom).

- Redno zapisujemo misli hvaležnosti v knjižico, ki jo lahko poimenujemo hvaležnica.

Ko razmišljamo o hvaležnosti, naš vsakdan lažje vidimo kot napol poln kozarec z vodo (in ne na pol prazen kozarec z vodo). Vedno smo lahko za nekaj hvaležni...

- Izključimo se iz vseh situacij, ki nas navdajajo s stresom in visoko mero nelagodja.

Npr. gledanje nasilnih filmov, gledanje, poslušanje, prebiranje o negativnih dogodkih in nesrečah v sredstvih javnega obveščanja. Kadar pogovor med znanci nanese na negativne dogodke, zamenjajmo temo. Če to ni mogoče, se za kratek čas odstranimo iz prostora.

- Zavestno mislimo misli, ki so vzpodbudne in pozitivne.

Ko se pojavijo kadarkoli v dnevu negativne misli, jih ustavimo z besedami Prekliči, prekliči, prekliči. Zavestno poizkusimo poiskati misel, ki nas bo podpirala.

- Med hojo se smehljajmo, večkrat se nasmejmo situacijam, dogodkom, ljudem.

Med smehom se sproščajo podobno kot med spolnim odnosom kemični prenašalci -endorfini, ki dajejo človeku prijeten občutek vznesenosti in krepijo imunski sistem.

- Poskrbimo za zadostno količino spanja (odrasli 7 - 8 h, otroci 8 – 10 h).

- Dihalne tehnike (vdih skozi eno nosnico in izdih skozi drugo – največ 15 x) vzpodbujajo parasimpatično živčevje, ki uravnava telesne procese, povezane z ohranjanjem telesne energije in je dejavno, ko telo miruje.

- Bodimo polno prisotni v trenutku, ki se dogaja. Ne bodimo v mislih v preteklosti, to je že za nami. Ne bodimo v mislih v prihodnosti. To je še pred nami. Bodimo polno osredotočeni na sedanji trenutek. V njem je naša največja moč.

Kako lahko zmanjšamo raven stresa v šoli (učitelji sebi in učencem)

- Poskrbimo, da v službo pridemo pravočasno, da v miru pripravimo vse potrebno za prvo uro, potrebne fotokopije gradiva pripravimo vsaj dan prej.
- Pravočasno načrtujemo tedenske in dnevne priprave ter dneve dejavnosti.
- V učnih pripravah predvidimo manj aktivnosti, vendar si zanje vzemimo več časa in jih izvedimo bolj poglobljeno (v stilu: Manj je več - preveliko število dejavnosti učenca zbega, ne uspejo jih kvalitetno opraviti in ker jih ne opravijo v celoti, jih naredi bolj razdražljive).
- V pripravi predvidimo tudi nekaj časa za morebitna vprašanja.
- Poskrbimo, da v dnevu poskrbimo za nekaj trenutkov tišine, v kateri se vsi učenci umirijo, ne sprašujejo, ampak uživajo v tišini. Primeren trenutek je lahko tudi 5 min tišine med malico.
- Kadar je možno, vključimo pomirjujočo glasbo.
- Poskrbimo, da je v učilnici svež zrak (odpremo okna).
- Pred pisanjem testov nekaj minut namenimo sproščanju (učenci globoko vdihujejo in izdihujejo). Pomirjujoče deluje na učence, če učitelj nakaže, da jim zaupa, da jim bo šlo ter opozori na morebitno pravilno razumevanje nalog.
- Vzpodbudno delujejo tudi besede: Znam, hočem, zmorem. Uspelo mi bo.
- V razredu uvedemo škatlo skrbi, v katero učenci dajo listke, na katere napišejo težave in če želijo, anonimno oddajo svoje pobude in želje po razrešitvi težav.
- Uvedemo pogovorne urice (pred ali po pouku), kjer se učenci lahko zaupajo individualno in tako skupaj najdemo rešitve za morebitne težave.
- Na učenca, ki ima učne težave, pomirjujoče deluje, če načrt za odpravo primanjkljajev predstavimo tako, da uporabimo dvojino: npr. naslednje ocenjevanje znanja bova zmogla tako, da bova dovolj časa namenila učenju in utrjevanju pisnega seštevanja in odštevanja. Na ta način čuti našo podporo, našo željo, da bi mu uspelo.
- V učne ure uvedemo aktivnosti, ki učence načrtno umirjajo: Podajanje žogice v tišini. Z učenci večkrat izvedemo vodeno vizualizacijo, jim damo možnost izbire dejavnosti po svoji želji, zlasti mlajšim učencem namenimo dovolj časa za prosto igranje in igre v kotičkih, po potrebi omejimo obseg domačih nalog.
- Učence ocenimo s toliko ocenami kot je določeno v pravilniku za ocenjevanje znanja in ne z več ocenjevanji znanja (večji stres za učence, hkrati tudi več dela za učitelje).
- V pouk vnesemo zabavne trenutke. Ob takih trenutkih se vzpostavi možgansko srčna koherenca. Taki trenutki po nekaterih raziskavah ugodno vplivajo na pomnjenje. Npr. ob koncu ure opozorimo na pozornost, ker bom pokazala nekaj zelo pomembnega. Nato pokažem videoposnetek smejočega otroka ali zabavnega dogodka v zvezi z obravnavano temo.
- V pouk vključujemo socialne igre, ki vzpodbujajo spodbudno in varno učno okolje. Npr. Ubogi črni muc (učenec je ubogi črni muc in hodi po vseh štirih mimo drugih sošolcev. Izbere učenca, mijavka in se obregne vanj. Ta učenec mora ostati resen. Edino, kar lahko reče je: "Ubogi črni muc." Kdor se zasmije, je naslednji ubogi črni muc.
- Resno vzamemo navedbe učencev, da doživljajo fizične ali verbalne grožnje učencev in nanje odreagiramo (na osnovnih šolah velja ničelna toleranca do nasilja. Nasilnih dogodkov ne smemo pometati pod preprogo. Z učenci, ki naj bi bili odgovorni za izvajanje nasilja, se pogovorimo, po potrebi vključimo v pogovor starše, svetovalno službo. Dogovorimo se za izvedbo restitutivnih ukrepov. S tem pomembno sporočamo tudi ostalim učencem, da nasilje obsojamo in ob pojavu ukrepamo.
- Na učence (zlasti učence z avtizmom) pomirjujoče deluje, če jim naprej napovemo, kako bo potekal dan.
- Imamo izdelano strategijo v primeru večjega kršenja šolskih pravil. Tako se tudi učitelj počuti bolj varnega. Postopkovnik mora biti v skladu s pravili šolskega reda in vzgojnim načrtom šole: Če npr. učenec z vedenjskimi težavami ruši uro, sledimo postopkovniku: 1 - opozorilo, 2 - presedi se, 3 - zapis v dnevnik, 4 - asistenca, 5 - sporočilo staršem). Načrtno si vzamemo čas za pogovor o pozitivnih izkušnjah učencev (kako so preživeli počitnice ali kaj so lepega preživeli pretekli vikend, kaj je bil danes njihov višek dneva).

- Učencem damo naloge, s katerimi razveselijo starše, prijatelje (zapoj pesmico, prinesi šopek rož, izdelaj drobno pozornost in jo podari nekemu, ki ga imaš rad, saj na ta način razveselijo tudi sebe.

Zaključek

Pri obvladovanju stresa je pomembno razumeti, da ne moremo predvideti in nadzorovati vsakega stresorja, ki se pojavi v našem življenju, torej vsega, kar se nam dogaja, ne glede na izvor. Lahko pa nadzorujemo naš odziv na doživljanje (Križaj 2019, str. 30).

Zelo pomembna vloga nas, pedagogov je, da šolo osmislimo in se zavedamo delovanja stresnih dejavnikov in jih poizkušamo zmanjšati s poznavanjem in vključevanjem tehnik za obvladovanje stresa v pouk. Še bolj pomembno pa je, da tehnike za obvladovanje stresa učimo tudi učence, saj smo vse večjemu stresu zaradi hitenja in visokih zahtev podvrženi vsi, na ta način pa se razbremenjujemo in krepimo naše zdravje.

Literatura

Križaj, R. (2019). Čuječnost. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Youngs, B.B. (1993). Obvladovanje stresa za vzgojitelje in učitelje. Ljubljana, Educy.

<http://terapije-erban.weebly.com/hipnoterapija.html>

VKLJUČEVANJE ELEMENTOV FORMATIVNEGA SPREMLJANJA PRI POUKU SLOVENŠČINE

Povzetek: Frontalni način poučevanja se počasi umika v ozadje, v ospredje prihaja aktiven način pouka oz. vključevanja učencev v sam proces s ciljem, da je učenje čim bolj samostojno. Iz vodene pouka s strani učitelja prehajamo na soustvarjanje, sodelovanje in kreiranje učnih vsebin tako učitelja kot učencev. Z načeli formativnega spremljanja učenci prevzemajo odgovornost za svoje znanje, so aktivno vključeni z različnimi elementi – podajanja povratnih informacij, diagnostiko predznanja, zastavljanja ciljev in načrtovanja poti do cilja, medvrstniškega ocenjevanja, samoevalvacije, več je dela po skupinah in aktivne vključenosti pridobivanja informacij, seznanjeni so z nameni učenja ter kriteriji uspešnosti itd. S takšnimi oblikami aktivnosti se zvišuje notranja motiviranost za doseganje znanja ter spodbuja ustvarjalno učenje. V prispevku bom opisala glavne cilje in načela formativnega spremljanja ter tudi svoje ideje vključevanja le-teh v sam pouk slovenščine.

Ključne besede: formativno spremljanje, samostojnost, ustvarjalnost, odgovornost, notranja motivacija

INCORPORATING ELEMENTS OF FORMATIVE MONITORING IN SLOVENIAN LESSONS

Abstract: The frontal teaching method is slowly receding into the background, the active teaching method is coming to the fore, involving students in the process itself with the aim of making learning as independent as possible. From guided lessons by the teacher, we move to co-creation, cooperation and creation of learning content by both the teacher and the students. With the principles of formative monitoring, students take responsibility for their knowledge, are actively involved with various elements - providing feedback, diagnostics of prior knowledge, setting goals and planning the path to the goal, peer assessment, self-evaluation, there is more work in groups and active involvement in obtaining information, familiar are with learning purposes and performance criteria, etc. Such forms of activity increase the intrinsic motivation to achieve knowledge and encourage creative learning. In the paper, I will describe the main goals and principles of formative monitoring, as well as my ideas for including them in the Slovenian lessons.

Keywords: formative monitoring, independence, creativity, responsibility, intrinsic motivation

1 Uvod

Za razumevanje termina formativno spremljanje je smiselno, da najprej povzamemo glavna načela klasičnega poučevanja. Poučevanje, kot ga poznamo praktično od začetka šolanja, razumemo kot transmisijo znanja, kjer učitelj razlaga, učenci pa so v večini neaktivni poslušalci oz. prejemniki informacij (Peršolja 2019, str. 15). Načeloma prevladuje vrednotenje nižjih kognitivnih ravni znanja, izpostavlja se vrednotenje vsebinskega znanja, procesno znanje je v ozadju (Brodnik, n. d.). Ne glede na to, kako vrhunsko smo se kot učitelj pripravili na uro, kakšne informacije smo jim predali in se poglobili v dano temo, s pasivnostjo učencev težko dosežemo optimalne rezultate.

Formativno spremljanje se v nasprotju z zgoraj opisanim poglobi v učenčev proces učenja. Učenec se skozi faze nauči postavljati cilje, načrtovati pot do cilja ter najpomembnejše, na koncu presoditi učinek (Peršolja 2019, str. 15). Lahko ga opredelimo tudi kot pedagoški dialog za soglasno skupno učiteljevo in učenčevo spremljanje, kontroliranje in usmerjanje razvoja učenja posameznika, da bi izboljšal učni učinek in da bi bila sodba o vrednosti naučenega ob koncu učenja čim bolj korektna (Komljanc 2004, str. 8). Formativno spremljanje ni orodje, ni način ocenjevanja, temveč je proces za izboljšanje učenja (Peršolja, n. d.). Učitelj s takšnim načinom poučevanje omogoča učencem soustvarjanje učnega procesa, to je namenov učenja, kriterijev uspešnosti, zasebnih ciljev, samovrednotenja in vrstniškega vrednotenja, kar vodi k aktivnejši vlogi učencev ter k trajnejšemu znanju (Brodnik, n. d.).

2 Moji začetki

Kot učiteljica na osnovni šoli sem se s terminom formativno spremljanje prvič srečala kot lektorica prispevkov svojih kolegic, ki so sodelovale v projektu v okviru Zavoda za šolstvo.

Priznam, da mi je takrat kot neizkušeni učiteljici, nedolgo nazaj pa še študentki, bil ta svet popolnoma tuj. Predvsem zato, ker ne glede na to, da sem ravno zaključila na fakulteti, kjer naj bi bila seznanjena z naj sodobnejšimi učnimi metodami in pristopi, o takšnem načinu poučevanja nisem niti slišala. Kakorkoli, kot zunanja opazovalka sem kmalu dobila povabilo sodelavke, naj se pridružim projektu. Željna novih znanj sem ponudbo sprejela. Tako se je pričelo obdobje »tipanja po neznanem«, saj je bilo ogromno teoretske podlage, praktične, torej tistega, kar bi si zares želela, pa ni bilo. Kljub vsemu smo v okviru projekta izvedli nekaj izobraževanj, da sem počasi le začela pridobivati nova znanja in predvsem občutek o smiselnosti drugačnega načina poučevanja. Ob dvigovanju samozavesti in pridobivanju znanj pa je skladno prišlo tudi obdobje korone, ki pa elementom formativnega spremljanja – s svojimi prijemi, pravili in omejitvami – definitivno ni bilo naklonjeno. Po koroni se je odprl nov triletni projekt oz. nadaljevanje prejšnjega, tudi ta v okviru Zavoda za šolstvo, ki se imenuje RN UOU 21 oz. razvojna naloga Ustvarjanje učnih okolij za 21. stol. Vodstvo projekta nam je pošiljalo ogromno predlogov za dejavnosti, teoretskih osnov, nalog, bili smo deležni tudi nekaj hospitacij. Kot učiteljica slovenščine sem se počutila malce zapostavljena, saj so bile hospitacije, katerih si se lahko udeležil oz. video posnetki, ki si si jih lahko ogledal, vedno iz drugih učnih predmetov, jaz pa sem potrebovala izkušnjo pouka slovenščine. Na srečo je v šolskem letu 2022/23 projekt stekel v popolnoma praktično smer. Razvila se je mreža vseh osnovnih šol, ki sodelujejo v tem projektu, in naloga vsake šole oz. celo vsakega učitelja, ki sodeluje v tem projektu, je bila, da pripravi učno uro po načelih formativnega spremljanja. Prvi sklop mreženja je bil izpeljan jeseni, drugi, še obsežnejši, spomladi. Naenkrat se mi je tako odprla cela paleta možnosti za ogled kvalitetno speljane ure slovenščine. Zanimivo je bilo spremljati vsakega učitelja posebej, saj so bile metode pri vsakem drugačne, a hkrati vse z elementi formativnega spremljanja. Dodana vrednost teh hospitacij je bila diskusija po opravljeni uri, kjer smo učiteljice iz različnih šol med seboj delile izkušnje, ideje, prednosti in slabosti takšne metode ... skratka, z vsem pridobljenim znanjem preko praktičnega dela sem lahko končno pogumno zakorakala v poučevanje po načelih formativnega spremljanja.

3 Namen formativnega spremljanja

Specifična in natančna povratna informacija je eden ključnih pojmov formativnega spremljanja in preko takšnega procesa učenec dobi odgovore na vprašanja, kakšni so pričakovani dosežki in standardi znanja, kakšen je njegov napredek, katera so njegova močna in katera šibka področja ter kje ima učenec še rezervo, da svoje znanje izboljša. Na drugi strani pa imamo učitelja, ki se glede na povratno informacijo sprašuje, kako napreduje proces učenja, kako ga moje poučevanje podpira ter kje je možnost spremembe oz. izboljšave, da bo učence še bolj podprl v samem procesu učenja in izboljševanja znanja (Brodnik, n. d.). Glavni cilj formativnega spremljanja je, da se učenec nauči pridobiti nadzor nad lastnim procesom učenja in odgovornosti, s tem pa pogloblja in izboljšuje učenje (Peršolja 2019, str. 83).

4 Posamezni elementi formativnega spremljanja

Pomembno je, da je učenec vključen v načrtovanje ciljev in učenja ter da mu kot učitelj omogočimo čim večjo aktivnost med obravnavo nove snovi – vse z enim samim namenom, da bi dejavno sodeloval v procesu samoregulacije učenja ter tako sprejel večjo odgovornost za svoje znanje in oceno (Peršolja 2019, str. 23). Elementov po načelih formativnega spremljanja je več, opisala in predstavila bom tiste, ki sem jih prakticirala pri svojih urah.

4.1 Ugotavljanje predznanja

Pred samim pričetkom obravnave nove snovi je smiselno z učenci preveriti, koliko znanja je že prisotnega. Meni zelo blizu je strategija dveh vprašanj, in sicer »Kaj že vem?« in »Kaj bi rad izvedel?«. Na takšen način si učenec postavlja vprašanja o učni snovi, o predstavah, ki jih ima o posamezni temi, o pojmi, ki jih že pozna in veščinah, ki jih obvlada (Brodnik, n. d.). Npr., v 6. razredu učenci pri slovenščini spoznavajo določene besedne vrste. Samostalnik je

ena izmed vrst, ki jo učenci deloma že poznajo iz razredne stopnje, torej je nekaj predznanja že prisotnega. Spoznanje, da nekaj informacij o novi snovi že poznajo, vpliva na samozavest, motivacijo, predvsem se pa s tem izognemo strahu pred neznanim.

V sklopu te faze si lahko učenec postavi cilje oz. načrtuje pot do cilja, npr. kako se najhitreje uči, s kom se bo učil, kašno obliko učenja bo izbral itd. (Peršolja 2019, str. 25).

4.2 Kriteriji uspešnosti in nameni učenja

Eden izmed ključnih elementov je seznanitev s kriteriji uspešnosti in nameni učenja. Predvsem je pomembno, da do tega pride pred pričetkom obravnave snovi, torej gre tudi za orientacijo, kaj se od njih pričakuje in kakšen namen je zadaj. S kriteriji uspešnosti učenci in učitelji ugotavljajo, v kolikšni meri so bili doseženi nameni učenja (učni cilji in standardi znanja). Pomembno je, da so izraženi iz vidika učenca, torej v 1. osebi ednine, npr. »Uspešen bom, ko bom razumel pojem besedni koren in iz njega znal tvoriti besedno družino.« Preko namenov učenja učenec dobi jasnejšo sliko, zakaj je ta snov smiselna oz. kaj bo imel od tega znanja. Tudi to zapišemo v 1. osebni edine, npr. »Učim se, da se bom zavedal dejstva medsebojne povezanosti besed.«

Moja izkušnja glede kriterijev uspešnosti in namenov učenja je grenko-sladka. Pri vsakem sklopu smo z učenci v zvezek zapisali tako kriterije uspešnosti kot namene učenja. Po zapisu so morali oceniti svoje znanje, in sicer tako, da so pri vsakem kriteriju uspešnosti pobarvali krogec (rdeč krogec – ne znam, rumen – nekaj se spomnim, zelen – znam, moder – obvladam, lahko pomagam tudi sošolcem). Ob začetku šolskega leta so bili učenci zelo nerealni. Na eni strani so bili učno šibkejši učenci, ki so svoje znanje ocenili z zeleno, na drugi strani pa si suvereni učenci niso dovolili kaj več kot rumeno obarvan krogec. Po obravnavani snovi in izpeljavi vseh aktivnosti znotraj tega so učenci dobili navodilo, da svoje znanje ocenijo ponovno. Torej poleg prvega krogca pri vsakem kriteriju uspešnosti so pobarvali še en krogec in na tak način pridobili občutek o svojem napredku. Ta del se mi je zdel smiseln, prav tako tudi učencem. Sem pa kmalu ugotovila, da jim je samo pisanje kriterijev in namenov odveč, poleg tega smo porabili ogromno dragocenega časa. Prišla sem do spoznanja »manj je več« in same kriterije uspešnosti zelo zredčila na generično stopnjo, brez odvečnega balasta, poleg tega sem začela prakticirati, da so vsi nameni učenja in kriteriji uspešnosti zapisani skupaj – na zadnjih straneh zvezka in ne razkropljeni po celotnem zvezku. Ko sem smatrala, da se nam pisanje kriterijev in namenov učenja časovno ne izide, pa sem učencem le-te prinesla na listih, katere so si nalepili v zvezek. Po določenem časovnem obdobju sem kmalu začela zaznavati, da učenci svoje znanje ocenjujejo vedno bolj realno. Razlog verjetno tiči v spoznanju, da je to dejavnost, ki je namenjena njim in za njih, ne za učitelja oz. neko tretjo osebo.

4.3 Evalvacija in aktivnosti znotraj tega

Evalvacija oz. vrednotenje je verjetno najključnejši element formativnega spremljanja, saj ne gre na vrednotenje ob koncu snovi kot smo vajeni pri klasičnem oz. tradicionalnem poučevanju, temveč gre za sprotno povratno informacijo, torej je učenec tekom obravnave snovi preko učitelja, sošolcev oz. drugih vključenih oseb seznanjen s svojim napredkom. Načinov, kako sproti preverjati znanje, je več, sama sem se med svojim poukom rada posluževala krajših testov oz. nalog in ravno zaradi kratkega obsega je bil učenec v sklopu ene same ure lahko deležen več preverjanj znanja – tako od svojih sošolcev kot od mene. Pomembno je, da je naloga kratka, rešljiva v parih minutah. Na dnu naloge se nahajata dva krogca, ki se pobarvata glede na znanje - eden za sošolca, drugi za učitelja. Načeloma je prvi pregled vedno medvrstniški, nato gre listek še k učitelju. Učitelj pobarva z ustrezno barvo glede na znanje ter ponudi učencu nov listek s podobnimi nalogami. Učenec je videl, kje dela napake in ima novo priložnost, da te napake odpravi oz. izboljša svoje znanje. Takšen način se je izkazal za zelo učinkovitega, saj je učencem privlačno, znanje utrjujejo tudi z vrednotenjem sošolca, so notranje motivirani, saj si želijo napredka oz. »boljše« barve v po-

barvanem krogcu. Eden izmed učinkovitih načinov je tudi skupinsko delo. Najprej učence razdelim po skupinah, to storim z žrebom (za vsak razred imam škatlo, v kateri so na lesenih ploščicah zapisana imena. To mi pride prav tudi pri preverjanju domače naloge, pri ponavljanju, pregledovanju ... na tak način se izognemo klicanju enih in istih učencev, saj gre ime že poklicanega avtomatično v drugo škatlo). Seveda je pogosto prisotne nekaj slabe volje, ko učenci niso po skupinah tako, kot bi si želeli, ampak tudi to mine, ko sčasoma ugotovijo, da je možno dobro sodelovanje tudi s sošolci, ki ti niso tako blizu, poleg tega takšnim načinom krepimo dobro razredno klimo. Vsaka skupina vedno dobi točno določeno nalogo. Pomembno je, da so naloge zastavljene v smislu raziskovanja, torej samostojnega dela in iskanja informacij. Tu so jim v pomoč učbeniki, delovni zvezki, pa tudi šolske tablice. Vnaprej opozorim, da bo vsaka skupina na koncu ostalim sošolcem predstavila rezultate svoje »raziskave«, poleg tega tudi zahtevam, da vsak član skupine nekaj pove – to je učinkovit način, kako se vsaj delno otresti pasivnosti določenih učencev pri skupinskem delu. Nadgradnja skupinskega dela pa so – to načeloma prakticiramo po koncu predstavitev – sestavljanje nalog/izzivov za drugo skupino. Torej vsaka skupina sestavi učni list z nalogami, katere si izmenjajo. Po določenem času si skupini ponovno izmenjata naloge, ocenita ter data v vpogled parni skupini. Takšne dejavnosti učence zabavajo in motivirajo, radi imajo skupinsko delo ter tudi rezultati znanja po takšnih aktivnostih so obetavni.

Zaključek

Slovenski šolski sistem z normativi, ocenjevanjem, nasičenosti različnih učnih predmetov in snovi težko omogoča učencem razvijati kompetence, ki so zares pomembne za prihodnost. Želela bi si poučevati v manjših skupinah, v katerih bi sodelovali učenci, ki si določenega znanja zares želijo, brez vezanosti na oceno. Pouk po načelu formativnega spremljanja se vsaj delno pridruži prej omenjeni viziji. A kljub večletnemu trudu vpeljati formativno spremljanje v slovenski učni prostor se zdi, da smo še daleč od cilja, da bi to postalo stalnica vsake učilnice, učenca in učitelja. Na žalost smo premalo dovzetni za spremembe in še vedno v ospredje postavljamo tradicionalno frontalno obliko pouka. A v šolske klopi prihajajo nove, drugačne generacije, preko katerih bomo morali spremeniti tudi način poučevanja. In tu vidim priložnost, da formativno spremljanje v slovenskih učilnicah zares zaživi.

Literatura

- Komljanc, N., (2004): Vrednost povratne informacije v procesu ocenjevanja. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Brodnik, V.: Formativno spremljanje in vrednotenje znanja in učenja. Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno dne 25. 6. 2023, <https://jazon.splet.arnes.si/formativno-spremljanje-in-vrednotenje-znanja-in-ucenja/>
- Peršolja, M.: O formativni pedagogiki. Pridobljeno dne 28. 6. 2023, <https://formativno.si/formativno-spremljanje/>
- Peršolja, M. (2019). Formativno spremljanje znanja v praksi. Priročnik za učitelje. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.

FORMATIVNO SPREMLJANJE: UČENEC V PROCESU IZBOLJŠANJA UČENJA IN ZNANJA

Povzetek: Členek prinaša opisovanje didaktike formativnega spremljanja. V družbi hitrih sprememb, naglega tehnološkega razvoja mora tudi poučevanje oz. učenje slediti novemu toku spoznanj učečih se. To pomeni potrebo po oblikovanju učnih okolij, ki zagotavljajo miselno spodbudno in prijetno okolje za učence. Prednost te metode je, da v središče postavlja učenca, mu daje možnosti pri sodelovanju in aktivnemu sooblikovanju pri učnem procesu. Tako je učenec bolj motiviran in prevzame odgovornost za svoje znanje. Predstavila bom element nameni učenja in kriterij uspešnosti v praksi pri pouku slovenščine, s katerim sem odpravila dolgoletno pasivnost nekaterih učencev pri prevzemanju odgovornosti za svoje znanje in zadrego zaradi razočaranja učencev nad svojim znanjem in posledično nad oceno.

Ključne besede: formativno spremljanje, motiviranost učencev, odgovornost, nameni učenja in kriteriji uspešnosti

FORMATIVE MONITORING: THE STUDENT IN THE PROCESS OF IMPROVING LEARNING AND KNOWLEDGE

Abstract: The article describes the didactics of formative assessment. In a society of rapid changes and technological development, teaching and learning must also keep pace with new findings of the learners. This means the need to design learning environments that provide a mentally stimulating and pleasant environment for students. The advantage of this method is that it places the student at the center. It gives him opportunities for cooperation and active co-design in the learning process. This helps the student to be more motivated and take responsibility for his knowledge. I will present the learning intentions and the criteria of success in practice in the lessons of Slovenian language, which has helped me to overcome the long-standing passivity of some students in taking responsibility for their knowledge and the embarrassment caused by the students' disappointment with their knowledge and, consequently, with their grades.

Keywords: formative assessment, student motivation, responsibility, learning intentions and performance criteria

1 Prednosti didaktike formativnega spremljanja

Živimo v času hitrega tehnološkega napredka, v družbi, kjer se spremembe odvijajo zelo hitro, zato je kakovostno in trajno znanje ključnega pomena. Tako znanje pa zahteva oblikovanje takšnih učnih okolij, ki zagotavljajo miselno spodbudno, psihološko varno in sproščeno vzdušje za vse učence. To pa so ključna izhodišča formativnega spremljanja (v nadaljevanju FS), ker gre pri formativnem spremljanju za načela, ki se ne razlikujejo med posameznimi predmeti in dokazano delujejo na vseh področjih učenja in poučevanja.

Model procesa FS izhaja iz dejstva, da učenje ni le razumski proces, njegova učinkovitost je odvisna tudi od motivacije učencev in njihovih čustev. Učitelj v pouk vključuje aktivnosti, v katerih učenci v učnih ciljih iščejo osebni smisel in jih povezujejo s svojimi interesi.

Zaradi dokazanih raziskav o kakovosti učenja, poučevanja in učnih dosežkov vseh učencev vedno več šolskih sistemov v Evropi in po svetu v vsakodnevni šolski praksi udejanja načela FS. Pedagoški delavci, ki v svojo prakso poučevanja vnašajo FS, menijo, da klasične metode učenja, kjer učitelj učencem predstavlja cilje, ki so v učnih načrtih zapisani v strokovnem jeziku, kjer je ključnega pomena povratna informacija, ki jo učečemu posreduje učitelj, kjer učitelj razlaga in učenci pasivno poslušajo, v spremenjenih družbenih razmerah niso več učinkovite.

FS se v nasprotju s klasičnim poučevanjem poglobi v učencev proces učenja in ga opolnomoči za samostojno učenje. Učenec se nauči postavljati cilje, načrtovati pot do cilja in na koncu presoditi učinek. Nauči spremljati svoj napredek, prevzema odgovornost za svoje znanje, zaveda se, v kolikšni meri je določeno znanje že osvojil, česa še ni, in kako bo to dosegel. Poučevanje s FS postavlja v središče učenca – učenec je odgovoren za učenje in grajenje znanja v sodelovanju z učiteljem in sošolci, vključenimi v učni proces. Učitelj učencu omogoča odgovornost tudi z možnostjo izbire in soodločanja npr. knjige, nalog,

prostora in sprejemanja posledic. Pri FS znanja učenca vključimo v načrtovanje ciljev in učenja ter mu omogočimo čim večjo aktivnost med obravnavo nove snovi, ki jo prilagajamo učencu. Učenec je tako dejavno vključen v učni proces, sodeluje pri učenju, sprejme večjo odgovornost za svoje znanje in oceno. Prednost formativnega spremljanja je sprotna povratna informacija z navodilom, v kolikšni meri je znanje že usvojeno in kako pridobiti še ne osvojeno znanje. To učitelju omogoča zavedanje o nivoju znanja posameznih učencev in tako ima možnost učencem pomagati, da osvojijo več znanja. Obenem ima učenec ves čas učnega procesa pregled nad svojim znanjem, ukrepa lahko sproti, postane usmerjevalec svojega učnega uspeha, saj sam vpliva na svoje znanje in oceno, kar mu daje odgovornost za s tem pa tudi samozavest. Učitelj torej ni več le podajalec snovi in ocenjevalec znanja ob koncu posameznega učnega sklopa, ampak je usmerjevalec učnega procesa, učencev svetovalec. Pri tovrstnem pouku ima učenec veliko možnosti za izražanje svoje individualnosti: iskanje osebnega smisla, načrtovanje in udejanjanje svojih poti, ki so prilagojene njegovim načinom učenja, uveljavljanje svojih zmožnosti in interesov, ohranjanje zvedavosti in ustvarjanje. Učenci se pri izražanju svojih misli, čustev, želja, potreb, izkušenj, domišljije, opaznanj počutijo bolj varne in sprejete, upajo si tvegati, delati napake, kar ustvarja pogoje za razvoj samozavestnih posameznikov. Delo poteka v zaupnem in varnem okolju, ki postavlja učenje v središče in pri učencih spodbuja zavzetost za učenje.

FS vključuje pet elementov, to so

1. nameni učenja in kriterij uspešnosti,
2. dokazi o znanju,
3. povratna informacija,
4. vprašanja v podporo učenju,
5. samovrednotenje, vrstniško vrednotenje.

Posamezni elementi se med seboj prepletajo in so v cikličnem zaporedju aktivnosti, korakov v procesu. en od drugega. V središču je učenec in njegovo znanje.

Slika 1: Elementi formativnega spremljanja (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2019)

2 Kriterij uspešnosti – kazalci uspeha v učnem procesu

Načrtovanje pouka se začne z opredeljevanjem ciljev. Klasična praksa v slovenskem šolstvu je, da učitelj učni proces načrtuje v skladu z učnimi cilji, ki so zapisani v učnih načrtih. Jezik, v katerem so zapisani, učencem ni razumljiv. Če želimo, da učenci osmislijo znanje, ki ga pridobivajo pri posameznem učnem sklopu, je pomembno, da učne cilje razumejo. Učitelj mora učne cilje preoblikovati, tako da jih učenci razumejo. Tako preoblikovani učni cilji se imenujejo nameni učenja. Nameni učenja učencem pomagajo, da razumejo, kaj se bodo naučili, prepoznajo, katera znanja, spretnosti in stališča bodo razvili, prevzamejo odgovornost nad učenjem in znanjem.

Ko učenci razumejo namene učenja, razumejo kriterije uspešnosti pri določeni snovi: učenci in učitelji presojujejo znanje učencev tako, da ovrednotijo dokaze o učenju glede na kriterij uspešnosti. Kriterij uspešnosti so povezani z učnimi cilji oz. nameni učenja. Biti morajo jasni, konkretni in učencem razumljivi. Njihov doprinos h kakovostnejšemu in trajnem znanju je to, da se ne nanašajo na končne cilje, ampak tudi na opredelitev kakovosti procesa učenja. Od svojega začetka poučevanja slovenščine imam strukturiran pristop pri vseh fazah poučevanja. Pri vsakem učnem sklopu sistematično upoštevam vse korake obravnave nove učne snovi: preverjanje predznanja, razlaga nove snovi, vaja, utrjevanje, preverjanje znanja, ocenjevanje znanja. Vsem fazam sem namenjala veliko pozornosti v upanju, da učenci razumejo, katera znanja morajo osvojiti, da bodo uspešni. Vseskozi sem bila razočarana nad nemotiviranostjo, pasivnostjo nekaterih učencev pri zavzemanju za svoje znanje. Pri srečanju s pedagogiko FS in po nadaljnjem izobraževanju sem spoznala, da lahko svoje poučevanje izboljšam z dodajanjem elementov FS v svojo prakso. Element nameni učenja in kriterij uspešnosti sem uvedla kot prvi in s tem dosegla večjo dejavnost, vključenost učencev že ob samem spoznavanju novega učnega sklopa. Učencem sem ob naslovu sklopa povedala, da bi rada, da snov književnega obdobja spoznavajo bolj aktivno in sodelujejo pri pridobivanju svojega znanja. V ta namen, da jim bomo vsako šolsko uro predstavila nekaj učnih ciljev, ki naj bi jih na koncu obravnavanega sklopa dosegli. Ker pa je zastavljeno znanje zapisano v strokovnem jeziku, ga bomo skupaj prevedli v njim razumljiv jezik, tako da bodo spoznali namene učenja in kriterije, po katerih bodo sodili o svojem uspehu. Na ta način bodo ob vajah in povratni informaciji pridobili podatek, kaj znajo, česa pa še ne, pred ocenjevanjem znanja in bodo imeli možnost in čas snov osvojiti še bolje. Na tablo sem zapisala dva učna cilja iz učnega načrta in učence povprašala, kaj mislijo, da cilja zahtevata od njih. Usmerjala sem jih, da so cilje preoblikovali tako, da so glagol postavili v nedoločnik in po svoje povedali, kaj določenega cilj pomeni – katero dejavnost. Ko smo skupaj cilje preoblikovali v namene učenja, sem jih usmerjala, da so iz namenov učenja naredili konkreten zapis, ki pove, kaj morajo narediti za doseganje določenega cilja. Strinjali so se, da za vsak kriterij uspešnosti ob učenju povedo, ali so uspešni in koliko so pri vsakem kriteriju uspešni.

Učni cilj iz učnega načrta	Nameni učenja (glagol v nedoločniku)	Kriteriji uspešnosti: (glagol v 1. osebi ednine)
Učenci: -razumejo razliko med lirsko in epsko pesmijo in to dokažejo z izpostavljanjem značilnosti obravnavane pesmi,	Učim se: -razlikovati med lirsko in epsko pesmijo, -navesti značilnosti lirске oz. epske pesmi -ob branju pojasniti, zakaj je pesem lirska oz. epska	Uspešen bom, ko bom: -določim, ali je pesem lirska ali epska, -navedem značilnosti lirске in epske pesmi, -po branju določene pesmi pojasnim, po katerih značilnostih vem, da je določena pesem lirska oz. epska
-zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oziroma fragmente besedil (pisno/govorno); pri tem upoštevajo že znane značilnosti besedilne vrste. <i>!...!</i>	-po branju umetnostnega besedila napisati basen/dnevniški zapis/črtico/ in tako izkazati svoje razumevanje prebranega dela	-svoje razumevanje prebranega dela bom predstavil s pisanjem obnove/dnevniškega zapisa/reklame, -znal bom na novo napisati vsebino, temo sporočilo dela, -pri pisanju bom upošteval značilnosti književne vrste, ki si jo bom izbral

V nadaljevanju obravnave snovi je sledila razlaga, delo v dvojicah, samostojno učenje. Po dveh šolskih urah sem učencem dala navodilo, da pregledajo zapisane kriterije uspešnosti. Povedala sem jim, da bodo v skupini po tri (po znanju so bile skupine heterogene) naredili vaje, s katerimi bodo sošolci preverili, v kolikšni meri dosegajo posamezen kriterij uspešnosti. Vsaka skupina je dobila list s Prešernovo pesmijo *Gazela 3* in lis s kriteriji uspešnosti. Po skupinah so za vsak kriterij uspešnosti izdelali po eno nalogo, in sicer šest nalog. Pri tem so dobili navodilo, daj naj bosta dve nalogi po težavnosti lažji, dve srednji in ena bolj zahtevna. Učencem sem na belo tablo projicirala naloge različnih taksonomskih stopenj in jih spomnila na razliko glede na zahtevnost pri rabi izrazov: pojasni, primerja, pove, našteje, vrednoti ... Ko so učenci pripravili vaje (lahko so si pomagali z zvezkom, delovnim zvezkom in tablicami) so nalogo dali drugi skupini. Tako so si dajali naloge v smeri urinega kazalca. Naslednjo šolsko uro je potekalo medvrstniško vrednotenje. V smeri urinega kazalca so učenci pregledovali sošolcem rešitve nalog, ki so jih pripravila. Moja naloga je bila, da sem jim pri tem pomagala. Učenci so morali pri vsaki nalogi sošolcem napisati sporočilo, lahko pohvalo, nasvet, kaj naj še dopišejo, lahko kak namig, česa še ne znajo. Ko so učenci prejeli svoj popravni učni list, so si ogledali sporočilo sošolca. Glede na napisano so pri vsakem kriteriju napisali: črko A, če je kriterij uspešnosti v celoti dosežen, črko B, če je dosežen delno, in C če kriterij uspešnosti še ni dosežen.

Primer ugotavljanja uspešnosti

France Prešeren, *Gazela 3*

Žalostna komú neznana je resnica, de jo ljubim,
 v pesmih mojih védna, sama govorica, de jo ljubim.
 Ve že noč, ki brídko sliši zdihovati me brez spanja,
 ve že svítla zarja, dneva porodnica, de jo ljubim.
 Ve že jutro, ve že poldne, ve že mračni hlad večera,
 tiho tožbo mojga bled'ga, vel'ga lica, de jo ljubim.
 Prebivál'sa mojga stenam, mirni je samoti znano,
 tudi nepokóju mesta ni novica, de jo ljubim.
 Ve že roža, ki pri poti, koder draga hodi, rase,
 ve že, ki nad pótjo leta tica, de jo ljubim.
 Ve že mokri prag nje hiše, vsaki kamen blizo njega,
 ino ve, ki mimo vodi me stezica, de jo ljubim.
 Ve že vsaka stvar, kar vedet in kar slišati od mene,
 in verjeti noče draga mi devica, de jo ljubim.

Vprašanja v dokaz

1. Pesem je lirski/epski. Obkroži pravilno besedo.
2. Kaj je značilno za tako pesem? Navedi tri značilnosti.
3. Pojasni, da je pesem lirski oz. epski. Obkroži glagole, ki to dokazujejo.
4. Zaljubljeni fant je prišel domov in je prijatelju napisal SMS o tem, kako močno je zaljubljen. Zapiši besedilo, ki bi ga fant napisal.
5. Izlušči misel in jo zapiši v obliki pogovora. Napiši pripoved o življenju osebe iz obdobja, ko je bila zaljubljena.
6. Upoštevaj značilnosti besedilne vrste pripoved o življenju osebe.

Zaključek

Metodo, da učenci izluščijo kriterije uspešnosti, ki jim služijo za to, da vedo, katera znanja morajo osvojiti, uporabljam v vseh razredih. Res je, da tako preoblikovanje učnih ciljev v sodelovanju z učenci terja veliko časa, a opažam, da s tem učenci res dobijo smernice, kaj morajo znati. Pri tem je enako kot pri klasičnem učenju, učenci ob ocenjevanju znanja ne znajo vsega, višje standarde znanja dosegajo le nekateri. Res pa je, da opažam, da odkar se poslužujem kriterijev znanja in tega, da si učenci sami označijo, kaj znajo, česa ne, niso razočarani nad oceno. Pred ocenjevanjem imajo zaradi takega načina ocenjevanja jasen

pregled se bodo nad svojim znanjem, njihova pa je odgovornost, ali se bodo v določeno učno snov še poglobili ali se jim zdi nivo njihovega znanja primeren, zadosten.

Literatura

Peršolja, Mateja. 2020. Formativno spremljanje znanja v praksi: Priročnik za učitelje. 3. izd. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica.

Formativno spremljanje v podporo učenju. 2019. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

OBS STUDIO – OBVEZNO ORODJE UČITELJA PRIHODNOSTI

Povzetek: Sodobno izobraževanje se opira na tehnološka orodja, ki izboljšujejo poučevanje in omogočajo boljšo dostopnost znanja. OBS Studio (Open Broadcaster Software Studio) je eno takšnih orodij, ki se izkaže za izjemno uporabno pri poučevanju. V tem članku raziskujemo ključne značilnosti OBS Studia in njegovo uporabo v izobraževanju. S sposobnostjo snemanja predavanj, pretakanja v živo, ustvarjanja in urejanja vsebin ter sodelovanja med učitelji in učenci, OBS Studio omogoča interaktivne učne izkušnje, boljše razumevanje gradiva in aktivno sodelovanje učencev. Zmožnosti OBS Studia prinašajo inovativne načine poučevanja ter izboljšujejo učno izkušnjo in dostopnost znanja. V prihodnosti bo OBS Studio zagotovo ključno orodje pri poučevanju, ki bo prispevalo k razvoju sodobnega izobraževanja.

Ključne besede: OBS Studio, izobraževanje, snemanje, pretakanje v živo, interaktivne delavnice, vsebine, sodelovanje, poučevanje.

OBS STUDIO - A MUST-HAVE TOOL FOR THE TEACHER OF THE FUTURE

Abstract: Modern education relies on technological tools to enhance teaching and improve access to knowledge. OBS Studio (Open Broadcaster Software Studio) is one such tool that proves to be highly useful in education. In this article, we explore the key features of OBS Studio and its application in education. With the ability to record lectures, live stream, create and edit content, and facilitate collaboration between teachers and students, OBS Studio enables interactive learning experiences, better comprehension of materials, and active student participation. The capabilities of OBS Studio bring innovative teaching methods that enhance the learning experience and accessibility of knowledge. In the future, OBS Studio will undoubtedly become a crucial tool in teaching, contributing to the advancement of modern education.

Key words: OBS Studio, education, recording, live streaming, interactive workshops, content, collaboration, teaching.

Uvod

V sodobnem izobraževanju igra tehnologija ključno vlogo pri izboljšanju učne izkušnje in dostopnosti znanja (Stojanović in Gojkov, 2022). S pojavom spletnih platform za učenje na daljavo in video predavanj se je povečala potreba po orodjih, ki omogočajo učiteljem snemanje, urejanje in deljenje poučevalnih vsebin (Bratina, 2021). V tem kontekstu se OBS Studio izkaže kot močno orodje, ki olajšuje poučevanje ter omogoča interakcijo med učitelji in učenci na nov in inovativen način. Je brezplačna odprtokodna aplikacija za zajemanje zaslona in pretakanja v živo (Kumar in Amin, 2022).

Snemanje predavanj

Ena od ključnih značilnosti OBS Studia je njegova sposobnost snemanja predavanj. S pomočjo programske opreme lahko učitelji enostavno zajamejo svoje predavanje, ne glede na to, ali poučujejo v učilnici ali prek spletnega videoposnetka. Snemanje predavanj omogoča učencem, da material pregledujejo pozneje, si ogledajo posnetke večkrat, si zabeležijo pomembne informacije in bolje razumejo gradivo.

Pretakanje v živo

OBS Studio omogoča tudi pretakanje v živo, kar je izjemno koristno za interaktivne delavnice in predstavitve. Učitelji lahko svoje predavanje predvajajo v realnem času, medtem ko učenci sodelujejo prek klepeta ali postavljajo vprašanja v živo. To omogoča boljšo interakcijo med učitelji in učenci ter spodbuja aktivno udeležbo učencev.

Ustvarjanje in urejanje vsebin

Poleg snemanja in pretakanja v živo OBS Studio ponuja tudi možnosti za ustvarjanje in urejanje poučevalnih vsebin. Z orodji za snemanje zaslona, dodajanje slik, zvoka in videoposnetkov ter urejanje posnetkov lahko učitelji ustvarijo privlačne in zanimive vsebine.

To omogoča boljšo vizualizacijo gradiva, kar pomaga učencem pri razumevanju in uporabi informacij.

Sodelovanje med učitelji in učenci

OBS Studio omogoča tudi sodelovanje med učitelji in učenci. Med pretakanjem v živo lahko učitelji spremljajo vprašanja in nanje odgovarjajo, omogočajo skupinsko delo in zagotavljajo povratne informacije v realnem času. To spodbuja sodelovalno učenje in omogoča individualno podporo učencem (OBS Open Broadcaster Software, b. d.).

Od zgoraj navedenih možnosti, ki jih ponuja OBS Studio, sem praktično preizkusil vse, razen pretakanja v živo. Na tem mestu pa bom predstavil eno od svojih poučevalnih vsebin, ki sem jo ustvaril s pomočjo OBS Studio aplikacije. Gre namreč za učno uro o globalizaciji za sedmošolce, ki je narejena v obliki videoposnetka. Najprej sem pripravil vsebino, ki sem jo želel predstaviti svojim učencem. Posvetil sem se osnovnim konceptom globalizacije, kot so mednarodna trgovina, kulturna izmenjava in globalna povezanost. Ko sem imel pripravljeno vsebino, sem začel z nastavitvami v OBS Studiu. Ustvaril sem novo snemanje zaslona in prilagodil nastavitve, da sem zajel svoj zaslon, zvok in celo kamero za občasne posnetke sebe. Nato sem začel snemati in začel izvajati svojo učno uro. Predstavil sem različne primere globalizacije in podal razumljive razlage. Po končanem snemanju sem pripravil montažo videoposnetka, v kateri sem uredil posnete dele, dodal ustrezne grafike ter vključil prehode in podnapise za boljšo razumljivost. Nato sem ustvaril vprašanja za ponovitev in utrditev snovi, ki sem jih zastavil na koncu videoposnetka. Ko sem bil zadovoljen s končnim rezultatom, sem video naložil na platformo Youtube, na kateri so učenci dostopali do učnih gradiv. Obvestil sem jih o novem videoposnetku in jim navedel, da si ga ogledajo ter odgovorijo na zastavljena vprašanja. S tem sem jim omogočil, da samostojno spoznajo in utrdijo svoje znanje o globalizaciji. Celoten proces ustvarjanja učne ure s pomočjo OBS Studia je bil zelo zanimiv in poučen. Uporaba OBS Studia pri ustvarjanju učne ure je prinesla tako pozitivne kot tudi negativne izkušnje. Na pozitivni strani je program zelo zmogljiv in prilagodljiv. Omogoča snemanje zaslona, zajem zvoka in vključitev kamere, kar mi je omogočilo, da sem celovito zajel svojo učno uro. Montaža videoposnetka je bila enostavna, saj OBS Studio ponuja širok nabor orodij za urejanje, kot so prehodi, grafike in podnapisi.

Vendar pa sem naletel tudi na nekaj težav pri uporabi OBS Studia. Ena od težav je bila začetna nastavitve programa, saj je vseboval veliko možnosti, ki so bile sprva zame precej zapletene. Prav tako sem moral poskrbeti za dobro kakovost zvoka in videa, kar je zahtevalo nekaj preizkušanja in prilagajanja nastavitvev. Včasih sem moral večkrat ponoviti snemanje, če sem želel doseči popoln rezultat. Glede na uporabniško izkušnjo lahko rečem, da je OBS Studio precej enostaven za uporabo, ko se enkrat spoznaš z njegovimi osnovnimi funkcionalnostmi. S pravilnim vodenjem in izvedbo učne ure sem lahko ustvaril kakovosten videoposnetek za svoje učence. Delo z OBS Studiom je bilo navdihujoče, saj sem imel popoln nadzor nad snemanjem in urejanjem videoposnetka. Imel sem priložnost uporabiti kreativne pristope pri montaži ter vključiti grafične elemente, ki so dodatno pripomogli k razumljivosti učne snovi.

Zaključek

OBS Studio je izjemno uporabno orodje pri poučevanju, saj omogoča enostavno snemanje in deljenje predavanj, izvajanje interaktivnih delavnic ter ustvarjanje privlačnih in zanimivih vsebin. S svojimi funkcijami za pretakanje v živo in sodelovanje med učitelji in učenci omogoča boljšo interakcijo in aktivno udeležbo učencev. V prihodnosti bo OBS Studio verjetno postal nepogrešljiv del učnih procesov, saj ponuja številne možnosti za izboljšanje učne izkušnje in dostopnosti znanja. Kljub vsem prednostim OBS Studia pa menim, da je klasičen način poučevanja v šolski učilnici nepogrešljiv. IKT je sicer odlično orodje za ustvarjanje učnih vsebin, ki jih učitelj lahko uporabi kot dodatno podporo pri poučevanju. Klasično poučevanje v živo v učilnici pa omogoča neposredno interakcijo med učiteljem

in učenci, kar spodbuja aktivno učenje, postavljanje vprašanj in takojšnje odgovore. Učitelj je tisti, ki lahko prilagodi poučevanje posameznemu učencu, mu nudi dodatno razlago in motivacijo. Zato menim, da se oba načina poučevanja dopolnjujeta in je kombinacija IKT in klasičnega poučevanja najboljša pot za kakovostno izobraževanje.

Literatura

Bratina, T. (11. 05. 2021). Prihodnost uporabe IKT v izobraževanju skozi prizmo bodočih učiteljev. Future teacher's attitude toward ICT in education. ResearchGate.net. https://www.researchgate.net/profile/Tomaz-Bratina/publication/255708132_Prihodnost_uporabe_IKT_v_izobrazevanju_skozi_prizmo_bodocih_uciteljev_Future_teacher's_attitude_toward_ICT_in_education/links/609a7b9a92851c490fcf4315/Prihodnost-uporabe-IKT-v-izobrazevanju-skozi-prizmo-bodocih-uciteljev-Future-teachers-attitude-toward-ICT-in-education.pdf

Kumar, A. in Amin, J. (2022). Designing the Teaching-Learning Process in Teacher Education using Open Broadcaster Software: A Literature Review. International Research Journal of Management Sociology & Humanity (IRJMSSH), 13, 131-136

OBS Studio Overview. (b. d.). <https://obsproject.com/wiki/OBS-Studio-Overview>

Stojanović, A. in Gojkov, G. (2022). Poučevanje na daljino: Metode iz ugla podsticanja samoregulacije učenja. V M. Željeznov Seničar (ur.), Poučevanje na daljavo - metode in oblike dela: zbornik III. on-line mednarodne (Hrvaška, ZDA, Srbija, Slovenija, Črna Gora) strokovne konference učiteljev in vzgojiteljev – 25. 08. 2022 (str. 6 – 25). MIB d.o.o. <https://books.mib.si/sl/publikacije/didaktika-metodika/amp2022/pdf>

SAMOSTOJNO UČENJE – ŠTEVILSKI IZRAZI Z DECIMALNIMI ŠTEVILI

Povzetek: Med poukom na daljavo smo bili učitelji prisiljeni uporabiti spletno učilnico kot učno okolje za poučevanje učencev. Spletna učilnica Moodle nam je ponujala zelo veliko možnosti. Učiteljice strokovnega aktiva matematike smo spletno učilnico uporabljale že prej. Poznale smo le en del vseh možnosti, ki jih ponuja. Tekom pouka na daljavo smo jo zelo dobro spoznale, se same izobraževale in za pouk pripravile veliko različnih dejavnosti. Izdelale smo kvize, lekcije, H5P vsebine, interaktivne učne liste, posnetke razlag. Kar velik del narejenih dejavnosti smo obdržale, jih dodelale in jih še vedno uporabljamo pri pouku, čeprav pouk poteka normalno. Ena takih vsebin, ki spodbuja samostojno učenje je interaktivna vsebina H5P Course Presentation z naslovom Številski izrazi z decimalnimi števili.

Ključne besede: samostojno učenje, spletna učilnica, motivacija, številski izrazi

INDEPENDENT LEARNING – NUMERICAL EXPRESSIONS WITH DECIMAL NUMBERS

Abstract: During distance learning, teachers were forced to use an online classroom as a learning environment to teach students. The Moodle online classroom offered us a lot of options. We teachers of professional mathematics have used the online classroom before. We only knew a part of all the possibilities it offers. During the distance learning, we got to know her very well, educated ourselves and prepared many different activities for the lessons. We created quizzes, lessons, H5P content, interactive worksheets, and videos of explanations. We have kept a large part of the activities we have done, refined them and still use them in the lessons, even though the lessons are going on normally. One such content that promotes independent learning is the interactive content of the H5P Course Presentation entitled Numerical Expressions with Decimal Numbers.

Keywords: independent learning, online classroom, motivation, numerical expressions

Uvod

Kot učiteljica si želim, da bi učenci osvojili znanje, ki bi bilo trajnostno in ne le trenutno, zato poskušam v poučevanje vključiti različne vsebine in oblike učenja. Učenci potrebujejo določeno rutino in dogovore pri pouku, ki jih dorečemo na začetku šolskega leta in se jih držimo do konca. Hkrati pa moramo pri poučevanju uvesti novosti, seznaniti učence z različnimi načini učenja, uporabljati IKT opremo, razvijati njihovo samostojnost, pripraviti dejavnosti, kjer so vsi učenci aktivni, razvijati kritično mišljenje...Ena od oblik učenja je samostojno delo vodeno preko orodij v spletni učilnici.

Samostojno učenje

Že pri majhnih otrocih želimo, da postanejo čimprej samostojni pri vsakdanjih opravilih. Ko otroci odrasčajo, je samostojnost še bolj zaželenja. V šoli jim učitelji predajamo znanje in želimo, da so učenci čimbolj samostojni pri reševanju različnih nalog, tako pri rutinskih postopkih kot pri problemskih nalogah. Če želimo, da postanejo samostojni, moramo pouk tudi tako izpeljati. Na naši šoli pouk matematike še vedno poteka večinoma v formalni obliki. Učiteljice se zavedamo, da bi učenec moral prevzeti aktivnejšo vlogo v procesu izobraževanja, saj bi tako lahko postal bolj ustvarjalen in samostojen, hkrati pa bi razvijal logično mišljenje in se usposabljal za reševanje problemov v zvezi z vsakdanjimi problemskimi situacijami, kar predstavlja neposredno uporabo matematike v vsakdanjem življenju (Žakelj, Cotič in Felda, 2018). Ko smo bili med pandemijo primorani uporabljati spletno učilnico Moodle, so že takrat nastale različne interaktivne vsebine, ki so spodbujale samostojno učenje in motivirale učence, da niso prehitro obupali, ampak osvojili cilje iz učnega načrta. Te vsebine na šoli še vedno uporabljamo.

Spletna učilnica - Moodle

Spletna učilnica Moodle ponuja zelo veliko orodij, ki jih lahko uporabimo pri poučevanju in učenju. Model in oblika poučevanja nam določa ali bomo le objavili izbrane vsebine, dodali povezavo do ustreznih vsebin ali pripravili kompleksnejše dejavnosti poučevanja in učenja. Glede na cilje, ki jih želimo doseči, uporabimo v naprej določene dejavnosti. Razmisliti moramo tudi, katero znanje bo pri učencih osvojeno po opravljeni aktivnosti.

Poučevanje z Moodlom nam ponuja virtualno odložišče gradiv, aktivno in samostojno učenje, vrednotenje in povratne informacije, opolnomočenje učencev ter usmerjanje in motivacijo učencev. Večina učencev učenja ne mara, delo z računalniki jim je pa všeč, ker imajo takoj asociacijo na igranje igrice, zato lahko z uporabo spletnih orodij motiviramo večino učencev. Pozorni moramo biti, da takih oblik učenja ni preveč, ker potem motivacija hitro pade. Učenci pri učenju niso več resni, ampak le »klikajo«, da čimprej končajo ali pa še to ne. Na šoli smo spletno učilnico prej uporabljali predvsem v aktivu kot virtualno odložišče raznih gradiv, pisnih ocenjevanj, preverjanj, zapisnikov... Učence smo začeli navajati na uporabo, a je bilo to le občasno. Med poukom na daljavo smo jo bili primorani vsi uporabljati kot učno okolje, saj je bil tak dogovor na šoli. Učiteljice matematike smo jo raziskovale, se učile, nadgrajevale in izdelovale razna učna gradiva z različnimi orodji. Ker smo želele, da so učenci samostojni in aktivni ter da spremljamo njihovo delo, so nastale predvsem Lekcije, Interaktivne vsebine H5P ter Kvizi.

Uporaba spletnih orodij ni bila aktualna smo med pandemijo. Uporabljamo jih tudi danes. Izbrane dejavnosti smo ohranili, jih dodelali in učenci imajo dostop do njih med šolskim letom. Kvizе uporabimo za ocenjevanje ali preverjanje znanja, interaktivne učne liste za utrjevanje, interaktivne vsebine H5P in Lekcije za samostojno učenje. Računalniška učilnica je opremljena z dovolj računalniki, da lahko učenci enega razreda nemoteno delajo na svojem računalniku.

Številski izrazi z decimalnimi števili

V 6. razredu pri sklopu Decimalna števila vsebino Izrazi z decimalnimi števili izvedemo v 2 šolskih urah. Doseči moramo naslednje cilje iz UN:

- učenci učinkovito in zanesljivo izračunajo vrednost izraza, v katerem nastopajo decimalna števila,
- učenci zanesljivo izračunajo vrednost izraza z žepnim računalom (zlasti izraz z več operacijami),
- učenci zapišejo izraz po besedilu in izračunajo njegovo vrednost,
- učenci izračunajo vrednost izraza, ki vsebuje črkovne oznake, za izbrano vrednost spremenljivke.

Ker učenci poznajo že vrstni red računskih operacij v izrazih z oklepaji in brez oklepajev z naravnimi števili ter že znajo računati (seštevati, odštevati, množiti in deliti) z decimalnimi števili, sem se odločila, da za usvajanje prvega cilja pripravim interaktivno vsebino H5P Course Presentation z naslovom Številski izrazi z decimalnimi števili. Učno uro smo izvedli v računalniški učilnici. Ostale cilje dosežemo v naslednji učni uri, ki poteka v učilnici.

Učenci so dostopali do vsebine v spletni učilnici, ki so jo že poznali in uporabljali že prej. V računalniški učilnici sem jim frontalno pokazala, kje dostopajo do izbrane vsebine, nato so se posvetili samostojnemu učenju, zapisovali so snov v zvezek ter reševali naloge.

Začeli so z Izrazi brez oklepajev in z ineteraktivno nalogo Drži/Nedrži ponovili, da se vedno računa od leve proti desni, če v izrazu nastopajo enakovredne operacije (seštevanje-odštevanje, množenje-deljenje). Zapisan izraz so najprej sami rešili, nato pa s pomočjo povratne informacije pregledali, a so bili natančni pri računanju.

Sledil je izraz z vsemi operacijami, tudi potenciranje. Pravilo so ponovili z interaktivno nalogo tako, da so ga dopolnili z vlečenjem ustreznih danih besed na prazna polja. Pravilo so zapisali v zvezek in rešili izraz ter preverili potek reševanja in rešitev.

Sledili so izrazi z oklepaji in pravilo, ki so ga tudi ponovili z interaktivno nalogo. Izraz so rešili, preverili potek reševanja in rešitev.

Do konca ure so reševali še izraze, ki so bili napisani na ineteraktivnih karticah. Na drugi strani kartice je bila zapisana samo rešitev, brez poteka reševanja. Če je bila rešitev napačna, je učenec moral sam poiskati napako ter jo odpraviti. Izrazi so bili zapisani od lažjega k težjemu. Večina učencev je uspela rešiti vsaj štiri izraze, boljši učenci so rešili vse.

Evalvacija učne ure

Učenci so pred koncem ure rešili anonimno anketo z osmimi vprašanji oz. trditvami. Povzeta do ankete je bila dodana v spletni učilnici pod vsebino Številski izrazi.

Na vprašanje, kako všeč ti je samostojno učenje, je največ učencev (40 %) izbralo oceno 4, 32,5 % oceno 5, 5 % oceno 1, ostali učenci pa oceni 2 (7,5 %) in 3 (15%). Podoben rezultat je potrdil odgovor učencev pri naslednjem vprašanju: »Ali bi se večkrat učil novo snov s spletnimi orodji v spletni učilnici?«. 77,5 % učencev je izbralo odgovor DA. Torej trem četrtinam učencev tak način učenja ustreza.

Pri trditvi: »Razlago sem razumel«, je 95 % učencev odgovorilo da. Naslednjo trditev: »Novo snov najlažje razumem«, so dopolnili z ponujenimi odgovori: če se sam učim z zapiski v zvezku (15 %), če se sam učim ob razlagi in nalogah v delovnem zvezku (15 %), če poslušam razlago učiteljice (40 %), ko uporabljam orodja v spletni učilnici (12,5 %), ko mi snov razloži starš, sošolec (17,5 %). Čeprav razlage nista razumela le 2 učenca, ustno razlago učiteljice pogreša kar veliko učencev (40 %). Trdim lahko, da je rezultat tak, ker so učenci navajeni na tak način poučevanja in niso dovolj samostojni pri učenju.

Pri trditvi: »V šoli pri pouku naloge najrajši rešujem«, je izbralo odgovor sam 35 % učencev, s pomočjo učiteljice 12,5 % in s sošolcem 52,5 %. Torej učenci radi rešujejo naloge v paru, v skupini zato, da si lahko pomagajo in se preverijo ali pravilno razmišljajo.

V anketi me je zanimalo še, koliko izrazov na karticah so pravilno rešili. Skoraj polovica učencev je rešila vse številske izraze pravilno, dobra tretjina enega napačno, ostali pa 4 izraze od 6. Razlago so razumeli, a zaradi napak pri osnovnih računskih operacijah so bile rešitve napačne.

Učenci so odgovorili še na vprašanje, kaj ti je všeč in kaj ti ni všeč pri samostojnem učenju. Taka oblika učenja je všeč učencem, ki radi delajo sami, se ne prilagajajo skupini, so hitrejši in rešijo več nalog. Ravno tako je tak način všeč učencem, ki imajo zelo lepo urejene zapiske, saj jim ni potrebno hiteti, ampak delajo s svojim tempom. Nekaj učencev je izpostavilo mir in tišino, interaktivnost, delo z računalnikom. En učenec je zapisal »pridobivanje na samostojnosti«, drugi pa »poskušam sam priti do odgovora, razmišljam več«.

Večini ni všeč, ker ni ustne razlage učiteljice. Dva učenca pogrešata delo v skupini, dvema je bilo dolgčas.

Med učno uro sem opazovala delo učencev. V obeh razredih je bilo nekaj učencev, ki so bili izgubljeni in niso vedeli, kaj morajo početi. Imeli so težavo z zapisom v zvezek in z reševanjem nalog. V zvezek niso uspeli prepisati vseh potekov reševanja izrazov, čeprav so bili napisani. Zapisali so le rešitev. Pravila so prebrali, a v zvezek jih niso zapisali. Njihov zapis v zvezek je bil pomanjkljiv in nepopoln. Reševali so izraze, a so bili pri pisnem računanju površni in so dobili napačne rezultate. Ti učenci imajo šibko predznanje, težave z razumevanjem in pomnjenjem in tudi pri večini ostalih učnih ur niso skoncentrirani na delo. Večina učencev je bila z učno uro zadovoljna in je uspela osvojiti znanje in cilj, ki sem ga želela doseči. Učenci, ki so pri predmetu uspešnejši, so bili aktivni do konca šolske ure. Za te učence je zelo pomembna takojšnja povratna informacija. Omogoča jim vpogled v opravljeno samostojno delo. Če naredijo napako, so jo sposobni sami odpraviti, kar je pri samostojnem učenju zelo pomembno.

S sodelavkami smo ugotovile, da gradivo brez interaktivnih dodatkov pri učenci ne doseže toliko učinka kot interaktivne vsebine. Te učence vzpodbujajo, da so motivirani in aktivni do konca šolske ure in ne zaključijo z delom prehitro. Pri mlajših učencih je pomembno, da pri nastajanju vsebin pazimo na izgled in uporabimo barve ter dodamo ustrezne slike. To učence bolj pritegne kot le navaden črno-bel zapis. Učenci so na tak način trajnostno

osvojili znanje, kar smo lahko videli tudi pri reševanju naloge v NPZ-ju. Postavka 2.c.1 je preverjala cilj iz UN: »Učenci učinkovito in zanesljivo izračunajo vrednost izraza, v katerem nastopajo decimalna števila.«. Učenci naše šole so dosegli boljši dosežek v primerjavi z učenci v Sloveniji za 11%. Postavka je v rumenem področju težavnosti, kar pomeni, da so to naloge, ki jih pravilno reši približno polovica vseh učencev v Sloveniji. Zakaj ni rezultat še boljši? Ker so prisotne računske napake, nekateri učenci pa so nalogo kar preskočili, ker je bila vezana na predhodno postavko, ki je tudi niso rešili.

Zaključek

V osnovni šoli večina učencev še vedno potrebuje vodeno učenje, kjer je učitelj tisti, ki narekuje tempo šolske ure ter njeno vsebino. Ker učencem ne podajamo samo novih znanj, temveč jih pripravljamo na življenje, jim moramo pokazati ter omogočiti uporabo še drugih načinov učenja, jih pripraviti na samostojnost in en način je samostojno učenje z uporabo IKT tehnologije. Če tak način uporabimo občasno, je ta učencem zanimiv, učenci so motivirani, zato resno pristopijo k samostojnemu delu in se veliko naučijo. Seveda pa morajo biti vsebine pripravljene tako, da jim lahko sledijo vsi učenci, tudi tisti s šibkim predhodnim znanjem in hkrati morajo imeti tudi težje naloge, ki so izziv za bistrejše učence.

Literatura

Žakelj, A., Cotič, M., Felda, D. (2018): Razvoj matematičnega mišljenja pri reševanju problemov, Pedagoška obzorja 33/1. 3-17.

Žakelj, A. et al. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola: Matematika. Ljubljana: ZRSŠ.

Mitja Vatovec, Andreja Verbinc, dr. Lucija Željko. (2017). Matematika 6. Samostojni delovni zvezek za matematiko v 6. razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.

Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev v šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

PO DOBROTE NA TRŽNICO

Povzetek: Pri pouku gospodinjstva v šestem razredu, pa tudi v času podaljšanega bivanja v okviru interesne dejavnosti, spodbujam aktivno vlogo učencev pri ustvarjanju vzgojno-izobraževalnega procesa s pomočjo razvijanja veščin dela z rokami. Učenci tretjega razreda so v okviru predmeta spoznavanje okolja v šolskem letu 2022/23 v mesecu aprilu obiskali Plečnikovo tržnico. Poiskali so stojnice s ponudbo določenih lokalno pridelanih in sezonskih živil, ki jih priporočajo tudi sodobne prehranske smernice. Tretješolci so iz izbranih živil na tržnici po receptu s pomočjo šestošolcev pri pouku gospodinjstva izvedli pripravo določenih jedi. Namen obiska tržnice je bil slediti učenčevim potrebam in željam po odkrivanju, raziskovanju in samostojnemu delu. Učenci so sami s svojo aktivno vlogo prihajali do novih spoznanj in ugotovitev. Šestošolci so bili mentorji tretješolcem pri praktični pripravi jedi. Tako je bilo doseženo tudi medpredmetno in medgeneracijsko sodelovanje.

Ključne besede: lokalna in sezonska hrana, zdrava prehrana, recepti, tržnica, stojnice, praktično delo, medpredmetno sodelovanje, mentorstvo učencev, gospodinjstvo

»GOODIES?« - LET'S GO TO THE MARKET

Abstract: In the extended stay activities in primary school Trnovo program, as well as in the home economics lessons in the sixth grade, I encourage students to play an active role in creating the educational process by developing their manual skills. In April, as part of the Environmental Awareness course in the 2022/23 school year, third-grade pupils visited Plečnik's Market. They looked for stalls offering certain locally produced and seasonal foods that are also recommended by modern dietary guidelines. The third-graders, with the help of the sixth-graders in their home economics lessons, prepared specific dishes using recipes from selected food items at the market. The purpose of the market visit was to follow the students' needs and desires for discovery, exploration and independent work. The pupils themselves, through their active role, came to new insights and conclusions. Sixth-graders mentored third-graders in the practical preparation of the dishes. This process has also led to cross-curricular and intergenerational cooperation.

Keywords: local and seasonal food, healthy food, recipes, market, stalls, practical work, cross-curricular cooperation, student mentoring, home economics

Uvod

Ljubljanska tržnica se nahaja v centru mesta in je ena od najstarejših zgradb v Ljubljani. Tržnica je znana po svojih svežih in lokalno pridelanih živilih, ki jih ponujajo različni trgovci. Veliko prodajalcev na tržnici se specializira za določene vrste živil, kot so sadje, zelenjava, meso, mesni izdelki, mlečni izdelki, ribe, lokalni pridelki in ostalo. Tržnica ponuja tudi priložnost za učence, da se seznanijo z različnimi vrstami svežih in kakovostnih živil, ki jih lahko uporabimo pri pripravi jedi. Tretješolci so na tržnici samostojno nakupili sezonska živila, naučili so se, kako jih uporabiti v kuhinji in jih pripraviti na različne načine. Pri praktični pripravi jedi so medsebojno sodelovali in tako razvijali sposobnosti timskega dela. Upoštevali smo načela mediteranske, lokalne in sezonske prehrane, ki je omogočila pripravo jedi, ki so zdrave, okusne in prilagojene sezoni ter okolju.

Obisk tržnice

Cilj ogleda tržnice je bil omogočiti učencem aktivnejšo vlogo v procesu njihovega učenja, zato smo uporabili projektno metodo, ki učencem omogoča, da se učijo skozi izkušnje in raziskovanje. V aprilu smo izvedli projekt tržnica, kjer so tretješolci v okviru naravoslovnega dne pri predmetu spoznavanje okolja obiskali ljubljansko tržnico, si ogledali stojnice, se pogovarjali z branjevc, degustirali in kupili živila. Priprave na ogled tržnice so se začele že v šoli. Učenci so pri pouku spoznavanje okolja izpolnili delovni list Na tržnici in izdelali miselni vzorec. Pred obiskom tržnice so se seznanili z izdelki, ki jih lahko kupijo na tržnici, s pridelki, ki zrastejo v domačem, lokalnem okolju oz. ponudbo pridelkov iz tujine in tudi s pojmi, povezanimi s tržnico (kot npr. branjevec/-ka). Na tržnici so učenci obiskali pokrito, odkrito tržnico in ribarnico. Pokrita tržnica na Pogačarjevem trgu ponuja določene

izdelke, kot so: meso, mesne izdelke, mlečne izdelke, žita in žitne izdelke. Odkrita tržnica na Vodnikovem trgu ponuja pridelke, kot so sadje in zelenjava ter ostale neživilske izdelke. V ribarnici na ljubljanski tržnici ponujajo trgovci različne vrste rib, ki jih večinoma dobijo iz Hrvaške. Prodajalci ali t. i. branjevci ponujajo pridelke in izdelke na svojih stojnicah, ki jih kupci plačujejo z gotovino. V pripravah na ogled tržnice smo v podaljšanem bivanju izvedli igro Razgibani kviz. Učenci so v kvizu preizkusili svoje znanje o zdravi prehrani in se ob tem tudi pošteno razgibali. Med pogovorom in ob slikah so učenci razložili prehransko piramido ter pomen varnosti in higiene pri pripravi jedi iz izbranih živil. Razdelili so se v več skupin glede na naloge in jed, ki so jih pripravili. Najprej smo obiskali odkrito tržnico, kjer so učenci zapisali vrste sadja in zelenjave, ceno ter izvor. Nato so se pozanimali o delovnem času branjevcev ter o prednostih in slabostih njihovega dela. V ribarnici so si učenci zapisali vrste rib, ceno in njihov izvor ter poiskali najdražjo in najcenejšo ribo. Nekateri učenci vonja po ribah niso prenesli, zato so se predčasno odpravili iz ribarnice. V pokriti tržnici so si učenci zapisali izdelke, ki jih prodajajo na stojnicah ter navedli cene izdelkov na več prodajnih mestih, pozanimali so se tudi o opremi prodajalca ter o njihovem delovnem dnevu. V pogovoru z njimi so ugotovili, da branjevci začnejo delo zgodaj zjutraj in navadno končajo pozno popoldne. Slednji pravijo, da je slaba stran njihovega dela, da ves čas stojijo na nogah. Ni jim prijetno, kadar je slabo vreme in kadar pridejo neprijazne stranke. Dobre strani dela na tržnici so povezane z lepim vremenom in večjim obiskom kupcev ter posledično večjim zaslužkom. Pravijo tudi, da je večina kupcev prijaznih in se z njimi radi pogovarjajo, njihovo delo je raznoliko in razgibano. Učenci so na koncu ogleda tržnice ponovno obiskali odkrito tržnico na Vodnikovem trgu ter nakupili živila po seznamu sestavin za pripravo sadno-zelenjavnih jedi.

Izvedba dejavnosti, povezane z obiskom tržnice

Namen praktičnega dela pri pouku gospodinjstva je, da učenci pridobijo praktične spretnosti in znanja, ki so potrebna za vsakodnevno gospodinjstvo, kot so tehtanje, lupljenje, sekljanje, kuhanje, pečenje, mešanje, varno uporabo kuhinjskih naprav, upoštevanje higiene za pripravo zdravih in uravnoveženih jedi. Jedi smo pripravili iz zelenjave in sadja, kar spodbuja priporočena mediteranska prehrana. Praktično delo učencem tudi pomaga razviti kreativnost, samostojnost, odgovornost in sposobnost timskega dela. Šestošolci so postali mentorji tretješolcem pri praktičnih vajah priprave jedi; kar je vključevalo pomoč pri izbiri receptov, pripravi sestavin, uporabo kuhinjskih orodij in tehnik kuhanja ter vodenje priprave jedi po navodilih do končne jedi. Namen mentorstva ni bila le pomoč tretješolcem, ampak je predstavljal tudi izziv šestošolcem pri razvoju njihovih sposobnosti vodenja. Prisotno je bilo tudi medrazredno povezovanje pri praktičnem delu priprave jedi, katerega namen je bil razvoj socialnih veščin pri komunikaciji in sodelovanju z učenci iz drugih razredov. Po prihodu iz tržnice so učenci pripravili sadno kupo in pisano solato ter solato z motovilcem. Od doma so prinesli deske in lupilce ter očistili, olupili, narezali sadje in zelenjavo na kocke, naribali korenček, drobno sesekljali česen, stepali smetano, liste mlade solate oprali, zmešali polivko v pravem razmerju, upoštevali higieno in varnost pri delu. V ponedeljek pa so mentorji-šestošolci pri uri gospodinjstva pomagali tretješolcem pri pripravi bučkinih polpetov. Tretješolci so opravili lažje mehanske postopke priprave živil, kot so umivanje živil, lupljenje z lupilcem, ribanje zelenjave, drobno rezanje čebule, sekljanje česna in drobnjaka. Šestošolci so vodili celoten postopek priprave jedi po navodilih in v določenih nekoliko težjih postopkih priprave jedi priskočili na pomoč tretješolcem, npr. pri ločevanju jajc, stepanju, sekljanju zelenjave bolj na drobno, ožemanju naribane zelenjave. V torek so tretješolci skupaj s šestošolci pripravili proseno kašo z jabolki. Na željo tretješolke so pripravili še bučke v omaki oz. t. i. jed Fozelik in na željo šestošolke polnjeno pica bučko. „Tretješolka Ana obožuje zelenjavno jed Fozelik,” je zapisal njen oče, „ob tem, da ne je zelenjave”. Podal je tudi svoje mnenje glede naše zamisli o kuhanju, da mu Ana zares pomaga pri kuhi, vendar sama ni sposobna skuhati kaj takšnega. Poslal je sliko jedi in natančno opisal postopek

priprave jedi. Fozelik je jed madžarsko/prekmurskega izvora, ki se je jedla v časih revščine kot glavna jed s kruhom, sedaj pa se uporablja kot zelenjavna priloga. Bučkina jed je dobro uspela, pa tudi polnjena pica bučka je bila po okusu učencev odlična. Šestošolci so namreč vodili postopek priprave jedi, delo porazdelili in priskočili na pomoč tretješolcem, kjer je bilo to potrebno.

Vtisi tretješolcev o ogledu tržnice in kuhanju

Nekaj vtisov otrok o obisku tržnice, kaj jim je bilo pri tem všeč in kaj ne:

- Nini in Naju je bilo na tržnici všeč pokušanje potice na stojnici.
- Andreju je bil všeč intervju z branjevko in reševanje učnih listov. Izvedel je, da mora branjevec ves dan stati na nogah. V ribarnici je opazil, da je največ rib uvoženih iz Hrvaške. Izpostavil je tudi, da ga je zelo zmotil neprijeten vonj.
- Maksu je bilo všeč kupovanje sadja in zelenjave. „Branjevci so bili prijazni,” je povedal.
- Martinu je bilo všeč, da je lahko poskusil ponujeno hrano. Po pogovoru z branjevcem je ugotovil, da z delom zgodaj začne in pozno konča.
- Ana pravi, da ji je bilo všeč nakupovanje, da so branjevci na stojnicah prijazni in nesramni ter da imajo v pokriti tržnici tudi hrano za pokušino.
- Mila je zapisala, da so bili na tržnici prijazni branjevci, ki imajo zelo radi otroke.
- Patriciji je bilo najbolj všeč nakupovanje in da so branjevci odgovarjali na njihova vprašanja. Ugotovila je, da so nekateri branjevci zelo prijazni, spet drugi pa ne.
- Amalia je spoznala, da so nekateri ljudje prijaznejši kot drugi.
- Miši je bilo najbolj všeč nakupovanje za sadno solato.
- Nataša je dobila liter sadnega jogurta in povedala, da ga bodo doma skupaj poskusili.
- Liam je bil zadovoljen, ker je zastoj dobil korenje in jabolka.

Nekaj vtisov otrok o kuhanju, kaj jim je bilo pri tem všeč in kaj ne:

- Stašu je bilo pri pripravi jedi najbolj všeč rezanje.
- Nataši je bilo všeč kuhanje, ker so bile šestošolke prijazne, bilo ji je zanimivo, da se je masa za bučke oblikovala kot plastelin in da so lahko pripravljeno jed pojedli. Povedala je tudi, da je zaradi čebule imela solzne oči.
- Andreju je bilo všeč vse razen lupljenja jabolka.
- Martinu je bilo delo v kuhinji zabavno, ker so sami pripravili maso za bučke.
- Tobiju je bilo všeč medsebojno sodelovanje, vmes med pripravo je lahko jed malo poskusil, na koncu pa so jo tudi skupaj pojedli.
- Aidu je bilo všeč pripravljanje solate.
- Amalia je prvič poskusila bučkine polpete, ki jih je ocenila z oceno 5 od 5 zvezdic.
- Miha pa je užival pri pomivanju posode.

Vtisi učitelja o delu učencev pri kuhanju

Moja vloga učitelja je bila predvsem načrtovanje, vodenje in izvedba dejavnosti, spodbujanje in motiviranje učencev, skrb za dobro komunikacijo in sodelovanje med učenci. Ključno pri tem projektu Tržnica je bilo dobro načrtovanje in sodelovanje z razredno učiteljico. Razvilo se je tudi dobro sodelovanje med učenci v razredu in medrazredno sodelovanje šestošolcev s tretješolci, prisotna pa je bila tudi podpora in pomoč staršev. Učencem sta bila obisk tržnice in priprava sadne kupe všeč, nad obiskom so bili navdušeni, všeč jim je bila samostojnost in skupinsko raziskovanje tržnice, pokušanje živil, zato so dan dejavnosti ocenili z odlično oceno.

Zaključek

Kot spremljevalna učiteljica naravoslovnega dne lahko rečem, da sem bila vesela sodelovanja in zagnanosti učencev, ki jim je bil ogled tržnice všeč. Učenci so sami s svojo aktivno vlogo prišli do novih spoznanj in ugotovitev, npr. o delu branjevcev, o različnem odnosu prodajalcev do njih, o cenah pridelkov oz. izdelkov, o delu in vodenju skupine učencev ... Seveda jim je bilo najbolj všeč pokušanje hrane, še najbolj potice. Tudi kuhanje v šoli je bilo učencem

pravi užitek, hrano so radi pripravljali, še raje pa pojedli. Ključnega pomena pri uspešni izvedbi naravoslovnega dne in vseh dejavnosti je bilo dobro sodelovanje z razredno učiteljico tretješolcev in njihovimi starši. Kljub mnenju enega izmed staršev, da njegova tretješolka naj ne bi bila kos določeni pripravi jedi, je jed odlično uspela ob pomoči šestošolcev, ki so bili mentorji tretješolcem pri praktični pripravi jedi. Namen samega dneva je bila predstavitev tržnice in razvoj spretnosti priprave hrane ter medsebojnega sodelovanja, kar menim, da smo dosegli in se pri tem še dobro imeli.

Literatura

Femc Knaflič, S., Štucin, A. (2020). Moja prva kuharska knjiga: zbirka receptov z dejavnostmi in posnetki za pouk gospodinjstva v 6. razredu. Ljubljana: Rokus Klett.

Suwa Stanojević, M. (2019). Sodobna priprava hrane: učbenik za izbirni predmet v 7., 8., in 9. razredu. Ljubljana: i2.

DNEVNIK »AKTIVKO« KOT MOTIVACIJSKI PRIPOMOČEK FIZIČNIH AKTIVNOSTI OTROK

Povzetek: Čas po epidemiji je prinesel marsikatero spremembo. Kot učiteljica športne vzgoje opažam, da je epidemija na otrocih pustila mnoge negativne posledice. Najbolj opažene so brezvoljnost, slabša psihična in fizična vzdržljivost, nezanimanje, pasivnost, nižja samopodoba, izgubljenost, šibki socialni stiki in odnosi, nedružabnost, zaprtost vase in posledično slaba volja, žalost, v skrajnih primerih tudi depresija. V tem času se je povečalo število otrok, ki so jim posledice epidemije prinesle poslabšanje zdravstvenega stanja v tolikšni meri, da so pomoč iskali na pedopsihiatriji. Upad fizične pripravljenosti potrjuje tudi analiza rezultatov športno vzgojnega kartona v zadnjih treh letih. Kaže se predvsem v upadu vseh petih motoričnih sposobnosti, izrazito pa nazadujejo koordinacija celega telesa, moč rok in ramenskega obroča, hitrost in eksplozivnost ter gibljivost. Zaskrbljujoče posledice so privedle do tega, da se mi je zdelo nujno potrebno ukrepati. Problematike sem se želela lotiti sistematično. Začeli smo s pospešenim ozaveščanjem o problematiki in kakšne so lahko dolgotrajne posledice, torej kako lahko nadaljevanje le-teh vpliva na prihodnost otrok in mladine. Naslednji korak je bil izoblikovanje konkretnega cilja, ki je v našem primeru izboljšanje psihofizičnega zdravja. Za tem smo načrtali okvirno pot do cilja s praktičnimi primeri, podkrepjenimi z veliko mero motivacije, ki je za doseg takšnega cilja v relativno kratkem času zelo pomembna. Tako smo uvedli dnevnik z imenom »Aktivko«. Slednji je dober motivacijski pripomoček, s katerim ponovno osmislimo in poudarimo pomembnost fizične aktivnosti na celovito otrokovo osebnost in samopodobo. Dnevnik je zasnovan z navodili in primeri družabnih in individualnih športnih aktivnosti, ki jih lahko učenci izvajajo tako v šoli kot tudi doma. Lahko jih izvajajo sami ali v družbi. Mnoge aktivnosti, izzive in naloge lahko opravijo tudi s pomočjo izbranih aplikacij na telefonu, ki jih še dodatno motivirajo, lahko si jih pa izmislijo tudi sami. Dnevnik jih prisili, da aktivno sodelujejo pri urah športa, pri pouku, da sproti beležijo svoje aktivnosti, dosežke, dokažejo pa jih lahko s slikovnim materialom, opisi ali posnetki zaslonov iz aplikacij. Pravzaprav ustvarjajo svojo športno knjigo. Hkrati je dnevnik tudi odlična samoevalvacija in spremljava lastnega napredka psihofizičnih sposobnosti. Gre za sistematično samostojno učenje, navajanje na red in rutino, razvijanje samostojnosti, ustvarjalnosti, sodelovanja, pomoči, spraševanja, zanimanja, raziskovanja in ostalih dobrih lastnosti, ki pomagajo pri razvoju pozitivne samopodobe in zdrave celovite osebnosti.

Ključne besede: zdravje, telesna dejavnost, samopodoba, celovitost, dnevnik, gibanje.

THE "AKTIVKO" DIARY AS A MOTIVATIONAL TOOL FOR CHILDREN'S PHYSICAL ACTIVITY

Abstract: The time since the epidemic has brought many changes. As a teacher of sport education, I have seen that the epidemic has left many negative effects on children. The most common symptoms are listlessness, poorer mental and physical stamina, disinterest, passivity, lower self-esteem, lostness, weak social contacts and relationships, unsociability, withdrawn mood, sadness and, in extreme cases, depression. During this time, the number of children whose health deteriorated to such an extent that they sought help from child psychiatry as a result of the epidemic increased. The decline in physical fitness is also confirmed by an analysis of the results of the sports education report card over the last three years. It is mainly manifested by a decline in all five motor skills, with marked declines in whole-body coordination, arm and shoulder strength, speed and explosiveness, and flexibility. The worrying consequences have led me to consider it necessary to act. I wanted to approach the issue systematically. We have started by raising awareness of the issues and what the long-term consequences can be, i. e. how their continuation can affect the future of children and young people. The next step was to develop a concrete goal, which in our case is to improve psycho-physical health. We then mapped out a tentative path to the goal, with practical examples, backed up by a high degree of motivation, which is very important to achieve such a goal in a relatively short time. So we introduced a diary called "Aktivko". The latter is a good motivational tool to rethink and emphasise the importance of physical activity on the child's overall personality and self-image. The diary is designed with instructions and examples of social and individual sports activities that students can do both at school and at home. They can be carried out alone or in company. Many of the activities, challenges and tasks can be done with the help of selected apps on their phone to further motivate them, or they can come up with their own. The diary forces them to actively participate in sports lessons, in class, to keep a record of their activities, achievements and to demonstrate them with pictures, descriptions or screenshots from apps. In fact, they are creating their own sports book. At the same time, the diary is also an excellent self-evaluation and monitoring of your own progress in psychophysical fitness. It is about systematic independent learning, getting used to order and routine, developing independence, creativity, cooperation, helping, questioning, interest, exploration and other good qualities that help develop a positive self-image and a healthy, whole personality.

Keywords: health, physical activity, self-image, integrity, diary, exercise

Uvod

V obdobju po Covid epidemiji, času skokovitega tehnološkega razvoja, hitenja in porabniško usmerjene miselnosti, ki invazivno spreminja evolucijske človekove potrebe, navade in človeka dela površnega ter neobzirnega do sebe in drugih, gibanje in telesna dejavnost izgubljata prvobitne vrednote. Toda ne le biološko. Človek brez telesne dejavnosti postaja »človeško« pomanjkljiv, odtujen in sovražen do sebe in drugih. Ustvarja se nov svet, v katerem telesni napor postaja na videz nepotreben. Postavlja se eno ključnih vprašanj človeštva: kakšno perspektivo ima telesno neaktiven, gibalno neučinkovit, biološko in človeško osiromašen človek v sodobnem svetu. Čeprav posledic sedečega, vozečega, skratka telesno neaktivnega načina življenja in drugih hitrih sprememb evolucijskih tokov ne poznamo v celoti, že lahko občutimo znake, ki so zastrašujoči in kličejo po ukrepanju. Vse bolj se udejanja misel, ki jo je Aristotel zapisal pred več kot 2000 leti: »Nič ne uničuje človeka bolj kot njegova telesna nedejavnost«. Telesno nedejaven človek je podobno kot lev v tesni kletki – le karikatura bitja, ki ga je ustvarila narava. Ali nam stalno povečevanje števila duhovno osiromašenih, razčlovečenih duš, obolelih in umrlih zaradi bolezni srca in ožilja, obolelih za nevrozami in psihozami, samomorov ipd. ni dovolj velik opomin? Danes v zahodnem razvitem svetu za boleznimi srca in ožilja umre več kot polovica ljudi – torej več kot za vsemi drugimi boleznimi skupaj. Skoraj dve tretjini ljudi ima preveliko telesno težo, ena tretjina jih ima povišan krvni tlak, skoraj vsak deseti ima sladkorno bolezen. To je zastrašujoče, zlasti če vemo, da otroci pri tem niso izvzeti in da se je tem nevarnostim mogoče izogniti (Škof, 2010).

Ozaveščanje učencev o problematiki telesne nedejavnosti, sedečega načina življenja in nezdravega življenjskega sloga

Skrb za razvoj telesne pripravljenosti oz. zmogljivosti (kondicije) in zdravja mladih ljudi oz. vzgoja za zdrav življenjski slog otrok in mladine v današnjem času postaja osrednji cilj športne vzgoje. Učni načrt za športno vzgojo v osnovni in srednji šoli v Sloveniji (Kovač in Novak, 1998a, b) v celoti sledi tem opredelitvam in zagotavlja šoli in učitelju športne vzgoje ustrezno formalno podlago za delo. Otroci in mladi v okviru učnega načrta spoznajo in razumejo vlogo in pomen gibanja, športa in kondicijskih dejavnosti kot neizogibnih/pomembnih elementov kakovosti življenja oziroma zdravega življenjskega sloga. Hkrati pa morajo biti mladi skozi izvedbo vseh programov športne vzgoje deležni dovolj obsežne in intenzivne športne dejavnosti, ki jim bo omogočila usvojiti primerno raven aerobne vzdržljivosti in drugih dejavnikov splošne telesne kondicije (mišične moči in vzdržljivosti, gibljivosti, hitrosti in koordiniranosti telesa). Še bolj kot to pa je pomembno, da so programi naravnani k spodbujanju športne in telesne dejavnosti tudi v prostem času – da so usmerjeni k oblikovanju zdravega življenjskega sloga mladih ljudi (Škof, 2010). Zelo veliko je odvisno od učno-vzgojnega procesa in učenčevega ter učiteljevega prizadevanja in njunega medsebojnega sodelovanja, ki ga vplivi okolja lahko spodbujajo ali zavirajo. Učitelj je srce in duša vzgojno-izobraževalnega procesa. Od njegove učinkovitosti, njegovih občutkov (intuicije), energije, osebnostnih lastnosti je v veliki meri odvisno, kako globoko v srcu bodo mladi nosili šport in zdrav način življenja. Pri ozaveščanju mladih ljudi se mi zdi najpomembnejše problematiko predstaviti na njim razumljiv in smiseln način. Še pred tem pa je nujno poznati pojme in izraze, ki se nanašajo na zdrav življenjski slog v zvezi s telesno in športno dejavnostjo. Najprej je za boljše razumevanje smiselno pojasniti in definirati posamezne pojme, ki se jih v nadaljnjem procesu ozaveščanja uporablja. Učili smo se o zdravju in ga poizkušali definirati. Podobno smo storili z zdravim življenjskim slogom, kamor sodijo prehrana, telesna dejavnost, obvladovanje stresa, uporaba drog (alkohol, tobak, nelegalne droge), spolnost, spanje, ustna higiena, skrb za varnost. Razjasnili smo pojme športna dejavnost, telesna dejavnost in športna/telesna vadba ter poiskali njihove podobnosti in razlike. Pogovarjali smo se o telesni sestavi, telesni pripravljenosti, kondicijski dejavnosti (vadbi za izboljšanje telesne zmogljivosti), aerobni in anaerobni vadbi, največji porabi kisika, džogingu, aerobnem in anaerobnem pragu ter o obdobjih otroštva, adolescence/mladostništva, srednjih letih in starosti.

Vplivi telesne dejavnosti na zdravje otrok in mladine v razvojnem obdobju

Mladim ljudem/otrokom z znanstvenimi dokazi o vplivu telesne nedejavnosti na nekatere najpogostejše bolezni oz. dejavnike tveganja za razvoj posameznih bolezni, s prebiranjem znanstvenih študij in podatkov iz preglednic in grafov težko osmisliš tovrstno problematiko. Pri otrocih je za osmišljanje dejstev s tega področja potrebno izhajati iz njih samih. Stvari jim morajo biti poznane, morajo si jih znati predstavljati ali jih celo poizkusiti izvesti, da jih sploh lahko osmislijo in tako njihov pomen pridobiva na vrednosti. Vso teorijo smo morali podkrepiti s praktičnimi izkušnjami. Otrok v gibanju uživa. Vsaka nova gibalna spretnost (plazenje, lazenje, skakanje, plezanje, guganje, dvigovanje ...) mu odpre nove priložnosti in dopolnjuje njegovo samopodobo – predstavo o sebi in svojih zmožnostih za dejavno poseganje v svoje okolje, za prilagajanje zunanjim dogajanjem in za spreminjanje tega okolja po svojih motivih in potrebah, kolikor mu to dopuščajo meje realnosti. Tako smo si pri urah športa postavljali in izmišljali najrazličnejše gibalne izzive, ki so seveda temeljili na razvijanju motoričnih sposobnosti in spretnosti iz učnega načrta. Povsem naravno je, da je razvoj vsake nove gibalne sposobnosti in spretnosti otroka razveselil in navdušil. To je v skladu z njegovimi izvirnimi razvojnimi težnjami, v sklopu katerih mu vsak korak naprej, vsako napredovanje prinaša pristno zadoščenje. Če odrasli oz. učitelj to njegovo veselje spodbuja in mu pri razvoju gibalnih sposobnosti pomaga z usmeritvami in lastnim zgledom, s tem še poveča njegovo motiviranost za to, da aktivira svoje naravne sile in jih začne vse bolj samostojno in smiselno vključevati v svoja prizadevanja. S potekom otrokovega osebne razvoja in s širjenjem njegovih intelektualnih in spoznavnih sposobnosti ter potencialov pa mu je vedno bolj privlačno gibanje, ki izhaja iz zanj privlačnega motiva in ga približuje k zanj pomembnemu cilju. Sprva so motivi in cilji povezani z otrokovo igro, druženjem in s sprostitvijo, šele sčasoma pa, vzporedno z njegovim osebnim zorenjem, otroka pri gibanju (in vseh drugih dejavnostih) veselijo, motivirajo in usmerjajo kompleksnejše in dolgoročne težnje. Tako veda o zdravju in telesnem razvoju, kot tudi stroke, ki se poglobljeno ukvarjajo s telesno dejavnostjo ter z urjenjem in razvijanjem telesnih sposobnosti, natančno poznajo številne pomene in koristi, ki jih ima redna telesna dejavnost na telo že v razvojnem obdobju. Znan je vpliv kondicijske vadbe na telesno stanje, gibčnost, odpornost proti boleznim, povečano prilagodljivost na različne zunanje obremenitve ter splošno vzdržljivost. Glavni pomen pri ozaveščanju otrok in mladine pa je, da se začno tega zavedati sami in zaradi posledično pozitivnih učinkov stremijo k zdravemu življenjskemu slogu in načinu življenja, ki jih bo spremljal ves čas do pozne starosti. Pozitivni učinki gibanja in gibalnih aktivnosti so pri praktičnih preizkusih otrok in mladine dokaj hitri in oprijemljivi. Res pa je, da so otroci in mladostniki »zahtevne stranke«, še posebej z motivacijskega vidika. Zelo hitro se vsake stvari naveličajo in potrebno si je izmišljevati nove primere dobre prakse, če želimo ohraniti njihovo pozornost. Slednje je, da popolnoma dojamemo, osmislijo in ponotranjijo vzorce, ki jim v smislu zdravega življenjskega sloga prinašajo koristi za vse življenje, potrebno ohranjati kar precej časa. Premalo pa poznamo, upoštevamo in cenimo tiste vplive, ki jih ima sistematična telesna dejavnost na duševne in psihosocialne sposobnosti posameznika, tako v razvojnem kot v vseh kasnejših življenjskih obdobjih. Ob vseh športnih koristih se s pomočjo telesne dejavnosti razvijajo tudi druge prednosti, ki človeku izboljšujejo kakovost življenja.

Vplivi duševne koristi telesne dejavnosti v razvojnem obdobju otrok in mladine

Redna telesna dejavnost že otroka nauči usmerjati energijo in doživeti zadoščenje ob vložnem trudu. Dejavnost, za katero se je treba potruditi in vanjo nekaj vložiti, prinaša posamezniku dober občutek o sebi in spodbuja osnovno pojmovanje, da je ovire in lastno lagodnost ter šibkost mogoče premagovati in obvladati. Občutek, da nekaj zmore, daje otroku najbolj zdravo obliko samozavesti, zaupanja vase ter v lastne moči. Sistematična telesna dejavnost otroka uči, da je do ciljev mogoče priti s postopnim trudom in potrpljenjem. Telesna dejavnost ga usmerja v dejaven stik s seboj in v občutenje svojega telesa. Primerno spodbujan otrok začne pojmovati svoje telo kot tisti del sebe, ki ga lahko usmerja, obvladu-

je, spodbudi k naporu in nagradi z ugodjem in zadoščenjem. Vsakršne premagane izkušnje že v razvojnem obdobju povečujejo splošno prožnost in prilagodljivost posameznika, ki se ob srečanju z različnimi zunanji obremenitvami izkažeta kot koristni naložbi v lasten potencial. Poleg tega pa dejavnost, ki v posamezniku razvija splošno zavest, da zmore in da je kos preizkušnjam, človeka najbolj učinkovito in naravno opremlja za uspešno obvladovanje stresa. Dobro telesno stanje, razvita prilagodljivost in pripravljenost za dejavne spremembe povečujejo tudi psihično prožnost, ki je pogoj za premagovanje vseh vrst stresa. Telesna sprostitev v okviru telesne gibalne dejavnosti otroku zrahlja duševne napetosti, skrbi ali bojazni ter mu pomaga vzpostaviti notranje ravnovesje na naraven in dejaven način. Telesno sproščen otrok se tudi lažje posveti opravilom, ki zahtevajo potrpljenje in vztrajnost, kot so različne obveznosti, ki jih zahteva šolanje. Če ima v splošnem dovolj možnosti telesne sprostitev, lažje vzdrži pri miru, kadar je to potrebno. Znano je, da otroci že fiziološko potrebujejo določen odmerek vznemirjenja, svojo raven adrenalina. Če ta potreba ni zadovoljena, iščejo stimulacije, ki so lahko celo nevarne. Hiperaktivnim otrokom ozračje z veliko napetostjo in hitro sledečimi si stimulacijami zelo godi, zato svoje vedenje nezavedno usmerjajo tako, da si to zagotovijo. Ugotovljeno je, da je zanje učinkovita telesna dejavnost, ki ne razgiba le njihovega telesa, ampak tudi njihova občutja in doživljanja. Pri njej se namreč v osrednjem živčevju sproščajo poleg adrenalina tudi snovi, ki dajejo občutek vznemirjenja in dejavne izpolnitve, ki prinaša ugodje in dobro počutje. Redna in dovolj intenzivna telesna dejavnost spodbuja zdravo agresivnost in to tudi je – dejaven in samostojen trud na poti do cilja, ki ne ogroža ali prikrajša drugih ljudi. Olajšuje posameznikovo uveljavitev, mu pomaga k pravi samozavesti in pri njem že v osnovi spodbuja dejaven pristop k stvarim. Daje mu občutek, da lahko zase nekaj stori sam in da ima pravico do tega. Ker si za izpolnitev svojih ciljev prizadeva dejavno in se zanje potrudi, zna ceniti tudi trud drugih in ga spoštuje brez zavisti. Vzgoja, ki spodbuja k dejavnemu in poštenemu trudu zase, ne razvija niti pasivnosti in nemoči, niti nasilne in razdiralne agresivnosti. Med telesno dejavnostjo se sproščajo endorfini, ki povzročajo doživljanje ugodja in dobrega počutja, zato je le-ta eno najbolj spodbudnih in učinkovitih pomagal, ki lajša depresijo in odpravlja občutek tesnobe. Telesna vadba spodbuja pozitivno predstavo o sebi in ponuja vrsto majhnih zmag, iz katerih lahko izvira zadovoljstvo s seboj. Ta dejavnost otroka na prijeten in spodbuden način družijo z vrstniki in ga osvobaja zaprtosti vase in notranjega sveta bolečih občutij. Različne oblike telesne dejavnosti imajo tudi različne učinke na psihosocialne lastnosti osebe, ki se z njimi redno in sistematično ukvarja. Nekatere bolj aktivirajo neke sposobnosti in spretnosti, druge zadovoljujejo človeka na enem polju duševnega in telesnega delovanja ali pa ga obremenjujejo na drugem. Nekatere bolj omogočajo sprostitev, nekatere krepijo vzdržljivost, nekatere povezujejo posameznika z drugimi udeleženci, nekatere spodbujajo k tekmovanju, nekatere olajšujejo usmeritev vase, nekatere povečujejo samodisciplino ... Če pomagamo otroku najti dejavnost, ki mu duševno in telesno prija, ga ta lahko spodbudi k razvijanju tistih lastnosti, ki bi mu koristile, in mu olajša odpravljanje tistih, ki morda omejujejo njegovo zdravo osebno rast. Primerna in domiselna izbira telesne dejavnosti lahko uspešno dopolnjuje tudi nekatere osebnostne pomanjkljivosti posameznika in tako dodatno prispeva k njegovemu skladnemu in celostnemu zorenju.

Dnevnik »Aktivko« kot motivacijski pripomoček iskanja primerne telesne aktivnosti in priložnost za izboljšanje stanja telesne zmogljivosti

Negativni trendi zadnjih desetletij so gotovo posledica številnih sprememb v načinu življenja in dela, drugačnih zahtev in možnosti, ki se manifestirajo v značilno manjši telesni dejavnosti mladih. Manj telesne dejavnosti vpliva tako na biološko kot psihosocialno plat človekovega delovanja in s tem na njegove gibalne in druge sposobnosti. Znanstvena spoznanja (Fox, 2004) kažejo, da so življenjski slog mladih ljudi in s tem vsebina in obseg njihove telesne dejavnosti odvisni od številnih dejavnikov. Najpomembnejši so: socialne in urbane spremembe sodobnega sveta, telesna dejavnost, ki se spreminja skozi obdobje odraščanja in

je odvisna tudi od spola, družinsko okolje in socialno-ekonomski položaj družine, vloga šole in šolskega okolja, dostopnost športnih objektov za vadbo, ponudbe vadbenih programov zunaj rednega programa športa v šoli, obseg in kakovost športnih programov v šoli, občutek kompetentnosti mladih pri telesni/športni dejavnosti (Škof, 2010). Če analiziramo zgoraj našete dejavnike, lahko hitro ugotovimo, da gre za splet različnih ravni vplivov: širšega družbenega okolja, šole, športne vzgoje in učitelja športne vzgoje. Vpliv posameznih dejavnikov je lahko pozitiven ali negativen. Seveda pa se vloga in pomen vsakega od njih spreminjata skozi čas.

Kot učiteljica športa v šoli se čutim dolžno, da maksimalno prispevam svoj delež, s katerim lahko vplivam na boljše psihofizično stanje otrok in mladine. Poleg kvalitetno načrtovanega in izvedenega rednega šolskega programa ur športa vsako leto ponudim tako izbirne predmete, ki so dejansko dodatne ure športa, kot tudi interesne dejavnosti. Potegujem se za razširjen program, kjer imamo vsako leto tri šole v naravi s programi športnih dejavnosti (plavanje, smučanje, naravoslovni tabori), prav tako sodelujemo v mnogih športnih projektih (Zlati sonček, Krpan, Naučimo se plavati, Tek podnebne solidarnosti, Šport špas, Mladi planinec), ki spodbujajo gibanje in zdrav življenjski slog. Ker sem želela, da učenci povečajo učinek in kontinuiteto redne telesne vadbe tudi doma in v prostem času, sem uvedla motivacijski pripomoček, dnevnik, ki sem ga poimenovala »Aktivko«. Namen dnevnika je osebni port folio telesne dejavnosti in zdravega življenjskega sloga vsakega posameznika. Gre za zvezek, ki si ga izbere vsak sam. Na naslovni strani so navedeni ime in priimek ter razred posameznika, učenci lahko dodajo tudi kakšno sliko ali fotografijo po izboru. Gre za osebno knjigo (dnevnik), ki se širi in oblikuje iz dneva v dan, vanjo pa učenci beležijo dnevne športne aktivnosti, misli in občutja ob doživljanju le-teh, jedilnike zdrave prehrane, pozitivne afirmacije, reke, verze, definicije, pravzaprav karkoli, kar navdihuje, spodbuja in dokazuje športno, telesno in umsko dejavnost. O primerih športnih aktivnosti smo se pogovarjali pri urah, jih dopolnjevali, razvijali, širili domišljijo, poustvarjali in izvajali. Ideje so se širile, prav tako primeri dobrih praks, ki so bili zavedeni v dnevnikih posameznikov. Športno izkušnjo, izziv, vadbo, aktivnost so velikokrat spremljali misli, občutki, verzi, ki so se porodili ob izvajanju le-teh. Nastale so celo pesmi s krajšimi verzi in zelo zanimive risbe. Poleg fotografij, risb, verzov, misli, pesmi, definicij, mnogih gibalnih izzivov, udeleževanja in vključevanja različnih športnih aktivnosti, panog, disciplin je bilo videti tudi uporabo tehnologije (telefoni za aplikacije športnih vadb, merjenje km, kalorij, srčnega utripa, izris poti) ter uporabo socialnih omrežij, s pomočjo katerih je skupina debatirala o načrtovanju, izvedbi, pogojih, učinkih telesne/športne dejavnosti in vadbe. Tako smo spoznali tudi pozitivne učinke pametne tehnologije in socialnih omrežij, v smislu pomoči pri izvedbi ter krepitvi socialnih stikov in umeščanju posameznika v družbo. V pomoč nam je bila tudi literatura iz knjižnic, kjer smo dobili dodatne ideje in navdih za izumljanje novih športnih iger in športnih pripomočkov iz odpadnih materialov. Predajanje zanimivih idej je vzbudilo zanimanje širše družine posameznika in posledično smo dosegli njihovo sodelovanje in vključevanje. S primerjanjem dokaznega gradiva iz dnevnikov se je vzpostavila zdrava tekmovalnost, v smislu primerjanja, vzpodbujanja, pohval, konstruktivnih kritik in posledično pozitivne motivacije za nadaljnje udeleževanje telesne in umske dejavnosti.

Zaključek

V prvem letu uvedbe motivacijskega dnevnika psihofizičnih dejavnosti lahko povem, da je bilo dosti več pozitivnih kot negativnih učinkov. Tisti učenci, ki so stvar vzeli resno, bili dovolj motivirani in dejavni, so na teden posvetili tudi do štiri dodatne ure športni/telesni dejavnosti, ki je ostala zabeležena in se k njej po potrebi lahko vedno vračajo. Zapisi, ki so te dejavnosti spremljali, so bili večinoma pozitivni, veseli, nagajivi, razvedrilni, humorni in predvsem otroško razposajeni. Motivacija za zapis dnevnika se je obdržala čez vse leto, saj je nabor telesne/športne dejavnosti skozi letne čase različen in ob kančku domišljije in ustvarjalnosti praktično neskončen. K temu so prispevali zdrava tekmovalnost in spodbudno

učno okolje šole in doma, vzdrževanje stikov in doslednost sodelovanja preko socialnih omrežij. Kot vsaka stvar je imel tudi dnevnik »Aktivko« kakšno negativno posledico. Nekateri posamezniki (zelo malo število) niso našli smisla, da bi sploh poizkusili. Zato so pozornost iskali na drugi strani, z zasmehovanjem, nagajanjem, zbadanjem in negativno usmerjeno agresivnostjo. Glavni vzrok za nesodelovanje je bil prevelika obremenitev iz njihovega vidika, kar potrjujejo tudi njihov slabši učni uspeh, zmedenost in neorganiziranost. Njim se je pomagalo s postopnostjo uvedbe, manjšim naborom konkretnih primerov in spodbudo na vseh področjih. Gledano celostno lahko rečem, da je bilo narejeno več dobrega kot slabega, zato sem se odločila, da s pisanjem dnevnika nadaljujemo in ga sproti dopolnjujemo in razvijamo. Konec koncev so otroci naše narodno bogastvo, zato mora biti skrb za njihovo dobro skupna vsem. Šele takrat lahko pričakujemo pomembnejše spremembe na bolje.

Literatura

Škof B. (2010). Spravimo se v gibanje – za zdravje in srečo gre. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport, Center za vseživljenjsko učenje v športu.

Tušak M., Tušak Max, Tušak Maksimilijan (2003). Vloga družine in staršev v športu. Zalog: Klub MT Zalog.

Fox, K.R. (2004). Tackling obesity in children through physical activity: a perspective from the United Kingdom.

Kovač, M. in Novak, D. (1998a). Učni načrt. Program osnovnošolskega izobraževanja. Športna vzgoja. Ljubljana: Urad za šolstvo.

Kovač, M. in Novak, D. (1998b). Učni načrt. Program gimnazijskega izobraževanja. Športna vzgoja. Ljubljana: Urad za šolstvo.

Kovač, M. in Starc, G. (2007). Šport in življenjski slog slovenskih otrok in mladine. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

MATEMATIKA AUF DEUTSCH

Povzetek: Tehnologija je postala del našega vsakdana. Dijaki jo redno in uspešno uporabljajo predvsem za iskanje zabavnih vsebin. Njihovo pozornost je pri pouku včasih res težko pridobiti, zato je uporaba digitalne tehnologije zelo dobrodošla in pravzaprav postaja celo nujna. Odločili sva se, da v oddelku, ki ga obe poučujeva, poveževa vsebine s področij matematike in nemščine. Obravnavanje števil pri nemščini je po učnem načrtu ravno sovpadalo s ponovitvijo pravil za računanje s celimi števili pri matematiki. Dijaki so pri tem razvijali predvsem digitalno kompetenco, saj so pri svojem delu uporabljali različna spletna orodja in aplikacije. Prispevek skuša pokazati, da ima tak način dela veliko prednosti, saj se je dijakom ura zdela zelo zanimiva in so bili zelo motivirani za delo. Učno snov bi lahko povezali tudi z drugim tujim jezikom ali strokovnim predmetom. Ključne besede: digitalna tehnologija, digitalna kompetenca, medpredmetno povezovanje

MATEMATIKA AUF DEUTSCH

Abstract: Technology has become part of our daily lives. Students use it regularly and successfully mainly to find entertaining content. It can be really hard to get their attention in class, so the use of digital technology is very welcome and, in fact, becoming a necessity. We decided to combine mathematics and German content in the class we both teach. The treatment of numbers in German, according to the curriculum, just coincided with the repetition of the rules for integer calculation in mathematics. In doing so, students developed digital competence, using a variety of online tools and applications. The article tries to show that this way of working has many advantages, as the students found the lesson very interesting and were highly motivated to work. The learning material could also be linked to another foreign language or subject area.

Keywords: digital technology, digital competence, interdisciplinary connection

1 Uvod

S pojavom interneta in mobilnih telefonov je uporaba svetovnega spleta med mladimi skokovito narasla. Mladi uporabljajo splet več ur dnevno in so zelo spretni pri iskanju zabavnih vsebin in komunikaciji preko različnih družabnih omrežij. Da jim lahko sledimo, moramo tudi učitelji ves čas izpopolnjevati svoje znanje in sposobnosti, zato sva se vključili v projekt Dvig digitalne kompetentnosti. Odločili sva se, da bova v oddelku, ki ga obe poučujeva, povezali vsebine s področij matematike in nemščine. Zdelo se nama je namreč, da bi takšna učna ura dijake pritegnila in bi z veseljem sodelovali, dijaki pa bi izkazali in tudi nadgradili svoje znanje na področju digitalnih kompetenc.

2 Teoretična izhodišča

2.1 Temeljne zmožnosti v sodobnem svetu

Razvite temeljne zmožnosti zagotavljajo ljudem dovolj orodij za učinkovito spopadanje z novimi izzivi, omogočajo oporo za njihove bližnje ter so pomembne za posameznike in skupnost ter za prenos izkušenj med generacijami. Pridobimo jih z izobraževanjem, s prakso in izkušnjami iz vsakdanjega življenja. (Povzeto po: Digitalna pismenost e-verzija, dostopno na: <https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2018/09/Digitalna-pismenost-e-verzija.pdf>, 24. 6. 2023)

V Evropskem referenčnem okviru je opredeljenih 8 temeljnih zmožnosti oziroma kompetenc: pismenost, večjezičnost, matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca, digitalna kompetenca, osebnostna, družbena in učna kompetenca, državljska kompetenca, podjetnostna kompetenca ter kulturna zavest in izražanje.

Digitalna kompetenca zajema samozavestno, kritično in odgovorno uporabo digitalnih tehnologij ter interakcijo z njimi pri učenju, delu in družbenem udejstvovanju. Vključuje informacijsko in podatkovno pismenost, sporazumevanje in sodelovanje, medijsko pismenost, ustvarjanje digitalnih vsebin, varnost, vprašanja intelektualne lastnine, reševanje problemov in kritično mišljenje. (Povzeto po: Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje,

dostopno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL), 24. 6. 2023)

2.2 Dvig digitalne kompetentnosti

Leta 2021 je Zavod RS za šolstvo začel projekt Dvig digitalne kompetentnosti; vanj se je vključila tudi naša šola. Namen projekta je izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in spodbujanje razvoja inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja, ki bodo prispevali k dvigu digitalnih kompetenc učiteljev in učencev. (Povzeto po: Dvig digitalne kompetentnosti, dostopno na: <https://www.zrss.si/projekti/dvig-digitalne-kompetentnosti/>, 24. 6. 2023) V okviru projekta smo med vodstvenimi delavci, učitelji in dijaki izvedli anketo SELFIE. SELFIE je brezplačno spletno orodje za samoocenjevanje o digitalnih kompetencah in je na voljo v vseh uradnih jezikih EU. Orodje šolam omogoča prikaz trenutnega stanja uporabe digitalnih tehnologij in tudi spremljanje napredka. Vprašanja za vodstvo šole se navezujejo predvsem na šolske strategije in prakse, povezane z uporabo digitalnih tehnologij. Vprašanja za učitelje v glavnem zajemajo prakse poučevanja, vprašanja za dijake pa njihove izkušnje in učne prakse, povezane z uporabo digitalnih tehnologij.

2.3 Rezultati ankete SELFIE na SIC Ljubljana

Na naši šoli je bilo v anketiranje vključenih 4 vodstveni delavci, 30 učiteljev in 87 dijakov. Samoocenjevanje je zajemalo naslednja področja: vodenje, sodelovanje in mreženje, infrastruktura in oprema, stalni profesionalni razvoj, pedagogika: podpora in viri, pedagogika: izvajanje v učilnici, prakse preverjanja in digitalna kompetenca učencev.

Za razvojni prioriteti projekta smo si na šoli postavili stalni profesionalni razvoj učiteljev in digitalno kompetenco učencev. Anketa je namreč pokazala, da si učitelji želijo predvsem več strokovnega spopolnjevanja na področju digitalnih tehnologij ter pogostejših izmenjav izkušenj oz. dobrih praks; dijaki pa želijo izpopolniti svoje znanje v učenju komunikacije ter v odgovornem in varnem vedenju na spletu, prav tako si želijo pogostejše uporabe virtualnih učnih okolij pri pouku.

3 Metoda

V prispevku sva uporabili kvalitativni raziskovalni pristop. Uporabili sva metodo študija primera, saj sva želeli pokazati primer dobre prakse timskega poučevanja v razredu s pomočjo uporabe digitalne tehnologije. Učno uro sva izvedli v 1. letniku poklicno-tehniškega izobraževalnega programa Avtoservisni tehnik, v katerem je bilo 8 dijakov.

4 Predstavitev dela v razredu

Ker sva bili obe del projektnega tima, se nama je porodila ideja o skupni izvedbi učne ure, pri kateri bi matematiko povezali z nemščino. Želeli sva, da je ura zanimiva in hkrati poučna. Dijake sva poznali že nekaj časa, zato sva vedeli, da bodo zelo veseli ure, ki ne bo klasična. Odločili sva se, da pripraviva uro, pri kateri ne bodo uporabljali zvezka, temveč bo poudarek na digitalni tehnologiji in učenju z njeno pomočjo. Pripravili sva načrt dela in uredili spletno učilnico, v katero sva naložili gradivo. Pri tem sva imeli ves čas v mislih, da moramo z učno uro doseči cilje za oba predmeta. Pri matematiki bodo dijaki ponovili računske operacije pri številskih izrazih, pri nemščini pa spoznali besedišče, povezano z računanjem. Poleg tega bodo krepili tudi digitalne kompetence, med njimi kritično razmišljanje, uporabo digitalne tehnologije in iskanje digitalnih virov.

Ob vstopu v razred sva dijakom najprej razložili, da bomo imeli kombinirano učno uro matematike z nemščino, za kar bomo združili dve šolski uri. Tokrat ne bodo potrebovali zvezkov, temveč bodo uporabljali izključno svoje mobilne telefone. Nato sva jih razdelili v dve skupini, saj je oddelek zelo majhen. Vsi so se morali prijaviti v prav za to uro oblikovano spletno učilnico, v kateri so imeli gradivo in pripravljene delavnice. Predstavili sva jim cilj učne ure. Med drugim je bil najin cilj tudi medpredmetno povezovanje matematike in nemščine. Razložili sva, da bomo najprej skupaj ponovili matematične pojme in jih povedali

tudi v nemščini, nato pa bodo s pomočjo spletnega slovarja besedišče zapisali v Slovar znotraj spletne učilnice Moodle. S pomočjo pridobljenega besedišča bodo nato reševali interaktivne naloge v spletni učilnici in s tem utrjevali oboje, tako matematiko kot nemško besedišče. Na koncu ure se bomo pogovorili o prednostih in slabostih take učne ure. Dijaki so vidno pokazali zanimanje za tako delo.

Razdelitev v dve skupini in vpis v spletno učilnico Moodle sta nam vzela nekaj minut, nato pa smo bili pripravljene za delo. Z dijaki smo se najprej spomnili, katere množice števil poznamo ter kakšne lastnosti imajo posamezne množice. Ko so dijaki naštevili imena množic števil, je profesorica nemščine že povedala, kako se kateri množici reče po nemško. Nato smo ponovili vrstni red računskih operacij pri računanju vrednosti izrazov. Tokrat smo se osredotočili na številske izraze, pravila pa so za vse vrste izrazov enaka. Dijaki zelo dobro vedo, da morajo najprej izračunati vrednost izraza v oklepaju, nato sledita množenje in deljenje in čisto na koncu seštevanje in odštevanje. Prav tako vedo, da sta deljenje in množenje enakovredni računski operaciji, ravno tako kot seštevanje in odštevanje. Pri izrazih, kjer nastopajo samo enakovredne računske operacije, moramo računati od leve proti desni. Pri vsaki novi računski operaciji je profesorica nemščine povedala tudi nemški izraz tako za operacijo kot tudi za znak, ki ga uporabljamo (plus, minus, krat). Dijaki so ugotovili, da jim je besedišče znano, domače. Po predstavitvi snovi so morali dijaki urediti Slovar v spletni učilnici. Ena skupina je vpisovala pojme o številskih množicah, druga skupina pa pojme o računskih operacijah. Naročili sva jim, naj si pomagajo s spletnim slovarjem. Eden od dijakov je vpisoval pojme v Slovar, ostali so iskali po spletnem slovarju nemški pomen matematičnih besed. Midve sva jih opazovali pri delu in jih usmerjali, kjer je bilo to potrebno. Nekajkrat sva jih opozorili, da sta v nemščini pomembna velika začetnica in spol samostalnika, kar so prav tako morali dopisati v Slovar v spletni učilnici. Za ta del so porabili 15 minut ure. Dijaki so bili ves čas zelo dejavni. Iskali so informacije ne spletu, popravljali drug drugega in se medsebojno posvetovali, katerega od prevodov bi bilo bolje uporabiti, če je bilo na voljo več možnosti. Pri tem so krepili kompetenco sodelovanja, kritičnega mišljenja in uporabe digitalnih virov. Ko so besedišče vpisovali v Slovar, so pravzaprav krepili tudi kompetenco ustvarjanja digitalnih virov drug za drugega. Opazili sva, da sodelovanje ni potekalo le znotraj ene skupine, temveč sta sodelovali tudi skupini med seboj, saj so dijaki ugotovili, da se stvari povezujejo. Prišlo je do dogovarjanja, katera skupina bo v Slovarju opisala določene pojme. Drug drugemu so popravili tudi tipkarske napake.

Ko so dijaki ustvarili obsežen Slovar, sva jih prosili, naj se povežejo v pare. En dijak v paru naj odpre aplikacijo Kahoot! (povezava v spletni učilnici Moodle), drugi pa lahko uporablja narejeni Slovar. V Kahootu so primeri števil in med ponujenimi možnostmi morata dijaka skupaj izbrati pravilen nemški zapis števila z besedo ali obratno. Kahoot! je aplikacija, ki omogoča utrjevanje in preverjanje znanja, istočasno pa je tekmovalnega značaja. Naloga je bila tokrat pripravljena tako, da dijaki niso takoj videli, kdo je boljši, temveč smo si rezultate ogledali, ko je oddal svoje odgovore zadnji par. Na koncu naloge jim je Kahoot ponudil povezavo, kjer si bodo rezultate ogledali. To povezavo so morali dijaki kopirati in jo prilepiti v za to pripravljen Forum v spletni učilnici Moodle. Forum je bil naravnano tako, da so morali najprej oddati svoj odgovor, da bi videli še odgovore drugih sodelujočih v spletni učilnici. Na tak način sva zagotovili, da bo vsak par oddal svoj odgovor. Tak način utrjevanja znanja je dijakom zelo všeč, vendar pa omogoča ugibanje.

Da bo snov zares utrjena, sva uporabili še aplikacijo Mentimeter. To je aplikacija, ki omogoča, da uporabnik zastavi dve vprašanji. Midve sva vprašanje oblikovali kot nalogo, in sicer, da številski izraz zapišejo z nemškimi besedami. V aplikaciji Mentimeter sva izbrali obliko »Open Ended«, tj. odprt tip vprašanja. Dijake sva spodbujali, da pri zapisu uporabijo Slovar, nisva pa prepovedali uporabe drugih aplikacij, ki bi jim bile lahko pomagale pri reševanju te naloge. Želeli sva, da števila in tudi znake za računske operacije zapišejo slovnično pravilno. Aplikacija Mentimeter omogoča, da udeleženci v realnem času vidijo odgovore drugih

udeležencev, zato sva dijake opozorili, naj odgovor oddajo šele, ko bodo prepričani, da je v celoti zapisan slovnično pravilno. Čeprav so opravili že kar nekaj dela, so dijaki tudi ta del naloge vzeli resno. Želja po pravilnem odgovoru in tudi po tem, da bi odgovor oddali med prvimi, je bila velika. Pri tej nalogi jih nisva omejevali s časom, sva jih pa spodbujali in jim pomagali z nasveti. Prej kot v 15 minutah je bila naloga rešena in dijaki so bili zadovoljni.

5 Rezultati in diskusija

Analiza učne ure je pokazala številne prednosti. Dijakom je bil tak način dela všeč, čeprav so morali delati več kot pri klasični uri. Dve šolski uri sta minili, kot bi mignil, zato si želijo več takšnih ur. Naučili so se, kako lahko sami poiščejo pomen besed na spletu. Ponovili so, kako računati vrednost številskih izrazov, in pri tem spoznali nemško izrazoslovje za to. Dijaki so kot veliko prednost poudarili tudi delo v skupinah in parih, kjer lahko izmenjujejo mnenja. Pri takem načinu dela namreč dejavneje sodelujejo in si tudi več zapomnijo.

Strinjali so se, da je bila učna ura koristna, saj želijo v prihodnosti sodelovati z nemško govorečim trgom ali se v nemško govoreče dežele odpraviti kot turisti, zato jim bo poznavanje številka v nemščini koristilo v vsakdanjem življenju. Kot slabost ure so dijaki omenili predvsem to, da mora res vsak prispevati svoj del, kar pomeni, da mora biti zares dejaven, to pa je izvedljivo le v majhni skupini. Podobno učno uro bi lahko izpeljali v katerem koli tujem jeziku, ki se ga dijaki učijo v šoli. Prav tako bi lahko s tujimi jeziki povezali kakšen drug predmet, ne samo matematike, tako da je ta primer učne ure razširljiv na več področij, tudi na strokovne predmete v srednjih strokovnih šolah.

Zaključek

Razvoj digitalnih kompetenc v današnjem svetu je izjemno pomemben za prihodnje uspehe dijakov in njihovo zaposljivost. Učna ura, ki povezuje matematiko, nemščino in uporabo digitalnih tehnologij, zahteva od učitelja veliko časa in dela, vendar pa omogoča dijakom razvijati širok spekter digitalnih kompetenc, ki jih bodo potrebovali v sodobnem svetu, ki postaja vedno bolj digitalen. Izkazalo se je, da je imela izpeljava takšne ure pozitiven učinek, saj so bili dijaki zelo motivirani za delo, med seboj so si pomagali in izmenjevali mnenja ter se naučili veliko koristnega.

Literatura

Aplikacija Kahoot!. Dostopno na: <https://kahoot.com/>

Aplikacija Mentimeter. Dostopno na: <https://www.mentimeter.com/>

Digitalna pismenost (2018). Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: <https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2018/09/Digitalna-pismenost-e-verzija.pdf>
(24. 6. 2023)

Dvig digitalne kompetentnosti. Dostopno na: <https://www.zrss.si/projekti/dvig-digitalne-kompetentnosti/>
(24. 6. 2023)

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje (2018). Bruselj: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. Dostopno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL) (24. 6. 2023)

Okvir digitalnih kompetenc za državljane (2017). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: <https://www.zrss.si/pdf/digcomp-2-1-okvir-digitalnih-kompetenc.pdf> (24. 6. 2023)

SELFIE za šole. Dostopno na: <https://projektdk.splet.arnes.si/selfie-za-sole/> (24. 6. 2023)

PRAKTIČNO IZOBRAŽEVANJE DIGITALNIH VSEBIN V STROKOVNEM IZOBRAŽEVANJU V SREDNJI ŠOLI

Povzetek: V strokovnem prispevku se osredotočam področje izobraževanja digitalnih vsebin v srednješolskem izobraževanju dijakov v programu ekonomski tehnik. Predstavljam konkretne ideje in rešitve, kako lahko mladim udeležencem izobraževanja skozi projekte in s poučevanjem IKT vsebin s področja ekonomije v času pouka aktivno približamo te strokovne vsebine in omogočimo boljše zaposljivost maturantov ob zaključku izobraževanja. Z motivacijo učenja skozi različna IKT učna okolja, medsebojni interakciji učiteljev, mentorjev ter dijakov lahko v sodelovanju z gospodarstvom stopimo korak bližje do bolj kakovostnega poučevanja vsebin ekonomije, podjetništva in digitalnih znanj v srednjih šolah. Cilj je, da dijaki pridobijo prve konkretne, poglobljene izkušnje s področja ekonomije skozi uporabo različnih digitalnih znanj. Na ta način bodo pridobili lažje razumevanje in reševanje ekonomskih vsebin ter uspešno podjetniško delovanje v kasnejšem kariernem razvoju in življenju, pa tudi okrepili osebno rast. V članku predstavljam pozitivne učinke in prednosti izobraževanja ekonomskih vsebin skozi uporabo digitalnih znanj. Opisani so številni konkretni praktični primeri, ki lahko omogočajo spodbujanje uporabo digitalnih znanj za učenje ekonomije v šolskem sistemu. Ključne besede: ekonomija, izobraževanje, digitalizacija, srednja šola.

PRACTICAL TRAINING OF DIGITAL CONTENT IN VOCATIONAL EDUCATION IN SECONDARY SCHOOL

Abstract: In my professional contribution, I focus on the field of digital content education in the secondary education of students in the economics technician program. I present concrete ideas and solutions on how we can actively approach these professional contents to young participants of education through projects and by teaching ICT content from the field of economics during classes and enable better employability of graduates upon completion of education. With the motivation of learning through various ICT learning environments, mutual interaction of teachers, mentors and students, in cooperation with the economy, we can take a step closer to higher quality teaching of economics, entrepreneurship and digital skills in secondary schools. The goal is for students to gain their first concrete, in-depth experience in the field of economics through the use of various digital skills. In this way, they will gain an easier understanding and solution of economic content and successful entrepreneurial activity in later career development and life, as well as strengthen personal growth. In the article, I present the positive effects and advantages of education in economic content through the use of digital skills. A number of concrete practical examples are described, which can enable promoting the use of digital skills for learning economics in the school system.

Keywords: economy, education, digitization, high school.

Uvod

Gospodarstvo v 21. stoletju temelji na znanju, informacijah in na novo nastajajočih tehnologijah. Znanje se razvija in uporablja na nove digitalne način in z uporabo umetne inteligence, kar omogoča krajše razvojne cikle in vse več inovacij, saj znanje in sposobnost inoviranja zagotavljata dolgoročno konkurenčno prednost. Sodobno gospodarstvo transformira zahteve trga dela po vsem svetu ter hkrati od delavcev pričakuje več sposobnosti in znanja za reševanje izzivov v vsakodnevnem življenju. V gospodarstvu, ki temelji na znanju, so spremembe tako hitre, da morajo delavci konstantno razvijati nove sposobnosti ter tako postajajo najpomembnejši dejavnik proizvodnje. (Gospodarska zbornica Slovenije, 2019). Prihodnost izobraževanja omogoča gospodarsko rast, kajti izobraževanje je ključni pokazatelj uspeha družbe 21. stoletja pri čemer so napredek tehnologije, tehnološke inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (v nadaljevanju IKT) postali ključni vzводи produktivnosti. Iz navedenega sledi, da se morajo na omenjene zahteve odzvati države na način, da ustvarijo izobraževalni sistem, ki bo učence opremil z znanjem in sposobnostmi, ki jih zahteva gospodarstvo 21. stoletja (OECD, 2018).

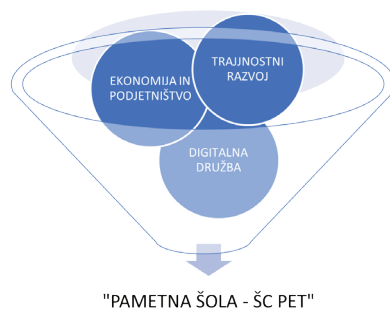
1 Pomen in cilj vključitve digitalizacije v šolski prostor

Delovna sila prihodnosti bo delovala na spletu in ob spletnem sodelovanju ter v okolju s skoraj neomejenim številom informacij, kar pa daje ogromen pomen informacijski pismenosti, poznavanju računalniških virov, novih digitalnih sposobnosti in znanj. Delovna sila prihodnosti zaradi vsega navedenega potrebuje drugačne sposobnosti, da bo lahko tekmovala na trgu dela, kjer dominirajo storitve. Od nje se bo pričakovalo reševanje še neobstoječih problemov, vključevanje podatkov iz različnih, nepovezanih virov, oblikovanje odločitev na podlagi vpogledov ter učinkovito komuniciranje v različnih jezikih med različnimi državami ter različnimi kulturami. Izobraževalni sistem ima priložnost, da v skladu s tem, z uporabo sodobne tehnologije, zgradi in zagotovi učinkovitejše in na učenca usmerjeno izobraževanje, ki v vsakem posameznem državljanu razvija sposobnosti, potrebne za razvoj, uspeh in razcvet v omenjenem gospodarstvu prihodnosti (OECD, 2018). Cilj izobraževalnega sistema tako ne sme biti več samo zagotavljanje osnovne pismenosti za večino učencev, saj so sposobnosti, ki se jih najlažje nauči in najlažje oceni, postale sposobnosti, ki se jih tudi najlažje avtomatizira in digitalizira. Namesto tega morajo izobraževalne institucije usmeriti svojo pozornost na razvoj kognitivnih, medosebnih in interpersonalnih sposobnosti, ki so pomembne za delovanje v gospodarstvu 21. stoletja (Soland, Hamilton & Stecher, 2013).

2. Primeri vključitve digitalizacije v izobraževalni program ekonomski tehnik

S povezovanjem obeh projektov je bilo v letošnjem šolskem letu aktivno vključenih 89 dijakov iz treh razredov. Dijaki so skupaj z mentorji s pomočjo orodij in programov v okviru razpoložljivih obstoječih in novih IKT opreme v okviru delavnic projektov JA Slovenija in SPIRIT Slovenija (Mladi 2022/23) izdelovali prototipe trajnostnih izdelkov in storitvene rešitve za njihov ciljni trg kupcev.

Letošnja odlična praksa skupnega sodelovanja v okviru združitve in hkratnega izvajanja projektov SPIRIT Slovenija in Junior Achievement Slovenija nam prinaša številne koristi in prednosti. Slika 1 prikazuje temeljne stebre razvoja digitalizacije na Šolskem centru za pošto, ekonomijo in telekomunikacije Ljubljana (ŠCPET).

Trije stebri vključitve digitalizacije v programu ekonomski tehnik na šoli

V našem zavodu želimo skozi praktično udejstvovanje dijakov v projektih in sodelovanju z zunanji institucijami, družbo ter naravo spodbuditi spoznavanje trajnostnega razvoja kot edino možno življenjsko pot. Projekta sta med seboj kompatibilna in omogočata poglobljeno izkušnjo v podjetništvu. Prav tako pa poučevanje vsebin trajnostnega razvoja poteka vsako leto v okviru učnih načrtov strokovnih modulov: Trajnostni razvoj in geografija, Komerčno poslovanje, Poslovni projekti, Poslovanje podjetij v okviru podjetniškega delovanja učnih družb v skladu s priporočili stroke (Kovač, 2007). Učitelji in dijaki se lahko vključijo v večje število rednih usposabljanj in izobraževanj, ki jih ponujajo tudi zunanji podjetniki in svetovalci v okviru projektov SPIRIT Slovenija in Junior Achievement Slovenija. Program

projekta SPIRIT je kompatibilen z vsemi fazami in celovitostjo drugega podjetniškega delovanja programa Junior Achievement, zlasti pa na področjih začetnih faz delovanja: motivacije in usposabljanja, iskanja problema v ekologiji in naravi, iskanja trajnostnih poslovnih idej, določitve smiselnega projekta, raziskave trga in zelenih potrošnikov ter izdelave poslovnega modela za izbrano idejo ter na koncu izdelave prototipov trajnostnih izdelkov (SPIRIT Slovenija, 2023).

Slika 2,3 in 4 prikazujejo uspešno lansiranje prototipa zelenih izdelkov dijaških podjetij. Podjetje in njihova blagovne znamke La Beauté d.d. izdelujejo naravne kozmetične izdelke (pilinge) za telo z edinstvenim marketinškim pristopom. Dijaško podjetje Negovalka d.d. se ukvarja z naravno kozmetiko ter nego kože z uporabo sivke in aloe vere, ki so jih vzgojile dijakinje na šolskem vrtu. Uporabljajo ekološko reciklirano embalažo. Dijaška podjetja Slide In d.d. in Begi d.d. pa se ukvarjata z izdelovanjem novih torbic, denarnic, copat in vrečk iz že uporabljenih materialov (jeans, usnje, tekstil) ter s kvačkanjem posebnih uhanov, prstanov in zapestnic iz bombaža. Fantovska ekipa iz podjetja Recikl d.d. pa se ukvarja z izdelavo priročnih držal za WC papir in brisač iz recikliranih koles.

Prototipi zelenih izdelkov dijaških podjetij

Pomemben vidik je, da je celoten podjetniški proces potekal v okviru pridobivanja novih digitalnih znanj – učenju novih IKT orodij, računalniških programov, družbenih omrežij in novih načinov digitalne komunikacije.

Preglednica 1: Digitalna orodja in programi uporabljeni pri projektih

Komuniciranje, vodenje tima pisarniška orodja	Načrtovanje, dizajn in marketing	Izdelava modela, prototipa, izdelka
Microsoft Office 2016 (Word, PowerPoint, Excel, Outlook, OneNote); Microsoft Teams, Zoom	CorelDraw, Canva, Lightworks, Adobe Photoshop	3-D tiskalniki, Autodesk Fusion, Autodesk AutoCAD

3 Implementacija projekta digitalizacije na ravni zavoda

Hkratna vzporedna izvedba obeh projektov in poučevanje podjetništva in digitalnih vsebin v povezavi z učnimi vsebinami v ekonomiji nam omogočajo izjemno učinkovito pridobivanje novih sinergij na širšem področju trajnostnih rešitev v ekologiji in realizacijo večjega števila idej. Prinašata pa tudi multiplikativne učinke na udeležence, ki jih s posamičnim izvajanjem projekta ni moč ali pa bi jih bilo težje doseči. Slika 5 kaže multiplikacijske učinke izvedbe obeh projektov glede na tri interesne skupine.

DIJAKI	UČITELJI	ZAVODI
<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učenje in inovativnost • Osebna rast • Podjetniška izkušnja • Izkušnje s prodajo, pravi denarjem, proizvodnjo ekoloških izdelkov/izvedbo storitev • Socialni kapital • Občutek za timsko delo • Gradnja veščin in kompetenc trajnostnega razvoja in ekologije • Osebna in solidarna 	<ul style="list-style-type: none"> • Osebna rast • Zmožnost izvedbe večih projektov hkrati • Pridobivanje novih strokovnih znanj in izmenjava izkušenj • Dodatna usposabljanja • Nova poznanstva in socialni kapital • Medpredmetna in medkolegialna povezovanja • Priznanje za uspeh • Finančno nagrajevanje mentorjev za aktivno delo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Večja promocija • Večja prepoznavnost <ul style="list-style-type: none"> • Višja kakovost delovanja • Možnosti internega povezovanja • Večja IKT opremljenost • Finančne spodbude • Vključenost sodelavcev in gradnja podjetniških timov • Večja

Multiplikacijski učinki izvedbe digitalizacije glede na tri interesne skupine

Poglejmo še, kako lahko šola ali zavod prispevata k vpeljavi digitalizacije pri poučevanju ekonomskih vsebin. Preglednica 2 kaže možne ravni in rešitve, kako pristopiti k problemu v okviru šole v treh ravneh. Te ravni so med seboj prepletene in jih ni možno gledati ločeno od ostalih, saj predstavljajo dostop do celotnega šolskega življenja.

Preglednica 2: Ravni in priporočila delovanja digitalne šole

1. RAVEN: KURIKUL (poučevanje in učenje)	2. RAVEN: ZAVOD (vrednote in način delovanja)	3. RAVEN: DRUŽBA (širši vpliv in partnerstvo)
Šole lahko skozi kurikulum podajajo in negujejo znanje, vrednote in veščine, ki so potrebni za naslavljanje digitalnih in ekonomskih znanj, ter to znanje, vrednote in veščine še okrepijo skozi pozitivne dejavnosti v šoli in na lokalnem področju.	Šole lahko pregledajo njihove trenutne zmožnosti vpeljave digitalizacije v pouk strokovnih vsebin iz ekonomije in smiselno po skupnem dogovoru opremijo šolo z IKT pripomočki in vključijo usposabljanja za učitelje. Širi se kultura in vrednota uporabe digitalnih znanj in praktične uporabe v zavodu.	Šole lahko uporabijo svoje komunikacije, storitve, pogodbe in partnerstva, da promovirajo zavedanje o digitalnih znanjih in o pomenu uporabe v gospodarstvu in širše.

Šole lahko skozi kurikulum podajajo in negujejo znanje, vrednote in veščine, ki so potrebni za naslavljanje digitalnih in ekonomskih znanj, ter to znanje, vrednote in veščine še okrepijo skozi pozitivne dejavnosti v šoli in na lokalnem področju. Šole lahko pregledajo njihove trenutne zmožnosti vpeljave digitalizacije v pouk strokovnih vsebin iz ekonomije in smiselno po skupnem dogovoru opremijo šolo z IKT pripomočki in vključijo usposabljanja za učitelje. Širi se kultura in vrednota uporabe digitalnih znanj in praktične uporabe v zavodu. Šole lahko uporabijo svoje komunikacije, storitve, pogodbe in partnerstva, da promovirajo zavedanje o digitalnih znanjih in o pomenu uporabe v gospodarstvu in širše.

Prvi steber (kurikul) predstavlja učenje dijakov, ki: vključuje akademske, praktične in etične razsežnosti; priznava pomembnost vidikov, ki jih izpostavlja iniciativa digitalizacije vsebin, tako za sedanost kot za prihodnost; priznava obstoj različnih pogledov na probleme in možne rešitve; razume kompleksnost in negotovost podatkov in razume argumente za vključenost na osebni/družbeni ravni pri naslavljanju teh razsežnosti. V drugi ravni (zavod) se prizadevamo za večje ozaveščanje upraviteljev, vodstva, vodij, učiteljev in učencev o tem, kako vidiki, ki jih poudarja iniciativa digitalizacije, vplivajo na vsa področja šolskega življenja; kako lahko dejanja šole kot skupnosti spreminjajo in vodijo k na primer nižanju stroškov, na ustvarjanje šolskih stavb in igrišč, ki so lahko vzor za reševanje problematik v gospodarstvu in tako delujejo kot pozitivno učno sredstvo. Vključuje tudi širitev kulture in vrednot uporabe digitalizacije za potrebe učenja in večjo vpletenost učiteljev in učencev v proces učenja

v zavodu. V tretji in najvišji ravni zasledujemo večje povezovanje z lokalno skupnostjo v vseh vidikih šolskega življenja, predvsem v odpiranju šole za potrebe skupnosti in delovanju šole kot spodbujevalke, inspiratorke za načine bolj digitalnega življenja v skupnosti. Vendar je pomembno tudi priznanje, da je ideja skupnosti zaradi ekonomske odvisnosti, družbenih vez in okoljskih problemov, ki si jih delimo, danes predvsem na globalni ravni.

4 Prihodnji izzivi poučevanja digitalnih in ekonomskih znanj

Priložnosti za razvoj in učenje digitalnih in ekonomskih vsebin je torej v okviru razširitve treh tipov aktivnosti, ki potekajo skozi različne projekte na šoli. To so start-up podjetniški vikendi, delavnice za izdelavo poslovnih modelov po različnih metodologijah ter izvajanje obšolskih dejavnosti v obliki popoldanskih interesnih krožkov v medpredmetni povezavi. V te aktivnosti bi lahko vključili večje število dijakov različnih strokovnih programov in večjo poglobljenost v temo trajnostnih rešitev. Dodatno bi se lahko oba programa (ekonomski tehnik in tehnik elektronskih komunikacij) povezovala še v okviru skupnih digitalnih usposabljanj, kjer bi imeli skupno informacijsko podlago za izmenjavo e-gradiv.

Nadaljnji potencial gospodarstva in ključ razvoja digitalizacije je v širitvi, ozaveščanju in povezovanju ekonomskih vsebin skozi široko uporabo digitalnih oblik učenja. Neizkoriščen potencial predstavljajo tudi možnosti povezovanj z različnimi šolami in izmenjava dobrih praks pri oblikovanju smernic učenja uporabe digitalnih vsebin in ekonomskih vsebin. Z različnimi pristopi šol in njihovi programi ter pridobljenimi digitalnimi znanji dijakov bi se lažje razvijali in se povezovali z regionalnimi in nacionalnimi agencijami, inkubatorji ter partnerskimi podjetji, s katerimi bi lahko stopili korak dlje in uspešno reševali poslovne izzive tako večjih podjetij kot tudi start-up družb.

Literatura

Gospodarska zbornica Slovenije. (2019). Glas gospodarstva. Digitalizacija. Najdeno 11. januarja 2023 na spletnem naslovu <https://www.gzs.si/Portals/SN-informacije-Pomoc/Vsebine/GG/2019/2019-november/GG-DIG%2011%202019%20low%20rez.pdf>

Kovač, M. (2007). Uvajanje podjetništva v programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Center RS za poklicno izobraževanje. Najdeno 7. februarja 2023 na spletnem naslovu https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/Uvajanje_podjetnistva_slo.pdf

OECD. (2018). The future of education and skills. Najdeno 15. januarja 2023 na spletnem naslovu [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

Soland, J., Hamilton, L. S., & Stecher, B. M. (2013). Measuring 21st Century Competencies: Guidance for Educators. Najdeno 16. januarja 2023 na spletnem naslovu <http://asiasociety.org/files/gcen-measuring21cskills.pdf>

SPIRIT Slovenija. (2023). Pridobljeno s spletne strani: https://www.spiritslovenia.si/razpis/348_

UPORABA SPLETNIH ORODIJ PRI POUČEVANJU MATEMATIKE V NIŽJEM IZOBRAZBENEM STANDARDU

Povzetek: Učitelji dajejo vedno večji poudarek na kvalitetno izvedbo formativnega preverjanja znanja med učnim procesom, da bi lahko zbirali informacije o znanju, ki so namenjene učencem in tudi njim samim. To je lahko dobra pomoč za učinkovitejšo vodenje pouka in pridobivanje novega znanja na drugačen način. Proces preverjanja znanja pa je lahko še učinkovitejši, če pri njem uporabimo dostopna digitalna orodja in spletne aplikacije. V prispevku predstavljam, kako učenci s posebnimi potrebami uporabljajo svoje mobilne naprave pri pouku matematike in pri domačih nalogah. Mladostniki dnevno uporabljajo sodobno tehnologijo, predvsem telefone, ki pa še zdaleč niso namenjeni samo telefoniranju, temveč tudi drugim dejavnostim. Zaradi tega se mi je porodila ideja, da poskušam to njihovo navezanost izkoristiti in uporabiti mobilne naprave kot motivator in pripomoček. V nadaljevanju pa bom predstavila spletni aplikaciji Kahoot! in Plickers, ki nam služijo kot pripomoček pri formativnem preverjanju znanja pri delu z učenci v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom.

Ključne besede: formativno preverjanje znanja, Kahoot!, Plickers, prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom, spletne aplikacije.

THE USE OF ONLINE TOOLS IN TEACHING MATHEMATICS IN THE LOWER EDUCATIONAL STANDARD

Abstract: Teachers place increasing emphasis on the qualitative performance of formative assessment during the learning process in order to gather information about knowledge, which are meant for students and themselves. This can be a good help to manage lessons more efficiently and to gain new knowledge in a different way. The formative assessment process can be made even more efficient by using available digital tools and online applications. In the post, I am presenting how students with special needs use their mobile devices during math lessons and for homework. Adolescents use modern technology, especially phones, which are far from being used just for calling, but also for various other activities. Because of this, I came up with the idea to try and utilize their attachment and use mobile devices as motivators and tools. In the following, we will introduce the Kahoot and Plickers online application, which serve us as a tool at formative assessment when working with students in adapted education program with a lower education standards.

Keywords: adapted educational program with lower education standards, formative assessment, Kahoot!, Plickers, online applications.

1 Uvod

Vsak izobraževalni sistem teži k temu, da bi učenci kakovostno pridobili znanje ter ga znali kasneje tudi koristno uporabiti. Z razvojem tehnologije se je razvilo tudi izobraževanje in šolstvo. Posledično je to vplivalo tudi na razvoj metod poučevanja in preverjanje znanja. Matematika je še vedno eden izmed predmetov, ki učencem predstavlja največ težav, zato je toliko bolj pomembno sprotno spremljanje znanja učencev ter iskanje rešitev za odpravljanje napak. Način spremljanja znanja je odvisen od vsakega učitelja posebej, zato je zelo pomembno, na kakšen način zna učence motivirati, jim podati povratno informacijo in jih spodbuditi k aktivnemu učenju in iskanju rešitev za izboljšanje lastnega znanja. C. Razdevšek Pučko (2004) je ugotovila, da »preverjanje znanja izpolni formativno vlogo šele takrat, ko učencu ponudi kakovostno povratno informacijo in mu ponudi pot za odpravo teh pomanjkljivosti« (Razdevšek Pučko, 2004, str 127).

Osrednji cilj je predstavitev dveh spletnih aplikacij za formativno preverjanje znanja pri pouku. Z učenci z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki obiskujejo osnovno šolo s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom smo pri pouku matematike v 8. razredu spoznali in uporabljali aplikaciji Kahoot! in Plickers. Na ta način smo želeli prispevati k izboljšanju kakovosti učenja.

2 Formativno spremljanje znanja

Brodnik pravi: da je formativno spremljanje »ena najpomembnejših aktivnosti za vzpostavljanje vezi med učencem in učiteljem z namenom premagovanja vrzeli med procesoma učenja in poučevanja. Učitelje navaja na strategije za izboljšanje poučevanja in na upoštevanje različnih vidikov učenja. Glavno vlogo pri tem ima dajanje povratnih informacij in navažanje učencev na samovrednotenje učenja in znanja. Pomembno vlogo in tudi vrstniško vrednotenje. Učence se navaja na večjo odgovornost za lastno učenje in znanje. Formativno spremljanje se lahko uvede tudi na klasične teste znanja, če ima povratna informacija namen izboljšati znanje in učni uspeh« (Brodnik, 2015).

N. Komljanc (2004, str. 143) pravi: »Formativno preverjanje, ki »hrani« učenca in učitelja ter starše za nadaljnji razvoj učenja, spodbuja fleksibilno organiziranje učnih stopenj.« To pomeni, da učitelj organizira živahnejši, bolj razgiban pouk, ki omogoča učencem, da razvijejo svoje mišljenje (Komljanc, 2004).

Wiliam (2013, str. 123) opisuje formativno spremljanje kot »most med poučevanjem in učenjem.« Definicija poudarja predvsem učinek vrednotenja na učiteljeve odločitve pri poučevanju, pri tem pa upošteva pet glavnih strategij:

- razjasnitev, soudeležnost pri določanju in razumevanje namenov učenja in kriterijev za uspeh;
- priprava takšnih dejavnosti v razredu, s katerimi je mogoče pridobiti dokaze o učenju;
- zagotavljanje povratnih informacij, ki učence premikajo naprej;
- aktiviranje učencev, da postanejo drug drugemu vir poučevanja;
- aktiviranje učencev za samoobvladovanje njihovega učenja (Wiliam, 2013, str. 123).

Definicij za formativno preverjanje znanja je veliko, med seboj so si dokaj podobne. Vsi omenjeni avtorji v ospredje postavljajo predvsem kvalitetno podajanje povratne informacije ob koncu formativnega preverjanja znanja. Učencu je treba podati, katere stopnje znanja je že dosegel, ga spodbuditi k iskanju pomanjkljivosti ter mu ponuditi možnosti in pokazati pot za odpravljanje pomanjkljivosti v njegovem znanju. Povratna informacija mora biti razumljiva, konkretna, uporabna ter povezana s ciljem učenja.

3 Spletne aplikacije

3.1 Kahoot!

Gre za prosto dostopno in zelo preprosto spletno aplikacijo. Pred prvo uporabo se je potrebno učiteljem na spletni strani <https://create.kahoot.it/register> registrirati in ustvariti svoj račun. Učitelj lahko izbira med že narejenimi javnimi kvizi ali pa naredi svoj kviz. Za ustvarjanje novega kviza izberemo opcijo »Create« in nas spletna stran enostavno vodi skozi proces ustvarjanja kviza. Začnemo s poimenovanjem kviza in izbiranjem naslovne slike, nato pa začnemo s tvorjenjem vprašanj, ki morajo imeti vsaj dva in največ štiri možne odgovore. Pri vsakem vprašanju lahko nastavimo časovno omejitev ter točkovanje. Za izdelavo preprostega kviza, z nekaj vprašanji, potrebujemo le par minut. Ko imamo kviz pripravljen, lahko začnemo z igro. In tukaj pride na vrsto najboljši del, ki ta kviz loči od ostalih. Kot vemo, je danes pametni mobilni telefon zelo pomemben za večino mladostnikov in zakaj tega ne bi izkoristili? Za izvedbo kviza v frontalni obliki potrebuje učitelj projektor, da lahko učenci vidijo vprašanja in spremljajo vmesne rezultate. Ko pričnemo s kvizom, se na glavnem zaslonu računalnika oziroma na projicirani sliki izpiše koda kviza (Game PIN), ki jo vsak od tekmovalcev vnese v aplikacijo. S tem se prijavi v igro, hkrati pa mora izbrati tudi ime oziroma vzdevek, po katerem ga bo program zaznal in točkoval glede na uspešnost. Kadar so bile matematične naloge kompleksnejše, morajo najprej nalogo rešiti v zvezek, šele potem so lahko izberejo pravi odgovor. Za vsako nalogo sestavlja kviza določi časovni okvir, v katerem morajo udeleženci podati odgovor. Ko vsi odgovorijo oziroma poteče čas, dobijo udeleženci povratno informacijo o pravilnosti odgovora. Učenci so lahko razvrščeni na lestvici ne le po pravilnosti odgovora, ampak če želimo, lahko nastavimo, da šteje tudi hitrost, kar predstavlja še dodatno motivacijo.

3.2 Plickers

Plickers je preprost glasovalni sistem, ki učiteljem omogoča zbiranje podatkov v formativni obliki v realnem času brez potrebe po napravah. Učencem omogoča, da javno odgovorijo na vprašanja z uporabo osebnega QR-kodnega lista, ki ga lahko bere samo optični bralnik, tako, da lahko vsi učenci odgovarjajo hkrati. QR-kodni list ima na vsaki strani zapisano črko. To pomeni, da lahko obračamo kodni list v vse štiri smeri, pravilen odgovor je vedno zapisan na vrhu kartice.

Orodje Plickers lahko uporabljamo za hitra preverjanja razumevanja, če želimo vedeti, ali učenci razumejo določeno snov. Vsem učenec omogoča, da sodelujejo. Učitelj na projektorju pokaže vprašanje, učenci QR-kodni list obrnejo tako, da je črka za katero mislijo, da je pravilni odgovor na vrhu. Ko vsi učenci pokažejo kartice s QR kodami, učitelji z mobilnim telefonom, na katerem imamo nameščeno aplikacijo Plickers, posnamemo odgovore. Na zaslonu projektorja se pokažejo rezultati učencev.

Učitelj za delo potrebuje računalnik in tablico ali mobilni telefon. Učitelj lahko kreira vprašanja le na dva načina – pravilen/nepravilen odgovor ali oziroma več možnih odgovorov. Omejitev ima tudi pri številu kreiranih orodij – največ štirje odgovori. Orodje ne nudi možnosti časovne omejitve ter točkovanja odgovorov. Če povzamemo, orodje ne nudi veliko, je pa zelo uporabno za hitro formativno spremljanje, preverjanje in zelo enostavno za uporabo.

3.3 Spletne matematične igre

V tem šolskem letu sem odkrila nove spletne matematične igre. Na spletni strani www.99math.com se nahaja zbirka matematičnih iger za učence. Je spletna platforma, ki omogoča učiteljem ustvarjanje in uporabo matematičnih iger za poučevanje matematike v razredu. Na spletni strani se lahko učitelji registrirajo, ustvarijo svoje razrede in povabijo učence, da se pridružijo. Nato lahko učitelji izbirajo med različnimi matematičnimi igrami, ki so na voljo na platformi, in jih uporabljajo med poukom. Te igre so zasnovane tako, da spodbujajo sodelovanje, tekmovanje in kritično razmišljanje.

Igre so prilagojene učnim ciljem in standardom znanja iz matematike ter ponujajo interaktivne izkušnje za učence. Vključujejo igre, kot so matematične dirke, kvizi, tekme v hitrosti odgovarjanja na matematična vprašanja in še več. Prednosti spletnih matematičnih iger so, da lahko učitelji izberejo matematične igre, ki ustrezajo specifičnim učnim ciljem in potrebam svojih učencev. Spletna stran ponuja različne nivoje težavnosti in možnosti prilagajanja igre, da se prilagodi stopnji znanja učencev. Zabavne in interaktivne matematične igre spodbujajo motivacijo in angažiranost učencev pri učenju matematike. Tekmovanje med učenci in dosežki spodbujajo pozitivno tekmovalnost in željo po doseganju boljših rezultatov. Učitelji lahko spremljajo napredek in dosežke učencev na zaslonu. To jim omogoča vpogled v razumevanje posameznih učencev, njihova močna področja in področja, na katerih morda potrebujejo dodatno podporo. Uporaba spletne strani www.99math.com lahko tako popetri matematično učenje v razredu, spodbuja sodelovanje in motivacijo ter omogoča bolj interaktivno in angažirano izkušnjo za učence.

Zaključek

Za razliko od tradicionalnega načina preverjanja znanja uporaba formativnega spremljanja, preverjanja znanja s pomočjo digitalnih orodij in spletnih aplikacij pri pouku vzpodbuja aktivno sodelovanje vseh učencev in ohranja nenehen učencev stik z obravnavano snovjo in utrjevanjem le-te. Prav tako ohranja stik z učiteljem, saj je lahko nenehno seznanjen s kvaliteto znanja svojih učencev. Učenci se pri takšnih preverjanjih pogosto srečujejo tudi z moderno digitalno tehnologijo, ki lahko pomembno prispeva k učenčevem znanju in služi kot odličen motivator za učenje, vendar jo moramo premišljeno uporabljati. Za učence z lažjo motnjo v duševnem razvoju smo na začetku uporabili le dve spletni orodji, ki sta zelo enostavni za uporabo. V prihodnje pa smo postopoma vključevali še druga spletna orodja.

Literatura

- Brodnik, V. (2015). Formativno spremljanje in vrednotenje znanja in učenja. Seminar za profesorice in profesorje zgodovine 20. 8. 2015. (Power Point). Pridobljeno s https://www.zrss.si/gradiva/razlicni-pristopi-druzboslovja/starejse-gradivo/leto-2015/2_brodnik_fs%20znanja.ppt
- Komljanc, N. (2004). Razvoj didaktike ocenjevanja. Zbornik prispevkov (str.143). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Razdevšek Pučko, C. (2004). Formativno spremljanje znanja in vloga povratne informacije. Sodobna pedagogika, 55(1), 126-139.
- William, D. (2013). Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

VKLJUČEVANJE DIGITALNE TEHNOLOGIJE V POUČEVANJE FIZIKE V OŠ

Povzetek: Poučevanje fizike se nenehno razvija in prilagaja potrebam sodobnega sveta. V prihodnosti lahko pri poučevanju fizike pričakujemo večji poudarek na uporabi tehnologije in različnih interaktivnih orodij. Simulacije, interaktivni poskusi, meritve s sodobnimi merilniki, senzorji ter tudi virtualna resničnost lahko omogočajo učencem boljše razumevanje in vizualizacijo abstraktnih konceptov. Pomemben je tudi poudarek na razvijanju kritičnega mišljenja, reševanju problemov in timskem delu. Spremembe v poučevanju fizike naj bi bile usmerjene v razvoj veščin, ki jih učenci potrebujejo za uspešno delovanje v sodobnem svetu. Pri obravnavi gibanja imamo možnost izbire med klasičnim poskusom z brnačem ter sodobnejšimi pripomočki, kot so senzorji gibanja, video analiza in interaktivne simulacije. Vsaka metoda prinaša svoje prednosti pri razumevanju gibanja ter razvijanju veščin opazovanja, merjenja in analiziranja rezultatov.

Ključne besede: fizika, digitalna tehnologija, prihodnost poučevanja, gibanje

INTEGRATING DIGITAL TECHNOLOGY IN TEACHING PHYSICS IN ELEMENTARY SCHOOLS

Abstract: Teaching physics is constantly evolving and adapting to modern needs. In the future, we can expect a greater emphasis on the use of technology and various interactive tools in physics education. Simulations, interactive experiments, and measurements with modern instruments and sensors, as well as virtual reality, can provide students with a better understanding and visualization of abstract concepts. Emphasizing the development of critical thinking, problem-solving, and teamwork is also important. Changes in the teaching of physics should be directed towards the development of skills that students need for successful functioning in the modern world. When studying motion, we have the option to choose between a traditional experiment and more modern tools such as motion sensors, video analysis, and interactive simulations. Each method offers its advantages in understanding motion and developing skills in observation, measurement, and result analysis.

Keywords: physics, digital technology, future of teaching, motion

1 Uvod

V zadnjem času se intenzivno ukvarjamo z vprašanji digitalizacije in uporabe tehnologije v izobraževanju. Evropska unija je pripravila pomembne smernice za digitalno izobraževanje, ki vključujejo "Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027)" in "Digitalno izobraževanje: posodobitev digitalne izobraževalne strategije za Evropo". Ti dokumenti postavljajo vizijo za visokokakovostno in vključujoče digitalno izobraževanje, spodbujajo razvoj digitalnih kompetenc ter zagotavljajo enak dostop do digitalnih virov za vse učence in učitelje v Evropi. Slovenija se aktivno vključuje v te smernice prek nacionalne strategije za digitalno izobraževanje.

2 Vključevanje digitalne tehnologije v poučevanje fizike

2.1 Digitalna tehnologija pri pouku fizike v osnovni šoli in učni načrt

Učni načrt za fiziko v osnovni šoli predvideva tako uporabo tehnologije kot tudi razvijanje digitalnih kompetenc pri pouku fizike.

»Pouk fizike omogoča udejanjanje mnogih sestavin nekaterih drugih kompetenc: /.../ kompetenco digitalne pismenosti razvijamo z uporabo sodobne informacijske tehnologije (IT), predvsem s simulacijami pojavov z interaktivnimi računalniškimi animacijami in z računalniškimi merjenji z vmesniki in senzorji« (Program osnovna šola fizika. Učni načrt, 2011, str. 6).

V zadnjem delu učni načrt navaja:

V sodobnem poučevanju je čedalje bolj razširjena uporaba informacijske tehnologije. Računalnik z različnimi perifernimi enotami, kot so na primer projektor, interaktivna tabla, vmesniki z merilnimi senzorji, postaja skoraj nepogrešljiv del učilnice. Pri pouku fizike

ga lahko uporabljamo z vmesnikom kot merilno napravo za zajemanje in obdelavo podatkov, sredstvo za predstavitev meritev in modeliranje naravnih pojavov. Ob uporabi več računalnikov ali računalniške učilnice je mogoče pouk popestriti z ustrežno programsko opremo, izborom e-gradiv, animacijami in dostopom do svetovnega spleta. Učencem lahko postane učna snov lažje razumljiva. Urijo naj se pri samostojnem iskanju podatkov in informacij na svetovnem spletu. Programska oprema, ki omogoča interaktivnost, naj bo učencem dostopna tudi v šolski knjižnici. Uporaba informacijske tehnologije je lahko le dopolnilo eksperimentiranju učencev ali učiteljevi razlagi, ne pa njun nadomestek (Program osnovna šola fizika. Učni načrt, 2011, str. 33).

Pri prenovi učnih načrtov se posebna pozornost namenja tudi področju digitalnih kompetenc, kar bo še bolj okrepilo vključevanje digitalne tehnologije v pouk fizike.

2.2 Katere smernice naj bi upoštevali pri uvajanju tehnologije v poučevanje fizike

Načrtovanje – jasno določanje ciljev in učnih vsebin ter vključevanje tehnoloških orodij v podporo učnim ciljem.

Usposabljanje učiteljev – učitelji naj se ustrezno usposobijo za uporabo tehnologije in razvijejo spretnosti za učinkovito poučevanje s tehnološko podporo.

Izbira ustrezne tehnologije – upoštevanje potreb učencev in učiteljev ter izbira primernih tehnoloških orodij ob upoštevanju dostopnosti, zanesljivosti in prilagodljivosti.

Ustvarjalnost in interakcija – spodbujanje ustvarjalnosti in interakcije med učenci ter med učenci in učiteljem z uporabo tehnoloških orodij.

Evalvacija in prilagajanje – stalno evalviranje uporabe tehnologije ter prilagajanje pristopa glede na ugotovitve in povratne informacije za izboljšanje.

Varnost in etika – zagotavljanje varnega okolja za uporabo tehnologije ter spodbujanje odgovorne in etične uporabe tehnologije.

2.3 Možnosti uporabe digitalne tehnologije pri pouku fizike

Pri poučevanju fizike učitelji vse bolj vključujejo različne tehnologije. Nepogrešljiva je postala uporaba računalnika s projekcijskimi možnostmi, ki omogoča interaktivno predstavitev vsebine. Prav tako se lahko uporablja tablični računalnik ali pametni telefon. Pri eksperimentalnem delu je mogoča uporaba sodobnih merilnih instrumentov in senzorjev za natančno merjenje in zbiranje podatkov. Za analizo gibanj se uporabljajo programi za video analizo. Poleg tega je na spletu na voljo veliko računalniških simulacij, ki omogočajo učencem interaktivno raziskovanje fizikalnih pojmov. Vključevali bi lahko tudi virtualno resničnost, programska orodja za modeliranje, umetno inteligenco ...

Navajam nekaj primerov možnosti uporabe digitalne tehnologije pri pouku fizike, pri čemer obstaja še širok spekter drugih možnosti, ki jih je mogoče izkoristiti.

Možnosti uporabe digitalne tehnologije pri pouku fizike Opis

Računalnik z možnostjo projekcije Računalnik omogoča projekcijo vizualnih vsebin in multimedijskih prikazov, kar pomaga pri boljšem razumevanju fizikalnih pojmov.

Interaktivna tabla Interaktivne table omogočajo učiteljem, da prikazujejo in delijo vizualne predstavitve, simulacije ter druge interaktivne vsebine. Učenci lahko aktivno sodelujejo pri pouku in se vključijo v različne interaktivne naloge.

Pametni telefon ali tablični računalnik Pametni telefon (ali tablični računalnik) omogoča dostop do aplikacij, spletnih virov in snemanje eksperimentov. Vanj je lahko vgrajenih nekaj senzorjev, ki jih uporabimo za meritve pri eksperimentih.

Sodobni merilniki in senzorji Uporaba sodobnih merilnih instrumentov in senzorjev omogoča natančne meritve fizikalnih količin ter praktično preverjanje fizikalnih zakonov. Učencem omogoča, da sami izvajajo meritve in zbirajo podatke. Tako lahko raziskujejo fizikalne pojave, analizirajo rezultate in jih primerjajo z matematičnimi modeli.

3D tisk 3D tisk omogoča izdelavo modelov fizikalnih objektov, kar podpira praktično razumevanje tridimenzionalnih struktur in oblikovanje eksperimentalnih pripomočkov.

Spletne platforme in e-učbeniki Obstaja veliko spletnih platform in e-učbenikov, ki ponujajo interaktivne vsebine, vaje, simulacije in naloge iz fizike. Učenci tako lahko raziskujejo in utrjujejo svoje znanje.

Spletni viri Obstaja veliko spletnih virov, ki omogočajo učencem, da raziskujejo fizikalne vsebine na interaktiven način. S pomočjo teh virov lahko učenci samostojno raziskujejo in se učijo na lasten način.

Sodelovalna digitalna orodja S pomočjo sodelovalnih digitalnih orodij, kot so skupna dokumentacija, forumi, klepetalnice in spletne učilnice, lahko učenci sodelujejo med seboj in z učiteljem ter skupaj rešujejo naloge, razpravljajo in izmenjujejo ideje.

Računalniške simulacije Računalniške simulacije omogočajo preizkušanje modelov fizikalnih pojavov, kar izboljšuje njihovo razumevanje in napovedovanje fizikalnih pojavov. Programi za video analizo gibanj Programi za video analizo gibanj omogočajo natančno analizo in vizualizacijo gibanja objektov.

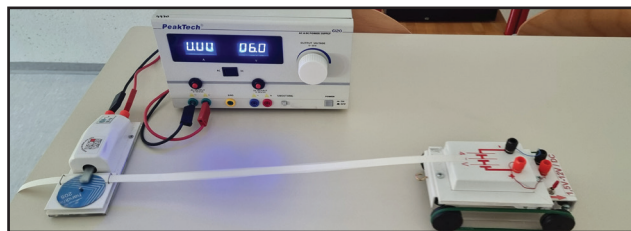
Virtualna resničnost in interaktivni laboratorijski poskusi Z uporabo naprednih tehnologij virtualne resničnosti se učenci v interaktivnem virtualnem okolju potopijo v fizikalne pojave, kar spodbuja aktivno učenje.

Umetna inteligenca Uporaba AI v poučevanju fizike ima potencial za personalizacijo učenja, izboljšanje učinkovitosti, analizo podatkov ter razvoj inovativnih učnih pristopov. Pri implementaciji AI v učno okolje je pomembno upoštevati etična načela.

2.4 Primer obravnave gibanja z različnimi možnostmi uporabe tehnologije

Brnač

Učbenik za fiziko Moja prva fizika 1 pri razlagi gibanja v poglavju grafi gibanja predlaga eksperiment z uporabo brnača. Brnač je naprava, ki sledi gibanju predmeta in zabeleži sled na traku v enakih časovnih intervalih s pomočjo pik. Učenci lahko sledijo poti predmeta in na podlagi zabeleženih pik analizirajo gibanje.

Eksperiment z vozičkom in brnačem izvajamo pri rednih urah fizike. Učenci zagnano sodelujejo ter uspešno izdelujejo trakove. Kažejo dobro razumevanje povezave med pikami na traku in opravljeno potjo. Časovni intervali med pikami so večini učencev razumljivi. Iz razporeditve pik uspešno prepoznavajo enakomerno gibanje in neenakomerno gibanje. Pri razumevanju grafov hitrosti in poti v odvisnosti od časa, ki jih izdelujejo s pomočjo traku, se nekateri učenci soočajo s težavami.

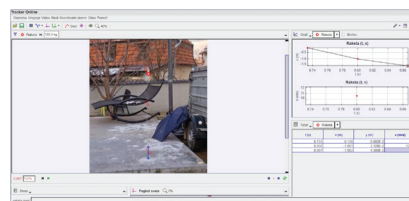
Med izvajanjem poskusa z brnačem učenci razvijajo spretnosti opazovanja, merjenja in analiziranja rezultatov. Poleg tega razmišljajo o dejavnikih, ki vplivajo na gibanje vozička, kot so trenje med vozičkom (smeti, luknje), uporaba različnih površin ter frekvenca brnača.

Senzor gibanja

Senzorji gibanja so naprave, ki merijo in beležijo premikanje teles ter spremembe v hitrosti in pospešku. Z njimi lahko spremljamo gibanje teles in v realnem času opazujemo rezultate na zaslonu.

Eden izmed primerov senzorjev je Vernierjev Go Direct Motion Detector. Uporabljamo ga lahko v različnih eksperimentih za raziskovanje lege, hitrosti in pospeška gibajočih se teles. S pomočjo aplikacije Graphical Analysis zajame podatke ter izriše grafe lege, hitrosti in pospeška. Poleg tega lahko izvedemo tudi izračune drugih fizikalnih količin, kot so kinetična energija, potencialna energija itd. Zanimiva je uporaba senzorja za raziskovanje različnih črt

in krivulj, ki nastanejo pri premikanju pred senzorjem ter primerjanje in ujemanja gibanja s predhodno določenim grafom.

Senzor gibanja za analizo gibanja uporabljam pri redni uri fizike. Učenci zelo uživajo pri izvajanju eksperimentov o gibanju s senzorjem. Navduši jih, da lahko takoj vidijo izrisane grafe na zaslonu računalnika. Prav tako z veseljem izvajajo vaje, kjer morajo ujemanje svoje gibanje s predhodno pripravljenim grafom. Nekateri učenci so tako navdušeni, da želijo sami preizkusiti še več eksperimentov in jih zanima, kako ta senzor dejansko deluje.

Učenci med izvajanjem eksperimentov z uporabo senzorja gibanja aktivno sodelujejo in si med seboj izmenjujejo izkušnje ter nasvete. Prav tako se radi pogovarjajo o rezultatih in opažanjih ter skušajo skupaj razumeti zakonitosti gibanja. Takšen pristop k raziskovanju jim omogoča bolj poglobljeno razumevanje in krepi njihovo zanimanje za fiziko.

Video analiza

Z uporabo video posnetkov gibanja predmeta lahko s pomočjo programske opreme za video analizo sledimo premikanju predmeta, določamo razdalje ter izvajamo merjenja hitrosti in pospeška.

Primer programske opreme za video analizo je Tracker Video Analysis.

Video analizo gibanja izvedem v okviru ur dodatnega pouka, saj je ta zahtevnejša in zahteva več časa. Čeprav učence zanima, jih video analiza gibanja ni popolnoma navdušila. Srečujejo se s težavami pri snemanju ustreznih posnetkov, izbiri primerne umeritve ter pri uporabi programa za video analizo. Pri delu potrebujejo precej pomoči in usmerjanja. Kljub težavam in zahtevnosti nekateri učenci vztrajajo in si prizadevajo razumeti postopek. Pri tem se učijo pomembnih veščin, kot so natančno opazovanje, analitično razmišljanje in uporaba računalniških programov za analizo podatkov.

Simulacije gibanja

Z uporabo računalniških simulacij, ki posnemajo gibanje predmeta v virtualnem okolju, lahko učenci eksperimentirajo in analizirajo gibanje ter izvajajo meritve hitrosti in pospeška. Primer programske opreme za simulacije gibanja je "PhET Interactive Simulations", ki omogoča učencem izvajanje virtualnih simulacij fizikalnih pojavov. S pomočjo te programske opreme lahko simulirajo gibanje teles na različnih površinah, spreminjajo parametre gibanja, kot so hitrost in pospešek, ter raziskujejo gibanje po različnih tirih gibanja. Prav tako lahko preučujejo zakon o ohranitvi gibalne količine in energije ter ustvarjajo grafe gibanj. Učenci radi uporabljajo simulacije. Zaradi svoje praktičnosti jih brez težav vključimo v redno uro fizike kot motivacijo, frontalno demonstracijo ali kot samostojno preiskovanje.

S pomočjo simulacij učenci preizkušajo različne parametre in opazujejo, kako se te spremembe odražajo na gibanju opazovanega telesa. Simulacije omogočajo vizualizacijo in analizo grafov hitrosti, pospeška in poti v odvisnosti od časa. Učenci imajo možnost spreminjati različne parametre, kar jim omogoča boljše razumevanje.

Uporaba simulacij prinaša učencem prednosti, kot so večja interakcija, možnost ponavljanja eksperimentov in prilagajanja scenarijev. S tem spodbujamo njihovo radovednost, razvijamo eksperimentalni pristop ter krepimo kritično razmišljanje in logično sklepanje.

Zaključek

Na podlagi svojih izkušenj pri vključevanju tehnologije v pouk fizike menim, da je pri pouku fizike v osnovni šoli pomembno ohraniti "hands-on science" pristop k poučevanju, kjer učenci dejavno sodelujejo in eksperimentirajo. Učenje fizike z uporabo različnih senzorjev ali interaktivnih simulacij je za učence, ki so rojeni v svet tehnologije, zanimivo. Toda pomembno je, da je uporaba tehnologije smiselna in uravnotežena ter da ne nadomesti praktičnih izkušenj.

Tehnologijo lahko uporabljamo kot dopolnilo k eksperimentalnemu delu za simulacijo fizikalnih pojavov, ki jih ne moremo izvajati v učilnici, za analizo in interpretacijo podatkov. Pri uporabi tehnologije je pomembno spodbujati kritično razmišljanje, kako tehnologija vpliva na razumevanje in kako se razlikuje od fizičnih eksperimentov.

Literatura

- (b. d.). Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027). Pridobljeno s <https://education.ec.europa.eu/sl/focus-topics/digital-education/action-plan> (Dostop junij 2023)
- (2011). Program osnovna šola fizika. Učni načrt. (Ljubljana) (https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_fizika.pdf) (Dostop junij 2023)
- Banko, J. in Božič, S. (2021). Smernice za uporabo digitalne tehnologije pri predmetu FIZIKA. (Ljubljana) Pridobljeno s https://www.zrssi.si/pdf/DTsmernice_fizika.pdf (Dostop junij 2023)
- Newsome B. (2016). Be Amazing: How to teach science the way primary kids love. Grammar Factory.
- Bezenc, B., Cedilnik, B., Černilec, B., Gulič, T., Lorger, J., Vončina, D. (2022). Moja prva fizika 1, učbenik za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan izobraževanje.

SOCIALNI MEDIJI KOT DEL INFORMACIJSKIH ZNANJ. POUČEVANJE IN UČENJE S KOMBINACIJO FILMA, DELAVNIC IN SKUPINSKEGA DELA

Povzetek: Socialni mediji danes prežemajo naša življenja. Poznamo dobre in slabe lastnosti uporabe socialnih medijev, pa vendar močno vplivajo na nas tudi na nezavedni ravni. Način kako jih uporabljamo in koliko smo aktivni se zelo razlikujejo. Pri pouku knjižnično informacijskih znanj smo se z dijaki poglobili v tematiko najprej skozi ogled dokumentarnega filma, potem smo po debati z dijaki ustvarjali plakate. Prav tako smo izvedli prostorsko gibalno delavnico, kjer smo ugotovili, da si nismo tako različni, saj imamo podobne pomisleke, ter zapisali svoja razmišljanja. Delo po skupinah je poleg plakatov zajemalo tudi ustvarjalno nalogo, kjer si dijaki sami izmislijo novo socialno omrežje, ki bi ga uporabljali. Ugotovili smo, da je potrebno najti zdravo mero uporabe socialnih medijev in omejiti čas uporabe, preverjati informacije pridobljene na različnih platformah, ter predvsem vplesti v naša življenja več realnih stikov z ljudmi.

Ključne besede: delavnice, dokumentarni film, izobraževanje, socialni mediji

SOCIAL MEDIA AS A PART OF INFORMATION SKILLS. TEACHING AND LEARNING WITH A COMBINATION OF FILM, WORKSHOPS AND GROUP WORK

Abstract: Social media permeates our lives today. We know the good and bad qualities of using social media, but it has a strong impact on us even on an unconscious level. The way we use them and how actively we use them are very different. In our library information skills class, we delved into the topic with the students, first by watching a documentary film, and then after a debate we created posters with the students. We also held a spatial movement workshop, where we realized that we are not so different, as we have similar concerns, and wrote down our thoughts. In addition to the posters, the work in groups also included a creative task where the students themselves invent a new social network to use. We found that it is necessary to find a healthy balance when using social media and limit the time of use, fast check the information obtained on different platforms and, above all, add more real contacts with people into our lives.

Keywords: documentary, education, social media, workshops

1 Uvod

V zadnjih letih je vzpon socialnih medijev revolucioniral naš način komuniciranja in interakcije s svetom okoli nas in to se odraža tudi v vzgoji in izobraževanju. Ker so socialni mediji vsesplošno prisotni v življenju mladih, je ključnega pomena preučiti, kako socialni mediji vplivajo na njihovo kognitivno mišljenje. Kognitivno mišljenje zajema različne sposobnosti mladih posameznikov, pri čemer izpostavlja tako pozitivne kot negativne vidike. Pojavlja se kar nekaj različnih poimenovanj in prevodov socialnih omrežij saj slovenski jezik s svojo raznolikostjo omogoča poudarjanje različnih namenov in rab, namreč besedi družben in družaben sta pomensko različni (Kordiš, 2011). V tem prispevku uporabljamo zvezo socialni mediji, saj se močno navezuje na angleški naslov filma, ki ga bomo predstavili v nadaljevanju. Socialni (družbeni) medij naj bi bil neka nadpomenka vsem poimenovanjem in se nanaša na različne medije, ki jih ljudje uporabljajo za komunikacijo na spletu v družabnem smislu (blogi, videoposnetki, izmenjava fotografij). Podskupina teh pa so družbena omrežja (Facebook, Twitter, Instagram..) in povzemajo predvsem to v kakšno interakcijo se spuščajo ljudje na teh spletnih mestih (Meerman Scott, 2011, 38 v Plut, 2013, 22). Torej lahko bi preiskovali različne definicije in mnenja, a bomo za namen tega prispevka poenostavili, da so socialni mediji spletne platforme, ki jih danes mladostniki uporabljajo redno s komunikacijo, pridobivanje informacij, obvestil, spremljanje novic, skratka vzpostavijo neke vrste interakcije. V sklopu ur predvidenih za Knjižnično informacijska znanja smo izvedli aktivnosti, ki se navezujejo na uporabo in razumevanje vpliva socialnih medijev, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju.

2 Ogled dokumentarnega filma

Z dijaki smo si v ogledali film *The social Dilemma* (2020), ki je za izobraževalne ustanove brezplačno dostopen preko spletne strani <https://www.thesocialdilemma.com/>. Za predvajanje je potrebno šolo registrirati, dostop je omogočen takoj.

Dokumentarni film prikazuje intervjuje glavnih snovalcev socialnih platform, programerjev in psihologov, opozarja na pasti oglaševanja in dobre plati povezovanja z ljudmi, ki se geografsko nahajajo v bližini ali pa na zelo oddaljenih krajih. Vzporedno z intervjuji pa je prikazan tudi igrani del filma, ki spremlja povprečno družino. V tej družini niso na telefone prilepljeni le otroci vendar tudi starši. Dejstvo je, da so socialni mediji načrtno narejeni tako, da nas zelo hitro in močno zasvojijo, saj je za tem celotna znanost psihologije in kakšne kemične reakcije se sproščajo v naših telesih ob določenih vsebinah. Tak primer je izum gumba »Like« ali všečkanja. Prav tako so problematični razni olepševalni filtri za fotografije. Intervjuiranec, ki je včasih delal za Facebook jasno obrazloži, da pri oblikovanju teh dodatkov nikoli ni pomislil, da bi en tak gumb lahko prinesel toliko slabe samopodobe, tesnobe in povišanje samomorov pri mladostnikih. Najbolj pereča tematika pa so ogromne količine podatkov, ki jih računalniški algoritmi zbirajo in dobro interpretirajo, da znajo s predlaganimi vsebinami spremeniti naše obnašanje. Zato se postavlja zaskrbljujoče vprašanje, kdo dostopa do teh podatkov in s kakšnim namenom. Taisti snovalci priznavajo, da niti sami ne uidejo tem učinkom in predstavijo nekatere alternativne načine uporabe, ki so omenjene na koncu tega poglavja. Občutiti je kako vsi pri intervjujih izražajo navdušenje pri prvih pojavih omrežij, ki so povezovala ljudi z različnih koncev sveta ali pretrgana prijateljstva, daljna sorodstva itd. Torej so nam spletna okolja prinesla pozitivne povezave in izkušnje. Sčasoma, ko so omrežja pridobivala vse več sodelujočih ter s porastom oglaševanja na teh platformah, pa je zaznati kako raste tudi zaskrbljenost glede varstva podatkov, vplivanje na odločitve posameznikov, polariziranje,...

Eno od zaskrbljujočih področij, kjer imajo socialni mediji pomemben vpliv na kognitivne sposobnosti, je pozornost. Nenehni dotok informacij, obvestil in »instant« zadovoljstvo lahko zmanjšujejo ohranjanje osredotočene pozornosti. To ovira njihovo sposobnost, da se osredotočijo na akademske naloge in vključijo v globlje analitično razmišljanje. Poleg tega socialni mediji uporabljajo algoritme platform, ki prilagajajo vsebino posameznikovim željam. Pri tem so uporabniki izpostavljeni le informacijam, ki so v skladu z njihovimi obstoječimi prepričanji in pristranskostmi. Posledično postane njihova pozornost ozko usmerjena, kar zmanjša izpostavljenost različnim perspektivam in zavira sposobnosti kritičnega mišljenja. Socialni mediji vplivajo tudi na spominske procese. Stalen tok drobnih informacij in kultura hitrega pregledovanja vsebin lahko prispevata k plitvi obdelavi informacij. To negativno vpliva na ohranjanje dolgoročnega spomina. Navada prejemanja informacij v kratkih impulzih lahko ovira razvoj sposobnosti globokega analitičnega razmišljanja in sposobnosti zadrževanja in priklica zapletenih informacij. Poleg tega lahko pretirano zanašanje na iskalnike in opomnike, zmanjša potrebo lastnega pomnjenja. Ta pojav, znan kot "Google effect" ali učinek googla, lahko privede do zmanjšanja sposobnosti utrjevanja spomina in priklica, kar na koncu vpliva na kognitivno mišljenje. Sposobnost reševanja problemov in kritičnega razmišljanja so ključnega pomena za mlade, da se lahko znajdejo v izzivih sodobnega sveta. Nenehna izpostavljenost kratkim informacijam in takojšnjim odgovorom na socialnih medijih lahko povzroči odvisnost od hitrih, plitvih rešitev. To lahko zavira razvoj globokega analitičnega razmišljanja, logičnega razmišljanja in sposobnosti upoštevanja več perspektiv, ko se lotimo reševanja problemov. Podobno tudi razširjenost dezinformacij in lažnih novic na platformah socialnih medijev spodkopava sposobnosti kritičnega razmišljanja. Mladi težje razlikujejo med zanesljivimi viri in dvomljivimi informacijami, kar vodi do sprejemanja napačnih odločitev in izkrivljenega pogleda na svet. Viralna narava socialnih medijev lahko prispeva tudi k širjenju senzacionalizma, polariziranih pogledov, površnega presojanja, kar še dodatno zmanjšuje sposobnosti kritičnega razmišljanja.

Medtem, ko socialni mediji predstavljajo izzive za kognitivno razmišljanje mladih pa je hkrati

ti potrebno priznati, da ponujajo tudi priložnosti za rast in razvoj. Nekateri predlagajo, da popolnoma izbrisemo svoje profile in na ta način zaščitimo svojo zasebnost in kognitivne sposobnosti. Vendar pa se bo tega nasveta najverjetneje poslužilo zelo malo mladih, saj so danes spletne komunikacije vpletene v naše življenje. Za ublažitev negativnih učinkov je mogoče izvesti več strategij. Pri tem je najprej pomembno zgodnje izobraževanje in urjenje digitalne pismenosti. Opolnomočenje mladih z veščinami kritičnega ocenjevanja informacij, prepoznavanja pristranskosti in odgovornega krmarjenja po digitalni pokrajini, ni lahko poslanstvo, a je za prihodnje generacije nujno. Naučimo jih tudi preverjanja informacij. Socialni mediji lažne novice razširijo enako ali še hitreje kot prave informacije. Zato naj vedno preden komentirajo ali se kakorkoli odzivajo premislijo in preverijo zadeve še drugje. Prav tako je ena od strategij raznolika medijska izpostavljenost. Pomembno je spremljanje različnih virov novic o enakem dogodku, saj bodo morda pri poročanju predstavili druge vidike. Zato je nujno spodbujanje mladih, da iščejo različne perspektive in pregledujejo tudi tiste vsebine, po katerih navadno ne posegajo. Tako se bodo ukvarjali z intelektualno spodbudnimi vsebinami, ki spodbujajo kritično mišljenje in veščine reševanja problemov. Naslednji pomembni del je namenska uporaba tehnologije. Potrebno je spodbujanje mladih, da postavijo zdrave meje in časovne omejitve za uporabo socialnih medijev, da zagotovijo, da ne prevladujejo nad njihovo pozornostjo. Enakovredno ali pa celo najbolj pomembno pa je spodbujanje ravnovesja med udeleževanjem v socialnih medijih in dejavnostmi izven digitalnega okolja, ki spodbujajo kognitivno razmišljanje, kot je branje knjig, razni hobiji in seveda interakcije v živo. Kadar je prilika se s prijatelji raje pogovarjajmo iz oči v oči in ne s tipkanjem preko vmesnika.

3 Delavnice in plakati

Delavnice smo izvedli v jedilnici, ki je dovolj velika, da so se lahko dijaki premikali po prostoru. Delavnice sva zasnovala knjižničarka in svetovalni delavec. Ker nisva vedela ali se bodo dijaki pripravljali o teh tematikah pogovarjati in predstaviti svoje dobre ali slabe izkušnje pred celim razredom, sva pripravila delavnice na način, kjer nikomur ni potrebno govoriti pred publiko.

Delavnica »koraki« se izvede na način, da se bere različne trditve in če se s trditvijo strinjajo stopijo en korak naprej, če se ne strinjajo ostanejo na mestu. Dodajam nekaj primerov trditve.

- Socialni mediji me povezujejo s prijatelji.
- Brez dostopa socialnih medijev se počutim izločenega iz pogovorov prijateljev saj ne vem o čem govorijo.
- Včasih filtriram fotografijo ali olepšam besedilo, da bi dobil/a več všečkov.
- Preko socialnih medijev si pridobim odobravanje vrstnikov.
- Včasih razumem všečke kot pohvalo, izražanje vrednot in potrjevanje resnice.
- Verjamem, da so socialni mediji vir resničnih informacij in novic.
- Po pregledovanju življenja drugih prijateljev ali znanih vplivnežev se počutim boljše.
- Prepričan sem, da so prikazovani vtisi olepšani.
- Življenjski stil vplivnežev na socialnih medijih je resničen saj tako živijo.
- Lažje sklepam prijateljstva na socialnih medijih, kot pa v realnem življenju.

Med trditve so bile dodane tudi nekatere takšne, ki niso bile nujno povezane s socialnimi mediji za preverjanje pozornosti npr. »Vedno se strinjam s svojimi starši« ali »Zvečer se mi ne, da delati domači nalog«. Na ta način smo se premikali po prostoru in ustvarili vizualno ponazoritev kako smo si podobni ali drugačni.

Za naslednjo delavnico smo uporabili po prostoru razporejene logotipe različnih omrežij: TikTok, Instagram, YouTube, Discord, Twitter, Facebook, Pinterst, Badoo, Redit, Tinder, SnapChat, Likee, ... Logotipe smo obesili na viseče luči kot prikazuje slika 1, in tako so se dijaki ob posameznih trditvah premikali po prostoru in se kot odgovor postavili pod logo, ki predstavlja njihov odgovor na vprašanje ali trditev. Pri delavnici so dijaki ponovno s fizičnim premikom izrazili, kako se počutijo pri uporabi socialnih medijev, katerih se največkrat

poslužujejo za ustvarjanje vsebine in katerih za sledenje vsebine. Po prostoru so se tako oblikovali zgoščeni predeli in nekateri predeli, ki so bili poredko zastopani. Ta delavnica je bila predvsem zanimiva, da smo dobili vpogled katere platforma uporabljajo dijaki. Največkrat so bili tu zastopani Tiktok, Instagram in YouTube. Zanimivo je bilo npr., da se je pod Instagram zbral največji grozd dijakov v odgovor kje preživijo največ časa, čeprav jih je bilo tam največ tudi ob vprašanju pri katerem mediju se počutijo slabo. Torej sami zaznavajo, da se na nekaterih medijih počutijo slabše, vendar jih še vedno obiskujejo.

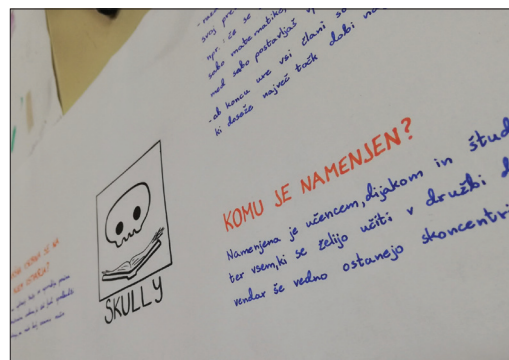

- Kateri je tvoj najljubši socialni medij?
- Na katerem preživiš največ časa?
- Na katerem se počutiš najbolje?
- Na katerem se počutiš najslabše?
- Na katerem ustvarjaš vsebino?
- Na katerem samo spremljaš vsebino?

Zatem smo nadaljevali z izdelavo plakatov. Dijake smo razdelili v manjše skupine in jim predali listke z opornimi točkami oziroma vprašanji. V skupini so podebatirali in razmislili o vprašanju, ki so ga dobili in oblikovali plakat z lastnimi razlagami. Slika 2 prikazuje plakat »S katerim namenom uporabljam socialne medije?«. Ostali primeri plakatov so bili »Kako se moja virtualna identiteta in realna identiteta razlikujeta?«,

»Kaj bi iz SM prenesel v realno življenje?«, »V čem smo si različni/podobni glede uporabe/odnosa SM?« in »Kako bi izboljšali socialne medije?«.

Pri delu po skupinah so tudi zapisali in predstavili svoja razmišljanja in predloge za izboljšavo socialnih medijev. Na primer, zanimivo je, da je večina dijakov zapisala, da bi jim morali dodeliti neko starostno stopnjo, preden se jih lahko uporablja. Po zaključenih delavnicah smo skupine povabili naj preko QR kode odprejo Mentimeter, in tja zapišejo odzive na film in izvedene delavnice. Odzivi so bili precej raznoliki, od komentarjev, da je »brez veze« do pohval, da jim je največ vredno videti kje smo si podobni. Če kateri posameznik ni želel sodelovati pri delavnicah si je lahko izbral namesto tega nalogo pisanja eseja v katerega vključil lastno razmišljanje o filmu.

4 Naredi svoj socialni medij

Dijaki naslednji plakat ponovno ustvarjajo v skupinah, skupine lahko premešamo. V skupini se pogovorijo in oblikujejo svoj socialno omrežje, kot bi si ga sami zamislili. Novo omrežje naj poimenujejo in opišejo kako se uporablja, komu je namenjen, kakšna vsebina se na njem ustvarja. Oblikujejo tudi izgled in narišejo logotip, kot je prikazano na sliki 3.

Nato so plakat svojega omrežja predstavili pred celotnim razredom. Sami izglasujejo najboljšo idejo in dijaki v zmagovalni ekipi so dobili simbolično nagrado.

Zaključek

Vplive socialnih medijev lahko pogledamo z negativne in pozitivne plati. Zastavljene aktivnosti so prav tako vsebovale oba vidika in niso imele namena prepovedi uporabe socialnih medijev ali moraliziranja. Namen je bil ozavestiti in prepoznati določene vplive in vzorce vedenja, ter ugotoviti v čem smo si podobni ali različni. Izvedena delavnica je dijakom omogočila, da so izrazili svoje občutenje ali mnenje brez izpostavljanja posameznikov. Pomembno se nam je zdelo, da sva tudi oba, ki sva vodila delavnice sodelovala tako, da sva se izrazila s premiki po prostoru. Preko vsebin in delavnic vsak zase razišče kaj lahko uporabi kot koristno in kaj lahko prepozna kot slab vpliv in kako se temu izogne. Dejstvo je, da se socialnim medijem ne bomo mogli popolnoma izogniti, saj so postali del življenjskega stila. Zato je pomembno premisliti o varni uporabi, premisleku kakšne informacije delimo in koliko časa namenimo tem platformam.

Literatura

Plut, A. (2013). Družbeni mediji – izziv in priložnost za odnose z javnostmi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Pridobljeno 7. 7. 2023 s strani <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/plut-ana.pdf> .

Kordiš R. (2011). Socialna, družbena ali družabna omrežja. Pridobljeno 7. 7. 2023s strani <https://www.had.si/blog/2011/02/21/socialna-druzbena-ali-druzabna-omrezja/> .

The Social Dilemma. (2020). Dokumentarni film. Pridobljeno 20. 10. 2022 s strani <https://www.thesocialdilemma.com/>.

UMETNA INTELIGENCA MED 0 IN 1

Povzetek: Govoriti o izobraževanju v prihodnosti je predvsem govoriti o načinu komunikacije in o spodbudnih učnih (sodelovalnih, odprtih, decentraliziranih) okoljih v katerih bodo številna orodja in aplikacije podprta z umetno inteligenco (UI). Slednja naj bi bila prihodnost človeštva, programerji pa so previdni in opozarjajo na medijski hrup okoli vseh obljub, ki jih spodbujajo gospodarske koristi. UI prinaša številne izzive, s katerimi se spoprijemajo znanstveniki, in etična vprašanja, ki jih poraja njena uporaba. V zadnjih mesecih je prišlo do bliskovite rasti ponudbe storitev, ki jih poganja UI, ta pa ogroža pravice potrošnikov in briše meje med resnično in umetno vsebino.

Ključne besede: Umetna, inteligenca, chatGPT, sodelovalno, učenje, obogatena, resničnost.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE BETWEEN 0 AND 1

Abstract: Talking about education in the future is primarily about how we communicate and about encouraging learning (collaborative, open, decentralised) environments in which many tools and applications will be supported by artificial intelligence (AI). Latter is supposed to be the future of humanity, but programmers are cautious and warn of media noise around the promises fuelled by economic benefits. The AI brings a number of challenges facing scientists and the ethical issues raised by its use. In recent months, there has been a rapid growth in the supply of services powered by the AI, which threatens consumer rights and blurs the boundaries between real and artificial content.

Keywords: Artificial, intelligence, chatGPT, collaborative, learning, augmented, reality.

Uvod

V članku bom na kratko predstavil kaj je umetna inteligenca in moj izbor orodij, ki uporabljajo umetno inteligenco. Predstavil bom moj vidik izobraževanja v prihodnosti, sodelovalnega učenja in obogatene resničnosti.

Umetna inteligenca

Umetna inteligenca (UI) je sposobnost digitalnega računalnika ali računalniško nadzorovanega robota za opravljanje nalog, ki so običajno povezane z inteligentnimi bitji. Izraz se pogosto uporablja za razvoj sistemov povezanih z intelektualnimi procesi, ki so značilni za ljudi, kot so sposobnost razuma, odkrivanja pomena, posploševanja ali učenja iz preteklih izkušenj (Britannica, 2023).

UI že uporabljajo nekatere radijske postaje za branje vremenskih ali prometnih novice, nekatere celo uporabljajo umetno generiran glas, da pokličejo srečnega nagradjenca. UI ima velik potencial, da lahko spremeni način kako pridobimo in uporabimo informacije v primerjavi s klasičnimi novicami. Že zdaj UI izvaja številne naloge kot so prepoznavanje govora, ustvarjanje avtomatskih podnapisov, prepoznavanje vzorcev, predlaganje vsebin glede na interese uporabnikov, itd. (Odbita do bita, 2023)

ChatGPT

ChatGPT je podoben okrnjenemu programu za spletno klepetanje (angl. chatbot), je UI, ki ga je razvil OpenAI in je javno izšel konec novembra 2022. Za prijavo potrebujete elektronsko pošto in telefon s katerim včasih potrdite vašo identiteto z dvostopenjskim potrjevanjem. Čeprav je temeljna funkcija ChatGPTja oponašanje človeškega sogovornika, se njegova uporabnost kaže bolj vsestranska. Med številnimi primeri lahko piše in prevaja računalniške programe, sestavi glasbo, piše eseje, prispevke na poljubno temo, obnove znanih knjig, sinopsise, pravljičice, ustvarja poslovne ideje, piše poezijo in pesmi, prevaja in povzema besedila, itd. Ob vsem tem OpenAI priznava, da ChatGPT včasih piše daljše odgovore, ne glede na dejansko vsebino, nepravilne ali nesmiselne odgovore. To vedenje je skupno velikim jezikovnim modelom in se imenuje »halucinacija«. Npr. ChatGPT ima omejeno poznavanje dogodkov, ki so se zgodili po septembru 2021 (ChatGPT, 2023).

UI hitreje pregleda besedilo in popravi napake, tudi v programski kodi, napiše scenarij, itd. Učitelji dobimo ideje za nove naloge, predvsem jezikoslovci.

RadioGPT

RadioGPT združuje moč GPT tehnologije in Futuri UI, ki generira ciljno usmerjeno vsebino, podprto z UI in glasovno tehnologijo. RadioGPT je sposoben govoriti o pesmih ali izvajalcih, ki jih prebere iz glasbenega dnevnika radijske postaje, pogledati, kaj se dogaja v lokalnem okolju in o tem govoriti v realnem času, objavljati novice na družbenih omrežjih in razpravljati o njih, govoriti o vremenu ali prometu, itd. RadioGPT zna pregledati družbena omrežja in več kot 250 tisoč drugih virov novic, da bi ugotovil, katere teme so trenutni trend na lokalnem trgu. Nato z uporabo GPT tehnologije izdela besedilo za branje, ki ga potem prebere umetno generiran glas. Glasovni model je trenutno na voljo v 8 svetovnih jezikih z nekaterimi lokalnimi naglasi. RadioGPT bi bil odličen za šolski radio, novičke pa bi lahko zbiral iz šolske spletne strani in šolskega Facebooka (Insider, RadioGPT, 2023).

Synthesia

Synthesia je spletna aplikacija podprta z UI, ki ustvari videoposnetke. Brezplačna možnost ponuja 5 vzorcev posnetkov in 200 znakov besedila, ki jih spremeni v govor, kar je okoli 15 sekund videa. Plačljiva možnost za slabih 20€/mesec omogoča ustvarjanje 10 videov na mesec, 10 različnih ozadij, 90 avatarjev (to so različni liki, ki nastopajo v videoposnetku) v 120 različnih jezikih, tudi slovenščini (Synthesia, 2023).

Tome

Tome je spletna aplikacija za pripovedovalce zgodb, podprt z UI. Svetovno gledano je Tome prva spletna aplikacija, ki s pomočjo UI omogoča vsakomur, da pove prepričljivo zgodbo, ki izgleda odlično na katerikoli napravi. Odlično orodje za gimnazijce, ki pri predmetu Podjetništvo razvijajo svojo poslovno idejo in podjetje. Tome omogoča izvrstno multimedijско predstavitev česar koli se spomnimo, UI pa pomaga pri izbiri in obliki slik, videa, besedila (Tome, 2023).

Good Tape

Good Tape je spletna aplikacija na katero naložimo avdio posnetek, ki ga program potem spremeni v besedilo, ne glede na jezik ali kvaliteto avdio posnetka. Na šoli imamo vsako leto dijake novinarji pod mentorstvom slavistk. Daljše posnete avdio intervjuje, reportaže bi s pomočjo orodja spremenili v besedilo in objavili na šolski spletni strani (Good Tape, 2023).

Midjourney

Midjourney je spletna stran, za pravilno delovanje moramo biti vpisani v družbenem omrežju Discord, potem pa izberemo Midjourney in znotraj tega poljubni kanal. V tem kanalu umetna inteligenca iz besedila, v katerem napišemo, kaj želimo (opisi se imenujejo pozivi oz. angl. prompts) ustvari fotografijo ali sliko. Podobno delujeta tudi DALL-E od OpenAI ali Stable Diffusion (Midjourney, 2023). Včasih je težko poiskati primerno sliko ali fotografijo za določeno temo, kljub spletnim foto portalom, z UI pa lahko ustvarimo svojo. UI pomaga vsem, ki nimamo poglobljenega znanja iz programov za urejanje fotografije.

Izobraževanje v prihodnosti

Izobraževanje v prihodnosti prinaša predvsem številna nova pametna spletna orodja, okolja, aplikacije in programe, ki bodo enostavno izpolnili številne naloge. Razvoj tehnologije bo omogočal enostavnejši dostop do izobraževalnih virov in olajšal proces učenja. Zaradi dostopnosti spletnih aplikacij in okolij se bomo lahko izobraževali kjerkoli in kadarkoli. Učitelji se bomo morali še bolj prilagajati novi tehnologiji in jo vključevati v proces poučevanja, preverjanja in ocenjevanja. Nalogo učitelja ne bo zgolj frontalna, ampak bolj v vlogi mentorja, usmerjena v vodenje učencev (generacija alfa ali iGeneracija). Skupna izobraževanja bodo prav tako postajala bolj raznolika in inkluzivna, z večjim poudarkom na sprejemanju

različnih kultur, jezikov in perspektiv. Nekateri trendi in spremembe, ki bodo vplivali na izobraževanje v prihodnosti z uporabo UI so:

- Prilagajanje učenja: UI bo delovala v vlogi mentorja, ki vodi in nudi podporo. UI bo posredovala povratne informacije in nudila dodatno gradivo.
- Prilagajanje učnega načrta: UI bo lahko analizirala posameznikov učni napredek, zanimanja, učne stile in prilagodila učni načrt. S tem se izboljša učinkovitost učenja.
- Personalizirano izobraževanje: UI bi lahko analizirala podatke o učenčevemu napredku in predlagala prilagojene vsebine glede na posameznikove interese ali (posebne) potrebe (Interesting engineering, 2023).

Največji izziv učiteljev pa bo omejevanje uporabe programov z umetno inteligenco. Naši možgani ustvarjajo nove povezave le, če jih treniramo, na primer, uporabljati jih moramo tudi zato, da sami sestavljamo kratka in dolga besedila, obnove, beremo zahtevne knjige, ne samo obnov. S tem bogatimo svoj besedni zaklad, razvijamo domišljijo, dobivamo nove ideje itd.

Virtualna in obogatena resničnost

Virtualna resničnost (VR) in obogatena resničnost (OR) sta tehnologiji, ki omogočata uporabnikom izkušnjo, ki presega resnični svet. Razlikujeta se v tem, kako dosežeta ta cilj. VR uporabnikom omogoča, da vstopijo v digitalni svet, ki ga običajno upravljajo s posebnimi očali, rokavicami ali palicami. Uporabnik v celoti zamenja resnični svet z izmišljenim virtualnim okoljem (Virtualna resničnost, 2023).

OR pa uporabnikom omogoča, da v resničnem svetu vidijo dodatne informacije, ki so običajno prikazane preko mobilnih naprav ali posebnih očal, ki projicirajo digitalno vsebino v resnični svet. To pomeni, da se uporabnik vidi digitalno ustvarjene predmete v resničnem svetu, npr. kako bi izgledala omara v sobi, prenosnik na mizi, anatomija srca, dinosavri na igrišču itd. OR ni neposredno povezana z UI, ampak bo zelo razširjena med mladimi, ko bodo tehnološka podjetja naredila cenovno dostopna očala (Obogatena resničnost, 2023).

Prednosti uporabe OR v izobraževanju:

- Predstavljalnost: risbe in skice v učnikih so v 2 dimenzijah, OR omogoča predstavitev objektov v 3 dimenzijah. Uporabno v medicini (Microsoft HoloLens 2 študentom omogoča različne poglede v človeško telo), biologiji (z aplikacijo Froggipedia študentje natančno pregledajo žabe), strojništvu, zgodovini (1943 Berlin Blitz in 360° simulira letenje v nacistični Nemčiji), umetnosti in geografiji (Google Arts&Culture na inovativen način približna slike, umetnike, dno oceana, polet na luno, deževni gozd), retoriki (z VirtualSpeech lahko vadimo nastopanje pred občinstvom), učenju jezikov (aplikacija Mondly), notranji opremi (IKEA ima lastno aplikacijo za pohištvo), astronomiji (aplikacija SkyView omogoča raziskovanje na nočnem nebu) itd.
- Vizualizacija: OR je povezana z vizualnim sprejemanjem informacij, znanstveniki trdijo, da kar 70% informacij prejmemo z očmi.
- Vključenost: inovativni učni pristopi vedno pritegnejo pozornost ali pa so odlični uvodni motivatorji.
- Poklicno usposabljanje in varnost: kirurg začetnik težko opravi zahtevno operacijo v prvem poskusu, podobno tudi pilot začetnik potrebuje vaje za varno vzletanje in pristajanje letala (Microsoft Flight Simulator). OR lahko ponudi aplikacije in simulira resnične situacije, začetnikom pa nudi samozavest za opravljanje poklica.
- Sodelovalno učenje: namesto gledanja iste slike v učbeniku, bi lahko učenci s pomočjo aplikacij, ki uporablja OR delili ideje in izmenjevali znanje v obliki komentarjev na katere bi odgovarjal učitelj. Tovrstno delo že poteka v spletnih učilnicah (Moodle), platformah (GitHub, Codepen), forumih (Reddit), wiki straneh, skupinskem delu na daljavo (Drive, Dropbox) (Forbes, Cleveroad, 2023).

Zaključek

UI in ostale tehnologije lepo sovpadajo z univerzalno človeško lenobo. Pametni sistemi

ponujajo udobje, da odločajo o poteku naših vsakdanjih opravil. Jasno vidimo, da je prevzemajo individualno in skupinsko usodo ljudi. Zaskrbljujoče niso samo računalniške napake ali UI, ampak lastniki tehnoloških podjetij, ki želijo moč, nadzor ter vse večji dostop do zelo zmogljive tehnologije. Morali bomo iznajti način za splošno dobrobit ljudi in se boriti. Tudi z ustreznimi predpisi in zakonodajo, ki bo ščitila ljudi. Na žalost je zgodovina pokazala, da ne moramo zaupati tehnološkemu podjetju, da bi tovrstne stvari popravila sama (YouTube, 2023).

Literatura

- Britannica. Artificial intelligence. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>
- Cleveroad. How AR education influences learning flow and trainings. (7. 7. 2023). <https://www.cleveroad.com/blog/augmented-reality-in-education/>
- Forbes. 10 Best Examples Of VR And AR In Education. (7. 7. 2023). <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2021/07/23/10-best-examples-of-vr-and-ar-in-education/>
- Good Tape. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://www.mygoodtape.com/>
- Insider. 'World's first radio station with an AI DJ': Oregon's Live 95.5 uses a cloned human voice to host segments. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://www.businessinsider.com/ai-powered-dj-radio-show-host-portland-oregon-station-2023-6>
- Interesting engineering. RadioGPT: 'World's first' AI-driven radio station is here. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://interestingengineering.com/innovation/radiogpt-worlds-first-ai-radio-station>
- Interesting engineering. 10 examples of how artificial intelligence is improving education. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://interestingengineering.com/lists/examples-how-artificial-intelligence-improving-education>
- Midjourney. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://www.midjourney.com/home/?callbackUrl=%2Fapp%2F>
- Odbita do bita. Maruša in Anže odgovarjata na vprašanja odbitih poslušalcev. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://365.rtvsl.si/arhiv/odbita-do-bita/174966889>
- Synthesia. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://www.synthesia.io/>
- Tome. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://tome.app/>
- Wikipedia. ChatGPT. (7. 7. 2023). Pridobljeno s <https://en.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>
- Wikipedia. Navidezna resničnost. (7. 7. 2023). Pridobljeno s https://sl.wikipedia.org/wiki/Navidezna_resni%C4%8Dnost
- Wikipedia. Obogatena resničnost. (7. 7. 2023). Pridobljeno s https://sl.wikipedia.org/wiki/Obogatena_resni%C4%8Dnost
- YouTube. Autopsie d'une intelligence artificielle. (7. 7. 2023). Pridobljeno s https://www.youtube.com/watch?v=_BVRK5mXYsg

SOCIALNE IGRE IZBOLJŠUJEJO POUČEVANJE IN UČENJE ANGLEŠČINE

Povzetek: Na uspešno poučevanje vpliva mnogo dejavnikov, tako da mora učitelj znati ustrezno voditi razred ter povezati učence med seboj, da lahko kakovostno podaja znanje o določeni učni snovi. Povezanost učencev in sodelovanje je izredno pomembno sploh pri poučevanju angleščine, kjer učenci urijo svoje znanje tujega jezika preko medosebne komunikacije. Z uporabo socialnih iger pri pouku angleščine učencem omogočamo učenje med igro ter hkrati spoznavanje in razumevanje drug drugega. Pouk angleščine že tako v veliki meri poteka preko različnih iger, ampak ko sem vključila še socialne igre, so se učenci bolj povezali med seboj in tudi z mano. Več smo se pogovarjali o njihovih občutkih, mislih ter vrednotah in resnično so se počutili slišane ter sprejete. Uporaba socialni iger pozitivno vpliva na vzdušje v razredu, odnose med udeleženci ter proces učenja.

Ključne besede: komunikacija, medosebni odnosi, socialne igre, sodelovanje, učenje

SOCIAL GAMES IMPROVE ENGLISH TEACHING AND LEARNING

Abstract: Successful teaching is influenced by many factors, so a teacher needs to be able to manage the classroom and connect pupils to each other in order to deliver quality teaching on a given subject. Pupil engagement and cooperation is extremely important, especially in English language teaching, where pupils develop their foreign language skills through interpersonal communication. Using social games in English lessons allows pupils to learn through play while getting to know and understand each other. English lessons are already taught largely through games, but when I added social games, the pupils became more connected to each other and to me. We talked more about their feelings, thoughts and values and they really felt heard and accepted. The use of social games has a positive impact on the classroom atmosphere, the relationships between participants and the learning process.

Key words: communication, interpersonal relations, social games, cooperation, learning

1 Uvod

Šola ni samo prostor, kjer poteka proces učenja, ampak je tudi bogato socialno okolje. Med udeleženci izobraževanja potekajo stalne interakcije in dobri odnosi vplivajo na učno funkcioniranje učenca (Peklaj in Pečjak, 2020, str. 13-16). Če želimo uspešno voditi učence, se moramo z njimi znati povezati in sodelovati. Učenec v šoli ne pridobiva samo znanja o učni snovi, ampak se mora naučiti delati v skupini, prilagajati drugim, ustrezno komunicirati z učitelji in z drugimi učenci. Učenci se morajo v šoli najprej počutiti varno, sproščeno in sprejeto, šele nato bodo dobro sodelovali v procesu izobraževanja.

V razredu so prisotni učenci z različnimi osebnostnimi lastnostmi in družinskimi ozadji. Nema lokrat se med njimi pojavljajo nesporazumi, neustrezne oblike komunikacije, tekmovnost, nestrpnost in tudi različne oblike nasilja. V največji meri moramo poskrbeti za to, da razred deluje kot socialna celota. Ni dovolj, da to počne samo razrednik na razrednih urah, ampak moramo k temu prispevati vsi učitelji, ki poučujemo v določenem razredu. Pri pouku angleščine je komunikacija izrednega pomena in če učenci v razredu na splošno med seboj ne komunicirajo oz. niso povezani, potem bodo še veliko težje komunicirali v angleščini. Socialne igre nam omogočajo, da se učenci skozi igro spoznavajo, izboljšajo medsebojno komunikacijo in se povežejo. S pomočjo socialnih iger učenci pridobivajo nove izkušnje in preizkušajo različne vloge, s katerimi se srečujejo v življenju. Ko takšne igre vključimo pri pouku angleščine, s tem hkrati krepimo medosebne odnose med učenci in utrjujemo njihovo znanje jezika.

2 Vloga igre v šoli

Igra je prirojena potreba človeka in tesno povezana z učenjem, saj nam namreč poleg zabave, sproščanja ter prijetnega počutja daje možnost učenja novega (Virk-Rode, Belak-Ožbolt, 1990, str. 4). Učenje je lahko bolj prijetno za učence, če vključimo zabavne aktivnosti v

poučevanje, kot je igranje iger. Igre so eden od najučinkovitejših načinov, kako otroke naučiti novih stvari in ohraniti njihovo zanimanje za učenje. So tudi uporabno orodje za motiviranje in učenje učinkovitega dela v skupinah. Igre so dovolj vsestranske, da jih je mogoče uporabiti za poučevanje kateregakoli predmeta. Pri pouku angleščine je igra vedno del poučevanja, saj se učenci tujega jezika učijo skozi igre vlog, gibalne igre, družabne igre itd. Brez igre si poučevanja angleščine sploh ne morem predstavljati. Pri igri pa morajo učenci med seboj ustrezno komunicirati in sodelovati. Razvijanje jezikovnih sposobnosti učencev poteka najprej s pomočjo razvijanja temeljnih komunikacijskih spretnosti in sposobnosti, kar lahko urimo na zanimiv in privlačen način v obliki igre (Pečjak, 2000, str. 7-8). Pouk angleščine učence usposablja za funkcionalno rabo jezika in osrednji cilj učenja angleščine je tako doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno komunikacijo (Učni načrt, 2016). Če želimo, da bodo učenci med seboj ustrezno komunicirali, moramo v razredu ustvariti dobro socialno klimo, kar je mogoče doseči z uporabo socialnih iger.

3 Socialne igre

Učitelji smo postavljeni pred veliko število nalog, ki jih moramo opraviti. Poleg samega dela z učno snovjo v razredu se ukvarjamo tudi z vedenjsko problematiko, z učenci s posebnimi potrebami, upoštevati moramo počutje učencev, voljo do dela, motivacijo itd. Razred je umetno oblikovana skupina, katere člani si je niso sami izbrali, morajo pa skupaj delovati. Da so v razredu enako stari otroci iz istega okolja, še ne pomeni, da bo razred kot skupina dobro deloval. Kako bo razred deloval, pa je odvisno tako od učencev samih kot od učitelja. Določen razred lahko dobro deluje pri enem učitelju, pri drugem pa ne.

Predvsem učitelj, kot vodja skupine, je odgovoren za povezano, strpno in pozitivno delovanje učencev. Vodja mora učence spodbujati k sodelovanju, se truditi za jasno komunikacijo in jih usmerjati k doseganju zastavljenih ciljev (Virk-Rode, 1998, str. 14-15). Izvajanje socialnih iger pri pouku lahko učitelju pomaga, da se bodo učenci med sabo razumeli, se spoznali, povezali ter sodelovali. Če želimo, da bodo učenci sodelovali in se uspešno vključevali v skupino razreda, moramo z njimi vaditi določene socialne veščine. Za uspešno sodelovanje se morajo naučiti npr. kako predlagati, odločiti v skupini, upoštevati mnenja drugih, deliti, vključiti druge, se pogajati ter ravnati s spori in z nestrinjanji (McGrath in Francey, 1996, str. 53). To jih lahko naučimo preko iger, kjer se veliko pogovarjamo že pred samo izvedbo in posebej po koncu igre, kjer učence usmerjamo v razmišljanje in analizo občutkov in vedenja. Socialne igre so družabne igre, ki jim je dodan element pogovora o doživljanju igre. Socialne igre dosežejo svoj cilj, če se po igri pogovarjamo o dogajanju med igro, npr. kako so udeleženci doživljali igro, kako so se počutili, kako so si razdelili vloge in zakaj tako, kako so sprejeli ostale člane skupine itd. Smisel posameznih iger je v tem, da vsak udeleženec razmisli, kaj se je med igro dogajalo, saj ima vsaka igra svoj komunikacijski pomen (Virk-Rode, Belak-Ožbolt, 1990, str. 5).

3.1 Socialne igre pri pouku angleščine

Po končanem pouku na daljavo, ko smo se vrnili v šole, sem opazila, da so učenci postali bolj odtujeni, niso se družili toliko kot so se prej in med njimi je hitreje prihajalo do konfliktov kot včasih. Med poukom angleščine jih je bilo težje motivirati za delo v parih in skupinah, težje je stekla komunikacija in niso bili več navajeni poslušati drug drugega. Poslušanje pa je najpogostejša jezikovna dejavnost in hkrati tudi temelj razvoja jezika, zato si moramo prizadevati za usvojitev kakovostnega poslušalskega vedenja (Plut-Preglej, 2012, str. 18-19). Da bi učence naučili poslušanja, sodelovanja, sprejemanja itd., jih moramo aktivno vključevati in omogočiti dovolj ponovitev v procesu učenja ter pridobivanja socialnih veščin. Odločila sem se, da zraven običajnih iger, ki jih uporabljam pri poučevanju, vključim še socialne igre. Moj cilj je bil, da bi tako bolj povezala učence v razredu in bi lažje sodelovali med seboj ter hkrati utrjevali znanje angleškega jezika. Ker pri poučevanju angleščine vedno uporabljam učenje skozi igro, sem tako na učencem poznan način vključila še socialne igre. Delo mi je

olajšalo tudi spoznanje, da so določene socialne igre učenci že poznali, tako da smo lahko nekatere igre že od začetka igrali izključno z uporabo angleščine in tako istočasno razvijali socialne odnose in utrjevali učno snov.

3. 2 Primeri socialnih iger iz prakse

V nadaljevanju bom predstavile primere socialnih iger, ki sem jih uporabila pri pouku angleščine (deli opisov iger povzeti po Virk-Rode in Belak-Ožbolt, 1990, str. 13-37). Prilagodila sem jih svojim učencem in uporabi pri pouku angleščine. Igre so potekale z uporabo angleškega jezika pri poimenovanju iger, dajanju navodil, komunikaciji med učenci ter tudi pri analizi. Z uporabo slovenskega jezika pa sem dopolnjevala pojasnila, sproti preverjala razumevanje učencev in izvedla pogovore ob zaključku iger.

Pogovor v parih – Talking in pairs

Učenci se pogovarjajo o sebi v parih, nato zamenjajo vloge in vsak predstavi sogovornika celotni skupini tako, da se postavi v njegovo vlogo. Pri tej igri je poudarek na verbalni komunikaciji in poslušanju sogovornika. Če se učencu, ki pripoveduje, kje zatakne ali kaj pozabi, mu lahko sošolec pomaga. Ob tej igri se učenci že tesno povežejo in si zaupajo. Pri angleščini uporabim vsakokrat drugo besedišče, npr. moji interesi, prosti čas, hišna opravila, hrana itd. Ta igra je zelo uporabna pri utrjevanju sedanjega časa Present Simple, ko je pri spremembi zaimka potrebno tudi glagolu spremeniti končnico npr. I like playing football/ He likes playing football. To igro uporabim največkrat pri utrjevanju, saj tako omogočim komunikacijo v angleščini vsem učencem istočasno in učenci lažje komunicirajo v parih med seboj kot pa samo z učiteljico pred celim razredom.

Vodenje slepca – Leading the blind

Enemu učencu zavežemo ruto preko oči, nato ga drug učenec vodi po prostoru. Igro lahko igramo na več načinov: v parih ali vsi skupaj, vodenje z držanjem za ramena ali samo z ustnimi navodili, vodenje zgolj po prostoru ali do skritega predmeta. Pri angleščini sem to igro uporabila pri utrjevanju navodil za pot, opisovanja prostora, opisovanja predmetov in uporabi krajevnih predlogov. Pri tej igri je poudarek na verbalni komunikaciji in zaupanju. Po končani igri smo se pogovorili o tem, kako so se učenci počutili v vlogi slepca in v vlogi vodje. Izkazalo se je, da vodenje poteka zelo dobro med učenci, ki so si že sicer blizu in si že od prej zaupajo.

Pozitivne lastnosti – Positive qualities

Učenci dobijo list z imeni vseh učencev v razredu in ob vsako ime pripišejo dobre lastnosti. Učenci se morajo vživeti v lastnosti drugega in pri njem poiskati vsaj eno dobro lastnost. Igra pripomore h krepitvi samozavesti učencev, zlasti manj odločnih ali odrinjenih članov skupine. Učenci tudi utrjujejo znanje pridevnikov za opis osebnostnih lastnosti v angleščini (npr. kind, friendly, talkative, independent, confident). Ob koncu učenci preberejo, kaj so napisali in vsak lahko komentira lastnosti, ki so mu jih pripisali ostali člani skupine. Pri tej igri so nekaj težav imeli učenci, ki nimajo tako širokega besednega zaklada v angleščini, ampak so jim pri zapisu besed pomagali učenci, ki jim angleščina ne dela težav in sodelovanje se je s to igro še okrepilo. Po igri so bili učenci dobre volje ob vseh lepih besedah, ki so jih slišali in nekateri so bili začudeni nad pozitivnimi odzivi sošolcev, saj so imeli zelo nizko samopodobo. Pogovor po igri jim je omogočal izražanje svojih čustev in pogledov ter določenim učencem pomagal k dvigu samozavesti.

Verižna zgodba – Chain story

Za to igro sem pripravila kratko zgodbo v angleščini. Namen igre je utrjevanje preteklega časa in nepravilnih glagolov, poudarek je na poslušanju. Trije učenci zapustijo učilnico, medtem en učenec v učilnici prebere kratko zgodbo. Nato pokličemo prvega učenca, ki je čakal pred učilnico in en učenec mu pove zgodbo, kot si jo je zapomnil. Nato ta učenec pokliče drugega učenca, ki še zgodbe ni slišal in mu jo pove ter tako naprej. Končno različico zgodbe smo nato primerjali z izvirnikom in ugotavljali vzroke, zakaj je prišlo do razhajanj v pripovedovanih zgodbah. To igro smo kasneje nadgradili tako, da so učenci sami pisali kratke zgodbe in nato sem med njihovimi zapisi izbirala zgodbe za igro. Tako so z igro utrjevali še

pisne spretnosti v angleškem jeziku.

Sestavljanje pesmi – Composing songs

Vsak učenec dobi štiri listke, kamor zapiše glagol, dva samostalnika in pridevnik. Nato se listki z isto besedno vrsto pomešajo med seboj in naključno razdelijo nazaj med učence. Vsak učenec poskuša sestaviti svojo pesem, v katero mora vključiti dobljene besede. Nato učence razdelimo v skupine, kjer učenci združijo svoje besede in napišejo skupno pesem. Na koncu pesmi preberemo, avtorji pesmi se lahko predstavijo ali pa tudi ne. S to igro se spodbuja ustvarjalnost in delo v skupini ter medsebojno sodelovanje. Cilj igre v angleščini pa je utrjevanje določenih besednih vrst in širjenje besednega zaklada. Primerjali smo pesmi, ki so jih zapisali sami in v skupini. Učenci so v pogovoru po igri izrazili, da jim je bilo vseč skupno pisanje pesmi, ker so si med seboj pomagali.

3.3 Evalvacija uporabe socialnih iger v praksi

Po večmesečni uporabi socialnih iger pri pouku angleščine sem ugotovila, da sem dosegla svoj cilj, ki sem si ga zadala pred uporabo teh iger. Opazila sem, da so učenci delovali bolj povezano, več so se pogovarjali in družili ter sodelovali med seboj. Ko sem želela, da delajo v parih ali skupinah, so se takoj odzvali in pričeli z delom. Po opravljenih pogovorih z učenci in evalviranju dejavnosti so se moje ugotovitve še potrdile z njihove strani. Učenci so povedali, da se radi pogovorijo pred in po igri in da jim je vseč, da ima vsak učenec priložnost izraziti svoje mnenje ter da se med seboj poslušajo. Radi sodelujejo v dejavnostih, kjer imajo občutek, da ni najpomembnejša stvar učna snov, ampak tudi medosebni odnosi. Ugotovili smo tudi, da se je njihovo znanje angleščine izboljšalo ter kar nekaj učencev je dobilo boljše ocene pri ocenjevanjih po daljši uporabi socialnih iger.

Zaključek

Socialne igre, s pomočjo katerih učenci rastejo in se učijo novih spretnosti, so velikega pomena tako za njih same kot tudi za celotno skupino. Igre dosežejo svoj namen, če se učenci in učitelj pogovarjajo o dogajanjih med igro in po njej. V današnjem času, ko učenci preživijo vse več časa v virtualnem svetu, predstavljajo socialne igre pomemben del učenja za sodelovanje in strpnost. Z igranjem socialnih iger sem učencem omogočila, da se med seboj družijo in povezujejo ter istočasno utrjujejo in poglobljajo znanje, ki so ga pridobili pri pouku. Učenci se pri pouku angleščine radi učijo preko iger, ker jim je to vseč, saj je igra zanje prijetna izkušnja, v kateri uživajo. Ob igranju socialnih iger pa se učijo sodelovanja in se med seboj bolj povežejo, utrjujejo tudi prijateljske vezi, ki se nadaljujejo izven učilnice. Ob socialnih igrah se tudi dobro počutijo, saj lahko izražajo svoja mnenja in občutke ter so slišani od sošolcev in učitelja. Ob igranju iger največkrat pozabijo, da se hkrati tudi učijo in ne le samo igrajo. Tako učenci ob igranju iger v angleščini tudi utrjujejo učno snov, razvijajo senzibilizacijo za jezik s poslušanjem in opazovanjem drug drugega ter razvijajo pravilnejšo izgovorjavo in ritem angleškega jezika. Socialne igre koristijo tudi učitelju, saj mu omogočajo, da bolje spozna učence, dobi boljši vpogled v medosebne odnose razreda, lažje vzpostavlja pozitivno klimo in poučuje.

Literatura

- McGrath, H. in Francey, S. (1996). Prijazni učenci, prijazni razredi. Ljubljana: DZS.
- Pečjak, S. (2000). Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pekljaj, C. in Pečjak, S. (2020). Psihosocialni odnosi v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Plut-Preglej, L. (2012). Poslušanje: način življenja in vir znanja. Ljubljana: DZS.
- Program osnovna šola, Angleščina, Učni načrt (2016). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo.
- Virk-Rode, J. in Belak-Ožbolt, J. (1990). Razred kot socialna skupina in socialne igre. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Virk-Rode, J., et al. (1998). Socialne igre v osnovni šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

INKLUZIVNO (OPOLNO)MOČEN PEDAGOG

Povzetek: Namen prispevka je predstaviti prednosti in pomanjkljivosti inkluzije med teorijo in prakso ter raziskati ali aktualne smernice in določila Evropske unije na področju vključevanja inkluzivne vzgoje in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami zadoščajo načelom inkluzije. Zastavljalo se mi je vprašanje ali je področje vključevanje otrok s posebnimi potrebami zadosti celovito zakonsko in strokovno podprto za optimalno delovanje inkluzivno naravnane šole in celotne družbe. Prav tako pa bom ob lastni praksi ter praksi dela z omenjeno populacijo svojih kolegov in poskušala napovedati trende naraščanja izzivov strokovnih delavcev v inkluziji v bližnji prihodnosti.

Ključne besede: inkluzija, izobraževanje, otroci s posebnimi potrebami.

INCLUSIVE EMPOWERD TEACHER

Abstract: The purpose of the paper is to present the advantages and disadvantages of inclusion between theory and practice and to investigate whether the current guidelines and provisions of the European Union in the field of inclusion of inclusive education and education of children and adolescents with special needs satisfy the principles of inclusion. I will be interested in whether the field of inclusion of a child with special needs is sufficiently comprehensively legally and professionally supported for the optimal functioning of an inclusive school in the entire society. (I am interested in whether the field of inclusion of a child with special needs is sufficiently comprehensively legally and professionally supported for the optimal functioning of an inclusive school and the entire society.) Also, based on my own practice and the practice of working with the mentioned population of my colleagues, I will try to predict the trend of increasing challenges for professional workers in the integration in the near future.

Key words: inclusion, education, children with special needs.

1 Uvod

Otroci posebnimi potrebami (v nadaljevanju OPP) v preteklosti žal niso bili deležni posebne skrbi in obravnave. Zahvaljujoč pionirjema iz začetku 20. stoletja, Vygotskemu in Piagetu lahko s širše perspektive razumemo, kako se otroci razvijajo. Glede mednarodnih strateških dokumentov pa velja omeniti Splošno deklaracijo o človekovih pravicah iz leta 1948, ki med prvimi opozorila na potrebo po inkluzivnem izobraževanju, naslednji dokument, ki je postavil ločnico med segregiranim in inkluzivno naravnanim šolskim sistemom je Deklaracija o pravicah hendikepiranih oseb iz leta 1975. Z njo je bila osebam s posebnimi potrebami določena pravica, da lahko koristijo različne javne usluge in tudi pravica do izobraževanja. Izobraževanje naj bi jim omogočilo razvoj svojih maksimalnih potencialov ter pospešilo proces njihove socialne integracije. Naslednji pomemben dokument pa je Salamaška izjava (1994), kjer je jasno določeno, da morajo imeti vsi otroci s posebnimi potrebami (v nadaljevanju PP), možnost rednega šolanja, pri čemer se jim mora šola prilagoditi (Hozjan, 2012). Pojem inkluzije se je pojavil 1988 v Severni Ameriki (Thomas in Vaugan, 2005). Evropske države so področje inkluzije otrok s PP začele urejati šele v 20. st. na pobudo OZN za izobraževanje, znanost in kulturo, ki se je zavzemala za enake možnosti izobraževanje celotne družbe (Zadnik in Bajs, 2020). Postopno se je oblikovala vzajemna politika vzgoje in izobraževanja med državami članicami, katere del je tudi Slovenija in njena naloga je zagotavljanje temeljne človekove pravice do izobraževanja oz. do pridobivanja ustreznih osnovnih izobrazbe pod taktirko formalnega šolskega sistema.

2 Otroci s posebnimi potrebami v inkluziji

Ameriški filozof je v knjigi Teorija pravičnosti zapisal, da je pravičnost prva vrednota družbenih institucij. Rutar (2017) med ostalimi navaja Nietzscheja, ki je imel o pravičnosti mnenje, da gre v tem primeru za dve približno enako močni stranki, pri čemer nobena od njiju ni drugi bodisi nadrejena bodisi podrejena. K temu lahko dodamo, da v takem primeru še vedno ni nujno, da bo že samo s tem vzpostavljen sistem pravičnost. Pravičnost namreč

lahko ustvarimo edino le posamezniki povezani v celoto v demokratični družbi. Rutar (prav tam) je mnenja, da sta demokracija in pravičnost, kot jo poznamo v naši kapitalistični družbi zgolj zagovor prizadevanj različnih ljudi (elit) za medsebojno upoštevanje, prepoznavanje, potrjevanje in sprejemanje. Avtor demokracijo doživlja kot lastno, notranjo moč, ki izhaja iz življenja samega vsakega posameznika, ne pa kot kakršnokoli obliko vladavine, vladanja sploh pa ne nadvladovanja nad posameznikom. Mnenja je, da v kolikor bi bilo sleherno dejanje vsakega posameznika, v katerega so vselej vključeni že ostali posamezniki in njegovi odzivi usmerjeni k solidarnosti, medsebojnemu potrjevanju ter sodelovanju in participaciji ter razumevanju, ne pa k tekmovalnosti, izključevanju, hierarhijam, nadvladi, prevladi ter izkoriščanju, bi lahko govorili o skrbi za vsakega posameznika. Glede na to, da se vsak človek lahko uresničuje samo preko drugih ljudi in ne sam, je potrebno razmisliti o spremenjanju družbenih odnosov, da lahko sploh začnemo govoriti o uresničevanju družbene pravičnosti in samouresničevanju posameznikov.

Po Zakonu o usmerjanju oseb s posebnimi potrebami (ZUOPP, 2011, 2. čl.) so otroci s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.

2.1 Preboj inkluzije v šolski prostor

Podlaga za inkluzijo OPP je vezana na svobodno izbiro načina življenja v skupnosti, spoštovanje dostojanstva vsakega človeka, nediskriminatornost, personaliziranje, avtonomija in neodvisnost posameznika in participacija. Mnenja sem, da je podlaga dobra, vendar se v praksi z poučevanjem OPP pojavlja težava, ki se kaže kot primanjkovanje ustreznega kadra in prostora, nenazadnje pa tudi posluha s strani staršev, ki so mnenja, da bo šola prevzela vso težo učencevih motenj, težav in primanjkljajev, s tem ko bo učenec usmerjen in poskrbela za visok učni uspeh, brez učenčevega vložka in brez starševske podpore in sodelovanja. Problem inkluzivne šole pa se nadaljuje tudi, ko učenec oz. dijak s posebnimi potrebami zaključi osnovno oz. srednjo šolo in odločba preneha, kajti tedaj ostanejo te osebe same, ker družba ni pripravljena nanje. Natančneje država ni poskrbela za potrebne sklade, ustrezne ustanove in ustrezne infrastrukture, da bi se lahko na trg dela vključevali tudi OPP po zaključku izobraževanja. Premalo poudarka je tudi pri spodbujanju in nagrajevanju delodajalcev, ki bi zaposlovali OPP. Na tem mestu pa postane izjemnega pomena, kako so se OPP sploh izobraževali in predhodno usposabljali. Inkluzivno naravnana država bi morala imeti na voljo dovolj usposobljenih strokovnjakov, ki delajo z učenci ter dijaki s PP.

2.2 Dodana vrednost inkluzije

Cilji in načela vzgoje in izobraževanja otrok s PP v 4. čl. (ZUOPP, 2011), pa temeljijo na sledečih ugodnostih: zagotavljanje največjih koristi otroka, celovitost in kompleksnost vzgoje in izobraževanja, enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnosti potreb otrok, vključevanja staršev, posvojiteljev, rejnikov in skrbnikov (v nadaljnjem besedilo: staršev) v postopek umerjanja in oblike pomoči, individualiziranega pristopa, interdisciplinarnosti, ohranjanja ravnotežja med različnimi področji otrokovega telesnega in duševnega razvoja, čim prejšnje usmeritve v ustrezen program vzgoje in izobraževanja, takojšnje in kontinuirane podpore in strokovne pomoči v programih vzgoje in izobraževanja, vertikalne prehodnosti in povezanosti programov, organizacije vzgoje in izobraževanja čim bližje kraju bivanja, zagotavljanja ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka.

Z ZUOPP so OPP pridobili pravico do izobraževanja in vseh vrst usposabljanja, ki preprečujejo izključenost, potisnjenost na rob in izoliranost od družbenega življenja. Sam

pojem družbena inkluzija se je pojavil šele v 20. stoletju in je vnesel spremembe na področju uresničevanja socialnih pravic otrok in mladostnikov, spodbujanja skupnostnega življenja in primerne zaposlovanja ter skrb za inovativne oblike dela (Rutar, 2023).

Na Slovenskem je inkluzija dosegla polnoletnost. To gibanje, ki je zajelo tudi našo državo omogoča vključenost otrok s PP, torej odtlej otrok z različnimi motnjami in učnimi težavami ne izločajo več iz razreda, temveč jim nudijo dodatno strokovno pomoč. Pomembno je, da je za otroke v inkluziji primerno poskrbljeno, kajti na ta način se njihova »drugačnost« med običajnimi učenci zmanjša. Za otroke s PP ter za njihove starše inkluzija omogoča bivanje v domačem okolju, obkroženim s svojimi domačini, s tem pa se posledično lahko zmanjša travma zgodnje namestitve v šolske zavode.

2.3 Pasti inkluzije

S sprejemom inkluzije v slovenski šolski sistem, so otroci s PP dobili bolj humano in pravično možnost vzgoje in izobraževanja. Na drugi strani pa je posledično v rednih oddelkih vse več otrok s PP in z različnimi motnjami, katerih učitelji ne poznajo in ne vedo kako ravnati z njimi. Učitelji se tako znajdejo v dvojni vlogi, najprej kot učitelji, ki se morajo držati predpisanega učnega načrta in kot pedagogi, ki poznajo naravo učencev s čustvenimi in vedenjskimi težavami. Učitelji poročajo, da v takšnih specifičnih razredih nimajo ustreznega znanja niti strokovne podpore. Šolski sistem je motivacijsko naravnani in kakor pravi Green (1999), se odziva prepozno ter z zadnjega konca, torej ukrepa ko je »škoda« že narejena, kar velja zlasti pri delu z učenci z vedenjskimi motnjami, ki imajo nizko zmožnost prilagodljivosti ter visoko stopnjo frustracije in s svojim vedenjem nenehno motijo pouk. Slednji zaradi svojega neprilagojenega vedenja povzročajo največ težav v inkluzivni šoli. Tudi strokovnjaki, ki obravnavajo otroke s čustveno vedenjsko motnjo, si niso enotni, kaj motnjo povzroča in kako jo obravnavati. Nekateri so mnenja, da gre za preveliko popustljivost in nedoslednost staršev pri vzgoji, drugi, da je potrebno te otroke resno in pravilno obravnavati, jim nuditi razumevanje in podporo, tako v domačem kot na šolskem področju. Prav slednji so prepričani, da so konservativne vzgojne metode neprimerne ter da se v praksi ne kažejo kot učinkovite. Humani in razumevajoči pristop, po njihovem mnenju daje najboljše rezultate, pri čemer je najpomembnejši steber družina, sledi pa mu šola. Mnenja sem, da je redna inkluzivna osnovna šola lahko odličen varovalni dejavnik pri preprečevanju razvoja čustveno vedenjskih težav, nizke samopodobe in nizkega samovrednotenja otrok s PP ter doseganjem višjih učnih rezultatov, posledično pa boljšo vključenost v večinsko družbo, na trg dela ter višjo kvaliteto življenja ob predpostavki, da je gibanje inkluzija podprto v enaki meri tudi pri praktični implementaciji, tako kot je v teoretičnem jedru.

Lastna praksa pedagoškega dela v inkluzivnem vzgojno izobraževalnem sistemu potrjuje teoretične ugotovitve strokovnjakov, v tem, da je sodelovalno delo z vsemi, ki obravnavajo otroka s PP temeljnega pomena, vendar le v kolikor vsi sistemi delujejo v maksimumu svojih zmogljivosti, nalog in dogovorov. Negativne posledice inkluzije v šolskem sistemu pa se kažejo v tem, da očitno vsem ustreza občutek, da je za vse ljudi (na videz) poskrbljeno v najvišji možni meri pravičnosti, da inkluzija omogoča participacijo tudi osebam s PP v enaki meri, kot ostalim državljanom pri pridobivanju osnovnega izobraževanja. Evropska unija (EU) sledi vzajemni politiki izobraževanja v vseh državah članicah, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ), sledi navodilom in zakonodaji EU, Zavodi za šolstvo in komisije za usmerjanje sledijo navodilom in zakonodaji MIZŠ. Kemofarmacija ima dobiček zaradi porasta uporabe zdravil za izboljšanje koncentracije in pozornosti ter za blaženje duševnih težav otrok in mladostnikov (NIJZ, 2019). Starši, tisti, ki bijejo bitke s svojimi otroki s PP bodisi zaradi motenj, ovir, primanjkljajev ali duševnih oz. nevroloških vzrokov ter tisti, ki so zamudili čas primerne zgodnje vzgoje in se soočajo z vedenjskimi posledicami svojih neprilagojenih, frustriranih, anksioznih, depresivnih otroki, ki kažejo večja vedenjska odstopanja tako v domačem, kot tudi na šolskem področju, pa z veseljem

sprejemajo »diagnoze«, ki opravičujejo ta vedenja in jim zmanjšuje občutke lastne krivde. Na drugi strani ostajajo osamljeni pedagoški delavci, ki jih zavezuje učni načrt, nimajo pa niti znanj niti podpore za uspešno izvajanje inkluzije.

2.4 Dvojnost inkluzije

V svetovalni službi se tudi sama vse pogosteje znajdem med kladivom in nakovalom na inkluzivnem polju obljub, kaosa, spregledanih učencev, nezadovoljstva, zahtev pikolovskih staršev, pritožb zoper učitelje, šolo in neupoštevanja prilagoditev, ki jim jih je (včasih morda tudi v naglici in ne najbolj premišljeno) dodelila Komisija za usmerjanje. Tako imamo na eni strani pokrito vprašanje pravičnosti in dodeljene enake možnosti za vse, vsaj v teoriji, na drugi pa visoka pričakovanja in pritožbe staršev. Včasih deluje kakor da starši pričakujejo, da bo šola naredila vse namesto njih in njihovih otrok in za vsako rešitev najdejo nov problem in naslavlja vedno znova nove pritožbe nad domnevnimi kršitvami Odločbe o usmerjanju učencev s PP. Starši se pojavljajo v šolskem prostoru kot »kompetentni« pedagoški delavci in želijo narekovati postopke po katerih naj bi učitelji poučevali njihove otroke in kako naj postopajo z njimi. Na svetovalno službo pa se tudi v vse večji meri obračajo starši učencev brez posebnosti, ki zaradi motenj učencev s PP izgubljajo dostop do kvalitetnega izobraževanja. Ta pojav se pojavlja v razredih kjer strmo narašča delež učencev s PP, kar posledično vpliva na razredno dinamiko, terja prilagojeno predajo učne snovi in se precej časa namenja umirjanju razreda, kjer zaradi specifične raznolikosti nenehno prihaja do trenj in konfliktov med učenci.

Pedagoškim delavcem se vse pogosteje zastavlja vprašanja ali je inkluzija prinesla bistvene pozitivne prednosti OPP in tudi širši družbi ali samo nov izziv, s katerim se soočajo in je zakonsko preobširno in hkrati premalo definirano zastavljen ter v kolikšni meri se jo zaradi napačne interpretacije zlorablja in je posledično prišlo do razkroja kvalitetnega izobraževanja pred pojavom inkluzije v šolskem prostoru.

Zaključek

V pričujočem prispevku sem s pomočjo teorije različnih avtorjev ter na osnovi lastne prakse v sodelovanju s kolegi, starši, mladostniki raziskovala v kolikšni meri inkluzija prinaša prednosti in kje so morebitne pomanjkljivosti na področju vključevanja otrok s posebnimi potrebami ter ali je optimalno delovanje inkluzivne šole dovolj celovito zakonsko in strokovno podprto. Ob zaključku ugotavljam, da je vsa zgodba o inkluziji na šolskem področju v teoriji sicer dobro zastavljena, da pa v praksi prihaja do razhajanj na eni strani zaradi velikega števila otrok s posebnostmi (govorimo o tretjini ali več v posameznem oddelku) ter aktivnem trendu naraščanja posebnih potreb in posledično izdajanja Odločb o usmerjanju. Na drugi strani pa glede pomanjkljive podpore strokovnim delavcem s področja vzgoje in izobraževanja. Mnenja sem, da bo v bližnji prihodnosti prišlo do kolapsa na tem področju, saj šole ne bodo mogle zadostiti potrebam vseh OPP, zlasti ne ob tako zahtevnem učnem načrtu, ki uvaja nove razširjene programe v učni načrt in učence ter učitelje še dodatno obremenjuje. Prav tako se že sedaj kaže veliko pomanjkanje ustreznega kadra pri zaposlovanju na področju vzgoje in izobraževanja, tudi zaradi vse večje obremenjenosti strokovnih delavcev. Tako se utegne pripetiti, da se bo kadrovska podhranjenost nadaljevala tudi v prihodnosti. Vse skupaj pa bi lahko nenazadnje privedlo do znižanja kakovosti vzgoje in izobraževanja. Praksa dela v inkluzivno naravnanih šolah kaže, da bi bilo potrebno podpreti učitelje in jih razbremeniti z ustreznim kadrom na primer s področja inkluzivne ali socialne pedagogike. V oddelke z večjim številom OPP vključiti dodatnega učitelja, spremljevalca ali spodbujevalca. Šoli, ki se sooča z večjim številom učencev s posebnostmi omogočiti inkluzivne razrede, kjer bi bili vključeni učenci z OPP, ki zaradi socialne dinamike ter zahtevnosti učnega načrta ne zmorejo slediti pouku, ga pa zaradi svojih motenj in ovir motijo in s tem onemogočajo ostalim učencem kvalitetno sodelovanje in spremljanja pouka. Mnenja sem, da bi k večji kvaliteti znatno pripomogla tudi razbremenitev učnega načrta in več vključevanja social-

nih vsebin. Opozoriti želim tudi, da smo z individualistično usmerjeno pozornostjo OPP na področju inkluzivnosti pozabili na učence brez posebnosti, ki so dnevno priča motenju pouka posameznih OPP učencev, ki ob pomanjkljivi strokovni podpori takega načina poučevanja niso zmožni. Sledeča posledica, ki ji sledim v praksi je tudi ta, da veliko staršev in učencev s PP ne dojemajo pomoči, ki so je po ZUOPP-u deležni, kot podporno obliko, temveč zgolj rešilno bilko, za izboljšanje učnega rezultata in vso težo preložijo na šolo, sklicujoč se na prilagoditve po Odločbi o usmerjenju. Svoj prispevek zaključujem z mislijo, da je na Slovenskem potrebno inkluzivno področje ustrežneje zakonsko in praktično urediti in podpreti, prav tako pa je potrebno narediti premik k inkluzivnemu osveščanju staršev in širše družbe.

Literatura

- Greene, R. W. (1999). Eksplozivni otrok. Ljubljana: Orbis.
- Hozjan, D. (2012): Razumevanje socialne kohezivnosti in inkluzije v kontekstu družbene blaginje. V Hozjan, D. in Strle, M. (Ur.). Inkluzija v sodobni šoli. Koper: Univerzitetna založba Annales, 9-18.
- NIJZ (2019): Duševno zdravje otrok in mladostnikov v Sloveniji - povzetek publikacije [ure-dniki Saška Roškar ... et al.]. Ljubljana: NIJZ.
- Rutar, D. (2017): Inkluzija otrok s posebnimi potrebami; za družbeno pravičnost. Kamnik: Cirius.
- Rutar, D. (2020): Hendikep, družbena pravičnost in enake možnosti. [avtorji: Rutar Dušan Rutar... [et al.]. Kamnik: Cirius.
- Zadnik, K. in Bajs, C. (2020): Glasba in avtizem: Inkluzija otrok s posebnimi potrebami v glasbenih šolah – prepletanje glasbenega izobraževanja in glasbene terapije. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Zakon o usmerjanju oseb s posebnimi potrebami (ZUOPP) (2011): <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2000-01-2496/zakon-o-usmerjanju-otrok-s-posebnimi-potrebami-zuopp>

IGRA PRI POUKU SLOVENŠČINE NA PREDMETNI STOPNJI OSNOVNE ŠOLE

Povzetek: Igra je pomemben dejavnik otrokovega razvoja in učenja. Z njo se srečujemo vse življenje, pomaga nam zadovoljevati osnovne potrebe po zabavi, pripadnosti, sodelovanju in dokazovanju. Zaradi naštetega je dobro motivacijsko sredstvo, s katerim lahko pri pouku dosežemo bistveno več učencev, kot bi jih s klasičnimi učnimi metodami. V pričujočem prispevku pokažem, kako igro vključujem v pouk slovenščine na predmetni stopnji osnovne šole.

Ključne besede: pouk slovenščine, igra, učna motivacija, aktivno sodelovanje

GAMES IN SLOVENIAN LESSONS AT THE SUBJECT LEVEL OF PRIMARY SCHOOL

Abstract: Playing games is an important factor in a child's development and learning. We encounter it throughout our lives, it helps us satisfy our basic needs for fun, belonging, cooperation and proof. Because of the above, it is a good motivational tool, with which we can reach significantly more students in lessons than with classical teaching methods. In this paper, I show how I include games in Slovenian lessons at the subject level of elementary school.

Key words: Slovenian lessons, games, learning motivation, active participation

1 Igra in njen pomen pri pouku

Z igro se je že pred našim štetjem ukvarjal starogrški filozof Aristotel, ki jo je opredelil kot prekinitev dela, zanjo pravi, da se pojavi kot odgovor na človekovo potrebo po počitku (Bognar 1987, str. 262). Ob igri se duša sprosti, počitek pa prinese ugodje.

Igra kot učna metoda ohranja večino njenih značilnosti, spremeni se le njen cilj, saj le-ta ni več zabava. Pogled na njeno vlogo pri pouku se je skozi zgodovino šolstva zelo razlikoval – od popolnega zavračanja do navdušenega zagovarjanja. Jan Amos Komensky (1995, str. 28), utemeljitelj moderne pedagogike in glavni protagonist vzgojnih in šolskih reform, je v Veliki didaktiki napisal, da bi učenci »lahko brez težav in odpora, brez kričanja in pretepanja prišli prek igre in zabave do znanja«.

Danes igro pri pouku uvrščamo med operacijsko-praktične učne metode (Valencič Zuljan, Kalin 2020, str. 86) in ji pripisujemo sposobnost, da učencem približa zahtevne učne vsebine in jih prilagodi njihovim kognitivnim, socialnim in čustvenim sposobnostim (Novak 2020, str. 30). Sodobni pedagogi poudarjajo, da se igra in učenje ne izključujeta, pomembno je le postaviti in uresničiti kriterije dobre didaktične igre.

Kriteriji dobre didaktične igre po Vankušu (2005, str. 53–56):

- primernost igre glede na starost, predznanje, zmožnosti in interese otrok,
- aktivna udeležba čim večjega števila otrok,
- priložnost za doživljanje uspeha na individualni ali skupinski ravni,
- vsebina igre, usmerjena v uresničitev učnih ciljev.

Sama bi k naštetim kriterijem dodala še enega: dobra didaktična igra da učencu jasno informacijo o tem, česa še ne zna, in ga sproti nagrajuje, če pokaže, da se je naučil kaj, česar prej ni znal. Če je možnost, jo prilagodimo tudi osebnim značilnostim posameznega otroka, saj nekateri radi tekmujejo, drugi pa imajo raje igre brez zmagovalca in poraženca.

2 Igra pri pouku slovenščine

Pojem igra se v Učnem načrtu za slovenščino (april 2018) pojavi v povezavi z učno vsebino (besedna igra, radijska in lutkovna igra, igra vlog, igravec), ne pa tudi z učno metodo. Sledi pregled dejavnosti, ob katerih lahko igro uporabimo kot učno metodo.

2.1 Dramatizacija, igra vlog

Dramatizacije in igre vlog se pogosto poslužujemo pri pouku književnosti, ko poustvarjamo besedila znanih avtorjev. Ta med učenci priljubljena metoda dela od njih zahteva večji čustveni odziv, kar poveča tudi njihovo aktivnost in miselne dejavnosti.

2.2 Igra s pomočjo sodobne informacijske tehnologije

Uporaba sodobne informacijske tehnologije učence motivira za delo. Med spletnimi orodji za utrjevanje znanja velik del učencev še posebej privlači tista, kjer se je mogoče pomeriti s sošolci. Všeč so jim razni spletni kvizi ter interaktivne naloge, ki omogočajo medsebojno tekmovanje. Tudi interaktivno učno e-okolje Slovenščina na dlani, ki ga je osnovala Univerza v Mariboru, učencem omogoča tekmovanje s sošolci.

2.3 Klasična oblika igre

Težko bi našli metodo, pri kateri se učenci tako aktivno in z navdušenjem odzovejo, kot se pri učenju z igro. Ta učencem omogoča, da so bolj sproščeni, lažje vzdržujejo koncentracijo in so zaradi želje po zmagi oz. dokazovanju pogosto bolj motivirani za zapomnitev novih informacij. Ker z njo krepijo tudi medsebojne odnose, pri njej lažje vztrajajo dlje časa kot pri učenju.

Didaktična igra se od ostalih razlikuje po ciljih – ti morajo biti izobraževalne narave, učence pa je treba z njimi dobro seznaniti. Učitelj mora imeti nadzor nad učenci in jim biti v pomoč pri samostojnem učenju.

2.3.1 Predstavitev lastne prakse

V svoje pedagoško delo pri utrjevanju vključujem dve vrsti igre, ti sta:

- gibalna igra,
- namizna igra.

2.3.1.1 Gibalna igra

Igra v gibanju je še posebej primerna za učence, ki znanje bolje sprejemajo po kinestetičnem učnem kanalu. Sledi prikaz gibalne igre pri pouku slovenščine.

Operativni cilji	Opis igre
Učenci znajo sklanjati samostalnike in spregati glagole.	Učenci se postavijo v krog in dlani postavijo tako, kot bi igrali igro John Marion. Prvi učenec z dlanjo udari dlan sosedu na desni in izgovori poljuben samostalnik v imenovalniku ednine (oz. glagol v 1. osebi ednine), naslednji to besedo postavi v rodnik ednine (oz. glagol v 2. osebi ednine), dokler ne pridemo do orodnika množine (oz. 3. osebe množine) in izberemo poljuben nov samostalnik (oz. nov glagol). Učenec, ki pove napačno obliko, je izpadel, za kazen mora igro za 5 minut zapustiti. V tem času se samostojno uči vprašalnice za sklone (oz. osebnih zaimkov, ki so v pomoč pri pregibanju). V tej igri ne določamo zmagovalca. Idealno število igralcev: 5–10.
Učenci uporabljajo pravilno začetnico v lastnih in občnih imenih.	Učenci se v ravni vrsti postavijo pred tablo. Kdor igro vodi, izgovarja različna lastna in občna imena, za katere mora igravec, ki je na vrsti, povedati, kako jih pišemo – z veliko ali malo začetnico. Če učenec odgovori pravilno, se za dolžino stopala pomakne naprej. Zmagovalec je, kdor opravi najdaljšo pot. Idealno število igralcev: do 5.
Učenci razločujejo med dovršnimi in nedovršnimi glagoli.	Učenci se razdelijo v dvojice in sedejo za mizo. Na sredino narišejo krog, premera približno 15 cm. Vodja igre počasi prebira glagole v različnih oblikoslovnih oblikah. Ko prebere dovršni glagol, se učenec z roko čim hitreje dotakne kroga na sredini mize. Zmaga, kdor pravilno odgovori in je hitrejši (to prepoznamo po tem, da je njegova roka pod sošolčevo). Idealno število igralcev: do 28.
Učenci razločujejo med vrstami glagolskega naklona.	Vodja igre počasi prebira glagole v različnih oblikah. Ko prebere glagol v povednem naklonu, vsi učenci naenkrat roke postavijo ob bok, ko prebere glagol v velelnem naklonu, požugajo s prstom, ko pa pove glagol v pogojnem naklonu, dvignejo roko. V tej igri ne določamo zmagovalca. Idealno število igralcev: do 28.

Preglednica 1: Gibalna igra pri pouku slovenščine.

2.3.1.2 Namizna igra

K namiznim igram uvrščamo tiste, za katere potrebujemo ploščo, figurice, kocke, karte in podobne pripomočke. Med najbolj znanimi so tiste z igralno kocko in podobnimi pravili, kot so pri igri človek ne jezi se. Če jo uporabimo pri pouku, je najbolj smiselno, da jo sestavijo učenci sami in vanjo vključijo tudi polja z vprašanji iz učne snovi, ki tekmovalcem pomagajo hitreje do cilja, če nanje odgovorijo pravilno, oz. jih pomaknejo za nekaj polj nazaj, če odgovorijo napačno. Sama v pouk zelo pogosto vključujem igre s kartami. Sledi prikaz tistih, ki jih največkrat uporabljam. Učni učinek bo najboljši, če se med seboj pomerita le dva igralca, če pa se jih v igro vključi več, ti igrajo v smeri urinega kazalca.

Operativni cilji	Opis igre
Učenci razločujejo med glagolom, samostalnikom, pridevnikom, prislovom in zaimkom.	Tekmovalca si na začetku igre enakovredno razdelita karte. Na vsaki karti je poved s samo enim glagolom (oz. samostalnikom, pridevnikom, prislovom, zaimkom ipd.). Kdor igro začne, najprej glasno prebere poved, v kateri mora sotekmovalec poiskati zahtevano besedno vrsto. Če odgovori pravilno (odgovor se skriva na dnu kartice, ki ga prvi tekmovalec sotekmovalcu skriva), karto pospravi, če pa odgovori napačno, jo položi na skupni kupček, da bo na koncu igre ta karta še enkrat prišla v obtok. Nato se vlogi zamenjata. Zmaga, kdor ima na koncu igre več kart.
Učenci uporabljajo pravilno začetnico v lastnih in občnih imenih.	Tekmovalca si na začetku igre enakovredno razdelita karte. Na vsaki je eno lastno ali občno ime. Prvi tekmovalec ga glasno prebere, sotekmovalec pa pove, ali ga zapišemo z veliko ali z malo začetnico. Nadaljujeta tako, kot je opisano v prejšnji igri.
Učenci pravilno zapisujejo težje besede (npr. besede z zvenečnostno premeno).	Tekmovalca si na začetku igre enakovredno razdelita karte. Prvi tekmovalec glasno prebere besedo, ki je napisana na kartici, sotekmovalec pa jo črkuje. Nadaljujeta tako kot v prejšnji igri.
Učenci znajo samostalniku določiti sklon.	Tekmovalca na začetku dobita vsak po štiri karte. Nerazdeljene karte damo na kupček na sredino mize. Igralec 1 igro začne tako, da na mizo položi eno izmed svojih kart. Igralec 2 si prizadeva odgovoriti s karto, ki ima samostalnik v »višjem« sklonu. Tekmovalec, ki je nastopil s karto z višjim sklonom, k sebi pospravi obe karti. Igro nadaljujemo tako, da oba tekmovalca s kupčka vzameta novo karto, nato tekmovalec 2 nadaljuje tako, kot je pred njim tekmovalec 1. Zmaga, kdor ima na koncu igre več kart.

Preglednica 2: Igra s kartami pri pouku slovenščine.

Zaključek

Uporaba metode igre je potrdila, kar sem o njej prebrala v literaturi. Njena glavna odlika je povečanje motivacije za utrjevanje. Priznati pa je treba, da učenci s to metodo učne snovi niso bolje razumeli kot s klasično metodo, so pa zaradi zabave, ki jo prinaša, dlje časa vztrajali pri delu in bili zato uspešnejši. Za še posebej učinkovito se je izkazala igra, kjer naloge, ki so bile rešene nepravilno, še enkrat pridejo na vrsto. Učenci so pokazali večji interes, da jo ob ponovnem reševanju rešijo pravilno, zato so si več zapomnili. Kljub opisanim prednostim utrjevanja z igro pa opažam tudi pomanjkljivost, in sicer to, da z njo težko uresničujemo cilje višjih taksonomskih stopenj. To lahko postane izziv za nadaljnje delo.

Literatura

- Bognar, L. (1987). Igra pri pouku na začetku šolanja. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Komensky, J. A. (1995). Velika didaktika. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Leonida Novak, L. (2020): Didaktična igra kot priložnost za spremljanje razvoja otroka. V: Razredni pouk, št. 1. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Valencič Zuljan in Kalin (2020). Učne metode in razvoj učiteljeve metodične kompetence. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Vankuš, P. (2005). History and Present of Didactical Games as a Method of Mathematic's teaching. Acta Didactica Universitatis Comenianae Mathematics, št.

REŠI ZEMLJO, REŠI SEBE - OKOLJEVARSTVO V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU

Povzetek: Hitre spremembe v družbi naslavlajo potrebo po širokem naboru znanja, veščin, stališč in vrednot, s katerimi se bodo mladi naučili odgovorno predvidevati posledice svojih dejanj, pozitivno vplivati na lastno življenje, svojo okolico in na prihodnost. Zato morajo imeti možnost, da se s različnimi perečimi družbenimi temami srečajo med izobraževanjem, poglobljajo znanje o njih in o njih kritično razmišljajo ter ustrezno in odgovorno delujejo. Uspešni učenci so tisti, ki znajo prepoznavati lastne potrebe po učenju, si določajo cilje in redno spremljajo svoj napredek pri učenju. Pri tem jim lahko pomaga tudi samoregulativno učenje, ki vključuje poleg preverjanja in vrednotenja doseženih rezultatov in nalog tudi opazovanje in samorefleksijo o svojem delu, spretnostih, znanju in odgovornosti za svoje znanje. Učitelji imajo pri tem procesu pomembno vlogo z zagotavljanjem ustreznih tem, z usmerjanjem učencev in podajanjem povratnih informacij pri spremljanju njihovega napredka.

Ključne besede: okoljevarstvo, odgovornost, samoregulativno učenje, kritično mišljenje

SAVE THE EARTH, SAVE YOURSELF - ENVIRONMENTAL PROTECTION IN EVERYDAY LIFE

Abstract: Rapid societal changes address the need for a broad range of knowledge, skills, attitudes and values that will help young people to be responsible, to anticipate the consequences of their actions, to have positive impact on their own lives, their surroundings and the future. Therefore, they should have the opportunity to deal with various pressing social issues during their education, deepen their knowledge and understanding of them, think critically about them, and act appropriately and responsibly. Successful students are those who can recognize their own learning needs, set goals, and regularly monitor their learning progress. Self-regulated learning can help them in this process, because it includes not only checking and evaluating achieved results and tasks, but also observing and self-reflecting on their work, skills, knowledge and responsibility for their learning. Teachers play an important role in this process by providing appropriate topics, monitoring students, and delivering feedback on their progress.

Keywords: environmental protection, responsibility, self-regulated learning, critical thinking

Uvod

Živimo v svetu hitrih in nenehnih sprememb ter izzivov, ki terjajo prilagodljivost, vzdržljivost, ustvarjalnost in sodelovanje med posamezniki ter skupno reševanje problemov.

Kot vsako prihodnost je tudi prihodnost izobraževanja težko predvideti. To je celovita tema, podvržena vplivom različnih dejavnikov, vključno z napredkom tehnologije (tudi umetne inteligence), družbenimi spremembami in razvijajočimi se izobraževalnimi trendi. V teh okoliščinah je potrebno razvijati nabor novih in specifičnih veščin, znanj, spretnosti, stališč in vrednot, ki omogočajo mladim prispevek k inkluzivni in trajnostni prihodnosti.

OECD in prihodnost izobraževanja

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) v projektu Prihodnost izobraževanja in spretnosti do 2030 poudarja pomen digitalnih veščin in vključevanje digitalne tehnologije v procese poučevanja in učenja. Prav tako zagovarja pomembnost koncepta vseživljenjskega učenja in nenehnega pridobivanja različnih veščin. Ključnega pomena je usvajanje tako imenovanih prečnih veščin, kot so kritično mišljenje, ustvarjalnost, reševanje problemov, sodelovanje in komunikacija. Opolnomočeni s temi veščinami in znanjem se posamezniki lažje spopadajo z zapletenimi izzivi in se prilagajajo globalnim spremembam. OECD prav tako omenja tri pomembne izzive (okoljskega, ekonomskega in socialnega), pred katere je postavljena današnja družba in ki zahtevajo hitre in inovativne rešitve.

Preoblikovalne kompetence

V projektu OECD so izpostavljene tudi tri dodatne kategorije kompetenc, t.i. preoblikovalne kompetence, ki skupaj naslavlajo naraščajočo potrebo po inovativnosti, odgovor-

nosti in ozaveščenosti mladih. Kot prva je omenjena ustvarjanje nove vrednosti, ta poudarja pomembnost inovacij in sodelovanja z drugimi. Osnova te večšine vključuje prilagodljivost, ustvarjalnost, radovednost in odprtost uma. Druga je usklajevanje napetosti in dilem. Gre za sposobnost iskanja ravnotežja v svetu medsebojne odvisnosti in konfliktov ter različnih pogledov, prav tako pa gre tudi za zmožnost predvidevanja in razumevanja potreb in želja drugih. Zadnja izmed treh je prevzemanje odgovornosti. Ta je predpogoj za obe prejšnji. Zahteva sposobnost razmišljanja o prihodnjih posledicah svojih dejanj, ocenjevanje tveganj in vključuje etiko. Le-ta je povezana z normami, vrednotami in omejitvami. Osrednji del te večšine je koncept samoregulacije, ki zajema samokontrolo, oceno učinkovitosti, odgovornost, reševanje problemov in prilagodljivost.

Te večšine se razvijajo s cikličnim procesom učenja skozi predvidevanje, delovanje in refleksijo. Tako učenec postane bolj prilagodljiv in razmišljujoč.

Samoregulacija in učenje

Samoregulacija ali sposobnost spremljanja in nadziranja vedenja v iskanju lastnih ciljev je temelj mnogim dosežkom. Tudi v izobraževanju ima sposobnost samoregulativnega učenja pomemben vpliv na znanja in na dolgoročni akademski uspeh posameznika. Gre za pomoč učečim pri razvoju veščin, naravnosti, zaupanja vase in samozavesti, le tako lahko prevzamejo nadzor nad svojimi cilji, trudom in učenjem v šoli in izven nje in s tem nad svojim življenjem.

Projekt Reši Zemljo, reši sebe - okoljevarstvo v vsakdanjem življenju

Nedvomno je odgovornost večšina, ki je dandanes ne srečamo pogosto, prav tako ne med mladimi kot ne med starejšimi. Zato sem si zadala cilj, da med poukom v 9. razredu to večšino učencem približam z dveh zornih kotov hkrati: z obravnavo aktualne in pereče tematike trajnostnega razvoja in okoljevarstva ter s samoregulativnim učenjem.

Že sama tema okoljevarstva nudi nabor razvijanja še drugih veščin, in sicer od empatije do kritičnega mišljenja, predvidevanja ter sklepanja. Tej tematiki smo posvetili veliko časa in jo temeljito poglobili in obravnavali z različnih perspektiv. Začeli smo s projektnim dnevom o okoljevarstvu in nato intenzivno nadaljevali med poukom, poleg tega pa so učenci lahko v spletni učilnici dostopali do nazornih razlag in drugih materialov, povezanih s to vsebino, in imeli tako možnost samostojno poglobljati svoje znanje.

Najprej sem preverila znanje in besedišče učencev v slovenskem jeziku, saj so se s temo srečali že v nižjih razredih. Razložila sem jim, da bodo to znanje lahko uporabili pri ocenjevanju pri angleščini. Za vzbujanje sočutja smo začeli s kratko pesmijo v angleškem jeziku o »trpljenju« Zemlje. Učence sem vzpodbudila, naj razmišljajo in pesmi najdejo ustrezen naslov. Nadaljevali smo z različnimi video posnetki, ki so si jih učenci ogledali na tablicah in interaktivni tabli. Posnetki predstavljajo vzroke in posledice onesnaževanja oceanov, govorijo o nastanku toplogrednih plinov in o klimatskih spremembah, o vzrokih ekstremnih vremenskih pojavov, o izsekavanju deževnega gozda in o posledicah le tega poseganja človeka v naravo. Poslušali so tudi rap pesem na to temo in podali svoje mnenje. Učenci so spoznavali novo besedišče, povezano z okoljevarstvom, z onesnaževanjem zemlje, vode, zraka, ga povezovali z definicijami ter dopolnjevali povedi z manjkajočimi besedami. Brali so besedila o svetlobnem onesnaževanju in onesnaženju s hrupom, o toplogrednem učinku, o obnovljivih virih energije in v skupinah delali povzetke, izdelovali miselne vzorce s ključnimi besedami. Reševali so kvize o recikliranju in o ponovni uporabi materialov. V e-učbeniku za angleščino so se poučili o zgodovini, uporabi in negativnih učinkih vetrne energije ter o škodljivosti plastičnih vrečk za okolje in živali. Ogledali so si tudi posnetke o preprostem, drugačnem in nepotrošniškem, mogoče tudi zanesenjaškem načinu življenja posameznika, ki se je odločil nositi na sebi vse odpadke, ki jih je ustvaril v enem mesecu. V drugem videu je prikaz preprostega življenja v samooskrbnem krogu, kjer so celo odplake uporabljene za pridelavo komposta. Učenci so spoznavali, kako lahko njihova vsakodnevna

dejanja vplivajo na onesnaževanje in uničevanje planeta in kaj lahko sami naredijo za zaščito Zemlje. Spoznali so, da lahko zmanjšajo ogljični odtis z uporabo javnega prevoza in koles, z varčevanjem z vodo in energijo. Začeli so se zavedati pomembnosti recikliranja, ponovne uporabe izdelkov ter pomembnosti izogibanja uporabi plastičnih izdelkov. Spregovorili smo tudi o ogroženih živalskih vrstah in vzrokih zanje. Na to temo smo si pozneje ogledali tudi dokumentarni film. Učence sem spodbujala, da o novih informacijah kritično razmišljajo in svoje znanje nadgrajujejo in povezujejo ter premišlujejo o svoji odgovornosti.

Po prvem in zelo intenzivnem delu z raznolikimi dejavnostmi, smo se osredotočili na razvijanje veščine samoregulativnega učenja.

Najprej smo se pogovorili o smislu obravnavanja teme in pričakovanem znanju na koncu daljšega učnega procesa. Skupaj smo razdelali učno pot do cilja, v tem primeru o potrebnem znanju za ocenjevanje. Učenci so ugotavljali, kaj vse je potrebno narediti, da pridejo do cilja. Z učno potjo smo razdelili zahtevnejše spretnosti, znanja in dolgoročne cilje na manjše in bolj obvladljive dele. Razmišljali smo, katere dejavnosti je najbolje opraviti najprej. Želela sem, da učenci premišlujejo o namenu različnih dejavnosti in gradiv z vprašanji:

- Katere veščine bo po tvojem mnenju določena dejavnost/tekst/spletna stran pomagala razvijati?

- Kaj je pri določenih dejavnostih zate najtežje?

- Kako si lahko sam pomagaš, ko naletiš na oviro/problem; vprašaš sošolca, učitelja, starše ...? - Kaj lahko narediš, da ne boš zavlačeval in odlašal z delom in učenjem?

Da bi opolnomočila učence za uspešno samoevalvacijo in evalvacijo sošolcev, sem jim podala spisek obravnavanih tem in sestavila seznam meril in kriterijev za ocenjevanje ter jih podrobno razložila. Naslednja naloga učencev je bila, da s pomočjo tablic, materialov v spletni učilnici in danih navodil ustvarijo pripomoček za ocenjevanje (PowerPoint predstavitev, miselni vzorec ali plakat), na katerem so lahko le sličice ali ključne besede za priklic informacij in podatkov. Poleg tega so si učenci izbrali ekološko katastrofo ali rešitev za okoljevarstveni problem in ga predstavili.

Samovrednotenje in samoocenjevanje

V razredu so učenci v dvojicah ponavljali in utrjevali svoje znanje, v paru je bil učenec z dobrim znanjem angleščine in je nudil oporo šibkejšemu. Učence sem spodbujala, da s pomočjo danih meril in kriterijev ovrednotijo najprej svoje znanje, nato pa še sošolčevo in mu podajo povratno informacijo. Pri tem naj se ne osredotočajo le na napake in pomanjkljivosti, ampak naj razmišljajo tudi o nasvetih, ki bi najbolj koristili nadaljnjemu učenju oziroma izboljšanju znanja. Na koncu so učenci primerjali lastno samovrednotenje z zapisano povratno informacijo sošolca. Razmišljali so o tem, kaj so dosegli, kaj so se naučili in kaj bi lahko naredili bolje ter kaj ta rezultat/komentar/povratna informacija pomeni za njih in njihovo prihodnje učenje.

Analiza dela

Po zaključku projekta sem bila presenečena, kako so nekateri posnetki in podatki o okoljevarstvu vplivali na učence. Učenci so povedali, da so se z določenimi informacijami prvič srečali, da o določenih temah niso nikoli razmišljali, nekateri preprosto niso verjeli, da so okoljske katastrofe takih razsežnostih možne, zato so bili presunjeni. Nekaj učencev pa tematika sploh ni zanimala.

Večina učencev je navajena, da jim učitelji povedo, kaj se morajo naučiti, zato mnoge sprva preseneti, ko morajo razmišljati o svojih željah, potrebah in razlogih za učenje.

Dognala sem, da učenci potrebujejo veliko pomoči pri ugotavljanju potreb in oblikovanju ciljev ter načrtovanju učenja, saj večina učencev s tem načinom učenja nima dovolj izkušenj, čeprav le-to močno vpliva na uspešnost pri učenju. Najbolj pomembno je, da so cilji za učence smiselni, saj kot takšni pozitivno vplivajo na vztrajnost pri učenju in pripomorejo k večji motivaciji. Prišla sem do zaključka, da je ta proces potrebno sistematično in trajno razvijati med izobraževanjem, če želimo, da res deluje.

Neizogibno sem seveda trčila tudi ob prokrastinacijo nekaterih učencev, ki so z delom odlašali, oziroma posvečali svoj čas nepomembnim dejavnostim (iskanje fotografij, podrobno oblikovanje prezentacije/plakata, branju nepomembnih besedil ...). Ni jih bilo lahko motivirati in voditi, nekateri so potrebovali tudi daljši rok za zaključek naloge.

Tudi pri samovrednotenju, ko so učenci ocenili svoje znanje, veščine, napredek in dosežke ter uzavestili svoja močna področja in tista, ki potrebujejo izboljšave, ni šlo povsem gladko. Nekateri so bili površni in neobjektivni pri oceni svojega dela, truda, razumevanja in znanja. Kot uspešna in koristna pa se je pokazala povratna informacija vrstnikov. Predvsem jezikovno močni učenci so zelo natančno in podrobno ovrednotili sošolčevo znanje na podlagi predhodno določenih meril in kriterijev. Nekateri so posredovali konkretne nasvete za uspešnejše delo, ki so temeljili na lastnih izkušnjah.

Zaključek

»Cilj vzgoje in izobraževanja je mladim pomagati razviti zmožnosti mišljenja, védenja, refleksije, domišljije, opazovanja, presoje in spraševanja. V najboljši obliki taka vzgoja in izobraževanje učence oskrbita z razumevanjem preteklosti in z znanjem, da lahko razmišljajo o vprašanih sedanjosti in prihodnosti in se spoprijemajo z njimi« (Furedi 2019, str.75).

Prihodnost izobraževanja bi morala ciljati na več kot samo pripravo mladih na svet dela; mora jih opremiti s spretnostmi, ki jih potrebujejo, da postanejo aktivni, odgovorni in angažirani državljani. Zato je ključen tudi nabor aktualnih in perečih družbenih tematik (med katerimi nedvomno izstopata okoljevarstvo in trajnostni razvoj), s katerimi se učenci srečajo pri pouku, jih poglobljajo, o njih kritično razmišljajo ter odgovorno delujejo.

Učenci med izobraževanjem usvojijo različne, bolj ali manj učinkovite strategije učenja. Nekateri so bolj organizirani od drugih, drugi imajo boljšo koncentracijo, tretji bolje upravljajo s svojim časom. Poleg tega pa lahko učenje (jezika) predstavlja izjemno čustveno izkušnjo, polno različnih vzponov, padcev, uspehov in neuspehov, s katerimi se učenci spopadajo na različne načine. Prav gotovo jim struktura samoregulativnega učenja pomaga pri premagovanju težav, ovir in izzivov. Dviguje zavest učencev o njihovem učnem napredku, o tem, kaj so se naučili in kaj morajo izboljšati, kot tudi o tem, na katerih področjih še niso uspešni in zakaj ne. Učitelji lahko s spremljanjem učencev, usmerjanjem in z zagotavljanjem povratnih informacij o njihovem napredku v tem procesu odigrajo pomembno vlogo.

Literatura

Doria, J. (2011). Samoregulacija in učenje. Ljubljana : Atelje Doria.

Doria, J. (2017). Samoregulativni mehanizmi : učenje je življenje. Ljubljana : Atelje Doria.

Furedi, F. (2016). Zapravljeno: zakaj šola ne izobražuje več. Ljubljana : Krtina.

OECD (2018), The future of education and skills Education 2030, OECD Publishing, Paris, [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

OECD (2021), Embedding Values and Attitudes in Curriculum: Shaping a Better Future, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/aee2adcd-en>

Oxford University Press (b.d.), The Key to Self-Regulated Learning: A Systematic Approach to Maximising Its Potential,

<https://elt.oup.com/feature/global/expert/srl?cc=gb&selLanguage=en>

UPORABA IKT KOT SREDSTVO MOTIVACIJE PRI POUKU GEOGRAFIJE

Povzetek: Članek opisuje metode, aplikacije in programe, ki jih uporabljamo pri pouku geografije. Uvedba IKT tehnologij v pouk je tesno povezana z mednarodnim Erasmus+ projektom, katerega pomembnejši cilj je bil izboljšanje digitalnih kompetenc učencev in učiteljev. Projekt smo izvajali dve leti in se na izmenjavah naučili veliko uporabnih načinov, kako vključiti IKT v naše ure in s tem utrditi znanje učencev in jih motivirati. Učenci občasno uporabljajo svoje pametne telefone ali šolske tablice, da utrjujejo svoje znanje geografije. Opažamo, da se je s tem močno dvignila njihova digitalna pismenost in motivacija za učenje geografije in tujih jezikov. Pridobili so samozavest, nivo poznavanja geografije se je dvignil, tudi angleško sedaj govorijo bolj tekoče.

Ključne besede: geografija, aplikacije, digitalna kompetenca, IKT, učna motivacija.

THE USE OF ICT AS A MOTIVATION FOR GEOGRAPHY LESSONS

Abstract: This article describes methods, apps and computer programs that we use during our Geography lessons. Our implementation of ICT into our lessons is closely connected to our participation in international Erasmus+ project, which had an important goal to improve the digital competences of pupils and teachers. The project lasted for two years and it was mostly during the teaching, learning and training activities in other countries, where we learnt the most about how to integrate ICT in our lessons and how to use this as a powerful motivational tool for our pupils. The pupils, from time to time, use their smart phones or school's tablets to practice Geography. We can already see that their digital competence has risen, the same happened with their level of knowledge of Geography and of English language and of course fluency.

Keywords: apps, digital competence, Geography, ICT, motivation for learning.

1 Uvod

Živimo v 21. stoletju in da današnje generacije uspejo v družbi, ki je polna znanja in informacij, je pomembno, da znajo mladi učinkovito uporabljati sodobno tehnologijo. Suhoparno učenje geografije iz učbenika učencem ni zanimivo, zdi se jim dolgočasno in nepotrebno, zato je še toliko pomembnejša predstavljalnost specifičnih situacij, ter praktična uporabnost z vsakdanjim življenjem. Sodobna tehnologija, posebej internet, izboljšuje dostopnost izobraževanja, spreminja procese poučevanja/učenja ter procese upravljanja in vodenja izobraževalnih institucij (Sulčič 2007, str. 9). Gerlič (2009) ugotavlja, da je dandanes veliko novosti v tehniki in tehnologiji pouka, ki jih učitelji bolj ali manj poznajo in jih glede na to tudi dokaj sramežljivo in nedosledno uporabljajo. Scheffknecht (v Gerlič 2009, str. 284) trdi, da veliko učiteljev ne pozna dovolj razsežnosti, ki jih ponuja sodobna tehnologija, in imajo zaradi tega do njih odklonilen odnos ali pa jih uporabljajo didaktično neustrezno in neprimerno.

Če si po teoriji Edgarda Dala učenci zapomnijo 10 % tistega, kar preberejo, in 90 % tistega, kar doživijo, potem lahko delo z digitalnimi mediji pomeni nov mejnik učenja s pomočjo IKT-ja (Dale, 1969, str. 37). S pomočjo računalnika, tablice ali pametnega telefona lahko učenci obišejo kraje, ki jih praktično sami ne bi mogli videti ali pa doživeti. Predstavljajte si raziskovati ulice Londona, strukturo nevrona, slemena najvišjih gorstev na svetu ali pa površje Marsa. S pomočjo pametnih tehnologij lahko učenci obišejo vse te kraje. Si predstavljate, da učence postavite na fronto v prvi svetovni vojni? S pomočjo modernih tehnologij lahko učencem varno predstavimo globine morskega dna, ki bi lahko bilo za njih sicer nevarno. Izkušnja, ki bi jo učenci pridobili z uporabo IKT sredstev v primerjavi z listanjem po učbeniku, je v tem primeru neprimerno bolj pristna.

2 Začetki uvajanja IKT v moje ure geografije

Osnovna šola XIV. divizije je tehnološko dobro opremljena za tako majhno podeželsko šolo. Imeli smo srečo, da smo imeli ravnatelja, katerega vizija je bila, da imamo moderno šolo, ki je v koraku s časom in da s tem nudimo našim učencem nekaj več kot samo po-

dajanje znanja preko krede in table. Vsaka učilnica ima interaktivno tablo in računalnik ter brezžično omrežje. Na šoli je dvajset zmogljivih tabličnih računalnikov, ki jih lahko učitelji prinesemo v razred in uporabljamo pri pouku. Pri urah geografije smo že zgodaj začeli uporabljati interaktivne vsebine, tako pri delu z mlajšimi, kot tudi starejšimi učenci. Srečo imam, da poučujem prav geografijo in imam zaradi tega na voljo velik nabor brezplačnih in tudi plačljivih aplikacij in programov, ki jih lahko uporabim pri svojih urah. Čeprav je bilo občasno delo na interaktivni tabli učencem vedno dobra motivacija in zabaven način utrjevanja nove snovi, se nam je kot učiteljem vedno zdelo, da manjka tista komunikacijska komponenta – dejanska uporaba naučenega znanja. Ta manjkajoči del smo odkrili nekaj let kasneje, ko smo se vključili v naš prvi mednarodni Erasmus+ projekt. Imeli smo srečo, da smo delovali v projektu šol, ki pri svojem pouku uporabljajo skoraj izključno IKT sredstva. Njihovi učenci delujejo v učilnicah na spletu in tudi ocenjevanje znanja poteka digitalno. Na izmenjavah, ki smo jih naredili v sklopu projekta, smo dobili veliko novih idej, na kak način vključiti IKT v svoje ure in kako ga uporabljati na varen in učinkovit način.

3 Aplikacije in programi za učilnico geografije

Najprej moramo omeniti, da IKT ne vključujemo v vsako uro. Včasih tablice uporabimo le za motivacijo, včasih le za utrjevanje. Učenci še vedno pišejo v zvezke in še vedno uporabljamo učbenike. IKT uporabljajo predvsem za iskanje podatkov po spletu, za izdelavo projektov in nekaterih domačih nalog in za komunikacijo z učenci s celega sveta.

Sledi opis le nekaterih aplikacij, programov ter primerov dobre prakse, ki jih najpogosteje uporabljamo pri urah geografije.

3.1. Mystery Skype

Mystery Skype je bil prvi program, ki smo ga začeli uporabljati, še preden je naša šola kupila tablice in še preden smo učencem dovolili uporabo brezžičnega omrežja. Za njegovo uporabo smo imeli računalnik povezan z interaktivno tablo, kamero in mikrofonom. Mystery Skype je igra, ki jo igrata dva razreda z različnih delov sveta. Povežeta se preko Skype-a in cilj igre je, da samo z zastavljanjem da ali ne vprašanj ugotovita, iz katere države je drugi razred. Za vsem tem seveda stojita oba učitelja (slovenskega razreda in razreda iz druge države), ki se prej dogovorita o točnem datumu in uri skupnega »druženja«. Učitelje za igro Mystery Skype najdemo na portalu Microsoft in Education. Preden dejansko izvedemo prvo uro Mystery Skype-a, učencem najprej razložimo pravila med samim Skype klicem (kdaj govorijo ter kdaj so tiho in poslušajo), kakšna vprašanja naj sprašujejo in kako naj uporabljajo geografski atlas, ki ga mora imeti vsak učenec pred seboj. Kasneje smo namesto atlasa začeli uporabljati tudi tablice, kar je močno skrajšalo čas, ki so ga učenci porabili, da so ugotovili, iz katere države je nasprotni razred učencev. Nikoli pa ni bila to samo ta ena igra. Z vsako tujo učiteljico ali učiteljem smo se dogovorili za vsaj še eno ali dve uri, ki smo jih nato izvedli skupaj. Ali smo združili učence v majhne skupinice, ki so imele specifično nalogo ali pa jim dali nalogo, da naj od učenca iz tuje države izvedo določene informacije in jih kasneje predstavijo v razredu. Med samo igro so učenci aktivni. Aktivno poslušajo, iščejo podatke po spletu, atlasu in govorijo. S tem izgubijo strah pred govorjenjem v tujem jeziku in dojamajo njegovo praktično sporazumevalno funkcijo in seveda pridobivajo nova geografska znanja. Delujejo tako samostojno, kot tudi del ekipe. Pogosto se tudi zgodi, da je to le začetek prijateljstva med našimi učenci in učenci tujih držav in da se ta vez, ki se je začela pri Mystery Skype-u, nadaljuje še dolga leta.

Fotografija 1: Mystery Skype v 7. razredu (Foto: Lea O. Opravšič)

3.2 Plickers

Plickers je brezplačna aplikacija, ki jo uporabljamo za utrjevanje znanja ali za različna tekmovanja. Sodelujejo lahko učenci le enega razreda, lahko pa vključimo tudi posameznike ali razrede iz drugih držav. Za Plickers potrebujemo računalnik, na katerem je naložena aplikacija in ki je povezan z interaktivno tablo in zvočnik. Učenci ne potrebujejo pametnih telefonov ali tablic. Vsak učenec dobi le kartico s QR kodo, ki jih pridobimo, ko si naložimo aplikacijo na računalnik. Plickers je kviz, kjer učitelj postavi vprašanje in pove dva, tri ali štiri možne odgovore. Učenci se odločijo, kateri je pravilni odgovor ter obrnejo svojo QR kartico tako, da je črka pravilnega odgovora na vrhu njihove kartice. Učitelj nato uporabi svojo tablico ali pametni telefon in preko aplikacije Plickers in kamere poskenira vse dvignjene QR kode učencev. V trenutku dobi vse njihove odgovore na tablico. Po končanem kvizu lahko vidi poimenski seznam učencev in vse njihove pravilne ali napačne odgovore. Iz tega dobi povratno informacijo, kakšen je napredek posameznega učenca in katera so njegova/njena šibka področja.

Slika 1: Plickers kartica s QR kodo (vir: <http://physiquechimiecollege.eklablog.com/plickers-a122933458>)

Kviz se lahko izvaja tudi med različnimi državami. Oba učitelja se vpišeta pod istim uporabniškim imenom in istočasno izvajata kviz. Po naših izkušnjah je najboljša kombinacija kar v povezavi s Skype-om. Paziti je potrebno le, da se ista QR kartica ne dodeli dvema učencema. Na koncu spet dobimo poimenske rezultate za vse učence iz obeh držav. Verjetno bi lahko v kviz vključili tudi več držav, a zaenkrat tega še nismo poskusili.

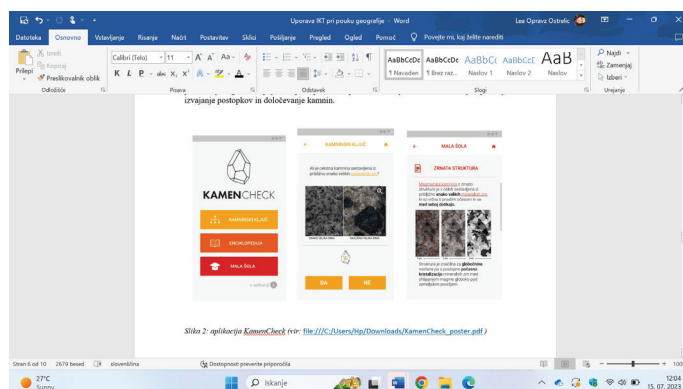

Fotografija 2: Plickers kviz v 6. razredu (Foto: Lea O. Opravš)

3.3 KamenCheck

KamenCheck je aplikacija, oz. učni pripomoček, ki pomaga učiteljem in učencem pri določevanju tipičnih slovenskih kamnin. Aplikacija je namenjena uporabi v učilnici, ali na terenu. Aplikacija je brezplačno dostopna v Googlovi aplikaciji Play Store in prilagojena za uporabo na pametnih android napravah.

Aplikacija KamenCheck obsega tri glavna vsebinska poglavja: Kamninski ključ, Enciklopedija in Mala šola. V Kamninskem ključu se z opazovanjem in odgovori na vprašanje z DA/NE določi ime izbrani kamnini. Za pomoč so v vprašanju oranžno obarvane povezave do razlage pojmov in postopkov. V Enciklopediji so podrobneje opisane slovenske kamnine; njihove glavne lastnosti, videz, nastanek, zanimivosti in uporabnost. V Mali šoli so predstavljeni geološki pojmi in postopki, ki so pomembni za pravilno razumevanje vprašanj, izvajanje postopkov in določevanje kamnin.

Slika 2: aplikacija KamenCheck (vir: file:///C:/Users/Hp/Downloads/KamenCheck_poster.pdf)

3.4 Actionbound

Actionbound je brezplačna interaktivna spletna aplikacija, ki je lahko v pomoč učitelju za aktivnosti v razredu, po šoli, ali še bolje, na terenu. Učenci se postavijo v vlogo lovcev na zaklad in rešujejo posamezne naloge z uporabo mobilne naprave (pametnega telefona oz. tabličnega računalnika). Z njegovo pomočjo odkrivajo skrivnosti in zanimivosti okolja, hkrati pa so naloge sestavljene tako, da se učenci med reševanjem gibajo. Aplikacija je zato odlična za medpredmetno povezovanje (šport, zgodovina, geografija, likovna umetnost itd.) in za organizacijo dni dejavnosti.

Učenci za uporabo aplikacije Actionbound ne potrebujejo uporabniških računov. Za opravljanje nalog potrebujejo aplikacijo Actionbound, ki si jo predhodno naložijo na mobilni

telefon oz. tablični računalnik (1). Za opravljanje nalog, ki jih predhodno pripravimo učitelji, potrebujejo QR-kodo, zato v mobilni aplikaciji izberejo možnost »SCAN CODE« (2). QR-kodo natisnemo učitelji pred začetkom ure, da jo nato učenci poskenirajo (3). Priporočljivo je, da natisnemo več kopij QR-kode in jih nato namestimo na različna mesta, da učenci lažje in hitreje dostopajo do njih. Potem ko poskenirajo QRkodo, kliknejo na »Start Bound« in lov na zaklad se prične (4).

Slika 3: Actionbound (vir: osebni arhiv)

Ob koncu kviza učitelji dobimo povratno informacijo za vsakega učenca ali ekipo, pri katerih odgovorih je bil uspešen in pri katerih ne, tako da lahko to uporabimo tudi za načrtovanje svojega nadaljnjega dela.

Aplikacija Actionbound je primerna od 2. do 9. razreda in zaradi njene enostavnosti jo zelo priporočam tudi za mlajše učence oz. za vse učence, ki jim branje ne povzroča težav.

3.5 Virtual Field Trips

Navidezni izleti preko Skype-a so predavanja in predstavitve strokovnjakov z določenega področja. Na portalu Microsoft in Education se nahaja seznam strokovnjakov iz različnih držav, ki so pripravljene učencem predstaviti določeno tematiko ali celo kraj oziroma razstavo. Te predstavitve so vedno v angleščini in so brezplačne. Potekajo tako, da se pred predstavitvijo učitelji dogovorimo z izbranim strokovnjakom, kaj točno oziroma o čem bo predaval vašemu razredu in ga nujno opozorimo tudi na nivo znanja angleščine svojih učencev. Doživeli smo že, da nekateri predavatelji govorijo prestrokovno in prehitro, da bi jih lahko razumeli naši učenci. Učenci običajno pred in po virtualnem izletu dobijo delovni list, s katerim preverijo svoje znanje in poznavanje dane tematike pred in po virtualnem izletu. Izberemo si lahko različne tematike. Našim učencem je bil najbolj všeč gospod Ranjitsinh Disale iz Indije, ki je našim sedmošolcem predstavljal kraj kjer živi in njegove značilnosti. Gospod Dizale nas je poklical preko Skype-a in ko se je sprehajal po mestu in podežlju, kjer živi, smo si preko njegove kamere vsi skupaj ogledali njegov kraj, izvedeli veliko novega o hindujskih templjih, življenju ob reki Ganges, o svetih kravah in o indijski kuhinjski. Šestošolci smo na podoben način spoznavali piramide v Egiptu in se naučili veliko o tradicionalni kuhinjski Argentine. V naslednjem šolskem letu se odpravljamo še na odkrivanje Amazonke v Brazilijo. Učenci sami razmišljajo kam bi lahko na podoben način popeljali učence iz tujih držav in jim na ta način predstavili lepote naše dežele.

Zaključek

Menim, da lahko mi, učitelji, učencem ponudimo dosti več, kot smo dobili sami v času našega šolanja. Živimo v 21. stoletju, tehnologija je napredovala in s tem smo dobili možnost, da učencem podajamo snov na več načinov. Škoda bi bila, da ne bi uporabili tehnologije, ki je tudi našim učencem tako blizu. Seveda mora biti ta uporabna, ne prepogosta in strogo nadzorovana.

Pozitivnih učinkov vključevanja IKT v pouk je veliko. Učenci na ta način veliko pridobijo, njihovo znanje pa je trajnejše. Sam pouk postane bolj zanimiv, učenci so bolj motivirani. Veliko se naučijo, ne da bi se sploh zavedali, da se učijo. Že ko stopim v razred s škatlo tablic, se jim zasvetijo oči v pričakovanju, kaj zanimivega se bo dogajalo danes. Učenci na tak način dobijo večjo možnost pridobivanja in utrjevanja znanja na različne načine, pa tudi komuniciranja v angleščini. Res je, da najprej potrebujejo nekaj časa, da se opogumijo in da spregovorijo, a ko ugotovijo, da jih oseba na drugi strani dejansko razume, se jim odpre cel nov svet. Veseli so tudi, ko začnejo odkrivati, da tudi učenci iz Brazilije in Bangladeša delajo napake, predvsem so ponosni nase, da so se že toliko naučili, da oni več ne delajo teh napak. Preko modernih tehnologij v razredu dostopajo do ljudi in krajev na drugih koncih sveta, pogovarjajo se z njimi, jih spoznavajo in razumejo in s tem se zmanjša tudi njihova nestrpnost do drugih kultur.

Pa zaključimo z izjavo Alberta Einsteina: »Edini vir znanja so izkušnje« (Class VR, 2017, str. 17). Vprašanje, ki se ob tem poraja nam učiteljem, je, kako prenesti nove izkušnje na učence znotraj fizičnih omejitev same učilnice? Odgovor na to lahko ponudijo moderni mediji in tehnologije skozi zanimive vsebine, ki pri učencih, ob pravilni uporabi, povečajo motiviranost, raven sodelovanja pri pouku, spodbujajo njihovo predstavo in razvijajo kreativnost. Ker je pri uporabi take tehnologije vključenih več čutil, je tudi raven pomnjenja učne snovi veliko večja kot pri klasičnemu pouku.

Literatura

Class, VR. (2017). WHITE PAPER: A Guide To AR & VR In Education Pridobljeno s: <http://www.classvr.com/virtual-reality-downloads/>.

Dale, E. (1969). Audiovisual methods in teaching. (str 37 – 38). New York. Dryden Press

Gerlič, Ivan. 2009. Nove tehnologije in šola bodočnosti. V: Nova vizija tehnologij prihodnosti, Mednarodna konferenca InfoKomTeh 2009, 283-288. Ljubljana: Evropska hiša.

Sulčić, Viktorija. 2008. E-izobraževanje v visokem šolstvu. Koper: UP, Fakulteta za management.

UPORABA IKT TEHNOLOGIJE PRI POUČEVANJU BIOLOGIJE V OSNOVNI ŠOLI

Povzetek: Informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) je skupen izraz za nabor najrazličnejših računalniških, informacijskih in komunikacijskih naprav, programske opreme omrežij in storitev. Učitelj biologije se mora v na področju IKT tehnologije neprestano izobraževati in izpopolnjevati ter si pridobiti kvalitetne digitalne kompetence, v kolikor želi uspešno posredovati širok nabor bioloških vsebin v osmem in devetem razredu. Učitelj biologije, ki poseduje dobre digitalne kompetence, zna učinkoviteje uporabljati kvalitetne in zanesljive digitalne vire, zna bolje usmerjati učence pri pridobivanju novih znanj z uporabo IKT tehnologije. Za uspešno uporabo IKT tehnologije mora biti podkovan v različnih didaktičnih pristopih pri posredovanju znanja. Učna snov pri biologiji v osmem in devetem razredu je polna abstraktnih in težko razumljivih pojmov ter zapletenih bioloških in kemijskih procesov. IKT nam pomaga vizualno in prostorsko približati snov, na primer z uporabo digitalne kamere in mikroskopa, prostorskimi 3D animacijami, spletnimi dokumentarnimi filmi, interaktivnimi e-gradivi in podobno.

Ključne besede: IKT tehnologija, poučevanje biologije, digitalne kompetence, učni proces

THE USE OF ICT TECHNOLOGY IN THE TEACHING OF BIOLOGY IN PRIMARY SCHOOL

Abstract: Information and communication technologies (ICT) is a collective term for a wide variety of computer, information and communication devices, network software and services. In the field of ICT technology, a biology teacher must continuously educate and improve himself and acquire quality digital competences if he wants to successfully convey a wide range of biological content in the eighth and ninth grades. A biology teacher who possesses good digital competences, knows how to use quality and reliable digital resources more effectively, knows how to better guide students in acquiring new knowledge using ICT technology. For the successful use of ICT technology, he must be skilled in various didactic approaches in imparting knowledge. Eighth and ninth grade biology curriculum is full of abstract and hard-to-understand concepts and complex biological and chemical processes. ICT helps us visually and spatially approach the subject, for example by using a digital camera and microscope, spatial 3D animations, online documentaries, interactive e-materials and the like. Keywords:

ICT technology, teaching of biology, digital competences, learning process

1 Uvod

Informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) je skupen izraz za nabor najrazličnejših računalniških, informacijskih in komunikacijskih naprav (strojna oprema), aplikacij (programska oprema), omrežij (Internet) in storitev. Za uspešno uporabo z IKT podprtih inovativnih oblik poučevanja in učenja je nujno učiteljevo poznavanje različnih didaktičnih pristopov in možnosti za učinkovito uporabo IKT v pedagoškem procesu, pa tudi digitalna pismenost učitelja in učencev. Učitelj mora poznati programska orodja in storitve za podporo sodobnim metodam poučevanja. IKT vzpostavlja možnosti za računalniško podprto sodelovalno učenje, spreminja časovne in prostorske vidike izvajanja procesa izobraževanja ter organizacijo učenja. Sodelovalno učenje, podprto z IKT, zahteva tudi spremembo vloge učitelja. Uporaba tehnologije omogoča pri učenju z raziskovanjem hitrejše pridobivanje, zbiranje, analizo in vrednotenje podatkov, zato ostane več časa za kritičen razmislek o pristopu raziskovanja in sprotno refleksijo o opravljenem delu. Podobno učni pristopi pri problemsko zasnovanem delu zahtevajo usmerjenost nalog in dejavnosti k učencem, pri eksperimentalnem delu učinkovitejše izvajanje meritev in takojšnjo predstavitev zbranih rezultatov, pri projektne učnem delu pa omogočijo zbiranje in vrednotenje digitalnega gradiva (Urbančič idr., 2021). Zaradi eksponentne rabe računalniško podprtega IKT na vseh področjih življenja in dela, vse pomembnejše postajajo digitalne kompetence učiteljev (Ferrari, 2013). Učitelji so seznanjeni z uporabo digitalnih virov, znajo uporabljati digitalno tehnologijo za izvedbo učnega procesa, preverjajo znanje z uporabo IKT tehnologij ter

opolnomočijo učence pri pridobivanju znanja z uporabo IKT tehnologij. Pri biologiji so poudarjene kompleksne povezave med nepoznanimi in abstraktnimi pojmi, zato jo je precej zahtevno učiti in poučevati. To dejstvo povzroča težave pri razvoju pravilnega razumevanja in otežuje učenje s pomnjenjem podatkov brez razumevanja (Kılıç in Necdet, 2014). Za reševanje tega problema je vedno bolj pomembna uporaba ustrezne vizualizacije vsebin. Kakovostno pripravljene slike, tridimenzionalni modeli, animacije, interaktivna okolja in drugo olajšajo razvoj razumevanja vsebine (Yapici in Hevedanlı, 2012).

2 Primeri uporabe IKT tehnologije pri poučevanju biologije v osmem razredu

V osmem razredu osnovne šole lahko vsebino, povezano z zgradbo in delovanjem človeškega telesa, s pomočjo IKT tehnologije močno približamo učencem in jo naredimo bolj zanimivo in jasnejšo. Uporaba IKT tehnologije učence lahko motivira na način, da tudi v okolju izven razreda sami poglobljeno raziskujejo snov.

Predstavljam nekaj primerov uporabe IKT tehnologije.

2.1 Mikroskopiranje človeške celice s pomočjo digitalne kamere

Učenci osmega razreda se poglobljeno seznanijo s celicami človeškega telesa, njihovim delovanju, zgradbi in podobno. Celice niso vidne s prostim očesom, njihova zgradba in delovanje sta zapletena in zato težje razumljiva ter preveč abstraktna. Učitelj z znanjem uporabe digitalne kamere na mikroskopu, uporabe programa za obdelavo mikroskopske slike ali celo mikroskopskega videa ter celotno sliko projicira na platno v učilnici, zelo približa zgradbo in delovanje človeške celice. S pomočjo programskega vmesnika celico lahko izmeri, digitalno pobarva določene dele, digitalno poveča in pomanjša sliko, napiše opombe ali poudarke. Sliko se lahko shrani, natisne in seveda razdeli učencem. Na projekcijsko platno se lahko projicira tudi vnaprej pripravljene mikroskopske preparate.

2.2 Uporaba digitalnega 3d modela živalske celice

Zelo težko je samo s pomočjo učbenika, dvodimenzionalnih skic in razlage približati samo zgradbo in delovanje katerekoli vrste človeške celice učencem osmega razreda. Danes je že mnogo programskih aplikacij, ki omogočajo tridimenzionalno predstavitev živalske celice, kot na primer MOZAIK 3D. Celico lahko poljubno obračaš, jo opazuješ kot celoto ali raziskuješ posamezne organele. Zelo uporabne so tudi animacije, ki se prikažejo pri posameznih delih celice, na primer animacija prehajanja snovi skozi celično membrano. Učitelj lahko uporablja digitalno 3D animacijo kot pripomoček pri frontalnem poučevanju ali pa jo samostojno uporabljajo učenci v računalniški učilnici.

2.3 Uporaba 3d modela in animacije pri spoznavanju zgradbe in delovanja človeškega telesa

Posredovanje nove učne snovi o zgradbi in delovanju posameznih sistemov (mišični sistem, živčevje, izločala, koža, skelet ...) človeškega telesa učencem osmega razreda zahteva veliko truda s strani učitelja. Uporaba tridimenzionalnega digitalnega modela določenega dela človeškega telesa močno poveča motivacijo učencev in olajša razlago na strani učitelja. Na primer, 3D model očesa si lahko ogledamo iz različnih zornih kotov, približamo lahko tudi posamezne dele in notranjost. Animacijska predstavitev očesa nam poenostavi razumevanje, kako deluje oko pri gledanju bližnjih predmetov ali pa pri opazovanju daljne pokrajine. Po mojem mnenju je seveda koristno, da učenci odkrivajo skrivnosti človeškega telesa s pomočjo 3D modelov sami, na primer v računalniški učilnici.

2.4 Uporaba spletnih dokumentarnih filmov na platformi youtube in rtv4d

Pri osvajanju novih znanj o zgradbi in delovanju človeškega telesa si lahko pomagamo z dokumentarnimi filmi o boleznih, ki seveda na različne načine vplivajo na naše telo. Te bolezni so na primer osteoporozna, kratkovidnost, različne vrste raka, hemofilija, mišična distrofija, opekline, Parkinsonova bolezen, gluhonemost, migrene, sladkorna bolezen in tako naprej. S pomočjo ogleda in sočasne razlage o tem, kako deluje določena bolezen ali okvara telesa, si

učenci lažje in bolj poglobljeno naučijo, kako določen sistem v telesu deluje. Spletni medijski portal RTVSLO ponuja veliko dokumentarnih filmov o boleznih našega telesa. Veliko filmov je slovenskih in lastne produkcije. Krajši poučni filmi so predvsem najdeni na portalu YOUTUBE.

3 Primeri uporabe ikt tehnologije pri poučevanju biologije v devetem razredu

Biologija v devetem razredu osnovne šole postane zelo teoretična in abstraktna, vsaj na nekaterih področjih. Učenci se seznanjajo z razvojnim naukom ali evolucijo, slovensko in evropsko zakonodajo s področja bioloških znanj, s pojmi kot so biotehnologija, ekologija, trajnostni razvoj, gensko spremenjeni organizmi, bioetika in podobno. Uporaba IKT tehnologije je lahko v veliko pomoč učitelju, da na zanimiv in prodoren način motivira učence pri osvajanju novih znanj. IKT tehnologija je tudi pripomoček učencem, da se znajo kritično opredeliti do določenih etičnih, moralnih in podobnih vprašanj.

3.1 Animacija delitve celice mejoza in mitoz

Razumevanje delitve celice se v devetem razredu poglobi. Učitelj mora uporabiti različne didaktične pristope in pripomočke, da uspešno in razumljivo posreduje snov delitve celice. Učinek je večji, v kolikor poveže fizične modele (v obliki magnetov za šolsko tablo), ki predstavljajo obe vrsti delitve celic z uporabo IKT tehnologije. Animacijo (npr. z zelo dobrim programom Mozaik 3D) učitelj projicira na šolsko tablo, sočasno pa razlaga delitev celice s fizičnimi prostorskimi modeli celice v različnih fazah delitve. V kolikor ima učitelj na voljo pripravljen stalni preparat delitev celic (na primer delitev celic koreninskega vršička), le tega lahko projicira s pomočjo digitalnega mikroskopa na šolsko tablo. Tudi tu lahko naredi digitalno sliko, jo označi in posreduje učencem.

3.2 Molekula DNK, laboratorijsko delo, prostorske animacije ter 3d model

Organske molekule v živem svetu so dolge verige, njihova zgradba in delovanje sta zelo zapletena. Tudi v tem primeru je potrebno veliko truda, da mnogo abstraktnih pojmov približamo učencem na jasen in razumljiv način ter v njih vzbudimo poglobljeno zanimanje za področje biologije, ki mu rečemo biokemija. S pomočjo posnetkov na YouTube se seznanimo z laboratorijsko vajo, pri kateri iz celic paradižnika izoliramo dolgo nit, torej DNK. Po izvedbi poskusa si učenci s pomočjo digitalne prostorske animacije ogledajo kemijsko strukturo molekule DNA. Animacija jim pomaga pri prostorski predstavi večkratnega pakiranja molekule DNK. Na koncu s pomočjo navodil na portalu YouTube izdelajo molekulo iz recikliranega materiala.

3.3 Razlaga dedovanja s pomočjo e učbenika in ostalih interaktivnih gradiv

Dedovanje in njegove zakonitosti učencem približamo s pomočjo e-učbenika. E-gradiva danes ponujajo vse večje založbe. Učitelj naj izbere tisto založbo, ki s svojimi e-gradivi najbolj odgovarja njegovemu načinu poučevanja. Učenci sledijo učiteljevi razlagi o mehanizmi dedovanja (dominantni aleli, recesivni aleli, prikriti lastnosti, izražene lastnosti, fenotip, genotip, mutacije, modifikacije ...). E učbeniki vsebujejo veliko kratkih animiranih odsekov o dedovanju. Učenci se nato seznanijo še z rodovniki v obliki diagrama. Učitelj učence seznanja tudi z dedovanjem dedno prenosljivih bolezni. S tem znanjem se učenci sledečo uro v računalniški učilnici preizkusijo s sestavljanjem rodovnikov. V ta namen je na spletu mnogo dobrih programov, kot na primer FAMILY TREE BUILDER, BROTHER'S KEEPER in podobni.

3.4 Razprava o bioetiki v biotehnologiji s pomočjo ikt tehnologije

Bioetika je izraz, ki ga učenci danes mnogokrat slišijo, vendar mnogokrat zelo površno in ga uporabljajo brez prave kritične presoje in premisleka. Učitelj s pomočjo področij, ki jih bioetika pokriva, učence spodbuja h kritičnemu razmišljanju, ustvarjanju lastnih stališč na podlagi verodostojnih virov in zagovarjanju le teh. Učenci se razdelijo v skupine in pripravi-

jo teme, kot so gensko spremenjeni organizmi, uporaba matičnih celic v medicini, umetna oploditev, zdravljenje s pomočjo bioloških zdravil, uporaba prenatalne diagnoze in podobno. Vsaka skupina učencev s pomočjo računalniške tablice, prenosnih računalnikov, pametnih telefonov zbere gradivo tako, da na spletu poišče verodostojne vire in zbere podatke ter jih v predstavitvi ostalim učencem zagovarja ali pa se postavi na nasprotno stran.

Zaključek

Nove tehnologije spodbujajo učence, da se preusmerijo od pasivnega poslušanja k aktivnemu iskanju in povezovanju informacij, omogočajo pa tudi povezovanje šolskega dogajanja zunanemu svetu. Vendar pa zgolj prisotnost IKT še zdaleč ne zadostuje. Mnogo šol je namreč opremljenih z IKT, pa le-ta kljub temu nima bistvenega vpliva na metode poučevanja, ki še vedno ostajajo tradicionalne. (Tomažin, 2002)

V 21. stoletju je uporaba informacijsko komunikacijske tehnologije pri poučevanju biologije neobhodna. V kolikor želimo kot učitelji biti dobri poznavalci informacijsko komunikacijskega okolja, si moramo vseskozi pri osvajanju vedno novih digitalnih kompetenc, jih ponotranjiti in uporabljati pri pouku tako, da učence motivirajo, poglobljajo njihovo znanje in njihovo znanje napravijo uporabno izven šolskega prostora.

Pri poučevanju biologije v osmem in devetem razredu je po mojih izkušnjah uporaba informacijske tehnologije dobrodošla in lahko veliko pripomore učitelju, da posreduje novo učno snov čim bolj zanimivo. Vendar mora učitelj zelo paziti, da uporaba informacijske tehnologije ne upočasni ali celo ovira in negativno vpliva na pridobivanje novega znanja.

Kadar učenci sami uporabljajo informacijsko komunikacijsko tehnologijo pri pridobivanju novih bioloških znanj, mora učitelj podati natančna navodila učencem, kako rokovati z IKT tehnologijo. V nasprotnem primeru nam pogosto IKT tehnologija ni v pomoč. Učenci v današnjih časih seveda to tehnologijo obvladajo. Rečemo lahko, da imajo tehnologijo v malem prstu. Po mojih opažanjih učenci brez dobre podpore učitelja, dobro podkovanega v IKT tehnologiji, zelo površno, prehitro in brez prave motivacije osvajajo novo snov. Pogosto se s 3D animacijami igrajo, jih vrtijo in podobno. Pri brskanju po medmrežju prehitro in preveč površno odpirajo strani, hkrati imajo odprtih več zavitkov in vsebino samo hitro preletijo. Pri pouku biologije je najbolje povezati IKT tehnologijo s praktičnim načinom poukom, naj bo to v naravi ali pa kot laboratorijsko delo v učilnici.

Literatura

Urbančič, M., Radovan, M., Bevčič, M., Droždek, S., Jedrinović, S., Luštek, A., Modec, B., Pavlin, J., Tomažič, I., Ferk-Savec, V. (2021). Strokovne podlage za didaktično uporabo IKT v izobraževalnem procesu za področje naravoslovja. Založba univerze v Ljubljani. <http://ikt-projekti.uni-lj.si/porocila/strokovne%20podlage%20naravoslovje.pdf>

Hotko, B. (2018). Informacijsko-komunikacijska tehnologija kot podpora sodobnim oblikam poučevanja [Magistrsko delo]. Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu. <https://revis.openscience.si/IzpisGradiva.php?id=5085>

Ferrari, Anusca (2013). DIGCOMP: A framework for developing and understanding digital competence in Europe. IPTS Reports. Luxembourg: European Commission.

Yapıcı, İ. Ümit in Hevedanlı, Murat (2012). Pre-Service Biology Teachers' Attitudes towards ICT using in Biology Teaching. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 64, 633–638.

Tomažin, M., (2002). Uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij v izobraževanju [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta. <http://uploadi.www.ris.org/editor/EFtomazin22.pdf>

Sakovič, T., (2016). Primerjava stališč osnovnošolcev do uporabe tiskanih in elektronskih učbenikov pri pouku biologije [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. http://pefprints.pef.uni-lj.si/3886/1/DIPLOMSKA_NALOGA_Tamara_Sakovic.pdf

UPORABA IKT PRI URAH KNJIŽNIČNEGA INFORMACIJSKEGA ZNANJA

Povzetek: Sodobna digitalna družba zahteva digitalno kompetentnega posameznika, ki je samozavesten, kritičen in ustvarjalen uporabnik IKT, ki jo je zmožen uporabljati za iskanje, vrednotenje, shranjevanje, oblikovanje, predstavitev in izmenjavo podatkov. Digitalna kompetenca je ena izmed osmih ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja. Razvija jo tudi šola, zato se nenehno spreminjajo načini in oblike posredovanja znanja – tudi z vključevanjem digitalnih tehnologij. Tudi v šolski knjižnici se spreminjajo ustaljeni načini in oblike izobraževanja. Knjižničar kot podajalec znanja mora ves čas iskati nove načine za učinkovito uresničevanje poslanstva šolske knjižnice, slediti novostim in aktivno uporabljati digitalno tehnologijo. V prispevku predstavljamo primer dobre prakse uporabe IKT pri urah knjižničnega informacijskega znanja z uporabo aplikacij mCobiss in Biblos za pametne naprave, ki dijake usmerja k učenju z raziskovanjem.

Ključne besede: informacijsko-komunikacijska tehnologija, digitalna kompetenca, sodobne digitalne tehnologije, knjižnično informacijsko znanje, šolska knjižnica, Biblos, mCobiss.

USE OF ICT AT LIBRARY INFORMATION KNOWLEDGE LESSONS

Abstract: The modern digital society requires a digitally competent individual who is a confident, critical and creative user of ICT, able to use it to search, evaluate, store, design, present and share information. Digital competence is one of the eight key competences for lifelong learning. It is also developed in schools, which is why the ways and forms of transferring knowledge are constantly changing along with the inclusion of digital technologies. The established ways of teaching and imparting knowledge are constantly changing, even in the school library. The librarian, as a provider of knowledge, must constantly seek new ways to effectively fulfil the mission of the school library, follow innovations and actively use digital technology. In this paper, we present an example of good practice in the use of ICT in library information skills lessons by using applications mCobiss and Biblos for smart devices which directs students towards learning through research using digital technologies.

Key words: information and communications technology, digital competence, modern digital technologies, library information skills, school library, Biblos, mCobiss.

Uvod

V dobi sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij (v nadaljevanju IKT), ki so ne samo vseprisotne, pač pa tudi nujne za aktivno in uspešno vključevanje v družbo tako poklicno kot zasebno, se spreminjajo tudi oblike in metode dela pri pouku v šolah. Dostop do informacij in znanja je bistveno drugačen kot pred desetimi leti. Vsako novo šolsko leto se pedagogi prilagajamo novostim digitalne tehnologije in se jih trudimo v pravi meri in oblikah vključiti v pouk. To od učitelja zahteva več angažiranosti, da se najprej sam izobrazi o novostih, jih preizkusi in nato poišče primerne načine za prenos vsebin v prakso pouka. Učitelj mora biti ves čas sam aktiven in biti pripravljen na dejstvo, da je tudi sam učenec, in poskrbeti, da je digitalno kompetenten. Veščine za učinkovito uporabo IKT je treba ves čas poglobljati in nadgrajevati. To zahteva ogromno časa, toda, kjer je volja, je tudi pot. Najpomembnejše pa je, da z uporabo IKT učitelj doseže zastavljene cilje učnega načrta in z novimi pristopi pri dijaki razvija digitalno kompetenco, ki je ena od osmih ključnih kompetenc, ki jim pomaga pridobiti še druge ključne kompetence, kot na primer komunikacijske, jezikovne ter osnovne matematične in naravoslovne spretnosti. Eden od pozitivnih učinkov uporabe digitalnih tehnologij je tudi ta, da učni proces sooblikujejo učenci in učitelji. IKT uspešno vključujem tudi pri pouku knjižničnega informacijskega znanja (v nadaljevanju KIZ) v srednješolski knjižnici, kar bom predstavila v svojem prispevku.

1 Digitalna kompetenca

Digitalna kompetenca je ena od osmih ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje (po priporočilu Sveta EU). Vključuje samozavestno, kritično in odgovorno uporabo digital-

nih tehnologij pri učenju, delu in sodelovanju v družbi. Opredeljena je kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov. (Portal GOV 2023) V pomoč pri razvoju digitalnih kompetenc posameznika je Evropski okvir digitalnih kompetenc za državljane DigComp. To je orodje za razvoj digitalnih kompetenc posameznikov, ki bodo informacijsko pismeni (znali iskati, zbirati, vrednotiti, upravljati s podatki, informacijami ter vsebinami), znali komunicirati in sodelovati (se sporazumevali, delili informacije in vsebine, sodelovali, upoštevali spletni bonton, upravljali digitalne identitete), znali izdelovati digitalne vsebine (znali razvijati, poustvarjati, programirati in spoštovati avtorske pravice ter licence), se znali zaščititi (znali varovati svoje naprave, osebne podatke, zdravje in okolje) ter reševati probleme (znali reševati tehnične probleme, prepoznali potrebe, tehnične zadrege ter digitalne razkorake). (Breznik 2023, str. 25)

Digitalno kompetenten uporabnik je tako danes praktično nepogrešljiv. Ne le, da zna različne naprave, kot so prenosni računalnik, tablica, pametni telefon, in programe, ki jih na teh napravah uporabljamo, dobro upravljati in uporabljati, ampak s pomočjo poznavanja le-teh razvija tudi komunikacijske in razvojne sposobnosti, kompetence na področju naravoslovja in matematike, kulturnega zavedanja in druge veščine, ki so ključne za učinkovito delovanje v družbi. Veščine na tem področju nam omogočajo tudi komunikacijo in sodelovanje v digitalnih družbenih omrežjih. (Zavod Netfiks 2023)

Na splošno velja, da moramo začeti razvijati digitalno kompetenco že v zgodnjem otroštvu, vendar moramo skrbno premisliti o vrsti tehnologije in času, ki ga namenimo razvoju digitalne kompetence v tem obdobju. (prav tam)

2 Digitalna kompetenca v šoli

Sodobni pouk je neločljivo povezan z uporabo digitalnih tehnologij, podprtih z orodji IKT. Raba digitalnih tehnologij omogoča različne učne pristope, metode in oblike dela. Učni načrti in katalogi znanja poudarjajo, da lahko raba IKT pripomore k kakovostnejšemu pouku, a mora biti tesno povezana z novimi načini in oblikami dela, predvsem pa s cilji in vsebinami pouka. Biti pa mora skrbno načrtovana in mora predstavljati najbolj optimalno pot za doseganje učnih ciljev. (Bregač 2023, str. 145) Tudi zaradi digitalnih tehnologij se znanje neprestano spreminja in znanje, pridobljeno le v šoli, ne zadostuje več. Globalna družba je postala družba vseživljenjskega učenja in prilagajanja novim tehnologijam ter učenja za njihovo uporabo. Zaradi vedno večjega vpliva IKT in medijev v sodobni družbi je pomembno povezovanje formalnega učenja z neformalnim, v šoli bi morali dati še več prostora spodbujanju izkustvenega, raziskovalnega in aktivnega učenja. (prav tam, str. 129) Lipovec, Pesek in Krašna (2019, str. 13, 14) poudarjajo preplet IKT orodij in didaktični pristop skozi inovativne oblike učenja in poučevanja ter nujnost osmišljene uporabe IKT pri pouku, ki naj bo ciljna in osredotočena na učenca. Nadalje pišejo, da se tehnologija pri pouku vse prehitro lahko spremeni v poceni zabavljaštvo, navidezno lažje, bolj zabavno, a površinsko učenje in manj zahtevno poučevanje. Prepričani pa so, da je kljub temu lahko tehnologija v rokah učitelja, ki se dobro zaveda ciljev poučevanja, učinkovito orodje. A le orodje, ki ga je treba znati, kot vsako orodje, uporabljati učinkovito.

Breznikova (2023, str. 26) kot najuspešnejši model uvajanja in smiselne rabe digitalne tehnologije v učni proces predstavlja SAMR model (Rubena Puentedure), kjer digitalna tehnologija pri pouku predstavlja zamenjavo (uporaba tehnologije brez dodane vrednosti), nadgradnjo (učinkovitejša izvedba dejavnosti s pomočjo tehnologije), preoblikovanje (spremenjena dejavnost zaradi rabe tehnologije, možnost uresničitve višjih, kompleksnejših ciljev) ali nov pristop (tehnologija omogoča izvedbo aktivnosti in doseganje ciljev, ki jih brez njene uporabe ne bi mogli doseči). Nadalje piše (prav tam), da opisani model omogoča doseganje učnih dosežkov na višjih in nižjih taksonomskih ravneh (skladno z Bloomovo taksonomijo) in da se je izkazal kot didaktično naraven, saj se izvaja spontano in intuitivno. Za uspešno integracijo digitalnih tehnologij v pouk morajo biti z digitalnimi kompetencami opolnomočeni tudi učitelji, da lastno znanje, veščine in kompetence z digitalnega področja

prenesejo v prakso. Učitelji morajo biti digitalno kompetentni na vsaj treh ravneh, da bi digitalne kompetence lahko razvijali pri učencih: na osebni, strokovni in pedagoški ravni. Učitelji morajo med spletnimi vsebinami in aplikacijami, ki so na voljo v številnih oblikah (spletni brskalniki in iskalniki, družbeni mediji, spletne učilnice, zvočni in videoposnetki, komunikacijska orodja, mobilne aplikacije, spletne strani itd.), skrbno izbrati in načrtovati njihovo smiselno vključitev v pouk, skladno s cilji pouka, predznanjem, interesi in tehnološko opremljenostjo učencev. Znati morajo izkoristiti prednosti digitalnih tehnologij, da bi svoj pouk naredili še boljši in bi učenci postali dejavnejši, kar pa vpliva tudi na izobraževalni proces. (Bregač 2023, str. 132)

3 Uporaba IKT pri urah KIZ-a v šolski knjižnici

Ustaljeni načini poučevanja in predajanja znanja se nenehno spreminjajo tudi v šolski knjižnici. Knjižničar kot informacijski strokovnjak in podajalec znanja mora nenehno iskati nove načine za učinkovito uresničevanje poslanstva šolske knjižnice. Tudi v Smernicah za šolske knjižnice (2015), ki jih pripravlja Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov (IFLA), je na str. 15 zapisano, da spremembe na področju digitalne in mobilne tehnologije so ali bodo kmalu po vsem svetu vplivale na storitve in programe šolske knjižnice in hkrati povečale potrebo po poučevanju načel digitalnega državljanstva.

Za lažje razumevanje bomo najprej na kratko opredelili poslanstvo šolske knjižnice, nato pa predstavili še kroskurikularni izobraževalni program KIZ.

3.1 Šolska knjižnica

S pojmom šolska knjižnica opredeljujemo vse knjižnice, ki so del šolskega sistema v Sloveniji. Govorimo torej o knjižnicah, ki delujejo v osnovnih in srednjih šolah, zavodih za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, glasbenih šolah in dijaških domovih ter domovih učencev. (IFLA – Smernice za šolske knjižnice 2015, str. 72). Šolske knjižnice so po vsem svetu učna okolja, ki zagotavljajo (tako fizični kot digitalni) prostor, dostop do virov ter dostop do dejavnosti in storitev za spodbujanje in podporo učenja učencev, učiteljev in skupnosti. (prav tam, str. 17) Šolske knjižnice naj bi se posvečale naslednjim temeljnim dejavnostim: spodbujanju pismenosti in branja; razvijanju medijske in informacijske pismenosti (npr. informacijska pismenost, informacijske veščine, informacijske kompetence, informacijska spretnost, medijska pismenost, transpismenost); raziskovalnemu učenju (npr. problemsko učenje, kritično razmišljanje); integraciji tehnologije v pouk; strokovnemu razvoju učiteljev in spoštovanju raznolike literature in kultur. (prav tam, str. 9)

3.2 Knjižnično informacijsko znanje

To je splošno znanje o informacijskih virih, njihovi izbiri in uporabi za določene namene. KIZ pri doseganju ciljev uporablja značilnosti informacij s posameznih predmetnih področij. Zajema vse elemente informacijske pismenosti in poudarja uporabo knjižnice in z njeno pomočjo dosegljivih informacijskih virov, posredovanih tudi s sodobno računalniško in komunikacijsko tehnologijo (internet, aplikacije za pametne naprave, izobraževalne portale idr.), za razreševanje problemov različnih vsebin in zahtevnosti. Tako poleg ključnih kompetenc šolska knjižnica v kurikulumu s programom KIZ dijakom razvija kompetence na treh ključnih področjih: branje, informacijska pismenost in učenje. (Kurikul KIZ 2008, str. 8) Cilji s predlaganimi vsebinami opredeljujejo raven informacijske pismenosti, ki naj bi ga obvladal vsak prebivalec za vstop v svet informacij, in možnosti za njeno razvijanje. Informacijsko pismeni učenci se lahko kompetentno in samostojno učijo, zavedajo se svojih potreb po informacijah in aktivno sodelujejo v svetu idej. Izkazujejo zaupanje v lastne sposobnosti reševanja problemov in vedo, kako najti ustrezne in zanesljive informacije. Znajo upravljati tehnološka orodja za dostop do informacij in posredovati, kar so se naučili. Lahko sproščeno delujejo v situacijah, ko je odgovorov več ali ko ni odgovora. Imajo visoke standarde glede svojega dela in ustvarjajo kakovostne izdelke. Informacijsko pismeni učenci

so fleksibilni, sposobni so se prilagoditi spremembam in lahko delujejo samostojno ali v skupinah (IFLA – Smernice za šolske knjižnice, str. 8)

3.3 Primer izvedbe KIZ-a z uporabo IKT

V skladu s cilji kurikula ure KIZ-a izvajam v vseh štirih letih izobraževanja v obliki samostojnih ur ter z medpredmetnim povezovanjem z drugimi profesorji. V septembru in oktobru imajo vsi dijaki 1. letnika ure KIZ-a v šolski knjižnici – vsak oddelek po 4 ure. Pripravam na izvedbo vsako novo šolsko leto posvetim veliko časa in iščem nove, inovativne ter zanimive oblike in metode dela, ki bi mi pomagale pri uresničevanju ciljev in bi bile za dijake uporabne in jih navajale na samostojno pridobivanje znanja in sodelovanje v učnem procesu. Pri predajanju znanja dijakom so mi digitalne tehnologije v veliko pomoč in jih rada vključujem v pouk. Ob nenehnem razvijanju novih aplikacij in nadgradnji obstoječih, učinkovitejših poti do informacij se mora ves čas izpopolnjevati tudi šolski knjižničar in sam preizkušati in uporabljati digitalno tehnologijo. To pri svojem delu ugotavljam vsako leto znova. Ves čas moraš biti aktiven raziskovalec in uporabnik digitalnih tehnologij tako službeno kot zasebno, in biti ves čas na tekočem z novostmi.

Za izvedbo KIZ-a si pripravim digitalne prosojnice, za demonstracijo uporabim posnetke na kanalu YouTube in spletne strani, za dijake pripravim tudi delovne liste, ki jih aktivno rešujejo s pomočjo svojih pametnih telefonov. Po uvodni predstavitvi poslanstva šolske knjižnice, knjižničnega prostora, razvrstitvi knjižničnega gradiva po sistemu UDK, platforme Cobiss, ki združuje slovenske knjižnice, dijakom predstavim tudi uporabne aplikacije v povezavi s knjižnicami, ki si jih lahko naložijo na pametne naprave. To so mCobiss, e-knjižnici Biblos in sBiblos (tu najdejo veliko e-knjig za domače branje), aplikacija Audibook, ki jim omogoča poslušanje zvočnih knjig. Predstavim jim izobraževalne prostodostopne zbirke, kot sta Digitalna knjižnica Slovenije – dLIB in Evropska digitalna knjižnica Europeana, ter portala Kamra in Dobre knjige. Kot člani (splošne) Osrednje knjižnice Celje (OKC) lahko dijaki s svojo člansko številko uporabljajo njihove podatkovne zbirke z dostopom na daljavo (EBSO Host, PressReader idr.). Tudi te jim na kratko predstavim pri urah KIZ-a.

Pri tem so dijaki ves čas aktivni in sodelujejo z vprašanji ter na ta način sooblikujejo učni proces. Opozorim jih tudi, da so pozorni na kritično vrednotenje vsebin, ki jih kadarkoli iščejo na spletu, da splet uporabljajo varno in da se zavedajo pomena zaščite intelektualne lastnine s citiranjem in navajanjem virov (temu se posvečamo v naslednjih urah KIZ-a).

Sledi aktivno in samostojno delo dijakov s pomočjo nalog z delovnega lista. Tega dobijo v tiskani obliki, da lahko odgovore tudi zapišejo in imajo vse potrebne informacije zbrane na enem mestu. Naloge so zastavljene tako, da jih usmerjajo k t. i. učenju z raziskovanjem. (Učenje z raziskovanjem je proces, ki temelji na samostojnem pridobivanju novih informacij oz. usvajanju novega znanja. Ko je učenec pri delu samostojen, dela v paru ali skupini, ima več možnosti za dejavno sodelovanje pri pouku. Znanje, ki ga pridobi z lastnim raziskovanjem, je dolgoročneje, hkrati pa spodbuja razvoj spretnosti, nujnih za reševanje življenjskih izzivov.) (Bregač 2023, str. 134)) Z nalogami želim uresničiti cilj, da znajo kot člani knjižnice uporabljati predstavljene aplikacije, na portalih poiskati ustrezne informacije, se naučiti dostopati in uporabljati različne strokovne baze podatkov za šolsko delo, kot tudi uporabne baze za uporabo v prostem času. Dijaki iščejo gradivo po različnih tiskanih in digitalnih virih. Te morajo najprej znati poiskati v katalogu Cobiss in si pri tem pomagati s signaturo, na osnovi katere bodo gradivo znali poiskati na ustrezni polici v knjižnici. Hkrati so naloge tudi utrjevanje pridobljenega znanja, saj teoretično znanje, ki so ga najprej poslušali in spremljali na digitalnih napravah, s katerimi sem demonstrirala nova znanja, lahko sami aktivno preizkusijo v praksi.

Za izvedbo morajo biti izpolnjeni tehnični pogoji: dijaki kot učni pripomoček za učenje uporabljajo pametne telefone in delovne liste. Tudi knjižničar za dodatno ponazoritev uporablja pametni telefon.

Prva naloga od njih zahteva, da v šolski knjižnici aktivirajo svoj uporabniški račun v Cobissu, in sicer za šolsko knjižnico ter OKC, katere člani postanejo ob vpisu na šolo. Z njimi že vrsto let dobro sodelujemo tudi v projektu Rastem s knjigo Javne agencije RS za knjigo, skupaj pa smo že pred leti uvedli novost, da je dijaška izkaznica, ki jo prejmejo v septembru, hkrati še članska izkaznica za obe knjižnici. Na dan KIZ-a dijakom na e-poštni naslov pošljem povezavo za vpis v storitev Moja knjižnica. Z nastavitvijo gesla aktivirajo svoj uporabniški profil Moj profil COBISS (Moja knjižnica). Storitve Moja knjižnica uporabnikom omogoča pregled izposojenega gradiva, podaljšanje roka izposoje, preklic rezervacij, uporabo Moje police, pregled zgodovine izposoj, e-obveščanje ... Opažam, da jih vsaj tretjina prvošolcev to možnost že uporablja, kar nekaj pa jih je, ki se s tem srečajo prvič.

Med reševanjem nalog sem jim ves čas na voljo in spremljam njihovo delo. Opažam, da raje delajo v skupinah kot individualno, in pri tem jim pustim možnost izbire. Četudi velja, da so dijaki večji uporabe pametnih telefonov, opažam, da imajo nekateri še vedno težave pri tem, da površno preberejo, kaj naloga od njih zahteva. Na to jih opozorim in z dijakom, ki ni znal rešiti naloge, individualno skupaj še enkrat prebereva navodilo. To je tudi učna priložnost, da ozavestijo, da morajo pozorno brati, da bodo prišli do odgovorov oziroma jih znali poiskati.

Na koncu rešitve nalog skupaj preverimo, tako da jim dam možnost, da sami povedo rešitve, ali pa poročevalca določim sama. Dijaki pred sošolci praktično in nazorno demonstrirajo tudi uporabo aplikacij oziroma poiščejo gradivo na polici, s tem pa skupaj še dodatno utrdijo znanje.

Na ta način smo uresničili Kurikulu KIZ opredeljeni cilj (razvijanje informacijske in medijske spretnosti učencev, da v vedno bolj spreminjajočem se svetu, v katerem živijo in se učijo, informacije najdejo ter jih uporabljajo odgovorno in etično). Kot knjižničarki pa mi največ pomeni, da dijaki ta znanja in veščine s pridom uporabljajo v praksi, da sami v Moji knjižnici rezervirajo in podaljšajo gradivo v obeh knjižnicah, da znajo v Cobissu sami poiskati gradivo na želeno temo in ga tudi najti v katerikoli knjižnici. Vedno sem jim na voljo za pomoč in z veseljem z njimi sodelujem pri iskanju različnih virov in literature, ki jih potrebujejo za seminarske in maturitetne naloge, ter v pomoč pri citiranju ter navajanju virov in literature.

Zaključek

V hitro spreminjajoči se družbi je digitalna kompetenca postala nujnost na vseh področjih življenja in sinonim za napredek – tudi v šolah. Digitalizacija v šolskem prostoru prinaša dobre in slabe strani. Učenci lahko z uporabo sodobnih IKT pri pouku zagotovo pridobijo ustrezne veščine, ki jim dajejo samozavest pri reševanju življenjskih izzivov digitalnega sveta. Strinjam se s strokovnjaki, ki raziskujejo omenjeno področje, da jo je smiselno vključevati v pouk tam, kjer lahko učitelj do zastavljenega cilja s pomočjo digitalnih orodij pride učinkoviteje in je usmerjena v učenje z raziskovanjem. Seveda pa mora učitelj skrbno premisliti o smotrni uporabi tehnologije in z njo previdno ravnati. Orodja IKT lahko v veliki meri popestrijo pouk, zagotovo pa ne morejo nadomestiti učiteljeve vloge v razredu. Učitelj je še vedno, tisti, ki s človeškim stikom, spoštljivim odnosom do dijakov, z empatijo in s strokovnim znanjem motivira za učenje ter skrbi za sodelovalno in spodbudno učno okolje, s tem pa se v razredu ustvari prijetna in kreativna klima, ki dijakom daje občutek varnosti. Tega pa ne zmore nobena še tako napredna digitalna tehnologija.

Literatura

Bregač, Š. 2023. Uporaba digitalne tehnologije pri pouku slovenščine. V: Digitalna tehnologija pouk razvija. Zbornik prispevkov, ur. Inge Breznik. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 129–147. Dostopno na: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/03/Digitalna_tehnologija_pouk_razvija.pdf

Breznik, I. 2023. Raba digitalne tehnologije pri pouku glasbe na daljavo. V: Digitalna tehnologija pouk razvija. Zbornik prispevkov, ur. Inge Breznik. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 22–36. Dostopno na: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/03/Digitalna_tehnologija_pouk_razvija.pdf

Digitalne kompetence so ključna veščina 21. stoletja! 2020. Zavod Nefiks. Pridobljeno 24. 7. 2023 z: <http://>

www.talentiran.si/index.php?option=com_content&view=article&id=2845&catid=150&Itemid=648
Digitalna vključenost. RS: Portal GOV. Pridobljeno 23. 7. 2023 z: <https://www.gov.si/teme/digitalna-vkljucenost/>
IFLA – Smernice za šolske knjižnice. 2015. Dostopno na: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines-sl.pdf>
Krašna, P., Patty M., Lopert N., in Kocjančič N. 2023. Digitalno okolje in likovna umetnost v šoli. V: Digitalna tehnologija pouk razvija. Zbornik prispevkov, ur. Inge Breznik. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 6–21. Dostopno na: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/03/Digitalna_tehnologija_pouk_razvija.pdf
Kurikul. Knjižnično informacijsko znanje. 2008. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
Lipovec, A., Krašna, M., in Pesek I. 2019. Izzivi in dileme osmišljene uporabe IKT pri pouku. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. Dostopno na: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/402>

ČUSTVENO OPISMENJEVANJE KOT NUJA IZOBRAŽEVANJA V PRIHODNOSTI

Povzetek: Šola ni samo izobraževalna ustanova, temveč tudi vzgojna, kar se v zadnjem času čedalje pogosteje ugotavlja tudi v medijih, ki poročajo o posamičnih primerih, ko so osnovnošolci zakrivali množične umore. Mediji se sprašujejo, kdo je zatajil: šola ali starši. Če pogledamo s snovjo čedalje bolj natrpane učne načrte osnovnega izobraževanja, lahko ugotovimo, da je čustvena pismenost veščina, ki jo v šoli pogosto zanemarjamo. Prav čustvena pismenost pa nam lahko zelo olajša delovanje na vseh področjih življenja, pravzaprav lahko življenje celo ohrani. V prispevku predstavljamo temelje čustvene pismenosti in predstavimo načine dela, s katerimi smo pri otrocih izboljšali čustveno pismenost: pogovor skozi opazovanje narave, socialne igre in branje zgodbe. Naštete dejavnosti, s katerimi smo razvijali čustveno pismenost, so olajšale stanje, ko je učenki iz socialno šibkega okolja brez domače podpore grozilo, da bo zaradi negativne ocene iz matematike ponavljala razred. Sošolke in en sošolec so ji ponudili pomoč. Z mojo pomočjo smo naredili seznam, kdaj bo kdo učenki/sošolki nudil učno pomoč. Učenci so se tako zelo angažirali, da je učenka popravila negativno oceno. S tem so se izkazali kot čustveno pismeni, saj so bili sposobni prepoznavanja, razumevanja ter ustreznega izražanja čustev.

Ključne besede: čustveno opismenjevanje, čustvena pismenost, izobraževanje v prihodnosti prepoznavanje čustev, socialne igre

EMOTIONAL LITERACY AS AN EDUCATIONAL NECESSITY FOR THE FUTURE

Abstract: Schools are not only educational institutions, but also educational institutions, as has been increasingly noted in the media recently, with reports of isolated cases of mass murders committed by primary school pupils. The media are asking who has failed: the school or the parents. If we look at the increasingly content-laden curricula of primary education, we can see that emotional literacy is a skill that is often neglected at school. But emotional literacy can make it much easier to function in all areas of life, indeed, it can even sustain life. In this paper, we present the foundations of emotional literacy and the ways in which we have worked to improve children's emotional literacy: talking through observing nature, social games and reading a story. These activities to develop emotional literacy alleviated a situation where a pupil from a socially disadvantaged background was at risk of repeating a grade in mathematics because of a negative grade, without any support at home. Her classmates and one classmate offered to help her. With my help, we made a list of when someone would offer her help. The students were so involved that the student corrected her negative mark. This showed that they were emotionally literate as they were able to recognise, understand and express their emotions appropriately.

Keywords: Emotional literacy, emotional literacy, emotion recognition, future education, social games

1 Uvod

Pokol tu, pokol tam – črna kronika je polna člankov o tem, koliko je mrtvih po strelskem pohodu osnovnošolca. Primeri se vrstijo. Čeprav se je to dogajalo v tujini, se tudi slovenski mediji sprašujejo, kdo je kriv za nastalo stanje. Znanе televizijske postaje gostijo različne strokovnjake – s področja šolstva, psihologije, zdravnike ipd. –, ki soočajo svoja mnenja. Dejstvo pa ostaja, učni načrti so čedalje bolj polni, šola je storilnostno naravnana, čeprav je po definiciji vzgojno-izobraževalna ustanova. To pomeni, da bi morala ne le izobraževati, temveč tudi vzgajati. Na področje vzgoje zagotovo sodi čustvena pismenost, ki jo Steiner (2003 v Karajić 2018) opredeli kot veščino prepoznavanja čustev pri sebi in drugih, zaznavanja moči prepoznanih čustev in razumevanja vzrokov, ki čustva sprožajo. Avtor dodaja, da čustvena pismenost pozitivno vpliva na socialne odnose (prav tam).

2 Čustvena pismenost

Čustva imajo v posameznikovem življenju nasploh in tudi na vseh področjih družbenega življenja zelo velik pomen. Samega sebe in tudi sočloveka lahko razumemo le, če dojamemo svoja čustva. Danes čustvom pripisujemo pomemben pomen za vsakodnevno življenje lju-

di. Zavedanje pomembnosti čustev in posodabljanje njihovega razumevanja sta pripeljala do nastanka novih pojmov, kot sta čustvena pismenost in čustvena inteligentnost. (Milivojević 2008 v Miko Zorman 2015)

Čustvena pismenost je »abeceda, slovnica in besedišče našega čustvenega življenja« (Geel. org 2014 v Miko Zorman 2015). »Je temelj naše relativne zmožnosti doživljanja in obvladovanja čustev (Panju 2010 v Miko Zorman 2015).

Izraz čustvena pismenost lahko nadomestimo z izrazom čustvene sposobnosti. Ta izraz označuje človekove spretnosti in lastnosti pri obvladovanju in zavedanju sebe, empatiji, nadzoru impulzov, poslušanju drugih, sprejemanju odločitev (Schilling 2000 v Miko Zorman 2015). Čustvena pismenost se začne takrat, ko je posameznik sposoben imenovati tisto, kar doživlja (Milivojević 2009 v Miko Zorman 2015). Čustveno pismeni ljudje imajo naslednje značilnosti: sposobni so prepoznavanja, razumevanja ter ustreznega izražanja čustev (Feel. org 2014 v Miko Zorman 2015).

Čustveno zavedanje ali čustvena pismenost ima več ravni. Vse zahtevajo, da je oseba sposobna prepoznati tako svoja čustva kot čustva drugih ljudi, ugotoviti kontekst in prepoznati način pripisovanja pomena določenemu dogajanju. (Miko Zorman 2015)

3 Dejavnosti za razvijanje čustvene pismenosti

Miko Zorman (2015) piše, da se otroci čustvene pismenosti učijo od vseh oseb iz svojega ožjega in širšega življenjskega okolja. Najpomembnejši učitelji so vsekakor starši, ob vstopu v vrtec dobi zelo pomembno vlogo vzgojni tim. Dejavnosti, ki krepijo in razvijajo čustveno pismenost otrok, so v vrtcu:

- pripovedovanje, branje, poslušanje zgodb;
- igranje iger (socialnih, družabnih ...);
- likovno ustvarjanje in ogled likovnih del;
- poslušanje in izvajanje glasbe;
- izvajanje in ogled gledaliških ter lutkovnih predstav;
- opazovanje okolja, narave.

Naštete dejavnosti sem tudi sama izvajala v prvi triadi osnovne šole, najpogosteje sem pripovedovala oziroma brala različne zgodbe, organizirala sem igranje različnih socialnih iger in opazovanje okolja. Naštete dejavnosti bom v nadaljevanju podrobneje opisala.

3.1 Opazovanje okolja

Z učenci se večkrat odpravimo na sprehod v naravo. Pogosto se nam zgodi, da naletimo na mrtvo žival. Ta trenutek izrabim za pogovor o smrti. Pred leti se mi je namreč zgodilo, da sem imela v razredu učenca, ki mu je oče umrl. V nekem prepiru je dečkov sošolec izrekel: »Kaj boš ti pametoval, ki še očeta nimaš?« To je pri učencu – žrtvi povzročilo veliko stisko. Kadar srečamo mrtvo žival, želim zato delovati preventivno in otroke vprašam:

- Kaj se je zgodilo z mladički, če jih je ta žival imela?
- Kako so se po njihovem mnenju počutili, ko se mama/oče ni vrnila v gnezdo?
- Kako bi lahko oni pomagali ptičkom brez mame?

Vprašanja se vrstijo tudi s strani otrok.

3.2 Socialne igre povezovanja

Socialne igre povezovanja, ki jih navajam v nadaljevanju, so prirejene po Prgić (2020). Ker so zelo prirejene in predelane, imajo tudi drugačna imena.

3.2.1 Nama je skupno

Pri tej igri učence razdelim v skupine po šest. Nato morajo najti čim več lastnosti, ki jih imata po dva v skupini:

- npr. prihajata iz iste ulice,
- oba bivata v bloku,
- oba imata na sebi kavbojke,
- obema se ime začne na isto črko,

- obema se priimek konča na isto črko ...

Zmaga skupina, ki ima na listu navedenih čim več parov s skupnimi lastnostmi.

3.2.2 Kaj lahko s tem storim na samotnem otoku

Učenci, razdeljeni v skupine, dobijo nekaj predmetov, ki jih naključno izžrebajo v vreči: samolepilni lističi, frnikola, vrvica, lepilo, prazna konzerva ipd. Nabor predmetov je različen, po možnosti so predmeti različnih barv. Vsaka skupina nato pa napiše, kaj lahko s posameznim predmetom naredi na samotnem otoku. Učenci podajo zanimive ideje; npr. frnikolo uporabijo za masažo stopal, vrvico za spenjanje las, z lepilom lovijo mrčes ipd. Zmaga skupina, ki ima čim več inovativnih idej.

3.2.3 Stolp iz koledarja

Pri tej dejavnosti učence razdelim v več skupin. Uporabim naključno delitev (npr. učencem razdelim bombone z ovitki različnih barv; nato se po barvah ovitkov razdelijo v skupine), saj želim doseči, da se povežejo tudi učenci, ki se sicer ne družijo pogosto. Nato učencem razdelim liste starega koledarja. Vsak dobi tri enako velike liste in škarje. Nato je naloga skupine, da brez lepila sestavijo čim višji stolp. Zmaga skupina, katere stolp je najvišji in trden (se ne podre takoj).

3.2.4 Samo pozitivno

Ta dejavnost poteka v telovadnici. Učence razdelim v dve skupini. Nato jim podam navodila: na sredini telovadnice sta na tleh dva velika plakata. Poleg njiju so še barvni flomastri. Učenci morajo v treh minutah na plakat napisati čim več pozitivnih stvari, a hkrati lahko v vsaki skupini piše samo en učenec hkrati. Učenec lahko začne teči k plakatu šele, ko se ga dotakne učenec, ki je zadnji napisal besedo. Zmaga skupina, ki ima na plakatu napisanih čim več pozitivnih besed.

3.2.5 Koš dobrega o meni/tebi

Ta igra poteka na košarkarskem igrišču. V skupini učenec teče in meče na koš. Če zadene koš, mora povedati eno pozitivno stvar o sebi. Če ne zadene, potem pokaže na poljubnega učenca, ki mora povedati eno pozitivno stvar o učencu, ki žoge ni zadel. S to dejavnostjo želim doseči, da učenci spoznajo, da četudi niso zadeli koša, imajo še vedno pozitivne lastnosti.

3.3 Branje pravljice/ogled videoposnetka pravljice Lev v srcu

Čustveno pismenost razvijam tudi z branjem pravljic/ogledom videoposnetka pravljice. Ena izmed pravljic, ki je med učenci prve triade zelo priljubljena, ima pa tudi zelo pomenljivo vsebino, je Lev v srcu (Bright 2018). Ta pravljica govori o tem, kako se je med miško in levom stkalo tako močno prijateljstvo, da sta postala neločljiva. Kot uvodno motivacijo uporabim fotografiji miške in leva. Učence vprašam, ali menijo, da sta miška in lev lahko prijatelja. Učenci običajno podajo različne odgovore, s katerimi želijo povedati, da ne moreta biti prijatelja zaradi svoje velikosti. Po branju pravljice običajno mnenje spremenijo. Takrat jih vprašam, kako pa bi se obnašal lev, če bi se njega miška bala – ali bi rekel miški, naj se ga ne boji, ali pa bi jo še bolj strašil. Učence vprašam, ali menijo, da se je miška takrat, ko je ugotovila, da se je lev boji, odzvala tako sočutno zato, ker se je tudi sama bala leva in je vedela, kakšni so občutki, ko se koga bojiš. Z učenci se nato pogovarjam o tem, ali se oni koga bojijo in zakaj (če so odgovorili z da). Vprašam jih, kako lahko pomagamo nekemu, ki se nečesa boji.

4 Primer dobre prakse (pomoč sošolcev učenki z negativno oceno)

Opravljene dejavnosti povezovanja in razvijanja čustvene pismenosti so pokazale sadove, ko je učenki konec prve triade grozilo ponavljanje razreda zaradi nedoseganja minimalnih standardov pri matematiki. Učenke in en učenec so svojo sošolko tolažili, nato pa sem jih vprašala, kako bi lahko deklici pomagali, da bi tudi ona dosegla minimalne standarde znanja.

Učenci so se odločili, da ji bo vsak dan eden izmed njih po pouku nudil pomoč pri učenju. Skupaj smo naredili načrt in vanj tudi zapisali, katero snov bo kateri izmed učencev ponavljal z deklico. Tako se je med učenci stkala posebna vez, prepoznali so tudi stisko sošolke, se vživeli v njo in ji pomagali v težavah. S tem so pokazali svojo čustveno pismenost.

Zaključek

Ob spoprijemanju z različnimi težavami lahko ljudje doživljajo različna čustva. Njihovi odzivi so lahko pretirani, lahko se pojavijo ob nepravem času ali pa ne ustrezajo pričakovanjem, ki jih ima okolica (Milivojević 2009 v Miko Zorman 2015). Morda prav zato sodobno družbo težijo številni problemi, med katerimi je zadnje čase zelo pogosto nasilje. Čustvena pismenost pomaga odpraviti te težave (Feel.org 2014 v Miko Zorman 2015). Milivojević (2009 v Miko Zorman 2015) pravi, da veliko notranjih in medosebnih konfliktov nastane, ker ljudje napačno razumejo čustva – svoja ali drugih ljudi – ali pa čustev sploh ne prepoznajo. »Ti ljudje so čustveno nepismeni oziroma je njihova čustvena pismenost na izjemno nizki ravni« (Milivojević 2009 v Miko Zorman 2015). Človek, ki ima razvito čustveno senzibilnost – to pomeni, da je sposoben zavestno opazovati, ozaveščati ter razumeti svoja čustva in uravnati svoje odzive – ima pred ljudmi, ki so čustveno nepismeni, veliko prednost (Miko Zorman 2015). Vzgoja in izobraževanje sta zagotovo neločljivo povezana. Tako učitelj ne more reči: sedaj, ko razlagam snov, učim, vzgajal bom pri razredni uri. S tem, ko pri učencih razvijamo čustveno pismenost, vplivamo tudi na njihovo usvajanje snovi. Različna čustvena stanja učencev in učiteljev namreč pomembno vplivajo na učni proces. Čustveno večji učenec bo lažje soustvarjal pozitivno ozračje v medosebnih odnosih, lažje se bo soočal z učnimi izzivi, njegova motivacija bo bolj jasna in v medvrstniškem socialnem prostoru bo lahko pozitiven model za učenje (Karajić 2018). To se je izkazalo tudi v mojem primeru.

Literatura

Bright, R. (2018). Lev v srcu. Morfemplus.

Karajić, E. (2018). Čuječnost in čustvena pismenost v osnovni šoli – prednosti in pasti. Učiteljev Glas, 5(2), 26–31. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-2N4U8D4P>

Miko Zorman, M. (2015). Primernost slikanic za čustveno opismenjevanje predšolskih otrok: diplomsko delo. Dostopno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/id/eprint/2948>.

Prgić, J. (2020). Najboljše timske igre za vsako skupino. Svetovalno-izobraževalni center MI.

RAZBIJANJE PREDSDOKOV DO UČENCEV S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI MOTNJAMI V ŠIRŠEM SOCIALNEM OKOLJU

Povzetek: Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami se v širšem socialnem okolju srečujejo s predsodki s strani vrstnikov, učiteljev, staršev in krajanov. Pomembno je, da jih z različnimi aktivnostmi vključujemo v okolje in dejavnosti, ki se odvijajo v okolici šole, kjer se izražajo. S prodajnimi razstavami, dobrodelnimi stojnicami, sodelovanjem na prireditvah, obiskih tekem in s povezovanjem z večinskimi šolami, lahko korenito pripomoremo k zmanjševanju predsodkov. Okolica ob tem spozna, da so njihove težave obvladljive, da se zmorejo prilagajati in v družbi lahko uspešno funkcionirajo, če je njihovo vedenje vodeno in učenci gojijo zaupanje v učitelja, ki jih usmerja in vanje zaupa. V oddelku osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom, v katerega so vključeni učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, sem se intenzivno ukvarjala z njihovim vključevanjem v širšo socialno skupnost. Pri tem sem se osredotočala na njihova močna področja, s katerimi so se lahko izkazali in dobili pozitivno potrditev okolice o njihovem obnašanju.

Ključne besede: učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, predsodki, socialno okolje

BREAKING DOWN PREJUDICE AGAINST PUPILS WITH EMOTIONAL AND BEHAVIOURAL DISORDERS IN THE WIDER SOCIAL ENVIRONMENT

Abstract: Students with emotional and behavioural disorders face prejudice in the wider social environment from peers, teachers, parents and local residents. It is important to involve them in the environment and activities around their school through various activities. Through sales displays, charity stalls, participation in events, visits to matches and links with mainstream schools, we can make a radical contribution to reducing prejudice. The community realises that their difficulties are manageable, that they can adapt and can function successfully in society if their behaviour is managed and they have confidence in a teacher who guides and trusts them. In a lower-standard primary school department with pupils with emotional and behavioural disorders, I have worked extensively on their integration into the wider social community. In doing so, I focused on their areas of strength, which they were able to demonstrate and get positive affirmation from those around them about their behaviour.

Keywords: students with emotional and behavioural disorders, prejudice, social environment

Uvod

V definiciji je (Žagar, 2012 po Dice, 1993) izraz čustvena in vedenjska motnja opredeljen kot nezmožnost, ki jo označujejo s čustvenimi in vedenjskimi odzivi, ki so tako drugačni od starostnih, kulturnih in etničnih norm, da neugodno vplivajo na učne dosežke (šolske, socialne, poklicne in osebne spretnosti). Takšna oblika nezmožnosti:

- je več kot le začasen, pričakovan odziv na obremenilne razmere v okolju;
- praviloma se pojavlja vsaj v dveh različnih okoliščinah, med katerimi je vsaj ena povezana s šolo;
- tradicionalni vzgojni ukrepi v šoli niso učinkoviti ali zadostni.

Avtorji čustvene in vedenjske motnje opredeljujejo kot širok spekter, ki sega od socialne neprilagojenosti do nenormalnih čustvenih odzivov, so mnogovrstne ter se pojavljajo v različnih oblikah in težavnostnih stopnjah. Izražajo se bodisi kot pasivno/umaknjeno vedenje ali pa kot agresivno/impulzivno vedenje. Te težave so praviloma nastajale dolgo časa ali pa so posledica nenavadnih hudih izgub ali pritiskov. V mnogih primerih se izražajo skupaj z učnimi težavami (Žagar, 2012 po Kobolt in Rapuš, 2009).

V osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom so vključeni tudi učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki jih vrstniki ne sprejemajo, saj se zaradi svoje motnje vedejo neprimerno. V redni snovni šoli, lahko zaradi pridruženih motenj v duševnem razvoju, ne uspejo slediti zahtevam učnega okolja in ne dosežajo predpisanih standardov znanj.

Ti učenci se vedejo neprimerno v daljšem časovnem obdobju, tako vedenje se vztrajno ponavlja in zaradi tega imajo velike težave s socialno integracijo. Pogosto imajo slabe odnose s svojimi vrstniki, so v stalnih konfliktih s starši in z učitelji, kršijo pravne norme in imajo

težave v čustvovanju. Učenci s čustvenimi motnjami pogosto ostajajo spregledani in se zaradi tega soočajo s še večjimi težavami (Kesič Dimić, 2010).

Tako oklica do njih razvije predsodke, ki so v slovarju slovenskega knjižnega jezika razloženi kot negativen, odklonilen odnos do koga ali česa, neodvisen od izkustva: to je le predsodek; imeti najrazličnejše predsodke; niso bili obremenjeni s predsodki / ekspr. otrešel, znebil se je vseh predsodkov / ideološki, moralni predsodek; zaradi rasnih predsodkov ga je sovražil; iz verskih predsodkov živine ne koljejo / brez predsodkov je govorila o problemih (<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=predsodek>).

Čustvene in vedenjske motnje v širši okolici

Ob usmerjanju učencev s čustvenimi in vedenjskimi težavami v osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom, kjer se izobražujejo učenci z motnjami v duševnem razvoju, je med njimi potrebno vzpostaviti sobivanje, primerno komunikacijo in socialno interakcijo.

Sama sem si zadala cilj, da bi se učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami na naši šoli, počutili sprejete v širšo okolico, ki do njih zaradi neprimerne vedenja, ki je prisoten v njihovem vsakdanjem življenju, goji predsodke. Zaposleni na naši šoli, šoli z nižjim izobrazbenim standardom, še vedno zaznavamo negativen odnos do oseb s posebnimi potrebami, saj se okolica boji, da se bo kdo našel katere od motenj oziroma imajo do nam enakovrednim šolam, odpor.

Pomembno je, da z učenci vzpostavimo odnos, v katerem se čutijo sprejete in se zavedajo, da so »napake« dovoljene, vendar pa z njimi ne smejo posegati v pravice ostalih učencev in posameznikov, s katerimi so v interakciji. Učenci morajo čutiti zaupanje v njih same, v njihove odločitve (za katere morajo nositi posledice) in v njihovo vedenje, saj bodo v varnem okolju, kjer so postavljena pravila in meje, lahko razvijali svoja močna področja, krepili socialne veščine, komunikacijo in pozitivno naravnost do vrstnikov.

Za vključevanje učencev v širšo socialno skupnost smo organizirali dobrodelne stojnice, ki smo jih ob praznikih (materinski dan, velika noč, božič, valentinovo,...) postavili v okolici šole, v bližnjem nakupovalnem središču in na osrednji mestni tržnici. Za pripravo dobrodelne stojnice so v šoli sodelovali pri izdelavi in šivanju naglavnih trakov in kap, pekli so piškote, pripravili butarice, in adventne venčke, naravno kozmetiko (mila, mazila, kreme), presenečenja v kozarcu in izdelovali lesene didaktične igrače... Sodelovanje in komunikacija z meščani je učencem predstavljala največji izziv, saj so morali pokazati svojo odgovornost do šole in učiteljev, ki so jim zaupali in jih spodbujali, da so svojo vlogo predstavnika šole, zelo dobro izpeljali. Mimoidoči, ki jih niso poznali zaradi njihove motnje ali šole, ki jo obiskujejo, so se sproščeno pogovorili z njimi, jim namenili prijazen pozdrav in nasmeh ter vzpostavili kratko socialno interakcijo, s pomočjo katere so učenci dobili potrditev, da delajo prav in s primernim pozitivnim pristopom do okolice lahko v družbi uspešno funkcionirajo. Zaradi stigmatizacije šole z nižjim izobrazbenim standardom smo se odločili, da učence naše šole povežemo z učenci rednih osnovnih šol v naši okolici in izven nje. Cilj je bil, da jih vrstniki sprejmejo take kot so, z njihovimi močnimi in šibkimi področji in posebnostmi, ki jih delajo edinstvene. Organizirali smo delavnice, ki so obsegale športne aktivnosti, vzdržljivost, komunikacijo, orientacijo, kuhanje, peko, ples in petje. Z vključitvijo v vsaj en mini projekt povezovanja, so učenci dokazali, da zmorejo in lahko z vzgledi spreminjajo svoje vedenje, vsak v svojem tempu in po svojih zmožnostih.

Izrednega pomena za vzpostavitev obvladljivih okoliščin, v katerih se vsi počutijo zaželeni in sprejeti je pomembno, da je predpostavljena dnevna rutina, ki vključuje pravila in njihovo dosledno upoštevanje ter zahteve, ki so načrtovane individualno, za vsakega učenca posebej, saj izhajajo iz različnih socialnih in ekonomskih okolij, imajo različne zgodovine in vloge v družini in okolici.

Za napredek na različnih področjih vedenja, ki se realizira tako v šolskem okolju kot doma, je potrebno redno in aktivno sodelovanje z družino, kar pa je zelo naporno, za vse udeležence v interakciji. Pogosto so premiki v spremembi vedenja minimalni in enaki prijemi ne delu-

jejo večkrat in enako. Potrebna je ogromno prilagajanja, iskanja novih načinov in strategij motiviranja, vključevanja močnih področij in doslednega upoštevanja pravil, da se učenec počuti sprejetega in s tem pozitivno vpliva na spremembe svojega vedenja.

Ljudje osebe s posebnimi potrebami še vedno, prepogosto, sodijo po njihovem zunanjem izgledu in intelektualnih zmožnostih, pri tem pa pozabijo na njihovo srčnost, delavnost, prijaznost, naravnost in toplino, ki jo nesebično delijo s svetom.

Okolica naj osebe s posebnimi potrebami spozna v njihovi pozitivni luči. Komuniciranje šole s širšim okoljem je nujno, da med ostalimi rednimi šolami, naše s prilagojenim programom, sploh (p)ostanejo opažene. Če imajo ljudje o šoli dobro mnenje, je večja verjetnost, da bo šola prepoznana in učenci sprejeti. Na javne prireditve, ki jih pripravijo naši zaposleni in učenci, vsakoletno povabimo učence in strokovne delavce večinskih šol iz naše okolice, starše in vse meščane, ki lahko spoznajo učence s posebnimi potrebami v pozitivni luči. Aktivnosti, ki so vključene v doživljajsko pedagogiko in so organizirane v okviru večdnevnega tabora izven domačega kraja (terme, morje, planina), kjer se od učencev pričakuje samostojnost, skrb zase in za druge, za osebno higieno, samostojno pripravo obrokov in pomivanje posode, primerno komunikacijo in socialno interakcijo z vrstniki, poveča njihovo motivacijo za delo in okrepi samozavest, saj izven svojega domačega okolja uspejo razvijati svoja močna področja in napredujejo v okviru svojih zmožnosti. Za samostojno delovanje potrebujejo vodenje osebe, ki ji zaupajo, točno določena pravila in meje, s katerimi omogočamo sobivanje vsem vključenim.

Kesič Dimiceva v knjigi *Slon pleza na drevo* citira Alberta Einsteina: »Vsak je genij. Ampak, če ocenjujete ribo po tem, ali lahko spleza na drevo, bo le-ta celo življenje živela v prepričanju, da je neumna.«

Zavedati se moramo individualnih razlik in posebnosti med vsemi ljudmi in ob tej predpostavki učencem omogočati raznolike pristope in načine poučevanja, s katerimi bomo zmanjševali čustvene stiske vpletenih, ki niso po meri sodobne šole pač pa iskali nove in drugače poti za doseg zastavljenih ciljev.

Zaključek

Vključevanje oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami v šole s prilagojenim programom mora biti individualno načrtovano, saj odločba s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ni primarno načrtovana in primerna rešitev za te učence, vendar se vedno pogosteje zgodi. Pri tem je pomembno, da učencem postavimo meje in pravila, ki jih dosledno upoštevamo pri izvajanju pedagoškega procesa in jih čim pogosteje vključujemo v širšo okolico šole, da se lahko dokažejo, dvignejo svojo samozavest in napredujejo v okviru individualnih zmožnosti. Zavedati se moramo, da je najlažje iskati napake, zato naj iskanje znanja, razvijanje talentov in močnih področij, ki jih ima vsak izmed nas, postane naš primarni cilj. Upoštevati je potrebno trud, sodelovanje, ideje, zamisli in ustvarjalnost vsakega posameznika in mu dovoliti, da je ravno takšen kot je. Poseben, s posebnimi potrebami.

Literatura

- Kesič Dimic, K. (2015). *Slon Pleza na drevo*. Ljubljana: Buča
- Rutar, D. (2017). *Inkluzija otrok s posebnimi potrebami za družbeno pravičnost*. Kamnik: Cirius Kamnik
- Kesič Dimic, K. (2010). *Vsi učenci so lahko uspešni*. Ljubljana: Rokus Klett
- Mladenović, D. (2018). *Algoritem za uspeh, Nevrolingvistično programiranje*. Žalec: Sledi
- Gašperlin, I. (2016). *Čutim, torej sem!*. Kranj: MIT informacijske rešitve

UČENEC KOT INDIVIDUUM

Povzetek: Vsak učenec je individuum. Učitelj pri svojem delu sledi učnemu načrtu svojega predmeta. Kljub smernicam učnega načrta je prav, da učitelj svoje delo in poslanstvo opravlja v prvi vrsti kot človek. Torej kot oseba, ki zna in zmore priti učencu v stiski naproti, ki skupaj z učencem išče načine in poti, da učenca v stiski sliši in da poskuša skupaj z učencem oblikovati pot in poiskati načine, da bi lahko vsak učenec dosegel cilje na način, kot jih on zmore. Prav je, da učitelj pri svojem delu izhaja iz načela, da pri učencu išče in razvija učenčeva močna področja in skupaj z njim krepí njegova šibka področja.

Ključne besede: učenec, individuum, stiska, močna področja, šibka področja, cilji

THE STUDENT AS AN INDIVIDUAL

Abstract: Every student is an individual. In his work, the teacher follows the curriculum of his subject. Despite the guidelines of the curriculum, it is a teachers right that he performs his work and mission first and foremost as a human being. So as a person who knows and is able to meet a student in need, who together with the student looks for ways and ways to listen to the student in need and who tries to design a path together with the student and find ways so that each student can achieve the goals in a way, as he can. It is right that the teacher in his work starts from the principle that he searches for and develops the student's strong areas and together with him strengthens his weak areas.

Key words: student, individual, adversity, strong areas, weak areas, goals

1 Uvod

V tem prispevku sem uporabljala izraza "dijak" in "učenec". Izraz "dijak" sem uporabljala, kadar sem govorila izrecno o osebi, ki se šola v srednji šoli, medtem ko sem izraz "učenec" uporabljala, ko sem govorila o osebi, ki obiskuje osnovno šolo. Izraz "otrok" oz. "mladostnik" pa sem uporabljala, kadar sem imela v mislih tako učence kot dijake. Vsak dijak je drugačen, poseben in edinstven. Niso vsi enako sposobni, enako motivirani in nimajo enakih ciljev ter pogojev za njihovo doseganje. Vsako leto sprejememo dijake, ki prihajajo iz različnih okolij, z različnimi življenjskimi in učnimi navadami ter z različnimi pogoji za življenje in uspeh. Tudi v družbi mnogi mladostniki ostanejo neopaženi, ne izstopajo. Enako velja za številne dijake, ki ostanejo skriti skozi celotno srednješolsko izobraževanje, saj ne izstopajo s svojimi dejanji in besedami. Mnogi so se s svojimi pomanjkljivostmi ali omejenimi možnostmi naučili živeti in doseči cilje, ki jih lahko dosežejo v določenem trenutku. Ponosni so na svoj uspeh, čeprav vedo, da bi lahko morda kdaj dosegli več ali bolj uspešno opravili kakšno nalogo, vendar v danem trenutku niso imeli priložnosti.

2 Vloga učitelja

Dijak in učenec preživita večino dneva v šolskem okolju. Šola je vzgojno-izobraževalna institucija, kar učitelji pogosto pozabljajo. Naloga učitelja ni samo poučevati in prenašati znanje na otroka, temveč ga tudi vzgajati, usmerjati in mu pomagati skozi življenje. Pogosto slišim stavek, da je otrok nevzgojen in brez manir. Zagotovo se učitelj, ki to izreče, ne moti. Želim si, da bi učitelj, ki se zaveda tega, svoje spoznanje in razmišljanje razvijal, da bi našel rešitve oziroma ideje, kako pomagati otroku, da postane vzgojen in zgleden del družbe.

Razlogi za otrokovo vedenje, ki je drugačno, neprimerno ali izstopajoče, lahko izhajajo iz družine ali pa iz otroka samega. »Vzgoja je načrtna, ker načrtuje vzgojno dejavnost v postopnem procesu, kakor ga narekujejo razvojne posebnosti človeka in družbe, da bi omogočila ustrezen in popolnejši razvoj mladega človeka.« (Lešnik, 1976, str. 67)

Vzgoja se začne v družini, vendar žal vsak starš ne zna ali ne zmore ustrezno vzgajati otroka. Takšen otrok postane otrok družbe ali samorastnik, ki v svojem najbližjem okolju nima podporne mreže, ki bi ga usmerjala, zato potrebuje pomoč nekoga, ki ga bo spodbujal in usmerjal na pravo pot. Včasih otroku že pomaga dejstvo, da ve, da ni sam, da ima nekoga,

ki ga spodbuja, mnenje katerega lahko poišče, nekoga, ki ga bo potolažil in mu stal ob strani. Otroci predstavljajo našo prihodnost. Moje največje zadovoljstvo je, ko vidim otroka srečnega in zadovoljnega, ker je dosegel uspeh in sem mu lahko pri tem pomagala. Včasih pa otroci potrebujejo le poslušalca, oporo ali zaupnika. Podobne potrebe imamo tudi odrasli, ki se pogovarjamo o svojih občutkih, doživljanju in strahovih. Pomirjujoče je vedeti, da nismo sami in da imamo nekoga, ki v nas zaupa, s komer se lahko pogovarjamo. Enake potrebe imajo tudi otroci, s katerimi delamo.

Večkrat sem že dobila vprašanje od otroka, ki sem ga spodbujala in usmerjala k doseganju ciljev: "Ali res mislite, da mi bo uspelo?" Otroci potrebujejo vero in zaupanje vase, saj iz tega izhaja motivacija za delo in želja po uspehu.

Pomagati dijakom, ki se vključijo v srednjo šolo in jih šele spoznavamo, je težje. Pogosto nimamo nobenih informacij o njihovi preteklosti in hitro lahko opazimo, če dijak izstopa na določenem področju, bodisi glede učnega uspeha bodisi glede vedenja. Manjkajo nam informacije iz osnovne šole ali morebitne posebnosti, na katere bi morali biti pozorni. Učenci iz osnovne šole vstopajo v srednjo šolo z že oblikovanimi učnimi in delovnimi navadami, s svojo zgodovino učnega uspeha ter morebitnimi težavami, ki izhajajo iz družine ali širše socialne mreže. V zadnjih nekaj letih sem vse pogosteje pridobivala izkušnje dela s pedagoškimi delavci ali sem se o tem seznanjala preko medijev, ki so poročali o tem, da učitelji težko sprejemajo dijake in razumejo, da imajo lahko tudi dijaki osebne težave ter da so se znašli v neprijetnih položajih, kjer bi jim pomoč učitelja prišla prav. Otroci so lahko pogosto deležni obsojanja iz strani učiteljev ali drugih odraslih, a obsojanje brez dokazov oz. obsojanje brez premisleka, je zagotovo najslabša možna oblika, saj z njo otroku ne pomagamo, temveč mu lahko škodujemo in njihovo situacijo, položaj še poslabšamo.

3 Odnos med učiteljem in učencem

Otrok vstopa v neznano okolje, spoznava nove ljudi in nove učitelje ter se seznanja z novim načinom dela. Prilagajanje na novo okolje je za dijaka lahko zelo stresno. Vsak posameznik, vsak dijak, se različno sooča s stresom. Nekateri se hitro prilagodijo spremembam in novostim, drugi pa za to potrebujejo več časa, pomoči in usmeritve. Dijaki, ki se težje spopadajo s stresom, potrebujejo ob sebi osebo, ki jim je lahko spodbuden in podporni steber. Za dijake ni koristno, če jih učitelji dodatno obremenjujejo s svojim pristopom, odnosom in načini komunikacije v tem obdobju stresa in težav. Pogosto slišim od dijakov, da učitelji v razredu izrečejo nespodbudne in zatirajoče komentarje, kar lahko pri dijakih povzroči neprijetne občutke, občutke nesposobnosti ...

Ljudje pogosto drugim delamo krivico, ko brez utemeljenih dejstev sodimo in svoje sodbe prenašamo naprej k drugim, s čimer poskušamo iskati somišljenike in podpornike naših ugotovitev. Tako se vedemo tudi v naših odnosih s sovrstniki, sodelavci in tudi kot učitelji. Z zgledom bom podkrepila svoje razmišljanje. Učitelj v razredu opazi dijaka, ki je moteč, glasen, nemiren ali se neprimerno vede, prav tako pa lahko opazi dijaka, ki je pri njegovih urah neuspešen, nemotiviran, ne sodeluje ali pa deluje odtujeno ter zaspano. Na podlagi lastnih opazovanj in dinamike v razredu lahko učitelj hitro kategorizira dijake kot uspešne ali neuspešne, všečne ali nevršečne. Neprimeren in nespoštljiv odnos lahko kažeta na iskanje pozornosti in pridobivanje na samopodobi ter moči v razredu. Takšno vedenje zahteva pozornost učitelja, ki mu lahko nameni čas za pogovor, ga opozori in če kljub temu mirno delovno okolje v razredu ni doseženo, sankcionira njegovo vedenje. Včasih je vzgojno ukrepanje celo edina možnost, ki otroku sporoči, da je presegel meje dovoljenega, sproži alarm in ga spodbudi k nadzoru nad svojim vedenjem. Svoje razmišljanje bom podkrepila s primerom. Učitelj opazi, da je dijak zaspal med poukom ali celo večkrat zaspil. Najprej ga okara, da je takšno vedenje nesprejemljivo, saj mora seveda poslušati in sodelovati pri pouku. Učitelj se ob tem lahko počuti užaljenega, saj meni, da dijakovo nesodelovanje in spanje pri pouku izhajata iz tega, da je on kot učitelj dolgočasen, da dijaka ga nič ne zanima ali pa si ustvari razlago, da dijak ni dovolj spal, ker je preživel celo noč na telefonu in družbenih omrežjih

ali pa igral igrice. S svojim razmišljanjem želim spodbuditi učitelje, da zmorejo narediti prvi korak, korak razumevanja otroka, ter jih spodbuditi, da do otroka pristopijo brez obsojanja, z vprašanjem, ki se lahko glasi: "Opazam, da danes (ali že nekaj časa) nisi videti najbolje. Če se kaj dogaja, se lahko o tem pogovoriva." Za postavitev takšnega vprašanja učitelj ne potrebuje širših znanj, je pa pomembno, da otroku poda roko zaupanja in mu sporoči, da ga skrbi. Skozi pogovor z njim lahko učitelj izve, da je dijak nenaspan, ker je celo noč bedel ob bolni mami ali se je učil, ker se podnevi zaradi prepiranja staršev ni mogel osredotočiti ... Lahko bi našela številne primere, s katerimi se srečujem v svetovalni službi in ki so pogosto upravičeni razlogi za dijakovo počutje, vedenje ali odnos ter nesodelovanje pri pouku. Ob tem želim poudariti, da ne zagovarjam neprimerne obnašanja in nesodelovanja otroka, lahko pa razumem njegovo vedenje, apatičnost ter mu pridem naproti tako, da ga poslušam in mu poskušam pomagati po svojih najboljših močeh. Preden nadaljujem, bi vsem bralcem svojega prispevka postavila vprašanje, ki ga je postavil avtor Parker J. Palmer (2001, str. 7): "Kdo sem jaz, ki poučujem?" Avtor pravi, da ko se vprašujemo odprto in iskreno, tako posamezniki kot skupnost, lahko bolj zvesto služimo svojim učencem, izboljšamo svoje dobro počutje, se sporazumemo s kolegi in prispevamo k temu, da pedagoško delo prinaša svetu več luči in življenja.

Izražam svoje spoštovanje in cenim učitelje, ki se znajo obrniti na šolske svetovalne delavce in jih prositi za mnenje. Podpiram tudi tiste učitelje, ki se znajdejo v stiski pri sprejemanju odločitev, ali otroku dati še eno priložnost za popravljanje ocene, ali se posvetovati in upoštevati notranji občutek, ki jim pravi, da bi lahko otroka obravnavali kot osebo v stiski. Zato se sprašujejo, ali obstajajo utemeljeni razlogi za njegov neuspeh. V vsaki generaciji se pojavljajo otroci, ki so nespoštljivi, neprijazni, moteči ali kot jih opisujejo učitelji, problematični. Za vsakim takšnim problematičnim otrokom se skriva dolga zgodba. Od učitelja je odvisno, koliko svoje človeške plati in koliko pedagoške plati bo vključil v razumevanje takega otroka. Težko razumem učitelje, ki ne zmorejo biti empatični in se jih ne dotakne neuspeh otroka. Učitelji so pedagogi, od katerih se pričakuje, da bodo vzgajali. Kot pravi Lešnik (1976, str. 71), je vzgoja predmet preučevanja v pedagogiki. Otroci se učijo tudi od učiteljev. Od njih prevzemajo ne samo znanje učnih vsebin, temveč tudi manire, načine komunikacije in sporočila za življenje. Učitelj poleg poučevanja otroka tudi vzgaja. Kot pravi Rudi Lešnik (1976, str. 17), posameznik z vzgojo uresničuje svoje in družbene cilje. Osebnost se ne more razvijati brez vzgoje.

Zaključek

Ljudje smo nagnjeni k obsojanju in izpostavljanju tistega, kar nam ni všeč, težje pa pohvalimo. Tudi sama sem bila deležna takšnega načina razmišljanja in delovanja s strani pedagoških delavcev. Res je, da so njihove ugotovitve utemeljene, saj je vsak sposoben opaziti, če se dijak neprimerno vede ali spi med poukom, vendar pa je težje nadaljevati razmišljanje ter poiskati razloge za takšno vedenje. Vprašanje pa je, ali si sploh želimo raziskovati, ugotoviti in pridobiti informacije o dijaku - zakaj se nekdo neprimerno vede ali zakaj spi med poukom. Ali se s tem želimo ukvarjati, ali nam je to pomembno? Vsak posameznik ima svoje skrito ozadje, ki ni vidno na prvi pogled, vendar pa ni nemogoče priti do informacij, ki bi nam pomagale bolje razumeti otrokovo stanje. Na pedagoških delavcih je, da stopijo izven okvirov, pogledajo dlje ter se trudijo razumeti otroke, s katerimi delajo, ter jim priti naproti. Namesto, da bi sprejemali zaključke brez podlage v širših informacijah, je prav, da poskusijo delovati drugače. V razmislek vsem bralcem zaključujem prispevek z besedami Palmerja, ki v nagovoru svoje knjige pravi: »Učitelji se odločijo za svoj poklic zaradi klica srca, ker jim je mar za učence, dijake in študente ter snov, ki jo podajajo. Toda zaradi zahtev poučevanja mnogi učitelji izgubijo srčnost. Je sploh mogoče poučevati iz srca,

Literatura

Lešnik, R. (1976). *Osnove pedagogike*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum v Ljubljani.
Palmer, P. J. (2001). *Poučevati s srcem*. Ljubljana: Educy.

E-TWINNING V OKVIRU PODALJŠANEGA BIVANJA

Povzetek: V okviru podaljšanega bivanja smo v šolskem letu 2022/2023 s tretješolci sodelovali v mednarodnem eTwinning projektu GreenDeal. Partnerji v projektu so bile še šole iz Hrvaške, Italije, Francije, Slovaške in Moldavije. Tematika je bila ekologija in mesečno smo izvajali razne aktivnosti, s katerimi smo učence ozaveščali o pomembnosti naravi prijaznega življenja. Fotografije in kratke filme izdelkov in dejavnosti smo objavljali na spletni platformi eTwinninga imenovani Twinspace in na šolski spletni strani. Z video konferencami pa smo še dodatno povezovali učence in v njih krepili zavedanje skupnega dela za bolj zeleno prihodnost. Ključne besede: eTwinning, mednarodno sodelovanje na nivoju osnovne šole, GreenDeal, ekologija, prekomerno prizadevanje za čisto okolje

E-TWINNING WITHIN THE EXTENDED STAY PROGRAMME

Abstract: In the 2022/2023 school year the pupils of the third grade extended stay programme were a part of the international eTwinning project called GreenDeal. Other primary school partners in the project were from Croatia, Italy, France, Slovakia and the Republic of Moldova. The theme of the project was ecology and on a monthly basis the pupils did various activities the intention of which was to raise the awareness of a nature-friendly lifestyle. Photos and short videos of the activities and their respective results were posted on the eTwinning/ESEP on-line platform TwinSpace and the school internet page. In addition, the participating primary schools organized several video conferences, all with the final goal of raising awareness of mutual effort for a greener future.

Key words: eTwinning, international cooperation on the primary school level, GreenDeal, ecology, cross-border effort for a cleaner environment

Uvod

V šolskem letu 2022/2023 smo z učenci in učenkami 3. razreda v okviru podaljšanega bivanja sodelovali v mednarodnem eTwinning projektu GreenDeal. Pred začetkom šolskega leta smo se preko spletne platforme esep/eTwinning povezale učiteljice iz Hrvaške, Italije, Francije, Slovaške, Moldavije in Slovenije in skupaj zbirale ideje za aktivnosti z ekološko tematiko, ki bi jih lahko izvedli v okviru projekta. S prvim septembrom 2022 pa smo izbrane aktivnosti začele izvajati s svojimi učenci.

E-twinning

Septembra smo najprej posneli kratko predstavitev naše šole v angleščini. Iz rabljenega kartona, zamaškov in starega časopisnega papirja smo izdelali logo, našega GD-ja, s katerim smo sodelovali v izboru za najboljši logotip projekta. Obiskali smo tudi Center ponovne uporabe na Povšetovi 4 v Ljubljani, kjer nas je sprejela ena od uslužbenk in nas popeljala na voden ogled centra. Učenci so izvedeli veliko zanimivega in se zelo vživeli v ogled. Prav zadnji dan v mesecu septembru pa smo se preko video konference srečali še z razredi iz ostalih držav, ki sodelujejo v projektu in se v živo predstavili drug drugemu. Slovenski učenci so zapeli še pesmico Barčica po morju plava. V mesecu oktobru so naši mednarodni prijatelji še izdelovali svoje logotipe za logo projekta, ki smo ga izglasovali v drugi polovici meseca. Največ mednarodnih glasov je dobil logotip francoske šole Ecole primaire publique Jules-Ferry, ki je tako tudi postal uradni logotip projekta GreenDeal. Po jesenskih počitnicah smo se v šolo vrnili pripravljene na nove izzive. Prvi teden po počitnicah smo začeli z zanimivim poskusom. V dve cvetlični koriti smo nasuli zemljo, kostanje in jabolčne olupke. Zraven smo v eno cvetlično korito zakopali plastično, v drugo korito pa bio razgradljivo vrečko. Vse skupaj smo zasuli z zemljo in postavili pred šolski prizidek. Predvidoma februarja naj bi pogledali, kaj se je zgodilo z obema vrečkama. Teden zatem nas je obiskala učiteljica biologije Sarah Zlatković in z njeno pomočjo smo izdelali tri plakate o tem, kako pravilno ločujemo odpadke in nasploh živimo okolju prijazno življenje. Plakate smo razstavili na panojih v šolski jedilnici. Učenci so nato en teden tudi sami doma s pomočjo posebne tabele sprem-

ljali, koliko različnih odpadkov so proizvedli in kako so jih pravilno ločili. November se je iztekel in s pričakovanjem smo zrl v praznični december – le kaj nam bo lepega prinesel? Pa smo ga nato le dočakali – praznični december. Čarobni mesec lučk, daril in prazničnih zimskih pesmi. Ker so učenci prva dva tedna v mesecu vsak dan dopoldne hodili na plavanje, so bili popoldne že precej utrujeni. Zato smo se odločili, da našim prijateljem iz tujine za decembrsko javljanje po zoomu zapojemo pesem, ki jo vsi znajo še iz vrta – Zima, zima bela. Malce smo povadili, da smo se spomnili besedila, potem pa smo se pogumno postavili pred jelko, ki smo jo imeli na šolskem hodniku, in zapeli prijateljem. A nismo se ustavili le pri pesmici. Našim prijateljem smo voščili vesel božič in srečno novo leto in sicer vsakemu v svojem jeziku, pa še v slovenščini in angleščini za povrh. Najprej smo naslikali zastave Hrvaške, Italije, Francije, Moldavije in Slovaške, potem pa smo se s pomočjo posnetkov na internetu še naučili vsakega voščila posebej. Januarja smo se po božično-novoletnih počitnicah znova srečali v šoli in se lotili izdelave glasbil iz odpadne embalaže in ovsa. Iz teh recikliranih glasbil smo se naučili izvabljeti razne zvoke in zaigrali Reciklirano simfonijo. Februar je bil zelo kratek in je tudi zaradi zimskih počitnic kar »padel mimo«. Marca pa smo bili spet zelo aktivni. Po približno štirih mesecih izpostavljenosti raznoraznim vremenskim razmeram smo pogledali, kaj se je zgodilo v naših dveh cvetličnih koritih. Konec oktobra smo v eno korito zakopali kostanj, jabolčne olupke in bio razgradljivo vrečko, v drugo korito pa kostanj, jabolčne olupke in navadno plastično vrečko. Ko smo zemljo iz obeh cvetličnih korit stresli na šolski vrt smo ugotovili, da so se jabolčni olupki popolnoma razgradili, saj jih nismo nikjer več našli, kostanji so se delno razgradili, tudi od bio razgradljive vrečke je ostalo bore malo, edina, ki je izgledala popolnoma enako kot takrat, ko smo jo zakopali, pa je bila plastična vrečka. V mesecu aprilu smo nabirali moči za maj, ko smo bili zelo, zelo dejavni. Na začetku meseca smo se najprej po zoomu srečali z vrstniki iz Zagreba. Zapeli so nam pesem Lepi Zagreb grad in nam prikazali, kako izdelati preprosto igračo. Mi pa smo njim pokazali, kako smo izdelali reciklirana glasbila in jim na njih tudi zaigrali našo Reciklirano simfonijo. Ob koncu druženja smo skupaj zaplesali tudi Račji ples. Bilo je zelo zabavno. Po druženju smo oves iz plastenk, ki so nam služile kot ropotuljice, posejali v dve cvetlični koriti in opazovali, kaj se bo z njim zgodilo. Zelo lepo je rasel, bil prijeten in nežen na dotik. Čakala nas je le še priprava škatle presenečenja za vrstnike iz Francije. Odločili smo se, da jim bomo poslali nekaj iger, svinčnike, ki jih po uporabi lahko posadijo, krede za risanje po tleh in žogice iz reciklirane plastike, ki jih bodo francoski vrstniki v vročih poletnih dneh vedno znova lahko uporabili kot vodne bombice. Da bi bil učinek presenečenja še večji, smo v škatlo natresli še stiropor in jo seveda tudi lepo okrasili. Komaj smo čakali, kaj bo v škatli presenečenja, ki nam jo bodo poslali otroci iz Francije. Ko smo jo dočakali, smo se s prijatelji iz Francije dogovorili za dan, ko ju bomo skupaj odprli. Poklicali smo v Francijo in preko video povezave WhatsApp skupaj odprli vsak svojo škatlo presenečenja. Razburjenje je bilo veliko in na obeh straneh smo bili zelo veseli, da smo se videli. Po odprtju škatel in prvem površnem pregledu vsebine, smo si zaželeli lepe počitnice in si pomahali v slovo, potem pa smo se lotili »dela«. Najprej smo se posladkali s pomarančnimi piškoti, potem pa prevohali še sivkini vrečki in sivkino milo, vsak je dobil svojo miniaturo francoske zastave, manjkal ni niti Eifflov stolp in še nekaj drugih malenkosti. V škatli presenečenja je bil tudi majhen kozarček marmelade, ki smo ga snedli z grisini. Škatla presenečenja je popolnoma uspela.

Zaključek

Tik pred počitnicami so učenci reševali spletno anketo o vsebini in izvedbi samega projekta. Anketo je izpolnjevalo 18 učencev. 11 učencev je projekt ocenilo z oceno 5, 7 učencev pa z oceno 4. 9 učencev je ocenilo, da so aktivno sodelovali pri vseh projektnih aktivnostih, 8 učencev je ocenilo, da so aktivno sodelovali pri skoraj vseh projektnih aktivnostih, 1 učenec pa je ocenil, da ni aktivno sodeloval pri nobeni projektni aktivnosti. 6 učencem je bil od vseh projektnih aktivnosti najbolj všeč obisk Centra ponovne uporabe, 5 učencem so bile všeč vse

projektne aktivnosti, 3 učencem je bila najbolj všeč projektna aktivnost škatla presenečenja, 2 učencema pa je bila najbolj všeč video konferenca, kjer smo izdelovali uporabne predmete iz recikliranega materiala, 2 učencema pa je bilo najbolj všeč izdelovanja projektnega logotipa. Pri vprašanju, kaj jim je bilo pri projektu najmanj všeč, je 5 učencev odgovorilo, da je bilo to izdelovanje plakatov, 3 učencem je bilo najmanj všeč izdelovanje logotipa, 10 učencev pa se ni odločilo za nobenega od navedenih odgovorov in so napisali, da jim je bilo všeč vse. Zadnje vprašanje se je glasilo: Kaj bi spremenil pri projektu? 2 učenca sta si želela manj video konferenc, 3 učenci so si želeli več projektne aktivnosti, 3 učenci ne bi pri projektu spreminjali ničesar, 10 učencev pa si je zaželelo še več spletnih srečanj s prijatelji iz tujine. Upam, da se jim želja uresniči in da bodo še kdaj lahko sodelovali v kakšnem podobnem projektu.

INTERESNA DEJAVNOST SOVICE RAZISKUJEMO

Povzetek: Učenje z raziskovanjem pri pouku ni nov koncept v izobraževanju. Smiselno ga je vključiti tudi v druge načine izobraževanja, med drugim tudi v interesne dejavnosti. Ko želimo podati nov učni pojem ali celoten sklop učne snovi, se moramo zavedati pomembnosti tako radovednosti, domišljije, ustvarjalnosti, ter navezadnje tudi potrebe učencev po sodelovanju in raziskovanju. Pri tem se krepi učenceva naravoslovna pismenost, naravoslovne spretnosti, veščine ter tudi odnos do naravoslovja. Raziskovanje mora biti v enaki meri osredotočeno tako na vsebino, kot tudi na sam proces. Učenci se bodo tako z raziskovanjem naučili sami organizirati in voditi svoje lastno učenje, naučijo se samostojnega dela ali dela v skupini. Naš cilj je, da tudi pri interesni dejavnosti čas čim bolj izkoristimo za nezavedno učenje skozi raziskovanje.

Ključne besede: raziskovanje, raziskovalno učenje, interesna dejavnost, naravoslovna pismenost

ETRACURRICULAR ACTIVITY EXPLORING OWLS

Abstract: Learning by exploring in the classroom is not a new concept in education. It makes sense to integrate it into other forms of education, including in extracurricular activities. When we want to introduce a new learning concept or a whole set of learning material, we need to be aware of the importance of curiosity, imagination, creativity and, ultimately, the need for students to participate and explore. In doing so, the learner's science literacy, science skills, and attitudes towards science are strengthened. Exploration should focus equally on the content and the process. Through exploration, students will learn to organize and manage their own learning, learn to work independently or in a group. Our aim is to make the most of the time for unconscious learning through exploration, even in an extracurricular activity.

Keywords: exploration, exploratory learning, leisure activities, science literacy

1 Uvod

Na naši šoli učencem ponujamo širok izbor interesnih dejavnosti. Učenci jih lahko obiskujejo tako v dopoldanskem času kot tudi v popoldanskem času. Letošnje šolsko leto je bilo prvo, ko smo učencem od 1. razreda do vključno 4. razreda ponudili interesno dejavnost z naslovom Sovice raziskujemo. Prijavilo se je 94 učencev - veliko več učencev, kot smo pričakovali. V izogib prevelikemu številu prisotnih učencev smo morali skrbno razmisliti, kako se bo interesna dejavnost izvajala.

2 Naravoslovje in učenje z raziskovanjem

2.1. Naravoslovna pismenost

Naravoslovna pismenost zajema posameznikovo/-čino naravoslovno znanje, naravoslovne spretnosti/veščine in odnos do naravoslovja.

Temelji na uporabi znanja, spretnosti/veščin za:

- obravnavanje naravoslovno-znanstvenih vprašanj,
- pridobivanje novega znanja,
- razlaganje naravoslovnih pojavov,
- izpeljavo ugotovitev o naravoslovnih tematikah, ki temeljijo na podatkih in preverjenih dejstvih (Naravoslovna pismenost, 2022).

Posameznik/-ca razvija ustrezen odnos (vrednote, stališča, prepričanja ...) in oblikuje proaktivno držo do narave, varstva okolja, naravoslovnih znanosti in raziskovanja ... kar izkaže tako, da:

- a. deluje kot del narave in skrbi za odgovoren odnos do narave in okolja
 - a. 1 se zaveda svoje vloge v naravi, ki izhaja iz razumevanja celosti, kompleksnosti narave in soodvisnosti deležnikov;
 - a. 2 deluje odgovorno v odnosu do narave in okolja, tako da:
 - se zaveda posledic lastnih dejanj in človekovega vpliva na naravo in celotno okolja;
 - se vede v skladu z načeli varstva okolja oz. načeli trajnostnega razvoja;

- prispeva k zaznavanju, opozarjanju, ozaveščanju in reševanju okoljskih oz. naravovarstvenih problemov v lokalnem okolju in širše;
- si prizadeva za etičen odnos do vseh živih bitij in za ohranjanje biološke raznovrstnosti.
- a. 3. izkazuje zanimanje za opazovanje, proučevanje ter doživljanje narave
- a. 4 zna v naravi poiskati navdih in vire dobrega počutja za kvalitetnejše življenje.
- b. razvija in izkazuje ustrezen odnos do naravoslovnih znanosti in naravoslovno-znanstvenega raziskovanja
- b. 1. podpira naravoslovne znanosti in ceni (nova) dognanja naravoslovnih znanosti kot enega temeljnih civilizacijskih dosežkov, tako da:
 - upošteva/priznava različne naravoslovno-znanstvene vidike in uporablja znanstveno preverjena dejstva in dognanja za trajnostno delovanje;
 - izkazuje potrebe po logičnih in natančnih postopkih izpeljave ugotovitev;
 - se zaveda pomena metodologij raziskav različnih naravoslovnih ved;
 - se zaveda vpliva (naravoslovnih) znanosti na kvaliteto življenja vseh živih bitij in prispevka pri iskanju rešitev v prizadevanjih za trajnostni razvoj;
 - odgovorno in etično uporablja (naravoslovno) znanje.
- b. 2. izkazuje zanimanje za naravoslovje/naravoslovno-znanstveno raziskovanje, kar izkaže tako, da:
 - razvija radoveden/vedoželjen in kritičen odnos do naravoslovnih znanosti , dosežkov, pojavov ...;
 - izraža pripravljenost (veselje) za naravoslovno-znanstveno raziskovanje kot način poglobljanja lastnega naravoslovnega znanja in spretnosti/veščin;
 - seznanja se s poklici na področju naravoslovja oz. poklici, vezanimi na znanje naravoslovja, ter presoja karijerne možnosti (Naravoslovna pismenost, 2022).

2.2. Učenje z raziskovanjem

Postavljanje vprašanj in učenje z raziskovanjem izvirata iz Stare Grčije. John Dawey, ameriški pedagog iz začetka 20. stoletja, je zaslužen za to, da se pri učenju izpostavlja raziskovanje, odkrivanje neznanega in reševanje problemov. Znana je njegova trditev, da učenje in razmišljanje ne steče, če posameznik ni postavljen v problemsko situacijo (Krncl, 2014).

Učenje z raziskovanjem presega tradicionalni način poučevanje, kjer je učitelj oddajnik, učenec pa sprejemnik. Medtem, ko je pri tradicionalnem pouku v ospredju učitelj, učenje z raziskovanjem postavlja v ospredje učenca. Tudi pomen eksperimentiranja se med omenjenima oblikama pouka razlikuje: pri pouku z raziskovanjem poskusu služi hkrati kot cilj in kot sredstvo za doseganje cilja, medtem ko pri tradicionalnem načinu poučevanja služi kot demonstracija pojava in motivacija, če je predstavljen na začetku obravnavane snovi. (Planinšič, 2010).

Učenje z raziskovanjem (v širšem smislu) vključujejo raznoliki didaktični pristopi in strategije npr. problemsko učenje, projektno delo, sodelovalno delo, eksperimentalno delo, itd. za katere velja:

- temeljijo na teoriji konstruktivizma; učenci z izvajanjem aktivnosti samostojno odkrivajo zakonitosti, prihajajo do spoznanj in pri tem izgrajujejo znanje in poglobljajo razumevanje konceptov;
- poudarek na razvijanju procesnih znanj (vseživljenjskih veščin);
- učenci v vlogi aktivnih reševalcev problemov, ki so zanje zanimivi oz. relevantni (vključenost učencev od načrtovanja do izvedbe);
- učenci prevzemajo odgovornost za lastne dosežke in rezultate;
- učitelj v vlogi usmerjevalca, spodbujevalca;
- pogoste interakcije učitelj-učenec in učenec-učenec;
- upoštevanje socialnega konteksta učenja (sodelovalno delo, itd.)...

Za učenje z raziskovanjem v ožjem smislu je značilno:

- poudarek na razumevanju znanstvenega raziskovanja

- sistematičnem razvijanju raziskovalnih veščin, ki so potrebne v znanstvenem raziskovanju (Učenje z raziskovanjem kot imperativ sodobnega pouka naravoslovnih predmetov, 2017). Ideja je, da naj bi vsi učenci ob raziskovalni enoti začeli z iste točke, kjer pa ni nujno predpogoj, da imajo učenci o določeni učni temi že usvojeno predznanje. Tako naj bi učenec raziskovalec na osnovi že prej znanih dejstev ali pa (novih) zbranih podatkov poskušal odgovoriti na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Pri tem pa moramo poudariti, da mora biti sam poskus v enaki meri osredotočen tako na vsebino, kot tudi na sam proces.

Aktivnost učencev se kaže pri postavljanju raziskovalnega vprašanja, oblikovanju hipotez, načrtovanju raziskave, testiranje hipotez in formuliranje odgovorov na raziskovalno vprašanje. Glede na vse to je raziskovanje pri pouku hkrati sredstvo in cilj, proces in produkt. Sredstvo, ki vodi k razumevanju naravoslovnih pojmov, in cilj, ki vodi k razumevanju narave naravoslovja, odkrivanju, kako naravoslovje in širša znanost delujeta (Krnjel, 2007).

Navodila, ki jih podamo, morajo biti jasna in natančna. Poskrbeti moramo, da delo v razredu poteka varno. Predvsem pa moramo temeljito vnaprej razmisliti, katere naloge so primerne starosti učencev, njihovi sposobnosti in seveda stopnji odgovornosti.

Pouk ali učenje z raziskovanjem ne pomeni le zagotavljanje pravih odgovorov, nasprotno, večji pomen ima postavljanje pravih vprašanj, zato tudi učitelj, ki dobro obvlada pouk z raziskovanjem, ni le vir informacij, temveč vse bolj usmerjevalec in pomočnik učencem pri samostojnem odkrivanju znanja. To pa še ne pomeni, da učitelju ni potrebno dobro poznati vsebin, ki jih učenci raziskujejo, zato je še vedno tudi za učitelja razumevanje in poznavanje naravoslovnih pojmov in pojavov ključno. Učenje z raziskovanjem razvija višje kognitivne sposobnosti, postavljanje vprašanj in kritično mišljenje (Krnjel, 2014).

Učenci, ki spoznavajo nov svet s pomočjo raziskovalne dejavnosti, doživljajo s svojo aktivnostjo tudi večjo stopnjo povezanosti z učiteljem (Why carrying out research is essential for effective learning, 2017).

Pri učenju z raziskovanjem se učenci zaradi naravnosti tovrstnega pouka ne učijo le o temi, s katero se pri pouku ukvarjajo, ampak se spoznajo tudi s procesom, s katerim lahko do novega znanja pridejo sami. Zagotavlja jim namreč mnoge spretnosti, znanje o procesu raziskovanja in naravnost za vseživljenjsko učenje. Učenci naj bi se torej skozi pouk z raziskovanjem naučili sami organizirati in voditi svoje lastno učenje, učijo se lahko samostojnega dela ali dela v skupini, premagali naj bi celo lahko nekatere učne težave (Krnjel, 2007).

2. 3. Interesna dejavnost

Za izvajanje interesnih dejavnosti nimamo predpisanih učnih načrtov. Ni opredeljenih standardov znanj, ki naj bi jih dosegli učenci. Učencev pri interesnih dejavnostih ne ocenjujemo. Na uvodni uri učencem predstavimo načrt oz. program dela; s tem postavimo osnovne temelje za nadaljnje delo.

V času izvedbe je pomembno, da učencem omogočimo pridobivanje novih znanj z lastno aktivnostjo. Pomembno je:

- prilagajanje tempa dela skupini;
- spodbujanje in navajanje k samoorganizaciji učenja oziroma samoregulaciji;
- poučevanje in učenje s pomočjo sodobnih oblik in metod dela (delo v skupinah, parih, sodelovalno učenje, projektno delo, raziskovalno delo ...);
- omogočiti uporabo pridobljenega znanja;
- razvijanje socialnih spretnosti (strpnost, kultura govora, večsmerno komuniciranje, dajanje in sprejemanje pomoči in pohval ...);
- omogočiti nadgradnjo oziroma poglobljanje znanj, pridobljenih v okviru pouka;
- spodbujanje učencev k predstavljanju svojih idej znotraj interesne skupine;
- sodelovanje z učenci in mentorji drugih interesnih dejavnosti;
- spodbujanje sodelovanja in vključevanja vseh učencev;
- vključevanje staršev in drugih odraslih po potrebi;
- spodbujanje ustvarjalnega in kritičnega mišljenja;

- razvijanje kritičnega samovrednotenja;
- primerno beleženje lastnih izdelkov (npr. portfolio);
- pripraviti učence na predstavitev dela v ožjem in širšem okolju (Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo, 2008).

Zadnja faza izvedbenega modela interesnih dejavnosti predstavlja evalvacijo opravljenega dela. V času procesa interesnih dejavnosti so to sprotne povratne informacije ob spremljanju in zaključku posamezne dejavnosti. Analizirajo se dobri in manj ustrezni prispevki udeležencev z namenom, da se ugotovijo in odpravijo pomanjkljivosti. Ob koncu dejavnosti se rezultati vrednotijo – analizirajo z vidika uspešnosti doseganja želenega cilja po opredeljenih merilih (Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo, 2008).

Zaključek

Izkušnje skozi letošnje šolsko leto so pokazale, da moramo interesno dejavnost ves čas skrbno in sistematično spremljati. Izrednega pomena je tudi naša samoevalvacija. Na podlagi le te, lahko naslednje šolsko leto samo izvedbe dvignemo stopničko višje.

Tudi učenci na koncu opravijo evalvacijo. Evalvacija je lahko ustna ali pisna, prilagojena starosti učencev. Pri tem jim damo prosto pot, prav tako nam lahko predlagajo, kako bi lahko dosegli še boljše rezultate.

Literatura

- Krnel, D. (2007). Pouk z raziskovanjem. *Naravoslovna solnica*, 11(3), str. 8-11
- Krnel, D. (2014). Miti o učenju z raziskovanjem. *Naravoslovna solnica*, 19(1), str. 34-35
- Planinšič, G. (2010). *Didaktika fizike – Aktivno učenje ob poskusih, I. Mehanika in termodinamika*. Ljubljana: DMFA založništvo.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2017). Učenje z raziskovanjem kot imperativ sodobnega pouka naravoslovnih predmetov. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/nak2017/gradiva/ucenje-z-raziskovanjem-timskoplenarno.pdf>
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2008). *Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo*. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Interesne_dejavnosti.pdf
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2022). *Naravoslovna pismenost*. Pridobljeno s https://www.zrss.si/pdf/Naravoslovna_pismenost_gradniki.pdf
- Frontiers in psychology (2017). Research activity and the new pedagogy: Why carrying out research is essential for effective learning. Pridobljeno s <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.01838/full>

AKTIVEN UČITELJ – AKTIVEN UČENEC

Povzetek: Svet je drugačen, kot je bil pred desetletji, in temu naj sledi tudi način poučevanja. Učitelj je aktiven udeleženec učnega procesa in od njega je odvisno, ali bodo aktivni tudi njegovi učenci. V hitro spreminjajočem svetu smo se učitelji dolžni nenehno izobraževati in iskati nove učne pristope, obenem pa se truditi ohranjati tradicionalne vrednote. Če želimo, da otrokom popoldne ostane še nekaj časa za družino, potem mora otrok čim več znanja usvojiti pri pouku. V prispevku bom predstavila uporabo uspešnega načina učenja doma pri aktivnem pouku v šoli.

Ključne besede: Aktivno poučevanje, aktiven učenec, dolgotrajno znanje

AN ACTIVE TEACHER, AN ACTIVE STUDENT

Abstract: The world is a different place than it was decades ago, and teaching methods should reflect that change. We, teachers, are active participants in the learning process, and it is up to us to ensure that our students are active too. In a rapidly changing world, we have a duty to engage in continuous learning and commit ourselves to finding new teaching approaches, yet at the same time trying to preserve our traditional values. If we wish children to spend some time with their families in the afternoon, they need to learn as much as possible in class. This paper demonstrates how different strategies for active learning used at home could be successfully implemented in class.

Key words: Active teaching, active learner, long-term knowledge

1 Uvod

Kot profesorica na srednji šoli in kot mati opažam, da imajo otroci težave s koncentracijo in spominom. Pozornost jim hitro upade in na nek problem/nalogo težko ostanejo dlje časa osredotočeni. To opažam zlasti v pokovidnem času, zato se zavedam, da so nam izolacija otrok in posledično povečanje njihovega časa pred raznimi zasloni odvzeli pomemben del njihovega razvoja. Otroci so po naravi radovedni in želijo spoznavati nova dejstva. Učni proces, ki samo podaja podatke, zanje ni več dovolj prepričljiv – v poplavi možnosti tehnologije posamezne podatke zmore poiskati vsak sam. Otrokom je treba pokazati, da je učenje zanje koristno, da bodo znanje lahko uporabili v prihodnosti, tako bo učenje zanje postalo vrednota in ne muka.

2 Je sodoben pouk aktiven?

Poučevanje je zapletena in zahtevna aktivnost, ki zahteva kritično mišljenje in predanost vseživljenjskemu učenju. Učitelji moramo biti vedno bolj iznajdljivi. Sposobni moramo biti uporabiti vrsto strategij poučevanja in si izmišljati nove. Obvladati moramo voditi razred in svojo rutino prekiniti, kadar situacija zahteva spremembo. Ves čas se pojavljajo novi problemi in preverjene rešitve ne delujejo vedno. Večina učiteljev čuti težo obremenitve, da bi v razredu obravnavali vso predvideno snov. Ob tem lahko prehitro zaidemo v klasičen način poučevanja, in sicer tipično frontalno razlago snovi. Takšno podajanje učne snovi je sicer praktično, da kljukamo količino obravnavane snovi in da hitro realiziramo načrtovano delo. Ob današnjih mladostnikih se poraja vprašanje, ali je takšno podajanje snovi sploh še učinkovito, torej ali prinaša željene rezultate. Po mojih izkušnjah za večino otrok ne, deklice temu še lahko sledijo in z veseljem delajo izpiske, fantje pa se ob tem dolgočasijo in njihova pozornost strmo pada. Takšno šolsko delo je za otroke "varno", ker se lahko "skrijejo", so nedejavni, samo prepisujejo snov oziroma jo zapisujejo po nareku. Od pouka žal odnesejo premalo. Ker želimo, da se otroci čim več naučijo v šoli, doma pa to le ponovijo in utrjujejo, je nujno, da smo aktivni tudi učitelji, ne pa samo učitelji. Eden od pomembnih ciljev poučevanja je pripraviti učence na vseživljenjsko učenje. Učenci se morajo naučiti v sebi združevati znanje, motivacijo za učenje in voljo za samostojno in učinkovito učenje (Woolfolk 2002, str. 19).

3 Znanje

Menim, da je pomembno, da se učenci čim več naučijo že v šoli. Doma snov ponovijo in jo utrjujejo, a obenem je nujno, da nekaj popoldanskega časa ostane tudi za družinsko druženje. Leta 2022 sem se prijavila na izobraževanje Modre akademije Kako strukturirati učenje, da bo pomnjenje čim boljše in čim daljše, na katerem je predavateljica ga. Jana Perrot Tomažič predstavila ugotovitve, kako se lahko otroci doma več oziroma kvalitetneje naučijo novo snov. Ker me je s predavanjem prepričala, sem se odločila, da bom poskusila to predati svojim dijakom. Pri pouku sem jim predstavila predlagani način domačega učenja. Hitro sem opazila, da večina dijakov ni pripravljena spremeniti svojega načina učenja, tudi ni pripravljena poskusiti. Ko sem razmišljala, kako lahko dijakom pomagam, sem se vprašala, zakaj ne bi sistem prilagodila, da bi se dijaki več naučili že v šoli.

4 Poskus prenosa novega sistema v pouk

Hitro sem spoznala, da mora ob tem biti aktiven tudi učitelj. V 3. letniku gimnazije sem za prvi poskus vzela snov, ki se je dijaki ne učijo radi ali/in imajo z njo večje težave, in sicer slovenski knjižni jezik v prvi polovici 19. stoletja.

Ko sem dijakom povedala, katero snov bomo obravnavali, sem jim povedala tudi, da bomo preizkusili nov sistem šolskega dela in da bodo morali biti aktivni čisto vsi. Sledili smo naslednjim korakom:

a) Vizualni, avditivni, kinestetični tip

Najprej morajo poznati svoj prevladujoči tip.

Razložila sem jim, da vizualni tipi po statistiki prevladujejo (45 %), da si snov lažje zapomnijo, če ob njej vidijo podobo, sliko, barve, plakat, miselni vzorec. Ti tipi si snov berejo potihoma in si temeljne podatke podčrtajo, pogosto si naredijo izpiske. Manj si zapomnijo zgolj s poslušanjem in si težko zapomnijo ustna navodila.

Avditivnih tipov je po statistiki najmanj (10 %), a klasičen način poučevanja, ki je še vedno najpogostejši, zajame ravo te, torej najmanjše število otrok. Avditivni tipi se učijo z glasnim branjem, glasnim ponavljanjem, delom v parih, koristi jim debata. Bolje govorijo kot pišejo, lahko pojejo, snov si zapomnijo po korakih, moti jih pa hrup.

Po statistiki so na drugem mestu pogostosti učnih tipov kinesteti (40 %). Te klasičen način poučevanja, frontalni pouk, povsem izpusti. Kinestetični tip ima rad samostojno raziskovanje, praktični pouk, igro vlog, dela si zapiske, prepisuje, pogosto se premika po prostoru, snov si zapomni po vzdušju.

Dijaki so imeli nekaj težav z določitvijo svojega tipa, ker smo vsi malo mešani tipi. Odločili so se po prevladujočem tipu. Glede na tipe so se razdelili v skupine. V razredu tridesetih otrok sta bila dva kinestetična tipa.

b) Priprava

Izklopili smo telefone, odstranili pametne ure, od sebe so dali vse morebitne motilce njihove pozornosti. Prilagodili smo prostor – učilnico. V enem delu so bili avditivni tipi – ti so glasnejši in so imeli prostor, kjer bodo najmanj motili ostale sošolce. Vizualni tipi so sedeli v klopih, kinesteti pa so sedli izven klopi ob steno – položaj so si izbrali sami.

c) Stopnje učenja – dve šolski uri

Prvič smo kar precej časa porabili za osnovo, torej določitev učnega tipa. Tega pri nadaljnjih urah pouka nismo več počeli, tako da postavko a) v naslednjih urah odstranimo.

Prvič smo zaradi tega imeli prilagojen pouk po novem načinu – čas intenzivnega učenja smo skrajšali.

1. Intenzivno učenje – 25 minut

Otroci se lahko intenzivno učijo predvidoma z dvakratnikom svoje starosti. V razredu so bili dijaki, stari 17 in 18 let, torej bi se lahko intenzivno, brez prekinitve, učili 34 minut. Pri pouku je to težko izvedljivo, zato sem ta čas skrajšala na 25 minut.

V tem času sem jim razložila celotno učno snov tega dne. Ob tem sem uporabila power point, da sem lahko vključila pomoč za vse učne tipe.

Aktiven odmor

Dijaki so spremljali predavanje. Po tem sledi aktiven odmor, ki traja 10 minut. V tem času je priporočljivo početi nekaj povsem drugačnega od učenja. Ker se zavedam, da smo ustvarjeni za igro in da se v sproščenem okolju lahko naučimo še več, sem dijake prosila, da vsi vstanejo, se pretegnejo in najdejo svoj prostor v učilnici, da bodo imeli dovolj prostora. Odprli smo okna, hrup nas sedaj ni motil, in predvajala sem jim Just dance – ples za enega. Ob tem so se zabavali, se razmigali in sprostili.

2. Intenzivno učenje – 30 minut

Po odmoru so zasedli svoja mesta. Sedaj so bili na vrsti sami – morali bodo biti aktivni. Glede na lastnosti svojega tipa se morajo obravnavano snov v tridesetih minutah naučiti. Nekateri so si delali miselne vzorce, drugi so si snov podčrtovali, tretji so si delali izpiske, avditivci so snov glasno brali, nekateri celo drug drugemu. Zelo sta me zanimala kinesteteta; prvi je sedel ob steni in z nogo ves čas migal, drugi pa je hodil po razredu, in sicer v prostoru pred tablo, da ni motil ostalih. Med hojo si je snov bral in poleg mahal z roko.

Za nekatere dijake je priporočljiva uporaba metode, ki sem se je naučila od g. Rajka Rajovića, da si dijaki rišejo zgodbo ali posamezne sličice ob snovi.

Aktiven odmor

Sledil je drugi aktiven odmor. Tokrat so se dijaki postavili v pare in se razporedili po prostoru. Plesali so na Just dance za dva.

Omenjeni "ples" lahko prilagodimo številu učencev, saj nam splet ponudi mnoge možnosti, npr. ples za tri, za štiri itd. Otroci – celo srednješolci – se radi igrajo zabavne skupinske igre, npr. dan in noč.

3. Intenzivno učenje – 25 minut

Ob tem dijaki najprej zapišejo vprašanja o predelani snovi. Nato se razdelijo v pare in drug drugega preverijo, kako so se naučili. Tisti, ki sprašuje, obenem preverja, ali je odgovor pravilen. Ga. Pertot Tomažič poudarja, da snov razumemo in znamo šele, ko znamo učiti druge.

Evalvacija

Ob koncu ure smo se pogovorili o tem, čemu nam naučeno koristi. Če snovi ne osmislimo, se težko zapiše v trajen spomin. Če dijaki vedo, da jim določena snov lahko koristi ali jo je dobro poznati, se je lažje naučijo.

Ob zaključku sem dijake vprašala, kakšen se jim je zdel današnji pouk. Povedali so, da so se naučili več, a so bili bolj utrujeni, saj so morali biti ves čas aktivni, torej niso mogli vmes počivati. To je bil moj cilj, četudi jim je bilo težje, ker nimajo kondicije takšnega učenja. V naslednji uri sem preverjala, koliko (še) znajo in bila presenečena nad tem, da so znali večino snovi. Takšen način pouka se zdi zanimiv tudi dijakom prvega letnika.

5 Drug primer aktivnega pouka

Pri modulu jezikovno izražanje otrok srednješolskega strokovnega programa predšolska vzgoja se dijaki v 3. letniku spoznajo z didaktičnimi igrami in slikanicami. Pri pouku spoznajo vse lastnosti omenjenih pojmov, a če bi se ustavili le pri usvajanju teorije, bi se takšno znanje lahko hitro pozabilo. Dijake sem zato usmerila v izdelavo lastnih didaktičnih iger in seminarских nalog, ki so temeljile na izboru slikanice s simbolom Zlata hruška in so vključevale naloge iz opismenjevanja. Več o tem bom predstavila v katerem izmed naslednjih prispevkov.

6 Nove poti

Novi načini dela so pogosto zahtevni, dokler ne postanejo del nas. Vendar ni dovolj le to, da se trudimo mi, učitelji. Poleg tega, da učitelji spodbujamo aktivno delo učencev že v šoli, menim, da je pomembno otroke učiti, da morajo za uspešno delo imeti dovolj spanja. Opažam namreč, da so dijaki pogosto zelo zaspani, opažam apatičnost, brezvoljnost, težave s spominom, spanjem. Povedali so mi, da se učijo pozno v noč – pogosto večino noči. Ko se

takšno vedenje ponavlja, se navadijo delati z zmanjšano aktivnostjo, a telo to nekje kompenzira. Rezultati učenja so slabši oziroma ocena pokaže le trenutno znanje, ki pa se lahko zelo hitro izgubi. Naš cilj pa ni zgolj pomnjenje, ampak znanje, ki ga otroci nesejo naprej v življenje. Spanju otrok bi morali zato nujno dajati večji poudarek in jih naučiti vzpostaviti smiselno delovno rutino, ne da škodijo svojemu zdravju. Tridesetletna raziskava harvardske univerze med 120.000 medicinskimi sestrami, ki so opravljale nočne izmene, je pokazala, da imajo te sestre za 60 % večjo možnost pojava težjih bolezni, kot je rak, kot sestre, ki niso opravljale nočnih izmen (Ursinus 2020, str. 16) . Ker želimo zdrave odrasle, ki bodo naši družbi z znanjem in izkušnjami ustvarjali boljše prihodnost, je to, da že otroke učimo zdrave vzpostavitve delovnih navad, nujno. Če sledimo zakonom narave, bomo telesno, psihično in mentalno bolj zdravi.

Zaključek

Zavedam se, da je predstavljeni način poučevanja težko ves čas izvedljiv. Mi smo v naslednjih urah zamenjali prostor, šli ven, med drevesa, v šolski park. Spremembe so otrokom všeč, ker predvidljive ure tudi niso zanimive. Ob tem je seveda res, da sta učiteljeva aktivnost in kvalitetna priprava na takšno uro izjemno pomembni in ključni. Albert Einstein je nekoč dejal, da bi, če bi mu dali eno uro, da reši svet, 59 minut razmišljal o problemu in le eno minuto o rešitvi. To pomeni, da neko težavo ali nalogo lahko rešimo le po tem, ko jo dobro spoznamo. Učitelji moramo biti pripravljeni učiti se novih možnosti, da svoje znanje lahko približamo otrokom in po korakih delamo spremembe, ki si jih vsi tako želimo.

Pred izvedbo takšnega pouka je potrebno dobro načrtovati čas in predvideti prostor, pouk prilagoditi tudi klimi v razredu. Meni je tak način pokazal, da je obravnava snovi kvalitetnejša, če je otrok ob tem aktiven, ne pa le pasiven prejemnik podatkov, saj se nihče ne more učiti namesto drugega; učenci ustvarjajo svoje lastno znanje in spretnosti – in to že v šoli, ne "še" doma. Ob tem se potrjuje tudi naslov prispevka, da rezultat nastane, če sta v procesu učenja aktivna oba – učitelj in učenec. Če bomo ob podajanju snovi pokazali lastne znake navdušenja ob poučevanju, pa uspeh – torej dolgoročno znanje – ne more izostati. Ob koncu bi poudarila misel, da iščimo nove poti poučevanja, vanje vključimo svoje učence, povežemo se med seboj in skupaj ustvarjamo šolo prihodnosti, po kateri hrepenimo.

Literatura

Predavanje ge. Jane Pertot Tomažič, Modra akademija, 2022

Ursinus, L. (2020). *The-Body-Clock-in-Traditional-Chinese-Medicine*. Earthdancer Books.

Woolfolk, A. 2002. *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

DELOVANJE UMA IN KONCENTRACIJA V UČNEM PROCESU

Povzetek: V tem prispevku sem se želela osredotočiti na vprašanje, kako izkoristiti svoj um, da bi deloval v našo prid v procesu učenja in poučevanja. Na podlagi psiholoških dognanj o delovanju možganov bi želela predstaviti strategije, s pomočjo katerih bi posameznik lažje prišel do svojih zastavljenih ciljev. Na kakšen način bi si bilo smiselno postaviti cilje, da bi uresničili to, kar si želimo. Smoter vsake učne ure naj bi bil, da bi bili učenci čim dlje časa fokusirani na delo pri pouku, da bi ohranjali notranjo motivacijo in da bi le ti prestopili meje v razmišljanju, da se z voljo in vsakodnevnim zavestnim mentalnim treningom poveča zmogljivost in doseže visoke rezultate. Tako učitelji kot učenci bi morali ozavestiti, da je smiselno stopiti iz cone udobja, kar se neposredno povezuje z naravo našega uma. S pravimi pristopi bi se lahko vsi učitelji posluževali različnih tehnik in orodij, s katerimi bi pripomogli da bi bilo učenje čim bolj učinkovito in hkrati zabavno, saj v zadnjem času zaradi preobremenjenosti na račun šolskega sistema duševno trpi vse več mladih.

Ključne besede: delovanje uma, koncentracija, zastavljanje ciljev, tehnike sproščanja

FUNCTIONING OF THE MIND AND CONCENTRATION IN THE LEARNING PROCESS

Abstract: In this article, I wanted to focus on the question of how to harness our mind to work in our favor during the process of learning and teaching. Based on psychological findings about brain function, I aim to present strategies that can help individuals achieve their set goals. I explore the ways in which setting meaningful goals can lead to successful outcomes. The essence of each learning session should be to keep students focused on their tasks for as long as possible, maintaining internal motivation, and pushing the boundaries of their thinking. By employing willpower and daily conscious mental training, students can enhance their capabilities and achieve high results. Both teachers and students need to realize the importance of stepping out of their comfort zones, which is directly related to the nature of our minds. With proper approaches, all educators can utilize various techniques and tools to make learning more effective and enjoyable, as an increasing number of young individuals suffer mentally due to the overload caused by the educational system.

Keywords: functioning of the mind, concentration, goal setting, relaxation techniques.

Uvod

V zadnjih letih so znanstveniki s področja nevrologije prišli do velikih spoznanj, ki jih lahko prenesemo na področje vzgoje in izobraževanja. Dandanes se tej temi v šolskem prostoru posveča zelo malo pozornosti. Sama sem mnenja, da bi učitelji zagotovo bolj uspešno poučevali, če bi imeli vedenje o tem, kako deluje naš um, na drugi strani pa bi prav tako učenci svoje metode učenja prilagajali spoznanjem o delovanju možganov. Vsak učitelj si namreč želi, da bi ustvaril čim bolj učinkovit pouk, da bi bili učenci motivirani, skoncentrirani na delo in hkrati zadovoljni v samem procesu izobraževanja. Zato bi bilo potrebno v pouk vnesti metode poučevanja, ki temeljijo na novih spoznanjih o delovanju uma.

Na tem mestu bi želela opisati, kakšne strategije poučevanja sem aplicirala v pouk na podlagi znanstvenih ugotovitev o naravi učenja.

1.1 Delovanje uma

Kot učiteljica nemščine se na srednji šoli srečujem z dijaki, ki si za drugi tuji jezik izberejo nemščino. Treba je omeniti, da je za večino učencev ta predmet popolnoma nov, saj je le peščica učencev takšnih, ki so se ta jezik učili že v osnovni šoli, pa še to po možnosti samo kakšno leto. Tu naletijo nekateri dijaki na prvo oviro, saj jih um na podlagi njihovih notranjih prepričanj in preteklih izkušenj ovira na poti njihovega uspeha. Nekaterim je žal, da se jezika niso učili že prej in se iz tega naslova začnejo obsojati, drugi začnejo dvomiti vase, postane jih strah pred neuspehom, nekateri pa so globoko prepričani, da jim bo učenje nemščine prav tako kot prvi tuji jezik angleščina povzročalo težave. Kot navaja mednarodni svetovalec v pedagoški nevroznanosti Sousa (2011), učenje dveh jezikov hkrati za omrežja jezikovne obdelave v možganih ne predstavlja nobene ovire in učencem le pomaga dojeti globlje strukture jezikov.

V zgoraj omenjenem primeru so se posamezniki soočili z njimi neznano in neudobno situacijo. Tako se kmalu začnejo pojavljati razni izgovori, pritoževanja in opravičila. Npr.: »Ne da se mi.« »To je zame pretežko.« »Ne znam.« »Ne morem slediti, to je preveč.« »Nemščina mi ne bo nikoli šla.« Raje delam drugo, kot da bi se učil nemščino. »Rad bi se izpisal iz nemščine.« »To je brez veze«.

Vse to nakazuje na to, da se je vklopil preživetveni mehanizem, namreč v procesu usvajanja jezika se po besedah avtorjev (Arndt, Sambanis, 2017; Böttger 2016; Sambanis, 2013) omenja vloga dveh področij limbičnega sistema (funkcionalna enota velikih možganov) in sicer amigdalo in hipokampus. »Hipokampus igra pomembno vlogo v procesu učenja in usvajanja jezika, saj razvršča, organizira in shranjuje informacije, ki so posredovane v pozitivno naravnanim kontekstu, ter jih glede na njihovo stopnjo novosti in pomembnosti shranjuje v dolgoročni spomin.« (Böttger, 2016, str. 55). Za hipokampus se pogosto uporablja tudi besedna zveza »emocionalni spomin« (Böttger, 2016). Amigdala pa se po Sambanisu (2013) opredeljuje kot zelo občutljiva »alarmna naprava«, ki v primeru, da zazna nevarnost, vpliva na hipotalamus, ki sprosti kortizol (stresni hormon). Telesno se to odraža na povišanem srčnem utripu in krvnem pritisku, napetosti v mišicah. Lahko bi rekli, da amigdala sproži neke vrste samoobrambni mehanizem-boj ali beg in v takšnih primerih ne moremo pričakovati, da bo učenec še naprej motiviran za delo oziroma bo dejaven člen v procesu učenja. Obenem je treba omeniti, da se istočasno zablokira tudi del možganov, t. i. prefrontalni korteks, ki je zadolžen za to, da se odločamo, načrtujemo, reguliramo svoja čustva. Narava uma je pravzaprav takšna, da nas brani in hkrati čim bolj oddalji od neudobja, neznanega hkrati pa nas preplavijo še negativne misli. V tem primeru je potrebno pobliže pogledati svoje misli in si postaviti vprašanja, da preiščemo in oslabimo svoje nekoristne misli kot npr. (Branch, 2016):

- Lahko dokazem, da je ta misel 100-odstotno resnična?
- Je ta misel v celoti logična oziroma smiselna?
- Kakšni dokazi obstajajo zoper to misel?
- Ali razmišljam objektivno in stvarno ali na misli vpliva moje počutje?

Pomembno je vedeti, da nam um verjame vse, kar si govorimo in to podzavestno vpliva na našo motivacijo, samozavest in s tem produktivnost. Potrebno se je zavedati, da so pravilno izbrane besede tiste, ki nas vodijo v željeno smer, razmišljati je potrebno o rešitvah, pri tem pa ne smemo dopustiti, da bi se vrteli v spirali negativnih misli. Iz tega razloga je potrebno graditi na zavestnem pristopu, trenirati je potrebno pozitivno naravnano in se osredotočiti na tisto, kar je pred nami. Že zgoraj omenjene trditve učencev lahko preoblikujemo v bolj spodbudne izraze kot npr.: »Nemščina mi še ne gre.« »Ne znam še.« »Nemščina pa je izziv zame.«

V nadaljevanju bom predstavila, kako sem se lotila izziva, da bi se zgoraj omenjeni dijaki lažje soočili z notranjim bojem in posledično bili zato bolj skoncentrirani pri pouku.

1.2 Zastavljanje ciljev

Ameriški klinični psiholog Donald H. Clark pravi, da je zastavljanje ciljev najmočnejša motivacija. Ker se z njegovo izjavo še kako strinjam, na začetku vsakega šolskega leta izvedem anketo, v kateri dijaki razmišljajo, zakaj so si sploh izbrali nemščino in kaj jih bo pri učenju tega jezika najbolj motiviralo. Običajno med letom na svoje zapise kar hitro pozabijo, zato sem se v preteklem šolskem letu odločila, da bomo prav tako na začetku šolskega leta vsi skupaj nekaj ur namenili zastavljanju ciljev. Tega sem se lotila zelo poglobljeno, zato sem najprej izvedla anonimni vprašalnik in ga natančno analizirala.

Vprašanja so bila sledeča:

- Ali si v zvezi s šolo, šolskim delom postaviš kdaj kakšne cilje in ali so ti kratkoročni ali dolgoročni? Če je odgovor da, nekaj teh ciljev tudi zapiši.
- Ali si cilje zapišeš ali jih imaš samo v mislih? Če imaš cilje zapisane, ali te cilje večkrat prebereš in če je odgovor da, navedi še kako pogosto in kdaj.
- Ti je vedno uspelo doseči cilj? Na kakšen način si ga dosegel? V primeru, da ti cilja ni uspelo

doseči, si še kdaj poskusil, ali si obupal?

-Kaj te pri doseganju ciljev najbolj motivira? Kakšno je tvoje vedenje, če nimaš dovolj volje oziroma motivacije, da bi se nečesa lotil.

-Ali besede drugih močno vplivajo nate, kar se tiče motivacije, tako v pozitivnem kot v negativnem smislu. Navedi nekaj primerov.

-Ali za svojo motivacijo uporabljaš pozitivne afirmacije. Če da, katere so najbolj pogoste? V nasprotnem primeru napiši, s katerimi negativnimi mislimi se soočaš oziroma kakšne samogovore uporabljaš, ko ti nekaj ne gre oziroma, ko se srečuješ z neznanimi stvarmi ali vsakodnevnimi dolžnostmi.

-Ali si pri doseganju ciljev pomagaš s kakšnimi tehnikami sproščanja? Če da, s katerimi in kako pogosto te izvajaš?

-Se ti zdi, da bi tehnike sproščanja na začetku učne ure pomagale k boljši koncentraciji pri pouku?

-Kdaj si v šoli najbolj zbran oziroma fokusiran na delo? Od česa je po tvojem mnenju to odvisno?

-Kako se najbolje motiviraš za učenje?

-Ali se nagrajuješ za dobro opravljene rezultate. Če je odgovor da, kako?

Na podlagi odgovorov sem ugotovila, da si večina dijakov zastavi dolgoročne cilje, kot npr. da bi uspešno naredili prvi letnik in da bi imeli lepe ocene. Zelo malo je takih učencev, ki si postavijo tudi kratkoročne cilje in sicer največkrat pred ocenjevanji, kot npr. kakšno oceno bi želeli pridobiti. Zanimivo pa je predvsem to, da si nihče ciljev na zapiše, kar bi še dodatno spodbudilo razmišljanje in znatno doprineslo k večji verjetnosti doseganja ciljev. Vsak cilj bi bilo potrebno razdeliti na manjše korake, saj bi bila s podrobnim načrtom pot veliko bolj jasna. Če bi se vsak dan potrudili, da bi naredili korak dlje, četudi bi se učili na lastnih napakah, bi jih to opolnomočilo, da bi bili učenci veliko bolj osredotočeni in motivirani.

Kar nekaj učencev si nikoli ne zastavi ciljev, saj so prepričani v to, da jim bo brez načrtovanja prav tako uspelo. Nekateri niso motivirani, ker se jim njihove želje in cilji zdijo preveč oddaljeni in nemogoči. Spet drugi ne vedo, kako bi si cilj sploh zastavili oziroma jih hromi strah pred neuspehom.

Po analizi vprašalnika se mi je zdelo najpomembneje, da bi jim podrobno ponazorila celoten proces zastavljanja ciljev, saj bi s tem osmislili vlogo drugega tujega jezika, učenci pa bi bili posledično veliko bolj fokusirani na delo pri pouku. Predstavila sem jim didaktično igro Sare Isaković »Od sanj do cilja«, ki vsebuje vsa psihološka orodja (čuječnost, hvaležnost, vizualizacijo), s katerimi lahko preliščimo svoj um, da ta deluje v našo korist. S treningom čuječnosti povečamo zavedanje, ravno zaradi tega pa smo bolj psihološko odporni v stresnih situacijah.

V nadaljevanju je vsak prejel delovni list in podrobno izdelal svoj akcijski načrt za učenje pri predmetu nemščina. Svoje cilje so podrobno razčlenili na glavni cilj, podcilje in dnevne akcijske cilje. Pri tem so morali jasno napisati, zakaj bi nek cilj radi dosegli, saj je to ključnega pomena, kar jih bo motiviralo, da nek cilj čim prej dosežejo. Ker na um močno vplivajo tudi čustva, je bilo med drugim potrebno navesti tudi počutje, ki ga bodo izzvali rezultati.

1.3 Kaj pripomore k boljši koncentraciji v učnem procesu

Da bi učenci v učnem procesu čim bolj uspešno dosegali svoje cilje, se je v osnovi potrebno zavedati, da velik del k temu doprinese tudi koncentracija, ki pa jo je zaradi poplave informacij, dražljajev na račun novodobne tehnologije težko vzdrževati. Kot pojasnjujejo številni viri, smo aktivne, popolne koncentracije sposobni le omejen čas (med 20 in 30 minut, odvisno od posameznika). Prav zato so pomembni kratki odmori, v katerih čas lahko namenimo dihalnim vajam, gibanju ...). V svoji šolski praksi tako na začetku šolske ure skoraj vedno nekaj minut namenim dihalnim vajam, kjer se učenci zavedajo svojega dihanja, s tem pa so kasneje veliko bolj pozorni, usvajanje učne snovi pa je veliko bolj učinkovito.

Ker se v zadnjem času veliko poudarja, da gibanje pozitivno vpliva na delovanje možganov,

saj smo tako bolj in dlje časa skoncentrirani, z učenci velikokrat izvedem vaje, kjer se sproščeno dihanje povezuje z gibom. Vaje izvajam po knjigi z naslovom »Samoumiritev«, delo prof. dr. Boruta Škodlarja, ki je priznan slovenski psihiater in psihoterapevt. Omenila bi vajo, ki jo učenci zelo radi izvajajo, saj deluje zelo pomirjujoče in protistresno. Učenci vstanejo in trdno stojijo na obeh nogah, teža je razporejena po celih stopalih. Potem mirno izdihnejo in vdihnejo ter ob tem dvigujejo roke ob straneh do višine ramen in naprej proti ušesom. Vse to storijo ob vdihu. Nato izdihnejo in roke spet potujejo navzdol do izhodiščnega položaja. To se nekajkrat ponovi. Nato pa se vajo še nadgradi. V prvem delu vaje spet dvignejo roke do ušes, potem pa jih zadržijo in izdihnejo. Ramena se ob izdihu lahko še bolj sprostijo. Nato znova vdihnejo in se usločijo nazaj. Potem pa z izdihom vrnejo telo v vzravnan položaj in roke spustijo. To zadnjo vajo ponovijo še trikrat.

Zaključek

Razumevanje delovanja uma in koncentracije je ključnega pomena v učnem procesu. S poznavanjem psiholoških strategij ter zastavljanjem smiselnih ciljev lahko dosežemo boljše rezultate pri učenju. Učitelji in učenci bi morali ozavestiti, da premagovanje izzivov iz cone udobja povečuje zmogljivost uma in spodbuja notranjo motivacijo. Uporaba različnih tehnik sproščanja in prilagodljivost poučevanja lahko omogočita bolj efektiven in zabaven učni proces ter izboljšata duševno počutje mladih. S pridobivanjem novih spoznanj iz nevrologije in psihologije lahko gradimo bolj napredno in uspešno vzgojo in izobraževanje za prihodnje generacije.

Literatura

- Arndt, P. A. in Sambanis, M. (2017). *Didaktik und Neurowissenschaften: Dialog zwischen Wissenschaft und Praxis*. Tübingen. Narr Francke Attempto.
- Böttger, H. (2016). *Neurodidaktik des frühen Sprachenlernens*. Bad Heilbrunn. Julius Klinkhardt.
- Branch, R. (2016). *Kognitivno-vedenjska terapija za telebane*. Ljubljana. Pasadena.
- Isaković, S. (2022). *Od sanj do cilja. Napiši in ustvari svojo prihodnost*. Radovljica. i4.
- Sambanis, M. (2013). *Fremdsprachenunterricht und Neurowissenschaften*. Tübingen. Narr Francke Attempto.
- Sousa, D. A (2011). *Mind, Brain, and Education: The Impact of Educational Neuroscience on the Science of Teaching*. *Learning Landscapes*. Pridobljeno s <https://doi.org/10.36510/learnland.v5i1.529>
- Stubelj Ars, M. (2017). *Razlika med pozornostjo in koncentracijo*.
- Škodlar, Borut (2022). *Samoumiritev*. Ljubljana. ZKP RTV Slovenija.

SREČA V ŠOLI

Povzetek: Sistem vzgoje in izobraževanja v Sloveniji že leta poudarja pomen znanja, tekmovalnosti in učnih dosežkov. Število učnih predmetov in ur pouka se z leti veča. Istočasno pa praktiki ugotavljajo, da imajo učenci vedno več težav na področju čustvovanja in vedenja. V postkovidnem času se je fokus vzgoje usmeril tudi na pomen zagotavljanja pogojev za zdrav in optimalen duševni razvoj učencev. Kot uspešen pristop se je v Nemčiji pokazal šolski predmet Sreča, ki je oblikovan v obliki šestih modulov Delavnice smo izvajali tudi na naši šoli v 5. razredu. Učiteljica je že med letom poročala, da zaznava pozitivne spremembe predvsem na področju medosebnih odnosov med učenci. Glede na pozitiven odziv učencev in zaznane spremembe bi bilo smiselno, da bi se tovrstne vsebine integrirale v celoten vzgojno-izobraževalni proces od vrtca do vključno srednje šole. Sodobna družba v prihodnje namreč nujno potrebovale ljudi, ki bodo imeli razvite veščine samoregulacije čustvovanja in vedenja ter sodelovanja.

Ključne besede: sreča, osnovna šola, duševno zdravje, sodelovanje

HAPPINESS IN SCHOOL

Abstract: The education system in Slovenia has been emphasizing the importance of knowledge, competitiveness and learning achievements for years. The number of subjects and hours of classes has been increasing over the years. At the same time, practices establish that students have more and more problems in the field of emotions and behavior. In the post-covid period, the focus of education has also shifted to the importance of ensuring conditions for the health and optimal mental development of students. The school subject Happiness, which is designed in the form of six modules, proved to be a successful approach in Germany. We also implemented the workshop at our school in the 5th grade. The teacher already reported during the year that she perceives positive changes, especially in the field of interpersonal relations between students. Considering the positive response of the students and the known changes, it would make sense for the content to be integrated into the entire educational process from kindergarten to high school inclusive. In the future, modern society urgently needs people who will have developed skills of self-regulation of emotions and behavior and cooperation.

Key words: happiness, elementary school, mental health, cooperation

1 Uvod

Prvi zapis o čustvu sreče sega v čas antične Grčije, kjer so ga povezovali z boginjo sreče Fortuno. Je osnovno čustvo, ki ga doživljamo kot pozitivno in prijetno. Kaže se v obliki nasmeha, sproščenosti, zadovoljstva in dobrega počutja. Z razvojem psihologije kot znanosti so se v 20. stoletju pojavile prve teorije o čustvih, ki so skušale pojasniti njihov izvor in funkcijo. Danes vemo, da je čustvo sreče pomembno za naše dobro počutje in zdravje. Raziskave kažejo, da lahko pozitivna čustva izboljšajo naše fizično in psihično zdravje, povečajo produktivnost, nam pomagajo pri soočanju s stresom ter pozitivno vplivajo na odnose z drugimi. Ljudje, ki so srečni in zadovoljni, so pogosto prijaznejši in bolj naklonjeni drugim ljudem.

2.1 Pot do sreče

Čustva se pojavijo kot odziv na zunanji dražljaj, ki ga interpretiramo kot pozitivnega ali negativnega. Skozi vzgojo, predvsem z zgledom, otrok oblikuje nabor pojmov, s katerimi interpretira posamezni dražljaj, ki sproži določen čustveni odziv. Kontekst znanja je tisti, ki je vir interpretacije posameznih občutkov. Poglejmo primer bolečine, ki ga vsaka oseba doživlja kot neprijetno. Če imamo bolečine v mišicah in vemo, da smo včeraj imeli naporen trening, bomo bolečino doživljali kot pozitivno, kot napredek k realizaciji našega cilja po razvitih mišicah. Če pa se bolečina pojavi iznenada in ne poznamo vzroka, bomo trpeli in bili v strahu pred neznano boleznijo. Za oblikovanje odgovornega, zrelega, srečnega in družbi koristnega posameznika je potrebno, da se fokus vzgoje usmeri na razvijanje področij, ki vplivajo na interpretacijo dražljajev v pozitivnem pomenu. Šola je zgolj eden izmed ponudnikov virov, kjer ima otrok priložnost pridobiti znanja in izkušnje ter doživeti situacije, ki jih interpretira kot doživljanje prijetnih/neprijetnih občutkov.

2.2 Vloga šole pri razvijanju občutka sreče

“Vključujoča šola daje velik pomen spodbudnemu učnemu okolju, v katerem se upoštevajo individualne potrebe vsakega posameznega učenca, razvoju posameznikovih močnih področij ter pridobivanju kakovostnega znanja in kompetenc za uspešno življenje.” (Grah, Rogič Ožek, Žarkovič Adlešič, 2017, str. 6). Z uveljavljanjem inkluzije v šolskem prostoru se je fokus delovanja šole usmeril na posameznika in njegov optimalni razvoj. Eden izmed ključnih elementov za oblikovanje inkluzivne šole je tudi čustveno in socialno opismenjevanje učencev. Dokazano je namreč, da obstaja povezava med čustvi in motivacijo za učenje. Šola mora zagotoviti pogoje, ki omogočajo, da učenci v šoli čutijo psihološko varnost in sproščenost. Socialna vključenost in čustvena pismenost sta namreč varovalna dejavnika, ki zagotavljata, da je klima v šoli spodbudna za vse učence. Najpogostejša oblika poučevanja čustvene in socialne pismenosti so zagotovo socialne igre. Socialne igre so oblikovane kot usmerjen pogovor na izbrano temo, vključujejo refleksijo o uporabi in učinku igre, simulacijo in urjenje ciljne socialne spretnosti, povratne informacije in krepljenje pozitivnih oblik vedenja. Z implementacijo socialnih iger se spreminjata vlogi učitelja ter učenca. Pomembno je, da se otrok nauči prepoznati biološke impulze, razume ozadje njihovega delovanja, da zna oceniti, v katerih situacijah sme slediti tem biološkim impulzom, ker je slednje pomembno in neškodljivo, in v katerih situacijah je le-to neprimerno, škodljivo, celo nevarno, in da osvoji tehnike, ki mu to omogočajo. Burow (2015) navaja, da je za kakovostne šole značilno, da zagotavljajo načelo pravičnosti (equity) za vse učence, omogočajo učencem doseganje odličnih rezultatov (excellence) in da pedagogi oblikujejo klimo, ki spodbuja dobro počutje (well-being). Če želimo, da se bodo učenci v šoli počutili dobro, da bodo motivirani za učenje, je pomembno, da šole razvijajo vsa tri navedena področja. Leta 1780 je Ernst Christian Trapp kot prvi pedagog uvedel v šolski program tezo: Vzgoja je učenje srečnosti (Burow, 2015). Danes je pojem sreče le redko zastopan v šolskem sistemu. Ernst Fritz - Schubert je leta 2017 oblikoval kurikulum za izvajanje šolskega predmeta, ki ga je poimenoval Sreča. Ko je prvič v eni izmed nemških šol izvedel program, je bil odziv šolskih nadzornikov zelo sumničav. Rezultati evalvacije so dokazali pozitiven učinek na področju samoizobraževanja, samovrednotenja in splošnega znanja, kar upravičuje smiselnost razvijanja programa v prihodnosti. Življenje in učenje imata namreč večji pomen kot zgolj težnja k izobraževalnim ciljem v ustanovi, ko jo imenujemo šola, na kar opozarjajo tudi Združeni narodi, ko govorijo o srečnem otroštvu kot osrednjem in najpomembnejšem cilju. Glavni cilj pedagogike mora biti težnja, da otroci razvijajo radovednost, navdih in z navdušenjem zrejo v prihodnost. Pouk jih mora podpirati v tem, da oblikujejo lastne vrednote in načela ter da prevzamejo odgovornost za lastna vedenja. Učencem moramo kot pedagogi pomagati, da odkrijejo svoja močna področja, jih podpirati pri iskanju smisla v življenju in učenju, oblikovati cilje in uvideti svoj položaj v družbi. Profesorica Mirjam Ule je v intervjuju za televizijo povedala: "Danes se je treba vprašati, kaj je s šolo prihodnosti. Kakšna naj bo šola, ki bo odziv na prelomne čase, v katerih živimo. Najprej je treba pripraviti osnovne strategije," je prepričana. Po njenem mnenju bi morala šola otroke na prihodnost pripravljati drugače: "Ne s povečevanjem ali pa spreminjanjem kurikulumuma, ampak s spreminjanjem šolske klime ..." Moramo se zavedati, da je v procesu odraščanja umanjala institucija, ki je bila še pred desetletji zelo pomembna – to je vrstniška skupnost. To je tako imenovana enajsta šola pod mostom. Šola je edina institucija poleg družine, ki naj bi otroke navajala na neko skupnostno življenje. Torej na sodelovanje. Storitnost bi morala biti vpeta v motivacijo. Otroci zmorejo veliko, a morajo biti za to motivirani." (<https://www.24ur.com/novice/slovenija/ukvarjajo-se-s-kurikulumom-v-soli-pa-so-bolj-pereci-drugi-problemi.html>, dne 23. 6. 2023).

2.3 Temelji programa predmeta sreča

Vsebina izvedenega programa temelji na osmih referenčnih točkah, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

a) Osnovna shema izvedene ure

Ura se ne izvaja v frontalni obliki, učenci namreč sedijo v krogu. Vsaka ura se prične s krajšo aktivnostjo, ki "prebudi" učence (energizer). Nato sledi refleksija pretekle ure in učenci poročajo o dosedanjih izkušnjah, kar je vodilo k aktualni temi posamezne ure. Po uvodnem delu se izvede učni eksperiment. Nato učenci poročajo o svojih doživetjih in spoznanjih. Učitelj usmerja pogovor z ustreznimi vprašanji. Vsaka ura se zaključi z domačo nalogo, in sicer učenci odgovorijo na naslednja vprašanja: Kaj smo danes delali? Opiši vaje in dejavnosti s svojimi besedami. Kako si se pri tem počutil? Kaj si opazil pri drugih? Kako lahko naučeno uporabiš v vsakodnevem življenju? Čemu lahko to doprinese?

b) odnos učitelja

Vlogi učitelja in učenca sta definirani. Učitelj je strokovnjak za učni proces in ni zgolj podajalec učne snovi. Učenec pa je strokovnjak za osebno vrednotenje izkušnje. Učitelj zagotovi procesno usmerjen okvir za samoučenje in ne podaja definiranih ciljev. Učenec preveri, ali lahko usvojene vsebine uporabi v vsakdanjem življenju. Učitelj ni tisti, ki oceni znanje učenca. Učitelj je v vlogi opazovalca in svetovalca. Vsi učenci sodelujejo prostovoljno.

c) šest modulov kurikuluma: krepitev (fokus je usmerjen k virom in potencialom učenca.), vizija (sanje so dovoljene), odločitev (kaj je moja srčna želja?), načrtovanje (strategije uresničitve cilja), izvedba (kaj vpliva na motivacijo?) in refleksija (vrednotenje izkušnje, naučenega)

Vsak modul je oblikovan po enaki strukturi, in sicer vsebuje naslov, globalni cilj, kategorije in učne vsebine. Vsaka ura je strukturirana z opisom materiala, ki se uporablja, določena je časovna struktura, opis dejavnosti, namen/ozadje vsebine, priporočila izvajalcem.

krepitev/opolnomočenje			
naslov	splošni cilj	kategorije	učna vsebina
Vesetje do življenja	socialna in mentalna krepitev	zaupanje, cenjenje, odkrivanje moči, empatija	govoriti o sebi; artikulacija čustev; spoštljiv odnos z drugimi; odkrivanje lastnih moči in virov; razvijanje osebnih potencialov
vizija			
Sanje in življenjski motivi	spoznati motive in potrebe	domišljija, najti motive in smisel, usklajenost ciljev, orientacija k rešitvi	spoznavanje lastnih motivov na osnovi želja in sanj; spoznati lastne značajske moči; spoznanje, da so motivi in moči povezani; spoznanje, da so prepričanja motivacija našega delovanja; ozavestiti o individualnih in kolektivnih vizijah
odločitev			
Premikaj življenje	sprejeti odločitve	optimizem; angažiranost; odnosi in čustva; smisel	s pomočjo telesnih izkušenj najti dostop do lastnih potreb, vizij in želja; doživeti povezavo med čutnimi zaznavami, odzivi telesa in sprejemanjem odločitev; se zavedati možnosti odzivanja in ciljne usmerjenosti; oblikovati vodilno misel
načrtovanje			
Organizacijske sposobnosti	dvig pričakovane samo-učinkovitosti	vir; potencial; strategije načrtovanja; obvladati izzive	ovire razumeti kot izzive; orientacija k rešitvam; uporaba virov pri načrtovanju; razvijanje organizacijskih strategij
izvedba			
Pustolovščina vsakdana	samo-regulacija	flow; sporazumevanje faze socialnih sistemov; rezilientnost, motivirati in pomiriti	stalno zaznavanje telesa; razumevanje telesnih znakov; razumevanje dinamike skupine; sporazumevanje uporabiti kot vir; s pomočjo telesne dejavnosti razvijati rezilientnost
refleksija			

Delavnice smo skladno s kurikulumom izvajali v 5. razredu večinske osnovne šole. Sodelovali so vsi učenci, ure (18) so se izvajale v času ur oddelčne skupnosti. Že po nekaj izvedenih delavnicah je razredničarka zaznala spremembe predvsem v medosebnih odnosih.

Zaključek

Le drobec ur pouka, ki se je vsebinsko razlikoval od klasičnega in je v ospredje procesa postavil posameznega učenca in njegovo aktivnost, učitelja pa v vlogo opazovalca in svetovalca, je pokazal moč vpliva na klimo med učenci in zagotovo tudi na njihov osebnostni razvoj. Učenci so delavnice sprejeli z navdušenjem, se jih redno udeleževali in bili motivirani za sodelovanje. Poseben odnos se je razvil tudi med izvajalko in učenci, ki se je ohranil do njenega odhoda. Oddelek je ostal povezan med seboj do zaključka osnovne šole in tudi njihovo slovo zadnji šolski dan je pustilo pečat na učiteljih ter učencih. Razredničarka, od 6. razreda naprej, je namreč vsa leta sodelovala z izvajalko in nadgrajevala zasnovano delo. Izjemnega pomena je, da šole najdejo način, kako ustrezne vsebine vključiti v ure pouka, da se izvajajo kontinuirano, saj bodo le v tem primeru vidni rezultati.

Literatura

Burow, O. A. (2015). Bildungsfaktor Glück - Glücksfaktor Bildung: Wie Lehrnfreude und Spitzenleistung entstehen. V: Praxisbuch Schulfach Glück. Weinheim: Beltz.

Grah, J., Rogič Ožek, S., Žarkovič Adlešič, B. (2017). Zakaj vključujoča šola, 1. zvezek. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Hansch, D. (2015). Schulfach Glück und psychische Gesundheit - Wie können wir schon in der Schule die Salutogenese fördern, um der weiteren Zunahme psychischer Störungen vorzubeugen?. V: Praxisbuch Schulfach Glück. Weinheim: Beltz.

<https://www.24ur.com/novice/slovenija/ukvarjajo-se-s-kurikulum-v-soli-pa-so-bolj-pereci-drugi-problemi.html> (dne 23. 6. 2023).

SHAKESPEARE IN ELIZABETINSKO GLEDALIŠČE

Povzetek : Marentič Požarnik (1997) opozarja, da je »razbitost, raztreščenost znanja eden največjih problemov sodobne šole.« Tega so se zavedali tudi pripravljavci kurikularne prenove, saj so med njena načela uvrstili tudi načelo horizontalne povezanosti (Bela knjiga v vzgoji in izobraževanju, 1995). Zato se pri šolski prenovi poudarja, da so med pomembnejšimi kakovostnimi prvinami pouka tudi medpredmetne in medpodročne povezave, ki pomenijo povezovanje različnih predmetov in področij in s tem upoštevanje različnih vidikov otrokovega razvoja in učenja. Strokovnjaki torej opozarjajo na razdrobljenost šolskega znanja in s tem na neuporabno in nekritično znanje, različne raziskave pa to potrjujejo (Paulič, 2002). V prenovljenih učnih načrtih za nekatere predmete v osnovnih in srednjih šolah so se tako pojavila priporočila in/ali nakazane medpredmetne povezave. Prepričanje, ki stoji za tem, je, da moramo težiti k znanju, ki bo celostno, trajno, aktivno, kritično, uporabno in sistematično. Učenci naj ga pridobijo s procesnim učenjem ter povezujejo z znanjem pri drugih predmetih, s prejšnjim znanjem, aktualnimi dogajaniji itd. Le takšen način pridobivanja znanja pripomore, da ga učenci in dijaki smiselno povežejo, kar vpliva tudi na motivacijo in nadaljnje učenje (Wolters, 2006). Marentič Požarnik (2000) pri tem poudarja, da takšno delo od učiteljev oziroma mentorjev zahteva strokovno pedagoško-psihološko znanje, sposobnosti timskega dela (povezovanja učiteljev različnih predmetov), samozavest, zavzetost, odprtost (tudi za negotovost), obvladovanje vodenja skupin in tehnik ustvarjalnega mišljenja. Poleg teh večšin potrebuje učitelj tudi zunanjo oporo v obliki pripomočkov, izpopolnjevanja in proste roke, tj. zadostno mero poklicne avtonomnosti. Na Osnovni šoli Ivana Skvarče je bila v šolskem letu 2022/23 ena izmed prednostnih nalog tudi medpredmetno povezovanje, temu so bile namenjene tudi hospitacije.

Ključne besede: medpredmetno povezovanje, procesno učenje, celostno in kritično znanje, timsko delo

SHAKESPEARE AND THE ELIZABETHAN THEATRE

Abstract: Marentič Požarnik (1997) points out that "fragility, fragmentation of knowledge is one of the biggest problems of the modern school." The preparers of the curriculum reform were also aware of this, as they included the principle of horizontal connection among its principles (Bela knjiga v vzgoji in izobraževanju, 1995). Therefore, in the school reform, it is emphasized that among the more important quality elements of the lessons are inter-subject and inter-field connections, which mean connecting different subjects and fields and thus taking into account different aspects of the child's development and learning. Experts point to the fragmentation of school knowledge and thus to useless and uncritical knowledge, and various researches confirm this (Paulič, 2002). In the revised curricula for some subjects in primary and secondary schools, recommendations and/or indicated inter-subject connections appeared. The belief behind this is that we must strive for knowledge that is holistic, permanent, active, critical, useful and systematic. Students should acquire it through process learning and connect it with knowledge in other subjects, with previous knowledge, current events, etc. Only such a way of acquiring knowledge helps pupils to connect it in a meaningful way, which also affects motivation and further learning (Wolters, 2006). Marentič Požarnik (2000) emphasizes that this kind of work requires professional pedagogical and psychological knowledge from teachers or mentors, teamwork skills (connecting teachers of different subjects), self-confidence, commitment, openness (also to uncertainty), mastery of group management and techniques of creative opinions. In addition to these skills, the teacher also needs external support in the form of aids, refinement and free hand, i.e. a sufficient degree of professional autonomy. In the 2022/23 school year, at the Ivan Skvarče Elementary School, one of the priority tasks was also cross-curricular integration, which was also the purpose of observations.

Keywords: interdisciplinary integration, process learning, holistic and critical knowledge, teamwork

1 Uvod

Razvoju medpredmetnega povezovanja lahko sledimo že od začetka prejšnjega stoletja (npr. waldorfska šola, problemski, projektni pouk ...).

Po mnenju Sicherl Kafolove (2002) učna snov ni zadosten temelj za medpredmetno povezovanje, ker ne ustreza sodobnim pedagoškim načelom, saj je bolj kot vsebina pomembna strategija učenja. Pri takšni obliki načrtovanja gre pogosto za nasilno »lepljenje« učne snovi na obstoječi tematski sklop.

Zahteva po usklajenem načrtovanju učiteljev različnih predmetov in področij po Bevčevi (2005) izhaja iz naslednjih ciljev:

- Doseči večjo stopnjo povezanosti med disciplinarnimi znanji.
- Preprečiti preobremenjenost učencev.

- Pripraviti učence za kakovostno življenje in na vseživljenjsko izobraževanje (z razvijanjem sposobnosti za sodelovanje z drugimi, z navajanjem na samostojno učenje, z oblikovanjem delovnih navad).
 - Povečati kakovost in trajnost pridobljenega znanja (z razvijanjem različnih strategij mišljenja, z upoštevanjem predhodnega znanja učencev, s povezovanjem znanja, z učenjem za učenje ...).
 - Razvijati sposobnost samostojnega, ustvarjalnega in kritičnega mišljenja in presojanja.
- Fogarty (1991; povz. po Lake, 1994) opisuje deset stopenj v povezovanju med predmeti. Različne definicije in njihove obrazložitve vključujejo:
- povezovanje predmetov in področij,
 - poudarek na projektnem delu,
 - vire, ki ne vključujejo le učbenikov,
 - tematske vsebinske sklope kot organizacijski princip,
 - prilagojen urnik,
 - prilagojeno razvrščanje učencev v skupine.

Medpredmetne povezave so v svojem bistvu torej didaktični pristop, ki otroke pripravi na vseživljenjsko učenje. Pomenijo povezovanje vsebin različnih predmetov znotraj predmetnika na horizontalni ravni in povezave posameznega predmeta z različnimi medpredmetnimi področji. Za njihovo učinkovitost morajo biti v povezavah jasno prepoznavni cilji posameznih predmetov oziroma področij (Lake, 1994).

Pri horizontalni povezavi učnih vsebin gre za korelacijske povezave med učnimi vsebinami in pojmi med sorodnimi učnimi predmeti, ki se bolj ali manj prekrivajo, podvajajo in križajo. S temi povezavami je mogoče bistveno okrepiti ne le razumevanje učnih vsebin, temveč tudi njihovo racionalizacijo (Strmčnik, 2001). Kako izvesti horizontalne korelacije je predvsem stvar podrobnega učnega načrta in učiteljeve priprave, pri kateri je potrebno sodelovanje sorodnih predmetnih učiteljev.

Transfer učenja je prenos učnega učinka s prejšnjega na nadaljnje učenje, z enega predmetnega področja na drugo. Pričakujemo, da se učenje posameznih predmetov prenaša na šolske in zunajšolske, poklicne in življenjske situacije, da si učenci na osnovi pridobljenega znanja drugače razlagajo naravne in družbene pojave, se znajo pisno in ustno izražati in se pametneje odločati v novih problemskih situacijah (Marentič Požarnik, 2000).

Šolsko učenje ima premalo transfernih učinkov, čeprav se jih pričakuje in med cilji sodobne šole tudi vedno bolj poudarja. Šola, ki učence napolni z množico izoliranih podatkov in teoretičnih zakonitosti, je morda na videz uspešna, a najpomembnejšega poslanstva ni opravila. Na kratko bi medpredmetno povezovanje lahko pojasnili kot povezovanje vsebin različnih predmetov in medpredmetnih področij. Nemški avtor Becker-Hubrich (1990) meni, da se medpredmetno povezovanje uresničuje takrat, kadar se vzporedno pri pouku različnih predmetov obravnava enaka tema.

Avtorji Kovač, Starc in Jurak (2003) izpostavljajo naslednje pogoje za uspešno realizacijo medpredmetne povezave:

- Potrebno je skupno povezovanje učiteljev različnih predmetov.
- Povezave morajo biti glede vsebin, načina posredovanja znanja ter organizacije izpeljave prilagojene razvojni stopnji in predhodnemu znanju otrok.
- Vsaka medpredmetna povezava mora biti skrbno načrtovana ter dobro vsebinsko in organizacijsko izpeljana. Na koncu učitelji vedno analizirajo uresničevanje zastavljenih ciljev. Ravnateljeva vodstvena vloga je ključna za ustvarjanje razmer, ki omogočajo uvajanje novosti tudi pri usklajenem načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela.

2 Shakespere in elizabetinsko gledališče

Teden medpredmetnega povezovanja

2. 1 Načrtovanje

Na OŠ Ivana Skvarče je ena izmed prednostnih nalog v letošnjem šolskem letu (in v bodoče) priprava projektnih dni ali tednov z namenom medpredmetnega povezovanja. Pobudnica tovrstnega načina dela je naša ravnateljica, ki tudi sicer nenehno spodbuja uvajanje izboljšav v vzgojno-izobraževalno delo, da bi bilo znanje učencev bolj kakovostno, celostno, trajno, kritično in uporabno. Medpredmetne povezave v večjem obsegu smo časovno in prostorsko opredelili v letnem delovnem načrtu šole. Načrtovali smo jih v avgustu v okviru strokovnih aktivov. K sodelovanju so se prijaviли učitelji, ki so zaznali možne povezave. Naloga vodje tima je bila sklicati delovni sestanek članov, na katerem smo načrtovali cilje v zvezi s predlaganimi vsebinami. Na tem sestanku so se tudi izmenjevale ideje ter razreševala vprašanja in negotovosti. Vodja tima je skrbel za komunikacijo, podpiral posameznike ter jim omogočal zadostno mero strokovne avtonomije, ki gre z roko v roki z odgovornostjo. Oblikoval se je tudi skupni urnik vseh dejavnosti.

V timu je torej več učiteljev izvajalo bolj obširno in zapleteno nalogo. Vsakdo je imel jasno opredeljeno nalogo in dolžnosti, med člani je potekalo nenehno sodelovanje ter izmenjava mnenj. Komunikacija je potekala v vodoravni smeri in hkrati podpirala posameznika in tim. Tim je deloval po principu osebne svobode in odgovornosti. Vsak član je v okviru delovne naloge izpeljal svoj del delovnega procesa, nakar smo na timskem sestanku skupaj zložili sestavljanko do celovite rešitve. Člani vsakega tima so navadno v dokaj tesnih medsebojnih odnosih, kar spodbuja njihov osebni razvoj in ustvarjalnost. Naši timi na OŠ Ivana Skvarče so torej v trenutni fazi mešanice multidisciplinarnega in interdisciplinarnega tipa tima. Odločila sem se za teden medpredmetnega povezovanja, saj se mi je zdela ideja po izkušnjah iz preteklega šolskega leta (Mož s kovanca za 1 EUR – Primož Trubar) organizacijsko prijaznejša kot enodnevna izvedba. Učitelji, ki so se prijaviли k sodelovanju, se z devetošolci v istem tednu pri svojem predmetu izvedli poljubno število ur v zvezi z Shakespearjem, elizabetinskim gledališčem, klasicizmom ... Na vsako od teh ur so bili vabljeni člani učiteljskega zbora (hospitacijske ure), vendar gneče ni bilo. Učiteljev, ki so se v avgustu prijaviли k sodelovanju, je bilo precej več kot tistih, ki so v tednu medpredmetnega povezovanja dejansko tudi sodelovali. Pomanjkanje časa je še vedno poglobilni razlog, da se tovrstnih načinov poučevanja ne poslužujemo v tolikšni meri. Prav tako je ozaveščenost v zvezi s pozitivnimi učinki le-tega še vedno zelo majhna, večja pa negotovost, oklepanje svojega predmetnega področja, na katerem se počutimo močne in samozavestne. Iskanje skupnih ciljev in povezav pa znova terja čas.

2.2. Izvedba

Slovenščina

Učenci so spoznali zgodbo Romea in Julije ter različne interpretacije v različnih vejah umetnosti (slikarstvo, balet, glasba, film ...). Na podlagi Paukove strategije smo izvedli debato, ki se je nanašala na ključne vsebinske momente tragedije.

Prebrali smo odlomek v samostojnem delovnem zvezku ter razčlenili zgodbo, jezik in slog besedila. Ogledali smo si različne filmske odlomke balkonskega prizora. Rdečo nit smo aktualizirali prek SMS- komunikacije med Romeom in Julijo.

Ob kvizu Kahoot so preverili in utrdili svoje znanje.

Matematika

Delo učencev je potekalo po skupinah. Vsaka skupina je dobila mrežo makete elizabetinskega gledališča. S pomočjo aplikacije Mentimeter so ugotavljali, kako ali kje lahko v mreži najdejo matematiko. Ugotavljali so, kaj lahko izračunajo, izmerijo in kako lahko na podlagi makete sklepajo o dimenzijah gledališča (reševanje problemske naloge odprtega tipa). Mreže gledališča so tudi izstrigli in sestavili maketo.

Angleščina

W. Shakespeare

Učiteljica je s pomočjo projekcije predstavila bistvo zgodnje moderne angleščine in Shakespeareov vpliv na njen razvoj.

Sledilo je delo po skupinah:

- Shakespeare's famous movies (s pomočjo spleta so učenci poiskali Shakespeareova dela, po katerih so posneli filme, ter pripisali slavne igralce, ki so v njih igrali).
- Life of Shakespeare (učenci so ustvarili miselni vzorec o življenju pisatelja).
- Shakespeare's famous quotes (učenci so poiskali in zapisali Shakespeareove slavne izreke, ki so za bralce atraktivni in aktualni še danes).
- Shakespeare's new words (učenci so poiskali in zapisali 10 novih besed, ki jih je izumil/uporabil pisatelj v svojih delih – tistih torej, ki so se prvič pojavile v njegovih delih. Zapisom so dodali tudi prevode.)

Elizabetinsko gledališče

Učenci so si ogledali odlomek iz filma Shakespeare in love. Pogovarjali so se o tem, kdo so glavne osebe, opredelili kraj dogajanja, čas (stoletje) dogajanja. Razmišljali so, od kod izhaja ime elizabetinsko gledališče.

Povzeli so svoje prehodno znanje o kraljici Elizabeti I. in W. Shakespeareu.

V osrednjem delu ure je delo potekalo ob delovnih listih o elizabetinskem gledališču. Učenci so odgovore na vprašanja iskali ob ogledu video posnetka.

Ob kvizu Kahoot so preverili in utrdili svoje znanje.

2.3 Evalvacija

Po končanem sklopu medpredmetnega povezovanja je sledila evalvacija, na kateri so sodelovali izvajalci ter ravnateljica, pridobili pa smo tudi mnenja učencev – vse z namenom, da se v naslednjem šolskem letu še kakšna komponenta izboljša, ker so bili v praksi ugotovljeni pozitivni vplivi drugačnega dela na poučevanje in učenje. Želela bi si, da bi se v projektni teden vključili tudi učitelji drugih predmetov (likovna vzgoja, geografija, zgodovina, glasba ...), a je resnica ta, da naši učni načrti vendarle niso medpredmetno usklajeni v tolikšni meri, da bi se v medpredmetnih povezavah našel nekdo, ki že v osnovi ne želi izstopiti iz cone udobja. Dejstvo je tudi, da vsakršno izvajanje dejavnosti izven okvirjev učiteljeve letne delovne priprave posledično vpliva na pomanjkanja časa za izvajanje rednih in obvezujočih dejavnosti. Nehote se tudi sprašujemo, ali tovrstno poučevanje dejansko rezultira v boljše učne rezultate kot klasično. Negotovost je včasih vendarle prevelika, saj je potrebno nivo znanja pri materinščini (in drugih predmetov) vsakoletno dokazovati tudi na nacionalnem preverjanju znanja. Dejstvo je tudi, da je verovanje v magične učinke tima odraz skupinskega doživljanja, ki deluje po načelu primitivne identifikacije s skupino. Takšen pogled nima razumnih temeljev. Očaranju namreč utegne slediti razočaranje. Včasih se tudi zgodi, da se o kakšni problemski situaciji razpravlja, problema samega pa se ne reši.

Učencem je bil tovrsten način učenja všeč. Pravzaprav ur v okviru tedna medpredmetnega povezovanja sploh niso dojemali kot učenje. Nekdo je namreč zapisal, da mu je všeč, ker nismo obravnavali redne snovi.

Zaključek

Kakovostno medpredmetno poučevanje lahko zagotovimo le, če strokovnjaki različnih področij najdejo skupne točke. Ključna pa je podpora, saj mnogi izsledki dokazujejo, da diktiranje načina poučevanja ni učinkovit pristop. Posebno pozornost je potrebno nameniti vključevanju vsebin s področja medpredmetnega povezovanja v stalno izpopolnjevanje učiteljev, saj na ta način pridobivajo kompetence za izvajanje tovrstnega poučevanja. Primeri dobre prakse prav tako predstavljajo prenos izkušenj in znanja v širše učno okolje. Do učinkovitega medpredmetnega sodelovanja lahko pride le v institucijah, ki so temu naklonjene, ter med učitelji, ki so strokovno usposobljeni, motivirani in timsko naravnani.

Sama dvomim, da s takšnim načinom medpredmetnega povezovanja, kot smo ga izvajali v tem šolskem letu, dejansko razbremenimo učence. Prav tako si ne delam iluzij, da bi v tako kratkem in omejenem časovnem obdobju oblikovali drugačne delovne navade. Verjamem pa, da na ta način še v dodatni meri pripomoremo k razvijanju sposobnosti sodelovanja z drugimi, povečamo trajnost in kakovost pridobljenega znanja z razvijanjem različnih strategij mišljenja, upoštevanjem predhodnega znanja in s povezovanjem znanja.

V tednu medpredmetnega povezovanja smo povezali predmete in področja (naravoslovno in družboslovno) ter uporabili vire, ki ne vključujejo le učbenikov. Pa vendarle ni šlo za projekt, saj urnik ni bil prilagojen, učenci pa so ostali v matičnih skupinah, tematski sklop pa so izvajali različni učitelji (tudi istega) predmeta.

Prednosti medpredmetnega povezovanja je veliko, tako za učence kot za učitelje. Učitelji več sodelujejo s sodelavci, spoznavajo druga predmetna področja ter nove načine poučevanja.

Literatura

Becker-Hubrich, M., Beier K. H., Hasselbeck, O., Sämmer, G., Schmidt, E. idr. (1999). Fachübergreifender und fächerverbinderder Unterricht in der Gymnasialen Oberstufe.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji. (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Bevc, V. (2005). Medpredmetno načrtovanje in povezovanje vzgojno-izobraževalnega dela. V S. Rupnik Vec (Ur.), Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu (str. 50–59). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kovač, M., Starc, G., Jurak, G. (2003). Medpredmetno in medpodročno povezovanje pri športni vzgoji. Šport, 51 (2), str. 11–15.

Lake, K. (1994). Integrated Curriculum. Pridobljeno 10. 5. 2023 s spletne strani Northwest Regional Education Laboratory.

Marentič Požarnik, B. (1997). Cilji, izhodišča in možne stranpoti kurikularne preнове. Zbornik Kurikularna prenova. Ljubljana: MŠŠ in NKS.

Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Paulič, O. (2002). Medpredmetno povezovanje v gimnazijah. Vzgoja in izobraževanje, XXXIII (1). 67–70.

Sicherl Kafol, B. (2002). Glasbena didaktika v luči medpredmetnih povezav. Sodobna pedagogika, 53 (2), 50–61.

Strmčnik, F. (2001). Didakta: osrednje teoretične teme. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Wolters, A. (2006). Projekt- und Fächerübergreifender Unterricht. V G. Bovet (Ur.) in V. Huwendiek (Ur.). Leitfaden Schulpraxis: Pädagogik und Psychologie für den Lehrberuf (str. 123–149). Berlin: Cornelsen.

ŠOLSKA KNJIŽNICA IN MEDPREDMETNO POVEZOVANJE

Povzetek: Šolska knjižnica je za nekatere učence prva knjižnica, s katero se srečajo, zato je pomembno, da si v njej pridobijo pozitivne izkušnje. Poleg tega, da knjižnica učencem ponuja gradivo, jih opremlja tudi z veščinami iskanja informacij. Z dobrim sodelovanjem knjižničarja in ostalih strokovnih delavcev lahko ure knjižnične informacijske vzgoje povežejo različne premete ter učenca opremito s obširnimi funkcionalnim znanjem.

Ključne besede: pouk, šolska knjižnica, medpredmetno povezovanje, knjižnično informacijsko znanje, branje

SCHOOL LIBRARY AND INTERCURRICULUM CONNECTION

Abstract: For some students, the school library is the first library that they encounter, so it is crucial for them to obtain a positive first impression. Besides offering the necessary material on demand, the library also provides the students with the basic skills of informational literacy. With some basic cooperation between the teaching staff and the librarian, the informational literacy courses can create a bridge across the entire curriculum and create access to numerous practical skills.

Key words: learning, school library, cross curriculum, information literacy, reading

Strokovne in zakonske podlage za medpredmetno poučevanje in bibliopedagoško delo knjižničarjev

Šolski sistemi vedno bolj poudarjajo pomembnost povezovanja vsebin in veščin med posameznimi predmetnimi področji, saj ljudje svet dojemamo kot celoto in ne razdrobljeno oziroma razdeljeno na posamezne discipline. Medpredmetno poučevanje pomeni sintezo znanja in veščin iz različnih področij in bolj poglobljeno, funkcionalno znanje, ki omogoča reševanje kompleksnih problemov ter motivira učenca za samostojno raziskovanje. Pogoji, da to v šoli dosežemo je, da so učitelji prilagodljivi in pripravljeni sodelovati, tako da skupaj oblikujejo vsebine, ki so povezane z učnimi cilji dveh ali več predmetov. Naloge, ki jih učitelji skupaj oblikujejo, naj bi bile življenjske, povezane z vsakodnevnimi situacijami, v katerih se učenci znajdejo. Tak način dela omogoča aktivno in izkustveno učenje ter spodbuja kognitivni, osebni in socialni razvoj učencev, obenem pa učiteljem omogoča inovativnost pri načrtovanju učnih vsebin. Bloom opisuje tradicionalni pristop poučevanja, kjer znanje ostaja fragmentirano in so povezave med predmeti minimalne. Zaradi izoliranega poučevanja so učne poti linealne. Obogateni tradicionalni kurikulum pa temelji na vsebinskem pristopu k povezovanju predmetov, čeprav je znanje še vedno fragmentirano in minimalno povezano. Učne poti še vedno ostajajo linealne, vendar se včasih presekajo v isti točki zaradi sodelovanja učiteljev. Integrativni kurikulum pa temelji na povezovanju med predmeti, pri čemer učni proces osmišlja in usmerja skupni problem oziroma iskanje odgovora na problemsko vprašanje. Učenje in poučevanje sta sodelovalna in potekata po krožnih zblížujočih se učnih poteh. Šolski zakon (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja – v nadaljevanju ZOFVI, 1996) knjižničarja obravnava kot strokovnega delavca v vzgoji in izobraževanju, ki sodeluje in izvaja vzgojno-izobraževalno in drugo strokovno delo, torej sodi med pedagoške delavce (ZOFVI, 1996) opredeli v 68. členu: »Šola ima knjižnico. Knjižnica zbira knjižnično gradivo, ga strokovno obdeluje, hrani, predstavlja in izposoja ter opravlja informacijsko-dokumentacijsko delo kot sestavino vzgojno-izobraževalnega dela v šoli.«

Šolski knjižničarji torej že po zakonu ne skrbijo le za nabavo, obdelavo, hrambo in posredovanje knjižničnega gradiva, ampak se morajo vključevati v pedagoški proces. Knjižničarji morajo imeti vpogled v vsebine vseh učnih predmetov saj le tako lahko izberejo ustrezno knjižnično gradivo, ki ga pri svojem delu uporabljajo učitelji in učenci. Ure knjižnično informacijskega znanja (KIZ), ki jih učitelj opravlja v vseh oddelkih, nikoli ne potekajo izolirano, ampak vedno v povezavi z vsaj še enim predmetom in v sodelovanju z enim ali več učitelji.

Če se naslonimo na Bloomovo shemo, lahko rečemo, da učne ure KIZ potekajo po krožnih poteh. Učenje informacijske pismenosti je še toliko bolj pomembno v času spleta 2.0, saj se učenci soočajo s poplavo informacij, v kateri težko izluščijo bistvene informacije in prepoznajo verodostojne informacijske vire. Razvijanje informacijske pismenosti pomeni torej ne le iskanje informacij v fizičnem knjižničnem gradivu, ampak tudi v digitalnem svetu, zato mora knjižničar dobro poznati tudi informacijsko komunikacijsko tehnologijo.

Ameriško knjižničarsko združenje ALA informacijsko pismenost opredeli kot skupek spretnosti in znanj, na podlagi katerih je posameznik sposoben prepoznati, kdaj informacije potrebuje, jih zna poiskati, ovrednotiti in učinkovito uporabiti. Informacijsko pismen posameznik je sposoben prepoznati in opredeliti informacijsko potrebo, uspešno in učinkovito pridobiti potrebne informacije, kritično ovrednotiti informacije in informacijske vire, vključiti izbrane informacije v svoje osnovno znanje, uspešno uporabiti informacije za doseganje natančno določenega cilja, razumeti ekonomske, pravne in družbene vidike uporabe informacij ter pridobivati in uporabljati informacije v skladu z etičnimi pravili in pravnimi predpisi.

Primeri medpredmetnih povezav v okviru učnih ur knjižničnega informacijskega znanja

V knjižnici OŠ Franceta Prešerna Kranj smo zaposlene tri knjižničarke, ki poleg ur v knjižnici in izvajanja KIZ ur opravljamo tudi reden pouk po potrebi pa tudi nadomeščamo v oddelkih. Takšno delo je seveda naporno, vendar pa nam omogoča, da smo v nenehnem stiku z učenci in učitelji, ter smo seznanjene z učnimi načrti različnih predmetov ter informacijskimi potrebami naših uporabnikov. Knjižnica nikakor ne sme biti prostor, ki je odmaknjen od življenja na šoli temveč mora biti tako informacijsko kot tudi kulturno in družabno središče. V naši knjižnici nam to omogoča tudi sama arhitektura in prostorska umeščenost naše knjižnice, saj se nahaja v osrednjem delu šole. Čitalnica je od glavnega hodnika ločena le s stekleno steno, kar učencem omogoča, da vidijo, kaj se v čitalnici dogaja. Iz čitalnice vodijo stopnice v zbornico, tako da smo v nenehnem stiku z učitelji. Seveda pa je poleg prostora pomembna tudi naša odprtost in pripravljenost za sodelovanje. V nadaljevanju bom predstavila nekaj primerov izvajanja KIZ ur v sodelovanju z drugimi učitelji in ustanovami v zadnjih nekaj letih.

Sodelovanje z učitelji tujih jezikov

V sodelovanju z učitelji tujih jezikov je bilo izvedenih kar nekaj delavnic. Učenci na predmetni stopnji so tako imeli delavnico, kjer so s pomočjo tablic reševali angleški kviz o knjižnicah, brali pesmi, ki govorijo o branju, in napisali pesem o knjižnici v angleščini. Druga skupina učencev se je v knjižnici seznanila s tem, kako knjiga nastane, nato pa so sami izdelali knjižico v angleščini in jo razstavili v čitalnici.

Potekala je tudi delavnica, kjer so učenci raziskovali dela Roalda Dahla v angleščini. Vsaka skupina je dobila knjigo v izvorniku, nato pa so odgovarjali na vprašanja, ki so se nanašala na besedišče, na osnovne podatke o knjigi ter na vprašanja o avtorju. Informacije se lahko poiskali tudi s pomočjo tablic.

V oktobru letošnjega šolskega leta smo v knjižnici pripravili razstavo knjig o čarovnicah, učenci pa so na delavnici prisluhnili pravljici na temo Halloween. Za učence druge triade smo pripravili Christmas delavnico, kjer so poslušali božično pravljico v angleščini. Učenci, ki obiskujejo izbirni predmet francoščina, so se поблиže spoznali z Malim princem tako v izvorniku, kot tudi v prevodih, in izdelali plakate z izbranimi citati.

Sodelovanje z učitelji pri izdelavi seminarskih nalog pri zgodovini, geografiji in slovenščini. Ko morajo učenci izdelati seminarsko nalogo, se oglasijo v naši knjižnici in poiščejo ustrezno gradivo. Spodbujamo jih, da sami s pomočjo sistema UDK poiščejo gradivo na policah. Če gradiva ne najdejo, jim omogočimo iskanje gradiva v sistemu Cobiss na računalniku, ki je v knjižnici namenjen učencem. Če je gradivo razpoložljivo v Mestni knjižnici Kranj, jih

vzpodbudimo, da si ga tam izposodijo in se včlanijo, saj je to zanje brezplačno. Pomagamo jim lahko tudi najti ustrezne podatkovne zbirke, kjer lahko najdejo gradivo. V sodelovanju z učitelji pa učencem razložimo, kako je potrebno ustrezno navesti vire ter jih opozorimo, da je navajati potrebno tudi spletne vire. Zelo izviren primer, kako učencem konkretno predstaviti pomembnost in etičnost citiranja je bil, ko je knjižničarka v svojo predstavitev vključila pesem učenke iz oddelka brez navedbe, kdo je to napisal. Učence opozarjamo tudi na to, da preverijo resničnost informacij, ki jih najdejo na spletu, tako da pogledajo, kdaj so bile objavljene in ali je vir verodostojen. Spodbujamo jih, da informacij ne iščejo le s pomočjo Googla temveč tudi s pomočjo drugih brskalnikov oziroma v podatkovnih zbirkah, s katerimi jih seznanimo (Digitalna knjižnica Slovenije, Sistory, Enciclopedia Britannica, Gallica ...)

Spoznavanje ljudske dediščine

V sodelovanju z učiteljicami prve triade smo pripravile delavnice, kjer so se učenci seznanili z ljudsko kulturno dediščino. Učenci so bili razdeljeni v tri skupine. Prva skupina je v knjižnici s pomočjo knjižničarke na polici poiskala knjige o ljudskem slovstvu in nato prisluhnila ljudski pravljici. Po poslušanju so ugotavljali, katere so značilnosti ljudski pravljic, nato pa narisali svoj najljubši prizor. Druga skupina je poiskala knjige o igrah, ki so se jih igrali v starih časih, nato pa so se tudi oni zabavali tako, da so se igrali »aj! kej trden most« in odplesali ples Bela bela lilija. Tretja skupina pa je poiskala gradivo o ljudskih glasbilih, nato pa so sami izdelali svoje glasbilo in ga predstavili. Učenci so se nato zamenjali delavnice tako da so se udeležili vseh treh.

Naša mala knjižnica

Projekt Naša mala knjižnica poteka v okviru interesne dejavnosti, ki jo vodijo knjižničarke in je namenjen spodbujanju branja in spoznavanju tujih in slovenskih avtorjev, ki niso še zelo uveljavljeni. Poleg branja in pogovora o knjigah za učence pripravimo različne ustvarjalne delavnice, ki se navezujejo na prebrano gradivo.

Branje brez meja

V letošnjem letu sem skupaj z učiteljico v petem razredu sodelujem v projektu Branje brez meja oziroma Čitanje ne poznaje granica. Projekt vzpodbuja glasno branje, širjenje besednega zaklada, spoznavanje druge kulture in obvladovanje metod raziskovalnega dela. Vsaka slovenska šola, ki sodeluje v projektu, dobi partnersko šolo iz Hrvaške, s katero sodeluje tekom celega šolskega leta. Slovenski učenci preberejo hrvaško delo prevedeno v slovenščino, hrvaški učenci pa preberejo slovensko delo prevedeno v hrvaščino. Naši učenci so z zanimanjem poslušali knjigo Baton in Roki hrvaške avtorice Koraljke Milun. V okviru projekta smo z učenci izdelali predstavitev učencev v programu Padlet, posneli smo krajši film v katerem smo predstavili našo šolo, obiskali smo Mestno knjižnico Kranj ter obisk dokumentirali ter izdelali predstavitev za hrvaške učence. Izdelali smo plakat, v katerem smo predstavili naše mesto in knjižne kazalke z motivom glavnih junakov Rokija in Batona. Za zaključek projekta smo organizirali videokonferenco, tekom katere so se učenci še bolj spoznali s svojimi hrvaškimi sovrstniki ter jim predstavili Slovenijo s pomočjo ppt predstavitev.

Evropska vas

Že vrst let naša šola sodeluje v projektu Evropska vas, ki ga vodi OŠ Antona Linhartarja iz Radovljice. Na prireditvi, ki poteka v starem mestnem jedru, vsaka sodelujoča šola s svojo stojnico predstavi neko državo. Tudi knjižničarke sodelujemo pri tem projektu, saj pomagamo učencem poiskati gradivo za predstavitev držav, v čitalnici pa pripravimo razstave v povezavi z državami, ki jih učenci raziskujejo tekom celotnega šolskega leta. V sodelovanju z bolgarskim veleposlaništvom in v okviru projekta Evropska vas, smo pripravili razstavo fotografij bolgarske kulturne dediščine. V sodelovanju z Veleposlaništvom Kraljevine Španije smo v čitalnici gostili razstavo 44 fotografij znamenitosti španske kulturne in naravne dediščine,

ki se nahajajo na Unescovem seznamu svetovne dediščine. V sodelovanju z romunskim veleposlaništvom smo imeli v knjižnico razstavo fotografij tradicionalnih romunskih bluz, ki smo jo pospremili s kulturnim programom. V letošnjem šolskem letu smo na prireditvi v Radovljici predstavili Nizozemsko. Med drugim smo postavili knjižnico na prostem, kjer so si lahko obiskovalci ogledali književna dela nizozemskih avtorjev, ki so prevedena v slovenščino. Izdelke, ki so predstavljali nizozemsko smo nato razstavili v šolski čitalnici.

Mcobiss in eBiblos

Učenci se težko ločijo od svojih mobilnih telefonov in so bili navdušeni, ker smo učencem naročile, naj jih prinesejo na učne ure KIZ-a. Najprej smo jih seznanile z osnovami iskanja po Cobissu, nato so samostojno na stacionarnem računalniku ali pa na mobilniku rešili naloge, kjer so morali poiskati točno določeno gradivo. Učenci, ki so želeli, so si na mobilnike naložili aplikacijo MCoBiss ali pa so si ustvarili svoj uporabniški račun na stacionarnem računalniku. V letošnjem šolskem letu imajo šolske knjižnice dostop do digitalnega gradiva v okviru eBiblosa. Učencem smo predstavile to novost, nakar so si ustvarili svoj račun na eBiblosu, ki omogoča branje knjig na različnih napravah (na mobilnih telefonih, tablicah ali stacionarnih računalnikih).

Zaključek

Kot sem že omenila v začetku te predstavitve, se na naši šoli knjižničarke trudimo, da bi šolsko knjižnico čimbolj približale našim uporabnikom in se povezovale z vsemi šolskimi predmeti na vseh ravneh. Učenci na ta način lažje dojemajo snov, pridobijo bolj poglobljeno znanje in usvojijo osnove informacijske pismenosti. Z različnimi dejavnostmi lahko učencem pomagamo razviti pozitiven odnos do branja in samostojnega iskanja informacij. Šolska knjižnica je za večino prva knjižnica s katero se srečajo in želimo, da bi jo učenci dojemali kot nekaj več kot le skladišče knjig ter jo z veseljem obiskali.

Literatura

- Fekonja, R. (ur.). (2014). Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi: Knjižnično informacijsko znanje. Zavod RS za šolstvo. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ABAUB00N/e946cb25-a2e9-4845-a248-cd7ec5f22e8c/PDF>.
- IFLA – Smernice za šolske knjižnice (2. dop. izd.). (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. <https://online.anyflip.com/hqule/hmdj/mobile/index.html> (Original dela izdan v angleščini junija 2015).
- Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, evropski referenčni okvir. (2007). Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5719a044-b659-46de-b58b-606bc5b084c1>
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (10. 3. 2023). Šolske knjižnice. <https://www.gov.si teme/solske-knjiznice/>
- Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje. (2010). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., Gradišar, A. (2002). Bralne učne strategije. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Podgoršek, M. (2009). Pomen knjižničarjevega in učiteljevega sodelovanja v procesu informacijskega opismenjevanja. V M. Ambrožič (ur.), D. Vovk (ur.), Knjižničarji in knjižnice: dodana vrednost okolju: zbornik referatov. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Sušec, Z. in Žumer, F. (2005). Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja. Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.
- Škrli, G. (2016). Likovna delavnica v okviru projekta Naša mala knjižnica. Šolska knjižnica, 25(1/2), str. 102–14.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). (2007). Uradni list RS, št. 16/2007 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj in 123/21.

PRETEKLOST SKOZI SODOBNE PRISTOPE

Povzetek: Učenci v današnjem času potrebujejo zanimiv, dinamičen, aktiven, ustvarjalen pouk. Pri urah slovenščine so učno snov protestantizma poleg običajnega načina podajanja snovi spoznavali v okviru kulturnega dne z ogledom gledališke predstave, njeno evalvacijo in metodami Fit pedagogike. Učna ura se je izvedla na prostem v parku, kjer so učenci ugotavljali pomen in usmerjenost figuralnih podob spomenika. Ustvarjali so tudi literarna besedila. Z nastalimi proznimi, lirskimi literarnimi prispevki ter dramskim prizorom so sodelovali na natečaju in prireditvah na šolski in občinski ravni. S pomočjo aplikacije Kahoot in spletnega programa Canva so utrdili in nadgradili svoje poznavanje lokalne kulturne dediščine. Uporaba različnih metod nadgradi, razširi, poglobi učni proces. Aktivna vključenost učencev vzbudi njihovo zanimanje, širi pozitivni ustvarjalni duh in razgibanost učnega procesa.

Ključne besede: Fit metode, pouk na prostem, literarni prispevki, dramski prizor, spletna orodja.

THE PAST THROUGH MODERN APPROACHES

Abstract: Students today need interesting, dynamic, active, creative lessons. In addition to the usual way of presenting the material in Slovene language classes, the material related to Protestantism was learned within the framework of a cultural day by watching and evaluating a theatre performance and the methods of Fit pedagogy. The lesson was held outdoors in the park, where the students had to determine the meaning and orientation of the figural images of the monument. They also created literary texts and participated in competitions and events at the school and municipal level with the resulting prose, lyrical literary contributions and dramatic scenes. With the help of the Kahoot application and the online program Canva, they consolidated and upgraded their knowledge of the local cultural heritage. The use of different methods upgrades, expands and deepens the learning process. The active involvement of students arouses their interest, spreads a positive creative spirit and the diversity of the learning process.

Keywords: Fit methods, outdoor lessons, literary contributions, dramatic scene, online tools.

1 Uvod

Eden izmed splošnih ciljev predmeta slovenščine je, da »... si učenci in učenke oblikujejo pozitivno razmerje do slovenskega jezika ter se zavedajo pomembne vloge materinščine in slovenščine v svojem osebnem in družbenem življenju« (Program osnovna šola slovenščina. Učni načrt, 2018). Učenci se morajo zavedati vloge slovenščine, ki jo je imela pri razvoju naroda. Seznaniti se morajo s temeljnimi mejniki razvoja jezika in pisave. V devetem razredu pri pouku materinščine spoznavajo bistvene značilnosti literarnozgodovinskih obdobj in smeri, izbrane predstavnik in njihova dela ter njihovo vlogo v razvoju slovenskega jezika in književnosti. Velik poudarek temu obdobju dajemo na OŠ Jurija Dalmatina Krško, kajti temelji slovenskega knjižnega jezika so se gradili oz. nadgrajevali v času protestantizma prav v našem kraju po zaslugi Jurija Dalmatina in Adama Bohoriča. Danes so drugačni časi, drugačne generacije otrok, učenci potrebujejo nove izzive, stvari jih morajo pritegniti, aktivno se morajo vključevati v učni proces. Snov lahko obravnavamo na različne načine, lahko jo nadgrajujemo, preoblikujemo, dopolnjujemo. Zavedamo se tudi pomembnosti povezo- vanja z lokalno skupnostjo, vključevanja sodobnega, kreativnega poučevanja, podprtega z uporabo sodobne informacijske tehnologije. Pri ustvarjalnem poučevanju gre za dinamičen proces, ki zahteva oblikovanje novih povezav, križanje disciplin in uporabo prispevkov ter analogij (Robinson in Aronica, 2015). Osnova ustvarjalnosti je domišljija, saj se z njeno pomočjo domisljimo stvari, ki jih naši čuti ne zaznavajo. Biti ustvarjalen je v srčiki človeškosti in celotnega kulturnega napredka.

2 Dinamičnost pouka

Učencem moramo prepustiti aktivno vlogo, jim dopustiti možnost ustvarjanja. Če pa želimo zadostiti didaktičnemu načelu učne aktivnosti učencev, je treba kombinirati učne metode, da bodo pri pouku čim bolj aktivni (Valencič Zuljan in Kalin, 2020). Takšne oblike dela pripomorejo k večji dinamičnosti in zanimivosti pouka, upoštevanju individualnih značilnosti

posameznika, k večji miselni aktivnosti učencev in s tem h kakovostnejšemu pouku in znanju učencev. Učenci so se z bistvenimi podatki o obdobju protestantizma že seznanili s pomočjo učbeniškega gradiva, spleta ter knjig iz šolske knjižnice.

2.1 Fit metode

Devetošolci so si v okviru kulturnega dne ogledali gledališko predstavo Reformatorji na odru, ki je nastala po literarni predlogi knjige Reformatorji v stripu, avtorja Boštjana Gorenc - Pižame. Predstava jih je navdušila, približala jim je družbene okoliščine 16. stoletja, takratni jezik, predstavljen na zabaven, sodoben način, glavna igralca pa sta v predstavo vpletla duhovite vložke in komentarje sodobnega časa. Najprej so učenci v šoli izmenjali vtise o predstavi. Nato je sledila evalvacija gledališke uprizoritve z uporabo Fit metode Novinarji. Naša šola je že več let aktivno vključena v projekt Fit4Kid, ki ga izvaja ga. Barbara Konda. Učenci so se razdelili v tričlansko skupino, nalogo so morali opravljati v nesedečem položaju in napisati oceno uprizoritve za lokalni časopis. Vanjo so vključili podatke o predstavi, vsebino in svoje mnenje o uprizoritvi. Vse prispevke smo prebrali, po utemeljitvi učencev smo izbrali najzanimivejšo. Uspešnejši so bili učenci, ki so spretnejši pri tvorbi besedil. Vsaka skupina je v nadaljevanju s Fit metodo Prepogibanka na list papirja s prepogibanjem posamezne besede zapisala šest narekovanih pojmov, ki se navezujejo na čas reformacije. Vsak učenec je zapisal in prepognil dva pojma. Nato so učenci po navodilih učitelja z odvijanjem papirja vsak pojem dopolnili z rimo ali sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko. Učenci so podajali izvirne rešitve. Metoda je učence pozitivno motivirala, vsi so z veseljem sodelovali, tudi učenci, ki pri pisanju ocene niso bili zelo uspešni. Najbolje so se odrezali pri iskanju rimanih besed. Sočasno so s to metodo utrjevali pojme predpisane učne snovi. Zbrano besedno gradivo je nekaterim posameznikom služilo kot osnova za pisanje pesmi oz. pomoč pri nastajanju dramskih ter proznih besedil.

2.2 Ura na prostem in literarni prispevki

Uri pouka smo izvedli tudi v Spominskem parku Jurija Dalmatina, ki se nahaja blizu šole in je bil ustanovljen zato, da se je občina s strukturalno kompozicijo poklonila vsem trem velikim in pomembnim prednikom: Trubarju, Bohoriču in Dalmatinu (Pogačar, 2009). Trubar naj bi se že v času Dalmatinovega rojstva skrival v Krškem, njihovo življenje se je prepletalo kot življenje treh povezanih generacij. Primož Trubar, učitelj in mecen, je postavil temelje, Adam Bohorič je učil in spodbujal najmlajšega učenca in uresničevalca najpomembnejših nalog, tj. Jurija Dalmatina. Učenci so ugotavljali usmerjenost, pomen figur ter prikaz figuradne podobe z resnično osebo. Svoje predznanje so nadgradili z ugotovitvami, da Trubarjev pogled sega proti severu, Nemčiji, kajti od tam je prinašal ideje protestantizma. Bohoričev pogled je usmerjen proti jugovzhodu, ker je kot pan-Slovan pomagal vsem slovanskim narodom. Dalmatin pa zre proti osrednji Sloveniji, kajti svoje življenje je posvetil izključno nam, Slovencem. Figure mož so primerjali s slikovnimi podatki na spletu. V parku so posamezniki nadaljevali z ustvarjanjem literarnih besedil. Pisali so pesmi, iztočnice zanje so že nastale pri uporabi Fit metod. Nastajala so tudi literarna prozna besedila z naslovom Trubar, Dalmatin, Bohorič se zbudijo in spregovorijo. Učenci so svoje znanje povezali z domišljijo in se prepustili ustvarjalnemu toku. Z najzanimivejšimi prispevki so sodelovali na regijskem likovno-literarnem natečaju za Dalmatinovo značko Na obisku pri Juriju Dalmatinu.

Ure na prostem so učence motivirale za delo, kajti sproščujoče okolje je pozitivno vplivalo na njihovo počutje in posledično delo. Pri skupinskem delu so se še bolj povezali, zato so tudi pesmi raje pisali v dvojicah. Izrazili so željo, da bi takšne ure še ponovili. Naloga učitelja je, da poskrbi za aktivnost vseh učencev.

2.3 Dramski prizor

Svojo ustvarjalnost lahko učenci izrazijo tudi pri dramskih uprizoritvah. Devetošolci spoznajo značilnosti tragedije, ostale dramske zvrsti so spoznali že prejšnja leta. V poljubno oblikovanih skupinah so morali napisati dramski prizor z glavnimi liki protestantov. Ta

prizor so odigrali pred sošolci v parku oz. pred šolo. Drug drugega so spremljali in podali tudi svoja mnenja. Ker pa je v tem šolskem letu šola praznovala 50. jubilej, smo prišli do spoznanja, da bi lahko sodelovali na osrednji prireditvi. Iz že videnih uprizoritev so učenci strnili najboljše ideje in oblikovali nov 10-minutni prizor. Tako je nastal dialog med Trubarjem in Dalmatinom, ki se srečata na krški šoli, Trubar s svojo staro slovenščino, in moderni Dalmatin, opremljen z novodobno tehnologijo in željo po ustvarjanju instagramskih zgodb, prepletenih s komičnimi elementi. Obujala sta preteklost s sedanostjo.

Občinstvo je bilo nad videnim navdušeno, povabljeni pa smo bili še na osrednjo občinsko proslavo ob dnevu reformacije ter občinsko prireditev v spomin ustanovitve parka Jurija Dalmatina. Oblačila smo si sposodili v Javnem skladu RS za kulturne dejavnosti, Izpostava Krško. Vlogi smo dodelili učencema, ki sta se z likoma najbolj zčila. Vsi devetošolci so bili ponosni, čutili so se pomembne, kajti njihovi predlogi so se upoštevali pri dopolnitvah besedila ter pri uprizoritvi. Devetošolca, ki sta imela glavni vlogi, sta prizor večkrat odigrala med uro slovenščine, najtežje oz. malce nerodno pa jima je bilo vaditi pred sošolci. Slednji so bili najstrožji kritiki.

2.4 Sodobna informacijska tehnologija

2.4.1 Kahoot

Sodobna informacijska komunikacijska tehnologija je postala dela našega vsakdana. Aplikacija Kahoot je primerna za pripravo učnih iger in kvizov. Najprej smo si skupaj pogledali navodila o sestavi kviza, njeni navdušeni uporabniki so sošolcem pripravili kviz, s katerim so utrdili in preverili svoje znanje o obdobju protestantizma. Učenci so pri reševanju nalog uporabljali svoj telefon. Uporabili so brezplačni paket, odgovarjali so na vprašanja izbira odgovora med več možnostmi in drži/ne drži. Vsako vprašanje je bilo časovno omejeno, točkovano, dodane so bile slike (Marčetić, 2020).

Učenci so preverili svoje znanje, pozitivna tekmovalnost jih je spodbudila k miselni zbranosti in hitrosti. Rezultati najboljših so se izpisali na projekcijskem platnu. Učenci so bili dodatno motivirani za delo ter ideje, kako uporabiti aplikacijo v novih priložnostih. Ura se je odvijala v sproščenem vzdušju, jaz pa sem pridobila povratno informacijo o učenčevem pridobljenem znanju.

2.4.2 Canva

Svoje znanje so učenci nadgradili s pomočjo spletnega programa za grafično oblikovanje Canva, ki je odličen za ustvarjanje sodobnih učnih gradiv, hkrati pa enostaven za uporabo (Golobič, 2023). V brezplačno različico Canva se učenci prijavijo z veljavnim e-poštnim naslovom. Učitelji imajo možnost brezplačne nadgradnje osnovne različice s Canva Pro. Učenci so izdelali plakate o obdobju protestantizma in predstavnikih. V zavihku Predloge so izbrali ustrezno predlogo, ki so jo preoblikovali z dodajanjem in brisanjem zelenih elementov. Spreminjali so ozadje plakata in vsebino. S pomočjo zavihka Naložena vsebina so vključili slikovno gradivo. Plakatu so dodali logotip šole s hiperpovezavo.

Izdelane plakate so natisnili in izobesili v učilnici. Izdelali so jih tisti, ki jih zanima področje oblikovanja. Ugotovili so, da spletni program omogoča ogromno možnosti oblikovanja predstavitev, stvari lahko dodajaš, spreminjaš, vnašaš sprotne ideje, jih preoblikuješ. Ko osvojiš to spretnost, si lahko hitrejši in zanimivejši pri ustvarjanju.

Zaključek

Učenci v današnjem času potrebujejo dinamičen pouk, želijo se aktivno vključevati v učni proces, hkrati pa izraziti svojo ustvarjalnost. Pri odprtem poučevanju učenci ne pridobivajo le informacij, ampak jih poglobljajo, preoblikujejo na nov način, raziskujejo in nadgrajujejo. Tovrstna tema pouka je bila sprva omejena na kulturni dan in aktivnosti pri pouku. Ker pa je tematika učence pritegnila, smo dejavnosti razširili na pouk na prostem, sodelovali smo z lokalno skupnostjo, poleg pa smo vključili tudi sodobno tehnologijo.

Pri procesu poučevanja smo upoštevali interese in zmožnosti učencev. Vsakdo se je lahko izrazil na svoj način. Kombiniranje različnih metod je popestrilo poučevanje. Fit metode in pouk na prostem, dramska uprizarjanja podpirajo gibanje in ustvarjalnost, to, kar naši učenci še kako potrebujejo. Informacijska tehnologija je postala del našega vsakdana. Tudi pouk je zanimivejši ravno po njeni zaslugi. Glavno vodilo pa naj bo njena smiselnost in uporabnost. Spoznala sem, da je pravo poučevanje tisto, ki aktivira, sprošča, zabava, pritegne učence, jim dopusti izraziti njihov pogled in hkrati spodbuja njihovo ustvarjalnost ter povezanost. Učitelj jim mora odpirati možnosti, jih podpirati, usmerjati, ponuditi osnove, dati zagon v ustvarjanju. Daljna preteklost, ki včasih ni tako zanimiva, tako postane bližnja resničnost in zanimiva.

Literatura

- Golobič, Š. (2023). Ustvarjanje učnih gradiv v programu Canva. <https://www.muzikator.si/>
- Marčetić, M. (2020). Popestrite učni proces z uporabo aplikacije Kahoot! <https://resitve.sio.si/popestrite-ucni-proces-z-uporabo-aplikacije-kahoot/>
- Pogačar, V. (2009). Krške identitete: genealogija spominskega parka Jurija Dalmatina, posvečenega temeljiteljem naše pisane besede. Maribor, Interesansa.
- Program osnovna šola slovenščina. Učni načrt (posodobljena izdaja). (2018). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf
- Robinson, K. in Aronica, L. (2015). Kreativne šole. Množična revolucija, ki preoblikuje izobraževanje. Nova Gorica, Eno.
- Valenčič Zuljan, M. in Kalin, J. (2020). Učne metode in razvoj učiteljeve metodične kompetence. Ljubljana, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

UČENEC V DIGITALIZIRANEM SVETU

Povzetek: Digitalizacija nas spremlja na vsakem koraku, tudi v šoli. Šolski sistem se ne uspe dovolj hitro prilagajati razvoju sodobnih tehnologij. Učitelji moramo kljub temu razmišljati o tem, kako vključiti digitalizacijo v učni proces. Vprašati se je potrebno, kakšna znanja in veščine morajo pridobiti učenci, da bodo funkcionirali v digitaliziranem svetu, ki je poln informacij in ponuja neomejene možnosti raziskovanja. Šola v prihodnosti mora ponuditi učencem nekaj, kar tehnologija ni sposobna narediti. Naučiti jih je potrebno, kako uporabljati tehnologijo kot pripomoček pri učenju. Pomembno je, da bodo znali učenci pridobljene informacije razložiti in jih pravilno razvrščati. Pri tem se bo spremenila vloga učitelja, ki ne bo več samo vir informacij, ampak tudi mentor, ki soustvarja učno okolje na način, da spodbuja razvoj učenčevih potencialov. Tudi učitelji bodo morali pridobiti ustrezna znanja in spremeniti klasično razmišljanje, da bodo kos nalogam prihodnosti. Vsled navedenemu je tako neizogibna posodobitev učnih načrtov in šolskega sistema.

Ključne besede: digitalizacija, izobraževanje, digitalna pismenost, učni načrt

A STUDENT IN DIGITAL WORLD

Abstract: Digitalization accompanies us every step of the way, even at school. The school system fails in adapting to quick development of modern technologies. Teachers need to think how to integrate digitalization into the learning process. They need to ask themselves what knowledge and skills do students need to acquire, in order to be able to be active in a digital world full of information, offers and unlimited research opportunities. In the future, the school must offer something that technology is incapable to do. Students need to be taught how to use technology as a learning tool. It is important that students can explain the information obtained and sort it correctly. The role of teachers will also change. They will no longer be a source of information, but mentors who co-create the learning environment in a way to promote the development of the learner's potential. Teachers will also have to acquire the right skills and change their classical thinking to be equal to the tasks our future holds. Therefore it is inevitable to update the school curriculum and the school system.

Key words: digitization, education, digital literacy, curriculum

Uvod

Današnji učenci so generacija otrok, ki se je rodila tako rekoč z miško v roki. Ne predstavljajo si, da so kdaj obstajali časi brez mobilnih telefonov, tablic in dostopa do interneta. Vsakodnevno brskanje po svetovnem spletu imajo za nekaj samoumevnega. Vendar se sprašujem, koliko zares obvladajo uporabo mobilnih naprav, katere aplikacije uporabljajo, ali znajo poiskati določene podatke, ko jih potrebujejo. Poučujem učence petega razreda. Ugotavljam, da je tako imenovana digitalna pismenost med učenci zelo različna. Nekateri imajo veliko tovrstnega znanja in obvladajo stvari, ki tudi mnogim odraslim niso poznane. Takí učenci običajno obiskujejo poleg pouka izbirni predmet računalništvo in računalniški krožek. Pri večini učencev je njihovo znanje omejeno na igranje igrice, uporabo družabnih omrežij in gledanje raznih posnetkov. Vedno pa se najde nekaj učencev, ki mobilne naprave le malo uporabljajo. Opažam, da so učenci pri usvajanju digitalnih veščin samouki. Večina staršev ima sicer na otrokovem telefonu vklopljen starševski nadzor, ki nadzira predvsem čas, ki ga otroci preživijo na telefonu, le deloma pa tudi vsebine, ki jih otroci gledajo. Tehnologija se namreč razvija tako hitro, da starši in učitelji ne uspemo slediti vsem novostim, s katerimi se srečujejo otroci in jih tudi uporabljajo. Pogosto se ujamejo v različne pasti, ki jih prinaša virtualni svet.

Digitalna pismenost

»Tudi če ima posameznik možnost dostopa do novih tehnologij, jih bo lahko uporabljal le, če bo imel dovolj znanja za njihovo uporabo. V tem primeru je digitalna pismenost pozitiven pojem, ki človeku omogoča poenostavljeno življenje in mu pomaga pri delu. Digitalno pismenost označujemo kot znanje, ki ga mora imeti uporabnik za uporabo računalnikov, pametnih telefonov in drugih naprav. Digitalno pismen posameznik mora tudi razumeti pomen informacij in znati te informacije uporabljati prek omrežij« (Petrovčič, 2012, odstavek

9, 10) . »Odzivnost družbe na aktualne izzive doma in po svetu je v veliki meri odvisna od sposobnosti vzgojno-izobraževalnega sistema, da državljane že od zgodnje starosti naprej podpre v razvoju ključnih kompetenc za življenje. Zato je vzgojno-izobraževalni sistem hrbtenica družbe, je temelj, na katerem kot družba gradimo sedanost in prihodnost. To prepoznava tudi Strategija razvoja Slovenije 2030, ki v okviru osrednjih ciljev in strateških usmeritev za doseganje kakovostnega življenja v sredino postavlja prav učenje za in skozi vse življenje.« (Urad za razvoj in kakovost izobraževanja, 2020, str. 5)

Učence je potrebno sistematično naučiti digitalne pismenosti, da se bodo znali pravilno obnašati na spletu, zaščititi sebe in druge ter da bodo znali ravnati s spletnimi orodji. Naučiti jih moramo določenih pravil in tudi odgovornosti. Predpogoj za to pa je opolnomočenje učiteljev, da bodo znali predajati potrebna znanja in veščine.

Šolski sistem

»V času hitro razvijajočih tehnologij je eden od sistemov, ki še močno zaostaja, izobraževalni sistem. Pa ne samo pri nas, v Sloveniji, temveč po številnih državah sveta. Šolski sistem se je razvil v drugi polovici 19. stoletja, ko svet še ni poznal računalnikov, interneta, televizije, industrijskih robotov, ... Glavno poslanstvo obveznega izobraževanja tedaj je bilo mlade opremiti s temeljnimi znanji – kot so pisanje, branje, računanje – s katerimi so lahko normalno funkcionirali v vsakdanu. Cel šolski sistem je bil zgrajen in še danes je okoli pridobivanja znanja. Učenci so se v šoli dolžni učiti na pamet in kot računalnik shranjevati znanje. V tehnološko naprednem svetu, v katerem živimo, pa ne le fizična dela, temveč tudi umska dela nadomeščata strojno učenje in umetna inteligenca. Rešitev je v tem, da se mladim ne posreduje zgolj več in več znanja – to zmore računalnik veliko bolje, temveč da se poskrbi za aplikacijo znanja« (Inštitut 4.0, 2018, odstavek 1, 2 in 4).

V poročilu strokovne delovne skupine za analizo prisotnosti vsebin računalništva in informatike v programih osnovnih in srednjih šol ter za pripravo študije o možnih spremembah (RINOS), ki ga je maja 2018 izdalo ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je zapisano: »Pri analizi stanja v osnovni šoli v Sloveniji smo ugotovili, da poučevanja temeljnih vsebin RIN v učnih načrtih osnovne šole ni in posledično učenci, ki zapuste osnovno šolo, tega znanja nimajo. Celo več, če opazujemo učne načrte v osnovni šoli, vidimo, da tudi razvoj splošnih digitalnih kompetenc (digitalno opismenjevanje) ni načrtovan usklajeno med predmeti in ne po vertikali ter je prepuščen učiteljem. Posledično je prevelik odstotek učencev, ki zapusti osnovno šolo tudi brez razvitih kompetenc za rabo digitalnih tehnologij« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2018, str. 11).

V slovenskem šolstvu so se začeli zavedati, da je nujno prevetriti šolski sistem in ga posodobiti. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje načrtuje prenovo sistema vzgoje in izobraževanje. »Nacionalni program vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023-2033 bo strateški dokument, ki bo nakazal smer razvojnega načrtovanja vzgojno izobraževalne politike, s katerim bo začrtana nadgradnja učinkovitega, kakovostnega, vključujočega in trajnostno naravnane sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, usklajenega z znanstvenimi spoznanji in dinamično prilagodljivostjo na hitre družbene spremembe. Na podlagi nacionalnega programa bo Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje skupaj s člani skupine za pripravo Nacionalnega programa za vzgojo in izobraževanje pripravilo akcijski načrt za uresničevanje nacionalnega programa« (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, 2023, odstavek 7).

Glede digitalizacije šolstva potekajo številne razprave o tem, na kakšen način vpeljati digitalne vsebine v pouk, ali naj bo računalništvo samostojen predmet, ki bo obvezen, ali naj se vsebine in veščine prepletajo skozi vse predmete. Verjetno bi bilo smiselno vpeljati poseben predmet, kjer bi se učenci naučili osnovnih veščin. Poleg tega pa bi bilo potrebno tovrstne vsebine uporabljati tudi v ostalih predmetih.

Učitelj digitalne pismenosti

Kot učiteljica se zavedam pomena vključevanja elementov digitalne pismenosti v poučevanje.

V razmerah, ki jih ponuja trenutni šolski sistem se mora vsak učitelj znati po svoje. Pri tem se mi postavljajo vprašanja: Kje začeti? Kaj učencem ponuditi? Na kakšen način? Katere vsebine vključiti? Katerih spletnih orodij naj se poslužim? Kako umestiti tovrstne vsebine v že tako natrpan učni načrt? Ugotavljam, da enoznačnih odgovorov na ta vprašanja ni. Vsak učitelj se mora trenutno znati po svoje. Od samoiniciative posameznega učitelja je odvisno, koliko se bo izobraževal na področju digitalne pismenosti in kaj bo ponudil učencem. Izobraževanje na daljavo v času pandemije nam je prineslo poplavo raznih izobraževanj s področja računalništva in informatike, prineslo je tudi množico različnih aplikacij in orodij, ki jih lahko uporabljamo pri poučevanju. Kljub temu menim, da se v učnem procesu IKT še vedno večinoma uporablja za posredovanje vsebin in pridobivanje določenih informacij s spleta, ne pa za razvijanje kritičnega razmišljanja, reševanja problemov in podobno. Če analiziram svoje delo, uporabljam naslednje elemente digitalnih vsebin:

- uporaba IKT za projekcije videoposnetkov, PPT projekcije pri posredovanju snovi in interaktivne naloge;
- iskanje določenih podatkov na spletu. Ugotavljam, da so učenci do podatkov, ki jih najdejo na spletu, zelo nekritični. V iskalnik napišejo ključno besedo in preberejo samo prvi zadetek, ki je na voljo, običajno je to Wikipedija. Ne sprašujejo se, ali je podatek resničen, ne preverijo še dodatnih virov, hitro so zadovoljni;
- oblikovanje PPT-ja o izbrani temi in predstavitev. Izdelave PPT projekcije se v šoli ne učimo. To naredijo tisti učenci, ki so večji izdelovanja PPT predstavitev oz. tisti učenci, ki imajo možnost, da jim pri tem kdo pomaga. Predstavitve naredijo doma;
- pisanje elektronskega sporočila - v okviru pouka slovenščine mi učenci napišejo elektronsko sporočilo. Pri tem imajo kar veliko težav, saj jih večina ne zna uporabljati elektronske pošte. Večina tudi nima svoje elektronske pošte, zato mi sporočilo pošljejo preko elektronske pošte staršev;
- delavnica o varni rabi interneta. Vsako leto v 5. razredu organiziramo delavnico o varnosti na spletu, ki nam jo pripravi Safe.si. Izkaže se, da se učenci sicer zavedajo določenih pasti pri uporabi družabnih omrežij, vendar jih le malo uporablja varnostne elemente za zaščito spletne identitete;
- KUBO robotika - V letošnjem šolskem letu smo namenili dve šolski uri naravoslovja in tehnike predstavitvi KUBO robotike. Namenjena je sicer učencem prve triade, vendar so z veseljem raziskovali tudi petošolci. »KUBO robotika je eno izmed najnaprednejših orodij za poučevanje osnov programiranja in robotike za učence prve triade« (Podjetniški inkubator Kočevje, 2020, odstavek 4).

Zavedam se, da so moji poskusi vnašanja digitalizacije v pouk le majhni drobci in da je za učenje digitalne pismenosti potrebno veliko več. Tako kot učenci bi tudi učitelji potrebovali sistematično digitalno opismenjevanje, da bi lahko tovrstna znanja posredovali učencem. Poleg tega menim, da bi morala biti za digitalizacijo v šoli oblikovana podporna skupina, kamor bi se učitelji lahko zatekli po pomoč, kadar bi jo potrebovali.

Na spletni strani ministrstva je bilo v začetku junija objavljeno sporočilo za javnost, v katerem so predstavili projekt Digitrajni učitelj, ki je namenjen digitalnemu izobraževanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. »Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje je aprila 2022 sprejelo Akcijski načrt digitalnega izobraževanja 2021-2027 (ANDI), ki opredeljuje ključne ukrepe in področja za razvoj digitalnega izobraževanja v Sloveniji. Vizija akcijskega načrta je vzpostaviti robustno in učinkovito digitalno izobraževalno okolje, ki bo posameznike pripravilo na življenje in delovanje v digitalni in zeleni družbi, skladno z najbolj naprednimi državami na svetu. Cilj projekta je uspešno usposobiti najmanj 20 tisoč strokovnih in vodstvenih delavcev v vzgoji in izobraževanju. S tem bi zagotovili dvig digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostni razvoj in finančne pismenosti« (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, 2023, odstavek 2 in 6).

Zaključek

Digitalizacija postaja stalnica v vsakdanjem življenju in posega tudi v šolstvo. »Prihodnost izobraževanja je v tem, da mladi ne kopirajo zgolj podatkov, temveč se naučijo povezovati in aplicirati znanja prihodnosti. Med znanji prihodnosti si prvo mesto vsekakor deli sposobnost programiranja. Človek in robot bosta namreč sodelovala« (Inštitut 4.0, 2018, odstavek 7). Dobro je, da se že odvijajo razne aktivnosti v smeri prenove učnih načrtov, ki bodo omogočali vpeljavo digitalnih vsebin in veščin v učni proces. Dobro je, da že potekajo potrebna izobraževanja, ki bodo dala učiteljem potrebna znanja in veščine. Vendar je pot do tja, kamor želimo priti, še dolga. Najprej mora vsak učitelj pri sebi spremeniti miselnost, biti pripravljen spremeniti način poučevanja in se zavedati, da so nenehne spremembe in hiter razvoj postali stalnica današnjega časa in temu se je potrebno prilagoditi.

Literatura

Petrovčič, M. (6. 9. 2022). Pomen digitalne pismenosti v sodobnem času. <https://mladipodjetnik.si/podjetniski-koticcek/marketing/pomen-digitalne-pismenosti-v-sodobnem-casu>

Urad za razvoj in kakovost izobraževanja (15. 10. 2020). Pogled na izzive slovenske vzgoje in izobraževanja https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Razvoj-solstva/Razvoj-in-kakovost/Pogled-na-izzive-slovenske-VIZ_15.10.2020_oddani-dokument_lekt_sprejete-spremembe-TT_SM.docx

Inštitut 4.0 (16. 3. 2018). Kako bo tehnologija oblikovala izobraževanje v prihodnosti. <https://stiri.si/kako-bo-tehnologija-oblikovala-izobrazevanje-prihodnosti/>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2018). Snovalci digitalne prihodnosti ali le uporabniki? https://redmine.lusy.fri.uni-lj.si/attachments/download/2786/Porocilo_RINOS_30_5_18.pdf

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (19. 6. 2023). Prenova sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/prenova-sistema-vzgoje-in-izobrazevanja-v-sloveniji/>

Podjetniški inkubator Kočevje (2020). Uvajanje KUBO robotike v osnovnih šolah <https://kariera.kocevje.si/znanje/organizatorji/podjetniski-inkubator-kocevje/uvajanje-kubo-robotike-v-osnovnih-solah>

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (16. 6. 2023). Pričetek projekta za digitalno izobraževanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju Digitrajni učitelj.

<https://www.gov.si/novice/2023-06-16-pricetek-projekta-za-digitalno-izobrazevanje-zaposlenih-v-vzgoji-in-izobrazevanju-digitrajni-ucitelj/>

INKLUZIJA UČENCEV Z UPORABO PAMETNE UČILNICE COBIE AI

Povzetek: Povečano število otrok tujcev, otrok iz socialno šibkejših okolij in otrok s posebnimi potrebami zahteva hitro prilagajanje učiteljev učnemu procesu in sledenje novostim. Zato se je leta 2023 naša osnovna šola vključila v pilotni projekt, v katerem je v treh srečanjih preizkusila pametno učilnico COBIE AI. Njen namen je olajšati inkluzijo priseljenih učencev, učencev iz socialno šibkejših družin in ostalih otrok, ki še niso vključeni v šolski proces ali pa vključevanje še poteka. K projektu smo kot šola pristopili celostno, kar pomeni, da smo sodelovali tako jaz kot učiteljica računalništva kot tudi učitelji, ki delajo s priseljenci. K prvemu srečanju smo povabili zgolj otroke priseljencev, v drugo pa tudi ostale otroke. Pri tretjem srečanju je bila dosežena popolna inkluzija. Čeprav je bilo med srečanji čutiti tudi nemir in nezadovoljstvo, so bili učenci z uporabo pametne učilnice zadovoljni, zadovoljna pa sem bila tudi jaz kot učiteljica, saj sem zaznala številne prednosti njene uporabe, npr. omogoča uporabo inovativnih in ustvarjalnih načinov učenja in poučevanja, omogoča različnost vlog učitelja/vzgojitelja pri sodobnem poučevanju, omogoča doseganje inkluzivnosti v poučevanju, upošteva raznolikost učnih stilov in potreb učencev/otrok, omogoča pa tudi personalizacijo učenja in poučevanja (samoregulativno učenje, samostojnost učenja, participacijo učencev/otrok v vseh fazah vzgojno-izobraževalnega procesa ...).

Ključne besede: IKT, inkluzija, pametna učilnica, otroci s posebnimi potrebami, priseljenci

STUDENT INCLUSION USING THE COBIE AI SMART CLASSROOM

Abstract: The increased number of foreign children, children from socially weaker backgrounds, and children with special needs require teachers to adapt to the learning process quickly and follow innovations. Therefore, in 2023, our elementary school joined a pilot project in which it tested the COBIE AI smart classroom in three sessions. Its purpose is to facilitate the inclusion of immigrant students, students from socially weaker families, and other children who are not yet included in the school process or whose integration is still ongoing. As a school, we approached the project integrally, which means that I, the computer science teacher, as well as teachers who work with immigrants, participated. We invited only the children of immigrants to the first meeting, and also other children to the second one. At the third meeting, full inclusion was achieved. Although unrest and dissatisfaction were also felt during the meetings, the students were satisfied with the use of the smart classroom. I, as a teacher, was also satisfied because I perceived many advantages of using a smart classroom, e.g., it enables the use of innovative and creative ways of learning and teaching, the diversity of roles of the teacher/preschool teacher in modern teaching, and the achievement of inclusivity in teaching, and it takes the diversity of learning styles and needs of students/children into account, and it also enables the personalization of learning and teaching (self-regulated learning, independent learning, participation of students/children in all phases of the educational process, etc.).

Keywords: ICT, inclusion, smart classroom, children with special needs, immigrants

1 Uvod

Po javno dostopnih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije se je leta 2010 v Slovenijo priselilo 15.416 oseb. Leta 2021 je bilo takšnih oseb kar 23.624 (Statistični urad RS 2023). Tudi na Osnovni šoli Jožeta Moškriča imamo zelo pestro populacijo učencev iz tujih držav, iz socialno šibkejših okolij ter tudi zelo veliko učencev z odločbami otrok s posebnimi potrebami (tudi do 30 % na razred). Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki je bil potrjen v letu 2011, v 2. členu opredeljuje, da so otroci s posebnimi potrebami; to so otroci »z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja« (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami 2011). Zakon o celostni zgodnji obravnavi, ki je bil sprejet v letu 2019, v 3. členu navaja, da so otroci s posebnimi potrebami otroci, ki imajo razvojne zaostanke, primanjkljaje, ovire oziroma motnje na telesnem, spoznavnem, zaznavnem, socialno-čustvenem in sporazumevalnem področju, ter dolgotrajno bolni otroci (Zakon o celostni zgodnji obrav-

navi 2019). Veliko število otrok tujcev, otrok iz socialno šibkejših okolij ter otrok s posebnimi potrebami od učiteljev zahteva zelo veliko prilagajanja učnega procesa in individualnega dela z učenci. V aprilu 2023 je naša osnovna šola prejela iz podjetja CodeBrainer prošnjo za sodelovanje pri pilotnem projektu. V podjetju so v okviru evropskega projekta razvili pametno učilnico, katere namen je olajšati inkluzijo priseljenih učencev, učencev iz socialno šibkejših družin in ostalih otrok, ki še niso vključeni v šolski proces ali pa vključevanje še poteka. Prošnja podjetja je bila, da na OŠ izvedemo tri pilotna srečanja, kjer bomo testirali delovanje učilnice, odziv učencev na podano snov, ki temelji na igričarstvu, in opazovali, kako tovrstno okolje deluje na lažje vključevanje učencev in njihovo socialno dinamiko.

2 Inkluzija

Čeprav smo na naši šoli vključevanju priseljencev, otrok iz socialno šibkejših okolij in otrok s posebnimi potrebami vedno posvečali veliko časa, sledimo mnenju Kavkler (2008), ki inkluzijo opredeljuje kot proces, ki se nikoli ne konča in ga je vedno moč izboljšati. To pomeni kontinuirano dopolnjevanje procesa in prilagajanje socioekonomskim razmeram družbe. Prav tako je pomembno, da se inkluzija začne razvijati čim prej in da je del celostnega pristopa celotnega šolskega sistema, ki izničuje izključitev otrok, še posebej otrok s posebnimi potrebami.

V prvi stopnji smo se pri projektu osredotočili na inkluzijo otrok priseljencev. Preden smo se lotili same izvedbe pilota, smo tako najprej izvedli sestanek, kjer smo učiteljice, ki delajo s priseljenci, in jaz kot izvajalka projekta najprej določili testno skupino. Vanjo smo poskusili vključiti čim več otrok, ki imajo status priseljenca, in učencev, ki tega statusa več nimajo, so pa učno šibki in prihajajo iz tujih držav. V naslednjih stopnjah smo v projekt vključili tudi druge učence šole (učence s posebnimi potrebami in učence, ki nimajo posebnih potreb), ki so bili naključno izbrani.

Pred začetkom pilota je bilo izvedeno usposabljanje na daljavo, ki sem se ga udeležila. S tem vpogled v delovanje pametne učilnice.

3 Pametna učilnica

Pametna spletna učilnica je spletna platforma, ki učiteljem in učencem omogoča sodelovanje v učilnici. Ima številne pozitivne lastnosti (CodeBrainer, d. o. o., 2023):

- Zagotavlja vire za učitelje, ki pomagajo pritegniti učence, spodbujajo sodelovanje in merijo učni napredek.
- Funkcije vključujejo skupno rabo dokumentov, ankete, kvize, sporočila, razprave in orodja za videokonference.
- Vključuje tudi analitiko in vizualizacijo podatkov za sledenje razumevanju učencev in ohranjanje učencev na pravi poti.
- Z uporabo spletnih orodij pametne učilnice lahko učitelji lažje izvajajo modele mešanega učenja ter bolje spremljajo napredek učencev in učne rezultate.
- Pametno spletno učilnico je mogoče uporabljati tako v učilnicah ena na ena kot tudi v učilnicah, kjer imajo vsi učenci dostop do svojih mobilnih naprav. Učitelji lahko objavijo naloge, kvize in obvestila, ki si jih učenci ogledajo in naloge dokončajo z oddaljenih lokacij.
- Platforma za sodelovanje omogoča tudi učiteljem, da gostijo video srečanja z učenci, ki se lahko uporabljajo za spletne razrede, spletno mentorstvo ali samo za medsebojno prijavo. To vrsto učnega vira je mogoče uporabiti za različne aplikacije, vključno z individualiziranim poukom, skupinskim učenjem ter učenjem na daljavo ali mešanim učenjem.
- Učiteljem omogoča, da zadovoljijo individualne potrebe svojih učencev, hkrati pa jim nudi smernice in vire, ki jih potrebujejo za uspešno krmarjenje na svoji učni poti.

4 CodeBrainer

CodeBrainer je okolje za programiranje, ki se lahko uporablja za inkluzijo učencev. Učencem omogoča, da se učijo programiranja s funkcijami, kot so predstavljive slike, avdio, video, animacije in igre. CodeBrainer je zelo uporaben za inkluzijo učencev z različnimi učnimi

potrebami in interesi, saj omogoča učiteljem, da se posvetijo učencem za različnimi učnimi potrebami in učencem, da se učijo s pomočjo medsebojnega sodelovanja. Učitelji lahko uporabljajo CodeBrainer tudi za spodbujanje sodelovanja in medsebojnega poučevanja med učenci. CodeBrainer podpira tudi individualno učenje, saj omogoča učencem, da ustvarjajo lastne projekte in izdelke. Je tudi zelo enostaven za uporabo in učitelji lahko uporabljajo vnaprej pripravljene vsebine ali pa tudi ustvarjajo lastne. (CodeBrainer, d. o. o., 2023)

Cobie AI je platforma v oblaku, namenjena poučevanju računalništva/programiranja. Razvilo jo je podjetje CodeBrainer, d. o. o. Pametna učilnica pomaga učiteljem, da bolje sledijo učnemu procesu vsakega učenca. Učitelj lahko vidi kodo vsakega učenca v realnem času in neposredno komunicira z vsakim učencem (ena na ena). S tem je učencem na voljo boljša podpora, saj sprejmejo ustrezne povratne informacije in vsebine. Poudarek je na sodelovanju med učenci z uporabo učnega pristopa, ki temelji na igrah.

Učitelji vodijo uro računalništva z uporabo platforme. Uporabljajo pripravljeno vsebino, ki je skladna z učnim načrtom. Vsebina je namenjena poučevanju programiranja z delčki z uporabo učnega pristopa, ki temelji na igrah. Kot splošne lastnosti pametne učilnice bi lahko navedli, da za svoje delovanje potrebuje zgolj brskalnik in internetni dostop ter da jo lahko uporabljamo na različnih napravah (tablice ...). Sama pametna učilnica pa je sestavljena iz dveh glavnih delov: učiteljskega dela in dela za učence.

5 Opis posameznih srečanj

Skupna lastnost vseh pilotov je bilo, da učenci niso imeli možnosti, da bi sami določali hitrost učenja lekcij.

5.1 Prvo srečanje

Že prvo srečanje je zaznamovalo to, kar je postalo nato stalnica tega pilota – kaotičnost. Čeprav so bili učenci večkrat obveščeni, kdaj naj bi se pilot izvajal, jih kar nekaj ni prišlo na prvo srečanje. Na prvem srečanju so bile tako prisotne samo deklice.

Na prvem srečanju so učenke spoznavale okolje. Lekcije so bile samodejno podane. Pri vsaki lekciji se je počakalo, da vsi učenci uspešno zaključijo pouk. Pouk je potekal bolj kot ne brez presenečenj. Hitrejše učenke so naredile lekcijo prej in se nato dolgočasile. Počasnejše so počasi začele kazati znake stresa, ker se jih je čakalo in niso bile tako hitre kot ostale. Interakcije med učenkami so bile pričakovane – deklice, ki so se poznale, so med sabo komunicirale, deklice, ki niso poznale drugih, so večinoma molčale ali komunicirale zgolj z učiteljico. Med učenkami se je počasi kazal nemir. K delu nemira je prispevalo čakanje uspešnejših učenk. To se je videlo po številnih sporočilih, ki so jih za zabavo pisale, preizkušale različne mehanizme učilnice in se med sabo pogovarjale o tem, kaj so odkrile.

K drugemu delu nemira so prispevale učenke, ki so bile počasnejše ali so naletele na težave. Te so potrebovale pomoč učitelja – kar se je tudi videlo po sporočilih – ali pa so samo potrebovale več časa, da razmislijo o izzivu pred njimi. Celotno vzdušje je razbremenjeval govorni del lekcije. Kadar koli so zaslišale govor, so učenke postale pozorne. Razlogi so bili številni: lekcija se je zavrtila samo enkrat in je bilo zato potrebno pozorno poslušanje, pojavilo se je pričakovanje novega izziva, ki mu je sledilo ali navdušenje ali razočaranje nad nalogo, v učenkah se je vzbudila želja po doseganju rezultata – vsakokrat, ko so bile uspešne, jim je sistem to tudi potrdil. Učenkam je bil pouk oz. učenje delčkov v splošnem zelo všeč in kljub temu da se je pilot izvajal po pouku – še dve šolski uri, so bile vse pripravljene nadaljevati obiskovanje dodatnih učnih ur.

5.2 Drugo srečanje

Tudi drugo srečanje se je začelo podobno kaotično kot prvo. Čeprav so bili učenci in učenke obveščeni o srečanju, so nekateri pozabili, drugi so imeli obveznost, spet tretjih ni bilo v šoli. Ker so tovrstna stanja pogost del našega učnega procesa, sem svojo testno skupino prilagodila in k sodelovanju pozvala naključne učence, ki so se v tistem trenutku znašli v učilnici. Skupina je bila heterogena. Prisotna je bila polovica deklic in polovica dečkov. Od teh jih

je imela polovica status priseljencev. Tokrat so učenci in učenke delali v paru. Že na začetku smo postavili naključne pare. Kljub temu da je bilo večini okolje novo, so se vsi hitro prilagodili in začeli delo. Delo v paru je bilo za vse novo – za učitelja in za učence. Zastavljeno je bilo tako, da vsakokrat, ko učenec naredi potezo, ga sistem zablokira, dokler ne naredi svoje poteze njegov/-a partner/-ka. Takrat se sistem odblokira in učenec ponovno lahko naredi svojo potezo. To je za vse učence predstavljalo svojevrsten izziv:

- soočali so se s frustracijami, ko niso mogli delati tako hitro, kot so želeli;
- morali so sprejeti dejstvo, da čeprav svoje poteze niso naredili do konca, so jo morali prepuščati partnerju/-ki;
- sprejeti so morali tudi odločitve svojih partnerjev, ki se niso nujno ujemale z njihovimi željami;
- s svojim partnerjem/-ko so se morali vsakokrat dogovarjati, in ker je sistem ustvarjal enakovredne položaje, so morali začeti uporabljati sisteme razumevanja svojega partnerja/-ke in diplomacije in ne zgolj »golo silo«. Da so bili uspešni, so morali učenci svojega/-o partnerja/-ko podpreti na najboljši možni način. Morali so spremljati njegovo/njeno delo, se z njim/njo dogovarjati, ga/jo čakati, da je naredil/-a svojo potezo, in sodelovati v reševanju težav, ki so se morebiti pojavile pri delovanju aplikacije. Ta del je bil za njih svojevrstna izkušnja, saj so bili del širše zgodbe in sta se jih tako morebitna partnerjeva »smola« kot tudi uspeh osebno dotaknila. Na osnovi opazovanja njihove medsebojne interakcije se je zelo hitro pokazalo, katere kombinacije učencev so uspešne in katere ne. Učenci, ki so v nekaterih parih delovali zelo nezadovoljno in bili tudi na splošno slabši pri delu, so v drugih parih kar zablesteli. Ker so bila to najprej samo moja opažanja, sem jih želela preveriti še s pogovori z učenci in pridobiti njihov pogled, kako so doživljali tovrstno delo. Opažanja so bila potrjena.

5.3 Tretje Srečanje

Tretje srečanje je bilo še najbolj podobno običajnemu dnevu v učilnici, saj je bila inkluzija v celoti dosežena. 17 učencev, heterogena skupina, učenci s statusi, posebnimi potrebami, brez njih, priseljenci, domačini ...

Tudi tu smo takoj postavili naključne pare. Kot v prejšnjih dveh srečanjih so učenci hitro usvojili okolje. Ponovila se je zgodba drugega srečanja. Učenci so bili pozorni na dana navodila in nato je sledilo medsebojno sodelovanje, kjer so postali samodejno zelo pozorni na svojega partnerja, njegovo delo in na svoj odziv. Zelo hitro sta se pokazala medsebojna dinamika in dejstvo, da otroci, ki so v prostem času lahko zelo dobri prijatelji, niso nujno tudi najboljši partnerji v procesu učenja. Kot pri drugem srečanju smo tudi tukaj učence premikali naključno in pri vsaki nalogi tvorili nove pare. Ker je bilo učencev veliko, ni bilo možno vsakega para spremljati individualno, čeprav je bilo mogoče že v tem kratkem času opaziti tako negativne kot pozitivne spremembe v delovanju določenih učencev – predvsem tistih, ki imajo v splošnem motnje pozornosti ter niso motivirani za šolsko delo.

Da bi izvedela, kako so se učenci počutili v tovrstnem sodelovanju in obliki učnega procesa, sem na koncu srečanja otrokom ponudila v izpolnjevanje vprašalnik.

Zaključek

Po izvedbi pilota lahko sklenem:

1. Pametna učilnica omogoča preprosto vključitev učencev priseljencev v razred in učni proces.
2. Tovrstni način dela omogoča, da se tudi učenci brez predznanja jezika lahko začno učiti novih snovi, saj je okolje dovolj intuitivno, omogoča dostop do pomoči in učenje s svojo hitrostjo.
3. Posebej pozitivno pa je delo v paru, kjer takoj lahko poiščemo dopolnjujoče pare, ustvarjamo harmonično vzdušje in relativno hitro ugotovimo medsebojno dinamiko v razredu.
4. Z določanjem parov lahko navidez »naključno« izberemo skupaj določene učence, za katere vemo, da bodo skupaj pri delu uspešni, a niso nujno prijatelji.

5. Učence lahko združujemo ne glede na vse omejitve, ki jih drugače sami vidijo – na osnovi spola, jezika, religije ali katerega koli drugega predsodka. Na ta način dosežemo hitrejše sprejemanje novih učencev, prepoznavanje njihovih močnih področij in uspešnost novih učencev v učnem procesu.

Glede na izkušnje bi tovrstno učenje predlagala kot sestavni del učnega procesa, saj bi olajšalo delo, povezovanje in velikokrat tudi občutno zmanjšalo vedénjske motnje določenih učencev. V projektu vidijo uporabnost tudi učenci. Z vprašalnikom, ki so ga izpolnili, sem ugotovila, da vidijo uporabnost na številnih področjih in ne samo na področju učenja programiranja z delčki.

Literatura

CodeBrainer, d. o. o. Dostopno na: www.cobie.io.

Kavkler, M. (2008). Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja. V Kavkler, M., Clement-Morrison, A., Košak-Babuder, M., Pulec-Lah, S. in Viola, S., Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom (str. 9–21). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Statistični urad RS (2023). Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/98>.

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. (2019). Uradni list RS, št. 41/17. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681>.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. (2011). Uradni list RS, št. 58/11, 40/12. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>.

TUDI PRI POUKU TIT LAHKO NA USTVARJALEN NAČIN RAZVIJAMO OSEBNOSTNE SPRETNOSTI

Povzetek: Hiter razvoj znanosti in tehnologije ter številne družbene spremembe postavljajo v ospredje potrebo po vseživljenjskem učenju. Osnovna šola zato v obstoječe programe vnaša različne dejavnosti za razvijanje kompetenc, potrebnih za vseživljenjsko učenje. Žal je med njimi pogosto izpuščena podjetnostna kompetenca. Sistematično razvijanje podjetnostnih kompetenc prisili učitelja k ustvarjalnemu načinu poučevanja, kjer prihaja do menjave vlog med učenci in učitelji. V prispevku je predstavljen primer razvijanja podjetnostnih kompetenc pri pouku TIT s posebnim poudarkom na opredelitvi pogojev za vpeljevanje inovativnih oblik učenja, medpredmetnem povezovanju in izkustvenem učenju. Prispevek je zapisan tako, da odpira priložnosti za izvajanje inovativnih dejavnosti s ciljem razvijanja podjetnostnih kompetenc na drugih predmetnih področjih. Ključne besede: inovativno poučevanje, podjetnostne kompetence, izkustveno učenje

WE CAN DEVELOP PERSONAL SKILLS IN A CREATIVE WAY ALSO AT ENGINEERING AND TECHNOLOGY LESSONS (TIT)

Abstract: The rapid development of science and technology and many social changes bring to the fore the need for lifelong learning. The elementary school therefore introduces various activities into the existing programs to develop the competences necessary for lifelong learning. Unfortunately, entrepreneurial competence is often omitted among them. The systematic development of entrepreneurial competences forces the teacher to a creative way of teaching, where there is a change of roles between students and teachers. The article presents an example of the development of entrepreneurial competences in engineering and technology lessons with a special emphasis on defining the conditions for introducing innovative forms of learning, cross-curricular integration and experiential learning. The contribution is written in such a way that it opens up opportunities for the implementation of innovative activities with the aim of developing entrepreneurial competences in other subject areas.

Keywords: innovative teaching, entrepreneurial competences, experiential learning

Uvod

Uspešnost v vsakdanjem življenju je vse bolj pogojena s specializiranimi znanji in osebnostnimi spretnostmi, ki se odražajo v komunikaciji z okoljem in samim s seboj. Med osebnostnimi spretnostmi, ki so ključne za doseganje ciljev, se vedno bolj poudarjajo podjetnost, prilagodljivost, odločnost, kreativnost. Spretnosti in nova znanja pridobivamo v procesu vseživljenjskega učenja, ki se mu v 21. stoletju zaradi družbenih, ekonomskih in socialnih razmer ni mogoče izogniti. Da bi posamezniki lahko nadaljevali samostojno učenje, moramo že na osnovnošolski ravni vzgojiti samoregulacijskega učenca. Kot pravi (Woolfolk, 2002), samoregulacijski učenci v sebi združujejo akademske učne spretnosti in samokontrolo, ki olajša učenje in so zato bolj motivirani. Učencem moramo v VIZ procesu omogočiti priložnosti za razvoj samoregulacijskih spretnosti, ki olajšajo učenje. Pri tem ključno vlogo odigra motivacija učenca, ki jo dokazano uspešno spodbujamo in vzdržujemo s povečevanjem aktivne vloge učencev. Zato moramo učitelji stopiti iz starih okvirjev in izbrati aktivne metode dela, kar od nas zahteva veliko znanja, iznajdljivosti in tudi poguma.

1. Pogoji vpeljevanja inovativnih pristopov poučevanja

Raziskave kažejo, da se pri učencih v osnovni šoli postopno znižuje raven notranje motivacije za učenje. Zaradi teh ugotovitev moramo učitelji stopiti iz cone ugodja svojega načina poučevanja. Pred načrtovanjem sprememb moramo najprej opraviti poglobljeno samoevalvacijo in samorefleksijo, ki je osnova postavljanja novih ciljev poučevanja. Za njihovo realizacijo morajo biti izpolnjeni številni pogoji. Pri poučevanju naravoslovno-tehničnih predmetov je pogosto zaradi hitrega napredka znanosti in tehnologije treba najprej nadgraditi strokovno znanje. Prav tako je potrebno pridobiti znanja iz različnih področij, razvojna in pedagoške psihologija, pedagogika, sociologija. Kot pravi Praprotnik (2017), je dobrodošlo

spoznanje učitelja, da se mora odgovoren in ustvarjalen učitelj konstantno samoiniciativno izobraževati in slediti modernim smernicam pedagoške stroke. Pomembno na uspešnost inovativnih pristopov poučevanja vpliva tudi odnos sodelavcev in vodstva šole do vpeljanih sprememb. Še uspešnejši smo pri doseganju končnih ciljev, povečana motivacija za učno delo, usvojeno znanje ter razvite spretnosti, če s sodelavci načrtujemo in izvajamo medpredmetno poučevanje. Pri načrtovanju je potrebno upoštevati še zrelost učencev. Kot pravi Woolfolk (2002), bi poučevanje moralo biti manj neposredno takrat, ko so učenci dovolj zreli. Omeniti je potrebno še pomen učiteljevega zaupanja v lastne sposobnosti za spremembe in navdušenje nad predmetnim področjem, kar pomembno vpliva na odnos učencev do dela.

2. Projekt Pogum in podjetnostne kompetence kot osebne spretnosti

Projekt Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah, na kratko POGUM, omogoča razvijanje podjetnostne kompetence kot ene ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje, ki jo je v priporočilu leta 2018 zapisal Svet Evropske unije.

Pri razumevanju ciljev projekta je pomembno ločiti med podjetništvom in podjetnostnimi kompetencami. SSKJ podjetništvo opredeli kot »prizadevanje za doseganje čim večjega finančnega uspeha ob tveganju«, podjetnost pa kot »lastnost, značilnost podjetnega človeka«. Lesničar in Šipuš (2022) podjetnostno kompetenco opredelita kot ustvarjalnost ali razmišljanje o novih načinih dela, pomembnih za učenje. Kot pravi Krapše (2022), vključuje ustvarjalnost, inovativnost, sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. V projektu je bil izoblikovan kompetenčni okvir, ki je vključeval petnajst podjetnostnih kompetenc razdeljenih v tri področja: zamisli in priložnosti (odkrievanje priložnosti, ustvarjalnost, vizija, vrednotenje zamisli, etično in trajnostno razmišljanje), viri (samozavedanje in samoučinkovitost, motiviranost in vztrajnost, vključevanje virov, finančna in ekonomska pismenost, vključevanje človeških virov) in k dejanjem (prevzemanje pobude, načrtovanje in upravljanje, obvladovanje negotovosti, sodelovanje, izkustveno učenje). Podjetnostne kompetence lahko uvajamo v rednem ali razširjenem programu z vzratnim načrtovanjem, ki kot pravita Wiggins in McTighe (v Krapše, 2021), učitelju omogoči premik od razumevanja tega kaj bomo obravnavali, k temu, kako poglobljeno bodo učenci to razumeli in uporabili. Še posebej skrbno je potrebno načrtovati, kot pravi Polšak (2022), kako ustvariti spodbudno učno okolje, ki podpira ustvarjanje in odkrivanje novih zamisli in vidi zastoje ali učne neuspehe kot priložnost za učenje.

3. Primer razvijanja podjetnostnih kompetenc pri obravnavi tehničnih vsebin

V nadaljevanju prispevam predstavljam konkretni primer razvijanja podjetnostnih kompetenc pri obravnavi učnih vsebin tematskega sklopa Les v 6. razredu TIT. Opis primera je prepleten z osnovnimi teoretičnimi izhodišči, ki so usmerjala moje načrtovanje, kar bralcu omogoča, da lahko primer prenese na drugo predmetno področje.

3.1 Načrtovanje

Uvajanje novosti ali drugačnega načina dela običajno pomeni, da se najdemo v območju tveganja (Lesničar, Šipuš, 2022). Po začetnem navdušenju nad projektom sem se kmalu začela ukvarjati s številnimi vprašanji, kako naprej. Odgovore nanje sem poiskala skozi proces načrtovanja. Kot pravi Woolfolk (2002), načrtovanje vpliva na to, kaj se bodo učenci naučili, saj spremeni čas in učne načrte v aktivnosti, naloge in zadolžitve za učence. Ustvarjalno in fleksibilno načrtovanje pa zahteva od učitelja poznavanje učencev, predvsem njihovega znanja, interesov in sposobnosti (prav tam). To je bilo izhodišče mojega načrtovanja in izbire ciljne skupine oz. oddelka. Najprej sem se lotila načrtovanja v letni pripravi za pouk TIT 6 in pouk interesne dejavnosti tehniški krožek. Ob upoštevanju temeljne značilnosti projektne dela, da je poudarek na učenčevi praktični aktivnosti, po katerem sem želela ob usvajanju učnih vsebin o lesu razvijati podjetnostne kompetence, sem imela težave

s podrobnejšim načrtovanjem dejavnosti, saj sem se zavedala, da učni proces usmerjajo učenci. V letni pripravi sem načrtovala le časovni raspored, cilje in ključne korake izvedbe dejavnosti. Ker sem bila članica delovne skupine Pogum, sem pripravila še podrobnejši načrt dejavnosti. V njem sem k ciljem iz učnega načrta zapisala operativne cilje oz. namene učenja, podjetnostne kompetence, dejavnosti učencev in dokaze o učenju. S tem, precej zahtevnim načrtovanjem, sem neposredno povezala vsebinske cilje iz učnega načrta in podjetnostne kompetence, ki jih lahko s predvidenimi dejavnostmi pri njihovem usvajanju razvijam. Vprašanja, ki so ostala v tej fazi ključna so se navezovala na načine spretnega vodenja učencev, da bodo sami predlagali dejavnosti. Zavedala sem se namreč, da je motivacija za delo in odgovornost za doseganje ciljev mnogo večja, če učenci sami predlagajo aktivnosti. Odgovore na vprašanja sem iskala pri sprotne načrtovanju izvedbe posamezne ure. V fazi načrtovanja sem zraven načrtnega razvijanja podjetnostnih kompetenc sledila tudi usmeritvah razvijanja kritičnega mišljenja, saj kot pravi Rupnik Vec (2017), je razvijanje kritičnega mišljenja ena temeljnih odgovornosti vsakega učitelja. Pomemben korak učenja kritičnega mišljenja je način poučevanja, v katerem učenec raziskuje in rešuje probleme, in kot pravi Rupnik Vec (prav tam), v središče tako načrtovanega pouka učitelj umesti intenzivno miselno dejavnost učenca.

3.2 Interdisciplinarni učni proces

Vladimir Milekšič (1992, str. 65) medpredmetno povezan pouk definira kot »pouk, pri katerem se isti tematski sklop obravnava istočasno v vseh dimenzijah. Izhodišče načrtovanja in izvajanja je struktura in proces otrokovega spoznavanja in izražanja sveta in ne predmetno področje«. Tudi sama sem pri interdisciplinarnem načrtovanju pred predmetna področja postavila učenčeve potrebe oz. interese. Po uvodni uri spoznavanju vrst lesa v učilnici, sem na šolo povabila strokovnjaka iz Zavoda za gozdove Maribor. Učencem je na terenu predstavil gozd iz ekološkega, gospodarskega in socialnega vidika ter jih vodil pri nabiranju listov in plodov posameznih drevesnih vrst. Spretno vodenje je učence spodbudilo k razširitvi znanja o gozdni podrasti in gozdnih pticah. Omenjeno znanje so dopolnili pri pouku naravoslovja. Tretja izpeljana dejavnost je bila obisk žage, kjer so učenci dodatno spoznali vrste lesa in nabrali vzorce. Tu so spoznali še proces sečnje in sušenja lesa ter masivne polizdelke. Tako izpeljane dejavnosti so vključevale tudi nekatere vidike vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Sledila sem priporočilom za udeleževanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, po katerih naj bi med drugim učencem omogočili priložnosti za spodbujanje raziskovanja in izkustvenega učenja na področju okoljskih izzivov in trajnostnega razvoja.

3.3 Izkustveno učenje v vlogi razvijanja podjetnostnih kompetenc

Za načrtovanje nadaljnjega dela sem izhajala predvsem iz prednosti izkustvenega učenja, kjer je izkušnja osnova in spodbuda za učenje, učenci sodelujejo pri izvajanju učnega procesa in aktivno ustvarjajo lastne izkušnje. Učenje predstavlja kontinuiran, ciklični proces, ki poteka problemsko v ugodnem in sproščnem ozračju. Po izpeljanih uvodnih treh dejavnostih je sledil najpomembnejši didaktični trenutek. Učence je bilo potrebno spretno usmerjati, da so sami odkrili problem, ki je v njih spodbudil željo po reševanju in so v njem videli priložnost za usvajanje znanja iz učnega načrta. Ključno vprašanje po tem, ko sem jim predstavila učne vsebine sklopa les, je bilo, kaj bomo naredili z nabranimi materiali. Uro sem namenila iskanju rešitev problema. Ko so podali ideje, je sledilo njihovo kritično vrednotenje in izbira ene rešitve. Ker so učenci za delo bolj motivirani, če v njem uvidijo lastne koristi, sem jih nekaj predstavila. Izhajala sem predvsem iz priložnosti za razvijanje njihovih različnih spretnosti: predstavitev izdelka učencem drugega oddelka 6. razreda, možnost pridobitve dodatne ocene, usvajanje učnih vsebin po »zanimivejših« metodah dela in pridobitev fotokopij povzetkov učne snovi. Slednje je bil močan motivacijski element. V tej fazi sem sledila cilju razvijanja podjetnostnih kompetenc s področja zamisli in priložnosti. Učenci so odkrivali priložnosti, razvijali ustvarjalnost, imeli priložnost za razvijanje vizije, saj so si zamišljali pri-

hodnost uporabe izdelka, ki bo nastal, razvijali sposobnost vrednotenja zamisli ter etično in trajnostno razmišljali s tem, ko so prepoznavali vpliv svojih odločitev v okolju. Načrtovali so izdelavo lesenega predalnika s pladnji. Na vsak pladenj bodo na sprednji strani vgravirali ime drevesa, vanj pa shranili njegove vzorce lesa, lubje, listje in plodove.

Pri naslednji uri so izdelek skicirali, mu določili natančne mere in kotirali njegove sestavne dele. Sledilo je načrtovanje procesa izdelave izdelka. V tem delu procesa sem spodbujala samostojnost in kritično razmišljanje. Skupine so dobile nalogo, da pripravijo podroben načrt, ki ga lahko predajo gluhemu sosеду in bo po njem naredil načrtovan izdelek. Skupine so si izmenjale načrte, jih kritično vrednotile in dopolnjevale. Problem so morali rešiti celostno. Predpostaviti so morali kateri les bodo uporabili, kje ga bodo kupili, koliko denarja bodo zanj potrebovali ter s katerimi postopki in orodji ga bodo naredili. Kmalu so spoznali potrebo po dopolnitvi znanja o lastnostih lesa in postopkih njihovega obdelovanja. Ugotovljena potreba po pridobivanju novega znanja je spodbudila njihovo notranjo motivacijo in s tem razvijanje naslednje podjetnostne kompetence, motiviranost in vztrajnost. Pri časovni opredelitvi izdelave so iskali možnosti izdelave izven časa pouka. Predlagali so tehniško interesno dejavnost. Ob ideji nakupa lesa v trgovini, so spoznali potrebo po pridobitvi sredstev. To je bil ključni moment za razvijanje kompetence finančne in ekonomske pismenosti. Po nekaj domačega dela, kjer so raziskovali cene in medpredmetne povezave z matematiko, kjer so preračunavali količine in cene, so pripravili okvirni finančni načrt. Celotno idejo s finančnim načrtom so predstavili ravnatelju. S tem so imeli priložnost za razvijanje kompetence pritegnitve drugih. V nekaj naslednjih urah pouka TTT je sledila obravnava učnih vsebin o lastnostih lesa, obdelovalnih postopkih, načinih spajanja in zaščite. Pouk je bil pogosto problemsko zasnovan, saj jih je reševanje problemov, s katerimi se bodo srečali pri izdelovanju izdelka dodatno motiviralo za delo.

Po obravnavanem učnem sklopu je sledila izdelava izdelka pri interesni dejavnosti, v katero so se vključili vsi učenci. Tukaj so učenci imeli priložnosti razvijanja še nekaterih pomembnih podjetnostnih kompetenc, kot so spopadanje z negotovostjo, sodelovanje in izkustveno učenje. Dejavnosti pri pouku TTT so se končale z vrednotenjem procesa izdelave in izdelka. Učenci so izpolnili samoevalvacijske liste, kar jim bo zagotovo ob moji povratni informaciji pomagalo pri nadaljnjem razvijanju podjetnostnih in številnih drugih osebnostnih kompetenc. Uro sem zaključila z iskanjem idej za nadgraditev izdelka in njegovo uporabo.

Učenci dejavnosti projekta sklenili s predstavitvijo izdelka in njegove uporabne vrednosti vrstnikom iz sosednjega oddelka ter pripravo prispevka za šolski in lokalni časopis.

Zaključek

Seznanitev s ključnimi kompetencami za vseživljenjsko učenje, ki je v 21. stoletju neizbežno, me je spodbudilo k drugačnim oblikam poučevanja TTT. Usmerila sem se na razvijanje podjetnostnih kompetenc, ki so pogosto spregledane, ker jih učitelji enačijo s podjetništvom. Po zaključku projekta sem prišla do številnih spoznanj. Podjetnostne kompetence je v osnovni šoli nujno potrebno sistematično razvijati, razvijanje pa mora biti ciklično in ne le enkratno dejanje. Učenci so za delo ustrezno motivirani in dovolj vztrajni, če sami zaznajo problem, ki ga z medpredmetnim sodelovanjem in povezovanjem z okoljem rešujejo po metodah izkustvenega učenja. Tak način dela od učitelja zahteva več vzvratnega načrtovanja ter dobro poznavanje spretnosti in sposobnosti učencev. In ključno spoznanje je bilo, da zaključen projekt za učitelja, ni nujno zaključen tudi za učence. Po končani dejavnosti so namreč učenci že iskali možnosti uporabe nastalega izdelka še v druge namene.

Literatura

Krapše, T. (2021). Podjetnostna kompetenca v kontekstu spreminjanja didaktičnih učnih strategij. Vzgoja in izobraževanje, LII (4 – 5), 14–18. Lesničar, B., Šipuš, K. (2022).

Krapše, T. (2022). Modeli razvoja podjetnostne kompetence v osnovni šoli. V: Lesničar, B. (Ur.). Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli. Ljubljana: ZRŠŠ, str. 12 – 61.

Lesničar, B., Šipuš, K. (2022). Kako smo skozi proces s šolami razvijali podjetnostno kompetenco. V: Lesničar,

- B. (Ur.). Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli. Ljubljana: ZRSŠ, str. 12 – 61.
- Milekšič, V. (1992). Načrtovanje didaktičnega pristopa. V D. Milekšič (Ur.), Didaktična prenova razredne stopnje osnovne šole. Integrirani pouk (str. 7 – 110). Ljubljana: ZRSŠ.
- Praprotnik, N. (2017). Delo z nadarjenimi učenci naj bo učitelju v izziv. Vzgoja in izobraževanje, XLVIII (1-2), 45-52.
- Rupnik Vec, T. (2017). Veščine kritičnega mišljenja – večni izzivi poučevanja in učenja. Vzgoja in izobraževanje, XLVIII (3), 4–12.
- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy.

UČENCI Z UČNIMI TEŽAVAMI PRI MATEMATIKI

Povzetek : Namen prispevka je opisati izkušnjo primera dobre prakse, kako smo poučevali matematiko heterogeno učno skupino učencev 8. razreda redne osnovne šole. Specifična lastnost te skupine je bila, da je več kot polovica učencev v skupini imela učne težave pri matematiki. Po opazovanju dela učencev v skupini se je kot najučinkovitejši način dela izkazalo direktno poučevanje. Učna ura je tako sestavljena iz napovedi učnega cilja, preverjanja predznanja, povezave novih situacij z učenčevimi že znanimi situacijami, razlage nove učne snovi, utrjevanja in urjenja ter ocenjevanja. Pri preverjanju predznanja in utrjevanju so učenci reševali naloge tudi v dvojicah (različne didaktične igre). Pogosto so pisali kratka preverjanja znanja, da smo opazili napredek pri znanju. Zmožnejši učenci pa so pripomogli k motivaciji z razumljivimi razlagami, reševali težje primere in se urili v sprejemanju različnosti.

Ključne besede: direktno poučevanje, matematika, učenci z učnimi težavami, učenje

PUPILS WITH LEARNING DIFFICULTIES IN MATHS

Abstract: The purpose of this paper is to describe a good practice case experience of teaching mathematics to a heterogeneous group of Year 8 pupils in a mainstream primary school. A specific characteristic of this group was that more than half of the pupils in the group had learning difficulties in mathematics. After observing the work of the pupils in the group, direct teaching proved to be the most effective way of working. The lesson thus consists of announcing the learning objective, checking prior knowledge, linking new situations to the situations familiar to the learner, explaining the new material, reinforcing and practising, and assessing. In the revision and consolidation activities, the pupils also worked in pairs (various didactic games). They often took short tests of their knowledge so that we could observe the progress of their knowledge. The more able pupils improved motivation by explaining things in a way that was easy to understand, solving difficult examples and practising acceptance of diversity.

Keywords: direct teaching, learning, maths, pupils with learning difficulties

1 Uvod

Opisali bomo izkušnjo, kako smo poučevali heterogeno manjšo učno skupino šestnajstih učencev v 8. razredu osnovne šole. To skupino učencev smo učili prvič; prej jih nismo poznali. Več kot pol učencev ni bilo motiviranih za učenje in matematika jim ni predstavljala uporabnosti v vsakdanjem življenju. Ugotovili smo, da ima večina teh učencev tudi učne težave. Ena učenka je bila upravičena do več prilagoditev in dodatne strokovne pomoči, štirje učenci so obiskovali individualno in skupinsko pomoč, ostali štirje učenci pa so imeli lažje učne težave, ki smo jih učitelji zaznali in situacijo predstavili učenčevim staršem ter učencu. Preostalih sedem boljših učencev pa je snov hitreje razumelo, rešilo pri primerih več vaj utrjevanja in seveda velikokrat dobro sodelovalo pri razlagi nove snovi. V nadaljevanju bomo opisali, kako so potekale učne ure matematike v tej heterogeni skupini učencev. Učence smo želeli spodbuditi k učenju, učinkovitemu razumevanju razlag v šoli in k temu, da se tudi med didaktičnimi igrami učijo nezavedno. Pouk smo morali prilagoditi šibkejšim in obenem poskrbeti za učence, ki jim gre matematika bolje in jim je hitro razumljiva.

V nekaj več kot desetletni praksi poučevanja v osnovnih šolah zaznavamo, da je sedaj v razredu povprečno več učencev, ki potrebujejo dodatno strokovno pomoč ali imajo učne težave na določenem področju. S temi učenci bomo seveda v prihodnosti v osnovnih šolah imeli še naprej več stika.

2 Učne težave učencev pri matematiki

Učne težave v osnovni šoli (2008) delimo na splošne in specifične. Splošne učne težave na primer pri matematiki imajo učenci, ki dosegajo nižje izobraževalne dosežke pri matematiki in najpogosteje tudi pri mnogih drugih predmetih, ker na splošno počasneje usvajajo znanja ali pa imajo čustvene težave. Specifične učne težave pa se kažejo z zaostankom v zgodnjem razvoju in/ali težavah na kateremkoli od naslednjih področij: pozornost, pomnjenje, mišljenje, koordinacija, komunikacija, branje, pisanje, pravopis, računanje, socialna kompe-

tentnost in čustveno dozorevanje.

Najpogostejše ovire, s katerimi so povezane učne težave v matematiki, so:

- spominske težave in slabše razvite strategije (pri učencu lahko ovirajo razvoj pojmov matematičnih operacij, predstavitev pojmov in priklic matematičnih dejstev, razvoj pojma in učenje algoritmov ter formul, lahko pa vplivajo na težave pri reševanju besednih problemov);
- jezikovne in komunikacijske težave (učenca ovirajo pri pisanju in branju matematičnih besedil in pri pogovorih o matematičnih idejah ter strategijah reševanja matematičnih problemov);
- primanjkljaji, povezani s procesi in strategijami reševanja besednih problemov (vplivajo na samo pojmovanje besednih problemov in prevedbo informacij besednega problema v matematični jezik);
- nizka motivacija, slaba samopodoba in zgodovina učne neuspešnosti (vpliva na učenčev odnos do matematike, na znižano stopnjo njegove angažiranosti pri učenju matematike, na znižano raven njegovih prizadevanj v zvezi z matematičnimi dosežki ipd.). (Učne težave v osnovni šoli, 2008)

Specifične učne težave se razprostirajo na kontinuumu od lažjih, zmernih do težjih in najtežjih. Učencem z lažjimi in zmernimi specifičnimi učnimi težavami (učenci z učnimi težavami, ki se jih ne usmerja) je šola po Zakonu o osnovni šoli dolžna prilagajati metode in oblike dela, omogočati vključitev v dopolnilni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči. Učence s hujšimi specifičnimi učnimi težavami (učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, ki se jih usmerja) so zaradi višje stopnje težavnosti upravičeni do več prilagoditev in dodatne strokovne pomoči v okviru programa s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. (Učne težave v osnovni šoli, 2008)

3 Direktno poučevanje v heterogeni učni skupini

Vsako leto prilagajamo način poučevanja matematike glede na dinamiko in zmožnosti učencev v razredu oz. skupini. Seveda se končni način poučevanja določi pri vsaki učni uri posebej glede na učne cilje ure in posebnosti učne vsebine. Po prvem mesecu skupnih ur smo ugotovili, da je za to heterogeno manjšo učno skupino največkrat najučinkovitejši proces poučevanja in obravnave matematičnih vsebin direktno poučevanje matematike, vendar ga nismo uporabljali pri vsaki učni uri. Direktno poučevanje je poučevanje, ki se osredotoča na poučevanje, v katerem ima pomembno vlogo učitelj. Slednji tako neposredno, sistematično in načrtno poučuje s pogostim spremljanjem napredka, preverjanjem in ocenjevanjem. Učitelj načrtuje učenje tako, da je dobro strukturirano, da poteka gladko, v primernem tempu ter učencem omogoča doživljanje uspeha (Mitchell, 2008).

J. Košir (2011) navaja, da se je direktno poučevanje kot učinkovita strategija poučevanja izkazalo tako za učence s posebnimi potrebami (med njimi so tudi učenci z učnimi težavami) kot tudi za učence, ki nimajo posebnih potreb in učnih težav.

V Strokovno didaktičnih usmeritvah za poučevanje matematike v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom (Kavkler in Hodnik, 2022) je navedeno, da postopek direktnega poučevanja matematike vključuje štiri elemente: modeliranje novega pojma, postopka, veščine ali reševanje problema; zagotavljanje priložnosti za vodene praktične dejavnosti; preverjanje učenčevega razumevanja s povratno informacijo in vključevanje učenca v samostojno reševanje nalog. Omenjeni način vodenja razreda ima tudi nekaj slabosti: pomanjkanje sodelovanja in komunikacije med učenci in divergentnega mišljenja ter kreativnosti učenca. Zato smo med uro ob ustrezni snovi vključevali tudi indirektno poučevanje – največkrat delo v dvojicah. Takrat so učenci aktivnejši, neposredno se srečajo z učno vsebino in si na odgovore na vprašanja odgovarjajo sami.

S. Arko (2017) poudari, da je direktno poučevanje najučinkovitejše, ko od učencev zahtevamo dobro pomnjenje in razvijamo proceduralna znanja. Indirektno pa se je izkazalo za dobro pri poučevanju kompleksnega mišljenja oz. tam, kjer urimo višje taksonomske ravni

znanja. Direktno poučevanje je sestavljeno iz več korakov: napoved učnega cilja, preverjanje predznanja, povezava novih situacij z učenčevimi že znanimi situacijami, razlaga nove učne snovi, utrjevanje in urjenje ter ocenjevanje (Moore in Hansen, 2012). Opisali bomo primer dobre prakse – obravnave učne snovi v učnem sklopu Računanja z racionalnimi števili, učna enota Seštevanje celih števil.

4 Učna ura: seštevanje celih števil

4.1. Napoved učnega cilja

Učencem jasno in jedrnato predstavimo, kaj se bodo v tekoči šolski uri pri matematiki naučili in kje bodo lahko to snov uporabili v vsakdanjem življenju.

Primer:

Učencem smo povedali, da bomo to uro seštevali cela števila. Tako bodo znali s simboli zapisati spremembo temperature (tudi temperaturo pod lediščem), ko se bo ta znižala ali povišala, in stanje bančnega računa (tudi znesek, manjši od 0 €), ko bodo denar zapravili ali ko si bodo nekaj denarja prislužili.

4.2. Preverjanje predznanja

Vedno najprej preverimo, ali so učenci snov prejšnje ure oz. prejšnjih ur že usvojili. Načinov je več: dodatna razlaga in vprašanja ob pregledu domače naloge, kot preverjanje s samostojnim reševanjem nalog v zvezek in učenčevim pregledom rešitev po navodilu učitelja, kot kratko preverjanje na učnem listu, ki ga učitelji poberemo in pregledamo, frontalno ob skupnem reševanju primerov na tablo, z delom v dvojicah. V dvojicah rešujejo največkrat didaktične igre (sodelovalne kartice, domine, spomin ...). Preverjanja predstavljajo učencu dodatne spodbude in potrditve dobrega razumevanja učne snovi ali pa po drugi strani potrjevanje učenčevega nedela, neznanja, napačnega načina učenja. Pri nalogah preverjanja so se – po pričakovanjih – največkrat izkazali učno uspešni učenci.

Primer:

Pri seštevanju celih števil smo frontalno ponovili zapis negativnih števil, prebrali zapise temperatur na termometrih (predvsem tiste, ki kažejo temperaturo pod nič), prebrali zapise stanj na bančnem računu (tudi tiste, ki so pod 0 €) in iskali različna cela števila na številski premici.

4.3. Povezava novih situacij z učenčevimi že znanimi situacijami in razlaga nove učne snovi

Učenci so bolj motivirani za učenje in sodelovanje, če matematično snov, ki jo obravnavamo, srečajo tudi v vsakdanjem življenju. Tudi pomnjenje je hitrejše in učinkovitejše. Pri razlagi uporabljamo razgovor. Vanj se vedno trudimo čim bolj vpletati tudi učence, saj so tako bolj motivirani za učenje. Kot učitelji smo pozorni pri zastavljanju vprašanj – ta naj bodo raznolika, torej tako lažja kot tudi težja, ki so namenjena zmogljivejšim učencev. Pozorni smo, da zastavljamo po eno vprašanje, učencu damo dovolj časa za razmislek in čim pozorneje poslušamo njegov odgovor. Iz tega odgovora namreč naprej vodimo razlago. Novo snov odkrivamo postopoma, korak za korakom, obenem pa smo pozorni, da je zapis na tabli (in posledično v učenčevem zvezku) urejen in sistematičen. Najpomembnejše ugotovitve (definicije, pravila) zapišemo z rdečo barvo. Pri razlagi uporabljamo tudi najrazličnejša ponazorila. Novo snov razlagamo s pomočjo primerov iz vsakdanjega življenja, s pomočjo diagramov, številskih premic, z gibanjem telesa, zgodbo ipd.

Število zgledov je odvisno od zahtevnosti snovi. Če je snov lažja in zaznamo iz njihovega reševanja in sodelovanja, da ustrezno rešujejo, je zgledov manj. V nasprotnem primeru pa je zgledov nekoliko več. Ker pa želimo učencem kar najbolje razložiti novo snov, najprej začnemo z reševanjem enostavnejših primerov, ki jih morajo najprej usvojiti. Potem nadaljujemo s težjimi, kjer več sodelujejo učno zmožnejši in bistri učenci. Primere skrbno izberemo. Skupaj z učenci sproti odpravimo nejasnosti. Učenci, ki imajo težave s priklicem dejstev in postopkov ter usvajanjem matematičnega znanja, si s pomočjo matematičnega zvezka nar-

edijo izpisek učne snovi na kartonček. Izpišejo si pojme, zapišejo postopek reševanja, obrazce, skico itd. Kartonček je v peresnici, da je ob reševanju domače naloge in med poukom pri roki.

Primer:

Učencem smo pokazali slike različnih izmerjenih temperatur in jih spraševali, koliko bi termometer kazal, če bi se temperatura znižala ali zvišala. Pogovarjali smo se tudi o stanju na bančnem računu in kaj se zgodi, če se stanje zviša in tudi zniža pod 0 €. Potem pa smo pri posameznih primerih zapisali še številski izraz. Npr. Na bančnem računu je 50 €, a Nina kupi skiro za 80 €. Kakšno je novo stanje na Nininem bančnem računu po nakupu?

Potem smo reševali primere s pomočjo številске premice in s puščicami ponazarjali povečevanje (oz. zmanjševanje) celega števila. Npr. Številu -3 prištej število -7 . Številu 0 prištej število 3 . Nato smo dodali temu grafičnemu zapisu na številski premici še simbolni zapis, tj. številski izraz. Potem pa smo skupaj šli na šolsko stopnišče. Tam smo s flomastrom določili izhodišče na sredini sklopa stopnic ter ostala cela števila od števila -8 do števila 8 . Na listih smo imeli napisane enostavne primere npr. $(-3) + (+6)$ in učenec je stal na stopnici št. -3 ter s korakanjem po stopnicah preštel še šest stopnic navzgor. Skupaj smo napovedali, na katero število bo »prikorakal«. Ob vrnitvi v razred smo morali novo snov zapisati v zvezke. Natančno smo izbrali primere računov, razdeljene v štiri skupine: seštevanje dveh pozitivnih števil, seštevanje dveh negativnih števil, seštevanje dveh števil z različnim predznakom, pri katerem je bila večja absolutna vrednost negativnega števila, in seštevanje dveh števil z različnima predznakoma, kjer je bila večja absolutna vrednost pozitivnega števila. Ko smo skupaj z učenci na primerih ugotovili pravilo seštevanja celih števil za posamezno skupino, samo ugotovitve skupaj zapisali v zvezke. Vsem učencem v skupini smo razdelili mali kartonček – pomagalo, ki služi kot pripomoček pri učenju in reševanju nalog; to je bilo zelo priročno. Nanj so napisali po en primer računa iz vsake skupine in zraven zapisali pravilo. Ta kartonček so imeli potem v peresnici, da je bil ob reševanju takoj pri roki.

4.4. Utrjevanje in urjenje

Pri utrjevanju je za učenca zelo pomembna takojšnja povratna informacija, da ne utrjuje napak. Predvsem od dobrih rezultatov pa je odvisna tudi učenčeva motivacija za nadaljnje delo. Takojšnja povratna informacija je pomembna tudi za učitelja, da glede na (ne) znanje prilagodi tempo utrjevanja snovi. Učenci izvajajo urjenje na različne načine; lahko s pomočjo samostojnega reševanja nalog v zvezek. Včasih utrjujejo znanje s pomočjo postopnega reševanja kratkih nalog, kjer se zahtevnost posameznih nalog stopnjuje. V tem primeru dobijo naslednjo nalogo le, če rešijo celotno prejšnjo nalogo pravilno. Popostritev pouka pa so didaktične igre – matematične domine, sodelovalne kartice. Učenci so jih reševali v paru s sošolcem. Na levi in desni strani domin je bil napisan izraz. Tista dva izraza na dveh različnih dominah, ki sta imeli enak končni rezultat, sta se pri polaganju na podlago stikali. C. Peklaj (2001) omenja, da so sodelovalne karte primerne za poznavanje podatkov, dejstev, ki jih morajo učenci znati na ravni reprodukcije in tako avtomatizirati. Pri tej igri se učenci lahko pogovarjajo, a na matematični način. Delo s sodelovalnimi karticami se lahko tudi nekoliko poenostavi, da se prihrani čas. Učitelji izberemo primerne naloge pri določeni učni enoti. Učenci dobijo od učitelja že pripravljene sodelovalne kartice. To pomeni, da je na eni strani kartice kratka naloga (račun, vprašanje) in na njeni drugi strani odgovor. Učenca v paru izmenično prevzemata vlogi učenca in učitelja. Tisti učenec, ki je najprej v vlogi učitelja, prebere vprašanje in preverja odgovor na drugi strani kartice, ki mu ga pove drugi učenec v paru. Pri pravilnem odgovoru učenec v vlogi učitelja odstrani karto na poseben kupček, pri nepravilnem pa učencu pokaže pravi odgovor in karto ohrani še v igri. To ponavlja toliko časa, dokler niso vse karte izločene na poseben kupček. Potem učenca zamenjata vlogi učitelja in učenca. Učno boljši oz. hitrejši par učencev potem v naslednji fazi na prazne kartice sam napiše vprašanje in odgovor ter igra ponovno steče. Pri taki didaktični igri se učenca aktivno poslušata, delo drugega pohvalita in se spodbujata.

Primer:

Učenci so potem avtomatizirali seštevanje celih števil od -20 do 20 . Računali so s pomočjo sodelovalnih kartic v paru s sosedom v klopi, včasih je par tvoril učno boljši učenec z učno slabšim učencem. Na kartici je bil napisan izraz $(-5) + (+15)$. Učenec, ki je bil v vlogi učitelja, mu je kartico pokazal in prebral, tisti v vlogi učenca je pa odgovoril. Lahko si je pomagal s številsko premico, ki si jo je lahko narisal v zvezek, ali pa s pravili, ki smo jih v isti uri zapisali v zvezek. Utrjevanje v tej šolski uri, ki jo opisujemo, ni bilo izvedljivo, ker smo se predolgo ustavili pri predhodnih stvareh. Izvedli smo ga pri naslednji šolski uri, ko smo ugotavljali predznanje.

Zaključek

Učitelji se moramo držati vodila, da učencem z učnimi težavami ponudimo take načine učenja, da se čim več naučijo pri pouku. Pomoč in podporo jim moramo nuditi že ob prvih neuspehih, še preden postanejo težave pri učenju matematike preveč izrazite in učenca spravijo v čustveno stisko. Učne ure so v primeru z več učenci v razredu, ki imajo učne težave, velikokrat zasnovane na direktnem poučevanju. Slednje poteka tako, da napovemo učne cilje ure, preverimo predznanje, razložimo novo učno snov in nato največ časa namenimo utrjevanju in urjenju. Pri tem se poslužujemo različnih učnih metod in oblik (sodelovalne kartice, »domine« ...), da lahko učenci v paru sodelujejo in se pogovarjajo o matematični snovi, kar jih dodatno motivira k učenju. Med ure pouka večkrat vključimo kratka preverjanja znanja. Pri temeljnih učnih snoveh preverjamo znanje tudi večkrat na teden, da se opazi napredek pri učenju, in po potrebi obveščamo starše. Preverjanja znanja so učitelju in učencu pokazatelj, ali je snov razumljiva oz. koliko je še treba utrjevati poleg rednih ur matematike. Pri reševanju nalog ima učenec pred seboj lastno pomagalo – kartonček z npr. novim pojmom, korake reševanja novega postopka ipd. Ker je skupina heterogena, so ostali učno zmožnejši učenci zares nepogrešljivi. S svojim hitrim reševanjem nalog, zgle dom reševanja domačih nalog, natančnimi odgovori na vprašanja so tudi motivirali učence z učnimi težavami in »vlekli učni voz v tej skupini naprej«. Ob zaključku šolskega leta so vsi učenci 8. razreda (razen dveh) zaključili matematiko s pozitivno oceno. Opazili smo, da poleg samega načina poučevanja in učenja pri matematiki pri nekaterih učencih z učnimi težavami pretehta v dobro in jih pozitivno motivira tudi kakšna druga komponenta. Pri nekaterih učencih z učnimi težavami je veliko pomenila samo podpora staršev doma, s katerimi smo stik vzpostavili učitelji. Drugemu mirnemu učencu je pretehtal v dobro pristen in spodbuden stik z učiteljem, tretjemu pa skrbna učiteljica dodatne strokovne pomoči, zagnan inštruktor ali vesten sošolec. Vse te velike in majhne komponente pri pouku, o katerih smo pisali, so izobraževanju v prihodnosti lahko osnova, ki ji dodajamo novitete in izboljšave. Slednje velja zlasti ob dejstvu, da število učencev z učnimi težavami narašča.

V 9. razredu bomo naslednje šolsko leto nadaljevali z opisanimi učinkovitimi načini poučevanja, ki bi jih lahko izboljšali še z interaktivnimi vajami na internetu in reševanjem kvizov v programu Kahoot. Še naprej pa se bomo vsi prisotni urili v potrpežljivosti, spoštovanju in sprejemanju drug drugega.

Literatura

- Arko, S. (2017). Učinkovitost direktnega pristopa pri poučevanju matematike. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kavkler, M., Hodnik, T. (2022). Strokovno didaktične usmeritve za poučevanje matematike v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Pridobljeno na <https://zalozba.pef.uni-lj.si/index.php/zalozba/catalog/view/194/446/462-1>.
- Košir, J. (2011). Direktno poučevanje. V M. Košak Babuder in M. Velikonja (ur.), Učenci z učnimi težavami: pomoč in podpora (str. 43–54). Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S. in Bregar Golobič, K. (2008). Učne težave v osnovni šoli: koncept dela. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Mitchell, D.R. (2008). What really works in special and inclusive education: using evidence-based teaching strategies. London: Routledge.
- Moore, K.D., Hansen, J. (2012). Effective Strategies for teaching K-8 classrooms. London: SAGE
- Pekljaj, C. idr. (2001). Sodelovalno učenje ali kdaj več glav več ve. Ljubljana. DZS

POUČEVANJE MATEMATIKE V PRIHODNOSTI: UPORABA IKT ALI RAZVOJ MIŠLJENJA

Povzetek: Kakšno bo poučevanje in kakšna bo šola v bližnji prihodnosti je tema mnogih pogovorov, debatnih krožkov, konferenc, posameznikov tako učiteljev kot dijakov in staršev. Ali bo vse temeljilo le na tehnologiji in pametnih napravah ali pa bo vseeno še vedno potreben učitelj kot koordinator pri vodenju strategij in načinu reševanja problemov. Komu bo dostopno učenje kot ga poznamo danes in na kakšen način se bo znanje prenašalo na mlade v prihodnosti? Določene stvari bodo verjetno potekale podobno kot sedaj, le postopki bodo krajši in lažji. Reševanje matematičnih problemov, ki jih srečujemo v realnem življenju pa bodo še vedno zahtevali konkreten razmislek vsakega posameznika. Na proces učenja in poučevanja bo vplivalo več dejavnikov kot so: pristop učiteljev, uporaba različnih pripomočkov, sodelovanje med učenci, drugačen stil razmišljanja, temelj vsega pa bo sodobna tehnologija.

Ključne besede: IKT, naloge učitelja, poučevanje na daljavo, umetna inteligenca

TEACHING MATHEMATICS IN THE FUTURE: USING ICT OR DEVELOPING THINKING

Abstract: What teaching and the school of the future will look like is the subject of many conversations, debates, and conferences, among individuals, teachers, students, and parents alike. Will it all be based on technology and smart devices, or will there still be an urgent need to think about the more intractable problems? Who will have access to learning as we know it today, and how will knowledge be passed on to young people in the future? Some things will probably be similar to what we do now, but the processes will be shorter and simpler. But solving the mathematical problems we encounter in real life will still require concrete reflection by everyone. Several factors will influence the learning and teaching process: the approach of teachers, the use of different tools, the collaboration between students, different thinking styles, but technology will be the main driver.

Key words: ICT, teacher tasks, distance learning, artificial intelligence

1 Uvod

Smo v obdobju, v katerem se pojavljajo termini kot so Industrija 4.0, avtomatizacija in robotizacija, pojavljajo se ideje in razvoj avtonomnih vozil, pojavlja se umetna inteligenca, ki napiše esej, pesem, nariše umetniško sliko, prevaja. Torej umetna inteligenca je že vede ali nevede, hote ali nehote prodrla v naša življenja. In izobraževanje pri tem ni izjema. Zato je pomembno oblikovati izobraževalne modele v šolstvu, ki bodo razvijali znanje in spretnosti, ki jih algoritmi ali roboti ne morejo nadomestiti. To vključuje kreativnost, kritično mišljenje, nove pismenosti (digitalne in druge), multikulturalnost in podjetnost. V prihodnosti se pričakuje, da bo tehnologija še naprej napredovala in prevzemala določena dela, ki jih danes opravljajo ljudje. Zato je ključnega pomena, da se izobraževalni sistemi prilagajajo tem spremembam ter se osredotočajo na razvijanje spretnosti, ki so značilne za človeško inteligenco in ustvarjalnost (Aoun, 2017). Izobraževalni modeli, ki spodbujajo kreativnost, omogočajo učencem, da razvijajo svojo ustvarjalnost in inovativnost. Kritično mišljenje je ključno za razumevanje in ovrednotenje informacij ter za reševanje kompleksnih problemov. Nove pismenosti, kot je digitalna pismenost, so nujne za uspešno delovanje v sodobni digitalni družbi. Multikulturalnost pa omogoča širši vpogled v različne perspektive in spodbuja medkulturno razumevanje ter sodelovanje. Poudarjanje teh spretnosti in vrednot v šolstvu je pomembno, saj omogoča razvoj celovitega in prilagodljivega intelektualnega kapitala pri dijakih. Tehnološka infrastruktura je sicer pomembna, vendar ni dovolj, saj se tehnologija hitro spreminja, medtem ko se sposobnosti, kot so kreativnost, kritično mišljenje in podjetnost, lahko uporabljajo v različnih kontekstih in so zato bolj trajne. Šola prihodnosti bo morala usmerjati učence k razmišljanju in razumevanju sveta ter spodbujanju njihovega intelektualnega, kulturnega in socialnega razvoja. S tem se bo učencem omogočilo, da postanejo inovativni in odzivni na spremembe ter se bodo uspešno prilagajali na zahteve sodobnega sveta (Chen in Yang, 2019).

2 Poučevanje s pomočjo umetne inteligence

Zavedati se moramo, da ni ene same metode, ki bi zadostovala za doseg vseh učnih ciljev in kompetenc. Pri tem izbira ustreznih metod za učenje vključuje premislek glede ciljev, vsebine, časa in okoliščin. Podobno velja tudi za učne oblike. Vsaka metoda in oblika poučevanja ima svoje prednosti in omejitve ter je primerna za določene situacije in cilje. Učitelji se moramo zato zavedati različnih učnih stilov in potreb dijakov ter izbrati tiste metode, ki najbolje ustrezajo specifičnim okoliščinam in ciljem pouka. Nekatere situacije zahtevajo večjo interaktivnost, druge pa lahko zahtevajo več individualnega dela ali uporabo tradicionalnih metod. Sama uporaba inovativnih učnih metod še ne zagotavlja avtomatično višje kakovosti učenja (Marentič Požarnik, 2001).

Kakovost učenja in poučevanja je celosten koncept, ki vključuje več vidikov, vključno z jasno določenimi učnimi cilji, dobro strukturirano vsebino, ustreznimi ocenjevalnimi metodami in prilagodljivostjo glede na potrebe študentov. Učitelji morajo biti zmožni prilagajati svoje metode glede na specifične okoliščine in potrebe učencev. Izbira metod je proces, ki temelji na profesionalnem presoji in izkušnjah učiteljev, vključuje pa tudi refleksijo in prilagoditev glede na dosežene rezultate. Pomembno je, da se uporabljajo različne metode, ki so najbolj primerne za doseg zelenih učnih ciljev in razvoj kompetenc pri dijakih (Chen in Yang, 2019). Umetna inteligenca bo lahko generirala učne liste, teste, naloge. Poleg tega bo lahko prilagodila težavnost nalog glede na sposobnost posameznika. Popravljanje testov bo preteklost, saj bo to avtomatično in sproti delal program. Potemtakem nihče ne bo oškodovan, ne bo več pritoževanja nad težjimi in lažjimi nalogami, vsak bo dokazal svoje sposobnosti na individualen način. Med učno uro pa bodo ustrezni programi služili kot pripomoček pri razlagi, reševanju, podajanju odgovorov. Ali bo učitelj še prisoten pri poteku učne ure ali ne in kakšna bo njegova vloga, pa bo pokazal čas.

3 Različni pristopi za različne generacije

Generacija Y je trenutno najmlajša generacija na trgu delovne sile, vanjo pa uvrščamo posameznike, ki so bili rojeni nekje v letih 1982-1994 (Novak, 2007). Te generacije ne zanima preteklost, pretirano niso usmerjeni niti v prihodnost, zanima jih predvsem sedanost. Verjamejo, da če je mogoče premostiti ekonomske ovire je mogoče premostiti tudi socialne, ki nas delijo. Tak imajo tudi pristop do učenja in učnih ur drugačen, poleg tega še vedno menijo, da so učitelji vitalnega pomena za učni proces, da je poučevanje dobro, vendar ni popolno nadomestilo za učenje s pomočjo medijev (Oblinger in Oblinger 2005)

Sledi jim tako imenovana spletna generacija, ki se odlikuje po razvitem razumevanju, kjer linearni miselni proces pogosto ni v ospredju, temveč prevladuje proces ustvarjanja zbiranja raznolikih informacij. To generacijo je že preplaval razvoj mobilnih telefonov, i-phonov in drugih modernih naprav. Ta tehnologija jim omogoča, da lahko ustvarjajo, kar jih zanima, to pomeni, da lahko samostojno raziskujejo zgodovino ob pomoči Wikipedie, lahko samostojno napišejo kolumno s pomočjo blogov, ali knjižno kritiko na Amazonu, lahko so pevci (Songstar), glasbeniki (GarageBand), DJ-ji (mp3 predvajalniki), TV programerji (MySky), manekeni (MySpace) ipd. Nedvomno spletno zelo osveščeni in usmerjeni v socialno mreženje (Facebook), bloganje in mikrobloganje (Twitter), preživijo ogromno časa na spletu in imajo zato celo oblikovane različne on-line identitete. Ta generacija potrebuje ekspresivnost in izvirnost, življenje jim predstavlja umetniško polje (Oblinger in Oblinger 2005). Člani te generacije imajo razvito sposobnost iskanja informacij iz različnih virov. Pripisuje se jim boljša vizualna pismenost in slabša tradicionalna pismenost, kar pomeni, da se bolje počutijo v okoljih, ki so slikovno bogata, kot pa v okoljih z veliko besedila. Mnogi se izražajo s pomočjo slik in so bolj večji prepletanja slik, besedila in zvoka na naraven način. Branje dolgih besedil, kot so bralne naloge ali domače branje, pa pogosto zavračajo. Namesto tradicionalnega linearne branja, spletna generacija raje uporablja interaktivne in multimedijske vire, ki ponujajo bolj vizualno privlačno in raznoliko izkušnjo. To se lahko odraža v njihovi nagnjenosti h kratkim, preglednim informacijam in podobam, ki jih hitro razumejo in delijo. Dejstvo je, da se

različne učne strategije prilagajajo različnim generacijam in posameznikom. Pri tem mora učitelj najti ravnotežje med uporabo različnih oblik informacij in spodbujanjem razvoja raznolikih pismenosti pri učencih (Oblinger in Oblinger 2005).

4 Umetna inteligenca pri pouku

V smeri poučevanja s sodobno IKT tehnologijo in umetno inteligenco poročajo in spodbujajo razni projekti, konference, študijske skupine kot so INVOUP (inovativno učenje in poučevanje v visokem šolstvu), Resetiranje izobraževanja in usposabljanja za digitalno dobo, tretji evropski digitalni hekaton – udeležilo se ga je več kot 3000 mladih, učiteljev in raziskovalcev iz 33 držav, na katerem so mladi iskali inovativne rešitve glede digitalnega izobraževanja. Organizira ga Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport skupaj z Mednarodnim centrom za umetno inteligenco pod okriljem Unesca (IRCAI). Tu so še razni projekti, kot so: AI4T, PUMICE, Inovativna pedagogika, itd. Zelo pomembno je, da se pri kreiranju novih pristopov vključi tudi učence, dijake in študente, ki s svojimi idejami izpostavijo vidik poučevanja. Marsikateri učenec ima izkušnje kako učiti, saj si med seboj velikokrat drugače razložijo snov, kot pa jo poda učitelj.

Spodaj bom podala nekaj uporabnih pripomočkov, ki jih pri pouku uporabljam tudi sama:

1. Obrnjena učilnica:

To je pristop poučevanja na način, da si dijaki snov že pogledajo doma, učne ure pa so namenjene razpravam in interaktivnim projektom. Glavne prednosti takega pristopa so: učilnica postane pozitivno učno okolje, učilnica omogoča učencem, da se učijo s svojim tempom, in daje učiteljem več časa za poučevanje posameznih učencev, namesto celotnega razreda, učenci lahko do teh učnih gradiv dostopajo ob času in na kraju, ki najbolj ustreza njihovim potrebam. Orodja, ki so nam pri takem delu v pomoč so: Kahoot!, spletna učilnica, AhaSlides (deluje tudi za asinhrono učenje, poleg tega lahko učitelji ustvarijo svoje dokumente, dodajo ankete in kvize, nato pa učencem omogočijo dokončanje tečaja ob času, ki jim ustreza), TED-ed je platforma, ki je vnaprej naložena s številnimi izobraževalnimi videoposnetki, pogovori TED in drugo izobraževalno vsebino, itd.

2. Usvajanje novih matematičnih pojmov

Nove matematične pojme lahko dijaki osvajajo na različne načine, seveda pa to pomeni, da mora biti učitelj inovativen in ustrezno pripraviti učne ure. Tu lahko uporabimo razne prosto dostopne programe na spletu kot so GeoGebra, Desmos, Symbolab, itd. Symbolab uporabim predvsem za dijake, ki imajo malo več znanja, saj je to aplikacija v angleškem jeziku in so besedilne naloge tudi v angleščini. Poleg tega je uporaben tudi za risanje grafov, in za kompleksnejše pojme in računanje kot so npr. odvodi in integrali.

3. 3D tiskanje

S 3D-tiskanjem so učne ure bolj zabavne, učencem pa nudi praktične izkušnje za boljše učenje novih stvari. Ta metoda popelje sodelovanje v razredu na novo raven, ki je učbeniki nikoli ne morejo primerjati. Seveda je to uporabno le pri strokovnih predmetih, ki se lahko medpredmetno povežejo z matematiko (npr. model teles, ki jih potem stiskajo na 3D tiskalnik,...).

5 Pisanje seminarskih ali zaključnih nalog

Vsi poznamo ChatGPT, ki je model umetne inteligence, ki temelji na arhitekturi GPT (Generative Pre-trained Transformer). Je različica modela GPT, ki je posebej zasnovana za podporo pogovornim interakcijam. GPT je jezikovni model, ki je treniran na velikih količinah besedilnih podatkov, kar mu omogoča, da generira tekoče in razumljive odgovore na postavljena vprašanja ali izjave.

5. Učne ure s pomočjo Orange – a

Orange je odprtokodni program za strojno učenje in vizualizacijo podatkov. V projektu PUMICE so vpeljali ta program v učne ure na določenih temah kot je npr: raziskovanje podnebnih pasov Evrope (geografija), ugotavljanje podobnosti slovenskih narečnih skupin

(slovenščina), iskanje podobnosti med NBA igralci (matematika), nihanje (fizika), itd. V poplavi vseh aplikacij, ki so se razvile do sedaj, je meni v veliko pomoč Pedagoško kolo, ki ga je razvil Allan Carrington. Model se je do danes razvil do pete verzije (TeachThought, 2016). Model nudi priročne informacije, s pomočjo katerih lahko povežemo posamezno aplikacijo z učnimi dosežki, ki so neposredno povezani s sodobnimi pedagoškimi teorijami. Pri načrtovanju pouka pedagoško kolo pomaga poiskati orodja, s katerimi se lahko optimalno podpre proces učenja. Poleg tega dijakom omogoča razvijanje sodobnih kompetenc. Tako se na učinkovit način poveže teorija, praksa in aplikacije. Prednost modela je, da usmerja k razmišljanju o poučevanju v digitalni dobi.

Zaključek

Vpliv umetne inteligence na poučevanje in izobraževanje postaja neizbežen. Umetna inteligenca lahko prinese veliko prednosti, kot je personalizacija učenja, avtomatizacija ocenjevanja, prilagajanje učnih materialov ter podpora učiteljem pri analizi podatkov o napredku in potrebah učencev. Pri uporabi orodij umetne inteligence pri pouku je ključno, da jih vpeljemo premišljeno in načrtno. Te tehnologije ne smejo nadomestiti vloge učitelja, temveč mu morajo služiti kot pripomoček za izboljšanje učnega procesa. Učitelji morajo ostati aktivno vključeni v načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje učnih aktivnosti ter spremljanje napredka učencev. Pri integraciji umetne inteligence in tehnoloških orodij je ključno upoštevati tudi etične in osebne vidike ter zagotoviti ustrezno usposabljanje učiteljev, da se lahko učinkovito spopadejo s izzivi, ki jih prinaša uporaba teh novih tehnologij. Celostni pristop, ki združuje strokovnost učiteljev, pedagoške modele, orodja umetne inteligence in refleksijo, lahko prispeva k izboljšanju poučevanja in izobraževanja ter pomaga pri pripravi učencev na izzive prihodnosti. V članku sem predstavila lastnosti različnih generacij in kakšen pristop do učenja naj bi imele te generacije po navedbah raziskovalcev. Opisala in predstavila sem tudi nekaj orodij umetne inteligence, ki jih pri pouku uporabljam tudi sama. V pogovoru z dijaki jim je tak pristop k učenju všeč in ga radi uporabljajo. Sem mnenja, da še vedno ne smemo pretiravati s temi orodji in jih je treba vpeljati premišljeno in za določeno izobraževalno temo. Pri tem je meni v veliko pomoč Pedagoško kolo.

Literatura

- Aoun, J. E. (2017). Robot-proof: Higher education in the age of artificial intelligence. Cambridge: MIT Press.
- Chen, C. H. in Yang, Y.C. (2019). Revisiting the effects of projectbased learning on students' academic achievement: A metaanalysis investigating moderators. *Educational Research Review*, 26, 71–81.
- Oblinger, D. G. in Oblinger, J. L. (2005). *Educating the Net Generation*. Educause
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana, DZS.
- Novak, M. (2007). Medgeneracijske razlike in vloga HRM. *Revija HRM*, 5(19), 30-34.
- TeachThought (12. 2. 2016). The Pedagogy Wheel – It's Not About The Apps, It's About The Pedagogy. <https://www.teachthought.com/technology/the-pedagogy-wheel/>

POUK ŠPORTNE VZGOJE Z UPORABO IKT TEHNOLOGIJE

Povzetek: V prispevku je predstavljeno, kako se lahko s pomočjo IKT tehnologije lotimo izziva prekomerne telesne teže dijakov in dijakinj ter spregovorimo o pomenu zdrave prehrane in presnove, ki je v času odrasčanja za mladostnike ključnega pomena. Mladostniki se v našem učnem sistemu pogosto srečajo s pomenom zdrave prehrane, prav tako pa je zdrava prehrana pogosto tema v medijih. Kljub pogostemu omenjanju pomena zdrave prehrane, je raziskava pokazala, da mladostniki velikokrat posežejo po nezdravi hrani. Več kot polovica anketiranih mladostnikov je mnenja, da se prehranjujejo zdravo, vendar so rezultati pokazali, da je v resnici takšnih zgolj 28%. Potrošniki pogosto v trgovini kupujemo hrano glede na izgled embalaže, mladostniki pa so glede na vizualni izgled in oglaševanje določenega izdelka še bolj dovzetni. Posledično nezdravo hrano pogosto zamenjajo za zdravo in jo v prepričanju, da je zanje ustrezna, jedo. Da bi mladostnikom na drugačen način približali pomen zdrave prehrane, je bila opravljena raziskava, v kateri so dijaki najprej preverili svoje znanje o zdravi prehrani, izpolnili anketo o njihovih prehranjevalnih navadah in bili nato vključeni v delavnice o pomenu zdrave prehrane in presnove. Na delavnicah so dijaki s pomočjo aplikacije Energy for life na interaktivni način spoznali pomen zdrave prehrane in kako se hranila presnovijo v našem telesu. Svoje znanje so nato preverili z vprašalnikom. Na koncu delavnice so dijaki s pomočjo aplikacije Veš kaj ješ? naredili primere zdravih jedilnikov.

Ključne besede: IKT tehnologija, zdrava prehrana, prekomerna telesna teža, delavnice, presnova, aplikacija.

PHYSICAL EDUCATION LESSONS USING ICT TECHNOLOGY

Abstract: The article presents how we can tackle the challenge of excessive body weight in male and female students and address the importance of healthy diet and metabolism using ICT technology, which is crucial for adolescents during their growth. Adolescents are often confronted with the importance of healthy eating in our learning system, and healthy eating is often a topic in the media. Despite the frequent mention of the importance of a healthy diet, research has shown that adolescents often resort to unhealthy foods. More than half of the adolescents surveyed said they were eating healthy, but the results showed that only 28% actually did. Consumers often buy food at the store based on the appearance of the packaging, and adolescents are even more receptive to the visual appearance and advertising of a particular product. As a result, unhealthy foods are often mistaken for healthy foods and eaten in good faith. In order to approach adolescents in a different way the importance of a healthy diet for their development and metabolism, a study was conducted in which students first tested their knowledge of healthy eating, completed a survey of their eating habits, and then participated in workshops on the importance of healthy eating and metabolism. Through the Energy for life application, students learned the importance of a healthy diet and how nutrients are metabolised in our bodies, and then tested their knowledge with a questionnaire. At the end of the workshop, students used the application Veš kaj ješ? and made examples of healthy menus.

Keywords: ICT technology, healthy nutrition, overweight, workshop, metabolism, application.

1 Uvod

Zdrava prehrana je nekaj o čemer se zadnje čase zelo pogosto govori. Pomen zdrave prehrane je ključen za zdrav razvoj, saj telo za izgradnjo notranjih organov, mišic, kostnine in živčevja nujno potrebuje hranila, ki jih vsebuje hrana. V zgodnjem otroštvu se običajno prehranjujemo bolj zdravo in uživamo raznoliko prehrano, ki nam omogoča zdrav razvoj. Otrokov jedilnik določajo starši oz. skrbniki in posledično ne moremo kot posamezniki vplivati na izbor hrane in uživati zgolj hrane, ki nam je všeč. V času pubertete, pa mladostniki počasi začnejo sami določati svoj jedilnik in pri tem večkrat ne upoštevajo smernic zdravega prehranjevanja. Nepravilen izbor živil in njihovo uživanje pa lahko pusti posledice, ki se pokažejo kot nepravilna, neenakomerna rast za vse življenje, prav tako pa lahko vpliva na oblikovanje prehranjevalnih navad v kasnejšem življenju. [6] Zaradi upada upoštevanja smernic zdrave prehrane skozi obdobje pubertete je bila posledično opravljena raziskava katere namen je ugotoviti prehranske navade mladostnikov, v kateri so sodelovali dijaki tretjih letnikov III. gimnazije Maribor. Dijaki so sprva izpolnili vprašalnik, ki je preveril njihove prehranske navade, nato pa so preko didaktične delavnice, pri katerih so uporabljali interaktivni aplikaciji, ki mladostnike spodbudila k boljšemu razumevanju pomena zdrave prehrane in njene presnove, spoznavali načela zdravega prehranjevanja. Z vidika varovanja zdravja je

namreč zdrava prehrana za mladostnike izredno pomembna, saj imajo ravno v tem obdobju veliko večje potrebe po beljakovinah, vitaminih in mineralih ter energiji.

2 Pomen zdrave prehrane

Mladostniki se že v času osnovne šole pri pouku gospodinjstva srečajo s pomenom zdrave prehrane, kjer se učijo o prehranski piramidi in različni pripravi hrane. Nato se o prehrani in presnovi učijo pri pouku biologije, kjer največ poudarka namenijo presnovi ter vgradnji hranil v človeško telo in posledicah nepravilne prehrane in prehranskih navad. Njihove prehranske navade so v času osnovne šole običajno dobre, vsaj v prvi in drugi triadi. V tretji triadi pa mladostniki med glavnimi obroki pogosto uživajo prigrizke za katere je značilno, da vsebujejo veliko energije, zaradi prisotnosti sladkorjev in maščob, ne vsebujejo pa hranilnih snovi, ki jih telo potrebuje za krepitev odpornosti. Ena izmed praks mladostnikov v tretji triadi je opuščanje zajtrka in neustrezen ritem prehranjevanja ter premajhne količine zaužite zelenjave. Vendar se prehranske navade osnovnošolskih otrok v tretji triadi v veliki meri razlikujejo od navad srednješolskih otrok, saj le ti velikokrat nimajo primerne šolske malice.

Zdravo prehrano bi lahko opredelili z naslednjimi smernicami:

- redna prehrana (vsaj 5 obrokov dnevno),
- uživanje hrane glede na prehransko piramido,
- raznolikost hrane,
- počasno uživanje hrane, ki jo dobro prežvečimo,
- izogibanje sladkim in maslnim jedem,
- izogibanje prigrizkom.

Iskanje krivca slabih prehranskih navad mladostnikov ni enostavno, saj na njihove navade vpliva mnogo različnih dejavnikov. Živimo v okolju, ki spodbuja debelost, saj smo kot družba izredno potrošniko naravnani in nam mediji dnevno posredujejo vedno nove in nove proizvode. Poleg tega, pa nas okolje spodbuja k temu, da smo vedno manj aktivni (električna kolesa, električni skiroji, uporaba osebnega vozila...). Podatki za Slovenijo kažejo naraščajoče gibanje prekomerno hranjenih in debelih mladostnikov in odraslih pri nas, kar kaže, da se navade pogosto prenašajo s starejše na mlajšo generacijo. Debelost pri mladostnikih je namreč eden izmed največjih problemov današnjega časa, saj prekomerna telesna teža v mladostniškem obdobju zelo pogosto nakaže na prekomerno telesno težo tudi v odraslem obdobju. Pri mladostniku neuravnotežena prehrana povzroča manjšo delovno storilnost, utrujenost, manjšo sposobnost pomnenja in kronične bolezni. Strokovnjaki so ugotovili, da so številne bolezni neposredno povezane s hrano, kar pomeni da je od prehrane odvisno naše zdravje. Nepravilna prehrana pa je večkrat povezana z različnimi slabimi navadami kot je telesna neaktivnost in kajenje. Bolezni katere lahko neposredno povežemo s prehrano so:

- beri-beri (posledica, dolgoročnega pomanjkanja vitamina B1),
- skorbut (nastane zaradi pomanjkanja vitamina C v daljšem časovnem obdobju),
- hipertenzija (povišan krvni tlak zaradi hrane, ki vsebuje visoke vrednosti nitrata),
- zobna gniloba (posledica prekomernega uživanja sladke hrane in slabe ustne nege).

Obstaja še množica drugi bolezni, vendar njihovega nastanka ne morejo povezati izključno z slabimi prehranskimi navadami. [8]

Ker so bolezni, ki jih povzroča nezdrava prehrana velik javnozdravstveni problem, se veliko pozornosti namenja k omilitvam posledic le teh.

3 Interaktivno poučevanje

Ustaljena praksa poučevanja mladostnikov o pomenu zdrave prehrane, očitno ne prinaša dobrih rezultatov, saj se delež mladostnikov, ki imajo slabe prehranske navade in posledično zdravstvene težave, iz leta v leto povečuje. Razlog za slabe navade mladostnikov, bi lahko bili tudi zastareli načini poučevanja v šoli, saj so učenci zaradi uporabe interneta, mobilnih telefonov in televizije navajeni na interaktivno pridobivanje informacij. Frontalen način poučevanja,

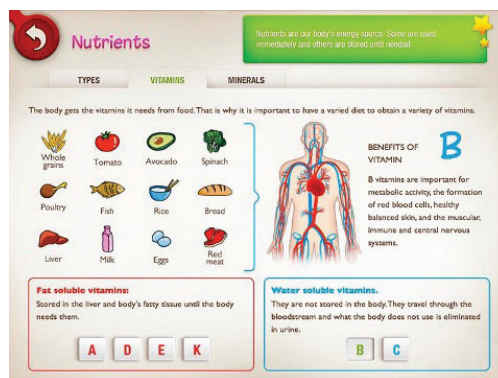
katerega uporablja večina učiteljev, v večini primerov ne doprinese k trajnostnem znanju, saj so učenci do takšnega pridobivanja informacij vedno manj motivirani pri učnem procesu [4]. Učitelj mora dan danes učence spodbujati, da sami pridejo do določenih spoznanj, ne da jim zgolj posreduje znanje. Z uporabo in upoštevanjem konstruktivističnega pristopa pri izkustvenem učenju lahko učitelj učencem pomaga povezati ugotovitve s praktičnimi zakonitostmi. Uporaba IKT (informacijsko komunikacijske tehnologije) lahko omogoči posredovanje učne snovi na bolj atraktiven način. Pri pouku lahko uporabimo tako računalnike, kot tudi mobilne telefone, sploh v primeru, ko imamo v vzgojno izobraževalnem zavodu težave zagotoviti primerno število računalnikov za večjo skupino učencev. Uporaba mobilnih telefonov pri pouku ima tudi svoje omejitve in predstavlja določene izzive, sploh od učiteljev. Prednost mobilnih telefonov je v tem, da jih ima večina učencev in da so običajno zmogljivejši od šolskih računalnikov..

3.1 Aplikacije za poučevanje o zdravi prehrani in presnovi

Na spletu je množica različnih aplikacij in spletnih strani, ki opisujejo zdravo prehranjevanje vendar je zgolj peščica didaktično primernih za uporabo v učnem procesu. Večina aplikacij je namenjena ali izobraževanju ali zabavi, vendar le malo je takšnih, ki bi združevale oba spektra. Ena izmed aplikacij, ki je tako poučna, da uporabnik pridobi in utrdi svoje znanje, kot tudi zabavna, da se ne naveliča in je pripravljen dlje časa ostati motiviran, se imenuje Energy for life. Aplikacija sicer ne ponuja uporabe v slovenskem jeziku, temveč je zgolj v angleškem in španskem jeziku. Posledično se lahko aplikacijo uporabi kot primer medpredmetnega povezovanja biologije in angleščine. Prednost aplikacije je tudi v tem, da je popolnoma brezplačna in omogoča več različnih učnih modulov. Aplikacija s pomočjo igrifikacije – uporaba dinosavra, ki pritegne pozornost uporabnika, uči novih konceptov in ga motivira za interakcijo, kar izboljša učni proces. Zaradi enostavnega umesnika je ta aplikacija dostopna vsem učencem različnih starosti, tako v osnovni, kot tudi v srednji šoli. Vizualen prikaz in strokovna natančnost izrazov, se določi s pismenimi sposobnostmi uporabnika. Velik poudarek je na znanstveni pismenosti, povezan z vizualnimi dražljaji, ki uporabnika spodbujajo k aktivni uporabi aplikacije. Aplikacija je zasnovana tako, da se jo lahko uporablja ob spremstvu vodje učnega procesa ali pa se jo uporablja samostojno. Slika 1 prikazuje dinosavra, ki mladostnika nagovarja, kaj vse lahko s pomočjo aplikacije izve. Uporabnik lahko izbira med različnimi področji, ki jih lahko s pomočjo aplikacije osvoji in utrdi svoje znanje. Slika 2 prikazuje modul prebavil, katerega uporabnik lahko izbere v aplikaciji in s pomočjo njega pregleda kaj vse njegovo telo potrebuje za delovanje. Nato uporabnik preveri kaj se zgodi, če tega hranila ne dobi (nastanek različnih obolenj). Prav tako, ga aplikacija spodbuja k nadaljnjem razmišljanju in preizkušanju naučenega znanja.

Slika 1: Prikaz različnih modulov aplikacije
Vir: Aplikacija Energy For Life

Slika 2: Prikaz modula hranila
Vir: Aplikacija Energy For Life

Aplikacija Veš kaj ješ? omogoča uporabniku preveriti energijsko vrednost hrane. Prav tako uporabniku omogoča, da s pomočjo prehranskega semaforja ugotovi, katerih živil naj se zaradi prekoračenih vrednosti določenih hranil izogiba. Namen aplikacije je pomoč pri sestavi jedilnika, katerega lahko vsak posameznik sestavi glede na svoje prehranske navade. Slika 3 prikazuje primer uporabe aplikacije na pametnem telefonu med opravljanjem nakupov. Aplikacija nam omogoča uporabo kamere pri pametnem telefonu in s tem skeniranje črtne kode izdelka, katerega prehransko vrednost želi uporabnik preveriti. Aplikacija nam nato s pomočjo barvnega semaforja prikaže katerih hranil je v izdelku v zadostnih, prekomernih ali premajhnih količinah. Pri sliki 4 lahko vidimo, kako je razčlenjen prehranski semafor, ki uporabniku sporoča še dopustno vrednost določenih hranil v izdelku. Aplikacija Veš kaj ješ? ni namenjena zabavi in je posledično manj atraktivna kot aplikacija Energy for life, zato je vsaj uvodna uporaba aplikacije priporočljiva pod vodstvom učitelja. Učitelj mora pred uporabo mobilnih telefonov kot učnega pripomočka med poukom oceniti smiselnost, pri kateri učni snovi ga bo uporabil in katere učne cilje bo s pomočjo njih usvojil. Prav tako ni namen vsakodnevne uporabe mobilnih telefonov pri učnem procesu, saj bi s tem njegova atraktivnost izzzvenela, prav tako pa bi lahko postal moteči faktor v razredu zaradi morebitne nedovoljene uporabe iz strani učencev.

*Slika 3: Prikaz aplikacije Veš kaj ješ?
Vir: Aplikacija Veš kaj ješ?*

4 Raziskava

Da bi ugotovili odnos do zdrave prehrane mladostnikov in preverili znanje o pomenu zdravega prehranjevanja in presnove, je bila opravljena raziskava, v kateri so sodelovali dijaki tretjih letnikov III. gimnazije Maribor. Za namen raziskave je bilo izbranih 42 dijakov, ki so sprva izpolnili vprašalnik, ki je bil sestavljen iz 14 vprašanj, katerih namen je bil ovrednotiti znanje dijakov o zdravi prehrani in presnovi, prav tako pa je bil namen vprašalnika preveriti njihove prehranske navade. Nato so bile izvedene 3 učne ure, pri katerih so dijaki s pomočjo aplikacije Energy for life ugotovili pomen zdrave prehrane in presnove, nato pa so s pomočjo aplikacije tudi preverili svoje znanje. Pri učni uri je bila vloga učitelja zgolj kot usmerjevalec učnega procesa in ne posredovalca znanja. Po uporabi aplikacije so bili dijaki pozvani kakšne so njihove prehranske navade in opisu njihovega tedenskega jedilnika. Ker so imeli pri jedilniku večje težave, so nato s pomočjo aplikacije Veš kaj ješ? preverili kakšne jedi so primerne za določen del dneva in katerih jedi se morajo izogibati pri svoji prehrani. Po zaključku dela z aplikacijo so dijaki s pomočjo razgovora posredovali kaj so se naučili in izročke oblikovane skupaj z učiteljem zapisali v zvezke. Nato so ponovno izpolnjevali vprašalnik, s katerim je bilo preverjeno, kaj so se naučili. Določeni rezultati vprašalnika so bili pričakovani, saj se je tako znanje kot tudi odnos do zdrave prehrane izboljšal. Presentljivo je bilo to, da je bilo 54% odstotkov dijakov mnenja, da se prehranjuje zdravo, vendar je bilo nato v nadaljnjem delu rezultatov vprašalnika prikazano, da so zmotno prepričani v svoj zdrav način prehranjevanja. Kar 48% dijakov navaja premalo časa kot glaven krivec za njihove slabe prehranske navade, 35% dijakov pa navaja, da stres močno pripomore k

njihovim prehranskim navadam. Kot glaven razlog zakaj kupijo določen proizvod so dijaki podali izgled in njegovo oglaševanje. Večina dijakov ne pregleda hranilnih vrednosti pred nakupom produkta. Pri vprašanju katera pijača ima najvišjo vrednost sladkorja, je sprva od 42 dijakov pravilno odgovorilo zgolj 5 dijakov, kar nakazuje na njihovo zmotno znanje o hranilih v sladkanih pijačah. Pri zapoznelen vprašalniku pa je pravilno odgovorilo 18 dijakov. Večina dijakov, kar 34 od 42 je odgovorila pri zapoznelen vprašalnikov, da bodo več pozornosti namenili svojim prehranskim navadam.

Zaključek

Ključno je, da se o zdravi prehrani začnemo pogovarjati čim prej v začetku izobraževalnega procesa. Vendar zgolj frontalno poučevanje ne prinaša željenih rezultatov, saj se delež prekomerno debelih otrok in mladostnikov v zadnjem času drastično povečuje. V raziskavi je predstavljen eden od načinov, kako lahko izobrazimo mlade o pomenu zdrave prehrane. Aplikacije, ki jih dan danes učenci uporabljajo pri pouku, so dostopne preko mobilnih telefonov, kar pomeni, da lahko tudi vzgojno izobraževalni zavodi z omejitvami pri omogočanju dovolj velikega števila računalnikov za vse učence, omogočijo svojim učencem izvedbo pouka na takšen način. Ali bo uporaba takšnih aplikacij drastično vplivala na prehranske navade učencev je neodgovorno trditi, vendar njihova uporaba lahko pripomore k boljšem ozaveščanju zdravega načina prehranjevanja in razumevanju presnove hranil ter zdravemu načinu življenja.

Literatura

- Gavin, L. M., Dowshen, S. A., Izenberg, N. (2007). *Otrok v formi. Praktični vodnik za vzgojo zdravih otrok – od rojstva do najstniških let*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kodele, M., Suwa – Stanojević, M., Gliha, M. *Prehrana*. Ljubljana: DZS, 2000.
- Lobe, B. in Muha, S. *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov* (online). 2012. (citirano 15. 5. 2023). Dostopno na naslovu: http://www.safe.si/uploads/editor/1297947005MLADINAN_ETU_porocilo.pdf.
- Ormrod, J.E. (2014). *How Motivation Affects Learning and Behavior*. *Education Psychology, Developing Learners'* (online). 2014. (citirano 21. 5. 2023). Dostopno na naslovu: <https://www.education.com/reference/article/motivation-affects-learning-behavior/>.
- Polajžar, A, Razgor, E, Regner, A. (2009). *Zakon spreminja prehranske navade srednješolcev »bolje pozno kot nikoli«*. Celje.
- Sizer, F., Whitney, E. (2006). *Nutrition*. 10th ed. Belmont: Thomson Wadsworth.
- Zupančič, A., Hoyer, S. *Prehranjevalne navade študentov*.
- Žitnik, N. *Tržnokomunikacijski program zdrave prehrane med dijaki in študenti*. Ljubljana: 2009.

VODENJE IN SPREMLJANJE UČENCA Z AVTIZMOM V PROGRAMU REDNE OŠ – PRIMER DOBRE PRAKSE

Povzetek: V prispevku so predstavljene metode in oblike dela, ki so bile uporabljene pri vsakodnevnom delu z učencem z avtizmom. Prikazane so prilagoditve učnega procesa in učnih gradiv, da so uporabna za učenca z avtizmom. Predstavljen je pomen pedagoškega trikotnika, ki se v takšnem primeru razširi v štirikotnik, ko je v sodelovanje intenzivno vpet tudi spremljevalec učenca z avtizmom. Izpostavljen je izjemen pomen timskega dela in sprotno vsakodnevno prenašanje informacij med vsemi deležniki, aktivno sodelovanje s starši učenca in pomen zunanjih strokovnih sodelavcev. Takšen učenec za ustrezno napredovanje potrebuje celosten pristop. Poleg podpore pri usvajanju učnih vsebin in pridobivanju znanja in veščin potrebuje intenzivno podporo, vodenje, usmerjanje in spodbudo na področju razvoja socialnih in komunikacijskih veščin, kar razvijam z metodo IPG (Integrated Play Group). Metoda je uveljavljena in prepoznana kot izjemno uspešna pri delu z otroki z avtizmom.

Ključne besede: avtizem, metode in oblike dela, pedagoški trikotnik, integrirana igralna skupina

MANAGING AND MONITORING A PUPIL WITH AUTISM IN A REGULAR ATO PROGRAMME – AN EXAMPLE OF GOOD PRACTICE

Abstract: The paper presents the methods and forms of work that have been used in daily work with a student with autism. Adjustments to the learning process and learning materials are shown to be useful for students with autism. The importance of the pedagogical triangle is presented, which in such a case extends into the quadrilateral, when the assistant of a student with autism is intensively attached to the collaboration. It highlights the importance of teamwork and the ongoing daily transmission of information between all stakeholders, active cooperation with the parents of the pupil and the importance of external professional staff. Such a pupil needs an integrated approach to make a proper progression. In addition to supporting the acquisition of learning content and the acquisition of knowledge and skills, he or she needs intensive support, guidance and encouragement in the field of social and communication skills development, which I develop through the Integrated Play Group (IPG) method. The method is established and recognized as extremely successful in working with children with autism.

Keywords: autism, methods and forms of work, pedagogical triangle, Integrated play group

Uvod

Slovenija, kot moderna in razvita evropska država, sledi trendom izobraževanja tudi na področju oseb s posebnimi potrebami. Šoloobveznim učencem omogoča vključitev v različne programe, ki jih izvajajo večinske osnovne šole in šole s prilagojenim programom. »Učenci s posebnimi potrebami so učenci, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe osnovne šole oziroma posebni program vzgoje in izobraževanja« (Zakon o osnovni šoli, 1996, 2013, 12. člen). V raznoliki skupini učencev s posebnimi potrebami po zahtevnosti strokovne obravnave izstopajo učenci z avtizmom, ki so kot samostojna skupina prepoznani tudi v Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki v 2. členu opredeli, da so: »Otroci s posebnimi potrebami otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami« (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011, 2. člen). Pri učencih z avtizmom opažamo primanjkljaje, ovire oz. motnje na več razvojnih področjih. Od normativnih vrstnikov odstopajo na področju razvoja socialne komunikacije in socialne interakcije ter na področju vedenja, interesov in aktivnosti, kar pomembno vpliva na zmožnost vključevanja v učno vzgojni proces ter na sposobnost pridobivanja in izkazovanja znanja. »Primanjkljaji, ovire oz. motnje na področju socialne komunikacije in socialne interakcije se kažejo kot težave v verbalni in neverbalni komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah,

pri vzpostavljanju socialnih odnosov, njihovemu razumevanju in vzdrževanju; primanjkljaji, ovire oz. motnje na področju vedenja, interesov in aktivnosti se kažejo kot ponavljajoča in stereotipna gibanja, v uporabi predmetov na neobičajen in vedno enak način, stereotipen in ponavljajoč govor, rigidnost v mišljenju in vedenju, nagnjenost k rutinam in ritualom, preokupiranost z interesnim področjem, ki je lahko neobičajno, ter kot neobičajni odzivi na senzorne dražljaje» (Vovk Ornik, 2014, str. 39).

Glede na navedene posebnosti učencev z avtizmom je šolanje v programu redne osnovne šole zanje velik izziv. Zahtevno je za vse strokovne sodelavce, ki jih spremljajo. V prvi vrsti za izvajalca dodatne strokovne pomoči, ki je koordinator in glavno gonilo strokovne skupine. Za učitelja razrednika, ki mora svoje delo prilagajati specifičnim potrebam učenca z avtizmom. Nenazadnje tudi za spremljevalca, ki je učencu z avtizmom pogosto dodeljen ob postopku usmeritve. Pomembno vlogo pri podpori učencu ima njegova družina, še posebej straši, ki so primorani s strokovnimi delavci šole tesno sodelovati.

Pedagoški trikotnik, ki se razširi v pedagoški štirikotnik

Učitelj razrednik, izvajalec dodatne strokovne pomoči, spremljevalec in starši tvorijo izjemno pomemben pedagoški štirikotnik. Le dobra povezanost vseh štirih deležnikov omogoča, da učenec z avtizmom uspešno premaguje primanjkljaje in dosega zahtevane standarde znanja. V primeru dečka, ki ga opisujem, se je strokovna skupina sestala v prvem tednu novega šolskega leta, ko je učenec vstopil v 2. razred OŠ. Skupaj smo načrtovali sistem pomoči in natančno določili naloge in obveznosti vsakega izmed nas. Učiteljica razredničarka je tedensko pošiljala učno pripravo izvajalki dodatne strokovne pomoči. Glede na pripravo sem izvajalka dodatne strokovne pomoči načrtovala delo pri urah DSP, pripravila ustrezna slikovna gradiva za predstavitev obravnavanih tem v razredu, organizirala in strukturirala delo spremljevalca. Spremljevalec je delo izvajal v razredu in sicer tako, da je uporabil prilagojena gradiva. Po potrebi se je z učencem umaknil v individualno situacijo, kjer je učencu nudil dodatno razlago ob prilagojenih gradivih ali možnost za utrjevanje in avtomatizacijo že pridobljenih znanj. Spremljevalec se je redno udeleževal tudi ur dodatne strokovne pomoči z namenom, da se je učil ustrezne izvedbe učnih procesov. Prilagojena gradiva so dnevno prejeli tudi starši učenca. Ob gradivih tudi slikovni prikaz in opis postopka uporabe gradiv. Po identičnem postopku so starši utrjevali že pridobljeno znanje doma.

Izmenjava povratnih informacij je bila dnevna. Izvajalka dodatne strokovne pomoči in spremljevalec sva delo evalvirala ob zaključku ur dodatne strokovne pomoči. Učiteljica in izvajalka dodatne strokovne pomoči pa vselej ob povratku učenca nazaj v razred. S starši je večino komunikacije prevzel spremljevalec, ki je ob odhodu učenca domov izmenjal pomembne informacije. Komunikacija med izvajalko dodatne strokovne pomoči in materjo učenca, ki je v družini prevzela levji delež dela z učencem, je tekla po več kanalih. Bodisi preko e-pošte, telefonskih klicev, sms – sporočil in osebnih pogovorov; vse z namenom, da smo bili vsi, ki smo dečku nudili pomoč in podporo, pri svojem delu kar najbolj poenoteni in usklajeni. Prav usklajenost in hiter prenos informacij je bil ključ do izjemnega uspeha in napredka učenca. V primeru, da metodičen postopek, ki sem ga začrtala izvajalka dodatne strokovne pomoči, ni dal želenega rezultata, sem delo prilagajala sproti pri sami uri dodatne strokovne pomoči. Ob tem sem spremljevalcu natančno demonstrirala potek posameznih metodičnih postopkov z namenom, da se je spremljevalec pri individualnem delu prikazanemu poteku kar najbolj približal. Na ta način smo se izognili morebitni frustraciji, ki bi pri učencu lahko nastala, v kolikor bi v metodičnih pristopih deležniki, ki smo mu nudili strokovno pomoč, preveč spreminjali svoj pristop in učenec ob tem ne bi imel občutka, da gre za isto stvar.

Oblike in metode dela

Zavedajoč se, da učenec najmanj pomembnih informacij pridobi ob frontalni obliki razlage učne vsebine, je pridobivanje novih vsebin in novega znanja pri omenjenem učencu

večinoma teklo v individualni situaciji. Pogosto na urah dodatne strokovne pomoči, ko sem mu učno vsebino individualno, ob uporabi konkretnih slikovnih gradiv, razložila izvajalka dodatne strokovne pomoči. Ob tem sem pridobivala pomembne povratne informacije, ali me je učenec ustrezno razumel. Vsaki razlagi je sledila demonstracija uporabe prilagojenih slikovnih gradiv. V kolikor je bila razlaga primerno strukturirana in konkretizirana s slikovnimi gradivi, podprta s podporno komunikacijo in zadosti poenostavljena, učenec večinoma ni imel težav, da je obravnavano vsebino ustrezno razumel. Posledično je ob uporabi enakih gradiv s katerimi je znanje pridobil, usvojeno znanje tudi primerno izkazal. Ocenjevanje znanja je pri omenjenem učencu teklo prilagojeno. Večinoma je znanje izkazoval ustno, v individualni situaciji.

Integrirana igralna skupina

Integrirana igralna skupina je bila pri omenjenem učencu oblikovana v mesecu septembru 2022. Z delovanjem je začela v oktobru 2022, ko sem izvajalka pridobila vsa potrebna soglasja staršev normativnih vrstnic, ki so pri delu v skupini sodelovale. Poleg učenca z avtizmom sem za sodelovanje v skupini pridobila tri vrstnice, ki so bile hkrati sošolke učenca z avtizmom. Kriteriji za vključitev otroka v igralno skupino so predvsem velika socialna kompetentnost, visok intelektualni potencial in posledično bogata in raznolika igra, dobre komunikacijske zmožnosti, socialni čut oz. empatičnost in želja po sodelovanju in nudenju pomoči vrstniku. Igralno skupino sem izvajala dvakrat tedensko in sicer v času podaljšanega bivanja. Vsako srečanje je trajalo približno 45 minut in je bilo razdeljeno na tri dele. Uvodni del, ki je bil vselej enak, je bil sestavljen iz uvodnega pozdrava in kratke pesmi. Jedrni del, v katerem je tekla igra. Zaključni del, kjer smo reflektirali dogajanje v igri. Skozi daljše časovno obdobje (pol leta in več) so se pri učencu z avtizmom pokazali veliki napredki v razvoju igre, socialne interakcije in komunikacije. Sprva se je učenec igral vzporedno in sicer zgolj in samo na nivoju funkcijske igre. Prestavljal je predmete, jih zlagal. Ob tem ni vzpostavljaj očesnega stika z vrstnicami, tudi ni komuniciral z njimi. Ob intenzivni spodbudi vrstnic, ki so ga pod mojim vodenjem vključevale v svojo igro, se je začela pojavljati simbolna igra. Sprva tako, da je učenec sledil demonstraciji vrstnice, kako naj neko dejavnost opravi (primer: kako naj nahrani dojenčka). Kasneje je prej demonstrirane dejavnosti učenec v igro vnesel samostojno. Vrstnice so ob moji interpretaciji, kakšen je učenčev predlog za igro, sledile njegovi igralni pobudi. Z vpeljevanjem podporne komunikacije je učenec vstopil v interakcijo z vrstnicami, vzpostavljaj je očesni stik z njimi in natančneje razumel predloge vrstnic za igro. Ob uporabi komunikacijske tablice je razumljivo izkazal svoje želje in potrebe. V igri z vrstnicami je vidno užival. Igralna skupina je kontinuirano tekla vse do junija 2023.

Zaključek

Naj v zaključku strnem, da je spremljanje učenca z avtizmom v programu redne osnovne šole izjemno zahtevno. Od strokovnega tima zahteva predano timsko delo, ki bistveno presega običajen okvir izvajanja programa s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Med člani strokovnega tima mora veljati visoko zaupanje. V procesu nujenja podpore in pomoči se ves čas soočamo z vzponi in padci. Včasih delo hitro steče. Spet drugič se navidezno vrtimo v začaranem krogu. Potrebni sta vztrajnost in osebno trdim, da tudi kanček trme, da se dosežejo zavidljivi rezultati. Nevarnost tovrstnega intenzivnega predanega dela je izgorevanje strokovnega kadra. Proti izgorevanju se lahko borimo z odkritimi pogovori. S tem, da se pohvalimo in se poveselimo, ko učenec uspešno napreduje. Da se poslušamo, si nudimo oporo, razumevanje in pomoč, ko napredek in uspeh izostaneta. Ko sami pri sebi vemo, da smo za vsakega učenca, ki nam je bil zaupan v strokovno vodenje in pomoč, naredili vse, kar smo zmogli in znali, vemo, da smo mu dali možnost, da svoje potenciale kar najbolje izkoristi in se razvije do svojega optimuma. To pa je v resnici naša strokovna, etična in moralna dolžnost, v kolikor se odločimo za takšno poslanstvo, kot je delo z učenci s posebnimi potrebami.

Literatura

Zakon o osnovni šoli – ZOsn (Uradni list RS, št. 12/96 z dne 29. 2. 1996). Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami – ZUOPP-1 (Uradni list RS, št. 58/11 z dne 22. 7. 2011). Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>

Vovk Ornik N. (2014). Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir in motenj otrok s posebnimi potrebami. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

RAČUNALNIK ALI ŠOLSKI VRT?

Povzetek: V svojem referatu bom predstavila, zakaj je pomembno, da v šolo vključimo tako delo z računalnikom kot tudi razvijanje čutnih in motoričnih veščin učencev. V sodobnem svetu je računalnik zasedel izredno pomembno mesto. Večina stvari je povezanih z računalnikom – predstavitve, ki jih uporabljamo v šoli, eAssistant, razne didaktične igre za učence, spletne učilnice in še mnogo več. Zato se mi zdi izrednega pomena, da učence v šoli navajamo na delo z računalnikom, na njegove prednosti in slabosti ter jih opozorimo tudi na nevarnosti. To znanje jim bo prišlo zelo prav, hkrati pa starši ne bodo obremenjeni s tem, da bodo morali otrokom odpirati strani na internetu, ki so jih učenci zmožni sami odpreti. Zavedati pa se moramo tudi tega, da učenci verjetno preživijo že doma veliko časa za računalnikom, zato moramo v šoli omejiti uporabo tega. Posledično se mi zdi izrednega pomena, da učence vključimo v čim več različnih dejavnosti, v katere vključujemo čute in razvijamo motoriko. V svojem referatu bom dala več poudarka na razvoju motorike učencev, pridobivanju znanja v naravi, predstavila bom čutni park in dejavnosti v njem. Sama dajem prednost temu, da učenci veliko delajo v šoli praktično, da razvijajo svojo motoriko, se učijo z vsemi čuti, prepoznajo različne stvari, razmišljajo in povezujejo svoje znanje skozi različne dejavnosti. Na kratko bom tudi poskusila s predstavitvijo dejavnosti podpreti svoje trditve in med sabo preplesti računalnik ter čutni park.

Ključne besede: računalnik, varnost na internetu, čutni park, čutila, dejavnosti v čutnem parku

COMPUTER OR SCHOOL GARDEN?

Abstract: In my article I will present why it is important to include both computer work and the development of students sensory and motoric skills in school. In the modern world, the computer has taken an extremely important place. Most things are computer-related - the presentations we use in school, eAssistant, various didactic games for pupils, online classrooms and much more. That is why it seems to me to be very important that we get pupils used to working with computers at school, to their advantages and disadvantages, and also to warn them of the dangers. This knowledge will come in very handy for them, and at the same time parents will not be burdened with having to open for their children pages on the Internet that the pupils are capable of opening themselves. We also need to be aware that pupils are already likely to spend a lot of time on the computer at home, so we need to limit computer use at school. As a result, I think it is extremely important to involve pupils in as many different activities as possible, involving the senses and developing pupils motoric skills. In my paper, I will put more emphasis on the development of pupils motoric skills, acquiring knowledge in nature, and I will present the sensory park and the activities in it. My own preference is for pupils to do a lot of practical work in school, to develop their motoric skills, to learn with all their senses, to recognise different things, to think and to link their knowledge through different activities. I will also briefly try to support my claims by presenting activities and intertwining the computer and the sensory park.

Keywords: computer, internet safety, sensory park, senses, sensory park activities

1 Uvod

Kot je že zapisano v naslovu referata, bom v njem predstavila dve pomembni dejavnosti, ki bosta po mojem mnenju imeli velik vpliv na izobraževanje v šolah tudi v prihodnosti. Kot lahko vidimo, ima danes računalnik zelo velik pomen, večino stvari delamo na računalniku tako odrasli kot tudi naši učenci. Tega se moramo zavedati in v pouk vključiti varno rabo interneta in računalnika, saj bomo s tem preprečili veliko negativnih izkušenj. Na drugi strani pa ne smemo pozabiti na čutne in motorične veščine učencev, ki jih lahko zelo dobro razvijamo v čutnem parku.

V svojem referatu bom predstavila, zakaj je pomembno, da omejimo uporabo računalnika v šolah in posvetimo več časa čutnim zaznavam, izvajanju dejavnosti v naravi - v čutnem parku. Opisala bom, kaj je čutni park, zakaj je pomemben, kakšne dejavnosti lahko izvedemo v njem ter kako ga lahko vključimo v pouk. Za konec bom primerjala, kaj je bolj smiselno uporabiti v šoli in predstavila svoj načrt za delo v prihodnosti.

2 Uporaba računalnika v šoli

Večina učencev, ki jih poučujem, ima že zelo zgodaj stik z računalnikom. Ko sem učence spraševala glede uporabe računalnika v popoldanskem času, mi je večina (10 učencev od 17) povedala, da igra igrice oziroma gleda risanke na računalniku. Podobne podatke o upo-

rabi računalnika med otroki sem zasledila na spletu, kjer je bilo navedeno, da se je uporaba računalnika v zadnjih petih letih zelo povečala. Ker je računalništvo naša prihodnost, je pomembno, da učencem razložimo delovanje računalnika in interneta, spletnih strani, predvsem pa je pomembno, da jih opozorimo na same nevarnosti interneta. Tako bodo učenci vsaj malo zaščiteni pred neprijetnimi izkušnjami, hkrati pa se bodo zavedali tudi nevarnosti sevanja računalnika in si sami poskušali omejiti uporabo računalnika glede na dane informacije. Tako kot pravi Šterkova v svojem delu je zelo pomembno, da se pri uporabi računalnika/interneta obnašamo odgovorno. To pomeni, da zaščitimo svojo spletno zasebnost in da objavimo le tisto, kar nam je vseeno, če vidijo vsi ljudje na svetu. Učencem moramo to predstaviti in še posebej poudariti, da ko je nekaj objavljeno na spletu, se tega ne da več dokončno izbrisati – ostane vedno na spletu in se širi med samimi uporabniki spleta (Šterk, 2013). Kot je avtorica omenila, se tudi meni zdi pomembno, da se učenci tega zavedajo in ravnajo varno. Na tem mestu pa bi jih tudi opozorila na najbolj razširjene oblike zlorab interneta, ki jih Šalamon (1998) v svojem delu opiše oz. razvrsti v več kategorij: pornografija, neupravičeno prilaščanje avtorskih del, elektronska trgovina, banke podatkov o državljanih, politične propagande skrajnežev, spodbujanje k terorizmu, razne nestrpnosti (predvsem rasne), razne žalitve in obrekovanja, napeljevanje k nasilju in kaznivim dejanjem, spodbujanje kriminala, računalniški virusi. Sama bi jih na vse to opozorila in jim razložila nevarnosti, hkrati pa bi jim tudi povedala in opozorila, da se jih najbolj lahko dotakne medvrstniško internetno nasilje, kjer ljudje žalijo in obrekujejo svoje vrstnike.

Poleg vseh nevarnosti, s katerimi se lahko srečamo pri uporabi interneta, pa se moramo zavedati tudi, kako digitalna tehnologija vpliva na kognitivni razvoj otrok na razredni stopnji. Sunderland (2010) v svojem delu poudari, da je za uspešen razvoj otrokovih možganov pomembno, da aktiviramo sistem za iskanje. Otrok mora raziskovati svoje okolje, saj s tem postane motiviran za doseganje ciljev. S tem, ko mi otroka posedemo za ekran, ga prikrajšamo za lastni sistem iskanja. Pomembno je, da se kot učitelji tega zavedamo in delamo v tej smeri, da učencev ne prikrajšamo, ampak jim omogočimo normalen razvoj. Omeniti moram, da sama ravno zaradi zgoraj omenjenih razlogov in tudi drugih razlogov, o katerih sem prebrala, ne bom pri pouku namenila veliko ur uporabi računalnika. Učencem bom razložila osnove računalništva in jih ozavestila o nevarnosti interneta v sklopu pouka in dodatnega/dopolnilnega pouka. Prav tako bi jih želela naučiti, kako se dostopa do spletne učilnice, da bi učenci sami, brez pomoči staršev, znali dostopati do zanimivih gradiv, ki jih objavim v spletni učilnici. Načina, da bodo učenci ves čas reševali interaktivne naloge za utrjevanje snovi v spletni učilnici, pa se ne bom pogosto posluževala. Mogoče bom temu namenila kakšno uro na teden za utrjevanje znanja in popestritev pouka. Menim, da so učenci v svojem prostem času že tako preveč uporabljajo telefone in računalnike, zato je pomembno, da jim v šolah nudimo toliko več čutnih in motoričnih izkušenj. Učenci jih doma ne dobijo toliko, kot so jih včasih oziroma kolikor bi mi želeli, da jih. Opažam, da se to pozna pri njihovem delu – pisava je okornejša, počasnejši so, ne znajo izdelati preprostih stvari ali jih celo zložiti itd. Naš šolski vrt se je spremenil v čutni park, zato ga bom v nadaljevanju predstavila in s primeri podkrepila njegovo pomembnost v sklopu pouka v prihodnosti.

3 Čutni park

Pri nobenem avtorju nisem zasledila, da bi besedno zvezo čutni park razložil z definicijo. Sama bi opisala čutni park kot prostor, kjer učenci stopijo v stik z naravo. V čutnem parku se učenci sproščajo, hkrati pa se veliko naučijo in uporabljajo svoja čutila ter motoriko. Učencem je zanimiv predvsem zato, ker v njem lahko izvajamo veliko dejavnosti, s katerimi se marsikateri od njih sreča prvič.

Menim, da ima in bo tudi v prihodnje imel čutni park velik pomen za način izobraževanja učencev. V mislih imam predvsem predmet spoznavanje okolja, kjer bodo učenci lahko praktično spoznavali vsebino, ki smo jo do sedaj obravnavali v klopeh. Učencem je čutni park zanimiv in tudi zelo motivirajoč. To je zelo pomemben dejavnik, na katerega učitelji

ne smemo pozabiti. Učenci bodo bolj motivirani za sodelovanje in tako se bodo tudi veliko naučili o snovi, ki jo morajo znati v okviru učnega načrta, hkrati pa bodo tudi spoznali značilnosti občine in njenega podnebja.

Kot pravita Kos in Gregorič (2011) moramo naravo raziskovati z učenci na čim več načinov, če jih zares želimo naučiti ceniti raznolikost narave. Učenci ne želijo naravo gledati, oni jo želijo prijemati, vonjati, tipati, okušati. Torej jo želijo raziskovati. In mi se moramo zavedati, da učenci tako sprejemajo informacije skozi vsa svoja čutila. Kot zapiše Anselme (1999), poznamo pet osnovnih čutov, s katerimi zbiramo informacije iz okolja. Ti čuti so sluh, tip, vid, voh in okus. Čutilo definiramo kot organ, ki je specializiran, da zazna določeno vrsto dražljajev. V naših čutilih nastanejo čutne informacije, ki se pretvorijo v sporočilo. To sporočilo se prevaja v osrednje živčevje. Tako mi zaznavamo stvari. Za učence je pomembno, da zaznavajo dražljaje na različnih čutnih področjih, saj tako bolj celostno doživijo izkušnjo in se jim ta lažje vtisne v spomin.

4 Kako se je naša šola lotila izdelave čutnega parka?

Naša šola se je lotila projekta čutnega parka pred enim letom. »Gradnjo« slednjega so se lotili zelo načrtno. Oblikovala se je skupina sedmih učiteljic, ki so zelo motivirane za vzpostavitev čutnega parka in njegovo uporabo. Oblikovale so zelo podroben načrt o tem, kaj vse naj bi vseboval čutni park, kako se ga bo zgradilo, kdo bo pomagal pri tem, kako se ga bo vpeljalo v pouk itd. Idejo so predstavile celotnemu kolektivu in dobile močno podporo s strani vseh učiteljev. Danes so v čutnem parku že številni kotički, in sicer ograjene gredice z zelišči in drugimi užitnimi rastlinami, tablice z imeni rastlin (slovenskimi in latinskimi), čutna pot, ki je narejena iz naravnih materialov, peskovnika, informativne table o velikih zvreh, prebivališča za žuželke - tako imenovane hotele za žuželke, krmilnice za ptice, viseče mreže in gugalnice, zajčke in njihovo prebivališče – zajčnik, zunanjo ogrado, preprosta glasbila iz naravnih materialov, kotiček pod jablano s hrastovimi čoki itd. Kot lahko vidimo, je čutni park zelo pester in nudi učencem širok vpogled v različne dejavnosti. Učenci se izobražujejo, učijo se tudi sprejemati odgovornost za vzgajanje rastlin ter skrb za živali, prav tako pa se v njem sproščajo, zabavajo in na nek način se lahko tudi igrajo.

Učiteljice so se res potrudile in so v izdelavo samega parka vključile tudi učence, ki so z veseljem pomagali pri sajenju različnih rastlin, ureditvi okolice, izdelovanju tabel in poimenovanju samega čutnega parka – poimenovali so ga Vrt življenja ter tudi izdelali tablo z imenom. Danes čutni park ni še v celoti izpopolnjen, ampak ima že zelo veliko dejavnosti, ki jih lahko in jih tudi bomo uporabili pri pouku. Učiteljice tudi pripravljajo priročnik, v katerega bodo zajele vse dejavnosti, ki jih lahko izvajamo z učenci v čutnem parku. Konec avgusta bodo tudi organizirale predavanje in izvedbo delavnice, da nam približajo uporabo čutnega parka. Sama sem si zamislila svoje dejavnosti, ki jih bom izvajala v parku in vam jih bom v nadaljevanju predstavila.

5 Dejavnosti v čutnem parku

Za izvedbo pouka v čutnem parku lahko prilagodite veliko dejavnosti, ki jih po navadi delate na prostem ali pa v učilnici. Sama bom v nadaljevanju na kratko predstavila nekaj dejavnosti, ki jih bom naredila z učenci v čutnem parku.

Za začetek bomo z učenci odšli v čutni park, kjer si ga bomo ogledali, poimenovali določene dele parka in se tudi pogovorili o pravih obnašanja, ki jih bomo v prihodnjih urah tudi upoštevali. V učilnici v čutnem parku bomo izdelali plakat/zemljevid s kotički v parku. Čez celo šolsko leto bomo na plakat dodajali dejavnosti in predloge, katere bomo izvajali v določenih delih parka. Izdelava tablic z imeni in zanimivostmi o rastlinah: Učenci bodo pri likovni umetnosti na lesene tablice zapisali ime rastline in jo po opazovanju narisali z likovnimi pripomočki. Če bo ostalo kaj časa, bodo tudi zapisali oziroma likovno ponazorili kakšno zanimivost o tej rastlini.

Slikanje drevesa v različnih letnih časih: Z učenci bomo v sklopu likovne umetnosti slikali

drevo po opazovanju v različnih letnih časih. Ugotavljanje okusov zelišč in pridelkov v čutnem parku: Učenci bodo v sklopu predmeta spoznavanje okolja (spodaj omenjen naravoslovni dan) spoznavali zelišča in njihove učinke. Skupaj bomo skuhalo čaj iz določenih zelišč in ugotavljali, kakšen okus imajo – če je okus grenak, sladek itd. Prav tako bodo učenci poskusili druge pridelke na vrtu čutnega parka, kot so maline, borovnice, solata itd.

Dejavnost na lesenih čokih za sproščanje: Z učenci se bomo usedli na lesene čoke, ki so postavljeni okoli jablane. Učenci bodo dobili navodilo, naj v okolici najdejo nekaj, kar jim daje občutek varnosti oziroma jih pomirja. Učenci bodo povedali, kaj jih v okolici pomirja. Pri tem jih bom opozorila, da ni potrebna vizualna razlaga, ampak jih bom spomnila na druge čute, ki jih še imamo. Spoznavanje narave – vrt in sadovnjak: Učenci se bodo pri predmetu spoznavanje okolja razdelili v skupine, znotraj katerih bodo dobili določeno nalogo. Naloga učencev bo, da bodo poiskali stvari, ki so na fotografijah na delovnem listu. Pri tem si bodo morali stvar podrobno ogledati, jo opisati in poskušati ugotoviti, kaj je to. Npr. na fotografiji bo jablana. Učenci jo bodo morali poiskati, opisati njen cvet in poskušati ugotoviti, kateri sadež bo zrastel na njej.

Pogovor o pticah: Učence bomo pozimi v sklopu spoznavanja okolja pripeljali do ptičje krmilnice. Tam bomo začeli pogovor o pticah: če so tudi pozimi pri nas, zakaj se sploh postavlja ptičje krmilnice, kaj bodo ptice jedle in kako jim bomo lahko pomagali. Z učenci bomo naredili še eno ptičjo krmilnico in poiskali oziroma pripravili ptičjo hrano. Pazili bomo, da bomo to krmilnico postavili na vidno mesto, da jo bomo (če se da) lahko spremljali iz učilnice. Tukaj bom učence tudi opozorila na odgovornost in skrb za ptice.

Skriti zaklad – živalski odtisi in stopinje: Po celotnem čutnem parku bom skrila odtise različnih stopinj živali (če se da, jih bom umestila v prostor – npr. deževnika damo na vrt). Učence bom razdelila v skupine in jim dala kartice, na katerih bodo različne živali. Njihova naloga bo, da poiščejo živalske odtise in s pomočjo tabličnega računalnika najdejo čim več dejstev o njih. S to dejavnostjo učenci vadijo orientacijo.

Življenjski krog rastline: Z učenci bomo najprej posadili fižol v lonček, potem pa ga bomo skupaj presadili na vrt v čutnem parku. Enako bomo naredili tudi z drugimi sadikami. Pri tem se bomo z učenci pogovorili o različnih dejavnikih, ki vplivajo na rast in razvoj rastline. Raziskovanje časa v naravi: Pri učenju časa se lahko navežemo tudi na veliko dejavnikov v naravi. Z učenci se bomo lahko pogovorili o različnih drevesih v čutnem parku, o tem, kaj nam povedo letnice pri prerezu drevesa, kako vemo, da je nekaj že dolgo časa tam itd.

Učenje seštevanja/odštevanja pri matematiki: Z učenci bomo šli v učilnico v čutnem parku, kjer lahko za praktične primere namesto barvic uporabimo število jablan v čutnem parku, katerim prištejemo število smrek. Ali pa preštejemo število semen, ki jih bomo dali v ptičjo krmilnico in bomo šli drugi dan pogledat, koliko semen je ostalo – odštevanje. Učence bom spodbudila, da poskušajo v čutnem parku poiskati čim več podobnih primerov, ki jih bomo potem tudi zapisali v zvezek.

Opis narave namesto opis fotografije v učbeniku: Učenci se bodo namestili v učilnici v čutnem parku, kjer bodo namesto fotografije v učbeniku opisovali in opazovali naravo, ki jih obdaja. Pri tem bodo pozorni tudi na ostala čutila in ne samo na to, kar vidijo.

6 Načrti za prihodnost in vključitev čutnega parka v pouk

Dejavnosti, ki jih lahko izvajamo v čutnem parku, je zelo veliko in so tudi zelo raznovrstne. Čutni park lahko vključimo znotraj različnih predmetov in s tem povečamo motivacijo pri učencih ter naredimo pouk bolj zanimiv. Sama se bom v prihodnosti posluževala pogoste uporabe čutnega parka, saj menim, da je izredno pomembno, da v današnjem svetu damo učencem možnost stika z naravo. Na ta način uživajo v naravnem okolju in se veliko snovi naučijo ravno na sproščen in zanimiv način. Uporabila bom dejavnosti, ki sem jih opisala pri prejšnji točki. Pobrskala bom tudi po različnih priročnikih, ki bodo izdani v bližnji prihodnosti in to vključila v pouk. Ravno tako bom marsikatero dejavnost spremenila in prilagodila, da jo bomo lahko z učenci izvajali v čutnem parku. V čutnem parku bom izvedla tudi

naravoslovni dan na temo zdravilna zelišča, kjer bodo učenci spoznavali različna zelišča, ki jih imamo v čutnem parku. K sodelovanju bom povabila mentorico kmetijskega krožka, ki zelo dobro pozna zelišča in ima veliko izkušenj z izdelovanjem različnih mazil in sušenjem zelišč za pripravo zdravilnih čajev. Z učenci se bomo pogovorili tudi o upoštevanju pravil glede obnašanja v čutnem parku in skrbi za rastline ter se organizirali za prihodnje delo – vzdrževanje in pomoč pri ohranjanju živosti čutnega parka. V okviru naravoslovnega dneva bom podpirala skupinsko obliko dela, saj želim, da se učenci naučijo sodelovati in si pomagati med seboj. V zadnjem delu naravoslovnega dneva bodo dobili delovne liste, ki jih bodo rešili s pomočjo predhodno pridobljenega znanja. Vmes, ko bodo imeli odmore, bom z njimi izvedla različne vaje za sproščanje, prav tako pa se bodo lahko igrali v peskovnikih, na gugalnici in se sprehajali po čutni poti. Kot sem že zgoraj omenila, lahko izvajamo v čutnem parku tudi dejavnosti pri drugih predmetih – na primer pri slovenščini. Učence bom spomladi peljala v čutni park, kjer se bomo posedli na hrastove čoke pod jablano. Zaprli bomo oči in prisluhnili. S pomočjo podvprašanj bomo ugotavljali, kaj vse smo slišali. Med fotografijami bomo prepoznavali različne vrste ptic, med njimi tudi vrabca. Učencem bom prebrala pravljico Razvajeni vrabček. V krogu se bomo pogovorili o njej. Potem se bomo usedli za mizo v učilnici na prostem, ki se nahaja v čutnem parku, kjer bodo učenci opravili različne naloge: nahranili ptice, ilustrirali zgodbo, pisno odgovorili na vprašanja, zapisali nadaljevanje zgodbe o razvajenemu vrabčku – navdih pa bodo jemali iz okolice, torej iz čutnega parka. Zgoraj sem podrobno predstavila le dva načina (naravoslovni dan in izvedba učne ure slovenščine v čutnem parku), kako lahko na enostaven način vključimo čutni park v pouk in kako lahko učenci uživajo pri učenju snovi. Zavedati se moramo, da lahko učence tudi v sklopu podaljšanega bivanja ali odmora peljemo v čutni vrt, kjer se sproščajo in skrbijo za živali in rastline. Po takem sproščanju pa v učilnici povedo ali na listek zapišejo, kaj so delali v parku, kaj so opazovali itd.

Kot učitelji se moramo zavedati, da medtem ko razmišljamo, uporabljamo enega ali dva zaznavna sistema. Zaznavni sistem je način sprejemanja, kodiranja in shranjevanja podatkov v možganih, ki jih pridobimo s čutili. Ljudje smo sposobni uporabljati vse sisteme. Zanimiv pa se mi zdi podatek, da ko dopolnimo 11 let, se začnemo zavedati, kateremu sistemu damo prednost (Kraljič, 2001). Na podlagi tega se moramo učitelji zavedati, da moramo učence poučevati tudi na načine, ki niso standardni. Namreč marsikateri učenec ne razume obravnavane snovi po standardni poti. Zato je pomembno, da v pouk vnesemo različne zaznavne sisteme, saj se s tem približamo učencu in mu pomagamo razumeti učno vsebino (Kraljič, 2001). S tem, ko uporabimo učenje z več čuti, ugotovimo, da je učinek učenja trajnejši, pa tudi večji.

7 Računalnik ali čutni park? Smiselnost uporabe pri pouku

Pomembno je, da se učitelji zavedamo, da živimo v svetu sodobne tehnologije. Kot sem že v svojem referatu omenila, je izrednega pomena to, da se zavedamo, da nekateri učenci večino prostega časa preživijo za računalnikom in zato moramo prilagoditi pouk tako, da vključimo vanj čim več gibanja, uporabe čutil in razvoj motorike. Sama sem se osredotočila na uporabo čutnega parka, ki ga imamo v okolici šole in se mi zdi odličen prostor za popestritev pouka, za obravnavanje nove snovi, utrjevanje znanja, hkrati pa za doseganje ciljev, da so učenci čim bolj aktivni, da sodelujejo med seboj in da so čim bolj v stiku z naravo. Učne ure morajo biti dobro načrtovane in cilji natančno opredeljeni. Dejavnosti pa morajo biti zanimive, da pritegnejo zanimanje učencev. Po vsej pregledani in predelani literaturi sem še vedno mnenja, da moramo vsaj na razredni stopnji močno omejiti uporabo računalnika v šoli. Namreč možgani učencev se razvijajo in prej omenjene raziskave so pokazale, da pretirana uporaba računalnika negativno vpliva na razvoj možganov. Prav tako učenci ne preživijo več veliko časa zunaj, v naravi, kot so to počeli včasih, zato moramo učitelji to nadoknaditi v sklopu pouka in jim omogočiti tudi to izkušnjo v življenju. Sama podpiram čutni park, zavedam pa se, da moramo pri pouku uporabljati tudi računalnik – v omejeni meri.

Dodala bi še, da lahko občasno računalnik in čutni park kombiniramo in prepletamo eno z drugim, vendar poudarjam, da se to ne sme dogajati prepogosto. Na primer, ko smo v čutnem parku, lahko raziskujemo imena rastlin tako, da uporabimo tablične računalnike in s pomočjo aplikacije za prepoznavanje rastlin ugotovimo njihova imena. Potem lahko izdelamo table z imeni teh rastlin oziroma si izpišemo, kaj je za te rastline značilno, zakaj se jih lahko uporablja itd. To bi bila lahko odlična naloga v sklopu zgoraj opisanega naravoslovnega dneva. S tem bi učencem pokazali, da je lahko internet oz. računalnik tudi poučen in da si lahko pomagamo z njim pri iskanju podatkov. Prav tako lahko uporabimo internet oz. računalnik za to, da raziščemo, kaj vse lahko še izdelamo za naš čutni park. Učenci tako lahko dajo ideje, ki jih nato uporabimo, s tem močno motiviramo učence za sodelovanje pri izgradnji in uporabi čutnega parka.

Zaključek

V svojem članku sem predstavila svoj pogled na izobraževanje v prihodnosti. Kot sem že večkrat omenila, se zavedam, da je računalništvo naša prihodnost, ampak želela bi, da ne bi postalo tudi vsakdan v šoli, vsaj ne pri učencih v nižjih razredih. Pomembno je namreč, da učenci pridejo v stik z naravo, da jo občutijo in se zavedajo njene pomembnosti v naših življenjih. Želim si, da bi učenci videli v prihodnosti več kot le računalniški ekran. Namesto da učencem kažemo pokrajino in naravo skozi računalniške ekrane, se mi zdi izrednega pomena, da jih sami peljemo v naravo in jim predstavimo ta prečudoviti zeleni svet. Sama sem se v svojem članku osredotočila na čutni park, ki mi predstavlja zelo dober približek narave in učenja na drugačen način. V čutnem parku se bodo učenci veliko naučili, pridobili bodo veliko izkušenj varstva narave ter skrbi za njihove prebivalce. Upam, da sem vam s tem prispevkom vsaj malo nakazala, kako pomembno je, da učenci ohranijo stik z naravo.

Literatura

- Anselme, B., Perilleux, E. in Richard, D. (1999). *Biologija človeka. Anatomija, fiziologija, zdravje*. Ljubljana: DZS.
- Kos, M. in Gregorič, A. (2011). *Naravno okolje – prostor za igro in učenje v slovenskih vrtcih*. *Educa: pedagoška revija za predšolsko vzgojo in razredni pouk* (marec 2011; let. 20, št. 1, stran 6 – 9).
- Kraljič, D. (2001). *Mojster, kako si se tega naučil?* Ljubljana: Educy.
- Program osnovna šola. *Spoznavanje okolja. Učni načrt* (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.
- Sunderland, M. (2010). *Znanost o vzgoji*. Radovljica: Didakta.
- Šalomon, B. (1998). *Internet za otroke in družino*. Ljubljana: Moj mikro.
- Šterk, T. in Petek, A. (2013). *Pomoč staršem v vrtincu novih tehnologij – napotki za otrokom prijaznejši internet*. Ljubljana: Točka ozaveščanja o varni rabi interneta SAFE.SI.

INKLUZIJA SLEPEGA UČENCA V REDNI OSNOVNI ŠOLI

Povzetek: Namen vključevanja otrok s posebnimi potrebami v redne šole je inkluzija, s katero pridobijo vsi učenci, saj so prilagoditve, ki učencem s posebnimi potrebami omogočajo doseganje zastavljenih učnih ciljev, prav tako uporabne za vse ostale učence. V inkluzivni šoli ima vsakdo priložnost, da je lahko vključen, uspešen in lahko prispeva k skupnim dosežkom. Implementacija inkluzivne vzgoje v praksi je zahteven in kompleksen proces. Uspeh je odvisen od veliko dejavnikov. Velik del odgovornosti in obveznosti prevzamejo učitelji, ki največkrat nimajo ustreznih znanj in se lahko zanašajo predvsem na svojo lastno iznajdljivost, samoiniciativnost ter kooperativno sodelovanje znotraj ožje strokovne skupine. V našem primeru je bilo žal tako. Nova spoznanja, novi primeri dobrih praks ponujajo nove možnosti, ki zagotavljajo celostno pomoč vsem ciljnim skupinam v procesu inkluzije.

Ključne besede: inkluzija, slep učenec, vloga učitelja, celostna pomoč strokovnjakov, timsko delo

THE INCLUSION OF A BLIND STUDENT IN THE REGULAR PROGRAM OF ELEMENTARY SCHOOL

Abstract: The purpose of the inclusion of a student with special needs in the regular program in an elementary school, is an inclusion that all students enjoy, because there are adjustments made to help the students with special needs to reach the learning goals, which are as useful for the rest of the students. In an inclusive school everyone has the opportunity to be included, successful, and to contribute to the general achievements. The implementation of the inclusive education in real practice is a very demanding and complex process. The success of the implementation depends on a lot of factors. A large part of the responsibilities and obligations are taken by the teachers, who, most of the time, don't have the suitable knowledge or skills needed to teach such a student, and mainly they have to rely on their own ingenuity, self-initiative, as well as cooperation with the experts in the field. Our case was unfortunately exactly like that. New insights and new examples of good practice offer new opportunities that provide comprehensive assistance to all target groups in the inclusion process.

Key words: inclusion, blind student, teacher's role, comprehensive expert support, team work

Uvod

Temeljna pravica ljudi na področju izobraževanja je pravica do izobrazbe. Mednarodni dokumenti jo opredeljujejo kot temeljno človekovo pravico, ki zajema vse stopnje izobrazbe. Vse več je držav, med njimi tudi Evropska unija, ki upoštevajo Konvencijo Združenih narodov o pravicah oseb s posebnimi potrebami (United Nations, 2006) in so si enotne, da inkluzivno izobraževanje nudi najboljše izobraževalne priložnosti za osebe s posebnimi potrebami. Slovenija je sprejela in potrdila večino pomembnih dokumentov s področja človekovih pravic, s čimer se je zavezala, da bodo v zakonodaji upoštevana načela inkluzivne vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Z veljavno zakonodajo so tudi slepi in slabovidni otroci, učenci in dijaki v Sloveniji dobili možnost, da se vključijo v večinske vzgojno-izobraževalne ustanove.

Integracija, inkluzija

V strokovni literaturi so uporabljeni različni termini, s katerimi avtorji označujejo vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne šole. V preteklosti se je uporabljal izraz integracija, ki ga strokovnjaki opredeljujejo različno, a so si definicije v svoji osnovi podobne. Skupno vsem je, da integracija pomeni namestitev v večinsko ustanovo, kjer se otrok s pomočjo strokovnih delavcev prilagodi zahtevam okolja in deluje tako kot se pričakuje od njegovih vrstnikov. A pojem integracije je nadomestil pojem inkluzije.

Inkluzija je koncept zagotavljanja pravic in ustvarjanja čim boljših razmer za razvoj, vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v družbi sovrstnikov v večinskih šolah in je namenjena vsem otrokom Kobal Grum in Kobal (2009, str. 39). Porter (1995 v Kobal Grum in Kobal, 2009, str. 37-38) smisel inkluzije vidi v soustvarjanju podpornega okolja skupaj z vsemi akterji v procesu torej otrokom, njegovimi vrstniki, specialisti in strokovnimi delavci.

V inkluzivni šoli je potrebno iskati možnosti, prilagoditve, učne in tehnične pripomočke, ki bodo posamezniku omogočali, da z ustreznim naporom uspešno reši zastavljeno nalogo. Pomembno je zavedanje, da ne morejo vsi učenci reševati enakih nalog na enak način z enakimi učnimi in tehničnimi pripomočki in v enakem časovnem obdobju (Kavkler, 2008a).

Inkluzija v praksi

Uresničevanje inkluzivne vzgoje v praksi je zahteven in kompleksen proces. Uspeh je odvisen od veliko dejavnikov. Nekaj jih povzemam (Lipuš, 2006, str. 155-156; Koprivnikar, 2006, str. 172; Žolgar, 2014, str. 55-56): naklonjenost vodstva in lokalne skupnosti ter predhodna priprava vrtca, šole in otroka na vključitev; izobrazba in usposobljenost strokovnih delavcev; stališča strokovnih delavcev do inkluzije ter sprejetje otroka v oddelku; učinkovitost strokovne podpore; timsko delo vseh vpletenih; sodelovanje s starši; zaupanje staršem in njihova seznanjenost z otrokovo razvojno posebnostjo; zmanjšan normativ skupine; prostorski in materialni pogoji; možnost kontinuirane tiflopedagoške obravnave ter možnost spremljevalca. V našem primeru vseh zgoraj naštetih parametrov nismo imeli zagotovljenih. Sredi šolskega leta me je vodstvo seznanilo, da bom z naslednjim šolskim letom prevzela razred, v katerega bo vključen slep učenec, ki je že obiskoval naš vrtec. S prevzemom te naloge si nisem znala predstavljati, kaj vse me čaka, predvsem pa, kako naj se naloge lotim. Prav nobenega znanja ali izkušenj s tega področja in tudi ne stika s slepo ali slabovidno osebo še nisem imela. Vsi smo se znašli pred povsem neznano nalogo.

Takoj smo se povezali s strokovnim timom iz vrtca, ki so nam poskusili čim bolj podrobno predati izkušnje in znanja, ki so jih pridobili pri delu z dečkom. Dečka smo nekajkrat obiskali v vrtcu, spoznali smo se tudi s starši. Udeležila sem se simpozija, ki so ga organizirali na OŠ Divača, kjer so že imeli izkušnjo z vključitvijo slabovidne deklice v redno OŠ, obiskala sem seminarje, ki so bili na voljo na takrat še Zavodu za slepo in slabovidno mladino in prebrala literaturo, ki mi jo je uspelo pridobiti. Takrat je bil deček edini popolnoma slep otrok, ki je bil vključen v redno OŠ. Tako »pripravljena« sem čakala na novo šolsko leto.

Pred začetkom šolskega leta smo organizirali sestanek širše strokovne skupine, kjer smo bili poleg šolskega tima še koordinatorka za inkluzijo in tiflopedagoginja iz ZZSSM, upokojena tiflopedagoginja, ki smo jo prosili za pomoč in gospa, ki je bila v vrtcu spremljevalka slepemu dečku. Določili smo veliko organizacijskih podrobnosti, skupni cilj vseh je bil, da je deček obravnavan kot del skupine in ne kot otrok s posebnimi potrebami, ki je v razred vključen poleg skupine. Veliko skrb nam je povzročal tudi takratni zakon, ki ni predvideval spremljevalca v razredu za slepe oziroma slabovidne osebe. Ti so bili po zakonu dodeljeni samo gibalno oviranim osebam. Veliko truda in navora je bilo takrat vložene s strani vodstva vrtca, šole, koordinatorke iz zavoda in staršev, da smo uspeli tudi v šoli pridobiti spremljevalca. V našem primeru je bil to skoraj idealen scenarij, saj je iz vrtca dečka spremljala gospa, ki jo je že dobro poznal in je bil zato prehod v novo okolje lažji.

Pred samim začetkom je deček skupaj s starši nekajkrat obiskal šolo. S starši smo tudi oblikovali strokovno skupino in se dogovorili o podrobnostih. V vseh je bila prisotna velika skrb. Dogovorili smo se, da bomo tesno sodelovali, da se vsa vprašanja ali morebitne težave rešujejo sproti, znotraj tima. Vsi smo se zavedali pomembnosti odprte, iskrene in spoštljive komunikacije. Sodelovanje s starši je bilo v vseh treh letih odlično. Njihova pričakovanja so bila visoka, do dečka so bili zahtevni, prav tako do šole, vendar smo si zaupali, sproti premagovali težave in verjeli v uspeh. Ves čas so bili aktivno vpeti v proces.

Začelo se je šolsko leto. V razred je bilo vključenih 24 učencev, zbrali smo se v učilnici in se predstavili drug drugemu. Nekaj učencev je dečka poznalo iz vrtca, ostali pa so se ob predstavitvi seznanili s tem, da je v razredu slep sošolec. Od vsega začetka je razred deloval kot celota in celota se je skozi vsa tri leta samo še krepila. Deček se je dobro vključil v skupino, ostali otroci so bili izjemni, močno so krepili empatijo drug do drugega. V začetku se je več časa družil z učenci, ki jih je poznal iz vrtca, s spodbudami in intenzivnim vključevanjem ostalih učencev pa se je njegov krog prijateljev širil. Pri tem je imela izjemno vlogo prav

spremljevalka, saj je bila z dečkom tudi v OPB, kjer je bilo več časa za nestrukturirano druženje. Prav tako so na tem področju veliko prispevali starši, saj se je deček tudi v popoldanskem času veliko družil s sošolci prijatelji, če je le dopuščal čas. Na prvem roditeljskem sestanku smo starše ostalih učencev seznanili, da je v razred vključen slep učenec. Vključitvi dečka v razred so bili naklonjeni in v vseh letih ni bilo nobenih težav.

Deček nima ostankov vida in je slep od rojstva, tako da bere in piše po metodi za slepe, torej v Braillovi pisavi. Pri načrtovanju pouka sem izhajala iz vsebin in metod dela, ki so bile načrtovane in sem jih že uporabljala za običajno čuteče učence ter jih »prevajala« v svet slepote. V začetku je bilo zelo težko. Nisem imela znanja, izkušenj in tudi ne človeka, ki bi znal odgovoriti na moja konkretna vprašanja. Upokojena tiflopedagoginja me je opogumljala, naj raziskujem, iščem, preverjam, nadgrajujem in si zaupam. Vsi skupaj smo gradili iz dneva v dan in se učili iz procesa. Včasih smo bili uspešni, drugič ne in smo iskali nove možnosti, poti, načine. Potrebno je bilo pripraviti gradiva in učne pripomočke. Tako je nastajal didaktični material, ki je bil odličen učni pripomoček tudi za ostale učence. Z njim so se učenci skupaj z dečkom velikokrat tudi igrali. Pripomočki so nastajali sproti, večkrat smo jih spreminjali in dopolnjevali, kadar se je pri rokovanju z njimi izkazalo, da so takšni bolj uporabni. Uporabili smo materiale, ki so bili na otip različni in prijetni. Pri tem mi je bila v veliko pomoč spremljevalka. Prav tako je bilo potrebno pisne materiale prepisati v Braillovo pisavo. Starši dečka so mi posodili majhen prenosni brajev stroj, na katerega sem sama pripravljala pisno gradivo. Zapisa črk, števil in izrazov sem se po seznanitvi na zavodu naučila sama. Vse gradivo in učne liste sem vsa tri leta pripravljala sama, razen berila v tretjem razredu. Na tem mestu bi želela poudariti še, da sem materiale, ki so jih uporabljali ostali učenci, predelala v Braillovo pisavo tako, da je bil usklajen z obravnavanim materialom ter razumljiv in uporaben za slepega dečka. Tako je pouk lahko potekal povsem usklajeno z vsemi učenci hkrati.

V razredu je imel deček določen prostor, ki je bil urejen tako, da ga je skozi čas znal samostojno uporabljati. Mize so bile frontalno urejene, njegovo mesto v razredu se skozi celo šolsko leto ni spreminjalo, bilo je v levi koloni učilnice v drugi vrsti. Imel je tri polovične mize, da je imel dovolj prostora. Dogovorjena in naučena uporaba gradiv je vedno potekala od leve proti desni. Vsako leto smo se selili v drugo učilnico, vendar je bila njegova pozicija v razredu vedno enaka.

Urniki dela je bil natančno strukturiran. V prvem razredu je deček trikrat tedensko v času pouka odhajal iz razreda, ker je imel tiflopedagoško obravnavo, dvakrat tedensko sem po pouku delala z njim razredničarka, enkrat tedensko je koordinatorka iz zavoda z njim urila orientacijo. V drugi polovici prvega šolskega leta je doživel krizo, ki nam je otežila delo. Tisti dan, ko je odhajal iz razreda, je samo čakal, kdaj pridejo ponj. Ko se je vrnil v razred, ni bil preveč zainteresiran za sodelovanje v skupini. Napredka v smislu samostojnosti v okviru skupine še ni bilo. Do konca šolskega leta smo poskušali z različnimi pristopi in najbolje se je izkazala tista, pri kateri je imel deček tiflopedagoško pomoč v razredu in je potekala vzporedno z obravnavano snovjo. Kasneje je bil iz razreda odsoten samo še eno uro na teden. Spremljevalka dečka je bila pri vseh aktivnostih prisotna. Tako je lahko tudi sama vedela, kako naj postopa in dečka v vseh priložnostih učila in vodila na enak način. Tako ni bilo zmede, ni bilo različnih navodil, napotkov in napredkov pri orientaciji in samostojnosti je bil viden. Prav tako je bila vloga spremljevalke nepogrešljiva v primeru dečkove utrujenosti ali intenzivnih dražljajev iz okolice, saj sta se lahko umaknila v drug prostor. Takoj v začetku drugega razreda smo uvedli novo vlogo spremljevalke v razredu v času pouka. Naš cilj je bil, da je deček pri pouku samostojen, da pri delu sodeluje z učenci in učiteljem, spremljevalka je v ozadju razreda in spremlja učni proces. V začetku je bilo zelo težko, saj je deček spremljevalko ves čas klical k sebi, tudi starši so bili v skrbeh, da deček sam ne bo zmož. Ko smo že skoraj obupali, se je po treh tednih stiska začela umirjati in proces je stekel. Po nekaj tednih je deček povsem ponotranjil sistem dela in bil pri pouku v razredu skoraj samostojen. V razredu se je vzpostavila dinamika, pri kateri so ostali učenci znali počakati, da sem

dodatna navodila ali prilagoditve posredovala dečku ali obratno. Delo je potekalo tekoče, usklajeno, brez posebnih zastojev, na prvi pogled povsem običajno. Seveda so bili boljši in slabši trenutki, dnevi, ko se je zatikalo in smo bili nemočni, vendar smo ves čas iskali nove možnosti in načine, s katerimi bi bili uspešni.

Deček je tudi učno zelo dobro napredoval. Pri urah po pouku sva nadoknadila zamujene vsebine, ko je bil odsoten iz razreda, in utrjevala učne vsebine, pri katerih je bil šibkejši. Kasneje sva pri teh urah obravnavala učne vsebine vnaprej, ki jih ostali učenci še niso spoznali. Njegovo prednost poznavanja vsebin sem v večini primerov izkoristila pri obravnavi v razredu tako, da je bil deček moj pomočnik, demonstrator. Na tak način smo porabili malce več časa za obravnavo, vendar so bile vsebine tako nazorno prikazane, da učenci v večini primerov niso imeli težav z razumevanjem. Pri teh urah sva razvila osebni in zaupen odnos, kar nam je pomagalo v težkih trenutkih, obdobjih, ko ni šlo vse po načrtu in smo skozi zaupanje drug drugemu verjeli, da nam bo uspelo.

Deček je sodeloval pri vseh dejavnostih ob pouku, na tridnevnem taboru in izbranih interesnih dejavnostih. Vsa leta je sodeloval tudi pri aktivnostih na zavodu za slepo in slabovidno mladino, kjer se je spoznaval in družil tudi s slepimi in slabovidnimi vrstniki.

Skozi vsa leta smo se člani strokovne skupine redno sestajali. Po potrebi je bilo teh sestankov več; izmenjavali smo informacije, poročali o napredku, zastojih in iskali nove možnosti za napredek. Sodelovanje je bilo zelo dobro, čeprav bi si želeli več konkretnih znanj, naporov in pomoči pri načrtovanju in izvedbi učnega procesa ter konkretnega didaktičnega materiala.

Zaključek

Menim, da nam je uspelo inkluzijo prenesti v prakso. Kljub opisanim težavam in oviram nam je s sodelovanjem, naporom in namero v iskanju drugačnih možnosti za napredek uspelo. Čeprav takrat zakonsko ni bila podprta možnost spremljevalca, si ne znam predstavljati, kako bi vse skupaj zmogla brez spremljevalkine pomoči. Njena vloga je bila izjemna. Deček je danes odrasel fant, študent novinarstva.

Veseli me, da je danes to področje sistemsko bolje urejeno, kot je bilo v času našega primera.

Literatura

- Kavkler, M. (2008a). Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja. V *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom*, str. 9-19. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
- Kobal Grum D. in Kobal B. (2009). *Poti do inkluzije*. Ljubljana, Pedagoški inštitut.
- Kobal Grum D. in Kobal B. (2006). *Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji*. Ljubljana, Društvo za enake možnosti slepih DEMS.
- Koprivnikar, K. (2006). *Okvare vida in zgodnji razvoj otrok*. V D. Kobal Grum, & B. Kobal (ur.), *Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji* (str. 115-128). Ljubljana, Društvo za enake možnosti slepih DEMS.
- Lipuš, D. (2006). *Celovita zgodnja obravnava slepih in slabovidnih otrok ter celostni tiflopedagoški pristop v predšolskem obdobju*. V: D. Kobal Grum, & B. Kobal, (ur.), *Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji* (str. 129-152). Ljubljana, Društvo za enake možnosti slepih DEMS.
- Žolgar, I. (2014). *Izobraževanje strokovnjakov za delo s slepimi in slabovidnimi*. V A. Pinterič, T. Deutsch, & F. Cankar (ur.), *Inkluzivno izobraževanje slepih in slabovidnih otrok ter mladostnikov* (str. 46-62). Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.

MEDVRSTNIŠKO TUTORSTVO – PODPORA V IZOBRAŽEVANJU OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Povzetek: Medvrstniško tutorstvo oseb z MDR se kaže kot pomembna podpora v procesu učenja in poučevanja oseb z MDR. Pri tem je pomembno, da je ustrezno ciljno načrtovano, sistematično zastavljeno, kontinuirano izvajano znotraj pouka in operacionalizirano z vsebinami in cilji zajetimi v posebni program vzgoje in izobraževanja. Vse aktivnosti medvrstniškega tutorstva so nadzorovane in sistematično vodene s strani strokovnih delavcev. Poleg tega so dejavnosti prilagojene sposobnostim in posebnostim učencev. Pozitivni učinki medvrstniškega tutorstva oseb z MDR se kažejo pri tutorjih in tutorantih. Izpostavljam pomembno ugotovitev prehajanja pozitivnih učinkov med tutorjem in tutorantom: ko tutor prenaša naučeno na tutoranta, hkrati utrjuje naučeno vsebino in se uči, kako usmerjati drugo osebo. Tutorant sprejema tutorjeva spoznanja in se uči.

Ključne besede: osebe z motnjo v duševnem razvoju, medvrstniško tutorstvo, tutor, tutorant

PEER TUTORING – SUPPORT IN THE EDUCATION OF PERSONS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Abstract: Peer tutoring of persons with intellectual disabilities appears to be an important support in the learning and teaching process of persons with intellectual disabilities. Here, it is important that it is appropriately planned, systematically set, continuously implemented within lessons and operationalized with the contents and goals included in the special education program. All peer tutoring activities are supervised and systematically managed by professionals. In addition, the activities are adapted to the abilities and peculiarities of the students. The positive effects of peer tutoring persons with intellectual disabilities can be seen on tutors and tutees. I highlight an important observation of the transfer of positive effects between the tutor and the tutee: when the tutor transfers what he has learned to the tutee, he simultaneously consolidates the learned content and learns how to direct another person. The tutee accepts the tutor's knowledge and learns.

Key words: persons with intellectual disabilities, peer tutoring, tutor, tutee

Teoretična izhodišča

Osebe z zmerno, s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (v nadaljevanju MDR) se izobražujejo v posebnem programu vzgoje in izobraževanja. Zanje so značilne pomembne omejitve na področju intelektualnega delovanja in prilagojenega vedenja. Zaradi njihovih značilnosti potrebujejo dodatne prilagoditve vsebin, oblik in metod dela. Prepričana sem, da lahko kljub svojim omejenim sposobnostim na vseh razvojnih področjih z ustreznim pristopom usvojijo določene spretnosti in navade. Pri tem je pomembno, da strokovni delavci ustvarjamo pogoje, ki spodbujajo in omogočajo učenje. V posebni program so vključene osebe z MDR stare od 6 let do 26 let. Kar pomeni, da v posebnem programu poteka proces izobraževanja otrok in izobraževanja odraslih. Učenci, ki jih izobražujem so odrasle osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju, stari od 21 do 26 let, vključeni v program »Učenje za življenje in delo«. V tem programu je poudarek na načelih in vrednotah, ki veljajo v izobraževanju odraslih. To pomeni, da pri načrtovanju izobraževanja gledamo na učenca kot odraslo osebo, upoštevamo njegove učne in izobraževalne potrebe ter močna področja. Program temelji na povezovanju vsebin s socialnim okoljem, opravljanju praktičnih zaposlitev s ciljem doživljanja uspešnosti in čim večje samostojnosti ter neodvisnosti vključenih učencev (Grubešič, 2014). Navedeno lahko dosežemo z različnimi pristopi. Kot enega izmed takih sem prepoznala pristop medvrstniškega tutorstva oseb z MDR. Tutorstvo je podpora v procesu izobraževanja, v katerem tutor prenaša kompetence, izkušnje, poznanstva, koristne povezave na tutoranta (Turnšek Mikačič, 2008). Medvrstniško tutorstvo združuje učence različnih starosti in potreb, pri čemer starejši učenci nudijo pomoč mlajšim. Omogoča individualno pomoč, spodbuja akademski in socialni razvoj, razvija se sodelovanje in povečuje se samozavest in samoučinkovitost tutorjev in tutorantov (Hott in Walker, 2012). Gordon (2005) medvrstniško tutorstvo opredeljuje kot metodo poučevanja, pri kateri otrok nudi

tutorsko pomoč drugemu otroku pri snovi, katere je tutor sam že vešč, prejemnik pomoči pa še ne. Pri tem je pomembno poudariti, da v procesu tutorstva pridobita oba, tako tutor kot tutorant.

Menim, da medvrstniško tutorstvo uresničuje vsa štiri načela znanja, ki jih je na pobudo Unesca oblikoval Jacques Delors. Delors (1996) s stebri znanja predstavlja načela, na katerih naj bi temeljilo sodobno izobraževanje, in sicer učenci se učijo, da bi vedeli, da bi znali delati, da bi znali živeti v skupnosti in da bi znali biti. Medvrstniško tutorstvo uresničuje navedeno, saj pri tem pristopu učenci pridobivajo nova znanja in spretnosti, ki jih prenašajo v različne konkretne situacije in se pri tem učijo o sebi in drugih, razvijajo socialne stike in spretnosti ter komunicirajo drug z drugim. Vse to pa prispeva k njihovemu celovitemu razvoju.

Potek medvrstniškega tutorstva

Ena izmed poti, po kateri osebe z MDR lahko pridobivajo znanja, spretnosti in navade je medvrstniško tutorstvo. V pristop lahko vključujemo različne dejavnosti. Dejavnosti izbiramo glede na sposobnosti, spretnosti, posebnosti in potrebe učencev. Izbiramo dejavnosti, ki vplivajo na celovit razvoj učenca. Tako učenci pridobivajo različne izkušnje na področju komunikacije, socializacije, motorike, sensorike in kognicije. Pri tem učenci zadovoljujejo potrebo po gibanju, igri in prispevajo k uspešnejšemu vključevanju v okolje. Kot take so se pokazale dejavnosti medvrstniškega tutorstva oseb z MDR pri funkcionalnem učenju, igranju družabnih iger, gibalnih dejavnostih, uporabi tabličnih računalnikov in različnih dejavnostih, ki so vezane na temo letnih delovnih načrtov. Namen navedenih dejavnosti je, da tutorji in tutoranti naučeno v pristopu medvrstniškega tutorstva prenesejo na različna področja v svojem ožjem in širšem socialnem okolju. Vse navedene dejavnosti potekajo tako, da se tutorji vnaprej seznanijo s temo in potem spoznanja prenesejo na tutorante. Tutorji so učenci VI. stopnje, tutoranti pa mlajši učenci. Dejavnosti so zasnovane tako, da povečujejo delež učenčeve aktivnosti, učitelja pa postavljajo v vlogo svetovalca, usmerjevalca in spodbujevalca ob upoštevanju posebnosti posameznega učenca. Pri tem je potrebno opozoriti, da so vse dejavnosti sistematično zastavljene in operacionalizirane v skladu z vsebinami in cilji zajetimi v Posebni program vzgoje in izobraževanja. Kontinuirano potekajo znotraj pouka in so nadzorovane s strani strokovnih delavcev. Zato je pomemben vidik uspešnega izvajanja pristopa medvrstniškega tutorstva tudi timsko delo strokovnih delavcev, da ustrezno načrtujejo posamezne dejavnosti, jih spremljajo in prilagajajo.

Predstavitev dejavnosti medvrstniškega tutorstva oseb z MDR: igranje družabne igre

Glede na to, da poučujem učence tuotorej bom podrobneje predstavila pristop medvrstniškega tutorstva z vidika tutorjev. Izbrala sem dejavnost igranje družabne igre. Dejavnost družabnih iger vključujemo v pristop medvrstniškega tutorstva, ker omogoča učenje z igro. V ožjem smislu je uporabnost naučenega pri tej dejavnosti v aktivnem preživljanju prostega časa. V širšem kontekstu pa je vrednost izbrane dejavnosti v vzporednem razvijanju različnih spretnosti, ki so temeljnega pomena v vsakodnevnih situacijah in aktivnostih. Spretnosti igranja družabne igre so prenosljive v ožje in širše socialno okolje.

Učenci tutorji so vključeni že v samo načrtovanje dejavnosti. Najprej dorečemo dejavnost: igranje družabnih iger. Izberemo tiste družabne igre, ki jih tutorji dobro znajo igrati. Pri nas so takšne igre Človek ne jezi se, Spomin in Enka. Pomembno je, da se tutorji predhodno seznanijo s pravili in potekom družabne igre ter vadijo igranje. Prav tako je pomembno, da se pripravijo na igro s tutoranti. Zato se v tem delu preko igre vlog učimo in utrjujemo podajanja navodil drugi osebi, fizično in verbalno usmerjanje, doziranje ustrezne pohvale, načine nudenja pomoči, reševanja konfliktov, vljudnega komuniciranja...

Pred izvedbo pojasnimo namen učenja v pristopu medvrstniškega tutorstva. Na primer kot tutor se učim:

- zavedanja, da lahko tudi sam pomagam drugim;
- soočanja z občutkom odgovornosti;
- medvrstniškega sodelovanja;

- aktivnega preživljanja prostega časa ob igranju družabne igre;
- strpne komunikacije s sošolci in tutoranti...

Nato se dogovorimo o kazalnikih uspešnosti. Na primer kot tutor pri igranju družabne igre bom uspešen, ko bom:

- prepoznal situacijo, ko lahko ponudim pomoč;
- ponudil pomoč;
- poznal in upošteval pravila družabne igre, ki jo igram...

Prav tako med pristopom medvrstniškega tutorstva spremljamo individualizirane cilje učencev tutorjev. Zato je prav, da se pred začetkom z učenci pogovorimo tudi o njihovih zastavljenih individualiziranih ciljeh. Nato sledi igranje izbrane družabne igre s tutoranti. Tutorji pripravijo vse potrebno za igro: mize, stole, postavijo igralno površino ali ponudijo figure ali razdelijo karte... Tutorji seznanijo tutorante s pravili igranja. Tutorji sedijo ob tutorantih. Tutoranti igrajo družabno igro, tutorji jih usmerjajo, spodbujajo, po potrebi vodijo verbalno ali fizično, pomagajo pri štetju pik na kocki, prepoznavanju barv, parov,...

Po zaključku aktivnosti tutorji poskrbijo, da se družabne igre in prostor pospravi. Usmerjajo tutorante, da pospravijo družabno igro (pospravijo figure, kocko, zložijo karte,...) in prostor (stole, mize,...). Na koncu z učenci tutorji izvedemo še evalvacijo dejavnosti igranja družabnih iger. Učence spodbujam k samoevalvaciji v skladu z njihovimi posebnostmi in vrstniški evalvaciji. Evalvacijo naredimo na podlagi pogovora. Tutorji izražajo navdušenje nad posameznimi dejavnostmi. Izkazujejo interes pri načrtovanju dejavnosti medvrstniškega tutorstva za tutorante. Samoiniciativno se vključujejo in podajajo predloge. Vse bolj postajajo kritični do sebe in tudi do sošolcev. Zelo pomembna je povratna informacija, ki jo kot strokovna delavka dobim od učencev tutorjev. Seveda so tudi učenci tutorji deležni povratne informacije strokovnega delavca, ki je usmerjena k izražanju uspešnosti tutorjev, možnostim izboljšave in podajanju namigov za izboljšavo izvajanja medvrstniškega tutorstva oseb z MDR. Na podlagi analize evalvacije učencev in evalvacije dela vključenih strokovnih delavcev oblikujemo usmeritve za načrtovanje naslednje dejavnosti.

Zaključek

Ob izmenjavi vtisov opažam, da med dejavnostmi medvrstniškega tutorstva oseb z MDR velikokrat prihaja do vnaprej nepredvidljivih situacij. Kar pomeni, da morajo tako tutorji kot tutoranti odreagirati tudi v situacijah, ki jih nismo natančno vnaprej načrtovali. Pomembna je tudi ugotovitev, da se med izvajanjem medvrstniškega tutorstva ne dosegajo zgolj načrtovani cilji, ampak se vzporedno razvijajo številne nenačrtovane spretnosti. Tutorji so deležni številnih spodbud za komunikacijo in posledično povratno informacijo. Ob tem doživljajo potrditev, razvijajo pozitivno samopodobo in zavedanje, da lahko tudi sami pomagajo drugim in se ob tem soočajo z občutkom odgovornosti. Spontano se razvijajo medsebojne interakcije, med sabo se pogovarjajo, drug drugega poslušajo in usmerjajo in s tem razvijajo pripadnost drug drugemu.

Medvrstniško tutorstvo se je izkazalo kot učinkovit model podajanja znanj in spretnosti oseb z MDR, ki je malo drugačen od klasičnih metod učenja.

Literatura

- Delors, J. (1996). Učenje – skriti zaklad. Ljubljana Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Gordon, E.E. (2005). Peer Tutoring: A Teachers Resource Guide. Pridobljeno, 3.5.2023 z https://books.google.si/books?id=qRZS-fBOSgwC&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summar_y_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Grubešič, S. (2014). Posebni program vzgoje in izobraževanja. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Hott, B., Walker, J. (20212). Peer Tutoring. Pridobljeno 3.5.2023 z <https://council-for-learning-disabilities.org/wp-content/uploads/2013/11/Peer-Tutoring.pdf>
- Turnšek Mikačič, M. (2008). Veščine tutorstva in coachinga pri tutorstvu. Jesenice: Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice.

UPORABA KVIZOV V SPLETNIH UČILNICAH MOODLE

Povzetek: Za kviz je ključna priprava vprašanj. Moodle podpira različne tipe vprašanj, katerim lahko dodamo slike, grafe, videoposnetke. Pri vsakem vprašanju lahko prilagajamo točkovanje, težavnostno raven, povratne informacije in druge parametre. Vprašanja v kviznem modulu so shranjena v kategorijah, kar omogoča boljšo organizacijo in upravljanje, pa tudi večkratno uporabo vprašanj v različnih kvizih in tečajih. Med urejanjem kviza je omogočeno dodajanje novih vprašanj, popravljanje napak in odstranjevanje vprašanj. Moodle omogoča sledenje aktivnosti dijakov, vpogled v napredek posameznega dijaka, dajanje povratnih informacij, beleženje in ocenjevanje dela dijakov, avtomatsko ocenjevanje kvizov ter izvoz ocen v različne formate. Cilj prispevka je prikazati uporabnost in privlačnost kvizov tako pri usvajanju novih znanj kot pri utrjevanju, preverjanju in ocenjevanju znanja. S tem pa spodbuditi učitelje k uporabi že pripravljenih kvizov in razvoju novih, s katerimi bo dijake lažje motivirati za raziskovanje in samostojno delo.

Ključne besede: interaktivnost, kategorije, kviz, Moodle, vprašanja

THE USE OF QUIZZES IN ONLINE CLASSROOMS WITH MOODLE

Abstract: Preparing questions is crucial for a quiz. Moodle supports different question types, allowing the addition of images, graphs and videos. Each question can be customized with grading, difficulty level, feedback and other parameters. Questions in the quiz module are stored in categories, enabling better organization, management and reuse in different quizzes and courses. While editing a quiz, new questions can be added, errors corrected and questions removed. Moodle allows tracking students' activity, providing insights into individual progress, giving feedback, recording and evaluating students' work, automatically grading quizzes and exporting grades in various formats. The goal of this article is to show the usefulness and appeal of quizzes for acquiring new knowledge and to encourage teachers to use pre-made quizzes and develop new ones, making it easier to motivate students for exploration and independent work.

Keywords: interactivity, categories, quiz, Moodle, questions

1 Uvod

Moodle je odprtokodni sistem, ki omogoča spletno učenje ter upravljanje različnih tečajev in izobraževalnih vsebin. Zasnovan je kot spletna učilnica oz. sistem spletnih učilnic, ki ga je mogoče prilagajati glede na potrebe organizacije ali izobraževalne ustanove. Sistem je zanesljiv in enostaven za uporabo. Priljubljen je tudi zato, ker omogoča združljivost z drugimi orodji in tehnologijami, kot so video konference, spletni dnevnik in zunanje vsebine. Omogoča uporabo in izdelavo i-učbenikov (Čuk idr., 2014). V vzgojno-izobraževalnem procesu postaja to vedno bolj nepogrešljivo (Rupnik idr., 2020).

Poleg tega pa Moodle ponuja tudi aktivno skupnost uporabnikov in razvijalcev, ki zagotavlja podporo, razvoj novih funkcionalnosti in deljenje izkušenj (Strokovnjaki za Moodle., b.d.).

2 Spletna učilnica kot zbirka vaj

S pomočjo spletne učilnice, ki je urejena v zbirko vaj, sestavljeno iz kvizov, si bomo natančneje ogledali možnosti, ki jih ponuja modul kvizov (Kobal 2022, Kobal 2023).

2.1 Priprava vprašanj

Za kviz je ključna priprava vprašanj, saj prav ta določajo, kako zanimiv, raznolik in izzivalen bo kviz. Vprašanja lahko sestavimo iz različnih tematskih področij in različnih stopenj težavnosti. Moodle podpira različne tipe vprašanj, kar omogoča raznolikost in prilagodljivost pri ustvarjanju kvizov. Omogoča tudi različne povratne informacije glede na predvidene odgovore. Med najpogostejšimi tipi vprašanj so enostavne izbire (izberite en pravičen odgovor), več izbir (izberite več pravičnih odgovorov), iskanje besed (izbor prave besede iz spustnega seznama), povezovanje (povezovanje elementov), ujemanje (ujemanje elementov), nalaganje datotek. Še več možnosti pa ponuja tip vdeleni odgovori, ki pa zaradi svoje sintakse zahteva nekoliko več znanja pri sestavljanju vprašanj.

Za večjo vizualno privlačnost in boljše razumevanje vprašanj lahko le-tem dodamo vizualne

elemente, kot so slike, grafi, videoposnetki.

Kvize lahko popestrimo tudi s tem, da v vprašanja vključimo zanimive informacije, manj znane podatke, zabavne anekdote ali nepričakovane odgovore.

2.2 Uporabnost kategorij

Vprašanja v kviznem modulu so razvrščena in shranjena v kategorijah, ki omogočajo boljšo strukturiranost in njihovo upravljanje. S kategorijami lahko vprašanja organiziramo glede na temo, težavnostno raven, učno enoto ali druge parametre. Učitelj, ki ureja spletno učilnico, lahko sam ustvari kategorije in podkategorije, v katere razvrsti vprašanja po svojih željah oz. načinu dela. Pri dodajanju vprašanj v kviz lahko izberemo točno določena vprašanja iz različnih kategorij, lahko pa izberemo možnost naključne izbire vprašanja iz izbranih kategorij ali podkategorij (Prelc 2020). Moodle omogoča uvoz in izvoz kategorij. Poleg kategorije se seveda uvozijo oz. izvozijo vsa vprašanja, ki jih ta kategorija vsebuje. Uvažanje in izvažanje kategorije je možno v različnih formatih, kot so XML, CSV in drugi. Na ta način je omogočeno enostavno deljenje in upravljanje vprašanj med učitelji ali med različnimi Moodle platformami. Vprašanja, ki so smiselno razvrščena v kategorije, je zelo preprosto uporabiti večkrat v različnih kvizih ali celo v različnih tečajih oz. učilnicah, kar omogoča večjo fleksibilnost in prihranek časa pri sestavljanju kvizov. Vprašanja za kviz običajno pripravimo vnaprej, vendar je možno dodajati vprašanja tudi, medtem ko urejamo kviz. Med urejanem kviza lahko izdelamo povsem nova vprašanja, če naletimo na nove ideje ali ugotovimo, da je potrebno vprašanja prilagoditi glede na potrebe in interese ciljne skupine. Lahko se zgodi, da med urejanjem kviza odkrijemo morebitne napake ali pomanjkljivosti v posameznem vprašanju, ki ga lahko kar med urejanjem kviza popravimo ali nadgradimo. V kviz lahko dodamo nova vprašanja ali odstranimo tista, ki ne sodijo v ožji kontekst tega, kar želimo doseči s posameznim kvizom. Moodle nam omogoča, da vprašanja urejamo neposredno v spletnem vmesniku. To pomeni, da lahko prilagodimo, posodobimo ali izboljšamo vprašanja, ne da bi potrebovali ločen urejevalnik.

2.3 Povratne informacije

Moodle omogoča sledenje aktivnosti dijakov v spletni učilnici in vpogled v njihovo angažiranost in morebitne težave, s katerimi se srečujejo. Učitelji lahko vidijo, kdaj so bili dijaki prijavljeni, kdaj so dostopali do gradiv, opravili naloge ali oddali kvize. Različni tipi ocenjevanja za vsako aktivnost, opravljeno delo, prisotnost, sodelovanje v forumih, reševanje nalog in kvizov omogočajo pregled nad napredkom posameznega dijaka.

Za pregled nad delom dijakov je zelo uporaben blok »napredovanje«. Z njim učitelj takoj vidi, kaj od zahtevanega je pri posameznem dijaku že rešeno, kaj pa še čaka na reševanje. Prav tako posamezni dijak s pomočjo tega bloka vidi, kaj je že opravil in kaj ga še čaka.

Poleg ocenjevalnih lestvic, komunikacije prek forumov in sporočil lahko učitelj vključi komentarje k popravljenim nalogam. Pri kvizih pa so možnosti povratnih informacij še večje, saj so poleg osnovnih komentarjev omogočeni tudi namigi, ki jih učenec prejme ob določenem odgovoru – glede na to, če je povsem napačen, delno pravilen ali pravilen.

Tudi vpogled v razumevanje in sledenje napredku udeležencev je najbolj pregledno v modulu kvizov, kjer lahko pregledujejo rezultate, ocenjujejo odgovore in pridobivajo statistične podatke, kar seveda izdatno pomaga pri prilagajanju učnega procesa. Moodle ima vgrajeno funkcijo redovalnice, ki učiteljem omogoča beleženje, točkovanje in ocenjevanje dela dijakov. Dodelimo lahko ocene za posamezne naloge, kvize, teste ali druge aktivnosti. Ustvarimo lahko kategorije ocen npr. za pisne naloge, ustne izpite, kvize ali za različne sklope snovi. Razen esejskega tipa kviza, pri katerem učitelj oceni oddani izdelek ali rešeno nalogo ter oceno vpiše ročno, vsi ostali tipi kvizov omogočajo avtomatsko ocenjevanje ter avtomatski vpis ocene v redovnico. Poleg tega Moodle omogoča tudi izvoz ocen v različnih formatih, kot so Excel, CSV itd.

2.4 Nastavitve in uporaba

Različne možnosti nastavitve posameznega kviza nam omogočajo, da kviz prilagodimo potrebam oz. cilju, ki ga želimo doseči. Kviz nam lahko pomaga pri usvajanju nove snovi. V tem primeru kviz sestavimo tako, da izberemo konkretna vprašanja, ki se nadgrajujejo in določimo vrstni red reševanja. Za spodbujanje motivacije lahko v kvize vključimo elemente tekmovanja, kot so časovna omejitve ali ocenjevanje glede na dosežene točke.

Če želimo kviz uporabiti za utrjevanje snovi, ga sestavimo iz manjšega števila vprašanj iste ga ali podobnega tipa, ki so naključno izbrana iz zelene kategorije. Omogočimo takojšen vpogled v pravilne rešitve in neomejeno število reševanj. Če želimo, da udeleženci s kvizom ponovijo nek sklop snovi, dodelimo vsakemu vprašanju število točk glede na njegovo težavnost ter omogočimo povratno informacijo takoj po zaključku kviza. Udeleženci lahko vidijo rezultate, pravilne odgovore in morebitne razlage ali komentarje učitelja.

Kvizi so zelo uporabni tudi za preverjanje znanja. Če vprašanja izbiramo naključno, premešamo in določimo zaporedje reševanja nalog, dosežemo, da ima vsak udeleženec različno vprašanje, čeprav je nabor vseh uporabljenih vprašanj popolnoma enak. Če omogočimo neomejeno število poskusov, ima udeleženec možnost, da preverja svoje znanje, dokler ni zadovoljen z doseženo številčno oceno. Če omejitvam iz preverjanja dodamo še časovne omejitve in reševanje omejimo na en poskus, je kviz primeren za ocenjevanja znanja. Če ne vsebuje vprašanj esejskega tipa, ki jih mora učitelj oceniti ročno, udeleženec izve oceno takoj, ko odda kviz, pravilne rešitve pa takrat, ko vsi udeleženci zaključijo z reševanjem.

Zaključek

Živimo v času hitrega razvoja tehnoloških pripomočkov in vedno bolj preprostega dostopa do množice informacij. Tudi učitelja to postavlja pred vedno nove izzive. Katero je sploh ključno znanje, ki ga bodo nove generacije v prihodnosti najbolj potrebovale? Kako učence oz. dijake spodbuditi k pridobivanju novih znanj? Kako jim pomagati pridobiti delavne navade, spodbuditi zdravo tekmovalnost ter interes za samostojno delo in raziskovanje? Kvizi v spletni učilnici so le eden izmed mnogih poskusov.

Literatura

- Čuk, A., Drakulič, D., Flogie, A., Jelen, S., Kaučič, B., Lipovec, A., idr. (2014) Slovenski i učbeniki. Elektronski vir. Pridobljeno s <https://www.zrs.si/pdf/slovenski-i-ucbeniki.pdf>
- Kobal, A. (2022). Vaje -1.1.Eksponent in logaritem. Spletna učilnica. Pridobljeno s <https://ucilnice.scng.si/course/view.php?id=2683>
- Kobal, A. (2023). Kvizi - Delavnica. Spletna učilnica. Pridobljeno s <https://ucilnice.scng.si/course/view.php?id=2830>
- Pelc, S. (2020). Ustvarjanje kviza. Video. Pridobljeno s <https://video.arnes.si/watch/x1rqJaMlccGf>
- Rupnik, V. T., Preskar, S., Slivar, B., Zupanc, G. R., Kregar, S., Holcar, B. A. idr. (2020). Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije covid-19 v Sloveniji. Zavod RS za šolstvo. Julij 2020. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/IzobrazevanjeNaDaljavo/>
- Strokovnjaki za Moodle. (b.d.). Pridobljeno s <https://www.moodle.si/>.

PREGLED NOVIH INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ IN NJIHOV VPLIV NA SAMOSTOJNO UČENJE

Povzetek: V zadnjem času se zelo povečuje vsestranskost prenosnih naprav in njihova procesorska zmogljivost. Posledično je meja med modnim dodatkom in podaljškom človeškega telesa vedno bolj zbrisana. Umetna inteligenca (UI) je vznemirljiva tehnologija, ki je uporabna tudi v izobraževanju. Zadnja leta lahko opazimo nov zagon UI in njen vpliv na družbo, ki je vedno večji. V izobraževanju lahko UI in sodobni algoritmi: personalizirajo učenje, ponudijo najsodobnejše učne vsebine, izvajajo tutorstvo v inteligentnih tutorskih sistemih, se uporabljajo kot pomoč učencem s posebnimi potrebami, pomagajo učiteljem pri ocenjevanju, omogočajo študentom dostop do učnih vsebin itd. Sodobne tehnologije vse bolj vključujemo v naša vsakdanja življenja in velikokrat se to niti ne zavedamo. To pomeni, da bi morali učence seznaniti vsaj z osnovami takšnih tehnologij, saj bodo le tako lahko lažje sprejemali premišljene odločitve o njeni vključenosti v njihova življenja. Seveda bi morali posebno in veliko pozornost nameniti varnosti uporabe, problematiki nadzora UI in seznanjanju o vseh možnih tveganjih in pasteh, ki jih UI za človeštvo prinaša. V prispevku sem opisal različne možnosti uporabe sodobnih tehnologij v izobraževanju in predstavil vsebine, ki sem jih obravnaval z dijaki prvih letnikov pri bibliotekarski uri. Predstavil sem primer dobre prakse, ki lahko pri učencih doprinese nova znanja s področja sodobnih tehnologij (UI, nova e-gradiva in baze podatkov, interaktivno učenje, Chatboti...) ter potencialno pomoč teh tehnologij pri učenju. Ugotovil sem tudi, da so učenci slabo seznanjeni z novostmi na tem področju.

Ključne besede: izobraževanje, umetna inteligenca, prednosti in slabosti UI, prihodnost poučevanja, sodobne tehnologije, samostojno učenje.

REVIEW OF NEW INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON SELF-DIRECTED LEARNING

Abstract: In recent times, the versatility of portable devices and their processing power has greatly increased. Consequently, the line between a fashion accessory and an extension of the human body is becoming increasingly blurred. Artificial intelligence (AI) is an exciting technology that is also useful in education. In recent years, we have seen a new wave of AI and its increasing impact on society. In education, AI and modern algorithms can personalize learning, offer the latest learning content, provide tutoring in intelligent tutoring systems, be used to assist students with special needs, help teachers with assessment, enable students to access learning materials, and more. We are increasingly integrate modern technology into our daily lives, often without us even realizing it. This means that we should at least acquaint students with the basics of such technologies, so that they can make more informed decisions about their inclusion in their lives. Of course, special attention should be paid to the safety of use, the issue of AI control, and informing people about all the possible risks and pitfalls that AI brings to humanity. In the article I have described various options for using modern technologies in education and presented contents that I have covered with the first-year students in a library lesson. I presented good practice example that can help students gain new knowledge in the field of modern technologies (AI, new e-learning materials and databases, interactive learning, chatbots, etc.) and potentially help them with their learning. I also found that students are poorly informed about new developments in this field.

Keywords: education, artificial intelligence, advantages and disadvantages of AI, the future of teaching, modern technologies, self-directed learning.

1 Uvod

V zadnjem času so vse bolj prisotne različne oblike povezovanja na daljavo. Vedno bolj se prakticira delo na daljavo, izobraževanje na daljavo, itd. S tem pa se je pojavil tudi koncept programiranega pouka. Vodenje po točno določenih korakih, z dodatno razlago ali ne, kjer se učeči lahko premika skozi učno gradivo in v posameznih točkah preveri svoje znanje. Ta koncept priprave učnih gradiv in kombiniranega učenja se še vedno marsikje uporablja in do epidemije COVID-19 večina učiteljev ni pomislila, da ga bo kadarkoli uporabila. Sprememba je bila s tega vidika dobrodošla in je pokazala, kje vse se najdejo luknje v znanju in napačna predvidevanja o bodočem razvoju učenja in poučevanja. Seveda je samostojno učenje in učenje na daljavo primernejše za starejše učence in manj primerno za zgodnje

izobraževanje, kjer tehnologija ne more kakovostno nadomestiti prednosti osebnega stika otroka z vrstniki in z učiteljem. Eden pomembnejših vidikov digitalizacije izobraževanja je razvijanje ključnih kompetenc, ki jih zrel posameznik potrebuje, še posebej digitalne kompetence. Ta se nanaša na samozavestno in kritično rabo digitalne tehnologije za pridobivanje in izmenjavo informacij, komunikacijo in reševanje osnovnih problemov na vseh življenjskih področjih. Le posameznik z razvitimi digitalnimi kompetencami in z znanjem podprtim kritičnim pogledom na sodobne tehnologije je opolnomočen za učinkovito in varno uporabo tehnologije tako za potrebe učenja kot v vsakdanjem življenju ter hitro spreminjajoči se družbi. Razvijanje te kompetence pa lahko prepreči tudi zlorabe, odvisnosti od tehnologije ipd., kar je še zlasti pomembno zaradi zaskrbljujočih podatkov o nekemičnih zasvojenostih otrok in mladostnikov. Pomembno je, da so učenci in njihovi starši opolnomočeni in razvijajo kritični pogled na sodobne tehnologije še preden bi prišlo do zasvojenosti in drugih negativnih posledic, torej dovolj zgodaj v izobraževanju.

2 Umetna inteligenca v izobraževanju

Računalnik v izobraževanju se je najprej pojavil na nivoju naprav, ki so zamenjali klasične medije. Namesto papirja smo tipkali v oblikovalnike besedil, namesto kasetofona ali videokaset smo predvajali zvok in video s pomočjo računalnika. Ta napredek je bil dobrodošel, saj smo namesto različnih naprav potrebovali le eno, ki je znala vse to. Računalnik pa ni le predvajal oziroma prikazoval le podatkov, ampak je tudi omogočil, da smo jih začeli obdelovati in spreminjati. Tako ni bilo več potrebno predvajati vsega videoposnetka od začetka in iskati tisti del, ki ga želimo prikazati v razredu. Lahko smo npr.: začeli izrezovati le točno določene dele in jih brez časovnih zamikov pokazali na zahtevo. Ko so računalniki postali bolj razširjeni med populacijo, so se vsebine lahko objavile na spletnih straneh in specializiranih – spletnih učilnicah ter tako učiteljem prihranili čas, ki bi ga drugače porabili za fizično razmnoževanje teh vsebin. S tem je računalnik učitelja razbremenil marsikaterih ponavljajočih se opravil, ki so mu pogosto jemali veliko energije.

Tako smo postopoma in z vsakoletnim tehnološkim napredkom počasi prišli do točke, ko umetna inteligenca (UI) in sodobne tehnologije postajajo iz dneva v dan bolj prisotne v naših vsakdanjih življenjih in imajo vse večji vpliv na naš vsakdan. Enako velja tudi za izobraževanje, kjer imajo tehnologije lahko pomembno vlogo pri izboljšanju učinkovitosti, hitrejšem ocenjevanju, interaktivnem učenju, prilagajanju individualnim potrebam in spodbujanju kreativnosti ter inovativnosti pri učencih. »Učenje z uporabo umetne inteligence ima potencial za izboljšanje uspešnosti učencev«.

Kljub temu pa uporaba UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju prinaša številne izzive, ki jih je treba premagati, če želimo doseči njihov polni potencial. Namreč le pravilna in varna uporaba teh tehnologij lahko prinese koristi. V tem prispevku bomo pregledali nekatere od teh izzivov ter predstavili praktične primere uporabe UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju.

3 Izzivi uporabe umetne inteligence in sodobnih tehnologij v izobraževanju

UI in sodobne tehnologije so postale del vsakdanjega življenja in našega delovnega okolja. Vendar pa uporaba teh tehnologij v izobraževanju še ni tako razširjena, kot bi morda lahko bila.

Glavni izzivi pri uporabi UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju so:

- Usposabljanje učiteljev

Za uporabo UI in sodobnih tehnologij v izobraževalnem procesu bi učitelji potrebovali ustrezno izobraževanje in usposabljanje. Učitelji se morajo naučiti, kako lahko te tehnologije izboljšajo proces učenja in kako jih pravilno uporabiti. Prav tako je ta izziv povezan s pripravljenostjo učiteljev za uporabo teh tehnologij. Mnogi učitelji se namreč srečujejo s pomanjkanjem volje do dodatnega usposabljanja zaradi nizkega znanja in izkušenj pri uporabi

UI in sodobnih tehnologij.

Poleg tega bi bilo smiselno razviti inovativne modele učenja, ki bi spodbujali učitelje k uporabi teh tehnologij v izobraževanju, hkrati pa bi izboljšali njihove zmožnosti pri poučevanju in izboljšanju učinkovitosti učenja.

- Kakovostne vsebine

Ena od ključnih težav pri uporabi UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju je zagotavljanje kakovostnih vsebin. UI lahko sicer ponudi veliko količino podatkov in informacij, vendar pa lahko to povzroči tudi težave pri obdelavi informacij. Prav tako lahko UI preveč osredotoči na kvantiteto informacij in premalo na kakovost učenja. Pomembno je torej, da se pri razvoju izobraževalnih programov, ki uporabljajo UI, zagotovi uravnotežen pristop, ki omogoča učencem pridobivanje predvsem kakovostnega znanja.

- Finančna sredstva

Uporaba UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju lahko zahteva velike naložbe v opremo in tehnologijo, kar lahko predstavlja velik finančni izziv za izobraževalne ustanove.

- Razvoj učnih programov ter usklajenost z učnimi cilji

Izziv je razviti učne programe, ki so prilagojeni uporabi UI in sodobnim tehnologijam. Ti programi bi lahko vključevali tehnologije, ki so na voljo, ter zagotavljali pravo količino informacij in aktivnosti, ki bodo izboljšale proces učenja. Uporaba UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju bi prav tako morala biti usklajena z učnimi cilji.

- Zasebnost podatkov

Uporaba UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju lahko predstavlja izziv glede zasebnosti podatkov učencev. Zagotoviti je treba ustrezno varstvo osebnih podatkov učencev.

- Medosebna interakcija

Ta izziv je povezan s pomanjkanjem medosebnih interakcij. Za reševanje teh izzivov je potrebno razvijati tehnologije, ki po eni strani izboljšajo procese učenja, a hkrati še vedno omogočajo osebno interakcijo in komunikacijo med učenci in učitelji. Torej komunikacijo s pravim človekom.

- Tehnični izziv glede velike porabe energije in redkih surovin

Vemo, da so vse elektronske naprave povezane s porabo električne energije in veliko porabo redkih surovin in materialov. Tudi UI sodobne tehnologije niso izjema.

- Varnost uporabe

Še en izziv, ki je verjetno največji in najpomembnejši pa je kako UI varno uporabljati brez negativnih posledic za širšo družbo. To ne velja samo za uporabo UI v izobraževanju ampak uporabo nasploh. »Nekateri izmed vodilnih raziskovalcev in podjetnikov na področju umetne inteligence so posvarili pred tveganjem za "izumrtje človeštva", pri čemer so kot morebitne scenarije navedli zlorabo tehnologije za ustvarjanje orožja ali destabilizacijo družbe. Zmanjšanje tveganja izumrtja zaradi umetne inteligence bi moralo biti prednostna naloga poleg drugih družbenih tveganj, kot so pandemije in jedrska vojna," so v izjavi za javnost posvarili na spletni strani Centra za varnost umetne inteligence (Center for AI Safety). Izjavo je podpisalo več vodilnih znanstvenikov na tem področju. Med njimi direktorji podjetij OpenAI (ChatGPT), DeepMind, Anthropic itd. Svarilo Centra za varnost umetne inteligence sledi pismu, v katerem so marca letos številni strokovnjaki in podjetniki pozvali k začasni zaustavitvi razvoja naslednje generacije tehnologije.

»Direktor Inštituta za učeče algoritme v Montrealu Yoshua Bengio je v razpravi opozoril, da je glavna grožnja za zlorabo umetne inteligence človek [3].« Zlohotni posameznik lahko namreč tehnologijo izkoristi za zloben namen in ji podeli neustrezno določeno ali opisano nalogo. Druga možnost pa je, da si umetna inteligenca lahko v sledenju širšemu cilju, ki ga je postavil človek, postavi lastne podcilje. Center za varnost umetne inteligence je na svoji spletni strani prav tako navedel tudi nekaj mogočih scenarijev katastrofe, kot je na primer izdelava smrtonosnega kemičnega orožja.

»Obstaja tudi možnost destabilizacije družbe in spodkopavanje zmožnosti kolektivnega odločanja prek ustvarjenih dezinformacij. UI bi namreč lahko postala vedno bolj zgoščena

v vse manj rokah, kar bi režimom po svetu omogočilo uveljavljanje ozkih vrednot z vsesplošnim nadzorom in zatiralsko cenzuro»

Svet ZDA in EU-ja za trgovino in tehnologijo je 30.5.2023 začel zasedanje na Švedskem, kjer naj bi razpravljali tudi o regulaciji umetne inteligence.

4 Praktični primeri uporabe umetne inteligence v izobraževanju

UI in sodobne tehnologije lahko prinesejo velike koristi pri izboljšanju procesa učenja. V nadaljevanju so predstavljeni praktični primeri uporabe UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju, ki kažejo, kako lahko te tehnologije pomagajo pri procesih učenja in pripravijo učence na delovna mesta prihodnosti.

- Personalizirano učenje

Sodobne tehnologije lahko izboljšajo proces personaliziranega učenja, kjer se učni programi prilagajajo individualnim potrebam učencev. Primer takega programa je spletna platforma "Smart Sparrow", ki omogoča učiteljem in učencem, da ustvarijo prilagojene učne programe. Sistem "Smart Sparrow" uporablja algoritme UI, ki analizirajo napredek učencev in prilagodijo učni program tako, da ustreza njihovim potrebam. Pri programih za učenje z uporabo umetne inteligence je pozitivno to, da so dovolj prilagodljivi in prilagojeni učencem različnih ravni sposobnosti. Platforma se uporablja predvsem v visokošolskem izobraževanju in ponuja širok nabor orodij za izdelavo interaktivnih vsebin, kot so simulacije, virtualni laboratoriji in interaktivni kvizi. Da bi uporabljali Smart Sparrow, je potrebno najprej ustvariti račun na njihovi spletni strani. Obstajajo trije načini uporabe platforme: avtorstvo, poučevanje in uporaba že obstoječih vsebin. Za vsak način uporabe so na voljo različna navodila in vodniki po korakih. Kar se tiče cene, Smart Sparrow ponuja različne načine licenciranja, od brezplačnih do plačljivih možnosti. To seveda ni edina takšne vrste platforma in jih bo v bodoče najbrž še več. Nekatera vodilni ponudniki personaliziranega učenja in spletnih učnih programov so: Mc Graw Hill Education (platforma ALEKS), Scoot Pad, D2L, Dreambox Learning, Carnegie Learning, Renaissance Learning itd.

UI in sodobne tehnologije lahko izboljšajo proces prepoznavanja učnih težav. Programi uporabljajo UI, ki analizira napredek učencev in prepozna, kje se nahajajo v učnem procesu. Na ta način lahko učitelji bolje razumejo, kje imajo učenci težave in jim pomagajo pri premagovanju teh težav.

- Uporaba umetne inteligence v ocenjevanju pisnih nalog

UI in sodobne tehnologije lahko izboljšajo proces ocenjevanja. Programi, kot je Turnitin, uporabljajo UI, ki analizira pisne naloge in preverja, ali so bile prepisane ali kopirane. To izboljša proces ocenjevanja, saj se učitelji lahko osredotočijo na ocenjevanje kvalitete naloge, namesto na iskanje morebitnega prepisovanja. UI bi lahko uporabili tudi za avtomatizirano ocenjevanje pisnih nalog, kar omogoča hitrejšo in učinkovitejšo ocenjevanje, hkrati pa bi zmanjšalo obremenjenost učiteljev. Turnitin je eno najširše uporabljenih orodij za odkrivanje plagiatstva tudi v akademskem okolju. Gre za komercialno spletno storitev, ki je v uporabo prešla že leta 1997, v zadnjem desetletju pa jo izkoriščajo tudi nekatere slovenske akademske institucije. Program po pregledu izpiše indeks originalnosti oz. indeks ujemanja ter vire, s katerimi se pregledano besedilo na posameznih delih ujema. Bistvenega pomena pri interpretaciji ujemanja je tudi ročni pregled, saj so določena ujemanja upravičena, ko je dobesedno navajanje potrebno, ali pa se ujemanje pojavlja v referencah in seznamih virov.

- Interaktivno učenje

UI in sodobne tehnologije lahko izboljšajo proces interaktivnega učenja. Programi, kot je "Kahoot!", omogočajo učencem, da se učijo na interaktiven način, kjer se učijo skozi igro. Program "Kahoot!" uporablja UI, ki omogoča učencem, da se učijo skozi igro, kar izboljša proces učenja in spodbuja sodelovanje. »Študija je pokazala, da lahko aplikacije za učenje jezikov na osnovi umetne inteligence pomagajo učencem hitreje in bolj učinkovito usvojiti nov jezik.«

- Klepetalni roboti (Chatboti)

UI lahko izboljšajo proces učenja s pomočjo »chatbotov«. Chatboti lahko pomagajo učencem pri odgovarjanju na vprašanja in pri reševanju težav. V zadnjem času se največkrat omenjajo Chat GPT, Microsoftov Chat Bing in Googlov Bard. Primer takega chatbota je tudi "Brainly", ki je spletna platforma (forum), kjer učenci lahko postavijo vprašanja in dobijo odgovore od drugih učencev ali strokovnjakov in ima okrog 350 milijonov uporabnikov.

Ena izmed najbolj revolucionarnih platform za postavljanje vprašanj je v zadnjem času postala tudi »Chat GPT«, ki je trenutno tudi zelo vroča tema med mnogimi strokovnjaki s področja UI. Ta na dialogu temelječ »chatbot« oz. jezikovna UI je samo v prvih petih dnevih zabeležil kar milijon uporabnikov. Za primerjavo, Netflix je za to potreboval tri leta in pol, Facebook pa 10 mesecev. Takšni in drugačni Chatboti bodo v prihodnosti seveda zelo težko nadomestili učitelja v razredu, vendar bi lahko s svojimi odgovori na vprašanja resno pomagali pri drugih oblikah dela, kot so dodatna učna pomoč ali inštrukcije. Nekateri trdijo, da bo generativna UI postala: » naslednja temeljna tehnologija ne le za iskalnike, temveč tudi za ustvarjalno delo, brskanje za zabavo, prevajanje, programiranje, pisanje okrožnic, raziskave, seminarske naloge, domače naloge, risanje, načrtovanje, zgodborise in poučevanje.«

Kritiki platforme Chat GPT sicer pravijo, da to v resnici še ni prava umetna inteligenca, ampak samo kompleksen algoritem (program), ki se sproti uči, ker je tako programiran. Ne more pa zase misliti, si ustvarjati mnenja, razviti osebnih želja ali ciljev, imeti čustva (veselja, žalosti), ipd. Do kakšne kompleksnosti in stopnje se bodo ti jezikovni modeli v resnici razvili v prihodnjih letih, bo povedal le čas.

- Virtualna resničnost in virtualni učni pripomočki

Uporaba virtualne in razširjene resničnosti v izobraževanju je v porastu. UI in sodobne tehnologije lahko izboljšajo proces učenja z uporabo virtualne resničnosti (VR), ki omogočajo učencem bolj interaktivno učenje in boljšo vizualizacijo učne snovi. VR omogoča učencem, da se učijo na interaktiven način, kjer se znajdejo v virtualnem svetu in se učijo na »realističen« način. Primer take uporabe VR v izobraževanju je program "zSpace", ki je namenjen učencem s področja STEM (znanosti, tehnologije, inženiringa in matematike). Program uporablja VR, da bi učenci lahko vizualizirali kompleksne koncepte, na primer molekularne strukture, s čimer lahko izboljšajo svoje razumevanje snovi.

- Avtomatizacija administrativnih procesov

UI in sodobne tehnologije lahko izboljšajo proces upravljanja s šolskimi administrativnimi procesi. Programi, kot je "eAsistent, Lo.Polis, PowerSchool" itd., omogočajo avtomatizacijo šolskih administrativnih procesov, kot so registracija učencev, vpisovanje ocen in vodenje evidenc o učencih. To omogoča učiteljem in drugemu šolskemu osebju, da se osredotočijo na učenje in poučevanje. Te in podobne tehnologije so šele začetek potenciala, ki ga prinašajo UI in sodobne tehnologije v izobraževanje.

Zaključek

Umetna inteligenca in sodobne tehnologije so postale pomembni elementi v izobraževanju. S proučevanjem tega področja, izpeljavo učnih (bibliotekarskih) ur in pisanjem prispevka, ugotavljam, da so se s pojavom najsodobnejših platform, baz podatkov in digitalnih tehnologij, ustvarile nove možnosti za izboljšanje procesov učenja. S vprašalnikom sem v razredu izvedel anketo in ugotovil tudi, da so vsebine, ki se tičejo UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju, relativno slabo poznane. UI in sodobne tehnologije so lahko uporabljene za personalizirano učenje, samodejno ocenjevanje, interaktivno učenje, kot chatboti ali virtualni učitelji, za avtomatizacijo administrativnih procesov, prepoznavanje učnih težav, avtomatizacijo učnih programov itd. Čeprav obstajajo številni izzivi in težave ter varnostne dileme, povezane z uporabo UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju, obstaja tudi veliko priložnosti za pozitiven vpliv teh tehnologij. Praktični primeri uporabe UI v izobraževanju so lahko uporabni tudi za izobraževalne ustanove, ki želijo izboljšati svoje procese. Sodobne tehnologije so že na nek način izboljšale procese upravljanja s šolskimi administra-

tivnimi podatki, kot so registracija učencev in vodenje evidenc o učencih (npr.: eAsistent), kar omogoča učiteljem in drugemu šolskemu osebju, da se lažje osredotočijo na učenje in poučevanje. Personalizirano učenje je ena od uporab UI v izobraževanju. UI lahko pomaga učiteljem pri prilagajanju učnih programov glede na potrebe učencev, kar povečuje učinkovitost procesa učenja. Samodejno ocenjevanje je še en praktičen primer uporabe UI v izobraževanju, ki lahko zmanjša čas, ki ga učitelji porabijo za ročno ocenjevanje in jim omogoča, da se osredotočijo na poučevanje. Interaktivno učenje je lahko izboljšano z uporabo VR tehnologije, kar omogoča učencem, da se učijo na bolj interaktiven in vznemirljiv način. Poleg tega lahko UI izboljša tudi proces upravljanja s šolskimi administrativnimi procesi, kot so registracija učencev in vodenje evidenc o učencih, kar omogoča učiteljem in drugemu šolskemu osebju, da se osredotočijo na učenje in poučevanje. Vendar pa je treba pri uporabi UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju upoštevati tudi številne pomisleke, npr. glede varnosti osebnih podatkov, ki so lahko shranjeni v oblčnih storitvah. Velik je tudi pomislek glede potencialne prevelike moči UI v prihodnosti, zaradi katere bi lahko negativno vplivala na celotno družbo ali celo uničila človeško civilizacijo. Iz tega razloga so v zadnjem času zelo narasle potrebe po regulaciji UI. Obstajajo pa tudi nekateri izzivi, ki jih je treba upoštevati pri uporabi UI in sodobnih tehnologij v izobraževanju. Dostopnost tehnologij za vse učence je lahko omejena zaradi visokih stroškov nekaterih tehnologij, kot je na primer VR. Kljub tem izzivom pa lahko UI in sodobne tehnologije ob pametni in pravilni rabi igrajo ključno vlogo pri izbolšanju procesa učenja in pripravi učencev na prihodnost. V prihodnosti izobraževanja lahko pričakujemo, da bodo UI in sodobne tehnologije igrale vse bolj pomembno vlogo.

Literatura

- Baker, R. S., Corbett, A. T. in Aleven, V. (2008). More than a tutor: Scaffolding complex learning through ITS with multiple components. In *International Handbook of Cognitive and Instructional Strategies*. Springer US. 43-63.
- Dabbagh, N., Kitsantas, A. (2012). Personal Learning Environments, social media, and self-regulated learning: A natural formula for connecting formal and informal learning. *The Internet and Higher Education*, 15(1), 3-8.
- Luckin, R. (2018). Machine learning and human intelligence: The future of education for the 21st century. *British Journal of Educational Technology*.
- Siemens, G. (2013). Massive open online courses: Innovation in education? Rethinking pedagogy for a digital age, 25-36.
- UNESCO (2019). »Artificial intelligence and education«. Pridobljeno s: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371334>
- Yacef, O. Zaiane. (2009). Mining learner data to develop pedagogical strategies: Application to distance education. *Journal of Educational Data Mining*, vol. 1, 83-104.
- Citati:
- N. Lavrac, L. De Raedt, K. Kersting. (2011). "Data Mining and Machine Learning for Education," Springer.
- Warzel C. (2023), "Najpomembnejša poklicna večšina v tem stoletju", *The Atlantic*, revija Monitor, str.: 20
- Jan, R. (2023) Članek: Svarilo pred "tveganjem izumrtja" zaradi umetne inteligence. Pridobljeno s: <https://www.rtvsllo.si/znanost-in-tehnologija/svarilo-pred-tveganjem-izumrtja-zaradi-umetne-inteligence/670069>

INTERAKTIVNI DELOVNI LISTI LIVEWORKSHEETS KOT IKT PODPORA PRI POUČEVANJU TUJEGA JEZIKA

Povzetek: Izpeljava programov vzgoje in izobraževanja v Sloveniji je bila v obdobju 2019 do 2021 pahnjena v poučevanje na daljavo. Pedagoško okolje je preplaval izziv iskanja najboljših možnosti za doseg učnih in razvojnih ciljev. Nove okoliščine so prinesle raziskovanje razsežnosti informacijsko-komunikacijske tehnologije. Izkazalo se je, da je poučevanje na daljavo učinkovito, če je premišljeno, zastavljeno interaktivno, sodelovalno ob postavitvi učenca v aktivno vlogo. To pomeni, da se učenec zaveda učne vsebine in dejavnosti, ki jo pri tem opravlja, ter da se sodobna tehnologija ne uporablja zgolj za prikaz vsebine. Številne pristope aktivnega učenja omogoča ravno spletna platforma Liveworksheets. Uporaba osnovnih orodij programa učencem prinaša razvoj samostojnosti in s tem motivacijo za nadaljnje šolsko delo, krepitev samozavesti, izboljšanje razumevanja učne snovi, upravljanje s svojimi omejitvami in zmožnostmi ter njihovo zavedanje. Učiteljem pa omogoča enostavno pripravo interaktivnih delovnih listov, s katerimi lahko sproti preverja razumevanje učne snovi, v pomoč pa so mu lahko tudi pri utrjevanju različnih učnih tem pri delu v razredu.

Ključne besede: spletna platforma Liveworksheets, aktivne oblike učenja, IKT tehnologija, motivacija učencev, učenje na daljavo

LIVEWORKSHEETS AS A TEACHING AID IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE

Abstract: In the period from 2019 to 2021, the delivery of educational programs in Slovenia was shifted to distance learning. The pedagogical environment was overwhelmed by the challenge of finding the best options for achieving learning and development goals. New circumstances have brought about research into the dimensions of information and communication technology. It has been proven that distance learning is effective if it is well thought out, designed interactively, collaboratively and puts the student in an active role. This means that the student is aware of the learning content and the activity he performs in it, and that modern technology is not only used to display the content. Many active learning approaches are made possible by the Liveworksheets online platform. The use of the basic tools of the program brings students the development of independence and thus motivation for further school work, strengthening of self-confidence, improvement of understanding of the learning material, management of their limitations and abilities, and awareness of them. It enables teachers to easily prepare interactive worksheets, which can be used to check the understanding of the learning material on the fly, and they can also be helpful in consolidating various learning topics when working in the classroom.

Keywords: online platform Liveworksheets, active forms of learning, ICT technology, student motivation, distance learning

Uvod

Pouk na daljavo je učitelje in učence postavil v novo realnost. Mnogi pristopi in metode poučevanja, ki so se nam do tedaj zdele samoumevne, so pri pouku na daljavo izginile in jih je bilo treba nadomestiti z novimi drugačnimi metodami in pristopi. Avtorice Sambolić Beganović, Vičič Krabonja in Šavli (2011) menijo, da je učenje učinkovito, če je uporaba IKT dobro premišljena. Pravijo, da interaktivnost pomeni vlaganje na obeh straneh, pravično menjavo, sodelovanje, kjer obe strani nekaj pridobita. Učenec na primer znanje veščin in vsebin z aktivno udeležbo v procesu učenja in učitelj neposredno povratno informacijo o njegovem napredku, uspešnosti pri usvajanju življenjsko koristnih spretnosti ter akademskega znanja (Sambolić Beganović, Vičič Krabonja in Šavli, 2011).

S smiselno uporabo IKT se ustvari bogato interaktivno okolje s skoraj neomejenimi možnostmi za poučevanje ter učenje. V Unescovi študiji o IKT-ju v šolstvu iz leta 2005, ki jo predstavljata Brečko in Vehovar (2008) so navedene naslednje prednosti in priložnosti IKT: olajšanje učenja za otroke z različnimi sposobnostmi, vključevanje več čutil v kontekstu multimedije, omogočanje širšega mednarodnega konteksta za spopadanje s težavami, zmožnost prilagajanja posebnim lokalnim potrebam, prihranitev časa, povečava produktivnosti pri dejavnosti, pozitiven vpliv na učenje itd. (Brečko in Vehovar, 2008).

Sodobna tehnologija se ne bi smela uporabljati zgolj za posredovanje in prikaz vsebin (Sambolić Beganović, Vičić Krabonja in Šavli, 2011). Da bi se izkoristili vsi njeni potenciali, jo proizvajalci poenostavljajo in spletnim okoljem dodajajo različne pripravljene igre. Kakovostno izobraževanje na daljavo je odvisno tudi od vsebin, ki jih učencem posredujemo prek IKT. Splošno znano je, da lahko proces učenja izpeljemo tako, da učenca postavlja v pasivno ali aktivno vlogo. Za slednje je značilno, da ga angažira, spodbuja k sodelovanju, raziskovanju in podobno. S tem krepi njegovo osredotočenost pri delu, pogloblja razumevanje vsebin in njihovo ohranjanje (What is Active Learning? And Why it Matters, 2019). Aktivno učenje je nasprotje pasivnemu, kjer je učitelj (pedagog) postavljen v vlogo predavatelja oz. prenašalca znanja, učenec pa v vlogo pasivnega poslušalca, ki absorbira znanje zgolj po slušni poti. Na splošno je opredeljeno kot katerakoli metoda poučevanja, ki učenca vključi v učni proces. Skratka, od njega zahteva zavedanje učne vsebine in dejavnosti, ki jo pri tem opravlja (Prince, 2004). Nekateri pristopi aktivnega učenja so urejanje lastnih zapiskov, razvrščanje pridobljenih podatkov, povezovanje vsebin z lastnimi izkušnjami, medsebojno sodelovanje, samostojno delo, vstopanje v vlogo ustvarjalca ali presojevalca vsebine naloge itd. Zagotoviti jih je mogoče ob uporabi spletne platforme Liveworksheets, kot je predstavljeno v nadaljevanju.

Interaktivna igra kot oblika aktivnega učenja

Aktivno učenje otrok in mladostnikov na daljavo nudijo tudi interaktivne igre. Z njimi se vez med učitelji in učenci stopnjuje. Hkrati se učenci pri igranju nezavedno veliko naučijo. Računalniške izobraževalne igre so v splošnem namenjene pridobivanju novega znanja. Osrednjega pomena je uporaba intelektualnih spretnosti in ne le odkrivanje strategij igre in z njimi povezanih spretnosti. Vanje sta vključena računalniška grafika in zvok zaradi večjega učnega učinka in ne zaradi večje zabavne vrednosti (Gerlič, 2000). Običajno jih sestavijo učitelji in jih podredijo določenim ciljem (Tomić, 2002). Pri igrah za miselni razvoj učenci na specifični način spoznavajo učno snov, saj imajo strukturo, vsebino in pravila, ki spodbujajo različne intelektualne operacije. Delimo jih na: razvrščanke, urejanke, prirejanke in posnemanke. Pri prvih učenci razvrščajo množico predmetov, dogodkov ali simbolov v dve ali več podmnožic na osnovi opredeljene ekvivalenčne relacije. Igre urejanja temeljijo na relaciji urejenosti predmetov glede na lastnosti, ki so lahko npr. dimenzije in prostornine predmetov, masa, barva, prevodnost itd. Igre prirejanja se ukvarjajo s splošnimi relacijami. Za igre posnemanja je značilna globalna uporaba principa prirejanja. Znanje, pridobljeno z njihovo pomočjo, je produktivno in v nasprotju s pasivnim poznavanjem dejstev in pravil (Gerlič, 2000). Pri poučevanju angleščine smo del prejšnjih metod aplicirali in prilagodili videokonferencam, vendar je bilo še mnogo prepuščeno iznajdljivosti posameznih učiteljev. V veliko pomoč pri spremljanju dela in dosežkov učencev nam je lahko učna platforma Liveworksheets.

Interaktivni delovni listi Liveworksheets

Liveworksheets je spletna učna platforma, ki učiteljem omogoča digitalizacijo učnih listov s pomočjo različnih orodij, vaj in posnetkov. Učitelj lahko ustvari svoje ali pa uporabi katera od številnih že narejenih. Prvi korak pri uporabi je ustvarjanje računa, ki je popolnoma brezplačen. Priprava delovnega lista je zelo preprosta. Delovni list, ki bi ga drugače uporabili v razredu, je treba naložiti na spletno platformo v formatu pdf, jpg ali png, kar pomeni, da je treba Wordove ali PowerPointove dokumente predhodno shraniti v pdf obliki. Od tukaj naprej je priprava delovnega lista zelo preprosta in hitra. Učitelj mora na zeleno mesto na delovnem listu narisati besedilno polje in vanj vpisati pravilni odgovor. Spletna stran Liveworksheets omogoča ustvarjanje različnih tipov nalog. Prvi primer vsebuje najbolj preprost tip naloge, kjer morajo učenci v prazna polja vpisati pravilni odgovor. Učitelj lahko navede več pravih odgovorov, ki bodo upoštevani pri preverjanju učenčevih odgovorov. Drugi primer nalog je v načinu »drag and drop«, torej potegni in spusti na ustrezno mesto.

Pri tretjem načinu naloge učenci povezujejo ustrezne odgovore v prvem in drugem stolpcu. Namesto besed, besednih zvez ali povedi lahko učitelj uporabi tudi slike, skice, definicije ali formule. Učitelj z okvirčkom označi del besedila ali slike, ki jo morajo učenci povezati z določeno besedo, besedno zvezo ali povedjo, oboje označi s številko 1. Drugi par označi s številko 2 in tako naprej. Četrty primer naloge predstavlja »drop down menu«, kjer učenci iz spustnega seznama izbirajo med več možnimi odgovori, učitelj lahko z zvezdico označi enega ali več možnih pravilnih odgovorov. S pritiskom na gumb »finish«, ki se nahaja na koncu delovnega lista, učenci delovni list oddajo. Platforma deluje po principu »self-correction«, kar pomeni, da ob oddaji delovnega lista spletno učno orodje samodejno popravi učenčeve odgovore (na podlagi pravilnih odgovorov, ki jih je vnesel učitelj) in da učencem povratne informacije o tem, kateri primeri so bili ustrezno rešeni. Učitelj ima možnost, da učenci po oddani nalogi vidijo pravilne odgovore ali pa so njihovi odgovori zgolj označeni kot pravilni (z zeleno barvo) oz. kot nepravilni (z rdečo barvo), omogoči jim lahko tudi ponovno reševanje delovnih listov.

Urjenje in preverjanje spretnosti slušnega razumevanja

V delovne liste je možno vključiti tudi zvočne in videoposnetke. V besedilno polje je potrebno vstaviti URL naslov videoposnetka z YouTube kanala, ki se nato predvaja na delovnem listu ob nalogah. Drug tip naloge prikazuje slušno razumevanje s pomočjo mp3 posnetka. Učitelj naloži mp3 posnetek ter pripravi naloge za slušno razumevanje. Tretji tip naloge vključuje slušno razumevanje, kjer učitelj v polje vpiše besedilo. Ob kliku na zvočnik učenci besedilo slišijo v zvočni obliki, vendar ga ne vidijo zapisanega. Naloga od učencev zahteva, da na podlagi slušnega posnetka izberejo sliko, ki ustreza besedilu. S pritiskom na gumb »finish«, ki se nahaja na koncu delovnega lista, učenci delovni list oddajo, spletno učno orodje pa samodejno popravi učenčeve odgovore.

Izdelovanje lastnih nalog oziroma interaktivnih delovnih listov

Izdelovanje interaktivnih delovnih listov je zelo preprosto. Učitelj naloži sliko ali predlogo v pdf formatu na spletno platformo, z okvirčkom označi predvideno polje za odgovor in s preprostimi ukazi izbira tip naloge pri posamezni učni vsebini, npr. select: za nalogo z več možnimi odgovori, choose: za spustni seznam izbirnega tipa, join: za nalogo povezovanja, drag: ter drop: za povleci in spusti na ustrezno mesto, listen: za nalogo slušnega razumevanje, print: za dodajanje pisnih navodil v obliki post-it listkov. Ukazi so preprosti in ponazarjajo tip naloge. Učitelj v besedilna polja vnese pravilne odgovore, ki jih program uporablja za takojšnjo povratno informacijo učencem (pravilni odgovori so zeleni, napačni odgovori pa rdeči) s skupnim rezultatom za delovni list, viden za vsakega učenca.

Interaktivni delovni zvezki za posamezni razred

Pomembna prednost platforme je ustvarjanje spletnih delovnih zvezkov. Na ta način učencem v reševanje niso dodeljeni posamezni delovni listi, ampak imajo vse naloge zbrane v isti mapi oziroma interaktivnem delovnem zvezku. Dostop do spletnega zvezka imata tako učitelj kot učenec. Učitelji se lahko povežejo na ravni šole in tako učenci z istim računom dostopajo do delovnih zvezkov pri različnih predmetih, učitelj ima dostop samo do svojega predmeta. Po obravnavi učne vsebine, učitelj doda delovni list v delovni zvezek določenega predmeta. Ustvari ga lahko sam ali ga izbere iz nabora številnih že narejenih. Prav tako lahko svoj učni list javno deli z drugimi učitelji ali ga ohrani zasebnega. Vsak učenec rešuje naloge v svojem zvezku ob času, ko mu to ustreza. Dosežki so vidni tako učitelju kot učencu. Glede na nastavitve zvezka je možno, da učenci ponovno rešujejo zgolj posamezni delovni list ali vse delovne liste.

Prednosti uporabe interaktivnih delovnih listov Liveworksheets

Učitelj ima kadarkoli vpogled v dosežke učencev ter pregled tako nad delom celotnega razreda kot delom posameznega učenca. Vidi, katere delovne liste in katere naloge je rešil,

kako uspešen je bil, kdaj je oddal list in oceno njegove uspešnosti. Učitelj si lahko natančno ogleda vsak list ter tako ugotavlja prednosti in pomanjkljivosti v znanju. Vsak učenec ima vpogled v svoje dosežke, lahko si jih natančno ogleda in če mu učitelj dovoli, lahko posamezne liste ponovno rešuje.

Zaključek

Epidemija nalezljive bolezni covid-19 nas je pahnila v intenzivno uporabo IKT in s tem v pridobivanje novih načinov poučevanja ter metod za popestritev pouka. Naučili smo se, kako oblikovati vzgojno-izobraževalno okolje, ki spodbuja celostni razvoj učencev. Pri delu na daljavo mi je bila platforma Liveworksheets v veliko pomoč pri spremljanju učenčevega dela, dosežkov in dajanju povratne informacije učencem. Na ta način sem dobila informacije o učni snovi in o njihovih dosežkih. Ugotovila sem, kje se pojavljajo težave in vrzeli ter katero učno snov je potrebno utrditi. Učenci so takoj po reševanju dobili povratno informacijo o tem, kako uspešni so bili, katere naloge je treba utrditi in morda tudi reševati ponovno. Uporaba Liveworksheets je zelo učinkovita pri delu na daljavo, preprosta tako za učence kot za učitelje ter uporabnikom prijazna. Pri delu v razredu lahko služi kot popestritev pouka ali kot alternativa »klasičnim« domačim nalogam.

Literatura

<https://www.inovatio.si/sl/blogi/35/program-smart-notebook-kot-motivacijsko-sredstvo-za-poucevanje-otrok-na-daljavo>

Brečko, B. in Vehovar, V. (2008). Informacijsko-komunikacijska tehnologija pri poučevanju in učenju v slovenskih šolah. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Gerlič, I. (2000). Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Sambolić Beganović, A., Vičič Krabonja, M. in Šavli, V. (2011). Ali je za interaktiven pouk zares nujna tehnologija? Bilten I-naprave in i-pouk, 2011 (6), str. 5–6. Pridobljeno s: https://projekt.sio.si/wp-content/uploads/sites/8/2015/01/E-solstvo_i_naprave_i_pouk_BILTEN_06-2011_FIN_screen.pdf

Tomić, A. (2002). Spremljanje pouka. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

What is Active Learning? And Why it Matters (2019). Pridobljeno s: <https://www.viewsonic.com/library/education/active-learning-matters>

UČITELJ – ZANIMIV IN ZAŽELEN POKLIC?

Povzetek: Pomanjkanje učiteljev je pereč problem, s katerim se bo družba morala slej ko prej soočiti. Zaskrbljujoče je, da naši dijaki ne razmišljajo o pedagoškem študiju in se posledično tudi ne odločajo za poklic učitelja. Namen tega članka je predstaviti poklic učitelja iz perspektive mladih in poskusiti ugotoviti, zakaj je prišlo do upadanja števila učiteljev. S pomočjo ankete, ki smo jo izvedli med dijaki 3. in 4. letnika naše gimnazije, smo iskali odgovore na vprašanje ali je poklic učitelja zanimiv in zaželen ter zakaj se mladi danes (ne) odločajo zanj. Cilj članka je predstaviti ugotovitve, do katerih smo prišli s pomočjo odgovorov naših dijakov ter ponuditi uvid v obsežno delo učiteljev. Daljnosežen in visokoleteči cilj pa bi bil, da bi članek ponudil izvedljive ideje za nujne spremembe na področju študija in zaposlovanja učiteljev ter pripomogel k spreminjanju negativnega trenda, s katerim se trenutno soočamo.

Ključne besede: ideje za spremembe, mnenje dijakov, poklic učitelja, pomanjkanje učiteljev

A TEACHER – AN INTERESTING AND DESIRED PROFESSION?

Abstract: The shortage of teachers is a pressing problem that the society will have to face sooner or later. It is worrying that our students are not interested in becoming teachers and therefore do not decide to become one. The purpose of this article is to present the teaching profession from our students' viewpoint and try to find out why the number of teachers is decreasing. With the help of a survey, carried out among 3rd and 4th Year students at our grammar school, we wanted to find the answers to the questions if the teaching profession is interesting and desired, as well as why young people decide (not) to study to become a teacher. The aim of this article is to present the results of the abovementioned survey and offer an insight into teachers' extensive work. However, the more far-reaching and high-flying goal would be for this article to offer viable ideas for the necessary changes in the field of teacher education and employment, as well as help change the negative trend we are currently facing.

Key words: ideas for changes, shortage of teachers, students' opinion, teacher profession

1 Uvod

V današnjem času se že soočamo s pomanjkanjem učiteljev, napovedi pa kažejo, da bo situacija samo še slabša. Zakaj se mladi ne odločajo za poklic učitelja? Kako jim približati poklic učitelja kot nekaj zanimivega in zaželenega? Namen tega članka je predstaviti ugotovitve dijakov glede dela učiteljev in ponuditi vpogled v raznolikost vlog učiteljev. S pomočjo članka bomo poizkusili ugotoviti zakaj je med mladimi prišlo do pomanjkanja interesa za opravljanja tega poklica. Učiteljski poklic je raznolik, dinamičen, zanimiv, toda na nas, učiteljih, je, da ga na tak način tudi približamo našim dijakom. Cilj tega članka je ponuditi bralcem uvid v obsežno delo učiteljev iz perspektive mladih ter najti razloge za trenutno stanje. Na koncu članka so predstavljeni tudi konkretni predlogi za spremembe na tem področju.

2 Učiteljski poklic nekoč in danes

Kakšna so prepričanja o poklicu učitelja, ki preprečujejo mladim, da bi se odločali za pedagoški študij? Nekako stereotipno in posplošeno bi lahko rekli, da je učiteljski poklic zahteven, utrujajoč, monoton, premalo cenjen in premalo finančno ovrednoten. Vse to so besede, ki jih uporabljajo učitelji, ko opisujejo svoje delo. Na drugi strani pa se v medijih pojavljajo zapisi, v katerih posamezniki trdijo, da učitelji ne delajo 8 ur dnevno, da imajo veliko več dopusta od ostalih ter da so še predobro plačani. Kako naj mlade prepričamo, da stopijo v čevlje učiteljev, če o poklicu ne znamo povedati nič lepega? Kdaj in zakaj se je pogled na učiteljski poklic tako zelo popačil? Učiteljski poklic je bil pred dawnimi časi namreč zelo visoko cenjen – egiptovska, sumerska, starodavna grško-romanska in druge kulture so častile svoje »učitelje«, nekateri izmed njih, kot npr. Sokrat, Aristotel, ipd. še danes predstavljajo vzor velikih mislecev. Tudi v obdobju srednjega veka so bili učitelji tisti, ki so širili svoje znanje in katerim so ljudje zaupali. Z uvedbo obveznega šolanja konec 18. stoletja se je status učitelja spremenil; učitelji so na nek način postali uradniki v rokah države in so bili, vsaj na Slovenskem, slabo plačani za svoje delo, zato so učiteljski poklic velikokrat tudi opustili

(Okoliš, 2008). Prav tako se je skozi zgodovino spreminjal tudi pogled na položaj učenca, ki je bil največkrat obravnavan kot manjvreden član družbe. Otroci so se morali podrežati zahtevam staršev in učiteljev, ki so uporabljali najrazličnejša prisilna vzgojna sredstva in metode (Mithans in Ivanuš Grmek, 2012).

Velikokrat slišimo, da so bili v preteklosti učitelji cenjeni, ker so imeli avtoriteto, toda njihova avtoriteta je temeljila predvsem na strahospoštovanju in kulturi poslušnosti, ki se je z vzgojo začela že v zgodnjem otroštvu doma. Starši so namreč otroke vzgajali v podredljive, poslušne in ubogljive posameznike, ki so v šolah nato mirno sedeli, poslušali in izvrševali navodila učiteljev (Škalič, 2018). Učenci so bili v šoli v veliki meri zgolj pasivni poslušalci, ki so jih učitelji disciplinirali. Brez dvoma bi zgoraj napisano lahko pripeljalo do tega, da je učiteljski poklic postalo osovražen tako s strani otrok kot tudi staršev.

S spremembami v našem vsakdanjem življenju, ki so bile najbolj vidne po drugi svetovni vojni, pa se je porušila ta umetna hierarhija moči v šoli, in s tem tudi vloga učitelja kot neizpodbitne avtoritete, ki lahko učence obravnava kakorkoli se mu zdi. Oblikovati so se začele ustreznejše didaktično-metodične strategije vzgoje in izobraževanja, ki so vplivale na spreminjanje položaja učenca (Mithans in Ivanuš Grmek, 2012). Kljub temu so se odnosi med učitelji in učenci spreminjali zelo počasi, dokler ni vse skupaj za nekatere učitelje postalo nevzdržno. Otroci danes namreč zavračajo kulturo poslušnosti in ubogljivosti, zato se zdi, da so učitelji izgubili vso svojo avtoriteto (Škalič, 2018). Na žalost so nekateri učitelji običali v ideologijah preteklosti in jih sodobni pouk ter predajanje znanja izčrpavata. Zdi se jim, da morajo vzgajati otroke namesto staršev, da se ukvarjajo zgolj z birokracijo, da so nemočni pri zagotavljanju discipline v razredu, zato trpijo dokler ne pride do preobremenjenosti in izgorelosti. Učenci zahtevajo čedalje več pravic, učitelji pa krivdo zavračajo na permisivno vzgojo; na ravnatelje in šolsko ministrstvo, ki so odgovorni za nastalo situacijo ... Učitelji so navajeni na svoje delo in niso pripravljeni vpeljati sprememb – na koncu postanejo nezadovoljni; skupaj z njimi pa tudi učenci, ki potem svoje nezadovoljstvo prenašajo nazaj na svoje učitelje in začarani krog je sklenjen (Ogorevc, 2022). Pomembno je ozavestiti, da je bil v preteklosti najpomembnejši vidik pouka prenos znanja od učitelja na učenca, ker je bil učitelj vir znanja, ki je bilo učencem težko dostopno. Spretnosti, ki so jih otroci potrebovali za življenje, so se običajno naučili v družinskem krogu ali kot vajenci pri različnih mojstrih. V 20. in 21. stoletju pa je prišlo do velikih sprememb na področju psihologije in ukvarjati smo se začeli s psihologijo učencev, različnimi pedagoškimi teorijami in strategijami, ki so izhajale iz znanja o razvoju kognitivnih sposobnosti pri otrocih. Otroci lahko v današnjem času do znanja dostopajo kadarkoli in kjerkoli, hkrati pa živimo v času neznansko hitrih sprememb in težko je napovedati, kakšna znanja in spretnosti bodo otroci potrebovali v prihodnosti. Učitelj bi v prvi vrsti moral biti mentorji učencem, poznati njihove individualne potrebe in vzroke za njihovo motivacijo ter jim pripravljati izzive, s pomočjo katerih bi razvili določene spretnosti in usvojili znanja. Na drugi strani pa bi učenci morali razviti odgovornost za svoja dejanja, za svoje lastno učenje in za pridobivanje znanja in spretnosti, ki jim bodo pomagali, da se bodo lahko prilagodili novim življenjskim okoliščinam in priložnostnim. Kako različna je danes vloga učitelja od njegove vloge v preteklosti, lahko vidimo tudi v dejstvu, da različni strokovnjaki poudarjajo, da je za uspešno sodelovanje med učiteljem in učencem najpomembnejši odnos med njima. Najlažje se učimo od nekoga, na katerega smo čustveno navezani, ki nam nudi toplino in nas spoštuje, ter nas sprejema takšne kot smo. Na ta način bodo otroci postali aktivni udeleženci lastnega učnega procesa. (de Laat, 2017).

Veliko učiteljev (tako mladih kot starih) se tem novim razmeram ni uspešno prilagodilo, zato imamo tudi danes učitelje, ki so – nekateri slabi, drugi neškodljivi, tretji strah in trepet šole ...

3 Ugotovitve dijakov glede učiteljskega poklica – rezultati ankete

Glede na vse zgoraj zapisano, deluje učiteljski poklic prav zastrašujoč. V številnih medijih že nekaj let spremljamo polemiko o tem, kaj in koliko sploh delajo učitelji, koliko delovnih ur na dan so dejansko aktivni in koliko dni dopusta imajo. Da ne omenimo tega, kako dobro so plačani glede na to kako malo dejansko delajo! Zato niti ne preseneča, da se število učiteljev iz dneva v dan zmanjšuje. Nekoč visoko cenjen učiteljski poklic, je danes le še blede senca samega sebe. Pa kljub temu bomo morali za dobrobit celotne družbe ta trend obrniti. Je rešitev res v višjih plačah, kot je pogosto slišati? Da bi dobili odgovor na to vprašanje, smo se obrnili po pomoč k svojim dijakom. S pomočjo krajše ankete smo jih povprašali o tem, zakaj se po njihovem mnenju mladi ne odločajo za poklic učitelja, kakšno je po njihovem mnenju delo učitelja ter kaj bi bilo potrebno, da bi učiteljski poklic postal zaželen med mladimi.

Anketo je izpolnilo 45 dijakov 3. letnika (torej dijakov, ki se bodo v naslednjem šolskem letu odločali za nadaljevanje študijske poti) in 42 dijakov 4. letnika (torej dijakov, ki so se že odločili za svojo študijsko pot). Nekateri izmed odgovorov se ponavljajo, zato smo jih zapisali samo enkrat. Ker je bilo res veliko različnih mnenj, smo jih smiselno združili v povezano celoto. Z vprašanjema, ki sta se glasili: »Kakšno je po tvojem mnenju delo učitelja? Kaj vse učitelj počne?«, smo poizkusili dobiti uvid v to, kako delo učiteljev vidijo dijaki, saj učitelji največkrat mislimo, da dijaki ne vedo, koliko dela učitelji zares opravimo.

V prvi vrsti so se dijaki osredotočili na učiteljevo delo v razredu, in sicer učitelj poučuje, predaja znanje, se pripravlja na učne ure, raziskuje, pripravlja naloge in vaje, sestavlja in popravlja teste, ocenjuje znanje dijakov ter spremlja njihov napredek. Poleg tega izvaja tudi priprave na tekmovanja, pripravlja in vodi ekskurzije, spremlja dijake na športnih dnevih; na srednjih šolah nadzira še potek mature in popravlja maturitetne izpitne pole. Če hoče napredovati, se udeležuje seminarjev in izobraževanj. Na tedenski bazi ima sestanke s sodelavci in nadrejenimi, ureja papirje v zvezi s šolsko administracijo in ureja spletno učilnico; razredniki pa morajo "skrbeti" še za svoj razred in jim sporočiti informacije, organizirati stvari, itd. Poleg tega je pomembna tudi skrb za disciplino, ker učitelj tudi vzgaja in pripravlja učence na življenje; občasno pa mora tudi prevzgajati. Prav tako se lahko zgodi, da se mora učitelj ukvarjati s psihološkimi problemi učencev in sodelovati s težavnimi starši.

Poleg vsega naštetega, kar je nujno za kvalitetno izveden pouk, pa so dijaki ugotavljali, da med posameznimi učitelji prihaja do razlik – nekateri učitelji pomagajo dijakom in so jim v podporo, nudijo dodatno razlago po pouku, odgovarjajo na elektronska sporočila (tudi v svojem prostem času), poskušajo narediti pouk zabaven in spodbujajo dijake k učenju, jih motivirajo, z vsem tem pa pomagajo oblikovati osebnost dijakov ter iščejo talente med dijaki. Dijaki si želijo, da bi bil učitelj sposoben učence naučiti mehkih veščin, reševati konflikte in svetovati staršu/otroku, če opazi resne stiske ali socialne težave. Poleg vsega naštetega pa dijake učitelj uči tudi o sodelovanju v družbi, o komunikaciji in življenjskih vrednotah ter vzdržuje prijetno delovno okolje – učence pripravlja na »odraslo« življenje, skrbi za odnose med učenci in predstavlja pomemben primer dobre oziroma spoštovane osebe, ki je dijakom vzor. Nekateri dijaki so mnenja, da je učiteljevo delo lahko zelo inovativno, če je učitelj strasten glede opravljanja svojega poklica, se pa zavedajo, da se vsak učitelj sam odloči, koliko energije in časa bo vložil v svoje delo – mnenje dijakov je, da se nekateri učitelji zelo trudijo, nekateri pa 40 let predavajo isto snov. Seveda so dijaki omenili tudi, da prihaja do razlik v količini vložene delovne sile med posameznimi predmeti, in sicer imajo po njihovem mnenju učitelji slovenščine, angleščine in matematike veliko več dela kot učitelji športne vzgoje in še nekaterih drugih predmetov (npr. glasba, likovna umetnost, tudi geografija in zgodovina). Glede na vse zapisano, gre po mnenju dijakov za poklic, kjer velja pravilo »veliko vložene delovne sile za malo vračila«, ker je učiteljevo delo zelo utrujajoče, saj so učenci lahko zelo neprijetni. Dijaki verjamejo, da je precej naporno, saj je vsaka generacija slabša od prejšnje. Če oseba rada dela z otroci/mladostniki, je to v redu poklic; nekateri učitelji

pa se tudi v prostem času obremenjujejo zaradi svojih učencev. Imamo seveda tudi učitelje, ki uživajo v mučenju dijakov in jih ustrahujejo. Za konec pa še mnenje enega dijaka, ki je zapisal: »Učitelji so nujno potrebni, a sam ne bi bil nikoli učitelj.«

Presenetilo nas je, da so dijaki v takšni meri seznanjeni s poklicem učitelja in zdi se, da so res zadeli bistvo in dobro zapisali, kaj vse spada k učiteljskemu poklicu.

Naslednje vprašanje se je glasilo: »Zakaj se po tvojem mnenju mladi ne odločajo za poklic učitelja?«. Večina odgovorov je bila vezanih na nizko plačo za količino opravljenega dela. Poleg tega so dijaki omenili še dejstvo, da so otroci in najstniki naporni, predrzni in se ne znajo obnašati, zato se mladi ne želijo ukvarjati z njimi. Prav tako so problematični nekateri starši. Nekateri dijaki so omenili, da jim šola že zdaj predstavlja nelagodno okolje, ker je poklic učitelja prezahteven, predvsem s psihološkega vidika in se mladi raje odločajo za poklice z manj stika z ljudmi. Dodali so tudi, da nimajo interesa za poučevanje, da nimajo dobro razvitih komunikacijskih veščin in da imajo premalo potrpljenja. Drugi so mnenja, da je učiteljski poklic monoton, delo se ponavlja in vsebuje veliko dela izven delovnega časa; problematično je tudi trenutno delovanje šolskega sistema, kjer ni možnosti za napredovanje. Učitelji imajo vedno manj avtoritete, ker so starši preveč zaščitniški, učitelji postajajo nemočni, veliko je stresa. Zelo malo je profesorjev, ki dobro opravljajo svoj poklic in ga s tem prikazujejo učencem. En izmed dijakov je zapisal, da »večina naših profesorjev ne deluje najbolj navdušenih nad lastnim delom, nekateri niso pedagoški, se ne znajo poistovetiti in razumeti težav dijakov (depresija...) in na take dijake še bolj pritiskajo. To seveda dijake odvrne od profesorje in profesure«. Spet drugi dijak je mnenja, da se »poklicu profesorja prepogosto posvečajo ljudje, ki drugje niso uspeli in ne ti, ki bi ta poklic res morali opravljati. Menim, da s tem poklicem pride tudi nekakšno stigma«.

Problematičen je tudi družbeni pogled na poklic; drugi poklici se dijakom zdijo bolj zanimivi, ker z enako izobrazbo ali malo več izobrazbe lahko dobiš boljše plačilo; po mnenju dijakov se mladi preveč orientirajo glede na plačo in situacija se ne bo spremenila, dokler na lastni koži ne izkusijo slabe plati pomanjkanja kadra v izobraževalnem sistemu. Na fakultetah določenih pedagoških smeri so visoke omejitve; promocija poklica je preslaba. Morda je razlog tudi v vse več nasilja in nevarnosti (streljanje...) v šolah. Za konec pa še tri mnenja dijakov, ki smo jih zaradi njihovega podrobnega opisa situacije navedli ločeno, in sicer:

- »zdi se mi, da smo kot družba vedno bolj materialistično naravnani, ob tem pa izgubljam občutek za sočloveka in ne cenimo več medčloveškega odnosa. Zdi se mi, da je problem v vzgoji in podajanju vrednot, ki so se skozi leta povsem spremenile, namesto pomoči in skrbi za družbo, vsak skrbi le zase, postajamo popolnoma egoistična družba. Zdi se mi, da imajo pomemben vpliv tudi telefoni in socialna omrežja, ki mladim narekujejo, kaj naj bodo njihove vrednote in jih izolirajo od družbe«,

- »jaz sem že razmišljala o študiju na pedagoški fakulteti, a sem se na koncu še vseeno odločila za ekonomijo. Razlogi so bili, da po študiju lahko delaš le kot učitelj (ekonomska pa omogoča, da opravljaš ogromno različnih del), plača je že znana in ne prav visoka, nimaš tako veliko možnosti za različna dela, verjetno bi se naveličala in potem nimam druge izobrazbe, da bi zamenjala delo, študij se mi ne zdi tako ambiciozen«,

- »zaradi pogleda družbe na poklic (in recimo pedagoško fakulteto ali podobno izobrazbo) kot nekaj enostavnega, poklic nima več neke "vrednosti", vidijo te kot bolj sposobnega, če si na primer biolog, kot pa če biologijo učiš. Zaradi domnevno slabe plače te potem nekateri poskusijo odvrniti od tega, da bi se odločil za pedagoški študij in ti govorijo, kako je to grozno in da boš naredil napako, če greš v to. Osebnostno bi se za poklic odločila, skrbijo me samo tečni starši otrok in dejstvo, da se lahko "vtaknejo v vsako stvar" in dejansko dosežejo stvari (osebna izkušnja iz OŠ od ene super učiteljice, ki me je učila)«.

Zopet smo bili zelo pozitivno presenečeni nad odgovori dijakov, ker niso vsi omenjali plače ali zahtevnega dela, ampak so omenili res tehtne razloge, za katere verjamemo, da marsikaterega mladega odvrnejo od študija za poklic učitelja.

Še zadnje vprašanje, ki smo ga zastavili dijakom, pa se je glasilo: »Kaj bi bilo potrebno, da bi

učiteljski poklic postal zaželen med mladimi?«. Največkrat se je pojavil odgovor višje plače, poleg tega pa so dijaki omenili še, da bi bilo potrebno mlade spodbujati k temu poklicu, skrbeti za boljše vzdušje v šoli, poskrbeti za več pozitivnih vpogledov v učiteljski poklic v popularnih medijih in več oglaševanja, da bi bolj poudarili pozitivne strani poklica. Nekako bi se morala vzpostaviti bolj spoštljiva, avtoritetna podoba učitelja – da učitelji niso prikazani kot lutke vlade in staršev. Učiteljem bi morali zagotoviti večjo avtoriteto, otroci bi morali biti bolje vzgojeni, omejiti bi morali vpliv staršev v šoli (manj posredovanja), predvsem glede vzgoje mlajših otrok pa bi zahteve morale biti nižje. Izboljšati bi morali položaj učiteljev, spoštovanje do poklica, vpeljati možnost spremembe delovnega okolja oziroma fleksibilen urnik in prostor učenja (v naravi, več pouka izven šole), da bi bilo dovoljeno, da se učitelj ne drži 100 % učnega načrta, ampak to, kar pove, naredi res zanimivo; pripraviti bi morali bolj zanimiv, dinamičen, posodobljen učni načrt ter dati učiteljem večjo avtonomijo. Spremeniti bi morali šolski sistem, tako da bi bilo manj korupcije in dobivanja položajev zgolj s poznanstvi; med študijem bi morali bodoči učitelji usvojiti znanja, ki bi jim omogočila, da bi bili dejansko sposobni voditi razred. Potrebno bi bilo ozaveščati, kako je poklic pomemben za delovanje družbe, bodočim študentom pa dati občutek, da bi se lahko s tem poklicem preživljali, ter občutek, da je to še vedno spoštovan poklic.

Zamenjati bi bilo potrebno velik del kadra po številnih šolah in na ta način bi se rešili stigme, ki spremlja učiteljski poklic. Učitelji bi morali začeti spoštovati učence. Potrebno je več mladih profesorjev, ki bolj razumejo današnje težave in na dijake z odločbami ne ustvarjajo dodatnega pritiska. Z mladimi profesorji bi se tudi bolj poistovetili. Dijaki bi si želeli več inspiracije, učitelji bi morali biti vzor (poučevanje z določeno energijo, zagonom, željo po tem, da dijake nekaj novega naučijo), učitelji bi morali kazati bolj pozitiven odnos do lastnega dela.

Nekateri dijaki so mnenja, da če je nekomu všeč delo z mladimi, bodo postali učitelji; če te to ne veseli, pa te ne bo nič drugega prepričalo za ta študij. Drugi dijaki so pesimistični in ne verjamejo, da obstaja rešitev za nastalo situacijo. Najbolj pozitivno presenečeni smo bili nad dvema odgovoroma, ki sta zapisana spodaj, in sicer:

- »višja plača, višja omejitev na fakulteti, sprejemni pedagoški izpiti (kot recimo v skandinavskih državah, kjer je poklic učitelja tako cenjen kot recimo poklic pravnika)«,
- »skrbi me, da bi se veliko več ljudi odločilo za učiteljski poklic, če bi bila plača boljša, kar pa bi bil samo odgovor na materialistično naravnano družbo. Če bi pa želeli dejansko mlade navdušiti za učiteljski poklic, bi morali mladim privzgojiti drugačne vrednote, ki bi bile bolj kot zadovoljevanju le lastnih potreb usmerjene k solidarnosti z vsemik«.

Kljub temu, da je kar nekaj dijakov napisalo, da ne vedo, kako bi lahko obrnili trend na bolje, so se med njimi našli tudi nekateri izvirni predlogi, ki so brez dvoma vredni premisleka.

4 Prihodnost učiteljskega poklica – iz teorije v prakso (oziroma kaj smo se naučili iz mnenj dijakov)

Po analizi odgovorov dijakov smo bili zelo pozitivno presenečeni nad tem, kako mladi vidijo poklic učitelja. Razumejo, da učiteljski poklic zahteva najrazličnejše spretnosti in znanja ter da ni vezan zgolj na podajanje snovi v razredu. S pomočjo njihovih odgovorov smo spoznali, da se zavedajo kako raznolike so vloge učiteljev v sodobnih šolah in imajo določena pričakovanja. Če želimo v prihodnosti imeti dovolj učiteljev, bo potrebno marsikaj korenito spremeniti. Spoznanja, do katerih smo prišli s pomočjo ankete so nam pomagala pri pripravi idej, kako trenutno stanje izboljšati. Kar nekaj anketirancev je več kot očitno imelo negativne izkušnje z enim ali več učitelji. To lahko vidimo iz njihovih odgovorov na vsa zastavljena vprašanja. Edini logičen sklep bi torej bil, da nekateri učitelji niso primerni za to delovno mesto in ne bi smeli poučevati, ker s svojim delovanjem odvrčajo učence od študija za poklic učitelja. V trenutnem sistemu naj bi bilo zelo težko odpustiti zaposlenega, tako da se rešitev morda skriva v selekciji kandidatov za pedagoški študij. Kako doseči, da bi se zgolj

primerni kandidati odločali za študij pedagoške smeri? Eden izmed anketirancev je omenil skandinavski sistem, kjer imajo sprejemne izpite za pedagoški študij. Del teh sprejemnih izpitov bi moral biti tudi intervju z bodočim učiteljem, ki bi nam dal vpogled v to, ali je oseba primerna za učitelja. Veliko dijakov je omenilo tudi višje plače, ampak to je lahko tudi dvorezen meč, kot je zapisal eden izmed anketirancev – dijaki bi se odločali za pedagoški študij zaradi plačila in ne zato, ker bi si tega resnično želeli, ker živimo v materialistični družbi, kjer se vse vrti okoli denarja. Glede na ostale poklice v Sloveniji se strinjamo, da se dvignejo plače tudi učiteljem, ampak samo tistim, ki si to res zaslužijo. Trenutni sistem napredovanja je namreč precej sporen, tako glede napredovanja v plačne razrede kot napredovanja v nazive. Tudi dijaki so pisali o tem, da je napredovati težko in velikokrat ni vezano na uspešnost pedagoškega dela učitelja z dijaki. Na kakšen način bi torej lahko ločili zrnje od plevela in nagradili dobre učitelje? Ena izmed možnosti, ki se ponuja je evalvacija učiteljevega dela s strani dijakov in/ali staršev. Gre za anketo, ki se izvaja enkrat letno in v kateri dijaki in/ali starši (vezano predvsem na nižje razrede osnovne šole) ocenjujejo delo učiteljev. Zavedamo se, da gre za precej sporen predlog, pa vendar bi na ta način prišli do vpogleda v to, kateri učitelji si res zaslužijo višje plačilo, ker vlagajo veliko časa in energije v svoje delo in kateri so tisti učitelji, ki opravljajo svoje delo po liniji najmanjšega odpora. Marsikateri učitelj se predvsem boji ocenjevanja s strani staršev, pa tudi dijakov, ampak na rezultate take evalvacije bi morali gledati kot na priložnost za izpopolnjevanje in osebno rast. Vedno bodo nekateri dijaki in/ali starši, ki bodo negativno nastrojeni, ampak pomembna je večina. In če te večina anketirancev oceni kot dobrega učitelja, se nimaš ničesar bati. Prav tako ni nujno, da bi rezultati take evalvacije bili edini kriterij za nagrajevanje; bili bi le del večje slike.

Naslednji predlog za dvig ugleda učiteljskega poklica je vezan na boljšo promocijo v javnosti. Najboljši način za doseg tega, po našem mnenju, izvira iz učitelja samega – kot je bilo omenjeno v anketi – bi moral učitelj biti vzor in zgled dijakom; poučevati bi moral z zanosom in s strastjo ter na ta način poskrbeti za pozitiven odnos do učiteljskega poklica, ki bi se preko dijakov in staršev širil naprej. Vpliv dobrih učiteljev je namreč lahko odločilen faktor pri odločanju za nadaljevanje študija. Zadnja aktivnost, ki je bila na nek način omenjena v anketi, je pogovor z dijaki o pozitivnih platih učiteljskega poklica. Večino časa se osredotočamo samo na negativno, zato je skrajni čas, da začnemo govoriti o pozitivnih stvareh. Razredne ure so več kot primerne za tak pogovor, seveda pa se lahko o tem pogovarjamo tudi pri drugih predmetih. Še nekaj zanimivih idej, ki so se nam utrnile ob pisanju tega članka, je vezanih na naše vsakodnevno delo z dijaki in bi nam morda lahko pomagale pri spodbujanju mladih k študiju pedagoške smeri. Prva dejavnost, ki bi jo morali organizirati v razredu, je medsebojna pomoč pri učenju določenih vsebin, ker s pomočjo razlage snovi sošolcu dijaki dobijo uvid v to, kako je nekoga poučevati in morda ugotovijo, da jih to zanima. Druga dejavnost, ki bi jo lahko izpeljali večkrat letno je vezana na učne ure, organizirane in izpeljane s strani dijakov. Vsako leto 5. oktobra obeležujemo svetovni dan učiteljev in v preteklosti smo na naši šoli na ta dan vlogo učiteljev prepustili našim dijakom, ki so pripravili učne ure. Če bi se tega lotili večkrat letno in dijakom ponudili možnost, da na svoj način predelajo določeno snov ter jo predstavijo sošolcem, bi jim dali priložnost, da se preizkusijo v vlogi učitelja. To so samo nekateri izmed predlogov, kako približati poklic učitelja mladim. Zavedamo se, da smo lahko hvaležni za naše dijake, ki znajo razmišljati s svojo glavo in da marsikje drugje ne bi prišli do takih odgovorov na zastavljena vprašanja. Na kakšen način bi lahko te sposobne mlade ljudi motivirali za pedagoški študij? Kombinacija zgoraj naštetih predlogov bi morda lahko spremenila trenuten trend upadanja števila učiteljev in naše dijake spodbudila k odločitvi za študij za poklic učitelja. Glede na to, kako se je vloga učiteljev spreminjala skozi zgodovino, je nujno, da učiteljski poklic zopet postane zanimiv in zaželen.

Literatura

de Laat, M. (2017). Zakaj so učitelji v današnjem času izgubili avtoriteto in ugled? Pridobljeno s <https://www.iskreni.net/zakaj-so-ucitelji-v-danasnjem-casu-izgubili-avtoriteto-in-ugled/>.

Mithans, M. in Ivanuš Grmek M. (2012). Spreminjanje položaja učenca v Sloveniji v 20. stoletju. Revija za elementarno izobraževanje, 5(2-3), 55-72.

Ogorevc, M. (2022). Položaj učitelja iz pogleda bioterapevta. Pridobljeno s <https://marjanogorevc.si/polozaj-ucitelja-iz-pogleda-bioterapevta/>.

Okoliš, S. (2008). Zgodovina šolstva na Slovenskem. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

Škalič, M. (2018). Šolstvo v krizi: Zakaj poučevanje in vzgoja ne moreta biti ločena. Pridobljeno s <https://www.portalplus.si/2601/vzgoja-in-izobrazevanje/>.

IZGORELOST

Povzetek: Zaradi hitrega tempa življenja, smo danes ljudje vsakodnevno izpostavljeni stresu. Delovna obremenitev, podaljševanje urnika ter ideali in zahteve družbe naraščajo. Ob vsem tem zmanjkuje časa za redno telesno aktivnost, počitek, druženje in sprostitev. Tak življenjski slog pa hitro vodi v izgorelost, ki je opredeljena kot psihofizična in čustvena izčrpanost.

Ključne besede: izgorelost, stopnje izgorelosti, simptomi izgorelosti, preventiva

BURNOUT

Abstract: Due to the fast pace of life, people today experience stress on daily basis. Workload, the extension of working time as well as the ideals and demands of society are increasing. All this means less time for regular physical activity, rest, socializing and relaxation. Such a lifestyle quickly leads to burnout, defined as psycho-physical and emotional exhaustion.

Key words: burnout, stages of burnout, symptoms of burnout, burnout prevention

Uvod

Današnji način življenja nas sili v doseganje popolnosti na vseh področjih našega življenja. Družba pritiska z lepotnimi ideali, občutkom, da moramo biti popolni starši, imeti popolne otroke, biti popolni učitelji. Kot normalno smo sprejeli podaljšan delovnik, delo ob koncu tedna, popolno podrejenost delodajalcu. Posledica hitrega načina življenja in pomanjkanja časa je, da ljudje vse manj kuhajo doma, obroke pa nadomešča hitro pripravljena in nezdrava hrana. Časa za redno telesno aktivnost, počitek in sprostitev je vse manj. Starši nezdrav način življenja prenašajo na svoje otroke. Problem se pojavi, ko se vsi ti pritiski in stiske nakopičijo ter izbruhnejo v najslabši možni obliki. Občutek nemoči, utrujenosti in ujetosti lahko vodi v izgorelost. To je kronično stanje skrajne psihofizične in čustvene izčrpanosti.

Opredelitev izgorelost

Ker so izgorelost proučevali raziskovalci različnih znanstvenih disciplin, lahko v literaturi najdemo različne definicije, ki pa se med seboj bistveno ne razlikujejo. Naj navedem nekaj opredelitev (Nose, 2009):

1. Izgorelost je stanje telesne, duševne ali čustvene izčrpanosti na delovnem mestu, v prostem času, med prijatelji, v partnerstvu ali družini, ki se pojavi postopoma ali nenadno izbruhne (Burisch, 1989, str. 10).
2. Izgorelost je čustvena in nevrološka kriza ter kriza vrednot, ki vodi do spremembe osebnosti, zamenjave vrednostnega sistema in iskanja novega odnosa do dela, ljudi in sveta (Šubic, 2006).
3. Izgorelost je kronično stanje skrajne psihofizične in čustvene izčrpanosti, ki nastane zaradi dolgotrajnih nereguliranih odnosov na delovnem mestu ali v zasebnem življenju (Tepina, 2008).
4. Izgorelost je psihična izčrpanost, ki se pojavi pri posameznikih, ki so stalno izpostavljeni pritiskom in negativnemu stresu na delovnem mestu. Izgorelost ni zgolj občutek izčrpanosti na koncu delovnega dne, temveč napredujoč cikel izčrpanosti in izgube vitalnosti, ki vpliva na posameznikova čustva, telo in duha (Stevens, 1995, str.25).

Izgorelost je torej bolezen, ki je uvrščena v mednarodno klasifikacijo bolezni z oznako Z 73.0. Je stanje čustvene, mentalne in fizične izčrpanosti, do katere pride zaradi dolgotrajne ali ponavljajoče izpostavljenosti stresu, k njej pa prispevajo tudi osebne lastnosti posameznika. Največkrat je v povezavi z delovnim okoljem.

Stopnje izgorelosti

Andreja Kukovec-Pšeničny (2006) navaja tri stopnje izgorelosti. Sledeče stopnje so določili na Inštitutu za razvoj človeških virov v Ljubljani na osnovi opravljenih intervjujev s 16 moškimi in 28 ženskami, starimi od 26 do 57 let, s katerimi so opravili usmerjene pogovore o procesu izgorevanja. Dobljeni podatki kažejo, da proces izgorevanja ločimo v tri stopnje,

in sicer (Mesec, 2008):

1. stopnja izgorevanja je *izčrpanost*: Oseba si ne priznava občutka utrujenosti in slabega počutja. Na videz je posameznik skrajno storilnostno usmerjen (deloholizem). Stopnja izčrpanosti lahko traja tudi do 20 let.

2. stopnja izgorelosti je *ujetost*: Oseba se počuti ujeta v način življenja, dela in odnosov. Pojavi se izčrpanost, na katero oseba reagira z menjavo delovnega ali življenjskega okolja. Kljub menjavi okolja pa v njem še vedno vladajo občutki notranje prisile in s tem se izgorevanje nadaljuje. Za to fazo so značilni občutki ujetosti, občutki krivde in upadanje samopodobe. Ta faza traja leto ali dve.

3. stopnja izgorevanja je *sindrom adrenalne izgorelosti (sai) – adrenalna izgorelost*: V tej fazi so vsi simptomi na višku. Oseba se še naprej trudi ostati aktivna, vendar pa ne more več slediti spremembam okolja. To stanje traja le nekaj mesecev. Sledi adrenalni zlom, kjer se pojavi popolna izguba energije t. i. psihofizični in nevrološki zlom, ki se manifestira kot psihična motnja v obliki hudih depresivnih in anksioznih simptomov. Adrenalna izgorelost lahko traja od nekaj tednov do treh mesecev. V to stopnjo izgorelosti spada tudi obdobje po adrenalnem zlomu. V fazi po adrenalnem zlomu sledi sprememba vrednostnega sistema ter osebnostnih lastnosti, pojavi se nov odnos do dela, ljudi in sveta. Odpravljanje posledic adrenalne izgorelosti traja v povprečju od 2 do 4 leta, lahko pa tudi do 6 let (Kukovec-Pšeničny, 2005).

Simptomi izgorelosti

Izgorelost prepoznamo po treh opozorilnih simptomih: čustvena izčrpanost, padec storilnosti in občutek odtujenosti od dela (Pšeničny, 2008, str.58-62).

Vrste simptomov izgorelosti na delovnem mestu (Bilban&Pšeničny, 2007, str. 22-30).

Čustveni

- občutek tesnobe ob novih obremenitvah na delovnem mestu
- depresivnost s pomanjkanjem energije in volje do dela
- nerazpoloženost s pobitostjo, žalostjo in pesimizmom
- otopelost za čustvene izzive
- izguba smisla za humor, sprostitvev ali razvedrilo
- izguba zanimanja za ljudi in dogajanje okoli sebe
- nesposobnost iznašanja čustvenih vsebin

Kognitivni

- pozabljivost
- slabša sposobnost koncentracije
- izguba motivacije za ustvarjalno delo
- izogibanje novostim na delovnem mestu
- iskanje krivcev za lastno neuspešnost zunaj sebe
- destruktiven odnos do zahtev nadrejenih
- zmanjšana sposobnost za kritično presojo dogajanja v okolju
- odpori do timskega dela in skupinske pripravljenosti
- izogibanje pogovorom, sestankom in dogovarjanju
- zmanjšana miselna prožnost
- zmanjšano samospoštovanje

Vedenjski

- izogibanje delovnim obveznostim, površnost
- naraščanje odsotnosti z dela, tudi neupravičene
- pogosti prepiri s sodelavci, naraščajoča sovražnost
- pogostejši problemi v domačem okolju, prepiri
- zlorabe pomirjeval, uspaval in alkohola
- upad delovne vneme, zmanjšana delovna učinkovitost
- odpor do službe, sodelavcev in nadrejenih
- težnja po spremembi delovnega mesta

- opuščanje športnih, rekreativnih ali kulturnih aktivnosti

Telesni

- slabo počutje

- glavobol

- nespečnost

- bolečine v križu

- kronična utrujenost in izčrpanost ob najmanjšem naporu

- večja obolevnost, zlasti prehladi, težave ali motnje na področju spolnosti

- težave z želodcem, prebavo in odvajanjem

- upad ali prekomerno povečanje telesne mase

- povišan krvni tlak in holesterol

- težave na ožilju in srcu

Samopomoč in preventiva pri izgorelosti

Pri preprečevanju izgorelosti si lahko pomagamo na naslednje načine:

1. Postavimo si realne, dosegljive cilje, pri doseganju katerih se ne bomo povsem izčrpali.
2. Privoščimo si redne odmore ter si vzamemo čas za počitek.
3. Naučimo se poiskati pomoč sodelavcev ter delati timsko in se ne izolirati od sodelavcev.
4. Sproti rešujemo morebitne težave v odnosih s sodelavci in nadrejenimi. Če pri tem nismo uspešni, razmislimo o zamenjavi delovnega mesta ali prekinitvi določenih odnosov.
5. Razmislimo o svojih vrednotah in osebnem poslanstvu ter o tem, kam vlagamo svojo energijo in čas.
6. Razmislimo, katere dejavnosti nas obremenjujejo in katere razbremenjujejo. Poskušajmo se pogosteje ukvarjati s tistimi dejavnostmi, ki nas razbremenjujejo.
7. Postavimo si omejitve in se naučimo reči ne, kadar delo presega našo razpoložljivo energijo in naše zmožnosti.
8. Naučimo se pohvaliti sami sebe in se nagraditi za dosežke ter ceniti svoje delo.
9. Sproti preverjamo stopnjo izgorelosti in posvečajmo pozornost temu, kako se čustveno, telesno in duševno odzivamo na obremenitve.
10. Spremenimo življenjski slog (NIJZ, 2015)

Zaključek

Izgorelost je kronično stanje psihofizične in čustvene izčrpanosti na delovnem mestu in v zasebnem življenju. Izgorevanje je proces, ki poteka v treh zaporednih fazah, od izčrpanosti do adrenalne izgorelosti. V vseh poklicih so lahko zaposleni izpostavljeni izgorelosti na delovnem mestu, vendar pa so nekateri nagnjeni bolj kot drugi. Navadno izgorijo najbolj sposobni, zavzeti, uspešni, ustvarjalni in najodgovornejši zaposleni. Izgorelost na delovnem mestu ima pri posamezniku telesne, čustvene, psihične, socialne in ekonomske posledice. Če torej želimo v prihodnosti ohranjati zaposlene zdrave, zadovoljne in motivirane, bo potrebno poskrbeti za njihovo sprostitev, počitek in zadovoljstvo na delovnem mestu.

Literatura

Bajt, M., Klanšček, H., Britovšek, K. (2015) Duševno zdravje na delovnem mestu. Nacionalni inštitut za javno zdravje, Ljubljana.

Brajša, P. (2005) Supervizija kot orodje za preprečevanje izgorevanja na delovnem mestu in v zasebnem življenju. HRM st.8, april 2005, str.28-33.

Bilban, M., Pšeničny, A. (2007) Izgorelost. Delo in varnost (ZVD), (1), str.22-30.

Kukovec-Pšeničny, A. (2005) Počutil sem se kot petrolejka. Andragoška spoznanja 11 (3), str. 80-84.

Mesec, J. (2008) Izgorelost na delovnem mestu – poklicna bolezen 21. stoletja, diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Nose, T. (2009) Izgorelost na delovnem mestu: vzroki in posledice, diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Pšeničny, A. (2008) Slovenija, dežela izgorelih. Pridobljeno s Forum: Slovenija, dežela izgorelih - Metropolitan.si

Šubic, P. (2006) Diagnoza: poklicna izgorelost, Manager(1) Pridobljeno s Diagnoza: poklicna izgorelost (finance.si)

VIZIJA IZOBRAŽEVANJA V BOLNIŠNIČNI ŠOLI

Povzetek: Prispevek predstavlja vizijo izobraževanja v bolnišničnih šolah v Sloveniji, ki temelji na aktualnih izzivih vzgojno-izobraževalnega bolnišničnega dela. Pedagoško delo v bolnišničnih šolah se je v zadnjih letih pomembno spremenilo. Čas hospitalizacij po operativnih posegih in pri zdravljenju številnih bolezni se je skrajšal. Po drugi strani se je močno povečalo število hospitalizacij na področju otroške in mladostniške psihiatrije, kjer so zaradi narave zdravstvenih težav hospitalizacije običajno dolgotrajne. Pedagoško delo na oddelkih za otroško in mladostniško psihiatrijo zahteva kadrovske okrepitve bolnišničnih šol z dodatnimi in ustrezno izobraženimi kadri. Ker so na oddelkih otroške in mladostniške psihiatrije hospitalizirani predvsem učenci višje stopnje osnovne šole in dijaki, se je po drugi strani zmanjšala potreba po učiteljih razrednega pouka. Kljub spremembam ostajajo bolnišnične šole ključne pri izobraževanju in vzgoji hospitaliziranih učencev.

Ključne besede: bolnišnična šola, pediatrična klinika, inkluzija, vizija izobraževanja, otroška in mladostniška psihiatrija

VISION OF EDUCATION IN THE HOSPITAL SCHOOL

Abstract: The article presents a vision of education in hospital schools in Slovenia, which is based on the current challenges in the field of teaching and educational work in Slovenian hospitals. Pedagogical work in hospital schools has changed significantly in recent years. The time of hospitalizations after surgical interventions and in the treatment of many diseases has been reduced. On the other hand, there has been a sharp increase in the number of hospitalizations in the field of child and adolescent psychiatry, where due to the nature of medical problems, hospitalizations are usually long-term. Pedagogical work in the departments of child and adolescent psychiatry requires staff of hospital schools with additional and appropriately trained personnel. Since the departments of child and adolescent psychiatry mainly include upper elementary school students and high school students, the need for classroom teachers has decreased. Despite the changes, hospital schools remain crucial in the education of hospitalized students.

Key words: hospital school, pediatric clinic, inclusion, vision of education, child and adolescent psychiatry

1 Uvod

V Sloveniji je primarno izobraževanje obvezno. Slednje izhaja iz 57. člena Ustave RS (Ustava RS, spletni vir, pridobljeno 8. 6. 2023). Zakon o osnovni šoli (ZOsn) v 10.a členu navaja: »Za učence, ki so na zdravljenju v bolnišnici, se lahko organizira pouk v bolnišnici.« (Zakon o osnovni šoli, spletni vir, pridobljeno 8. 6. 2023). Ker je pri nas primarno izobraževanje obvezno, je povsem razumljivo in upravičeno, da se organizira pouk tudi v bolnišnicah. Nekateri učenci so zaradi bolezni, poškodbe ali rehabilitacije dolgotrajno nezmožni obiskovati pouk v matičnih šolah. V zadnjih letih opažamo močan porast hospitaliziranih učencev na oddelkih otroške in mladostniške psihiatrije (Roškar idr., 2019). Takšen porast zahteva spremembe v bolnišničnih šolah na področju organizacije in pedagoškega dela. Potrebna je tudi nova vizija izobraževanja v bolnišničnih šolah.

2 Namen bolnišničnih šol

Vizija sodobne bolnišnične šole je neposredno povezana z njenim namenom. Primarni namen bolnišničnih šol je omogočanje obiskovanja pouka učencem, ki so hospitalizirani. Pri tem se pojavlja vprašanje, ali je pouk v primeru hospitalizacije učenca sploh mogoč in smiseln. Bečanova (2012) pravi, da je eno izmed zelo zakoreninjenih prepričanj, da je najbolj pomembno zdravje in da lahko izobraževanja otroka počaka, dokler se mu ne povrne zdravje. Zdravje je vsekakor izjemno pomembna vrednota, vendar se pri tem pojavlja vprašanje, koliko časa počakati z izobraževanjem v primeru učencev, ki so dolgotrajno, kronično ali celo doživljenjsko bolni. Šola je za hospitaliziranega učenca pomembna (Bečan, 2012), ker je eno pomembnejših otrokovih psihosocialnih okolij, most do običajnega življenja, upanje za prihodnost in eden od pogojev za samostojno življenje. Laptoš (1995) navaja, da je namen bolnišnične šole predvsem, da se vključenim učencem omogoči samozavestnejša vključitev nazaj v matično šolo in njihovo primarno socialno okolje in da se jim omogoči vzporedna

predelava učne snovi, ki ji zaradi zdravstvenih obravnav (na matični šoli) niso mogli slediti.

3 Ključni izzivi in vizija bolnišnične šole

Današnje šole, njihovo vodenje in razvoj si težko predstavljamo brez vizije. Obstajajo prepričljivi dokazi, da ustrezno oblikovana vizija, ki jo zaposleni, zlasti strokovni delavci, oblikujejo skupaj, predstavlja enega najpomembnejših dejavnikov razvoja šole (Filipič, 2011). Strokovni delavci bolnišničnih šol v Sloveniji opažamo številne izzive, s katerimi se sooča sodobna bolnišnična šola pri nas. Napredek medicine in spremenjeni načini zdravljenja so spremenili tudi pedagoško delo učitelja v bolnišnični šoli (Leban Dervišević, 2021).

V zadnjih desetletjih se je spremenila doktrina zdravljenja otrok, hospitaliziranih na Klinikah za pediatrijo. Dolžina bivanja v bolnišnici se je na večini oddelkov skrajšala, saj sodobne metode zdravljenja običajno ne zahtevajo dolge bolnišnične obravnave. Dober primer je napredek na področju operativnih posegov, ki so danes bistveno manj invazivni kot nekoč. Dolžina hospitalizacij se je tako zmanjšala, saj je okrevanje hitrejše. Pomembno vlogo ima gotovo tudi napredek na področju farmakologije. Ker so se v zadnjih desetletjih spremenile zdravstvene težave otrok in mladostnikov, ki zahtevajo hospitalizacijo, se je bistveno povečal pritisk na nekatere oddelke Pediatričnih klinik. Med njimi velja izpostaviti področje otroške in mladostniške psihiatrije. V obdobju 2008–2015 se je v starosti od 0 do 19 let število obravnav otrok in mladostnikov v ambulantah na sekundarni ravni zdravstvenega varstva, pri katerih je bila postavljena končna diagnoza duševne ali vedenjske motnje, povečalo za 71,0 % (Roškar idr., 2019). Število bolnišničnih obravnav otrok in mladostnikov (od 6 do 19 let) je v obdobju od leta 2008 do leta 2015 poraslo predvsem zaradi pogostejših obravnav fantov v starostni skupini od 6 do 14 let ter deklet v starostni skupini od 15 do 19 let. Pri otrocih, starih od 6 do 14 let, so bili fantje najpogosteje obravnavani zaradi hiperkinetičnih motenj, dekleta pa zaradi motenj hranjenja (Jeriček Klanšček idr., 2018). Mnogi izmed teh učencev prihajajo na zdravljenje v bolnišnico s številnimi izostanki od pouka, velikimi vrzelmi v znanju in odporom do (matične) šole. Nekateri učenci in dijaki razvijejo celo šolsko fobijo. Pedagoško delo s temi učenci v času hospitalizacije je ključno, da se lahko po koncu zdravljenja znova vrnejo v matično šolo in primarno socialno okolje. S tem se zmanjša verjetnost ponovitve zdravstvenih težav in ponovne hospitalizacije. Za kvalitetno pedagoško delo z učencem je pogosto potrebno pripraviti osebni izobraževalni načrt in vzpostaviti sodelovanje z matično šolo, starši, terapevti, socialno službo ipd. Volčanjk (2019) predlaga kadrovske okrepitve bolnišničnih šol z inkluzivnim pedagogom. Vsekakor pa bi bili dobrodošli tudi drugi strokovni profili na specialno-pedagoškem področju.

Pri tem je potrebno upoštevati, da je bolnišnična šola že v svoji osnovi šola po meri učenca. Učitelji, ki poučujejo v bolnišničnih oddelkih, morajo pouk prilagoditi zdravstvenih omejitvam vsakega učenca posebej (Caf, 2008). Pouk pogosto poteka individualno ali v manjših heterogenih učnih skupinah. V nekaterih primerih pedagoško delo z učenci in dijaki poteka kar ob bolniških posteljah. Eden izmed trenutnih izzivov pedagoškega dela v bolnišničnih šolah je tudi razredništvo, ki ni enako finančno ovrednoteno kot na klasičnih osnovnih šolah. Učitelj, ki je stalno prisoten na enem pediatričnem oddelku, je hkrati tudi učitelj razrednik. Naloge učitelja razrednika so poleg poučevanja tudi sodelovanje z oddelčnim multidisciplinarnim timom, starši in matično šolo. Razrednik s strokovnim in senzibilnim pristopom ves čas preverja učenčevo zmožnost spremljanja pouka in sodeluje z drugimi učitelji in specialnimi pedagogi (Leban Dervišević, 2021). Bolnišnične šole v Sloveniji so organizacijsko del osnovnih šol, čeprav učitelji predmetnega pouka pogosto izvajajo tudi učno pomoč srednješolcem. Za pedagoško delo s srednješolci je uspelo le Bolnišnični šoli Ljubljana pridobiti dve sistemizirani delovni mesti (Bečan, 2021). V Bolnišnični šoli Ljubljana so razvili model učno-vzgojnega dela za srednješolsko mladino (Prevec, 2021), ki ga zelo podobno izvajajo tudi v Bolnišnični šoli Maribor. Dijakom nudijo (individualno) učno pomoč, program terapevtskih in ustvarjalnih dejavnosti (predvsem na Enoti za otroško in mladostniško psihiatrijo) ter jim omogočamo pridobivanje ocen, čeprav za to nimajo sistemiziranih pedagoških delovnih mest.

I. on-line mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Črna Gora, ZDA, Nizozemska, Velika Britanija) strokovna konferenca učiteljev Izobraževanje v prihodnosti 2023

Zaključek

Vizija bolnišnične šole je ključno povezana z njenim namenom, ki je omogočanje samozavestnejše vključitve hospitaliziranih učencev nazaj v matično šolo in njihovo primarno socialno okolje ter vzporedna predelava učne snovi, ki ji zaradi zdravstvenih obravnav (na matični šoli) niso mogli slediti. Da bi lahko sledili temu cilju, bodo v prihodnosti na področju bolnišničnega izobraževanja potrebne spremembe.

Bolnišnične šole, kjer pedagoško delo poteka tudi na oddelkih za otroško in mladostniško psihiatrijo, je potrebno dodatno kadrovsko okrepiti z ustreznim pedagoškim kadrom (npr. specialni pedagog, inkluzivni pedagog). Samo tako bodo učenci in dijaki na teh oddelkih deležni celostne vzgojno-izobraževalne obravnave, ki je nujna za kvalitetno vključitev v matične šole po koncu hospitalizacije. Učitelji, ki v bolnišničnih oddelkih opravljajo razredništvo, so v neenakopravnem položaju z razredniki v drugih učno-vzgojnih institucijah, saj za svoje delo ne dobijo plačila. Iz zornega kota obravnave srednješolcev so nekatere bolnišnične šole v neenakopravnem položaju z Bolnišnično šolo Ljubljana, kjer so pridobili sistemizirani delovni mesti. Tovrstno diskriminacijo bi bilo potrebno nemudoma odpraviti.

Literatura

- Bečan, T. (2012). Ko naš učenec zboli. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bečan, T. (2021). Sprehod skozi zgodovino. Zbornik prispevkov ob 70-letnici bolnišnične šolske dejavnosti v Ljubljani. Ljubljana, Bolnišnični šolski oddelki OŠ Ledina.
- Caf, B. (2008). Smisel bolnišnične šole v procesu hospitalnega in pohospitalnega zdravljenja. Vrata v stoletno zgodbo. Zbornik ob 100-letnici vzgojno-izobraževalnega dela v rumeni stavbi in 50-letnici bolnišnične šole. Maribor, Mi bo tisk d. o. o.
- Filipič, S. (2011). Oblikovanje vizije osnovne šole z vidika vrednot. Magistrsko delo. Univerza v Mariboru. Filozofska fakulteta.
- Jeriček Klanšček, H., Roškar, S., Vinko, M., Hočevar Grom, A., Juričič Konec, N., Bajt, M., Čuš, A., Furman, L., Kocjan Zager, G., Hafner, A., Medved, T., Bračič Floyd, M., Poldrugovac, M. (2018). Duševno zdravje otrok in mladostnikov v Sloveniji. Ljubljana, Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://nijz.si/publikacije/dusevno-zdravje-otrok-in-mladostnikov-v-sloveniji/>
- Laptoš, A. (1995). Bolnišnična šola – majhna šola velikih dejanj. Educa, let. 5. (št. 1/2): str. 35–39.
- Leban Dervišević, M. (2021). Vloga razrednika in učitelja razrednega pouka v bolnišnični šoli. Zbornik prispevkov ob 70-letnici bolnišnične šolske dejavnosti v Ljubljani. Ljubljana, Bolnišnični šolski oddelki OŠ Ledina.
- Prevec, A. (2021). Učitelj predmetnega pouka za osnovnošolce in dijake v bolnišnični šoli. Zbornik prispevkov ob 70-letnici bolnišnične šolske dejavnosti v Ljubljani. Ljubljana, Bolnišnični šolski oddelki OŠ Ledina.
- Roškar, S., Jeriček Klanšček, H., Vinko, M., Hočevar Grom, A. (ur.). (2019). Duševno zdravje otrok in mladostnikov v Sloveniji – povzetek publikacije. Ljubljana, Nacionalni inštitut za javno zdravje. https://nijz.si/wp-content/uploads/2019/07/povzetki_dzom_elektronska_izdaja_novo.pdf
- Ustava RS, pridobljeno 8. 6. 2023 na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>
- Volčanjk, N. (2019). Bolnišnična šola potrebuje inkluzijo – inkluzivni pedagog v bolnišnični šoli. Didakta, letnik 29, številka 201, str. 20–2.
- Zakon o osnovni šoli, pridobljeno 8. 6. 2023 na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

UČNI PROSTORI PRIHODNOSTI V LUČI OBLIK IN METOD DELA

Povzetek: Digitalna doba postavlja šolstvo pred številne izzive. Eden večjih je, kako podajati znanje učencem v svetu, ko so vse informacije zlahka dostopne. Tradicionalno podajanje znanja s svojimi oblikami in metodami dela pri pouku, razkoraku med skokovitim družbenim razvojem in pričakovanji ne bo več kos. Spremembe načina pouka bodo zadevale tako učni prostor (tradicionalno učilnico), kot tudi načine dela pri pouku (oblike in metode) ter vlogo učenca in učitelja. Pojem učilnice se širi od tradicionalno pojmovanega učnega razreda s štirimi stenami in opremo do odprtih, fleksibilnih učnih prostorov, ki se spreminjajo in se s svojo opremo prilagajajo individualnim potrebam vsakokratne skupine učencev. Nujno se sočasno spreminjajo tudi oblike in metode pouka ter vloga učenca in učitelja v učnem procesu. Glede na konkretne prostorske možnosti lahko na šolah že oblikujemo drugačne učne prostore - v notranjosti šolskih stavb in tudi zunaj njih.

Ključne besede: fleksibilni učni prostori, oblike in metode pouka, socializacija, individualizacija, pouk na prostem

LEARNING SPACES OF THE FUTURE IN THE LIGHT OF WORK FORMS AND METHODS

Abstract: The digital age presents education with many challenges. One of the biggest is how to impart knowledge to students in a world where all information is readily available. Traditional delivery of knowledge with its forms and methods of work in lessons, the gap between rapid social development and expectations will no longer be able to cope. Changes in the teaching method will affect both the learning space (traditional classroom), as well as the ways of working in the lesson (forms and methods) and the role of the student and the teacher. The concept of a classroom is expanding from a traditionally conceived classroom with four walls and equipment to open, flexible learning spaces that change and adapt their equipment to the individual needs of each group of students. Forms and methods of teaching, as well as the role of the student and teacher in the learning process, are necessarily changing at the same time. Depending on the specific spatial possibilities, schools can already design different learning spaces - inside the school buildings and also outside them.

Keywords: flexible learning spaces, forms and methods of teaching, socialization, individualization, outdoor lessons

Izzivi poučevanja v prihodnosti

Digitalna doba postavlja šolstvo pred izzive, ki bi glede na skokovite družbene spremembe, zahtevali revolucionarne sistemske spremembe. Zaposleni v šolstvu pa iz izkušenj vemo, da se te v šolstvu dogajajo evolucijsko, razvojno, nikoli hitro in čez noč. Gre za sistemski proces spreminjanja velikega družbenega podsistema, ki ga obvladujejo po eno strani zakonske regulative, po drugi strani pa ravnanja, znanja, navade (prakse) in pričakovanja njegovih udeležencev (učencev, učiteljev, staršev). V prispevku bom poskušala osvetliti, kakšen bi lahko bil učni proces prihodnosti, v t.i. digitalni dobi, z vidika oblike organizacije pouka v ožjem smislu, t.j. z vidika učnih oblik in metod in učnih prostorov, v katerih bo potekal pouk. Vprašanje učilnice prihodnosti ter oblik in metod dela, se povezuje tudi z vprašanjem vloge učitelja in učenca v učnem procesu ter s pojmom individualizacije pouka. Pomembno vprašanje ob vsem tem je tudi vprašanje ohranjanja socializacijske in socialne vloge pouka, t.j. kako bomo ob vseh spremembah pouka in digitalizaciji, med udeleženci učnega procesa ohranjali in spodbujali socialno interakcijo. Človek je v prvi vrsti socialno bitje, zato je ohranjanje in krepitev socialne podstatu pouka ključnega pomena za uspešen učni proces. Tudi pri nas se že kažejo primeri dobre prakse, ko posamezni učitelji samoiniciativno in inovativno oblikujejo drugačne šolske prostore - učilnice, kjer poskušajo učitelji pouk organizirati z drugačnimi oblikami in metodami dela.

Od tradicionalne učilnice do učnih prostorov prihodnosti ter drugačnih oblik in metod dela Pojem učilnica označuje »šolski prostor za učenje, poučevanje» (SSKJ). Učilnico tradicionalno pojmuje kot večji prostor, običajno bolj ali manj kvadratnega tlorisa, v katerem poteka pouk določenega oddelka (t.j. matična učilnica) ali pa določenega predmeta (predmetna učilnica). V učilnici so učne klopi in sedeži za učence lahko razporejeni na različne načine: frontalno, v U – obliki, po skupinah, itd. V njej je običajno tudi učiteljev prostor z delovno

mizo in pripadajočimi elementi. Učilnice so običajno opremljene z didaktičnimi materiali. Pouk v tradicionalni obliki v večji meri poteka frontalno, učitelj je podajalec informacij, ki jih učenci sprejemajo, pretežno v pasivni vlogi.

Širše pojmovanje učilnice kot prostora učenja

V luči raziskovanja in oblikovanja drugačnih učnih prostorov je zanimiv poskus Zavoda Republike Slovenije za šolstvo (ZRSS), ki je 2021 objavil javni natečaj za snovalce prostora z izzivom, kako oblikovati učilnico, ki podajanje znanja ex-cathedra zamenja za drugačne načine učenja (t.j. metode dela):

- samostojno raziskovanje,
- debato v večji skupini in
- projektno delo,

vse pod vodstvom učitelja – mentorja. Ključno vprašanje je, kako podajati zanje v digitalni dobi, ko so informacije zlahka dostopne. Digitalna generacija do znanj ne dostopa več le iz knjig, učitelj pa ni več ekskluzivni prenašalec, podajalec znanj, temveč usmerjevalec heterogenih učnih poti. Ključna podstat ob vsem še vedno ostaja socialna vez (fizična bližina) med učenci in učiteljem v skupnem prostoru – učilnici. Ta naj bi bila zasnovana tako, da bi spodbujala socializacijo, učenje ustvarjalnih veščin, sodelovanje in skrb za skupnost, kot nasprotje danes še močno prisotnima tekmovalnosti in individualizmu (Košir, 2021).

Izbrani projekti so izpostavljali rešitve, ki s fleksibilno zasnovano opremo učilnice preoblikujejo že obstoječe prostore in s tem vzgojno-izobraževalni proces. Fleksibilni učni prostori podpirajo pouk v diferenciranih učnih situacijah: individualno delo z različnim tempom učenja, različnimi učnimi gradivi, delo v dvojicah, delo v skupinah. Različni prostorski koncepti ponujajo torej učnim prostorom različne funkcije (Inovatio.si).

Kot se širi pojmovanje pouka, se širi tudi pojmovanje prostora, kjer se pouk »dogaja«. Učilnica je lahko kjerkoli - v skupnih prostorih šole, dvoriščih, v bližnjem gozdu in ni več omejena na prostor med štirimi stenami, v katerem so šolske klopi in stoli v bolj ali manj klasično postavljenih učnih oblikah (Košir, 2021).

V skladu s paradigmo o učilnici kot širšem prostoru učenja, lahko torej poteka pouk v notranjih - fleksibilnih učnih prostorih in tudi zunaj šolske stavbe. Pouk na prostem je organizirano učenje, ki poteka zunaj šolskih stavb (Skribe - Dimec).

Učencem omogoča, da:

- odkrivajo informacije z raziskovanjem, opazovanjem,
- izkušensko pridobivajo informacije (veščutnost),
- več priložnosti za sodelovanje z vrstniki (utrjevanje socialnih vezi),
- več možnosti za fizično dejavnost (Novak idr, 2022).

Najpogostejši metodi dela pouka na prostem sta:

- samostojno učenje (učenci samostojno odkrivajo, izkušajo, doživljajo) in
- vodeno učenje (navodila za dejavnost učencem poda učitelj) (Novak idr., 2022).

Drugačni učni prostori terjajo tudi drugačne oblike in metode pouka. Primerjava metod dela v fleksibilnih učnih prostorih in pouka na prostem kaže na njihovo veliko podobnost, enotnost. Sprememba metode dela je sledila spremembi prostora poučevanja; pouk se je prilagodil prostorskim razmeram, pogojem dela, s čimer je razvil novo kvalitativno raven. Ta se kaže v večji samoaktivnosti učencev pri samostojnem pridobivanju informacij, pri njihovi večji samoaktivnosti v kognitivnem in fizičnem smislu, na izkustveni način pridobljeno zanje je tudi trajnejše. Aktivne metode pouka omogočajo na ta način tudi več socialnih stikov med učenci, debato, sodelovanje. Učitelj je še vedno v vlogi vodje učnega procesa, usmerjevalca procesa, oblikovalca pogojev, v katerih se učenje »dogaja«, spodbujevalca, mentorja, nemalokrat pa tudi tistega, ki se tudi uči. Nove situacije za učitelja prinašajo zahteve po stalnem prilagajanju, učenju in odkrivanju novih učnih poti in možnosti za vse učence. V tej luči v polnem zaživi tudi koncept individualizacije in diferenciacije pouka.

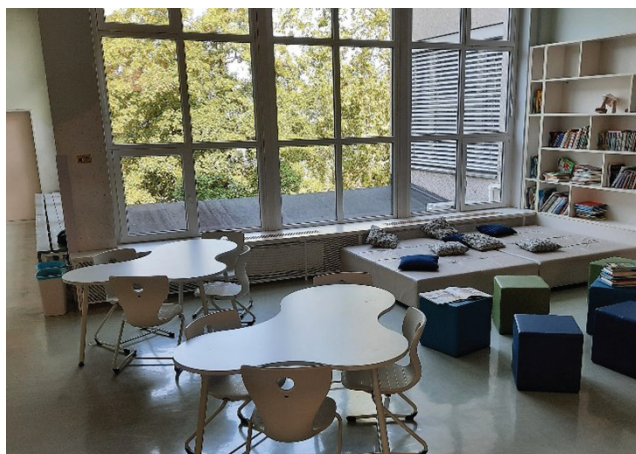
Posamezne prostorske rešitve na šoli - oblikovanje učnih prostorov

Tudi na naši šoli smo izven klasičnih učilnic in klasične organizacije pouka, zasnovali tri drugačne učne prostore. En se nahaja v notranjosti šolske stavbe, dva pa zunaj nje na ožjem šolskem prostoru.

- Šolska dnevna soba

Šolska stavba OŠ Oskarja Kovačiča, Ljubljana, je bila zgrajena leta 1962, po načrtih arhitekta Emila Navinška (1904–1991), ki je avtor inovativne brezkoridorne zasnove šolskih stavb, v katerih se na prostran osrednji, naravno osvetljen in prezračevan večnamenski prostor, neposredno navezujejo učilnice ter drugi šolski prostori. Centralna avla je več kot le komunikacijski hodnik, je prostor različnih interakcij (Ivanič, 2015). Gradnja osnovnošolskih stavb po njegovih načrtih se je v Ljubljani razmahnila predvsem po letu 1950.

Naša šolska avla v 1. nadstropju je tipičen Navinškov, obsežen in svetel centralni prostor, z visokimi stropovi in velikimi okenskimi površinami. Ta prostor smo izkoristili za oblikovanje novega učnega prostora. Zasnovali smo šolsko "dnevno sobo" z večfunkcijsko rabo: dva velika ležalna podija z blazinami sta namenjena umirjenemu branju in individualnem delu z gradivom, dve omizji delu za 8 učencev ter pripadajoči večnamenski tabureji (delo po skupinah). Omenjeni elementi se lahko prosto spreminjajo in prilagajajo učni situaciji. Ob pripadajočo steno smo vgradili velik element s knjižnimi policami (knjižni kotiček). Izris elementov in izvedbo je prevzel arhitekturni biro.

Šolska avla, preurejena v učni prostor (šolska dnevna soba)

- Učilnica na prostem »hiške«

Na šolskem igrišču smo neposredno ob šolski stavbi postavili štiri omizja. Posamezno omizje sestavlja velika delovna miza s klopema ob vsaki strani. Omizje ima tudi strešno konstrukcijo, zato jih imenujemo kar »hiške«. Za vsakim omizjem lahko sedi od 6 – 8 učencev. Skupna kapaciteta tako omogoča pouk na prostem celotnemu oddelku.

Omizja na šolskem igrišču kot učilnica na prostem

- Učilnica na prostem »klopi«

Šolski prostor smo želeli še dodatno obogatiti in omogočiti uporabo zunanjih površin za potrebe pouka in razširjenega programa. V neposredni bližini šolske stavbe smo na šolskem prostoru proučili prostorske možnosti in tako določili dve obstoječi zeleni površini, ki bi bili primerni za postavitev dodatnih zunanjih elementov za učno delo. Prva zelena površina se nahaja tik ob glavnem vhodu v šolo, druga pa na drugi strani šolske stavbe, pri vhodu z zadnje strani. V sodelovanju z ustanoviteljem, z Mestno občino Ljubljana, smo na vsako površino postavili po osem klasičnih parkovnih klopi. Klopi smo postavili v frontalno obliko v dve vrsti. Na tak način smo pridobili še dve dodatni površini za pouk na prostem. Slednji dve površini sta uporabljani tudi za potrebe manjših razrednih prireditev, nastopov za starše ali pa kar roditeljskih sestankov na prostem.

Klopi na šolskem prostoru kot učilnica na prostem

Zaključek

Prispevek zaključujem s slednjim citatom: »Prostori vplivajo. Oblikujejo, omogočajo in vzpodbujajo. Podpirajo, premikajo ali ovirajo. S tem vplivajo na kakovost učenja in poučevanja« (Inovatio.si).

Literatura

- Ivanič, M., 2015. En sam velik, svetel, uporaben prostor. Zloženska ob razstavi Brezkoridorne šole Emila Navinška. Raziskava na primeru štirinajstih šol v Ljubljani. Ljubljana, Galerija DESSA.
- Košir, A. Kakšna bo učilnica prihodnosti? Pridobljeno s <https://www.tvambienti.si/06/01/2021/kaksna-bo-ucilnica-prihodnosti/>
- Novak, N., Dolgan, K., Vršič, V., Podbornik, K., Bojc, J., Pihler, N., 2022. Pouk na prostem. Priročnik za učiteljice in učitelje na razredni stopnji. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Skribe - Dimec, D. Pouk na prostem. Raznovrstnost pristopov in razvijanje naravoslovnega mišljenja – Spoznavanje okolja / naravoslovje in tehnika. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/2577/1/Skribe_Pouk_na_prostem.pdf
- https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/datoteke/SSKJ2_Kolofon.pdf
- <https://www.inovatio.si/sl/novice/63/ucni-prostori-prihodnosti>

»PUSTITE MI ZMAGATI«

Povzetek: Program Mladi športnik deluje pod okriljem Specialne olimpiade Slovenije. V oddelku prilagojenega programa za predšolske otroke na Centru za sluh in govor Maribor smo ga izvajali drugo leto zapored. Sodelovalo je 12 otrok, starih od 4 do 7 let, z različnimi vrstami in stopnjami primanjkljajev, ovir oz. motenj. Gibalne aktivnosti so se sistematično in v skladu z zmožnostmi ter interesi otrok izvajale skozi vse šolsko leto. H gibanju (z otroki) smo spodbujali tudi starše. Uspešno izveden projekt Mladi športnik smo obeležili z zaključno prireditvijo, na kateri so sodelovali vsi otroci in strokovni delavci Centra za sluh in govor Maribor, enote Vinarska. V goste sta prišla nogometaša Marinko Galič in Ažbe Jug, ki sta s svojo energijo in čutom do otrok s posebnimi potrebami prispevala k doživetem, športno obarvanem dopoldnevu. V času trajanja projekta in tudi sicer nam je pomembno, da so otroci sproščeni in se gibajo – kjerkoli, kakorkoli in kadarkoli. Ključne besede: otroci, gibanje, projekt, napredek

»LET ME WIN«

Abstract: The Young Athlete Program, organized by Special Olympics Slovenia, was implemented for the second consecutive year at the adapted program for preschool children at the Hearing and Speech Center Maribor. Twelve children, aged 4 to 7, with various disabilities and impairments, participated in the program. Throughout the school year, structured movement activities were carried out based on the children's abilities and interests, with a focus on involving parents in physical activities as well. The successful completion of the Young Athlete project was celebrated with a closing event that brought together all the participating children and professionals from the Hearing and Speech Center Maribor, Vinarska Unit. Special guests, football players Marinko Galič and Ažbe Jug, brought their energy and empathy towards children with special needs, contributing to a memorable and sports-oriented morning. Emphasizing the importance of relaxation and physical activity, the project aimed to encourage children to move freely, anytime and anywhere.

Keywords: children, movement, project, progress

Uvod

V svetovno gibanje specialne olimpiade je vključenih preko 200 programov iz 150-ih držav. Njihov program ni namenjen le športu, ampak združuje športne, socialne in kulturne aktivnosti. Razvil se je iz pobude družine Kenedy, na podlagi katere je bil leta 1963 v Združenih državah Amerike organiziran prvi športni tabor za osebe z motnjami v duševnem razvoju. Projekt Mladi športnik deluje torej pod okriljem Specialne olimpiade, ki je v bistvu »način življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, prek njih pa tudi njihovih družin in programov« (Specialna olimpiada Slovenije, b. d.). Namen vključitve je ohranjanje psihofizičnih sposobnosti in socializacija omenjene populacije. Slogan specialno-olimpijskega gibanja se glasi: »Pustite mi zmagati, če pa ne morem zmagati, naj bom pogumen v svojem poskusu«. Program Mladi športnik je bil zasnovan s strani strokovnjakov pri Specialni olimpiadi, in sicer z željo, da se tudi predšolskim otrokom s posebnimi potrebami zagotovi motorične aktivnosti, ki so zanje primerne in bodo ugodno vplivale na njihov razvoj. Zasnovan je tako, da omogoča veliko individualizacije glede na potrebe otrok z različnimi primanjkljaji. Predstavlja lahko pripravo na nadaljnje udejstvovanje v panogah specialne olimpiade ali pa le obogatitev gibalnih dejavnosti, ki se v vrtcu že izvajajo. Otroci so pri dejavnostih uspešni, v njih uživajo, se zabavajo (Specialna olimpiada Slovenije, b. d.). Favazza idr. (2011, v Favazza idr., 2020) poročajo, da so strokovni delavci in družine otrok, vključenih v projekt Mladi športnik, opažali velik napredek otrok, ne le pri razvoju motoričnih spretnosti, ampak tudi pri socialnih veščinah, razvoju jezika, samozavesti in drugih spretnostih.

Program je nastajal na podlagi smernic in ciljev:

1.1.1 Program je nastajal na podlagi teh smernic in ciljev:

- otroci z motnjami v duševnem razvoju ob pomoči vadbe napredujejo na kognitivnem, fizičnem in socialnem področju;
- širša javnost se seznanja z življenjem in delom oseb s posebnimi potrebami;

- program je v pomoč staršem – že v zgodnjem obdobju otrokovega razvoja se seznanijo s specialno olimpijado in tako gradijo mrežo medsebojne starševske pomoči in medsebojnega sodelovanja,
- otroci se že v predšolskem obdobju seznanijo s športom, pridobivajo različne spretnosti in imajo veliko možnosti v športnih programih specialne olimpijade sodelovati tudi po dopolnjenem osmem letu starosti,
- različne dejavnosti so za otroke izvrstna spodbuda pri njihovem razvoju, celotne družine pa lahko prek medsebojnega sodelovanja in otroške igre pridobivajo pozitivne izkušnje (Specialna olimpijada Slovenije, b. d.).

Program Mladi športnik temelji na dokumentih, ki so ji pripravili (ali priredili) strokovnjaki Specialne olimpijade Slovenije, in sicer:

- Učni načrt programa Mladi športnik,
- Priročnik za vadbo in
- Motorična testna lestvica.

Učni načrt programa Mladi športnik (Favazza idr., 2020) nam ponuja konkretne predloge za delo z otroki – kako naj se organiziramo, katere materiale uporabimo, predlaga aktivnosti in nam daje veliko možnosti za inovativnost. Pred pričetkom izvajanja programa je nujno, da izvajalci le-tega skrbno pregledamo vse vaje, opazujemo nekoga, ki jih že pozna in obvlada podajanje navodil ter vedno pred izvajanjem razložimo spretnost, ki jo želimo naučiti oz. jo, če je mogoče, tudi prikažemo (Visočnik, 2020).

Priročnik za vadbo (Visočnik, 2020) nas strokovne delavce prav tako opogumlja in vodi pri sistematičnem delu, ponuja številne razlage in predloge.

Z Motorično testno lestvico (Favazza, P., Zeisel, S. in Ghio, K., 2012) ocenimo spretnosti otrok, ki sodelujejo v programu Mladi športnik. Lestvica neposredno ovrednoti spretnosti, ki jih otroci usvajajo po Kurikulumu dotičnega programa. Je orodje, s katerim z opazovanjem (testiranje pred pričetkom izvajanja programa in ob koncu) ter sistematičnim evidentiranjem vrednotimo napredek vključenih otrok.

»Mladi športnik« skozi šolsko leto

Gibalne dejavnosti, ki so predvidene v sklopu inovativnega programa Mladi športnik, so namenjene predvsem otrokom od 2 do 7 leta (obdobje razvoja temeljnih gibalnih spretnosti), z njimi pa razvijamo motorične, socialne in kognitivne spretnosti otrok s posebnimi potrebami ter tudi tistih z normativnim razvojem. Prav sodelovanje med obojimi pa prinaša dobrobit za vse. Tudi in predvsem dolgoročno.

Na Centru za sluh in govor Maribor smo se za sodelovanje v projektu Mladi športnik odločili že dve leti zapored. V lanskem šolskem letu je v projektu sodelovala ena skupina, letos dve skupini prilagojenega programa za predšolske otroke (12 otrok starih od 4 do 7 let). Obe strokovni delavki sodelujočih oddelkov sva se udeležili praktično naravnane seminarja, ki ga je gostil VVZ Slovenj Gradec. Tam smo se strokovne delavke povezovale in se navdihovale za delo v prihodnje.

Gibalne aktivnosti v sklopu projekta Mladi športnik so bile skrbno načrtovane in so potekale sistematično. Enkrat tedensko, vsak torek od 8. do 9. ure, smo imeli na voljo šolsko telovadnico. Takrat smo v zaporedju, da so otroci spoznali aktivnosti in gradili spretnosti s ponavljanjem, sledili dejavnostim:

- osnovne motorične spretnosti,
- hoja in tek,
- ravnotežje in skoki,
- prestrežanje in lovljenje,
- metanje,
- udarjanje,
- brcanje,
- pregled spretnosti kot športov.

Telovadili smo vsakodnevno še v igralnici in se gibali na prostem. Veliko časa smo preživeli

v bližnjem parku in gozdu, v jesenskem in pomladnem času pa tudi na vrtčevskem igrišču. Z iznajdljivostjo smo ustvarjali pogoje za kvalitetno delo. Vaje so izvajali vsi otroci. Nekateri so potrebovali več spodbude in pomoči, prav vsi pa so ob dejavnostih uživali in napredovali. Bilo je veliko ponavljanja. Gibalne dejavnosti so bile skrbno načrtovane, vzgojiteljici sva se usklajevali glede na razpoložanje, sposobnosti, napredek otrok. Otroci so se jih veselili, potekale so brez težav. Hitro so se navadili na sistem in red, ki smo ga vzpostavili, ko smo se družili.

1.1.2 Načrtovanje skupnih uric

Zaključna prireditve je potekala v parku in sicer v sredo, 31. 5. 2023 v dopoldanskem času od 9. do 11. ure. K sodelovanju smo povabili športnika Marinka Galiča in Ažbeta Juga, ki sta se prijazno odzvala ter skupaj z nami pripravila športne aktivnosti. Pred tem so se otroci razgibali in odtekli kros. Na zaključni prireditvi so sodelovali vsi otroci vrtca in šole enote Vinarska – 1 oddelek rednega vrtca, 8 oddelkov prilagojenega programa ter 9 oddelkov 1. in 2. razredov OŠ. Otroci skupin, ki so bili vključeni v projekt, so dobili majčke, prav vse pa smo nagradili z medaljami. Ob uspešnem zaključku smo našima gostoma v zahvalo zapeli pesem. Bilo je čudovito!

Zaključek

Gibanje je življenje in življenje je gibanje. V našem telesu se vse giba – dihanje, požiranje, govor, bitje srca, peristaltika, cirkulacija krvi ... brez gibanja ljudje ne obstajamo. V vrtcu se posvetimo vsem šestim kurikularnim področjem, poskušamo jih povezovati med seboj in otrokom omogočati optimalen razvoj in napredek. Skozi program Mladi športnik, ki smo ga izvajali tudi v šolskem letu 2022/2023 in skrbno načrtovane ter prilagojene dejavnosti glede na specifične potrebe in sposobnosti vključenih otrok, smo sistematično in uspešno razvijali gibalne spretnosti, posredno pa tudi druga področja otrokovega razvoja. K aktivnemu sodelovanju smo povabili tudi starše ter jih spodbujali k zavedanju pomena gibanja za napredek njihovih otrok. Projekt Mladi športnik smo uspešno zaključili in ga tudi obeležili z zaključno športno prireditvijo ter gostoma, Marinkom Galičem ter Ažbetom Jugom. Napredek otrok na gibalnem področju (in posledično tudi drugih) pa nas motivira, da v prihodnjem šolskem letu z izvajanjem projekta nadaljujemo.

Literatura

- Favazza, P., Leboeuf, L., Mearns, K., Ray, M., Fuller, K., Kulinitch, J., Flynn, D., Sipertein, G., Parker, R., Wiczorek, J., Friedman, K., Kersh, J., Zeisel, S., Odom, S., Collins, K., Adams, J., Neebe, W. in Sid eris, J. (2020). Učni načrt programa Mladi športnik™. Kim Samuel-Johnson and the Samuel Family Foundation. https://www.specialna-olimpiada.si/file/18042/kurikulum_mladi_sportnik_2020_low.pdf
- Favazza, P., Zeisel, S. in Ghio, K. (2012). Motrična testa lestvica. Center for Social Development and Education. <https://www.specialna-olimpiada.si/file/13613/motorina-testna-lestvica.pdf>
- Specialna olimpiada Slovenije. (b. d.). <https://www.specialna-olimpiada.si/>
- Visočnik, T. (ur.). Mladi športnik. Priročnik za vadbo. https://www.specialna-olimpiada.si/file/18041/mladi_sportnik_2020_low.pdf

UČENJE SKOZI GIBANJE

Povzetek: Ker so ustvarjalni načini učenja in poučevanja dobrodošli, smo se v prvem razredu odločili, da se učimo skozi gibanje. Nekatere učne ure in vsebine smo prilagodili ter v redni pouk vključili gibanje. Pri matematiki smo iskali pare in se zabavali z matematičnim twisterjem. Pri slovenščini smo pisali, brali in tekali. Pri angleščini smo popestrili pouk s plesom in petjem, z barvnim padalom, poligonom barv in z morskimi živalmi. Pri spoznavanju okolja smo opravili učni sprehod, gibanje na snegu in gozdno urico. Skupaj s prvošolci smo povezali gibanje z učenjem. Na takšen način smo poskušali prikazati, kako je pomembno vsakodnevno gibanje, ki omogoča razvijanje možganov. Vzpostaviti smo želeli možganske povezave, ki bi otroke spodbudile k lažjemu in hitrejšemu pridobivanju znanja. Z učenci smo številnim šolskim uram dodali gibalne vsebine, tako da so bili veliko bolj aktivni kot običajno. S tem smo učencem želeli dokazati, da gibanje vpliva na boljše razpoloženje in večjo aktivnost.

Ključne besede: gibanje, učenje, igre, znanje, prvošolci.

LEARNING THROUGH MOVING

Abstract: Because we are always on a look out for creative ways of teaching, we decided to learn through moving with our first-graders. Some of our classes were modified and moving was incorporated. At mathematics we were searching for matching couples and having fun with mathematical twister. In Slovenian language class we wrote, read and we ran a bit. In English class we spiced up teaching with some singing and dancing, using a multi-coloured parachute, colour obstacle course and learning about sea animals. During science class we went for an educative walk, had fun in the snow and a lesson in the nearby forest. That is how we tried to combine teaching and moving with our first-graders. We aimed to prove the importance of daily movement for the development of the brain through stimulating new brain connections in order to amplify our students' learning abilities. We added a lot of moving activities through the school day so our first graders were more active than usual. Another objective was to demonstrate to our students that moving and active style of learning have a positive effect on their mood and all-around energy.

Key words: moving, learning, games, knowledge, first-graders.

1 Uvod

Gibanje vsakemu učencu omogoča doprinos k boljšemu počutju, umirjenosti, globoke- mu spanju in splošnemu zadovoljstvu. Na takšen način se odstranijo negativne posledice sedečega življenjskega sloga in se preprečuje povečanje telesne mase. Gibalne sposobnosti in raznolika gibalna znanja so potrebna, da se lahko otroci v odrasli dobi redno vključujejo v športne aktivnosti (Bergoč, 2019). Z gibanjem se aktivirajo možgani, zato naj bi se v šolsko delo čim večkrat vključilo gibanje (Inovatio, 2017). Gibanje med učenjem spodbuja učne spretnosti, sprošča, motivira in pospešuje učno delo (Trapečar Pavšič, 2022).

2 Gibanje

Če se otrok veliko giba, se tudi pravilno razvija. Svetovna zdravstvena organizacija stremi k temu, da naj bi se vsak učenec gibal vsaj 60 minut na dan in če je le mogoče na prostem. Na takšen način se krepi imunski sistem in odpornost. Pri tem je treba poskrbeti tudi za raznolike aktivnosti, kot so tek, poskoki, kolesarjenje, plezanje, gibanje, in zmerno intenzivnost (140/180 udarcev na minuto). Posledično otroci razvijajo različne gibalne sposobnosti, kar vpliva na optimalni razvoj srčno-žilnega in dihalnega sistema. Aktivnost gibanja je učinkovita takrat, kadar otroci vsaj nekaj časa pospešeno dihajo in se pri tem spotijo.

Tisti otroci, ki se veliko gibajo in imajo mnogo gibalnih izkušenj, so gibalno spretni ter so zmožni hitro in dobro pridobivati nove veščine, ki imajo vpliv na kognitivni razvoj. Pri gibanju je treba spodbujati, spoštovati biološko uro otrok in zagotavljati varne pogoje za gibanje ter ponudbo različnih dejavnosti. Le zdrav in telesno dejaven otrok je srečen otrok (Bergoč, 2019).

3 Gibanje in možgani

Na področju nevroznanosti so naredili raziskave, ki natančno dokazujejo povezanost kognitivnega razvoja in gibanja. To pomeni, da otroci potrebujejo gibanje, da se lahko učijo. V prvih letih življenja otroške možgane gradijo gibalne aktivnosti, kot so hoja, plazenje, skakanje, rolanje in druge aktivnosti, kar je pomembno za celotno starostno obdobje. Ko se otrok rodi, njegovi možgani vsebujejo 100 milijard možganskih celic, približno toliko živčnih celic, kot je zvezd na Mlečni poti. Nevroni, prisotni ob rojstvu, tvorijo trilijone povezav v prvih letih življenja. Vse pa je odvisno od otrokovih življenjskih izkušenj. Nevronske povezave pošiljajo druga drugi sporočila, da izpolnjujejo zahteve telesa in možganov. Takšno sporočanje je pomembno za povezavo možganov in telesa. Sposobnost možganov, da razvijejo in vzdržujejo nevronske povezave, temeljijo na novih izkušnjah gibanja ter igranja majhnih otrok (Choosy Kids, 2016). S tem, ko se otrok premakne, aktivira možgane. Možgani delujejo s polno silo in omogočajo gibanje na različne načine. Kadar se prečka srednja črta telesa, takrat gre za pesmi, kot so »Glava, ramena, kolena in prsti«, »Ko si srečen« ter različne bibarije. Te pesmi omogočajo prečkanje treh sredinskih črt telesa, saj segajo od vrha do tal, od leve proti desni in od spredaj nazaj. Takšna gibanja določajo uskladitev obeh strani možganov. Tako se krepijo tkiva, imenovana corpus callosum in so pomembna za sporazumevanje z ene strani možganov na drugo. Ti gibi pomagajo razviti in okrepiti nevronske poti, ki postavljajo temelje za nadaljnji razvoj jezikovnih pismenosti in matematičnih veščin. Ena izmed aktivnosti je tudi risanje namišljene figure 8, kjer se križajo srednje linije in se spodbudi obe strani možganov ter osveži miselni proces (Amor Zitzelberger, 2016).

4 Pomen gibanja za učenje

Gibanje omogoča aktiviranje možganskih funkcij in uspešnejše učenje. Strokovni delavci opažajo določene primanjkljaje na področju gibalnih spretnosti, in sicer pri gibljivosti, koordinaciji in ravnotežju. Pomembno je, da se v šolsko delo vključi gibanje, saj so učenci precej izpostavljeni dolgotrajnemu sedenju. Po nekaj minutnem gibanju se učno delo pospeši, motivacija se dvigne in učenci so pozitivno naravnani. Pri gibanju se sproščajo hormoni ugodja in zadovoljstva. Učenje postane kakovostnejše, enostavnejše in hitrejše. Izboljšata se tudi osredotočenost in spoznavno procesiranje. Eden izmed načinov učenja je igra. Z njo se odpira področje pozornosti in motivacije k aktivnosti. Igra vodi do zanimivega in razgibanega pouka, kar pa posledično vodi k trajnejšemu znanju (Inovatio, 2017).

Gibanje med učenjem olajša učenje, spodbuja učne spretnosti, sprošča stres zaradi dolgotrajnega sedenja, spodbuja koncentracijo, zmanjša nemir in hiperaktivnost, poveča motivacijo do dela, olajša pomnjenje, branje, pisanje ter matematične spretnosti. Gibanje tudi sprošča, spodbuja in aktivira telo ter možgane, motivira, vnaša pozitivne občutke in pospešuje učno delo (Trapečar Pavšič, 2022).

5 Gibalne aktivnosti z učenci

Na šoli smo se odločili, da bomo pri pouku poskušali čim večkrat uporabiti gibalne aktivnosti, ki bi otrokom omogočile bolj aktiven način usvajanja vsebin. Skupaj s prvošolci smo pri več predmetih dodali različne gibalne igre in jih usmerjali v učno delo.

5.1 Matematika

- *Iskanje parov*

Učencem sem na tla položila listke s števili. Na eni strani razreda so bili listki, na katerih je bil račun do 20 (seštevanje ali odštevanje), na drugi strani razreda pa rezultat. Dva učenca hkrati sta tekla do računov in izbrala vsak svojega. Ko sta izračunala, sta poiskala pravi rezultat na drugi strani razreda in prinesla oba listka k meni. Pri takšni igri so učenci utrjevali

- *Matematični twister*

Učencem sem na tla zalepila račune in rezultate računanja do 20. Matematični twister sta igrala dva ali trije učenci hkrati v eni skupini. Bilo je več skupin, da so lahko bili vsi istočasno aktivni. Učencem sem posamezno govorila račune, na katere so dali noge, na rezultate pa

so položili svoje roke. Kasneje smo pravilo spremenili in naredili ravno obratno. Učencem sem povedala rezultat, sami so pa morali poiskati ustrezen račun. Tako so učenci utrjevali računanje do 20 in se urili v ohranjanju ravnotežja, gibljivosti ter koordinacije.

5.2 Slovenščina

- *Napiši besedo in teci*

Učence sem razdelila v skupine po tri, vse skupine so bile heterogene. Vsaka skupina si je določila svoje ime. Z učenci smo se igrali besede nagajivke. Vsak učenec je dobil določeno besedo, glede na njegovo individualno znanje branja in pisanja. Ko so učenci napisali besedo, je cela skupina pritekla in mi predala listek z napisano besedo. Če so napisali prav, so dobili kljukico, če so napisali narobe, pa križec. Tista skupina, ki je imela na koncu največ kljukic, je zmagala. Za nagrado so si lahko izbrali katerokoli igro, ki bi se jo radi igrali.

- *Berem in gibam*

Z učenci smo pri predmetu slovenščine imeli prav posebne ure branja na soncu. Vsak učenec je izbral eno knjigo in jo nesel na igrišče. Tam si je izbral svoj prostor in glasno bral. Po določenem času sem zazvonila z zvončkom in so učenci lahko prosto tekali po zunanjem igrišču. Ko sem po določenem času spet zazvonila, so prišli nazaj in brali naprej. Branje je bilo še učinkovitejše, saj so pridobili energijo, motivacijo in boljše počutje.

5.3 Angleščina

- *Petje in ples: Baby Shark*

Pri uri angleščine smo obravnavali besedišče povezano z družino. Tako smo s pomočjo pesmi Baby shark utrdili družinske člane, peli in plesali. Učenci so usvojili plesne korake in se pri tem zabavali.

- *Poligon barv*

Učencem sem v razredu pripravila poligon barv. Najprej so morali preskočiti dve šolski torbi in poimenovati barvo, potem so preplezali stol in poimenovali barvo, nato so preskočili še eno šolsko torbo in povedali barvo ter se ustavili pri tirnicah in povedali barvo. Nato so si izbrali eno kocko, poimenovali barvo in jo poskušali zadeti v enega izmed veder. Pred metom so poimenovali barvo vedra. Učenci so ves čas utrjevali angleške besede za barve, preizkušali svoje spretnosti preskokov, plezanja, teka in natančnosti meta. Pri tem so se tudi zelo zabavali in navijali za sošolce.

- *Morske živali*

Pri angleščini smo utrjevali morske živali. Z učenci smo odšli na igrišče z mivko in tam so se otroci gibali kot morske živali. Oponašali so gibanje rib, rakov, hobotnic in meduz. Utrjevali smo usvojeno besedišče in se urili v gibanju živali. Preostali del ure smo z učenci odšli v telovadnico, kjer smo se igrali igro hobotnica. Dva učenca sta imela lovke (plavalne črve) in sta lovila ostale. Tistega, ki sta se ga dotaknila, je prejel plavalnega črva in lovil dalje. Pri takšni igri se vsi otroci gibajo, tisti, ki lovijo, in tisti, ki bežijo.

- *Barvno padalo*

Pri angleščini smo utrjevali barve. Vsak učenec je prijel del padala in se razvrstil k eni barvi. Ko sem zaklicala »red«, so se vsi učenci, ki so držali rdečo barvo, izpustili padalo, tekli okoli in zamenjali mesto. Tako smo ponovili še pri ostalih barvah. Igrali smo se tudi tako, da sem zaklicala dve barvi hkrati in je več otrok teklo okoli padala.

5.4 Spoznavanje okolja

- *Učni sprehod*

Pri pouku smo obravnavali učno vsebino, ki se je navezovala na življenje ljudi v preteklosti in danes. Dotaknili smo se vsebin povezanih z bivališči, prehrano, obleko, delom in prevozom. Skupaj z učenci smo eno uro spoznavanja okolja namenili učnemu sprehodu do stare hiše, ob kateri smo se pogovorili o bivališčih nekoč in danes. Ustavili smo se tudi pri novejši hiši, tako da so lahko učenci dejansko videli in povedali prave razlike med zgradbama. V eni šolski uri so učenci doživeli izkušnjsko učenje, povezano z aktivnim sprehodom.

- *Gibanje na snegu*

Z učenci smo v okviru učne vsebine gibanje poskrbeli za čisto pravo gibanje, in sicer na snegu. Učenci so opazovali, opisovali in poimenovali lastno gibanje ter ga tudi spreminjali (pospeševanje, zaviranje). To so naredili s svojimi telesi tako, da so se spuščali po hribu navzdol. Nekateri so tudi tekli po snegu in poskušali pospeševati ter zavirati. V okviru ene šolske ure so učenci preizkusili lastno gibanje v snežnih razmerah. Pri tem so bili zelo aktivni.

- *Gozdna urica*

Z učenci smo se odpravili v gozd in učno vsebino povezano z živimi bitji ter okoljem obravnavali kar v gozdu. Učenci so imeli priložnost, da so se lahko tudi prosto gibali in se preizkusili v spretnostnem gozdnem poligonu na deblih.

Zaključek

Učencem smo v proces učenja vključili gibanje in tako poskrbeli za to, da je bil pouk zanimivejši ter bolj aktiven. Učencem smo omogočili, da so se sprostili, razvedrili in razmigali. Pri učenju z gibanjem so učenci razvijali psihomotorične, intelektualne in socialne sposobnosti. Pri matematiki so utrjevali računanje do 20 in se urili v ohranjanju ravnotežja, gibljivosti ter koordinacije. Pri slovenščini so utrjevali branje in pisanje ter se urili v hitrosti in prostem teku. Pri angleščini so usvojili različna besedišča vezana na družinske člane, barve in morske živali. Pri tem pa so preizkušali svoje spretnosti preskokov, plezanja, teka, natančnosti meta, pantomime in se zabavali pri igri hobotnica. Pri spoznavanju okolja so učenci usvajali vsebine s področja življenja ljudi v preteklosti, gibanja in živih bitij. Učenci so se aktivno gibali, ko so bili na učnem sprehodu na snegu in v gozdu. Ugotovili smo, da so takšne gibalne ure prinesle k pouku svežino, boljše počutje otrok, večjo motivacijo za nadaljnje ure, večjo aktivnost in pozitivno energijo. Ko so se otroci gibali, so bili srečni in bilo jim je zabavno. Tudi v prihodnje bomo stremeli k takšnemu načinu usvajanja učnih vsebin, saj so rezultati na obrazih učencev vidni takoj.

Literatura

- Amor Zitzelberger, J. (2016). The body: a tool of learning for young children. Pridobljeno 15. 5. 2023 iz <https://extension.psu.edu/programs/betterkidcare/news/2016/the-body-a-tool-of-learning-for-young-children>
- Bergoč, Š. (2019). Pomen gibanja pri učencih na začetku šolanja. Razredni pouk. Letnik XXI, številka 2. Strokovna revija za raziskovanje in razvoj področja razrednega pouka. Pridobljeno 20. 4. 2023 iz https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/04/RazredniPouk_st2_2019_NR.pdf
- Choosy Kids (2016). Moving with the Brain in Mind. Pridobljeno 20. 5. 2023 iz <https://extension.psu.edu/programs/betterkidcare/news/2016/the-body-a-tool-of-learning-for-young-children>
- Inovatio (2017). Učenje skozi igro in gibanje. Pridobljeno 5. 6. 2023 iz <https://www.inovatio.si/sl/blogi/48/ucenje-skozi-igro-in-gibanje>
- Trapečar Pavšič, J. (2022). Pomen gibanja za učenje. Pridobljeno 5. 5. 2023 iz <https://triminute.si/pomen-gibanja-za-ucenje/>

ČUJEČNOST IN KOMUNIKACIJA

Povzetek: Sedanji čas ni najbolj naklonjen kvalitetnemu osebnemu razvoju učencev, zato je danes vloga šole pri celovitem razvoju učencev zelo pomembna. Največ stika z učenci imajo učitelji, zato tudi najlažje vplivajo na pozitiven razvoj učencev. Vprašanje pa je, kako učiteljem pomagati in jih opolnomočiti za to vlogo. Na to vprašanje odgovarja izobraževanje za učitelje, ki omogoča teoretičen in izkustven način spoznavanja čuječnosti. Učitelji se seznanijo tudi z različnimi načini vzpostavljanja dobrega stika, aktivnim poslušanjem, uporabo jezika oz. besed, ki gradijo (ne razdirajo) odnose, ciljno usmerjeno komunikacijo, podajanjem povratnih informacij ipd. Ovrednotenje tridnevnega izobraževanja je pokazalo, da so učitelji pridobili veliko novega znanja in izkušenj, ki so jih vnesli v svoje delo z učenci ter v komunikacijo s starši učencev in sodelavci.

Ključne besede: aktivno poslušanje, ciljna usmerjenost, čuječnost, komunikacija, nevrolingvistično programiranje, pozornost.

MINDFULNESS AND COMMUNICATION

Abstract: The present time is not the most favorable to student's high-quality personal development. That is why the schools are getting the more and more important role in the comprehensive development of their students. Teachers have the biggest contact with students, which is why they also have a significant impact on the positive development of students. But the question is how to help teachers and empower them for this role. This question is answered by theoretical and empirical way of learning mindfulness, especially prepared for teachers. They learn different ways of establishing a good rapport with students, different ways of active listening, using language and words that build (not tear) relations, they learn target-oriented communication, giving feedback, etc. Evaluation of the three-day teacher training showed the teachers had acquired a lot of new knowledge and experiences in participating in the training and they have brought it to their work with students and to their communication with students' parents and colleagues.

Keywords: active listening, attention, communication, goal orientation, mindfulness, neuro linguistic programming.

1 Uvod

Živimo v obdobju vse večje uporabe interneta oz. naprav z zasloni. Starši so vedno bolj obremenjeni s službo, zato sedanji čas ni najbolj naklonjen družini. Učitelji in ostali strokovni delavci šole opažamo pri učencih posledice prekomerne uporabe naprav z zasloni. Sposobnost neprekinjene pozornosti učencev se krajša. Učitelji slovenščine opažajo, da imajo učenci pri pisanju esejev ali spisov, ki zahtevajo osebni razmislek in vključevanje čustev, težave. Pišejo precej površinsko. Veliko učencev nima pristnega stika s sabo in svojim notranjim svetom, ki je ključen za oblikovanje notranje vesti, pozitivne samopodobe, odgovornosti in za vzpostavljanje kvalitetnih medsebojnih odnosov. Mladi lahko prejmejo trdne temelje za razvoj osebnosti le v osebnih, pristnih, kvalitetnih medsebojnih odnosih; tako v družini kot tudi v šoli in drugih skupnostih. Zaradi tega je vloga šole pri celovitem razvoju učencev še pomembnejša, kot je bila v preteklosti. Učitelji in ostali strokovni delavci smo pred izzivom, da prepoznamo potrebe sodobnih mladih in svojo novo vzgojno-izobraževalno vlogo.

Opažamo, da učiteljem manjkajo znanja in izkušnje s tega področja, zato jih je potrebno opolnomočiti, da bodo te vsebine lahko suvereno vključevali v svoj redni učni proces. Na to potrebo odgovarja tridnevno izobraževanje o čuječnosti in komunikaciji. Izobraževanje je potekalo za strokovne delavce šole na lokaciji izven šole konec aprila 2023. Udeležba je bila prostovoljna, zato so udeleženci prišli na izobraževanje z zelo veliko odprtostjo za sprejemanje novega znanja. Čuječnost je potekala v petek popoldne in zvečer ter v nedeljo, komunikacija pa v soboto. Vsebinsko čuječnosti sem posredovala svetovalna delavka šole, komunikacijo pa zunanji izvajalec Simon Meglič, NLP trener.

V prispevku je predstavljena vsebina izobraževanja, ovrednotenje izobraževanja neposredno po zaključenem izobraževanju in ponovno po dveh mesecih. Predstavljene izkušnje so lahko v veliko pomoč šolam, ki se bodo odločile za organizacijo takšnega ali podobnega izobraževanja.

2 Čuječnost

Prvi korak pri razvijanju dobre komunikacije je čuječnost kot osnovna spretnost, ki ima globoke posledice za fizično in mentalno zdravje. Ko smo čuječi, se brez presojanja zavedamo celotnega dogajanja znotraj in zunaj nas, zato dobimo možnost izbire in lahko vplivamo na to, kako se bomo v neki situaciji odzvali (Križaj, 2019). Čuječnost podpira in izboljšuje učenje, čustveno inteligenco in splošno dobro počutje tekom življenja. Kaj bi lahko bilo bolj pomembno, kot naučiti se, kako usmeriti svojo pozornost, kako biti bolj prisoten in kako biti zadovoljen sam s seboj, s svojimi mislimi in telesom? Kaj bi lahko bilo bolj pomembno, kot to, da se naučimo biti prijazni do sebe in drugih (Snel, 2016)?

Osnovno vodilo vseh programov, ki temeljijo na čuječnosti, je, da ne moreš učiti, če sam ne prakticiraš (Požar, Kožuh, Rojc in Cerar Bajde, 2017). Zaradi tega je bil program naravnan zelo praktično oz. izkustveno, vseeno pa so se udeleženci seznanili tudi s teorijo čuječnosti. Spoznali so nekaj osnovnih definicij čuječnosti, tri stebre čuječnosti, sedem temeljev prakse čuječnosti, čuječnost v vsakdanjem življenju in čuječnost v šoli: Kakšen je namen čuječnosti v šoli? Kakšen je čuječen učitelj? Kako izvajati vaje čuječnosti z učenci razredne in predmetne stopnje?

Na izobraževanju so bili udeleženci deležni naslednji vaj:

- zavedanje dihanja (z razlago dihanja kot sidra),
 - trije koraki zavedanja,
 - pregled telesa,
 - čuječno poslušanje,
 - zavedanje preživetega dneva,
 - moj priljubljeni prostor (vodena vizualizacija),
 - čuječe uživanje hrane (zajtrk v tišini),
 - čuječnost v vsakdanjem življenju (rutinska aktivnost, čuječna aktivnost, koledar dogodkov).
- Udeleženci so v paru po dva tudi sami izvajali nekatere vaje čuječnosti in drug drugemu posredovali povratno informacijo. Pogovorili so se tudi o izkušnjah čuječnosti v vsakdanjem življenju, ki so jih zapisovali v dnevnik vadbe

3 Komunikacija

Izobraževanje o komunikaciji je potekalo na temelju nevrolingvističnega programiranja. Voditelj je na začetku predstavil širši okvir nevrolingvistike, saj je le-ta temelj za razumevanje posameznih vsebin, pristopov in orodij. Udeleženci so spoznali naslednje vsebine:

- ciljna usmerjenost: npr. učitelj reče učencem, naj pozorno poslušajo (ne, naj ne klepetajo),
- uporaba besed je zelo pomembna pri komunikaciji,
- Diltsova piramida: nevrolingvistične ravni osebnosti po Robertu Diltsu,
- ustvarjanje dobrega stika s čutno ostrino in zrcaljenjem,
- aktivno poslušanje,
- kvalitetna povratna informacija,
- Flow (zanos): ravnotežje med zahtevnostjo naloge in sposobnostjo osebe, ki opravlja nalogo, prinaša veliko zadovoljstva (Prgič, seminarsko gradivo).

Vsako teoretično vsebino smo podkrepili z veliko primeri, konkretnimi situacijami in konkretnimi hitrimi vajami – vprašanji, spodbuditvijo razmišljanja, spomini na konkretne situacije udeležencev ipd. Vsako orodje smo vadili z delom v parih in na konkretnih primerih udeležencev. To omogoča vzpostavljanje stika in stik s podzavestjo, kar na dolgi rok omogoča uporabo vsebin v praksi.

Pri vodenju izobraževanja sva bila voditelja fleksibilna. Upoštevala sva želje in pobude udeležencev, zato sva določene vsebine poglobila ali dodala, druge pa skrajšala ali izpustila.

4 Ovrednotenje izobraževanja

Na koncu izobraževanja so učitelji ovrednotili izobraževanje s pomočjo metode OSA: Občutki – Spoznanja – Akcija. Dali so tudi povratno informacijo o doživljanju voditeljev,

svoje mnenje o izobraževanju in predloge za naprej. Nekaj od tega, kar so napisali, so podelili v zaključnem krogu z ostalimi udeleženci. Sledi nekaj zapisov učiteljev:

Občutki, čustva in doživljanje medsebojnih odnosov (več odgovorov je bilo podobnih spodnjim):

- »odlično počutje, zaupanja polno ozračje, zelo odprti odnosi, občutek sprejetosti«,
- »pomirjenost, sproščenost, lahkotnost, veselje, povezanost, bližina, empatija, sprejemanje«,
- »odnosi so se poglobili, počutim se veliko bolj povezano z drugimi, sodelavce sem spoznala v drugi luči, vseč so mi bile večerne družabno-zabavne igre«,
- »prepotreben odmik od vsakdanjega sveta, krajši počitek za možgane«.

Spoznanja: Kaj ste pridobili, se naučili oz. spoznali novega:

- »metode, tehnike za umirjanje, sproščanje, zavedanje čustev, svojega telesa; kako spustiti prijetne in manj prijetne trenutke;« »kako začeti s čuječnostjo v razredu«;
- »gradnja odnosov brez obsojanja in negativne komunikacije; pomembno je, kaj in kako govorim; dobrega poslušanja ne prekinjam z vmesnimi podvprašanji«;
- »ciljna naravnost; kako podajati ustrezno povratno informacijo«;
- »kako si pomagati, če je delo oz. naloga pretežka ali prelahka«;
- »kako biti prizanesljiva predvsem do sebe in tudi do drugih«;
- »čuječnost v zaznavanju dihanja, poslušanja, sprejemanja sebe in drugih«;
- »pomembnost tišine, notranjega miru, zavedanja samega sebe, opazovanja dihanja, misli, čustev in čuječe zavedanje rutinske aktivnosti«;
- »z Diltsem sem pridobila nek nov kačipot pri tem, kateri del osebnosti nagovarjam z določenimi izrazi«;
- »kako lahko s pravilno komunikacijo izboljšam odnose; kako izvajati čuječnost in zakaj je koristna; kako lahko začutim samo sebe in se potem bolje počutim«.

Akcija: Kje in na kakšen način boste lahko uporabili nova znanja in izkušnje? To vprašanje so ponovno prejeli po dveh mesecih, zato bo ta del napisan v nadaljevanju.

Vodenje: Udeleženci so pozitivno doživeli oba voditelja in njun način vodenja.

Mnenje o izobraževanju in predlogi za naprej:

- »Kvaliteten program, zelo koristen za osebno rast in delo na medsebojnih odnosih. Uporabno v razredu, doma v družini in zase (več podobnih odgovorov).«
- »Zelo premišljeno in ciljno usmerjeno izobraževanje, pa vseeno sproščeno in odprto za sprotne pobude in izzive. Priporočam tudi ostalim.«
- »Bilo bi mi vseč, če bi imeli možnost nadaljevanja – več o sami uporabi v razredu.«

Dva meseca po izvedenem izobraževanju sem z vsemi udeleženci opravila individualni pogovor o tem, kaj so uspeli vpeljati v prakso. Povzemam nekaj njihovih odgovorov:

- Besede so zelo pomembne. Pozoren oz. pozorna sem na uporabo besed moraš, ne smeš, vedno, nikoli, vsi, nihče, brez negacij, ampak, ne ... (to so povedali skoraj vsi udeleženci).
- Med poslušanjem sem pozorna, da kaj ne vprašam. Z učenci si vzamemo več časa za jutranje pogovore v krogu. Več poudarka damo izražanju čustev. Učenci imajo zelo dobre izkušnje z obedovanjem kosila v tišini. Večkrat čez dan se zavedam sebe in stvari okrog sebe: že jutraj se zavedam svojega telesa, opazim lepoto narave, slišim ptičje žvrgolenje.
- Delam vaje čuječnosti (dihanje, zavedanje telesa – več udeležencev) in vizualizacije ter se na ta način umirim. Začela sem opazovati samo sebe: kako govorim. Z učenci v podaljšanem bivanju sem delala vaje čuječnosti. Iščem vaje čuječnosti na internetu.
- Uporabljam zrcaljenje drugih (za dober stik). Vaje čuječnosti uporabim, kadar se želim odklopiti od problema. Na ta način lažje rešim problem ali pa se reši kar sam od sebe.
- Pozorna sem na ciljno usmerjenost pri sebi in jo spodbujam tudi pri učencih (več udeležencev). Bolj se zavedam sedanosti. Učenci so dobro sprejeli vajo tišine, saj so se v njej dobro počutili. Z učenci sem začela izvajati vaje čuječnosti, ki so jih dobro sprejeli.
- Pozorna sem na miren in sproščen prihod v razred, zavedam se sebe, manj se obremenjujem in se prepustim ter aktivno poslušam.
- Uporabljam »jaz stavke« in čim manj obtoževanja npr. »Ti si to naredil.« Uporabljam

znanje o Flowu oz. zanosu. Pozoren sem na to, da delo ali učna snov ni premalo ali preveč zahtevna, saj to ohranja radovednost in dalje zadovoljstvo. Tudi v zakonskem odnosu uporabljam zrcaljenje in aktivno poslušanje. Pomagajo mi zapiski z izobraževanja.

– Pri komunikaciji skušam čim bolj slediti sogovorniku, ga poslušati in ponavljati besede (več odgovorov). Pred ocenjevanji sem izvajala čuječnost in učenci so se res umirili (več odgovorov). Z učenci sem tedensko izvajala vajo čuječnosti (zavedanje dihanja). Večkrat uporabljam »jaz stavke« in tudi povem, kako se počutim v določeni situaciji. Zavestno sedaj večkrat uporabljam besede: »želim, lahko, odločila sem se« in se skušam izogibati besed »moram, ne smeš«. Za vse je potreben čas. Proces, da to res ozavestim, je dolgotrajen.

Zaključek

Ovrednotenje izobraževanja je pokazalo, da so udeleženci doživljali izobraževanje zelo pozitivno. Na izobraževanju so se počutili dobro, med sabo so spletli globlje vezi in se naučili veliko novega. Po dveh mesecih so udeleženci povedali, da so kar nekaj znanja in izkušenj prenesli v svoje delo v službi in vsakdanje življenje. Pri organizaciji izobraževanja se je pokazalo tudi nekaj omejitev. Nekateri učitelji se niso mogli udeležiti izobraževanja, ker zaradi družinskih obveznosti težko odidejo za tri dni od doma. Za te in ostale zainteresirane bomo v naslednjem šolskem letu izvedli izobraževanje na šoli. Potekalo bo dve soboti v razmaku meseca dni. Začeli bomo s čuječnostjo, nadaljevali pa s komunikacijo. Prednost tega načina izobraževanja bo tudi nižji strošek, saj šoli ne bo potrebno plačati stroškov bivanja in hrane za udeležence izobraževanja. Na koncu želim izpostaviti predloge za prihodnje strokovno in raziskovalno delo. Na sistemski ravni bi bilo potrebno opolnomočiti učitelje, da bi te vsebine lahko redno vključevali v svoje vzgojno-izobraževalno delo. Na tem področju ima ključno vlogo Pedagoška fakulteta, ki izobražuje in pripravlja učitelje tako na izobraževalno kot tudi na vzgojno poslanstvo.

Literatura

Križaj, R. (2019). Čuječnost: trening za obvladovanje stresa in polno prisotnost v življenju.

Mladinska knjiga.

Požar, E., Kožuh, P., Rojc, Ž. in Cerar Bajde, K. (2017). Uvodni program čuječnosti: seminarsko gradivo. Društvo za razvijanje čuječnosti.

Prgić, J. Nevrolingvistično programiranje: seminarsko gradivo na NLP Praktik in NLP Mojster Praktik. Svetovalno-izobraževalni center MI.

Snel, E. (2019). Sedeti pri miru kot žaba: vaje čuječnosti za otroke (in njihove starše). Zavod Gaia planet.

UČENJE ŽELENEGA VEDENJA V ŠOLI

Povzetek: V kolikor želimo otroke naučiti določene učne vsebine, moramo najprej zagotoviti učinkovito učno okolje brez motečega vedenja učencev. Prispevek govori o timskem delu pedagogov, kako pomagati skupini otrok, ki imajo težave na področju socialne integracije in imajo posebnosti v samoregulaciji. Krepitev želenega vedenja je tema, s katero se soočajo vse vzgojno-izobraževalne ustanove. Njihova učinkovitost je odvisna od izvajanja sistema podpore sprejemljivega vedenja na ravni šole. To je pogoj, da podpremo želeno vedenje učencev v oddelku in tistih, ki potrebujejo bolj poglobljene ali pa individualne obravnave. Večina pedagogov se odziva na neželeno vedenje z grajanjem ali kaznovanjem, vendar so raziskave že v drugi polovici 90. let poročale, da so ti odzivi najmanj učinkoviti. V prispevku želim orisati pomoč učencem, tako da podpremo njihovo pozitivno vedenje. Takšna podpora je skupna vizija naše šole in v ta namen se svetovalna služba vključuje v oddelka prvih razredov.

Ključne besede: vedenje, neželeno vedenje, svetovalna služba, timsko delo, socialno čustvene spretnosti, odnos.

TEACHING DESIRED BEHAVIOUR IN SCHOOL

Abstract: In order to teach children a certain content we must provide an effective learning environment and prevent any undesired behaviour. This article describes the teamwork of teachers who help a group of children lacking social integration skills and having self-regulation difficulties. Strengthening desired behaviour is an issue in all educational establishments. Their efficiency depends on the execution of a support system for appropriate behaviour in school. If this condition is met, desired behaviour in a classroom can be supported, as well as behaviour of those who need a more in-depth or an individual approach. The majority of teachers respond to undesired behaviour by reprimanding or punishing, despite the fact that research made in the second half of the 1990 showed such conduct as the least efficient. This article describes helping such students by supporting positive behaviour. Such support follows the collective vision of our school. Therefore school counsellors engage themselves in both first-grade classes.

Key words: behaviour, undesired behaviour, school counselling, teamwork, social-emotional skills, relationship.

1 Uvod

Velikokrat smo priče besedam učiteljev, kako ne zmorejo poučevati v nekaterih oddelkih, ker naj bi bili učenci težje obvladljivi. Ti učitelji imajo že v naprej izoblikovana pričakovanja vedenja, ki naj bi jih učenci imeli usvojena. Želijo si, da bi jih učenci poslušali, bili tiho, dvignili roko ob želji govora, sodelovali, bili z mislimi pri učni snovi ... Vendar vedenje ni nekaj, kar bi prinesli s seboj na svet, temveč se ga naučimo v različnih socialnih okoljih. Eden izmed najpomembnejših je domače okolje, drugo pomembno okolje pa predstavlja šola. Učitelji želimo učencem predati čim več znanja, da bi bilo slednje uresničljivo, moramo ustvariti določene pogoje v oddelku. Ob dobrih učnih priložnostih, moramo učence seznaniti s svojimi pričakovanji in jih poučiti o pravilih in postopkih ter se ustrezno odzivati na vedenje otrok. To storimo s pozitivnimi krepitvami želenega vedenja ob neželenem vedenju pa uporabimo logične posledice (Jurišič, B. D., 2018).

2 Vedenje

Vedenje je »celota dejanj, ki izraža, kaže razpoloženje, odnos koga do ljudi, okolja« (SSKJ, 2005). Oblikuje ga naša interakcija z drugimi osebami v okolici, gre za način odzivanja in prikaz čustev. V kolikor želimo, da je naše vedenje sprejemljivo v okolju, kjer živimo, se moramo naučiti določenih komunikacijskih, socialnih in kognitivnih spretnosti (Melanšek, 2016). Izhodišče učenja pričakovanega vedenja so naš želje, kaj želimo doseči. Otroke spodbudimo k želenemu vedenju s pravili (napisana želenega vedenja), postopki (kako naj nekaj naredim) in normami (ustaljeni načini obnašanja). Načrtno poučujemo postopke (niso toliko vezani na druge osebe) in pravila (nekateri opredeljeni postopki in vedenje do drugih) (Jurišič, B. D., 2018). Učenci tekom šolanja razvijajo in usvajajo socialne spretnosti in se glede na čustva, ki jih doživljajo v okolju odzivajo tudi z neželenim vedenjem. K omenjenemu vedenju uvrščamo nepozornost, neupoštevanje pravil, klepetanje, nemirnost, neupoštevanje na-

vodil, nesodelovanje pri pouku, hoja po razredu, oglašanje, vpitje, žaljenje, nasilno vedenje (Ayers in Gray, 2002). To vedenje je pogojeno z dogajanjem na šoli, z odnosi med vrstniki in učitelji. Moramo pa se zavedati, da kakovosten stik med učiteljem in učencem ne prepreči vedno neželenega vedenja. Z omenjenim odnosom imamo več možnosti, da vedenje omilimo in umirimo. Bronson (2000) meni, da je nadzorovanje svojega vedenja in prepoznavanje svojega neželenega vedenja ter nadomeščanje le-tega z ustrežnejšim vedenjem ključno pri pojavu neželenega vedenja.

3 Odnos učenec učitelj

Eden izmed pogojev za učinkovito delo v razredu je dober odnos med učiteljem in učenci. Ima velik vpliv na različne vidike delovanja in doživljanja učencev, na njihovo učno uspešnost, na razredno klimo in počutje v razredu. Rutar Ilc (2019) navaja, da so strokovnost, dobra pripravljenost, pozitiven odnos do poučevanja in učencev, dostopnost, spodbudnost, realna in hkrati visoka pričakovanja, osebni pristop, sproščenost, smisel za humor, iskrenost, samokritičnost, poštenost, sposobnost verjetja v učence ter odzivnost na učenceve potrebe značilnosti učinkovitega pedagoga. Pomembno vlogo pri odnosih nosijo spodbude, pohvale in resnične ter spodbudne povratne informacije. Učenec pri odnosu učitelj učenec zadovoljuje različne odnosne potrebe (Malešević, 2018, v Rutar Ilc, 2019) kot so: potreba po varnosti, po doživljanju upoštevanja, potrjevanja in pomembnosti; po sprejemanju s strani stabilne, zanesljive in zaščitniške osebe, po priznanju osebne izkušnje, po samoizražanju, po potrebi vplivanja na druge, po dajanju iniciative ter po izražanju naklonjenosti in ljubezni.

4 Razvijanje socialno-čustvenih spretnosti

Razvijanje socialnih in čustvenih spretnosti se prične z učenjem, ki zajema tako opazovanje okolice in družbe kot tudi interakcijo v posameznem okolju. Kot pravi Rutar Ilc (2017) je proces uravnavanja vedenja, ki zajema zavedanje o sebi, prepoznavanje sebe in drugih. Pomeni sprejemljivo komunikacijo in zmožnosti izražanja. Je proces (Kozina idr., 2017) učenja samozavedanja in samonadzora ter prevzemanja odgovornosti za svoje odločitve. Socialne veščine izkazujemo kot sposobnost prosocialnega vedenja kot so empatija, sodelovanje, pozitivna komunikacija, občutek pripadnosti. Poznavanje čustev in prepoznavanje lastnih in tujih čustev uvrščamo v čustvene spretnosti. Čustva najprej prepoznamo, jih poi-
menujemo in se nanje primerno odzovemo (Rutar Ilc, 2017).

4.1 Vključitev svetovalne službe v oddelek prvega razreda

V okviru svoje službe nudi pomoč posameznikom in skupinam v šoli ter sodeluje pri načrtovanju, izvajanju in evalvaciji vsakdanjega vzgojno-izobraževalnega dela v šoli. S svojim delom pripomore k večji uspešnosti posameznikov, skupin in šole kot celote. V okviru razvojne in preventivne dejavnosti spremlja in ugotavlja obstoječe stanje, načrtuje spremembe in izboljšave v vzgojno-izobraževalnem procesu (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Svetovalna služba je bila tekom šolskega leta vključena v pouk prvih razredov. V timu smo izvajali pouk z namenom diferenciacije, motivacije in priprave učencev za lahkotnejše učenje, kar smo dosegli z uvajanjem gibalnih aktivnosti, opomnikov in piktogramov. Ob samem pouku so se otroci spontano učili socialnih in čustvenih spretnosti. Ena izmed priložnosti za socialno in čustveno opismenjevanje je tudi načrtno delo s posameznimi učenci. Z namenom omenjenega učenja smo v prvih razredih pripravili interesno dejavnost AN BAN, v katero je bilo vključenih osem posameznikov.

4.1.1 Timsko delo

Ob timskem delu ne govorimo le o sodobni organizaciji vzgojno-izobraževalnega dela, temveč bi moral takšen način dela postati vsakdanji in nujen. Novejše oblike vodenja šole spodbujajo sodelovalno kulturo, v katerih so značilni vzajemna odvisnost, kolektivna odgovornost, konstruktivna komunikacija, prijateljski stiki, razumevanje in tolerantnost. Zaposleni izražajo tako pozitivna kot tudi negativna čustva, v odnosih se ceni odkritost in

neposrednost (Hargreaves, 1992, v Polak, 2011). Timsko delo je delo dveh ali več učiteljev v oddelku, ki sledijo vzgojno-izobraževalnim ciljem. Usmerjeni so na iste učence znotraj posamezne pedagoške dejavnosti, učnega predmeta, izvaja pa se lahko znotraj ali zunaj učilnice. Pri tiskem delu so pomembne tri stopnje, in sicer timsko načrtovanje, timsko poučevanje in timska evalvacija (Polak, 2007).

4. 1. 2 Timsko načrtovanje, izvajanje in evalvacija v praksi

Z načrtovanjem zagotovimo, da timsko delo ni nekaj improviziranega. V tem delu timsko opredelimo najpomembnejše cilje poučevanja tako kognitivnih kot tudi socialno-emocionalnih in vedenjskih (Polak 2011).

Z vodstvom šole smo se odločili, da se svetovalna služba v oddelek prvega razreda vključi že septembra, saj je bil oddelek težje vodljiv. V razredu je bilo 18 otrok. Veliko časa so porabili za pripravo na pouk, med samim delom sta motivacija in pozornost hitro upadli. Naloga timskega dela je bila v začetku opazovanje otrok, da bi kasneje lažje vključili načrtno pomoč posameznikom, ki to najbolj potrebujejo. Timsko delo smo izvajali dvakrat tedensko. Z opazovanjem smo prišli do naslednjih zaključkov. Dva učenca sta imela primarno težavo na področju učenja (počasnejša pri delu, potrebovala sta več utrjevanja, dodatna pojasnila in razlago navodil). Pet učencev je imelo težave na področju čustvovanja in/ali vedenja (dva izmed njih tudi s koncentracijo in pozornostjo) ter en učenec, ki je izkazoval motorični nemir s slabšo pozornostjo. Opazovani učenci niso bili usmerjeni z odločbo, tekom šolskega leta pa so se starši dveh učencev odločili za ta korak pomoči.

Z oddelčno učiteljico smo si delili organizacijo neposrednega dela z učenci, predvsem v smislu motiviranja otrok, prepletanje razlage in demonstracije dejavnosti (predvsem za učno šibkejšo otroke), spremljanje samostojnega dela otrok, individualnega dela s posamezniki (velja za tiste, ki ne zmorejo mirno sedeti ali pa imajo vedenjske težave). Zastavili smo cilje (tukaj ne navajamo kognitivnih ciljev, saj smo se pri načrtovanju najprej osredotočili na vzpostavitev učinkovitega učnega okolja):

1. Učenci se ob prihodu v šolo pripravijo na pouk. Na mizo si samostojno pripravijo zahtevane pripomočke in položijo stol z mize.
2. Učenci na jutranjem krogu sledijo različnim gibalnim vajam kot pripravo na lahkotnejše učenje. Gibalne vaje izvajajo tudi med poukom kot krajši odmor.
3. Med samostojnim delom upoštevajo pravila (sem tiho, v kolikor potrebujem pomoč učiteljice, dvignem roko in počakam).

Da bi sledili prvemu in tretjemu cilju, smo pripravili primer učinkovitih pravil (Jurišič, 2018), in sicer:

- Upoštevam navodilo učitelja
- Ko pridem v razred, pripravim potrebščine na klop. V ta namen je učiteljica narisala piktograme za posamezne pripomočke na tablo, npr.: gobica predstavlja delovni zvezek za slovenščino, pravokotnik z vodoravnimi črtami pa zvezek za slovenščino..
- Pri pouku imam na klopi samo stvari za pouk.
- Ko želim nekaj vprašati ali pa potrebujem pomoč, dvignem roko in počakam, da pridem na vrsto.
- Poslušam, ko drugi govorijo.
- Spore rešujem mirno. Svoje nestrinjanje izrazim z besedno: »Ne to mi ni všeč!«

Timsko delo smo večinoma evalvirali po pouku zaradi narave našega dela. Najbolje je, če lahko evalvacijo speljemo takoj po izvedbi, saj so informacije še »sveže«. Največkrat smo evalvirali, katera gibalna vaja je bila uspešna, tako da smo tiste manj uspešne, pri katerih otroci niso dobro sledili ali pa so bile zanje pretežke, ovrgli. Sedaj, ko že dalj časa sodelujemo, otroci sami povedo, katere vaje so jim najbolj všeč in težijo k ponavljanju le-teh (tako lahko tudi učence vključimo v evalvacijo). Pri evalvaciji smo se z učiteljico dogovarjali in izmenjali mnenja, kako bi lahko še pomagali učencem z nizko pozornostjo, s slabšo fino motoriko, z nemirnostjo in z vedenjskimi težavami.

4. 1. 2 Delo z učenci pri interesni dejavnosti AN BAN

Interesno dejavnost AN BAN smo izvajali v timu dveh svetovalnih delavk. Izvajali smo jo enkrat tedensko po pouku. Da bi učencem, ki izkazujejo neželjeno vedenje, pomagali zmanjšati pogostost omenjenega vedenja in hkrati krepili željeno vedenje, smo pri interesni dejavnosti krepili temeljne socialne spretnosti (samouravnavanje vedenja, spretnosti v odnosih z vrstniki, asertivnost, sodelovalne spretnosti in učne spretnosti) ter razvijali čustveno opismenjevanje (prepoznavanje svojih in tujih čustev ter ustrezen odziv nanje). V dejavnost je bilo vključenih osem učencev prvih razredov s čustvenimi, vedenjskimi ali pa kombiniranimi težavami. Ure interesne dejavnosti so bile zasnovane tako, da smo se na začetku ure pogovarjali o počutju in čustvih, nadaljevali smo s socialno igro (ob koncu igre je sledila evalvacija), končali pa z dejavnostjo umirjanja. V nadaljevanju na kratko opisujem dejavnosti treh sklopov (prepoznavanje čustev, socialne igre, umirjanje), katere so najbolj pritegnile učence.

Dejavnosti na temo kako se počutim:

1. Počutomer (otrok primerja svoje počutje z barvo)

Pove kako se počuti (vesel, žalosten, jezen, razburjen, umirjen, utrujen, zaspan, zdolgočasen ...) in ščipalko s svojim imenom pritrди na posamezno barvo počutomera.

2. Če bi bil/a žival (rastlina, sadje, vreme ...) bi bil/a

Otok si izbere posamezno žival, nato pa opiše, zakaj si jo je izbral.

3. Slike počutja

Na listu s figurami možicev si učenec izbere posamezno figuro, pove, kakšno počutje predstavlja ter (če zmore) pove, kaj se je tekom dneva zgodilo, da občuti to čustvo.

Socialne igre:

1. Zavozlani

Učenci stojijo v krogu, zaprejo oči in iztegnejo roke predse. Naredijo korak ali dva proti sredini kroga in »pomešajo« roke. Na znak primejo prvi prosti roki, ki ju začutijo. Odprejo oči, stopijo korak nazaj ter se skušajo razvozlati, ne da bi se z rokami spustili.

2. Ali prepoznaš ta obraz?

Enega izmed učencev izštejemo, ta si zakrije oči. Izberemo drugega otroka v krogu, ki ga mora »slepi« prepoznati z dotikanjem obraza. Ko ga prepozna se zamenjata.

3. Potujoči klobčič

Klobčič volne predstavlja mikrofona, učenci sedijo v krogu in si ga podajajo. Izžrebani učenec prime konec volne, ga drži in pove svoje ime ter kaj rad počne, npr.: »Sem Matija, rad igram košarko ter plavam.« Matija poda naslednjemu učencu »mikrofona«, ta pa mora ponoviti, kar je povedal Matija ter povedati, kaj rad počne (lahko tudi drugo temo, vezano na osebne podatke). Igra se konča, ko pridejo vsi na vrsto. Volno navijemo nazaj v klobčič s podajanjem v obratni smeri.

Dejavnosti sproščanja in osredotočanja na svoje telo:

1. Stiskam mišice:

Otroci ležijo na hrbtu na blazinah, če želijo, lahko zaprejo oči, položijo roki na trebuh ter naredijo tri počasne vdihe in izdihe. Ob tem opazujejo dviganje in spuščanje trebuha. Nato položijo roki ob telo in delajo po navodilu (govorimo z mirnim in tišjim tonom glasu): »Občuti svojo toploto v prstih (počakaš tri sekunde), stisni prste v pest tako močno, kolikor imaš moči ter šteje počasi do pet. Razpri prste in pomisli, ali je v njih več toplote, kot jo je bilo na začetku.« Dejavnost lahko večkrat ponovimo.

2 Vodena meditacija (tri pike pomenijo nekajsekundni premor):

Otroci ležijo na blazinah v udobnem položaju, lahko zaprejo oči in prisluhnejo našim navodilom: »Začuti, kako z vdihom potuje zrak v tvoje telo ... z roko se primi za trebuh in opazuj, kako se dviga in spušča, ko vdihneš in izdihneš ... Poslušaj svoje dihanje, ko pride zrak v tvoje telo in ga potem zapusti ... vdihni skozi nos in izdihni skozi usta ... občuti, kako se tvoje telo dotika blazine pod tabo ... prijetno ti je ... toplo ti je ... občuti prijetnost

in toploto v tvojih prstih na nogah ... toplota potuje proti tvojim kolenom ... proti tvojim stegnom ... sedaj potuje okrog popka in naprej do rok ... in proti komolcem in prstom na rokah ... prijeten občutek in toplota nadaljujeta pot iz rok proti glavi ... preko vratu začuti, kako toplota prispe do ustnic ... in naprej proti nosu ... očem ... ušesom ... in čelu. V svojem telesu občutiš umirjenost in toploto. Malo si odpočij in trikrat z mano globoko vdihni in izdihni ... Sedaj rahlo pomigaj najprej z nogami ... nato še z rokami ... pretegni se, zazehaj in ko boš pripravljen, lahko odpreš oči.

Zaključek

Pričakovanja vodstva so bila z vključitvijo timskega dela v pouk oddelka prvega razreda velika. Učencem smo pomagali, da bi lažje sledili pouku in da bi bila izvedba pouka učinkovitejša. Z oddelčnima učiteljicama smo sodelovali ob vsaki večji težavi, ki se je pojavila v razredu, skupaj smo načrtovali in evalvirali dejavnosti. Z njimi smo sodelovali tudi pri govornih urah in kot tim predstavili staršem opažene težave. Tako smo dvema družinama pomagali pri odločitvah glede usmerjanja otrok. Z opomniki smo dosegli, da so učenci naredili želeno brez dodatnih besed. S piktogrami nam ni bilo potrebno razlagati vsakemu učencu posebej, kaj naj pripravi. Pohvale so motivirale učence, da so sledili zelenemu vedenju. Dejavnosti, ki smo jih izvajali pri interesni dejavnosti AN BAN, so pomagale učencem prepoznavati osnovna čustva. Sedaj hitreje prepoznajo jezo, žalost, razburjenost in je prisotnih manj konfliktov s fizičnim nasiljem. Dejavnosti socialnih veščin in umirjanja so nam bile v pomoč pri povezovanju skupine, sodelovanju, poglobitvi sebe in umirjanju. Z vsemi uvedenimi dejavnostmi je delo v oddelku bolj prijetno, idealno ni, je pa veliko manj neprijetnih situacij in vedenjskih izbruhov, kot jih je bilo na začetku šolskega leta.

Literatura

- Ayers, H. in Gray, F. (2002). Vodenje razreda: priročnik za vzgojitelje, učitelje in svetovalne delavce. Ljubljana: Educy.
- Bronson, M. B. (2000). Self-regulation in early childhood: Nature and Nurture. New York: The Guilford Press.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Žerjav Dobnik, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., Šmuk, B. (2008). Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Hargreaves, A. (1992). »Cultures of Teaching: A Focus for Change.« V Polak, A. (2011). Vloga vodstva šole pri spodbujanju in razvijanju timskega dela učiteljev. Vodenje v vzgoji in izobraževanju, 9 (2), 37-56.
- Jurišič, B. D. (2018). Vedenje in razredna pravila: postopki, poučevanje in podpora pozitivnemu vedenju. Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca.
- Malešević, T. (2018). Pomen dobrih socialnih odnosov med učitelji in učenci in učiteljeve odnosne kompetence. V: Rutar Ilc, Z. (2019). Preventivna vloga pozitivnih psihosocialnih odnosov v šoli. Šolsko polje, 30 (3-4), 143-162.
- Polak, A. (2007). Timsko delo v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Modrijan.
- Polak, A. (2011). Vloga vodstva šole pri spodbujanju in razvijanju timskega dela učiteljev. Vodenje v vzgoji in izobraževanju, 9 (2), 37-56.
- Rutar Ilc, Z. (2017). Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost, 3. zvezek. Ljubljana: ZRSŠ.
- Rutar Ilc, Z. (2019). Preventivna vloga pozitivnih psihosocialnih odnosov v šoli. Šolsko polje, 30 (3 – 4), 143-168.

INTERKULTURNOST IN IZBOLJŠANJE ODNOSOV MED UČENCI RAZLIČNIH KULTUR

Povzetek: Na šolah lahko učenci prihajajo iz različnih kulturnih okolij in prav od tega je odvisno, kako odprti so za sodelovanje. Šole v Pomurju imajo v vzgojno-izobraževalni sistem večinoma vključene romske učence, katerih kultura in jezik se bistveno razlikujeta od kulture in jezika večinskega prebivalstva okolja, v katerem živijo. Pomagati sočloveku, ga razumeti v njegovi stiski, ga sprejeti z njegovo drugačnostjo, ni nič drugega kot plemenito in edino pravilno ravnanje človeka do sočloveka. S takšnim dejanjem spodbujamo strpnost, razbijamo predsodke in kar je najbolj pomembno, da človeka/otroka obravnavamo kot sebi enakega.

Ključne besede: interkulturalnost, kultura, ples, romski učenci, ozaveščanje, drugačnost.

INTERCULTURALITY AND IMPROVEMENT OF RELATIONSHIPS BETWEEN STUDENTS OF DIFFERENT CULTURES

Abstract: In schools, students can come from different cultural backgrounds and it depends on how open they are to cooperation. The schools in Pomurje mostly have Roma students included in the educational system, and their culture and language differ significantly from the culture and language of the majority population of the environment in which they live. To help a fellow human being, to understand him in his distress, to accept him with his difference is nothing but a noble and the only correct behavior of a man towards his fellow man. With such an act, we promote tolerance, break down prejudices and, most importantly, treat the person/child as an equal.

Key words: interculturality, culture, dance, Roma students, awareness, difference.

Uvod

V današnjem času smo priča množičnim migracijam ljudi na vseh koncih sveta, zato je zelo pomembno, da je vzgojno-izobraževalni proces pripravljen na interkulturalizem. Zagotoviti je potrebno programe, ki temeljijo na družbenem pluralizmu in zagotavljanju učencem, da se zavedajo lastne kulture in prav tako obstoja kulture drugih in drugačnih. Otroci morajo razvijati spoštovanje proti drugim in drugačnim kulturam ter načinu življenja ljudi, ki jih obdajajo. Interkulturalizem je v vzgojno-izobraževalnem sistemu nujen za razvoj tolerantnosti, nenasilja in mirnega reševanja morebitnih konfliktov. Prav novi pristopi v vzgoji in izobraževanju veliko pripomorejo k spoznanju otrok, da se ljudje razvijamo na različne načine in rastemo v različnih kulturah z različnimi običaji in različnimi jeziki. Zelo pomembno je, da otroci drugačnost ne razumejo kot strah temveč, da jo sprejmejo kot nekaj pozitivnega in dobrega. Le takrat bomo lahko govorili o strpnosti do drugih in drugačnih. Vzgojno-izobraževalni sistem, ki stremi k različnosti in omogoča enakopravnost vsem udeležencem je edini pravi način preprečevanja diskriminacije.

Pomen interkulturalnosti

Pojem interkulturalizem temelji na zamisli boljše in bolj humane družbe, ki zatira rasizem in nadvlado človeka nad človekom. Je nov pogled na podobnosti in razlike med kulturami. Ideja o interkulturalizmu se je v Evropi pojavila v sedemdesetih in osemdesetih letih, ko so se mednarodna evropska telesa zavedala, da število priseljencev v Evropi narašča. Sablić (2014) navaja, da je med državami Francija bila prva, ki se je soočala z velikim številom beguncev iz severne Afrike. Idejo o interkulturalni vzgoji je v Franciji osnoval Porcher. Temeljila je na reševanju jezikovnega problema priseljencev v šoli, istočasno pa na učenju jezika večinskega prebivalstva ter omogočanju priložnosti za ohranjanje maternega jezika in kulture. Moderni interkulturalizem nalaga, da mora vzgojno-izobraževalni proces biti usmerjen v razvoj človeka, spoštovati človekove pravice in temeljne svoboščine, spodbujati medsebojno razumevanje in prijateljstvo med vsemi narodi, ne glede na raso, spol ali veroizpoved. Spodbujanje in ozaveščanje učencev o pomenu drugačnosti

V današnjem času se od manjšin v večini primerov pričakuje asimilacija, kar za ohranjanje lastne identitete ni dobro. Slehernemu posamezniku je potrebno omogočiti, da ohranja svojo identiteto, da se počuti enakopravnega, enakovrednega in da ima možnost osebnostne rasti. Andreja Grobelšek (2010) po Emeršičevi (2004) navaja: »Asimilacijska narava šole se kaže tudi v skorajda neobstoju pouka o kulturah manjšin. Pojavljajo se celo nekatere diskriminacijske prakse (najmočnejše: nasprotovanje rabi maternih jezikov v neformalnih okoliščinah, nasprotovanje poslušanju določene glasbe).«

V nadaljevanju se bom predvsem osredotočila na romske učence, ki so obravnavani kot etnična manjšina. Priznati si moramo, da se razlikujejo od ostalih učencev, saj imajo po večini drugačne navade ter odraščajo ob drugačnem maternem jeziku. Prav zaradi svoje drugačnosti imajo v šoli drugačne potrebe, posledično pa potrebujejo tudi drugačne pristope dela.

Z željo po spremembah na področju sprejemanja romskih učencev in omogočanja, da le-ti v čim večji meri ohranjajo svojo kulturo, sem v šolskem letu 2021/22 na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci pričela z vodenjem interesne dejavnosti romski ples. Prepričana sem bila, da bom s to dejavnostjo spodbudila in motivirala romske učence, da tako ohranjajo lastno kulturo in jo sprejemajo kot nekaj pozitivnega. Prav tako sem k dejavnosti želela pritegniti tudi neromske učence, ki bi želele na ta način spoznati kulturo Romov, hkrati pa sodelovati z romskimi učenkami. Kot nekdanja romska pomočnica sem na osnovnih šolah, kjer sem bila zaposlena, spoznala, da se romski otroci v vrtcu in romski učenci šoli povsod srečujejo z nesprejemanjem s strani sovrstnikov, zato sem si še posebej prizadevala za vzpostavljanje prijaznih medsebojnih odnosov in strpnega medsebojnega sprejemanja.

Interesna dejavnost romski ples

Na naši šoli interesna dejavnost romski ples poteka enkrat tedensko po eno šolsko uro.

V dejavnost so bile v začetku prostovoljno vključene samo romske učence. Kmalu po našem prvem šolskem nastopu pa sta se skupini pridružili še dve neromski učenci. Naša druženja so tako namenjena plesu, druženju, medsebojnem povezovanju, spoznavanju in poglobljanju prijetnih občutkov, vse ob sprejemanju in spoznavanju medsebojne drugačnosti. Pri oblikovanju koreografije in izbiri glasbene podlage sodelujejo prav vse učence, tako romske kot tudi neromske. Skupaj poslušajo romsko glasbo in se odločajo, ob kateri glasbi bodo zaplesale. Neromske učence kažejo tudi veliko zanimanja za razumevanje besedila, ki je običajno v romskem jeziku. V kolikor ga razumejo, jim ga romske učence z velikim veseljem prevedejo, vendar je težava v tem, da obstaja veliko romskih narečij, ki tudi našim romskim učenkam niso znana. To so priložnosti za pogovor o romskem jeziku, narečjih, kulturi in poreklu Romov.

Zaključek

Ob vodenju navedene interesne dejavnosti sem prišla do številnih spoznanj, med drugim da sta ob pravem pristopu predstavitve romske kulture in tradicije, ki se močno razlikujeta od kulture in tradicije večinskega prebivalstva, le-ti lahko dobro sprejeti. Romske učence so dobile priložnost za doprinos k ohranjanju lastne kulture ter (pozitivni) predstavitvi le-te v šolskem prostoru. Neromski učenci imajo možnost spoznavanja in pozitivnega vrednotenja romske kulture in jezika. Na prireditvah je ples učenk vedno nagrajen z bučnim aplavzom občinstva, kar učenkam navdaja z zadovoljstvom, da so uspešne, sprejete, priljubljene. Učence tako od ure plesa kot tudi z odra odhajajo nasmejane, sproščene, zadovoljne in ponosne. To je le majhen korak k izboljšanju medvrstniških odnosov med učenci različnih kultur. Prizadevati si moramo, da v šole (in tudi vrtce) vpeljemo čim več takšnih obogatitvenih dejavnosti, ki bodo s svojim delovanjem pomembno vplivale na premagovanje stereotipov in predsodkov med sovrstniki.

Literatura

- Sablić, M. (2014). Interkulturalizem u nastavi. Zagreb: Naklada Ljevak, d. o. o. <http://www.ljevak.hr/flip-book/interkulturalizam-u-nastavi/FLIP.pdf> (Pridobljeno 2. 5. 2023).
- Gobelšek, A. (2010). Izzivi multi-/interkulturalnosti v šolskem prostoru. V: Socialna pedagogika. Ljubljana. Združenje za socialno pedagogiko – slovenska nacionalna sekcija FICE. https://www.revija.zzsp.org/pdf/soc_ped_2010_2.pdf (Pridobljeno 3. 5. 2023).

IZOBRAŽEVANJE V PRIHODNOSTI

Povzetek: Svet v katerem živimo, se tehnološko spreminja. Da bi lahko bi sprejeli in sledili tehnološkemu razvoju, moramo preoblikovati tudi, kako in kaj poučujemo v našem izobraževalnem sistemu, da se bo vzporedno razvijal z naraščajočimi zahtevami 21. stoletja. Posameznikovo znanje lahko bistveno vpliva na njegov položaj v družbi. Znanje pridobiva na različne načine. Poučevanje in učenje v okviru kurikuluma že daleč presega meje učilnice. Izobraževanje se spreminja, da bi zadostilo potrebam v prihodnosti, vzporedno s tem pa se mora prilagoditi in rasti tudi vloga učitelja. Odgovornost vsakega učitelja je, da učence opolnomoči, da tvegajo, so inovativni in izkoristijo vsako priložnost, ki se jim ponudi. Glede na premik k bolj osebni izkušnji učencev morajo biti učitelji prihodnosti pripravljeni biti zbiralci podatkov, pa tudi analitiki, načrtovalci, sodelavci, strokovnjaki za učne načrte, sintetizatorji, reševalci problemov in raziskovalci.

Ključne besede: izobraževanje, sprememba, znanje, zahteve, prihodnost, kurikulum, študent, učitelj

FUTURE EDUCATION

Abstract: The world we live in is changing technologically. In order to be able to embrace and keep up with technological developments, we also need to transform how and what we teach in our education system to keep up with the growing demands of the 21st century. An individual's knowledge can significantly affect his position in society. He acquires knowledge in different ways. Curriculum teaching and learning goes far beyond the confines of the classroom. Education is changing to meet the needs of the future, and the role of the teacher must adapt and grow along with it. It is the responsibility of every teacher to empower students to take risks, be innovative and take advantage of every opportunity presented to them. Given the shift toward a more personalized student experience, teachers of the future must be prepared to be data collectors as well as analysts, planners, collaborators, curriculum specialists, synthesizers, problem solvers, and researchers.

Key words: education, change, knowledge, demands, future, curriculum, student, teacher

Uvod

Soočamo se z izzivi brez primere – družbenimi, gospodarskimi in okoljskimi, ki jih poganja vse hitrejša globalizacija in hitrejša stopnja tehnološkega razvoja. Hkrati nam te sile zagotavljajo nešteto novih priložnosti za človekov napredek. Prihodnost je negotova in je ne moremo napovedati, vendar moramo biti odprti in pripravljeni. Mladi se bodo čez nekaj let srečali s poklici, ki danes morda še ne obstajajo, s tehnologijami, ki še niso izumljene. Soočali se bodo z reševanjem problemov, s kakršnimi še niso imeli opravka. Skupna odgovornost vseh nas, učiteljev in družbe bo izkoristiti priložnosti in poiskati rešitve.

Za krmarjenje skozi takšno negotovost bodo morali učenci razviti radovednost, domišljijo, odpornost in samoregulacijo. Morali bodo spoštovati in ceniti ideje, poglede in vrednote drugih, se soočati z neuspehom in zavračanjem ter napredovati kljub težavam. Njihova motivacija bo več kot le dobiti dobro službo in visok dohodek. Prav tako bodo morali skrbeti za dobro počutje svojih prijateljev, družin in svojih skupnosti. Vsekakor pa bo ena ključnih nalog ohranjati naš planet. Sredi vratolomnih tehnoloških sprememb, družbenih prevratov in okoljskih izrednih razmer moramo ponovno razmisliti o učenju in izobraževanju, da bi človeštvo pripravili na izzive kompleksne prihodnosti. Ta preobrazba mora preseči stene učilnice. Vključevati mora virtualna in neformalna učna okolja, informacijsko pismenost, kritično mišljenje, zaupanje in skupnost. Učenje se ne ustavi ob koncu srednje šole ali fakultete; to je stalen proces ponovnega preverjanja in ponovnega razmišljanja o sebi, naših odnosih, naših skupnostih ter našem fizičnem in družbenem okolju. To je proces, ki vključuje nenehno prilagajanje svetovnemu toku.

1 Izobraževanje

Izobrazba je pomembna prednost, ki posamezniku omogoča primerjavo pozitivne in negativne plati v življenja. S pridobitvijo izobrazbe lahko bolje načrtujemo svojo prihodnost. Beseda »izobraževanje« izhaja iz latinske besede »educatio«, ki pomeni » vzreja, vzgoja", iz

"educio" kar pomeni "vzgajam, usposabljam", povezano s homonimom "educio" pa pomeni "vodim naprej, izpostavim, dvignem, postavim".

Izobraževanje v svojem osnovnem pomenu je oblika učenja, pri kateri se razvijajo navade, spretnosti in se znanje skupine ljudi prenaša iz ene generacije v drugo skozi poučevanje, usposabljanje ali raziskovanje. Bistveni pomen izobraževanja posameznika je njegova rast in družbeni napredek. (T. A. Bhat)

2 Vrste izobraževanja

Formalno izobraževanje

- Formalno izobraževanje ustreza sistematičnemu, organiziranemu izobraževalnemu modulu, strukturiranemu in vodenemu v skladu z danim nizom zakonov in norm.
- Formalno izobraževanje je institucionaliziran, kronološko razvrščen in hierarhično strukturiran izobraževalni sistem, ki poteka od nižje osnovne šole do višjih stopenj univerze, na splošno polni delovni čas in ga odobri država.
- Zanj je značilen neprekinjen izobraževalni proces, imenovan »predhodno izobraževanje«, ki nujno vključuje učitelja, učence/štolente in institucijo.

Neformalno izobraževanje

- zajema široko paleto učenja, ki se ga vsi ljudje vsak dan udeležujejo v svojem življenju. Zajema dejavnosti, kot je individualno in osebno raziskovanje teme ali zanimanja zase z uporabo knjig, knjižnic, neformalnih trenerjev, interneta ali drugih virov.
- vključuje tudi vidike, kjer posamezniki iščejo ali se želijo naučiti določene veščine. Toda neformalno izobraževanje pomeni tudi učenje stvari, ne da bi se učenec zavedal, da se je tega naučil.
- To so lahko kakršne koli informacije, ki jih je učenec pobral s televizije, radia, pogovorov s prijatelji in/ali družino.

3 Poučevanje v prihodnosti

Koncept učitelja, ki stoji pred sobo, polno učencev, ki poslušajo in se odzivajo na navodila, je vse bolj stvar preteklosti. Čeprav ne gre za povsem nov pristop, bodo prostori za učenje nadomestili tipično učilnico, ki jo poznamo danes. Tako bodo učenci postali partnerji ali soustvarjalci lastnega učenja. Izkušnje, ki omogočajo sodelovanje, komunikacijo in skupinsko delo za vse učence, se pogosto zgodijo izven učilnice. Učilnice bodo v prihodnje najbrž soobstajale kot fizični prostor in splet, tako da se bodo učenci lahko učili doma in preživljali čas v razredu, ko bodo sodelovali pri učnih projektih med posamezniki, v majhnih ali večjih skupinah. O spremembi učnega sistema je razmišljala stroka že pred leti.

Časopis DELO navaja »Generaciji Z in drugim za njo je treba omogočiti povsem nove razmere in možnosti za vstopanje v aktivno življenje in delovanje v družbi. Govorimo o industriji 4.0, celo o družbi 5.0. Torej je nujni državni cilj – ustvariti šolski sistem 4.0.« (Sosič, 2019) 4.0 - zamisel, ki temelji na preobrazbi šol in fakultet vseh vrst v odprta učna središča. Odprta v smislu, da bi bila učna središča brezplačno dostopna vsem prebivalcem kot izobraževalne, varstvene, družabne in nasploh družbeno združevalne in dejavne ustanove v določenem ožjem ali širšem okolju. V temeljnih izhodiščih bi ponujala vseživljenjske vzgojne in izobraževalne možnosti vsakomur, ki bi to potreboval, od najmlajših do starostnikov. Omogočala bi medgeneracijsko spoznavanje in sodelovanje vseh generacij, temeljila bi na visokih etičnih in moralnih vrednotah in imela predvsem široko odprta vrata za najrazličnejše izpeljave samovodenega izobraževanja in človekovega razvoja od rojstva do smrti. Štiri leta po tem se še vedno, oziroma vedno bolj ukvarjamo s tem kakšne spremembe uvesti in kako. Učitelji v razredu se soočamo z vedno večjimi izzivi. Veliko se govori o digitalizaciji, vendar to ni dovolj za inovativno delo v razredu. Pomembne bi bile smernice in izobraževanja, kako konkretno pomagati učitelju v razredu, kako se spoprijeti z zdaj že izobraževanjem ne v prihodnosti, ampak tem, ki je danes že konkretno v naših učilnicah.

4 Izobraževanje kot skupna vizija

Zavezani smo k temu, da pomagamo vsakemu učencu, da se razvije kot celostna oseba, izpolni svoj potencial in pomaga oblikovati skupno prihodnost, zgrajeno na blaginji posameznikov, skupnosti in planeta. Otroci bodo morali opustiti idejo, da so viri neomejeni, ceniti bodo morali skupno blaginjo, trajnost in dobro počutje. Spričo vse bolj nestanovitnega, negotovega, zapletenega in dvoumnega sveta lahko izobraževalni proces pomagam ljudem, da sprejmejo izzive, s katerimi so soočeni. V dobi za katero je značilna nova eksplozija znanstvenih spoznanj in vse večja vrsta kompleksnih družbenih problemov, je primerno, da se učni načrti še naprej razvijajo, morda na radikalne načine. Učenci/dijaki bodo morali svoje znanje uporabiti v drugačnih okoliščinah. Za to bodo potrebovali širok nabor spretnosti, vključno s kognitivnimi in metakognitivnimi veščinami kot so kritično mišljenje, ustvarjalno mišljenje, učenje učenja. Pomembne bodo tudi socialne in čustvene veščine: empatija, samoučinkovitost in sodelovanje, ter fizične spretnosti uporabe novih naprav informacijske in komunikacijske tehnologije.

5 Usklajevanje napetosti in dilem

V svetu, za katerega so značilne neenakosti, je nujno usklajevanje različnih pogledov in interesov v lokalnih okoljih z včasih globalnimi posledicami, bo od mladih zahtevalo, da postanejo večji obvladovanja napetosti, dilem in kompromisi, na primer ravnovesje pravičnosti in svobode, avtonomije in skupnosti, inovativnosti in kontinuitete ter učinkovitost in demokratični proces. Vzpostavitev ravnovesja med konkurenčnimi zahtevami bo le redko vodila do ali/ali izbira ali celo ena sama rešitev. Posamezniki bodo morali razmišljati na bolj celovit način, ki se bo izognil prezgodnjemu sklepa in prepoznavna medsebojne povezave. V svetu soodvisnosti in konfliktov bodo ljudje uspešni zagotoviti lastno dobro počutje ter blaginjo svojih družin in skupnosti samo z razvojem sposobnosti za razumeti potrebe in želje drugih.

Da bi bili posamezniki pripravljeni na prihodnost, se morajo naučiti razmišljati in delovati bolj integrirano, ob upoštevanju medsebojne povezave in medsebojna razmerja med nasprotujočimi si ali nekompatibilnimi idejami, logiko in stališči obeh kratkoročne in dolgoročne perspektive.

6 Izzivi v izobraževanju

V izobraževalnem procesu se srečujemo z različnimi izzivi kot so:

- soočanje s potrebami in zahtevami staršev, univerz in delodajalcev.
- preobremenjenost učnega načrta. Posledično študentom pogosto primanjkuje časa za obvladovanje ključnih disciplinarnih konceptov ali, v zanimanje za uravnoteženo življenje, negovanje prijateljstev, spanje in vadba.
- Novi tehnološki izzivi: pojav umetne inteligence - UI

6. 1 UI – umetna inteligenca v izobraževanju

6. 1. 1 Kaj je UI?

UI lahko opredelimo kot računalniški sistem, ki je sposoben opravljati inteligentne naloge, ki jih običajno povezujemo s človeškim umom, kot so tolmačenje in obdelava informacij, učenje, sklepanje, reševanje problemov, napovedovanje, odločanje, včasih pa tudi ustvarjanje. Luckin, Holmes navajata, da AI definiramo kot računalniške sisteme, ki so bili zasnovani za interakcijo s svetom preko različnih zmožnosti (na primer vizualno zaznavanje in prepoznavanje govora) in inteligentno vedenje (npr. oceni razpoložljive informacije in nato sprejme najbolj smiselno dejanje za doseg zastavljenega cilja), ki ga mi bi mislili kot v bistvu človeka. »AI vključuje računalniško programsko opremo, ki je bila programirana za interakcijo z vključevanjem človeške inteligence. Kar pomeni, da je AI odvisna od znanja o svetu in algoritmov, ki to znanje inteligentno procesirajo.« (Luckin, Holmes, 2016)

6. 1. 2 UI kot pomoč v izobraževalnem procesu

Učinkovitost uporabe metod umetne inteligence v poučevanju in vzgoji otrok in mladostnikov je presenetljiva. Gre za teorijo učinkovitega prenosa znanja, ki ji pravimo teorija dinamičnih konceptualnih preslikav, na katero se navezuje tudi nova metodologija poučevanja, imenovana emocionalno predstavno poučevanje (emotional-imaginative teaching), ki se je izkazala za zelo učinkovito pri poučevanju tujih jezikov, literature in poezije, kulture komuniciranja in likovne umetnosti (Pivec, Rajkovič, 1999). Prav tako poudarjata pomen skupinskega dela, tako da ne preseneča količina raznovrstnih raziskav in orodij za podporo oblikovanja skupin in skupinskega dela z namenom približati učencem različne oblike in načine dela iz poslovnega sveta. Z uporabo metod umetne inteligence dosežemo napredek v razumevanju in učenju. V pomoč so lahko razne programske rešitve, ki vzpodbujajo učenje z igro. S pravilno uporabo tehnologije lahko v virtualnem svetu ustvarimo model različnih življenjskih situacij, s pomočjo katerih preizkušamo svoje odzive, uporabo teoretičnih znanj in si zoblikujemo miselne vzorce. Na osnovi preverjanja in izpopolnjevanja različnih scenarijev in miselnih vzorcev pridobimo tudi izkušnje, ki so nam v pomoč pri obvladovanju naraščajoče kompleksnosti sodobnega sveta.

Zaključek

Človeštvo se danes sooča z različnimi izzivi, zato bi se morali šolski sistemi prilagoditi tako, da bi pripravili učence na prihajajoče izzive, ki so pred nami. V smeri napredka je bilo narajenih že veliko korakov, pomembno pa je, da se ta trend ne ustavi in da si prizadevamo za drugačne vrste poučevanja, z veščinami, ki negujejo tudi empatijo in okoljsko ozaveščenost. Tehnološki napredek je omogočil povezovanje informacij in ljudi s pritiskom na gumb. Izobraževanje v prihodnosti bo moralo pokazati, kako je mogoče tehnologijo uporabiti v korist učencev, pa tudi naučiti prihodnje generacije, kako ravnati s težavami, ki izhajajo iz nje. Tehnologija lahko za vedno spremeni učenje in moramo jo sprejeti ter z njo manipulirati v svojo korist.

Literatura

- Bhat, T. A. 2014. Need and Importance of Education. Arts and Education International Research Journal. Pridobljeno 25. 6. 2023 s https://www.academia.edu/45202000/Need_and_Importance_of_Education
- Kress, G. 2006, Learning and curriculum: agency, ethics and aesthetics in 34 Pomen izobraževanja v družbi prihodnosti an era of instability. Schooling, society and curriculum, ur. A. Moore, 158–179. London: Routledge
- Luckin, R., Holmes, W. 2016. Intelligence unleashed; An argument for AI in education. ResearchGate. Pridobljeno 26.7. 2023 s <https://www.schooleducationgateway.eu/sl/pub/resources/tutorials/ai-in-education-tutorial.htm>
- Pivec, M., Rajkovič, V. (1999). Obvladovanje znanja z metodami umetne inteligence. ResearchGate.. 32, 8-9. Pridobljeno 27.7. 2023 s https://www.researchgate.net/profile/Maja-Pivec2/publication/265035769_Obvladovanje_znanja_z_metodami_umetne_inteligence/links/5474937b0cf245eb436de73a/Obvladovanje-znanja-z-metodami-umetne-inteligence.pdf
- Soller, A.L. 2001. Supporting Social Interaction in an Intelligent Collaborative Learning System. International Journal of Artificial Intelligence in Education (2001), Pridobljeno dne 20.7. 2023 s <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=28a9333d7848025fd034ab7301229b8756adc25b>
- Sosič, B. (13. 7. 2019) Generacija Z, ki ji šolski sistem ne da dihati. Delo. Pridobljeno 10. 7. 2023 s <https://www.delo.si/razno/kako-bo-solanje-videti-cez-20-let/>

VADBA MOČI IN GIBLJIVOSTI ZA IZBOLJŠANJE TELESNE DRŽE Z UPORABO TRENAŽERJA GYROTONIC®

Povzetek: Glavni cilj prispevka je bil predstaviti pomen vadbe moči in gibljivosti za izboljšanje telesne drža. Raziskave kažejo, da ljudje vedno več časa preživimo sede, tako v šolah, službah kot v prostem času. Posledično izgublamo moč in gibljivost v določenih delih telesa, kar lahko vodi v številne zdravstvene težave, bolečine in obrabe. Izguba gibljivosti in moči v predelu hrbtenice se odraža kot slabša gibalna učinkovitost v vsakdanjem življenju, številni pa se soočajo tudi z bolečinami v predelu vratu, ramen in križa. Vadba na trenažerju Gyrotonic® pozitivno vpliva na razvoj več gibalnih sposobnosti ter posledično na preprečevanje in lajšanje bolečin v različnih sklepih. V prispevku smo opisali značilnosti tovrstne vadbe in njene učinke na telo. Slikovno in besedno smo predstavili ključne vaje za izboljšanje moči (stabilnosti) ter gibljivosti (raztegljivosti) na napravah Gyrotonic® ter posledično za popravljanje telesne drža in odpravljanje bolečin.

Ključne besede: Gyrotonic® naprave, vadba, bolečine v predelu hrbtenice, sedenje, telesna drža

STRENGTH AND FLEXIBILITY TRAINING ON GYROTONIC EXPANSION SYSTEM® FOR IMPROVING BODY POSTURE

Abstract: The main goal of the article was to present the importance of strength and mobility training for improving body posture. Researches show that people spend more and more time in sitting position, whether at school, work or leisure. As a result, we lose strength and mobility in certain parts of the body, which could lead to a number of health problems and pain. A loss of mobility and strength in the spine results in poorer mobility in everyday life, many people also experience pain in the neck, shoulders and lower back. Exercising on the Gyrotonic® trainer has a positive effect on the development of multiple motor skills and as a result on the prevention and relief of pain in various joints. In this article we described the characteristics of this type of exercise and its effects on the body. We presented the key exercises to improve strength (stability) and mobility (flexibility) on the Gyrotonic® trainer and consequently for correcting body posture and eliminating pain.

Keywords: Gyrotonic® trainer, exercising, back pain, sitting, body posture

1 Uvod

Kljub številnim dokazanim pozitivnim učinkom redne telesne dejavnosti na človekovo zdravje, je še vedno odstotek ljudi, ki ne dosega niti minimalnih priporočil vadbe za zdravje, prevelik. Prav tako je sodobni način življenja pretežno sedeč, kar še dodatno povečuje tveganje za bolezni kostno-mišičnega sistema ter za srčno-žilne in presnovne bolezni (Zerbo Šporin, 2022). Izguba moči in gibljivosti zaradi dolgotrajnega in nepravilnega sedenja ima številne negativne učinke na zdravje in počutje ljudi (Nowak idr., 2009). Vsaj dvakrat tedensko bi bilo potrebno izvajati krepilne in raztezne vaje (ACSM, 2010), ki naj bodo še dodatno usmerjene v izboljšanje moči ter gibljivosti v tistih delih telesa, kateri so zaradi sedečega načina življenja ali bolj obremenjeni ali zapostavljeni.

2 Sedenje in telesna drža

Sedenje ne predstavlja naravnega položaja za človekovo telo. Gre za t.i. prisilno držo, ki povzroča predvsem veliko težav v predelu hrbtenice. Pri pokončnem sedenju je pritisk na medvretenčne ploščice 25 % večji kot pri pokončni stoji, medtem ko je pri predklonjenem sedenju kar za 50 % večji (Supej in Zorko, 2014). Vsak položaj sedenja je torej potencialno škodljiv, največ težav pa predstavlja položaj, v katerem vztraja ravno največji odstotek ljudi. Gre za naprej nagnjen položaj, pri katerem je kot v kolku manjši od 90°, kjer imamo naprej zaobljenima ramena, sključen trup, zaklonjeno glavo in skoraj neaktivirane mišice trupa. Največkrat položimo tudi podlahti na mizo, kar še dodatno sili trup v upogib. Posledica takega drža je skrajšanje zadnjih vratnih mišic, prsnih in trebušnih mišic ter upogibalk v kolku (ter primikalk v kolku in upogibalk kolena, saj imamo noge ves čas skrčene,

tudi prekrizane ali spodvite). To so predeli telesa, kjer izgubljam gibljivost. Prav tako pa izgubljam tonus in moč mišic na drugih delih telesa. Problematične so predvsem mišice ramen, iztegovalke hrbta, bočne upogibalke in sukalka trupa, iztegovalke kolka.

Dolgotrajno nepravilno sedenje torej vodi do zakrčenosti, slabše raztegljivosti in manjše gibljivosti v enih delih telesa, prav tako pa tudi do slabšega tonusa in izraženosti moči ter stabilnosti v drugih delih telesa. Posledica tega je nepravilna telesna drža ter prisotnost bolečin. Več kot polovica odraslih Slovencev se namreč sooča z bolečinami v predelu križa, tretjina pa v predelu vratu, ramen in drugih sklepov (Ribič idr., 2014). Z ozaveščanjem o pravilni drži med sedenjem, z rednimi prekinitvami sedenja, predvsem pa z naborom ustreznih vaj lahko popravljamo že nastale nepravilnosti in lajšamo bolečine. Eden izmed vadbenih sistemov, s katerim lahko zelo dobro vplivamo na prej omenjene pomanjkljivosti v gibljivosti in moči ter posledično na izboljšanje telesne drža, je gyrotonic expansion system®.

2.1. Gyrotonic expansion system®

Sistem vadbe na Gyrotonic® napravah najlaže razumemo kot vadbo, v katero so vključeni vsi temeljni gibalni vzorci, ki jih človek potrebuje za vsakodnevno funkcioniranje. Na napravah je vadečemu omogočeno večosno gibanje v sklepih, ki se izvaja v vseh treh osnovnih ravninah, in sicer v frontalni, sagitalni in horizontalni. S tem je zagotovljeno gibanje v tridimenzionalnem prostoru, ki je človeku lastno. Pri vadbi na klasičnih fitnes napravah gibanje največkrat poteka le v eni ravnini, prav tako pa so zaradi večje podprtosti trupa stabilizacijske mišice manj vključene.

Vadba na Gyrotonic® napravah je prilagojena različnim stopnjam telesne pripravljenosti ljudi in je primerna za vse starostne kategorije. Glavna značilnost vadbe je v tem, da omogoča krožno, spiralno in valujoče gibanje ter s tem pripomore k večji funkcionalnosti jedra telesa, hrbtenice. Vadeči izboljša moč, stabilnost, gibljivost, raztegljivost in pridobi boljši občutek zavedanja svojega telesa. Med vadbo se mišice tako krepijo kot raztegujejo. Stalno obremenjene mišice na primer s pomočjo naprave raztegnemo, hkrati pa krepimo mišice na nasprotni strani prejšnjih, saj se morajo le-te aktivirati, da se vrnemo v izhodiščni položaj. Tako se v eni fazi vaje mišice raztezajo, v drugi pa se njihovi antagonisti krepijo. Slednje omogoča sorazmerno izboljšanje tako v moči kot gibljivosti in se približuje tehniki izvajanja vsakodnevnih gibalnih vzorcev.

Sistem vaj poteka na petih napravah, ki so vse narejene tako, da vadeči deluje proti nekemu uporu. Najbolj vsestranska je naprava Pulley Tower Combination Unit, ki je sestavljena iz klopi in stojala (Slika 1). Na klopi imamo vrtljive ročke na obeh straneh, ki omogočajo nastavitve upora. Na stojalu so škripci, preko katerih potekajo vrvi z utežmi.

2.2. Nabor vaj na Gyrotonic® napravah za izboljšanje telesne drža

V nadaljevanju predstavljamo ključne vaje na Gyrotonic® napravah, s katerimi lahko kompenzatorno delujemo na preprečevanje negativnih učinkov dolgotrajnega sedenja. Temeljni principi pri izvajanju vaj so sledeči:

- Pazimo na stabilnost hrbtenice med celotno amplitudo giba.
- Izvajamo stabilizacijo trupa (aktivacija preme, prečne in poševnih trebušnih mišic)
- Ves čas imamo aktivirane mišice medeničnega dna.
- Gibanje rok in nog se izvaja po principu 'zajemanja'. Vsa gibanja izvajamo na način razbremenitve sklepov oz. po načelu trakcije, ki omogoča ustvarjanje prostora v sklepih (v hrbtenici se npr. zaradi sile vleka ustvarja razmik v medvretenčnih prostorih).
- Vaje se izvajajo ob ustreznih dihalnih vzorcih. V vdihu telo odpiramo in raztezamo, v izdihu telo krčimo in zapiramo.
- Izvedemo 8 – 10 ponovitev vaje v treh serijah.

Serijske vaje valovanja (npr. preko uleknitve do zasuka in upogiba trupa)

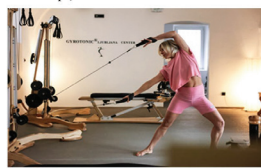
Odklon trupa

Predklon z zasukom trupa

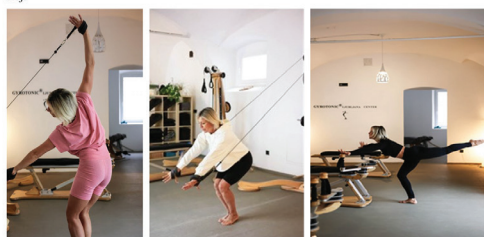
Serijske potege z različnimi kloni trupa v stoji (krepitev upogibalk, bočnih upogibalk, iztegovalk in sukalk trupa)

Vaje za raztež in krepitev hrbtenice

Vaje za stabilnost hrbtenice

Serijske potege z rokami v stoji Serijske potiskove z rokami v stoji Predkloni na eni nogi z zanoženjem

Vaje za raztež in krepitev mišic ramenskega in kolčnega sklepa

Zaključek

Gyrotonic Expansion System® je sistem vadbe, ki ponuja nekoliko drugačen koncept dojemanja človekovega gibanja z velikim poudarkom na izboljšanje funkcionalnosti hrbtenice. V življenju sodobnega človeka je sedenje vedno bolj prisotno, posledice sedečega življenjskega sloga pa se kaže skozi številne zdravstvene težave kot so akutne in kronične bolečine, številne bolezni, bolniške odsotnosti in na sploh slabša gibalna učinkovitost. Zaradi napačne države pri sedenju namreč izgublamo gibljivost in moč v določenih delih telesa. Z ustreznim naborom krepilnih in razteznih vaj lahko izboljšamo te pomanjkljivosti, popravimo telesno držo (tako med sedenjem kot izvajanjem vsakodnevnih aktivnosti) in posledično lajšamo ali preprečimo bolečine v predelu hrbtenice. Vadba na Gyrotonic® napravah je le ena izmed številnih, na trgu ponujenih programov vadbe, ki pa ima, zaradi prej opisanih značilnosti, v svetu vedno večjo veljavo pri odpravljanju negativnih učinkov sedenja.

Literatura

ACSM – American College of Sports Medicine (2010). ACSM's guidelines for exercise testing and prescription (8th edition). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Nowak, M., Rynkiewicz, T., Radzinska, M. in Starosta, W. (2009). Conditions of a sporting lifestyle in 20-75-year-old Polish women. *Acta Kinesiológica* 3 (2): 19-25.

Ribič, C.H., Djomba, J. K., Zaletel-Kragelj, L., Zakotnik, J. M. in Fras, Z. (2014). Tvegana vedenja, povezana z zdravjem in nekatera zdravstvena stanja pri odraslih prebivalcih Slovenije. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS in Medicinska fakulteta. Pridobljeno 1.7.2023 iz <http://www.cindi-slovenija.net/>

Supej, M. in Zorko, M. (2014). Biomehanske osnove hrbtenice. *Medicina športa* 2 (1): 9-14.

Zerbo Šporin, D. (2021). Aktivnosti za preprečevanje kostno-mišičnih obolenj in psihosocialnih tveganj pri delu. Koper: Univerza na Primorskem.

VLOGA PREDŠOLSKE VZGOJE PRI SODOBNEM POUČEVANJU

Povzetek: Predšolska vzgoja velja za večino otrok prvo stopnico v izobraževanju. Skozi njo se otroci učijo prilagajanja okolju, razvijajo svoje kognitivne sposobnosti, sprejemajo kulturo prihodnjih generacij in razvijajo človeške lastnosti, ki se kažejo v načinu komunikacije, razmišljanja (npr. poštenost, miroljubnost). Številne raziskave kažejo, da so otroci, vključeni v programe predšolske vzgoje, pozneje mnogo bolj uspešni in dosegajo boljše rezultate od sovrstnikov, ki v programe predšolske vzgoje niso vključeni. Predšolsko obdobje je izjemno pomembno in ugodno za učenje, zato številne tuje organizacije opozarjajo in menijo, da je le-to potrebno omogočiti vsem otrokom. Brezplačna, kvalitetna predšolska vzgoja za vse otroke je ključ do odprtega šolskega izobraževalnega sistema znotraj katerega bodo otroci lažje razvijali svoje potenciale, ki jih sodobno gospodarstvo in trg tako zelo potrebuje.

Ključne besede: predšolska vzgoja, otroci, prihodnost, sodobno poučevanje

THE ROLE OF PRESCHOOL EDUCATION IN MODERN TEACHING

Abstract: Preschool education is the first step in education, for most kids. Through preschool education, children learn to adapt to the environment, develop their cognitive abilities, accept the culture of future generations and develop human qualities, which reflect in the way of communication and thinking (e.g. honesty, peacefulness). Numerous studies show, that children included in preschool education programs are much more successful later and achieve better results, than their peers, who are not included in preschool programs. The preschool period is extremely important and favorable for learning, which is why, many foreign organizations warn and consider that it is necessary, to make it available for all children. Free and high-quality preschool education for all children is the key to an open school education system, within which children will more easily develop their potential, which the modern economy and market so badly needs.

Key words: preschool education, children, future, modern teaching

Uvod

Politike vzgoje in varstva predšolskih otrok so si od države do države precej različne, saj se pri tem pojavlja ključno vprašanje kdo je odgovoren za njihovo vzgojo in varstvo: »Starši ali družba?« (Devjak idr., 2012) Omenjeno področje je prepuščeno ureditvi posamezne države. Slovenija šolski sistem deli na primarno, sekundarno in terciarno izobraževanje, pri čemer je obvezno le osnovnošolsko izobraževanje. Kljub najvišji vključenosti otrok v formalni sistem, primarne, predšolske vzgoje med državami Evropske unije, imamo še vedno delež otrok, ki niso vključeni v sistem predšolske vzgoje (www.gov.si).

Vloga predšolske vzgoje

Predšolska vzgoja je tista, ki najbolj prispeva k pravičnosti na celotnem vzgojno-izobraževalnem kontinuumu, še posebej za prikrajšane otroke. Evropska komisija poudarja, da s predšolsko vzgojo in varstvom, mladim omogočamo dober začetek v jutrišnji svet in prekinemo prenos prikrajšanosti med generacijami. Zmanjšuje se število ljudi, ki so izpostavljeni tveganju revščine in socialne izključenosti, daljša vključenost otrok v kakovosten vrtec pa po študijah OECD (2012) zmanjša razlike socialno-ekonomskega izvora in pomembno vpliva na poznejšo uspešnost otrok v šoli.

Predšolska vzgoja v Sloveniji

Podatki SURS kažejo, da v Sloveniji vključenost otrok v programe predšolske vzgoje narašča, a ne gre prezreti, da je v drugem starostnem obdobju ta delež še vedno manjši od povprečja v EU. Prav tako obstajajo pomembne razlike na področju vključenosti v programe predšolske vzgoje med posameznimi regijami. Izmed regij negativno izstopajo zlasti štiri slovenske regije: zasavska, koroška, goriška in gorenjska. Dejavniki za nizko vključenost so različni, tako socialno-ekonomski kot izobrazba staršev, zlasti matere (Kovač idr., 2017).

Vloga predšolske vzgoje pri sodobnem poučevanju

Vrtec je za večino otrok prva stopnica na izobraževalni lestvici. Cilj predšolske vzgoje je spodbujanje kognitivnega, socialnega in kulturnega razvoja ter priprava otrok na zgodnje učne dejavnosti: branje, pisanje, matematika. Vzgojo predšolskih otrok razumemo kot proces socializacije, intelektualizacije, kultiviranja, humanizacije (Lepičnik Vodopivec, 2010).

Učinki vrtca na otrokov kasnejši razvoj kažejo, da ima vključenost otroka v vrtec pozitivne učinke na področje otrokovega učenja in razvoja. To potrjujejo tudi analize rezultatov mednarodnega preverjanja pismenosti PISA: otroci, ki so vsaj leto dni obiskovali program predšolske vzgoje, dosegajo boljše rezultate kot tisti, ki v program predšolske vzgoje niso bili vključeni (OECD, 2015).

Sodobno poučevanje in izobraževalni sistemi

Od modernega šolskega in predšolskega sistema pričakujemo, da bo otroku posredoval vse, kar bo pozneje potreboval tako v svojem poklicnem in družbenem življenju, ter mu bo hkrati omogočilo razvoj sposobnosti in osebnosti (Devjak in Berčnik, 2018).

Vedno glasnejša so razmišljanja, razprave in polemike gospodarstva o smiselnosti in načinu trenutnih izobraževalnih sistemov. Opozarjajo, da so le-ti zastareli in da otrok ne pripravljajo na delovna mesta prihodnosti. WEF (World Economic Forum) v svojem poročilu (2017) predlaga 8 ključnih korakov, s katerimi bi opremili otroke za življenje v prihodnosti:

1. Osredotočiti se na zgodnja leta, saj je zgodnje učenje ključnega pomena za nadaljnji razvoj. Pri tem izpostavljajo pomen branja otrokom do petega leta starosti. Otrokova pismenost je namreč močno povezana z materino, branje pa pomembno vpliva in ima učinek na razvoj možganov in govora. Po mnenju WEF je ključno, da se preoblikovanje izobraževalnega sistema začne pri koreninah. Prvih 1000 dni otrokovega življenja je izredno pomembnih za njegovo prihodnost. Otroci s slabšim ekonomskim statusom najpogosteje niso vključeni v proces predšolske vzgoje, zaradi česar lahko slišijo za 30 milijonov manj besed kot njihovi sovrstniki iz družin z boljšim ekonomskim statusom.

2. Dinamično izobraževanje: nujno je, da se programi izobraževalnih ustanov prilagajajo zahtevam trga. Otroci morajo znati poiskati rešitve in pripraviti svoj mini projekt.

3. Odprtost sistema: izobraževalni sistemi morajo biti naklonjeni novostim, novim tehnikam in alternativam.

4. Pedagoški delavci se morajo stalno izobraževati in učiti.

5. Otroci morajo dobiti občutek, kako je na trgu dela in na delovnem mestu.

6. Soočiti se s poklicno stigmo: čas je, da se poklicnemu izobraževanju vrne ugled in spoštovanje.

7. Aktivno znanje digitalnih veščin.

8. Pomen vseživljenjskega učenja.

Zaključek

Hiter, spreminjajoči se tempo življenja in novi poklici prihodnosti zahtevajo od družbe prilagajanje, dinamičnost in razvoj. Temu morajo slediti tudi izobraževalni sistemi, katerih vloga je, da skupaj s starši, opremijo otroke za jutrišnji svet. Številne svetovne organizacije opozarjajo na smiselnost posodabljanja izobraževalnih sistemov in pri tem poudarjajo nujnost, pomembnost in uspešnost zgodnjega učenja. V Sloveniji dobro sledimo svetovnim trendom na področju osnovnega šolstva, ki je obvezno (npr. vpeljevanje tujih jezikov v prvo triado). Še vedno pa bi se morali bolj osredotočiti na predšolsko vzgojo in zgodnje učenje. Številne raziskave namreč dokazujejo, da ima vključenost otrok v predšolsko vzgojo izjemno pozitivne učinke na poznejši razvoj otrok. Le-ti so mnogo bolj uspešni in dosegajo boljše rezultate od sovrstnikov, ki v proces predšolske vzgoje niso vključeni. Predšolsko obdobje je za otrokov razvoj izjemno pomembno, saj so otroci v tem obdobju zelo dovzetni za učenje. Ob vsesplošno visoki vključenosti slovenskih otrok v vrtece, se mi tako poraja vprašanje, zakaj je delež le-teh v določenih regijah nižji. Nikakor ne moremo mimo dejstva,

da je le-to prisotno v regijah, ki so tudi sicer demografsko slabše razvite. To jasno kaže, da je vključenost otrok v predšolsko vzgojo odvisno od številnih dejavnikov, med drugim tudi od socialno-ekonomskega položaja družine in izobrazbe staršev, predvsem matere. Predvsem tukaj vidim sama številne možnosti in izhodišča za izboljšave. Pri čemer nimam v mislih preureditve predšolskega sistema kot programa samega, saj menim, da imamo v Sloveniji kvalitetno predšolsko vzgojo. Vidim pa možnosti za izboljšave v dostopnosti predšolske vzgoje za vse otroke. Zakonodaja je sicer jasna, predšolska vzgoja je omogočena in dostopna vsem otrokom, vendar zaradi slabšega ekonomskega položaja nekaterih družin, v njo otroci še vedno niso vključeni. Morebiti bi bilo smiselno razmisliti o javni, brezplačni dostopnosti predšolske vzgoje za vse otroke. Le tako, bomo omilili socialno-ekonomske razlike med otroci in tistim iz šibkejših okolij dali možnosti za razvoj potencialov. Le kvalitetno, vsem dostopno predšolsko izobraževanje je po mojem mnenju osnova za reorganizacijo in aktualizacijo izobraževalnih sistemov na sekundarni in terciarni ravni.

Literatura

- Devjak, T., Berčnik, S. (2018). Vzgoja predšolskega otroka. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Devjak, T., Skubic, D., Polak, A., Kolšek, V. (2012). Predšolska vzgoja: od starega k novemu. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kovač Šebart, M., Hočevar, A., Štefanc, D. (2017). Analiza stanja na področju predšolske vzgoje z vidika zagotavljanja pravičnosti in enakih možnosti v vzgojno-izobraževalnem sistemu Republike Slovenije. Ljubljana. Sodobna pedagogika.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2010). Sodelovanje staršev z vrtcem kot dejavnik kakovosti vrtca. Revija za elementarno izobraževanje, letn. 3, št. 2/3, str. 63-78.
- OECD. (2012). Starting strong III: a Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2015). Education at a Glance. Paris: OECD.
- Predšolska vzgoja. (2023). Pridobljeno 30. 7. 2023 s www.gov.si.
- World Economic Forum. (2017). Eight Futures of Work. Pridobljeno 30. 7. 2023 s https://www3.weforum.org/docs/WEF_FOW_Eight_Futures.pdf

POMEN SPANJA ZA USPEŠNO DELO OTROK V ŠOLI

Povzetek: Spanje je kompleksen pojav, ki že dolgo intrigira tako filozofe kot raziskovalce. Izjemno pomembno vlogo ima pri rasti in razvoju otroka. Raziskave kažejo, da kakovostno spanje pozitivno vpliva na telesno in duševno zdravje otrok. Kljub temu otroci danes pogosto spijo manj, kot strokovnjaki priporočajo, kar se odraža v slabši koncentraciji, težavah pri razvoju ter slabšem počutju in razpoloženju. V prispevku se osredotočamo na pomen kakovostnega spanca in kako ga doseči. Omenili smo najpogostejše okoliščine, ki povzročajo težave pri spanju ter opozorili na težave, s katerimi se otroci soočajo pri delu v šoli zaradi pomanjkanja spanca. Na koncu smo predstavili napotke za zdravo spalno rutino. S pravilnim pristopom k spanju lahko starši prispevajo k izboljšanju otrokovega počutja, učnega napredka ter celostnega razvoja.

Ključne besede: spanje, faze spanja, REM spanje, NREM spanje, otroci.

THE IMPORTANCE OF SLEEP FOR CHILDREN'S WORK AT SCHOOL

Abstract: Sleep is a complex phenomenon that has long intrigued both philosophers and researchers. It plays an extremely important role in the growth and development of the child. Research shows that quality sleep has a positive effect on children's physical and mental health. Nevertheless, children today often sleep less than experts recommend, which is reflected in poorer concentration, problems with development, and poorer well-being and mood. The article focuses on the importance of quality sleep and how to achieve it. We mentioned the most common circumstances that cause sleep problems and pointed out the problems that children face in school work due to lack of sleep. Finally, we presented a couple of steps for a healthy sleep routine. With the right approach to sleep, parents can contribute to improving the child's well-being, learning progress and overall development.

Key words: sleep, sleep phases, REM sleep, NREM sleep, children.

1 Uvod

Spanje je skupno vsem vrstam in že to napoveduje kako ključen je ta proces za naše življenje. Evolucija namreč ne bi ohranila procesa, ki porabi tretjino našega življenja, če le ta ne bi imel ogromnih koristi. Med spanjem nismo zmožni početi življenjsko koristnih stvari, kot so hranjenje, iskanje partnerja, razmnoževanje in branjenje pred plenilci. Z desetletji raziskav so potrdili, da evolucija seveda ni naredila napake. Walker (2018) pravi, da spanje pozitivno vpliva na možganske funkcije, med katere sodi tudi sposobnost za učenje ter sprejemanje logičnih odločitev, krepi imunski sistem, spodbuja ustvarjalnost, pomaga pri premagovanju umskih in družbenih izzivov, uravnava tek, pomirja boleče spomine, izboljša presnovo telesa in mnogo drugega. Lažje bi našteali biološke funkcije telesa, pri katerih spanje nima pozitivnega učinka kot tiste, pri katerih ima.

Kocuvan in sodelavci (2006) so se osredotočili na funkcije spanja, ki so najpomembnejše za otroka. Izpostavili so, da je redno in kakovostno spanje izredno pomembno za otrokovo dobro počutje in optimalen telesni ter kognitivni razvoj, saj gre za osnoven regeneracijski proces, med katerim se nadomeščajo zaloge nevrottransmitorjev in pospešuje sinteza strukturnih proteinov. Poleg tega se v fazi globokega spanja izločajo najvišje količine rastnega hormona, ki je ključen za rast in razvoj. Med spanjem se prav tako obnavljajo določeni miselni vzorci, kar pomaga pri konsolidaciji novih informacij. Prisotno je tudi brisanje nepomembnih informacij, pridobljenih čez dan, kar olajša oblikovanje trdnega spomina. V nadaljevanju smo predstavili strukturo spanja, pomanjkanje spanja pri otrocih in vpliv pomanjkanja spanja na vsakodnevno življenje.

2 Otroci in spanje

2.1 Struktura spanja

Če želimo razumeti spanje kot celoto, moramo poznati tudi njegovo kompleksno strukturo. Gnidovec Stražičar (2016) je spanje v grobem razdelil na mirno spanje oziroma, zaradi od-

sotnosti hitrih očesnih gibov, NREM spanje, in na paradoksalno spanje, kjer so hitri očesni gibi prisotni, oziroma REM spanje. NREM spanje se deli še na 4 faze. Prvi dve sta manj globoki obliki spanja, drugi dve pa bolj. Ostane še faza REM, pri kateri je aktivnost možganov podobna kot v budnem stanju. Tako jo imenujemo zaradi hitrih gibov očesnih zrkel, ki so posledica trzanja očesnih mišic. Za kvaliteten spanec sta potrebni obe obliki spanja, ki se prepletata. Navadno oseba iz budnosti preide preko 1. in 2. NREM faze v 3. in 4. NREM fazo ter zaključi z REM fazo. To zaporedje se zgodi v enem ciklu, ki traja približno 90 minut. Takšni cikli se ponavljajo čez noč, spreminja se le dolžina posamezne faze v ciklu. Walker (2018) je ugotovil, da v zgodnjih nočnih urah prevladuje predvsem NREM spanje. Bolj kot se bližamo jutru, večjo vlogo prevzame REM spanje. Osebe, ki se v posteljo odpravijo kasneje in spijo dolgo v jutro, posledično dobijo več REM spanja in manj NREM spanja. Procesi, ki se v telesu odvijajo v NREM spanju, so iz tega vidika okrnjeni.

2.2 Cirkadiani ritem

Zdi se normalno, da smo v večernih urah utrujeni. Le malo ljudi se vpraša, kaj povzroči tak občutek. V našem telesu imamo dva sistema, ki narekujejo, kdaj smo zaspani in kdaj ne. Eden izmed teh je cirkadiani ritem. To je biološki pojav, ki je povezan z menjavanjem dneva in noči. Ta naravni ritem ima periodo približno enako dolžini dneva ter poleg spanja vpliva na številne telesne funkcije. Delovanje cirkadianega ritma določa notranja ura s spodbujevalcem, ki se nahaja v suprahiazmatskem jedru medmožganov. Svetloba spodbuja njegovo delovanje in posledično smo čez dan budni. Hormon melatonin, ki ga izloča epifiza ob odsotnosti svetlobe, pa delovanje zavira. Posledično bi morala biti naša spalnica zvečer čim temnejša. To bi povzročilo optimalno izločanje melatonina, kar bi nas lažje uspavalo. Če smo zvečer izpostavljeni svetlobi, predvsem modremu spektru, to lahko izjemno negativno vpliva na kakovost spanja (Kocuvan idr. 2006). Spanje in budnost nista edina pojava, ki sta odvisna od našega cirkadianega ritma. Walker (2018) v to kategorijo prišteva še nihanje telesne temperature, srčne frekvence, arterijskega tlaka, izločanje nekaterih hormonov, presnovne procese in še okoli 100 drugih telesnih funkcij. Kocuvan in sodelavci (2006) so izpostavili nočno delo in premike v druge časovni pasove kot motnje notranjega ritma.

2.3 Spalni pritisk

Poleg cirkadianega ritma obstaja še en dejavnik, ki odloča o budnosti in spanju. Imenuje se spalni pritisk in določa ga kemična snov adenzin. Z vsako minuto budnosti se v telesu nabira več adenozina. Le-ta se veže na receptorje in mi postajamo vedno bolj utrujeni. Umetno lahko preprečimo vezavo adenozina na receptorje s pomočjo kofeina. Ta izrine adenzin in se veže na njegove receptorje, vendar nima enakega učinka. Kljub temu, da se adenzin še vedno nabira, nas kofein drži budne. Posledično imamo po zaužitju kofeina in nekaj urah budnosti, zelo hiter upad energije, ko se kofein izloči iz telesa in se adenzin pospešeno veže na receptorje (Walker, 2018).

2.4 Pomanjkanje spanja pri otrocih

Spruyt in sodelavci (2005) so v raziskavi, ki je zajemala več kot 3000 osnovnošolskih otrok, ugotovili, da večina otrok spi manj kot priporočajo strokovnjaki. Starejši otroci so hodili v posteljo kasneje kot mlajši. Manjše razlike so se kazale tudi pri spolih. Dekleta so hodila spat nekoliko prej kot fantje. V povprečju pa so vsi, ne glede na starost in spol, spali premalo. Spanje so nadomeščali ob vikendih, ko so ostali v postelji približno 30 minut dlje kot med tednom.

2.5 Kako vem, ali spim dovolj?

Walker (2018) pravi, da o pomanjkanju spanja govorimo takrat, ko ne moramo funkcionirati brez kave ali drugega kofeinskega napitka in bi lahko ponovno zaspali že okoli 10. ali 11. ure dopoldne. Subjektivna ocena pomanjkanja spanja seveda ni najbolj optimalna. Če že dlje upoštevamo svojo spalno rutino, o kateri smo pisali v nadaljevanju, in se še vedno počutimo utrujene, Stein in sodelavci (2001) priporočajo obisk osebnega zdravnika, ki bo

s kliničnim testom znal oceniti v kolikšnem spalnem primanjkljaju smo in nam znal svetovati. Izpostavili so, da se ljudje danes, ko imajo težave s spanjem, premalokrat obrnejo na usposobljen kader, saj spanje dojemajo kot svoj individualen problem. Prevečkrat prehitro posežejo po uspavalnih tabletah, čeprav so lahko njihove težave resnejše in imajo nediagnosticirano motnjo spanja. Takih motenj poznamo več kot sto. Najpogostejše med njimi so nespečnost, moteno dihanje med spanjem in spalna apneja, ki vključuje hudo smrčanje. Pri tem uspavalne tablete velikokrat ne bodo pomagale, še posebej, če ne razumemo, zakaj jih sploh jemljemo.

2.6 Vpliv pomanjkanja spanja

Spanje ima vpliv na številne funkcije v našem telesu. Walker (2018) je zapisal in obrazložil, da se ob pomanjkanju spanja enormno poveča tveganje za Alzheimerjevo boleznijo, različnimi vrstami raka, srčno-žilnimi in sladkorno boleznijo. Velik vpliv ima deprivacija spanja tudi na imunski in reproduktivni sistem, ki posledično slabše delujeta. Dahl (2005) se je osredotočil na vpliv pomanjkanja spanja na osnovnošolske otroke. Ugotovil je, da obstajajo močne povezave med neustreznim spanjem in vedenjem, kontrolo čustev, akademskim uspehom in višjimi stopnjami težav s pozornostjo. Otroci, ki so spali manj od priporočil, so se težje zbrali, imeli slabši uspeh v šoli in sprejemali manj racionalne odločitve. Pomembno je poudariti, da so v teh raziskavah sodelovali zdravi otroci, večinoma srednjega in višjega srednjega razreda in da je bila stopnja omejitve spanja zelo skromna. Opazili so dolgoročne negativne učinke na učenje, zlasti če se je nezadostno spanje pojavljalo kronično in v ključnih obdobjih razvoja. Podobne rezultate so dobili tudi Dewald in sodelavci (2010), ki so opazovali še večje število otrok in bili pri tem pozorni na spol in starost otrok. Ugotovili so, da mlajši, kot so otroci, večji je negativni učinek ob pomanjkanju spanja. Poleg tega so opazili, da imajo analize, ki so zajemale predvsem dečke, slabše rezultate v primerjavi z analizami, ki so zajemale predvsem deklice. Družba visoko ceni pridobivanje znanja in novih veščin. Starši bi torej morali otrokom zagotoviti dovolj kvalitetnega spanca, ki na pridobivanje le teh zelo vpliva (Gnidovec Stražišar, 2016).

2.7 10 Nasvetov za dobro spalno rutino

Spanje si najlažje optimiziramo tako, da sledimo spalni rutini, ki si jo ustvarimo sami. Pomagamo si lahko z Walkerjevimi (2018) desetimi nasveti.

1. Vsak dan zaspite in se zbudite ob isti uri. Pogosto si ljudje nastavijo budilko za vstajanje. Dobro bi bilo imeti budilko, ki bi nas spomnila, da je čas za spanje. Če boste upoštevali vsaj enega izmed nasvetov, naj bo to ta;
2. Čez dan imejte vsaj 30 minut fizične aktivnosti, najbolje zunaj. Poleg pozitivnega vpliva na spanje, bo aktivnost pozitivno vplivala tudi na vaše fizično in psihično zdravje;
3. Izogibajte se kofeinu, vsaj po 15. uri. Učinki kofeina potrebujejo približno 8 ur, da povsem izzvenijo;
4. Kupite si udobno vzmetnico. Nekaterim bolj ustrezajo mehkejše, drugim trše vzmetnice. Enako velja za vzglavnik. Spanec ne mora biti kakovosten, če se boste celo noč premetavali po postelji v iskanju udobnega položaja;
5. Ne počivajte po 15. uri. Počitek po kosilu med 13. in 15. uro je sicer z vidika našega cirkadianega ritma optimalen, saj takrat občutimo rahel padec energije. Karkoli kasneje od 15. ure pa lahko povzroči le, da bomo zvečer težje zaspali;
6. Posteljo imejte samo za spanje. Čez dan se izogibajte poležavanju na postelji. Naj telo ve, da je to kotic le za spanje;
7. Izogibajte se prevelikim obrokom pred spanjem. Ponoči naj ima telo čas za počitek. Prebava naj torej opravi svoje, preden se uležemo v posteljo;
8. Spalnico imejte čim bolj temno. Zagrnite zaveso, uporabljajte masko za spanje, če vas ne moti, in odstranite vse elektronske naprave, ki oddajajo tudi najmanjše snope svetlobe;

KOMPENZACIJA NEGATIVNIH UČINKOV DOLGOTRAJNEGA SEDENJA Z UPORABO SAMOMASAŽE

Povzetek: Sedeči način življenja negativno vpliva na zdravje in počutje svetovnega prebivalstva. Dolgotrajno sedenje lahko med drugim povzroča tudi bolečine v določenih delih telesa. Ljudje sedimo z naprej zasukanimi rameni, kot v kolku imamo manjši od 90 stopinj, največkrat imamo zaklonjeno glavo, prekrizane noge ter se naslanjamo na mizo s komolci. Posledice napačnega in dolgotrajnega sedenja se kažejo tudi v zakrčenosti mišic in ostalih mehkih tkiv. Za preprečevanje kronične napetosti v mišicah ter zmanjšanje togosti drugih mehkih tkiv se lahko uporablja samomasaža. V prispevku smo predstavili pomen t.i. globinske masaže na večjo raztegljivost mehkih tkiv, izločanje odpadnih produktov presnove, sprostitve prenapetih mišic, odpravljanje bolečin v predelu hrbtenice in posledično izboljšanje počutja. Navedli smo tudi nekaj vaj za zmanjšanje bolečin v predelu vratu, ramen in križa, pri katerih smo uporabili teniško žogico.

Ključne besede: sedeči način življenja, valjčkanje, samomasaža, togost mišic

COMPENSATION OF THE NEGATIVE EFFECTS OF SEDENTARY BEHAVIOR WITH THE USE OF SELF-MASSAGE

Abstract: A sedentary lifestyle has a negative impact on the health and well-being of the world's population. Prolonged sitting could cause pain in certain parts of the body, among other things. We sit with our shoulders turned forward, our hip angle is less than 90 degrees, our head is bend backwards, our legs are crossed and we lean on the table with our elbows. The consequences of incorrect and long-term sitting can also be seen in muscle stiffness. Self-massage could be used to prevent chronic muscle tension and reduce stiffness in other soft tissues. In the paper, we presented the meaning of the so-called deep massages for greater flexibility of soft tissues, elimination of waste products of metabolism, relaxation of overstretched muscles, elimination of pain in the spine area and consequent improvement of well-being. We have also listed some exercises to reduce pain in the neck, shoulders and lower back with using a tennis ball.

Keywords: sedentary lifestyle, rolling, self-massage, muscle stiffness

1 Uvod

Sedeč način življenja je ena od značilnosti sodobne družbe. Za večino ljudi je dolgotrajno sedenje neizogibno, bodisi zaradi delovnih ali šolskih oz. študijskih obveznosti. Kljub močni propagandi za aktiven življenjski slog, se veliko ljudi še vedno ne zaveda negativnih posledic dolgotrajnega sedenja na zdravje in preveč sedijo tudi v svojem prostem času. V raziskavah, kjer so uporabili pospeškometre, je bilo ugotovljeno, da odrasli presedijo med 55 % in 70 % budnega časa (Dempsey idr., 2014). Prekomerno in napačno sedenje vodi v številne zdravstvene težave, zato so priporočljivi različni ukrepi, s katerimi se lahko omili ali prepreči negativne posledice sedenja na človekovo zdravje. Ena od glavnih protiteži sedenju je redna telesna dejavnost.

2 Negativne posledice dolgotrajnega in napačnega sedenja

K sedečemu načinu življenja je v današnjem času veliko prispevala sodobna tehnologija (Akindutire in Olanipekun, 2017), ki nas na nek način sili v večjo telesno nedejavnost. Znano je, da je prav telesna nedejavnost eden od vodilnih dejavnikov tveganja za umrljivost (WHO, 2010). Posledice pomanjkanja redne telesne dejavnosti se namreč kažejo v soočanju s številnimi kroničnimi boleznimi, kot so debelost, visok krvni pritisk, prekomerna telesna masa, težave s srcem in ožiljem, diabetes. Posebej zaskrbljujoči so podatki, da celo mladi v povprečju presedijo tudi 9 ur dnevno (McVeigh idr., 2016).

Sedenje sodi v prisilne drže telesa, ki lahko vodijo v pojav bolečin v različnih sklepih, najpogosteje v predelu hrbtenice. Ribič in sod. (2014) so ugotovili, da se 52 % Slovencev sooča z bolečinami v križu, 36 % z bolečinami v vratu in ramenih in 30 % z bolečinami v drugih sklepih. Ko sedimo, smo največkrat preveč nagnjeni naprej, kar pomeni, da imamo

kot v kolku manjši od 90o. To povzroči večje pritiske na medvretenčne ploščice in manjšo aktivnost stabilizatorjev trupa. S tem se povzroča večja obremenjenost hrbtenice in se izgublja njena gibljivost (Katella, 2019). Kot v kolku bi moral biti med 105 in 110o, glavo bi morali imeti v podaljšku hrbtenice, roke pa na rokonaslomih stola. Zaradi dolgotrajnega in napačnega sedenja lahko torej pride do pomanjkljivosti v sklepih; nekatera mehka tkiva lahko postanejo zakrčena, druga pa preveč raztegnjena in brez tonusa. Zerbo Šporin (2022) meni, da se s tem poveča tveganje za kostno mišična obolenja, ki so najpogostejši vzrok za odhod v bolniški stalež. Najbolj problematični deli telesa, kjer zaradi sedenja izgubljam gibljivost, so hrbtenica, ramenski obroč in kolčni sklep. Mišice in druga mehka tkiva v predelu vratu, ramen, prsi in kolka postajajo zakrčene, posledično se soočamo z bolečinami. Kronično napetost v mišicah lahko uspešno odpravimo z izvajanjem samomasaže.

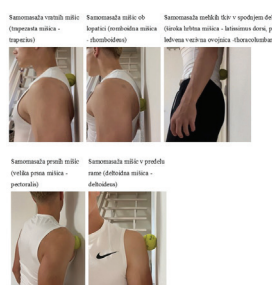
2.1. Učinki samomasaže globokih tkiv

Pri masaži globokih tkiv se osredotočamo na nekoliko globlje plasti mišičnega tkiva. Največkrat uporabljamo posebne penaste valje, zato so to vrsto samomasaže poimenovali tudi valjčkanje. V bistvu gre za t.i. miofascialno masažo ('myo' – mišica, 'fascia' – vezivno tkivo), ki jo lahko opišemo predvsem kot tehniko zmanjšanja togosti mehkih tkiv (Beardsley in Škarabot, 2015). Do povečane napetosti oz. togosti teh tkiv prihaja zaradi premalo raztezanja, preveč stresa, poškodb, enoličnih dolgotrajnih obremenitev ali prisilnih drž, kamor sodi tudi dolgotrajno sedenje. Mesta prekomerne vzdraženosti imenujemo »trigger points« ('mišični vozli'). To so bolj občutljiva (boleča) mesta v mišicah, kjer čutimo večjo otrdelost oz. zakrčenost. Ko ta mesta masiramo z valjčkom ali žogico, v bistvu potiskamo kri skozi področje mišice, kjer je povečana napetost. S tem se mišico raztegne, pospeši se iztiskanje krvi, kar poveča cirkulacijo in pritok sveže krvi v mišico. Posledično se zmanjša napetost v mišici in povrne obseg njenega delovanja. Samomasaža torej deluje preventivno pred poškodbami, omogoča hitrejšo regeneracijo po poškodbah, izboljša pretok krvi, spodbudi prenos odpadnih produktov presnove, zmanjša bolečino, sprošča napetost v mišici in mišični ovojnici ter posledično povečuje raztegljivost mehkih tkiv in gibljivost v sklepih.

2.2. Nabor primernih vaj za samomasažo s teniško žogico

Pri sedenju so nekateri deli telesa statično zelo obremenjeni in potrebujemo sprostitev teh delov; nekateri deli pa so zakrčeni in jih je potrebno raztegniti. Kot pripomoček lahko uporabimo teniško žogico. Pri samomasaži moramo biti pozorni, da masiramo mehko tkivo in ne masiramo po kosteh. Žogico lahko držimo v roki in z njo masiramo določene dele telesa ali pa z delom telesa žogico pritisnemo ob steno in se masiramo s krožnimi gibi. V nadaljevanju je predstavljenih pet vaj za mišice zgornjega dela telesa. Pri samomasaži upoštevamo naslednja navodila (Tamartash idr., 2023):

- masiramo v smeri poteka mišičnih vlaken,
- če najdemo bolj občutljivo mesto, masiramo z manjšimi krožnimi gibi na bolečem mestu,
- moč pritiska je 7/10 (0/10 - ne občutimo nelagodja; 10/10 popolno nelagodje, bolečina),
- masiramo 3 x 30 - 60 sekund, z vmesnim odmorom do 30 sekund
- načeloma izvedemo do 20 'ciklov', pri čemer se eno distalno kotaljenje žogice in eno proksimalno šteje kot en cikel (v levo in desno v smeri mišičnih vlaken ali gor in dol ali naprej in nazaj ali pa izvedemo kroženje na boleči točki)

Samomasaža mišic

Zaključek

Sedenje vsekakor ni naraven položaj človeka. Če se dolgotrajnemu sedenju ne moremo izogniti, je priporočljivo da po vsaki uri sedenja za 1-2 minuti vstanemo in se sprehodimo po prostoru, po možnosti tudi po stopnicah. Prav tako pa je potrebno izvajati vaje, s katerimi omilimo negativne učinke sedenja. S predstavljenimi vajami samomasaže sprostim prenapete mišice in pomagamo pri raztezanju skrajšanih kit in ovojnic. S tem izboljšamo raztegljivost mehkih tkiv in posledično vplivamo na boljšo gibljivost v sklepih. Tako bomo sposobni izvesti gibe z večjo amplitudo, boljši bomo v izvajanju vsakodnevnih opravil in ne nazadnje bomo lahko uspešno preprečili bolečine ter poškodbe. Naša hrbtenica bo primerno gibljiva in stabilna, s čemer bomo imeli manjše tveganje za pojavnost bolečin, obrab in drugih zdravstvenih problemov, ki so povezani s prekomernim in napačnim sedenjem.

Literatura

- Akindutire, I.O. in Olanipekun, J.A. (2017). Sedentary life-style as inhibition to good quality of life and longevity. *Journal of Education and Practice*, 8(13): 39 - 43.
- Beardsley, C. in Škarabot J. (2015). Effects of self-myofascial release: A systematic review. *Journal of bodywork and movement therapies*, 19(4): 747-758.
- Dempsey, P.C., Owen, N., Biddle, S.J. in Dunstan, D.W. (2014). Managing sedentary behaviour to reduce the risk of diabetes and cardiovascular disease. *Risk of diabetes and cardiovascular disease*, 14(9): 522. Pridobljeno s: [https://vuir.vu.edu.au/29923/1/Dempsey%20managing%20diabetes%20VU%20IR%20\(Curr%20Diab%20Reps,%202014\).pdf](https://vuir.vu.edu.au/29923/1/Dempsey%20managing%20diabetes%20VU%20IR%20(Curr%20Diab%20Reps,%202014).pdf).
- Katella, K. (2019). Why is sitting so bad for us? *Yale Medicine*. Pridobljeno s: <https://www.yalemedicine.org/news/sitting-health-risks>.
- McVeigh, J. A., Winkler, E. A. H., Howie, E. K., Tremblay, M. S., Smith, A., Abbott, R. A., Eastwood, P.R., Healy, G.N. in Straker, L. M. (2016). Objectively measured patterns of sedentary time and physical activity in young adults of the Raine study cohort. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 13(1): 41. Pridobljeno s: <https://doi.org/10.1186/s12966-016-0363-0>.
- Ribič, C.H., Djomba, J. K., Zaletel-Kragelj, L., Zakotnik, J. M. in Fras, Z. (2014). Tvegana vedenja, povezana z zdravjem in nekatera zdravstvena stanja pri odraslih prebivalcih Slovenije. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS in Medicinska fakulteta. Pridobljeno 1.7.2023 iz <http://www.cindi-slovenija.net/>
- Tamartach, H., Bahrpeyma, F. in Dizaji, M.M. (2023). Effect of remote myofascial release on lumbar elasticity and pain in patients with chronic nonspecific low back pain. A randomised clinical trial. *Journal of chiropractic medicine* 22(1): 50-59. Pridobljeno s: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36844993/>
- Zerbo Šporin, D. (2021). Aktivnosti za preprečevanje kostno-mišičnih obolenj in psihosocialnih tveganj pri delu. Koper: Univerza na Primorskem.
- World Health Organization. Global recommendations on physical activity for health. Geneva: World Health Organization; 2010. Pridobljeno s: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44399/9789241599979_eng.pdf.

KAKO VARNO V PROMETU V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

Povzetek Varnost in skrb za zdrav ter pravilen razvoj otrok je ena temeljnih nalog za predšolsko institucionalno vzgojo in izobraževanje. Vanjo so vključeni vsi deležniki – strokovni delavci in starši oz. skrbniki otrok.

Opazno je bilo, da v večini primerov starši oz. skrbniki z avtomobili pripeljejo otroke v vrtec, a žal pri tem nekateri otrok ustrezno ne zaščitijo za varno vožnjo v avtomobilih in tudi na kolesih. S tem namenom smo se odločili, da starše, skrbnike in otroke ozavešimo za varno in pravilno vožnjo otrok s prevoznimi sredstvi. Pri tem smo upoštevali že osvojeno znanje otrok in staršev o varnosti v prometu ter jih povezali z vzgojno-izobraževalnimi vsebinami. Z otroki smo zastavili cilje usvojiti osnovna pravila prometne vzgoje, utrjevanje pravilnega ravnanja v prometu ter upoštevanje omenjenih pravil in smernic. Velik poudarek smo namenili spoznavanju in učenju pravilne uporabe zaščitnih sredstev v prometu, vedenju in ravnanju udeležencev v prometu ter spoznavanju ustrezne literature, ki pripomore k večji ozaveščenosti otrok. Otroke smo skozi igro uvajali v spoznavanje pravil in ravnanj pri osnovnih varnostnih ukrepih v skrbi za varnost udeležencev v prometu. Starše smo spodbudili za ozaveščanje lastnega zgleda pri vedenju in doslednosti uporabe zaščitnih sredstev v vozilih v prometu. Otroci so preko različnih aktivnostih spoznali pravilno ravnanje in uporabo zaščitne opreme ter sredstev za varno udeležbo v prometu. Pri tem so uporabljali različne materiale in pripomočke, hkrati so nastajali izdelki, ki so jih otroci naredili v okviru zastavljenih aktivnostih. Starši so se pozitivno odzivali ter sodelovali v domačem okolju in z otroki aktivno preverjali njihovo novo pridobljeno znanje. Projekt smo uspešno izpeljali, saj se je uporaba zaščitnih varnostnih sredstev zelo povečala, pri tem so otroci ponotranjili smernice in pravila za zaščito ter varnost udeležencev v prometu.

Ključne besede: predšolski otrok, varnost v prometu, uporaba zaščitnih sredstev v prometu

HOW TO BE SAFE IN TRAFFIC IN THE PRESCHOOL PERIOD

Abstract: Safety and care for the healthy and proper development of children is one of the fundamental tasks of pre-school institutional education and training. It includes all stakeholders – professionals and parents or guardians of children. It was noticeable that in most cases parents or guardians bring children to kindergarten in cars, but unfortunately some children are not adequately protected for safe driving in cars and also on bicycles. With this aim in mind, we have decided to make parents, guardians and children aware of the safe and correct driving of vehicles by children. In doing so, we took into account the already acquired knowledge of children and parents about traffic safety and connected them with educational content. With the children, we set the goals of adopting the basic rules of traffic education, strengthening correct behavior in traffic and observing the aforementioned rules and guidelines. We put a lot of emphasis on getting to know and learning the correct use of protective equipment in traffic, the behavior and behavior of road users, as well as getting to know relevant literature that helps raise children's awareness. Through play, the children were introduced to the rules and procedures for basic safety measures to ensure the safety of road users. We encouraged parents to raise awareness of their own example in the behavior and consistency of the use of protective equipment in vehicles in traffic. Through various activities, the children learned about the correct behavior and use of protective equipment and means for safe participation in traffic. In doing so, they used various materials and tools, and at the same time created products that the children made as part of the set activities. Parents reacted positively and participated in the home environment and actively checked their newly acquired knowledge with the children. The project was successfully carried out, as the use of protective safety equipment increased greatly, while the children internalized the guidelines and rules for the protection and safety of road users.

Key words: preschool child, traffic safety, use of protective equipment in traffic

UČIMO ISKUSTVOM SVAKI DAN – DAROVITI UČENIK BUDUĆI ZNANSTVENIK

Sažetak: Obrazovanje budućnosti trebalo bi dodatno potaknuti darovite učenike na razvoj njihovih vještina. Prepoznati darovitog učenika u razredu je moguće kroz razgovor, njegove brze reakcije, zaključke i objašnjenja njegovih rezultata. Rad s darovitim učenikom predstavlja izazov za učitelja, rad s njim treba prilagoditi interesu, dobi i mogućnostima. Kako nastavu kemije učiniti još interesantnijom i kvalitetnijom, a da darovit učenik usvaja nova znanja i vještine? Prijedlog je praktičan rad, izrada vlastiti rukama, stvaranje novih proizvoda, a da se pri tome koristi znanje sa sata. Sinteza sapuna je moj praktičan rad koji daroviti učenici vrlo brzo savladaju i koriste znanje sa sata. Moj zaključak u dosadašnjem radu s darovitim učenicima je omogućiti učenicima da opipljivo dožive stvarnost i susret s realnim problemskih zadacima. Svojim radom i reakcijama na potencijalni trenutni problem jačaju svoje vještine stvaraju nova znanja, usvajaju nove vještine i time postaju još bolji učenici i budući istraživači i intelektualci. Ovakav pristup učenju nečega novoga potaknuti će kod učenika sposobnost opažanja promjena i steći će naviku donošenja zaključaka na temelju rezultata istraživanja. Ove su navike i sposobnosti potrebne u svakom zanimanju i nije bitno na kojim su ih sadržajima učenici razvili.

Ključni pojmovi: darovitost, učenje, razmišljanje, reakcije, poticajna sredina, praktičan rad, razvoj vještina

LEARNING THROUGH EXPERIENCE ON A DAILY BASIS - A GIFTED STUDENT AS A FUTURE SCIENTIST

Abstract: The future education should further encourage gifted students to develop their skills. In class, a gifted student could be discovered while conversing, by tracking their quick reactions, conclusions and explanations of their results. Working with a gifted student is a challenge for the teacher, it should be adapted to their interest, age and competencies. How to make the teaching of chemistry even more interesting and of higher quality, so that the gifted student acquires new knowledge and skills? It should be done by using practical work, creating with their hands, creating new products, while using the knowledge from the class. Soap synthesis is my practical work that gifted students master very quickly by using the knowledge from the class. In my previous work with gifted students I have come to a conclusion that one should enable students to tangibly experience reality and encounter realistic problem tasks. Through their work and reactions to a potential current problem, they strengthen their skills, create new knowledge, acquire new competencies and thus become even better students and future researchers and intellectuals. This approach to learning something new will improve students' ability to notice changes and they will acquire the habit of drawing conclusions which are based on research results. These habits and abilities are necessary in every occupation regardless which subjects the students developed them in.

Key words: gift, learning, thinking, reactions, stimulating environment, practical work, skill development

Uvod

Obrazovanje u budućnosti trebalo bi dodatno potaknuti razvoj vještina kod iznimno vrijednih i darovitih učenika. Takvi budući genijalci stup su našega društva i boljeg sutra (Pejić, Tuhtan-Maras, & Arrigoni, 2007). Kako u razredu prepoznati darovitog učenika? Iščitavajući brojnu literaturu nigdje ne postoji definicija darovitog učenika. Zapažanje reakcija učenika na satu, odgovori, zaključci samo su jedni od znakova da učenik brže savladala gradivo ili izlaže zaključke na zadane problemske teme. Često se javlja problem da baš ta djeca u razredu nisu dovoljno prihvaćena od svojih vršnjaka, jer postižu puno bolje rezultate u odnosu na razred. Učitelj je tada moderator razredne skupine i na njemu se nalazi velika odgovornost, prvo da cijeli razred potakne na suradnju i da svaka reakcija od darovitog učenika bude pozitivno prihvaćena i cijenjena od cijelog razreda. Ugodna razredna atmosfera uvjet je za bolje prihvaćanje svakoga pojedinca.

Daroviti učenik svoj potencijal može iskoristiti, ali i nadograditi samo u sredini koja je poticajna i u kojoj se osjeća ugodno i prihvaćeno. Rad s darovitom djecom pred učitelja stavlja izazov. Sadržaji trebaju biti prilagođeni interesima učenika (Adžić, 2011).

Darovita djeca tijekom sata pokazuju maštovitost, kreativnost i veliku spremnost za sudjelovanje u svim oblicima rada. U svoje slobodno vrijeme puno čitaju i vrijeme provode

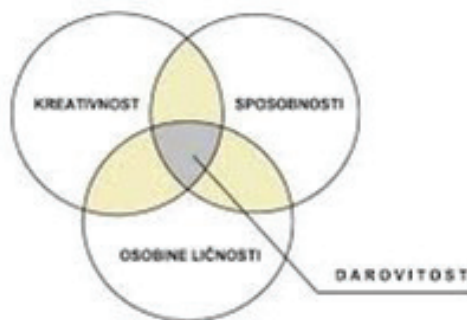
proučavajući i istražujući neke nove informacije, a samim time i puno brže mentalno sazrijevaju. Daroviti učenik tijekom svoga rada detaljnije od ostalih analiziraju, promišljaju, zaključuju.

U svome radu u razredu i susretu s darovitim učenicima pokušala sam interes učenika i znanje povezati i omogućiti da samostalno počinje izvoditi praktične radnje kojima stvara realne i opipljive, te korisne proizvode. Time učenik jača samopouzdanje, ali i produbljuje interes i volju za stjecanje novih znanja, ali shvaća da znanje vrijedi, koristi ga.

Kemija je predmet koji učenici povezuju sa svim pojavama koje se događaju u njihovoj okolini. Kuhinju percipiraju kao jedan mali laboratorij.

Kroz dodatnu nastavu kemije daroviti učenici osjećaju veću podršku i pokazuju još bolje rezultate. Jedan od primjera dodatne nastave i rada darovitih učenika je složeni postupak izrade ekoloških sapuna koristeći natrijev hidroksid. Tijekom praktičnog rada učenici moraju aktivno koristiti svoje usvojeno znanje s nastavnog sata. Prvi problem s kojim se susreću je pravilno vaganje sastojaka i tariranje vage, pravilan postupak dobivanja vodene otopine natrijeva hidroksida, mjerenje temperature i usklađivanje temperature otopine natrijeve lužine i maslinova ulja, zatim miješanje smjese. Osim mjera opreza, za sintezu sapuna potrebno je poznavanje i pojmova egzotermnih i endotermnih kemijskih reakcija, a koje učenik u samom procesu rada uočava i svoje znanje potvrđuje te na taj način ostaje trajno znanje za život.

Tijekom rada i susreta s darovitim učenicima naišla sam u literaturi na Renzulli – Reisova troprstenasta koncepcija darovitosti prema kojoj se darovitost uvjetuje prema tri osnovne skupine osobina: iznad prosječno razvijene sposobnosti; osobine ličnosti, posebno specifična motivacija za rad; kreativnost. „Mjesto njihova međusobnog preklapanja tvori prostor u kojem se iskazuje darovitost u specifičnim područjima aktivnosti“ (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 2008, str.17). Treba naglasiti, a što je izuzetno važno, je navedeni čimbenici mijenjaju se kroz godine. Kod mnogih mladih potencijalno darovitih pojedinaca od početka su prisutni znakovi sposobnosti, no motiviranost i kreativnost se razvijaju s godinama (Čudina Obradović, 1991)., ali ovisno i od poticaja iz sredine.

Slika 1. Troprstenasta darovitost

Tijekom ekoloških radionica na dodatnoj nastavi kemije pridonosi se osamostaljivanju učenika i njihovu osposobljavanju za samostalni rad i učenje. Sva svojstva tvari i svih pojava koje se događaju u našem okruženju učenici najlakše upoznaju vlastitim iskustvom i istraživanjem. Izradom sapuna učenici su razvijali smisao za zajedništvo i toleranciju, a samim time jačaju samouvjerenost u vlastite sposobnosti.

Tijekom nastavnog procesa dominira eksperimentiranje, opažanje, mjerenje, iskazivanje rezultata opažanja i mjerenja, razumijevanje, stvaranje zaključaka o opaženim promjenama te razvijanje sposobnosti predviđanja pojava ili događaja na temelju već stečenog znanja. Učenje otkrivanjem zasniva se na vlastitom iskustvu. Učenike je potrebno voditi i usmjeravati ih, ali i pustiti ih da i sami donose ideje, pokušaju ih realizirati i iz svega toga da donose zaključke. Kad god je moguće učenje treba zasnivati na praktičnom radu koje izvode sami

učenici. Vođena time, nastavu organizirala sam s naglaskom na učenje istraživanjem i eksperimentiranjem uz odgovarajuće, učenicima prilagođene, zanimljive i poučne praktične radove. Nastavnik koji organizira i planira nastavu mora se prilagoditi duhovnim i materijalnim mogućnostima, ali mora imati i viziju o vremenu koje dolazi i u tom smislu razvijati sposobnosti učenika. Vrlo jednostavan razlog zašto smo se odlučili na izradu eko proizvode je taj da učenici uvide da sve stvari u prirodi kruže, da su mnoge stvari oko nas zdrave i ljekovite. Učenici počinju promatrati prirodu, bilje koje nas okružuje, prepoznaju ljekovito bilje te s velikim interesom istražuju kako pojedine stvari djeluju na čovjeka i njegovo zdravlje. Razlog zašto je jedan od prvih naših proizvoda bio sapun je zdravlje, što podrazumijeva održavanje higijene tijela, a kako bi u tome bili uspješni potreban je sapun. Put sinteze sapuna (slika 2 i 3), mehanizam njegova pranja i slično mnogima je nepoznat. Kako bi se učenici što bolje upoznali s tim ne postoji bolji način, nego da ga sami sintetiziraju.

U radu sa učenicima zaključila sam kako vlastita aktivnost svakog učenika tijekom praktičnog rada potiče razmišljanje i motivaciju kako bi se određena aktivnost uspješno riješila. Takvim procesom učenja stvara se krug u kojem se misao učenika i njihova aktivnost, teorija i praksa integriraju u jedinstven model ponašanja koji je teško postići ukoliko se nastava izvodi na klasičan način tj. frontalno. Znanje koje su učenici usvojili tijekom rada bilo je trajnije, kvalitetnije i primjenjivije u stjecanju novih znanja. Svoj najveći uspjeh smatram kada tijekom komunikacije s učenicima do izražaja dolazi znanje stečeno tijekom eksperimenta i to znanje postaje njihovo trajno vlasništvo. Na taj način spriječili smo proces zaboravljanja i postigli da učenici trajno zadrže znanje, usvoje ga usavrše. Naši učenici tijekom primjenjivih praktičnih radova još više jačaju i šire ekološku svijest i odgovornost. Tijekom vremena provedenog s učenicima uviđam da svaki praktičan rad, a koji povezuje sa svrhom korištenja u svakodnevnom životu, u njima još više pobudi interes i želju da slične proizvode naprave kod kuće sa roditeljima ili bakama. Iz svega navedenog može se zaključiti da uvođenje praktičnog rada u nastavu obogaćuje učenikovo znanje, razvija njegove kreativne i organizacijske sposobnostima timski rad i međusobna komunikacija i suradnja učenik-učenik, učenik-nastavnik su na visokoj razini. Učenici timski izvršno surađuju, pomažu jedni drugima, kritički razmišljaju i trude se da svaki proizvod bude izvrstan. Dobro raspoloženje, ugodna atmosfera i osmjeh učenika koji s velikim interesom dolaze na svaki sat ekologa najbolja je evaluacija rada sekcije.

Univerzalni recept za dobru i kreativnu nastavu ne postoji, pa nastavnik ima zadaću samostalno pronaći odgovarajuće i zanimljive sadržaje kojima razvija radne navike i kreativne sposobnosti kod učenika.

Zaključak

Zaključak u dosadašnjem radu s darovitim učenicima je omogućiti učenicima da opipljivo dožive stvarnost i susret s realnim problemskih zadacima. Svojim radom i reakcijama na potencijalni trenutni problem jačaju svoje vještine stvaraju nova znanja, usvajaju nove vještine i time postaju još bolji učenici i budući istraživači i intelektualci. Ovakav pristup učenju nečega novoga potaknuti će kod učenika sposobnost opažanja promjena i steći će naviku donošenja zaključaka na temelju rezultata istraživanja. Ove su navike i sposobnosti potrebne u svakom zanimanju i nije bitno na kojim su ih sadržajima učenici razvili.

Literatura

- Adžić, D. (2011). Darovitost i rad s darovitim učenicima kako teoriju prenijeti u praksu. *Život i škola : Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LVII(25), 171–184.
- Pejić, P., Tuhtan-Maras, T., & Arrigoni, J. (2007). Suvremeni pristupi poticanju dječje darovitosti s kreativnim radionicama. *Magistra Iadertina*, 2(1), 133–149.

KORELACIJA U NASTAVI I DIGITALNA GEOGRAFIJA

Sažetak: Međupredmetna korelacija traži poseban angažman učitelja i učenika. Ona omogućava kvalitetnu i suvremenu nastavu. Povezujući gradivo više predmeta uz razumijevanje i primjenu, mnogo se lakše uči i pamti. Povezivanje predmeta pretpostavlja motiviranost i spremnost profesora (i učenika) na suradnju, a time se osim znanja usvajaju još brojne kompetencije važne za život svakog pojedinca. Metode aktivnog učenja traže od učenika uključivanje u svoje učenje razmišljanjem, raspravom, istraživanjem i stvaranjem. Na nastavi učenici razvijaju vještine, rješavaju probleme, bore se sa složenim pitanjima, donose odluke, predlažu rješenja i objašnjavaju ideje vlastitim riječima kroz pisanje i raspravu. Tijekom proteklih školskih godina u sadržaju naših školskih kurikuluma realizirali smo brojne projekte koji su uključivali korelaciju više predmeta uz upotrebu digitalnih alata. Prezentirati ću samo neke školske projekte koje realiziramo svake godine, iako je tijekom godine primjera projektne nastave u našoj školi zaista mnogo.

Ključne riječi: Korelacija, učenje, digitalni alati, geografija

CORRELATION IN TEACHING AND DIGITAL GEOGRAPHY

Abstract: Cross-curricular correlation requires special engagement of teachers and students. It provides quality and modern teaching. By connecting the lesson materials of several subjects with understanding and practice, it is much easier to learn and remember. Linking subjects presupposes the motivation and willingness of teachers (and students) to cooperate, and thus, in addition to knowledge, many other life important competencies are acquired for each individual. Active learning methods ask students to engage in their learning by thinking, discussing, investigating, and creating. In class, students practice skills, solve problems, struggle with complex questions, make decisions, propose solutions, and explain ideas in their own words through writing and discussion. During the past school years, in the content of our school curricula, we have implemented numerous projects that include the correlation of several subjects and digital tools. I will present only some school projects that we realize every year, although during the year there are many examples of project teaching in our school.

Key words: Correlation, teaching, digital tools, geography

Uvod

Današnji način života zahtijeva nova znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove, tj. nove kompetencije pojedinca, koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, stvaralaštva, rješavanja problema, razvoj kritičkoga mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti, socijalnih i drugih kompetencija. To su razlozi zbog kojih smatram da su inovacije u nastavi vrijedno iskustvo, te mogu poslužiti kao dobar model kolegama. Smisao učenja nije puko usvajanje činjenica koje se brzo zaboravljaju. Umjesto suhoparnih predavanja nakana mi je učiniti nastavu doista korisnom i zanimljivom. Tijekom nekoliko proteklih školskih godina u školi smo realizirali brojne školske projekte. Opisani su u školskom kurikulumu i predstavljaju korelaciju dva ili više predmeta.

Međupredmetna korelacija traži poseban angažman učitelja i učenika. Ona omogućava kvalitetnu i suvremenu nastavu. Povezujući gradivo više predmeta uz razumijevanje i primjenu, mnogo se lakše uči, pamti. Povezivanje predmeta pretpostavlja motiviranost i spremnost profesora (i učenika) na suradnju. Korelacijom predmeta željeli smo potaknuti učenika na sveobuhvatno usvajanje gradiva. Sve provedene aktivnosti proizlaze iz kurikuluma Geografije.

„Svrha učenja i poučavanja Geografije usvajanje je geografskih znanja i vještina te pozitivnih etičkih stavova (koje kao skup kompetencija možemo nazvati geografskom pismenošću) kako bi učenici postali osposobljeni članovi zajednice, koji svjesni svoje odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi, poštujući načela održivoga razvoja, aktivno sudjeluju u oblikovanju i preoblikovanju funkcionalne prostorne organizacije na različitim razinama, od lokalne preko nacionalne do globalne.“ (Kurikulum nastavnog predmeta geografija za osnovne škole i gimnazije 2019.)

„Kao znanost u interdisciplinarnim područjima znanosti, geografija je mosna znanost koja povezuje prirodno i društveno područje znanosti. Ona doprinosi razvoju temeljnih kompetencija u odgojno-obrazovnim područjima kurikuluma, međupredmetnim tema i nastavnim predmetima, što je vidljivo u odgojno-obrazovnim ciljevima, ishodima i sadržajima učenja i poučavanja nastavnoga predmeta Geografije. Svojim sadržajima iz fizičke i društvene geografije te njihovom povezanošću Geografija doprinosi razvoju kritičkoga mišljenja te osobnomu i socijalnom razvoju. Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije i suvremenih kartografskih alata doprinosi razvoju informacijske i digitalne pismenosti.

Geografija ostvaruje povezanost sa svim područjima kurikuluma što je čini jedinstvenim nastavnim predmetom. Fizička geografija, zajedno s fizikom, kemijom i biologijom, doprinosi razvoju korištenja prirodoslovnih znanja, prepoznavanju prirodoslovnih pitanja i donošenju zaključaka temeljenih na dokazima. Društvena geografija velikim dijelom sudjeluje u ostvarivanju očekivanja društveno-humanističkoga područja te doprinosi proučavanju povijesnoga razvoja određenoga područja i objašnjavanju uzročno-posljedičnih veza i procesa. Važan je doprinos Geografije nastavnim predmetima Sociologija i Politika i gospodarstvo u razumijevanju sadržaja u domenama Politička pismenost, Ekonomska pismenost te Potencijali i odgovornost iscrpnijom obradom pojedinih sadržaja na fenomenološkoj razini. Geografija doprinosi Povijesti dajući prostorni kontekst u objašnjavanju uzročno-posljedičnih veza i procesa. Geografija doprinosi razvoju svih oblika mišljenja, a posebno prostornoga, što učenicima olakšava razumijevanje sadržaja u domeni Oblik i prostor u Matematici, a matematička znanja i vještine primjenjuju se u rješavanju prostornih problema u Geografiji. Koristeći se geografskim imenima i znanstveno utemeljenim nazivljem, Geografija doprinosi razvoju jezično-komunikacijskoga područja. Geografija je povezana s tehničkim i informatičkim područjem koristeći se suvremenom informacijskom i komunikacijskom tehnologijom pri provedbi istraživanja, analizi i prezentaciji rezultata te uporabi suvremenih alata poput GIS-a. Izrada grafičkih prikaza i tematskih karata te različiti vizualni oblici prezentiranja istraživačkoga rada povezuju Geografiju s umjetničkim područjem. Geografija doprinosi tjelesnome i zdravstvenom području razvojem vještine orijentacije i kretanja u prostoru.“ (Kurikulum nastavnog predmeta geografija za osnovne škole i gimnazije 2019.) Također Geografija doprinosi ostvarenju odabranih odgojno-obrazovnih očekivanja svih međupredmetnih tema kao što su Održivi razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Poduzetništvo, Zdravlje, Učiti kako učiti, Upotreba IKT-a.

„Učenje i poučavanje geografije treba biti u znaku aktivnoga učenja koje omogućava razvijanje ne samo geografskih nego i metodičkih, komunikacijskih i socijalnih kompetencija učenika. Učenicima trebaju biti na raspolaganju različiti izvori znanja (tekstni, grafički...) te tehnika i tehnologija kako bi ih učili svrhovito odabirati i prikladno se njima koristiti. Aktivnom učenju treba doprinijeti primjena načela slobodnoga izbora organizacijskih oblika rada, strategija učenja i izbora sadržaja učenja, što bi moglo dovesti do veće motivacije i više razine ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda. Stare postulate slušaj, pamti, ponovi valja zamijeniti postulatima istraži, promisli, stvori nešto novo.“ (Kurikulum nastavnog predmeta geografija za osnovne škole i gimnazije 2019.)

Posebno ističem one međupredmetne korelacije ostvarene kroz projekte koji su se pokazali vrijednima te ih ponavljamo iz generacije u generaciju.

Afrička priča - tema je obrađena u 6. razredu kroz korelaciju nekoliko predmeta Geografije, Likovne kulture, Vjeronauka, Glazbene kulture, Informatike i Hrvatskog jezika. Učenici su izrađivali prezentacije o temi u alatu movie maker, na satovima likovne kulture izrađivali su radove na temu Afrike, te smo u goste pozvali i misionara koji nam je pričao o životu u Africi, na satu Hrvatskog jezika obradili su lektirno djelo Henryka Sienkiewicza Kroz pustinju i prašumu“, a na satu glazbene kulture naučili afričku pjesmu.

Italija u riječi i slici - cilj projekta je upozati se s Italijom kroz korištenje različitih web alata,

te kako isti web alati razvijaju učeničke kompetencije u dva potpuno različita područja Geografiji i Talijanskom jeziku. Voda – realizira se uoči Dana voda 22.ožujka, svaki nastavnik posveti u tom periodu jedan nastavni sat zadanoj temi, korelacija geografije, prirode, likovne kulture, informatike, hrvatskog jezika

Outdoor classroom day – korelacija predmeta priroda, geografija i tjelesna kultura, realizirano na šetnici u Kanalu sv.Ante u Šibeniku. Učenici su tijekom šetnje prikupljali biljke za herbarij, orijentirali se uz pomoć karte i kompasa, te fizičkom aktivnošću utjecali pozitivno na svoje zdravlje.

Stanovništvo otoka Krapnja – korelacija matematike i geografije, realizirano u okviru e-škole geografije, te je taj rad i objavljen na stranicama PMF-a u Zagrebu. .

„U učenju geografije koriste se udžbenik, atlas i radna bilježnica te brojni drugi različiti analogni i digitalni materijali i izvori za učenje koji doprinose uspješnijem ostvarenju ishoda i potiču znatiželju. Vizualizacija geografskih sadržaja ostvaruje se korištenjem različitih vrsta geografskih karata, atlasa, modela, uređaja, grafičkih i slikovnih materijala, udžbeničke i ostale literature te brojnih sadržaja i alata u elektroničkom obliku. Tijekom procesa učenja i poučavanja učenici dio materijala i izvora izrađuju i pronalaze samostalno. E-učenje osposobljava učenike za korištenje računalne tehnologije i internetskih izvora kao preduvjeta uspješnoga cjeloživotnog učenja. Za interpretaciju i vizualizaciju prostornih organizacija i procesa te lakše uočavanje obrazaca, trendova i problema u prostoru koristi se GIS.“ (Kurikulum nastavnog predmeta geografija za osnovne škole i gimnazije 2019.)

Želeći osuvremeniti nastavu geografije odlučila sam stečene kompetencije primjeniti u nastavi, bilo da ja primjenjujem alate u nastavnom procesu ili da to naučim učenike.

Brojni su alati pri tome korišteni, a ja ću ih pokušati prezentirati na slijedeći način:

1. Uvodni dio sata – Mentimeter, Lino.it
2. Obrada – powerpoint prezentacije, Sway, Google.sites
3. Završni dio sata – Kahoot, Learning apps, Wordwall

Samostalni radovi učenika individualni ili skupni - Padlet, Power point, Movie maker, izrada digitalnih razglednica, Canva, Coggle, Smore, Googlemaps, Tripline, Google Earth...

Ponavljanje i provjeravanje znanja – Learning apps, Wizer.me, Socrative, Kahoot...

Posebno bi istaknula alat GOOGLE:EARTH koji u sebi objedinjuje nekoliko važnih komponenti za nastavu Geografije. Učenicima omogućuje samostalno prikupljanje informacija i podataka, analizu prirodno-geografskih i društveno-geografskih posebnosti predjela koja istražuju pomoću geografske karte.

Ovo je alat kojim možete prezentirati svoja putovanja zamišljena i ona ostvarena koristeći Google Earth. Ovaj alat omogućuje učenicima upoznavanje s prostorima koji su im nepoznati. Upoznavanje se odvija kroz nekoliko nivoa, najprije tekstom, pa slikom, a onda smještanjem sadržaja na geografskoj karti, te virtualnom šetnjom na samoj lokaciji koju omogućava Google Earth. Iako su moji učenici i do sada istraživali u Geografiji putem plakata i prezentacija (powerpoint,movie maker) ovaj alat je sve geografske sadržaje objedinio na jednom mjestu i zato mi se posebno sviđa.

Zaključak

Današnji način života zahtijeva nova znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove, tj. nove kompetencije pojedinca, koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, stvaralaštva, rješavanja problema, razvoj kritičkoga mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti, socijalnih i drugih kompetencija. Međupredmetne korelacije učenika uče svemu navedenom jer ih potiču na samostalan i kreativan rad, jačaju njihovu informatičku pismenost i potiču ih da samostalno pronalaze rješenja To su razlozi zbog kojih smatram da je sve navedeno vrijedno iskustvo, te da može poslužiti kao dobar model kolegama.

Sa željom da nastava Geografije u školi bude zanimljivo putovanje popraćeno inovativnim metodama i alatima, a ne suhoparno nabrojanje činjenica, nadam se da ću kolege potaknuti na pomalo drugačiji i kreativan rad.

Izvori

Odluka o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Geografija za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019.), Narodne novine 7/19 (29.1. 2019.), Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Pristupljeno 19.7.2021. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_145.html

Web stranica Katoličke osnovne škole Šibenik. Pristupljeno 18.8.2021. http://os-katolicka-si.skole.hr/?news_id=1932#mod_news

E škola geografije, PMF Zagreb, Stanovništvo otoka Krapnja u razdoblju od 1948 do 2001. Pristupljeno 9.7.2023. <https://antares.geog.pmf.hr/eskola/index.php/2021/12/27/stanovnistvo-otoka-krapnja-u-razdoblju-od-1948-do-2001/>

DIGITALNA PISMENOST – PISMENOST BUDUĆNOSTI

Sažetak: Knjižnica OŠ Antuna Mihanovića Petrovsko pokrenula je u rujnu 2022. godine školski projekt Digitalni građani s ciljem obilježavanja Europske godine mladih i razvijanja digitalne pismenosti kod učenika 7. i 8. razreda. Projekt je prijavljen kao aktivnost u Europskoj godini mladih, odobren od strane nacionalnog koordinatora te uvršten na kartu aktivnosti European youth portala: <https://youth.europa.eu/year-of-youth/activities/4012>. Svrha projekta je podučavati učenike digitalnom građanstvu, medijskoj pismenosti i pravilnoj upotrebi digitalnih tehnologija kroz edukacije tijekom cijele školske godine (16 sati ukupno). Temelj za edukaciju bile su lekcije iz Kurikuluma digitalnog građanstva organizacije Common sense media. Nakon održanih edukacija provedeni su kvizovi za provjeru naučenog. Tijekom svibnja i lipnja 2023. izrađen je završni proizvod - prezentacija u alatu Genially u kojoj je dokumentiran tijek i rezultati projekta. U lipnju 2023. provedena je završna evaluacija - anketa i samovrednovanje, dok je tijekom projekta provedena redovita diseminacija. Projekt je uspješno proveden te je pokazao da su učenici tijekom sudjelovanja osvijestili brojne probleme, ali i dobiti korist od korištenja digitalne tehnologije.

Ključne riječi: digitalna pismenost, projekt, Common sense media, Europska godina mladih

DIGITAL LITERACY - LITERACY OF THE FUTURE

Abstract: In September 2022, the library of the Antun Mihanović Petrovsko Elementary School launched the school project Digital Citizens with the aim of celebrating the European Year of Youth and developing digital literacy among 7th and 8th grade students. The project was registered as an activity in the European Year of Youth, approved by the national coordinator and included in the activity map of the European youth portal: <https://youth.europa.eu/year-of-youth/activities/4012>. The purpose of the project is to teach students digital citizenship, media literacy and proper use of digital technologies through education throughout the school year (16 hours in total). The basis for the education was the lessons from the Digital Citizenship Curriculum of the organization Common sense media. After the trainings, quizzes were conducted to check what was learned. During May and June 2023, the final product was created - a presentation in the Genially tool, in which the progress and results of the project were documented. In June 2023, the final evaluation was carried out - survey and self-evaluation, while regular dissemination was carried out during the project. The project was successfully implemented and showed that during the participation the students became aware of numerous problems, as well as the benefits of using digital technology.

Key words: digital literacy, project, Common sense media, European Youth Year

Uvod

Čitanje i pisanje temeljne su vještine koje usvajamo na početku školovanja no danas pojam pismenosti ima mnogo šire značenje. Budući da su naši učenici izloženi digitalnom svijetu, nužno je raditi na razvijanju digitalne pismenosti. Pojmom digitalna pismenost obuhvaćene su vještine od rada sa alatima za obradu teksta, tablica i fotografija ili izradu prezentacija, korištenje elektroničke pošte i web preglednika, online komuniciranje pa do svih ostalih praktičnih znanja koja nam pomažu kod pristupanja već postojećem digitalnom sadržaju ili u kreiranju vlastitog. U radu s učenicima osobito je važno osvješćivati sigurnost na internetu, zaštitu privatnosti te pravilno traženje i kritičko vrednovanje informacija. Igranje igrica i korištenje društvenih mreža samo je mali dio digitalne pismenosti. Važno je s učenicima izrađivati digitalne sadržaje poput kvizova, prezentacija, plakata ili filmova kako bi pratili brz razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije.

U skladu s tom idejom, osmišljen je projekt Digitalni građani koji će upravo na temi digitalne pismenosti nastojati pomoći učenicima na području postizanja medijske ravnoteže i dobiti, privatnosti i sigurnosti, osvješćivanja digitalnog traga i identiteta, razvijanja informacijske pismenosti te izgradnje odnosa i komunikacije na mreži.

Tijek projekta digitalni građani

Polazište za edukacije u projektu su lekcije iz Kurikuluma digitalni građani koje je osmislila organizacija Common Sense Media, neprofitna organizacija koja djeluje od 2003. godine u

Americi, a bavi se zagovaranjem prikladnih sadržaja i medija prilagođenih djeci. Organizacija također nudi i mogućnost edukacije učitelja te se nakon završenog kratkog tečaja može steći licenca Common sense educator.

U projektu su najprije održane edukacijske radionice s učenicima. Nakon svake od održanih radionica, učenici su sudjelovali u dodatnim aktivnostima vezanima uz temu. S učenicima je obrađeno 8 različitih tema iz Kurikuluma digitalnog građanstva. Za učenike 7. razreda odabrane su teme: Moj život na društvenim mrežama (iz područja Odnosi i komunikacija), Snaga digitalnih otisaka (iz područja Digitalni trag i identitet), Moje korištenje medija (iz područja Medijska ravnoteža i dobrobit) i Zlostavljanje na internetu (iz područja Cyberbulling). Za učenike 8. razreda: Digitalni mediji i tvoj mozak (iz područja Medijska ravnoteža i dobrobit), Budite svjesni onoga što dijelite (iz područja Privatnost i sigurnost), Društveni mediji i digitalni tragovi (iz područja Digitalni trag i identitet) i Udarne vijesti (iz područja Vijesti i medijska pismenost). Ove teme su odabrane tako da obuhvate različita područja digitalne pismenosti od temeljnih pojmova, sigurnosti na internetu, ponašanja na društvenim mrežama, internetskog nasilja, lažnih vijesti i digitalnih tragova pa sve do medijske ravnoteže i zdravlja. Teme realizirane na satovima razrednih odjela, uz prethodnu suglasnost razrednika.

Prilikom pripreme, svaku lekciju potrebno je prevesti s engleskog jezika, no može se ostaviti i u izvorniku ako se želi s učenicima dodatno raditi na vježbanju engleskog jezika. Lekcije sadrže radne materijale za učenike koji su na kraju sata pokazatelj ostvarenosti zadanih ciljeva lekcije. U suradnji s učiteljicom informatike, učenici su nakon svake edukacije izrađivali vlastite digitalne materijale vezane uz temu (digitalni plakati, infografike, stripovi, kvizovi). Nakon održanih edukacija proveden je Kahoot kviz kako bi učenici provjerili usvojenost sadržaja. Tijekom provedbe projekta učenici su vrednovali svoje sudjelovanje u projektu ispunjavajući online anketu, a po završetku su pisali svoje dojmove na Padlet ploču. Redovita diseminacija projekta provedena je objavljivanjem informacija o projektu na službenoj web stranici škole kao i u lokalnim glasilima te na Učiteljskom vijeću i Županijskom stručnom vijeću školskih knjižničara.

Aktivnosti ostvarene projektom

Prema planu i kurikulumu projekta, učenici 7. razreda u prvoj edukaciji Moj život na društvenim mrežama osvijestili su prednosti i nedostatke korištenja društvenih mreža i medija, podijelili vlastita iskustva, uočili "osjećaje crvene zastave" te predložili rješenje jedne realne situacije na društvenim mrežama. Sljedeća tema bila je Snaga digitalnih otisaka u sklopu koje su se učenici upoznali s pojmom digitalnog otiska i načinima kako on može utjecati na njihov život. Pomoću kratkog filma učenici su identificirali pojmove povezane s digitalnim otiskom i definirali ga te razgovarali o tome što osjećaju kad znaju da je sve što rade online tamo trajno pohranjeno. Naučili su koristiti način razmišljanja Zauzmi stav kako bi razmotrili posljedice digitalnih otisaka. Nakon radionice na satu informatike izradili su digitalne plakate u alatu Canva.

U edukaciji na temu Moje korištenje medija, učenici su pokušali napraviti inventar medija koje najčešće koriste. Razmišljali su o tome koliko vremena provode koristeći medije te su osvijestili osjećaje tijekom korištenja medija. Saznali su da nas korištenje medija može činiti povezanima, pametnima, informiranima, ali i umornima, zbunjenima ili nesigurnima. Učenici su razgovarali o pozitivnim i negativnim stranama medija te spoznali važnost uspostavljanja medijske ravnoteže. Nakon edukacije učenici su na satu informatike izradili letke na temu Moje korištenje medija u digitalnom alatu Canva.

U posljednjoj radionici na temu Cyberbulling učenici su osvijestili pojam internetskog zlostavljanja. Također su razvijali empatiju i pokušali na primjerima donositi odluke kako pomoći prijatelju u situaciji internetskog nasilja. Vježbali su postupanje u slučaju internetskog nasilja iz različitih perspektiva (učitelj, roditelj, prijatelj) te na taj način razmišljali o ulozi saveznika i zaštitnika osobe koja doživljava cyberbulling. Svoje znanje o internetskom

nasilju učenici su potvrdili na satu informatike tako što su izradili jednostavan kviz o toj temi u alatu Microsoft forms. Prva edukacija za učenike 8. razreda bila je Digitalni mediji i tvoj mozak. Kroz ovu temu učenici su osvijestili problem korištenja mobilnih uređaja i ostale tehnologije iz navike, automatski i bez razmišljanja. Dobili su odgovor na pitanje zašto smo ovisni o tehnologiji i pokušali pronaći rješenje tog problema. Rješavali su i radne materijale te pokušali uočiti značajke humanog dizajna i onog koji izaziva ovisnost na primjerima aplikacija koje najčešće koriste.

Sljedeća tema Budite svjesni onoga što dijelite, potaknula je učenike da razmisle o konceptu privatnosti, uključujući ono što im je ugodno dijeliti i s kojim ljudima. Analizirali su različite načine na koje oglašivači prikupljaju informacije o korisnicima kako bi im poslali ciljane oglase te identificirali strategije za zaštitu njihove privatnosti. Naučili su što su tzv. kolačići te čemu služe kao i kako prilagoditi postavke u aplikaciji. Nakon edukacije učiteljica informatike provela je s učenicima radionicu izrade digitalnih stripova u alatu Canva.

Svoje iskustvo korištenja društvenih mreža učenici su iskazali u radionici Društveni mediji i digitalni tragovi. Raspravljali su o pozitivnim i negativnim stranama društvenih mreža te definirali pojam pretjeranog dijeljenja i digitalnog otiska. Slijedio je praktični dio edukacije u kojem su sjedeći u krugu učenici raspravljali o tzv. prstenima odgovornosti. Za kraj su formulirali svoje savjete za odgovorno ponašanje na društvenim mrežama: Ne dijelimo slike drugih bez dopuštenja i podatke o sebi, ne dijelite svoju lokaciju, nikad ne postavljaj ono što ne bi htio da netko drugi postavi, ne objavljuj previše privatnih stvari. Nakon radionice učenici su na satu informatike izradili oblak riječi vezanih uz društvene mreže u digitalnom alatu WordArt.

Posljednja tema bile su Udarne vijesti. Učenici su osvijestili svoje osjećaje tijekom nailaska na udarne vijesti kao i razloge zbog kojih pojedinci i novinske kuće žele biti prvi u objavljivanju vijesti. Rješavajući radne listove proučili su nekoliko objava udarnih vijesti te potražili lažne, netočne ili nepotpune informacije u njima. Osvijestili su i pojam pristranosti te njezin utjecaj na objavu vijesti. Koristeći "kritičko oko" na kraju su istraživali svoj doživljaj i percepciju udarnih vijesti. Nakon edukacije su osmislili vlastite udarne vijesti koristeći Break your own news generator.

Zaključak

Poučavanje digitalne pismenosti zasigurno će biti važan dio obrazovanja u budućnosti. Svi oblici pismenosti već su uklopljeni u školske kurikulume te se njihovo poučavanje realizira i kroz rad stručnog suradnika knjižničara. Rad na projektima kroz školsku knjižnicu ključan je za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda medijske, informacijske i digitalne pismenosti. Sudjelujući u ovom projektu učenici su razvili ključne vještine odgovornih digitalnih građana: medijsku i digitalnu pismenost, kritički odnos prema medijima i medijskim sadržajima, vještinu sigurnosti i privatnosti na internetu te komunikaciju na društvenim mrežama. Razvoj navedenih kompetencija pomoći će učenicima u cjeloživotnom učenju te ih pripremiti za konkurentnost na tržištu rada.

Literatura

Armstrong, S., Brunskill, P. (2020). Informacijska pismenost: kako razlikovati činjenice od zabluda. Zagreb: Naklada Kosinj.

Braš Roth, M. (2014). Priprema za život u digitalnom dobu. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Spitzer, M. (2018). Digitalna demencija. Zagreb: Ljevak.

Zgrabljčić, N. (2020). Digitalno doba: masovni mediji i digitalna kultura. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

<https://edulab.hr/sto-je-digitalna-pismenost/> (pristupljeno 30.6.2023.)

<https://www.commonsense.org/education> (pristupljeno 30.6.2023.)

DIGITALNI ALATI U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA U 1.RAZREDU

Sažetak: Rad govori o uporabi digitalnih alata od samog početka školovanja. Uloga učitelja je da bude u koraku s vremenom u kojem živi i svoj rad u učionici obogaćuje uporabom digitalnih alata, učenjem kroz igru i postavljanjem učenika u središte poučavanja. Autorice su pokušale približiti digitalne alate primjenjive u radu već od prvog razreda. Nastojale su naglasiti važnost igre i učenja kroz igru kao najlakšeg načina usvajanja novih sadržaja. Igra unutar pomno odabranih digitalnih alata itekako postaje moćan način poučavanja modernih digitalnih generacija. Kroz nekoliko spomenutih alata, autorice su se malo više osvrnule na nastavu prirode i društva. Nude primjere alata koje su i same koristile i koriste u nastavi i neke od načina i etapa u kojima se pojedini alati najefikasnije mogu upotrijebiti.

Ključni pojmovi: učenik u središtu poučavanja, digitalne kompetencije, upotreba ICT-a, digitalni alati, dinamično učenje, komunikacija kroz digitalizaciju, igrifikacija

DIGITAL TOOLS IN THE TEACHING OF SCIENCE AND SOCIETY IN THE 1ST GRADE

Abstract: The paper talks about the use of digital tools from the very beginning of education. The teacher's role is to keep up with the times in which he lives and enrich his work in the classroom by using digital tools, learning through playing and putting students at the center of teaching. The authors tried to introduce digital tools that can be used in work from the first grade. They tried to emphasize the importance of playing and learning through play as the easiest way to learn new content. Play within carefully selected digital tools is indeed becoming a powerful way of teaching modern digital generations. Through several mentioned tools, the authors reflected a little more on the teaching of Science and Society. They offer examples of tools that they themselves have used and use in teaching and some of the ways and stages in which certain tools can be used most effectively.

Key words: student at the center of teaching, digital competences, use of ICT, digital tools, dynamic learning, communication through digitization, gamification

Uvod

Život u digitalnom vremenu obilježen je posebno ubrzanim tempom. Učenici koji dolaze u naše učionice od najranije dobi koriste pametne telefone i tablete. Koriste se internetom, dostupni su im različiti sadržaji i informacije. Dolaskom u spretne poučavateljske ruke učitelja učenici uče kako različite sadržaje i informacije koristiti na jedan produktivniji i svrsishodniji način. Učitelj je svjestan da više nije jedini izvor informacija i zbog toga nastavu i obrazovni proces mijenja te prilagođava novim digitalnim generacijama. Učitelj poučava konstantno koristeći nove načine. Koristi internet i digitalne alate, postavlja učenika u središte poučavanja kako bi bio aktivan sudionik nastavnog procesa. Uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT-a) nastavu čini zanimljivom i dinamičnom, a potom i bliskom učeniku današnjice. On postaje motiviraniji i spremniji za učenje. To predstavlja izazov kako za učitelja tako i za učenika. Da bi krajnji cilj poučavanja bio ostvaren učitelj treba biti konstantno u koraku s razvojem svojih digitalnih kompetencija kako bi na što bolji način pripremio, a na kraju i ostvario potrebne ishode u poučavanju.

Digitalne kompetencije

Digitalizacija je zahvatila društvo krajem 20. stoljeća. Pojava interneta, pametnih telefona, tableta i interaktivnih ploča omogućava razmjenu informacija i interaktivno poučavanje. Digitalna tehnologija zahtjeva od svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa, učitelja i učenika, razvoj digitalnih kompetencija (znanja, vještina i stavova). Učitelj se mora samostalno i vješto služiti digitalnom tehnologijom kako bi mogao voditi učenika prema potrebnoj informaciji na internetu, a ujedno razvijati i svijest o točnosti pronađene informacije.

Njegovanje digitalnih kompetencija i kulture važni su za život u 21. stoljeću i zadaća je učitelja da svoje učenike tome uče od malih nogu. (Rukljač I., Jurjević Jovanović I. 2021, str.

21.) Suvremeni učitelj je učitelj koji će osmisлити i organizirati aktivnosti kojima će učenike poticati na istraživanje, na rješavanje problema, na stjecanje novih spoznaja i samostalan rad. Učitelj za takve aktivnosti koristi digitalne tehnologije. U različitim digitalnim alatima osmišljava zadatke koji služe učenicima za lakše usvajanje novih znanja ili osmišljava pitanja u kvizovima za provjeru znanja. Takve aktivnosti stavljaju učenika u središte poučavanja, on je aktivni sudionik nastave. Učenici rado koriste računalo, tablet i mobitel već od ranog djetinjstva. No kroz školovanje učenici razvijaju svoje digitalne kompetencije, upoznaju različite programe i alate koje koriste u edukativne svrhe. Uz pomoć digitalne tehnologije razvija se i suradničko učenje. Učenici koriste aplikacije namijenjene timskom radu gdje mogu objavljivati pitanja, odgovore, fotografije, crteže i videozapise. Takve aplikacije omogućuju komunikaciju među učenicima. Motiviraju i učenike koji su možda u klasičnoj, tradicionalnoj nastavi tihi i povučeni.

Digitalni alati

Digitalni alati korisni su učenicima i učiteljima. Učenicima pomažu svladati odgojno-obrazovne ishode na njima blizak način, kroz igru u odabranom alatu učenici ponavljaju i uvježbaju te razvijaju suradničko učenje. Digitalni alati učeniku i učitelju daju brzu i točnu povratnu informaciju o uspješnosti usvojenog sadržaja. Upotreba različitih digitalnih alata omogućuje učenicima rješavanje zadataka različitih težina, ovisno o sposobnostima pojedinog učenika. Koji će digitalni alat učitelj odabrati ovisi o više čimbenika. Važno je proučiti odgovarajući alat i prilagoditi se situaciji koju učitelj ima u učionici. Treba obratiti pažnju na dob učenika, pristup internetu u učionici i tome hoće li biti potreban uređaj samo učitelju ili će svaki učenik trebati svoj. Korištenjem digitalnih alata svi učenici jednako aktivno sudjeluju u nastavnom procesu, svi istovremeno odgovaraju na postavljena pitanja. Kroz igru uče, ponavljaju, uvježbavaju i provjeravaju svoja znanja.

Neki od alata koji su primjenjivi u radu s učenicima u početnim razredima osnovnoškolskog obrazovanja su Plickers, Quizizz, Animoto, Quizlet i ScreenPal (ranije poznat pod nazivom Screencast-O-Matic).

Plickers je jednostavan i zanimljiv alat za brzu provjeru znanja ili pak kratko ponavljanje nekog sadržaja. Primjeren je za učenike u početnim razredima osnovne škole jer kod učenika ne zahtijeva uporabu digitalne tehnologije poput mobitela ili tableta, samo je nužno da učitelj ima mobilni aparat s kamerom i instalacijom spomenute aplikacije. Svaki učenik ima papirnatu karticu sličnu QR kodu sa slovima A, B, C, D. Papirnatu karticu mogu se jednostavno plastificirati i koristiti dulje vrijeme. Svaka kartica određenog broja pridružuje se samo jednom učeniku. Nakon što učenik vidi postavljeno pitanje i ponuđene odgovore na pametnoj ploči, mora podići karticu sa slovom kojemu je po njegovu mišljenje pridružen točan odgovor, slovo treba biti na vrhu, a kartica okrenuta prema učitelju kako bi on mogao svojim mobilnim uređajem očitati odgovore. Rezultati se automatski prikazuju na ploči. Svi sudionici obrazovnog procesa odmah dobivaju povratnu informaciju. Alat nudi uporabu sličica ili fotografija kako bi se učenicima koji još nisu sigurni čitači omogućilo sudjelovanje te brže i lakše rješavanje zadatka. Alat je vrlo efikasan u motivacijskom dijelu sata ili u etapi ponavljanja i uvježbavanja te kratke provjere naučenog na satu prirode i društva.

Plickers u nastavi

Quizizz je jednostavan alat za provođenje kratkih provjera u učionici. Zahtijeva uporabu tableta ili telefona kod svakog učenika. Učenicima je jednostavan i zabavan jer odgovaranjem na ponuđena pitanja sakupljaju bodove, odmah dobivaju povratnu informaciju o točnosti odgovora te priliku ponovnog odgovaranja na pitanje koje su eventualno netočno riješili. Učitelju pak alat omogućuje detaljnu analizu za svako pitanje i za svakog učenika te pruža mogućnost slanja rezultata roditeljima učenika putem e-maila.

Quizlet je alat koji omogućava savladavanje nastavnih sadržaja pomoću obrazovnih kartica. U praksi se posebno dobro pokazao na nastavi prirode i društva u kojoj se na početnoj

razini školovanja koristi puno slika i fotografija. Na jednoj strani kartice je pojam ili sličica koja se odnosi na pojam, a na drugoj objašnjenje tog pojma. Da bi se alat mogao koristiti svakom učeniku potreban je tablet ili pametni telefon. Na početku učenici imaju vrijeme za proučavanje obrazovnih kartica s pojmovima i sličicama, a zatim vrijeme za provjeru poznavanja sadržaja. Kviz napravljen u ovom alatu mogu rješavati individualno ili mogu biti podijeljeni u timove, prilikom čega svaki član tima može vidjeti pitanje, a samo će jedan član tima ponuditi točan odgovor. Igra u timu je dobra jer omogućuje suradnju među učenicima, potiče natjecateljski duh i razvija brzinu.

Quizlet u nastavi

Animoto je web alat koji omogućava izradu video uradaka pomoću postojećih slika, kraćih video zapisa, teksta i glazbe. Vrlo efikasan u nastavi prirode i društva u kojoj učenici u 1. razredu uče promatrajući svijet oko sebe. U njegovu korištenju mogu se međusobno ispreplesti učenički radovi nastali na temelju promatranja, bilješke, glasovi, crteži te učiteljeva sposobnost uređivanja i povezivanja svega što je o nekoj temi prikupljeno. To je alat koji uključuje učenika u različite aktivnosti tijekom procesa spoznavanja novih sadržaja poput stvaranja, proučavanja, istraživanja, prikupljanja i kombiniranja, a učitelj je osoba koja sve proizašlo iz navedenih aktivnosti slaže i koristi za daljnje ponavljanje i uvježbavanje spoznatih sadržaja. ScreenPal je sličan alat prethodno spomenutom alatu. Koristi se za jednostavnu komunikaciju s učenicima i među učenicima. Alat nudi oblikovanje video poruka i zadataka koji se mogu ponuditi učenicima u motivacijskom dijelu sata. Pogodan je za istraživačko učenje na nastavi prirode i društva u učionici ili izvan nje čiji se konačni produkt slaže i povezuje unutar alata. Također se može koristiti u etapama ponavljanja i uvježbavanja nastavnih sadržaja. Oba posljednja spomenuta alata nude mogućnosti koje su itekako zanimljive najmlađem uzrastu učenika, a aktivno ih uključuju u nastajanje radova o nekoj odabranoj temi. Kroz upotrebu ovih alata učenici se zapravo cijelo vrijeme igraju, koristeći tablete ili mobilne uređaje, crtaju, slikaju, slažu, oblikuju, govorno se izražavaju. Kad se uhodaju u samo korištenje sudjeluju i u snimanju te oblikovanju konačnog rezultata. Učitelj postaje organizator i voditelj malih razrednih aktivnosti.

IKT u učionici

Igrifikacija

Igrifikacija je proces koji se koristi igračkim razmišljanjem i mehanikom igre radi motiviranja učenika i rješavanja problema. (Zicherman, 2010.)

Velikim dijelom igrifikacije, dakle, spomenutog procesa, smatra se upravo igra. Odavno je poznato da je igra jedna od glavnih obrazovnih metoda za djecu, da je igra prirodna aktivnost djeteta koja najbolje zadovoljava njegovu potrebu za aktivnošću, da potiče učenika na pokazivanje vlastitih interesa, da razvija maštu, senzorno-motoričke sposobnosti, emocionalna i intelektualna područja te da igra općenito uljepšava život. U svim mogućnostima koje nudi moderno digitalno doba, igra je i dalje ključna točka učenja, spoznavanja i poučavanja. Upravo je igra ta koja bilo koju temu najlakše približi svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Kakva god da bila, digitalna ili igra poznata od prije pojave digitalnog doba, ona je djetetu zabavljač, pokretač i motivator za osobni napredak i uspjeh. Kao takvu učitelj bi je trebao koristiti kad god je to moguće i uvrstiti ju u nastavnu aktivnost. Sam proces učenja postat će korištenjem igre zanimljiviji i produktivniji te trajniji u dječjem pamćenju.

Zaključak

Digitalno doba donijelo je promjene u odgojno-obrazovnom sustavu. Učitelj 21. stoljeća mora svoju nastavu osuvremeniti, poticati učenje kroz igru, koristiti digitalne alate, razvijati svoje i učeničke kompetencije. Svjestan da učenici ne dobivaju više informacije samo na jednom mjestu, treba biti učenicima blizak i u digitalnom svijetu. Učeniku 21. stoljeća treba česta promjena aktivnosti, sve veća motivacija za učenje i zbog toga učitelji konstantno

moraju postavljati učenika u središte poučavanja, organizirati aktivnosti i njihove češće izmjene u kojima će učenik rado samostalno učiti i istraživati. Učitelji sadašnjih i budućih generacija, uz sve kompetencije na kojima svakodnevno marljivo rade, konstantno trebaju ulagati u razvoj vlastitih digitalnih kompetencija. Time postaju profesionalci koji su osposobljeni buduće mlade ljude, kroz igru, digitalnu ili nedigitalnu, dovesti do brojnih novih spoznaja i otkrića pomoću kojih će oni kročiti vremenima koja će tek doći.

Literatura

Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje godina 3/broj 3/ 2020

<https://hrcak.srce.hr/file/341166> (učitano 11.6.2023.)

Rukljač, I., Jurjević Jovanović, I. (2021.) Digitalno učenje u razrednoj nastavi, analogni priručnik za digitalno doba, Zagreb, Školska knjiga

<https://e-laboratorij.carnet.hr/plickers/> (učitano 9.7.2023.)

<https://e-laboratorij.carnet.hr/animoto-izrada-video-materijala/> (učitano 10.7.2023.)

<https://e-laboratorij.carnet.hr/quizlet-ucenje-malo-drugaciji-nacin/> (učitano 10.7.2023.)

<https://screenpal.com/> (učitano 12.7.2023.)

Medica Ružić I., Lekić K., Čobanković K., Petrović N., Jakopin Vuk A. (2021.) Igrifikacijat, Zagreb, Školska knjiga

Ana Lazarević, DV Marjan, Split, Hrvatska

E-mail: ana.lazarevic9@gmail.com

Ivana Baričević, DV Marjan, Split, Hrvatska

E-mail: ivana.baricevic1994@gmail.com

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST: DEKODIRANJE RAČUNALA

Sažetak: U današnjem vremenu djeca odrastaju s digitalnom tehnologijom, koja postaje nerazdvojan dio njih. U medijima i literaturi se često navode negativni učinci iste na razvoj djece (npr. depresija, poteškoće sa spavanjem i koncentracijom, izloženost neprimjerenom sadržaju...), nešto rjeđe i pozitivni (npr. razvoj vještina, izloženost novim idejama i znanju, interaktivniji medij za usvajanje informacija...). Činjenica je da sve brži razvoj tehnologije i promjena trendova upotrebe, pridonose i stalnim promjenama i razvoju područja istraživanja, pa se svakodnevno objavljuju nove spoznaje i nova istraživačka metodologija o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije s razvojem djece. U nemogućnosti mijenjanja svijeta u kojem se nalazimo i njegovih postavki, fokus smo stavile na jačanje znanja i kompetencija same djece. Bolje razumijevanje neke materije, omogućava nam i kvalitetnije korištenje iste, stvara šansu za upotrebom iste materije, ali u svoju korist. Znanje i vještine računalnog razmišljanja povezane s tim znanjem, ključni su za razvoj inovativne digitalne tehnologije i razumijevanje modernog društva. Projekt iniciraju i vode djeca. Odgajateljice kombiniraju poticaje i zahtijevnost istih ovisno o interesu i mogućnosti grupe, ali i individua unutar nje. U našem radu prezentirat ćemo aktivnosti kojima smo poticale razvoj dječjeg interesa, a koji je usko vezan za razumijevanje načina na koji kompjuteri funkcioniraju.

Ključne riječi: digitalna tehnologija, projekt, djeca predškolske dobi, znanje, interes.

EDUCATION FOR THE FUTURE: DECODING COMPUTERS

Abstract: In today's world, children are growing up alongside digital technology, which has become an inseparable part of their lives. The media and literature often highlight the negative effects of technology on children's development, such as depression, difficulty sleeping and concentrating, and exposure to inappropriate content. However, the positive effects are mentioned less frequently, including skill development, exposure to new ideas and knowledge, and the availability of interactive media for learning information. It is important to note that the rapid advancement of technology and changes in usage patterns continually shape and advance research in this field. New knowledge and research methodologies are being published daily regarding the connection between digital technology use and children's development. Given the impossibility of changing the world and its settings, our focus lies in strengthening the knowledge and competences of children themselves. A better understanding of the subject matter enables us to utilize it effectively and turn it to our advantage. Knowledge and computational thinking skills related to digital technology are crucial for fostering innovative technological development and understanding modern society. The project we present in this work is initiated and led by children, with educators tailoring incentives and demands based on the interests and capabilities of both the group as a whole and individuals within it. Throughout our work, we will showcase the activities we employed to foster children's interest, particularly in understanding how computers function.

Keywords: digital technology, project, preschool-age children, knowledge, interest

Uvod

Danas, više nego ikad, prisutna je težnja odgajatelja da što dublje i detaljnije istražuju procese učenja kod djece i načine kako prirodnu razinu njihove unutarnje motivacije poticati i razvijati. Svaki oblik igre, od one kojoj je svrha samo zabava i opuštanje do one kojoj je svrha učenje, spoznaja, promjena u ponašanju i poimanju, odraz je razigrane prirode ljudskog bića. Igra je postala toliko važna i nezaobilazna kada govorimo institucionalnom odgoju i obrazovanju da neki autori koriste termin „ludic epistemology“ (De Castell, 2011.) kojim nazivaju koncept analiziranja tradicionalnih spoznajnih teorija, načina učenja i poučavanja i identificiranja novih načina primjene i realizacije sustavnim korištenjem igara u odgoju i obrazovanju. Igra sadrži temeljnu potrebu čovjeka, posebno djeteta da uči sa zadovoljstvom, angažirano, posvećeno, s dubokim osjećajem smislenosti. Mladi ljudi, mala djeca imaju potrebu naći smisao u onome što rade, u onome što uče, o čemu uče. Rođeni su i rastu u digitalnom okruženju, pa čak i u najranijim godinama postoji mogućnost da su digitalno kompetentniji od odraslih ljudi. S druge strane odrasli, roditelji, odgajatelji generacija su koja je odrastala i u 20. i u 21. stoljeću, neki od njih i u vremenu prije interneta.

Bilo je to vrijeme starih mreža po kojima se surfalo isključivo radi sadržaja. Današnje nove mreže su komunikacijski medij, prostor za stvaranje, kreiranje, povezivanje. Odrasli, koji uče i prilagođavaju se, usvajaju znanje s kojim se mlade generacije rađaju, svjesno ili nesvjesno mogu pružati veći ili manji otpor prirodnoj integraciji računalne tehnologije u sustav odgoja i obrazovanja. To se može dogoditi zbog različitih razloga – straha, nesnalaženja, neznanja, osjećaja inferiornosti u odnosu na djecu i njihova znanja i vještine u tom segmentu, jer ljudi postaju defenzivni kada se susreću s nečim novim ili nečim što ne razumiju. Ili jednostavno iz, određenim argumentima potkrijepljenog, uvjerenja kako to zaista nije potrebno djeci, kako je štetno, kako su već prekomjerno izložena različitim digitalnim sadržajima, kako odgojno – obrazovne institucije moraju biti oaze zaštićene od tog prekomjernog utjecaja. Bilo kakva, pa i takva vrsta straha ili otpora, savladava se znanjem.

U medijima često se navode negativni učinci digitalne tehnologije na razvoj djece (npr. depresija, poteškoće sa spavanjem i koncentracijom, izloženost neprimjerenom sadržaju...), nešto rjeđe oni pozitivni (npr. razvoj vještina, izloženost novim idejama i znanju, interaktivniji medij za usvajanje informacija...). Činjenica je da sve brži razvoj tehnologije i promjena trendova upotrebe, pridonose i stalnim promjenama i razvoju područja istraživanja, pa se svakodnevno objavljuju nove spoznaje i nova istraživačka metodologija o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije s razvojem djece.

Odgojno – obrazovni sustav mora uzeti u obzir dinamiku razvoja društva. Mora pratiti, shvatiti i poznavati djecu i njihovu interakciju sa tehnologijom.

Nova paradigma djetinjstva, a koja obuhvaća relevantne znanstvene radove na temu institucionalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj, Europi i svijetu (Jurčević-Lozančić, 2010., 2011.; Krstović, 2009., 2011.; Ljubetić, 2013., 2014.; Maleš, 2011.; Miljak, 1997., 2007.; PetrovićSočo, 2007., 2009.; Slunjski, 2006., 2011.; Šagud, 2006., 2011.; Vujičić, 2011., 2014.; 10 Bruner, 2000.; Dahlberg, Moss i Pence, 1999.; Edwards i dr., 1998.; Ellis, 2004.; Elliott, 1998.; Fullan, 1999., 2002.; Giudici i Rinaldi, 2002.; Malaguzzi, 1998.; Piaget, 1977.; Vygotsky, 1978.; Whitebread i Coltman, 2007. i dr. 11 Nove paradigme ranog odgoja (130-1301761-1772)), a koji su u podlozi Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO, 2014.) temelji se na sljedećim postavkama:

- dijete je osobnost već od rođenja i treba ga ozbiljno shvaćati i poštovati;
- dijete nije objekt u odgojnom procesu, već je socijalni subjekt koji participira, konstruira i, u velikoj mjeri, određuje svoj vlastiti život i razvoj;
- djetinjstvo nije samo pripremna faza za budući život, već je životno razdoblje koje ima svoje vrijednosti i svoju kulturu.;
- djetinjstvo je proces socijalne konstrukcije, koji djeca i odrasli zajednički izgrađuju;
- djetinjstvo je proces koji se kontekstualizira uvijek u relaciji s određenim prostorom, vremenom i kulturom (sociokonstruktivizam) te varira s obzirom na različitost uvjeta i kulture u kojima se događa.

Stoga, kao što ne postoji univerzalno dijete, ne postoji ni univerzalno djetinjstvo.

Jedna od 8 temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje navedenih u kurikulumu je digitalna kompetencija:

U ranoj i predškolskoj dobi digitalna kompetencija razvija se upoznavanjem djeteta s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom i mogućnostima njezine uporabe u različitim aktivnostima. Ona je u vrtiću važan resurs učenja djeteta, alatka dokumentiranja odgojno-obrazovnih aktivnosti i pomoć u osposobljavanju djeteta za samoevaluaciju vlastitih aktivnosti i procesa učenja. Ova kompetencija razvija se u takvoj organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa vrtića u kojoj je i djeci, a ne samo odraslima, omogućeno korištenje računala u aktivnostima planiranja, realizacije i evaluacije odgojno - obrazovnoga procesa. (NKRPOO, 2014.).

Prilagodba odgojno – obrazovnog sustava i integracija digitalne tehnologije bi trebala ići u pravcu osnaživanja djece u procesu istraživanja, traženja informacija, analize i vrednovanja informacija, sintetiziranja i kritičkog procjenjivanja. Na takav način stvaraju se kriteriji i vri-

jednosti, pa u tom slučaju djecu nije potrebno štiti od negativnih utjecaja tehnologije ili bilo čega drugog, nego im omogućiti iskustvo i priliku da sami procjenjuju sadržaje. Djecu ne možemo i ne smijemo izolirati od onoga što je dio njihove kulture i vremena u kojem žive. Možemo poticati u razvoj kritičkog promišljanja i dati konstruktivan doprinos u razvoju vještina baratanja alatima svoga vremena, kako bi alati 21. Stoljeća bili u službi djece, a ne djeca u službi alata.

Suvremena „slika o djetetu“ dijete shvaća kao cjelovitu osobu, istraživačem i aktivnim stvarateljem znanja te kreativnim bićem bogatim potencijalima (NKRPOO, 2014). Da bi odgojno-obrazovni proces odgovarao holističkoj prirodi učenja djeteta, potrebno je prilagoditi ga djetetu i oblikovati ga cjelovito. Na taj način pospješuje se i razvoj kompetencija nužnih za funkcioniranje u društvu i suočavanje sa životnim izazovima.

Projekt predstavlja oblik integriranog kurikuluma koji se zasniva na afirmaciji urođene znatiželje djece i poticanju njihova iskustvenog, samomotiviranog učenja. Za ostvarenje kvalitetnih projekata koji pogoduju razvoju kompetencija djece, u ustanovi ranog odgoja treba stvoriti odgovarajuće organizacijske pretpostavke tj. infrastrukture učenja. One se temelje na suvremenom shvaćanju djeteta, tj. shvaćanju djeteta kao istraživača, «mislioca», kao socijalnog subjekta sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom te kao aktivnog građanina zajednice. U projektnom pristupu radu posebna pozornost posvećuje se razvoju umijeća dobrog razumijevanja djece i njihovih aktivnosti, tj. izgrađivanju različitih strategija «slušanja» djece. (Slunjski, 2012.)

Brojni autori ističu da je dijete aktivno i kritičko biće koje je sposobno komunicirati i biti radoznalo, što ga dovodi do interakcije s predmetima i osobama iz okruženja i stvaranje mape individualnog, afektivnog, socijalnog i simboličkog razvoja (Nenadić- Bilan, 2014).

Djeca najdjelotvornije uče „činjeći“ i u suradnji s drugom djecom (Miljak, 2009).

Imajući na umu cjelovito, ne parcelizirano usvajanje znanja, ali i cjeloviti razvoj djece, projektni pristup i način razmišljanja je sastavni dio naše pedagoške prakse. Teme polaze od interesa i potreba djeteta i njihove inicijative. Djeca vode projekt, iniciraju istraživanje, odgajateljice kombiniraju poticaje, provokacije, ovisno o interesu i mogućnostima skupine, ali i svakog pojedinog djeteta unutar nje.

Prikaz prakse

Decoding computers (dekodiranje kompjutera) tema je koja se iskristalizirala zahvaljujući velikom interesu za video igrama, konkretnije, Minecraft-om. Djeca su oduševljena svijetom i mogućnostima koje im igra pruža. Tijekom procesa dokumentiranja i razgovora, postaje evidentno kako im je, zapravo, vrlo nejasno na koji način digitalna tehnologija funkcionira, a svakodnevno je koriste. Bolje razumijevanje neke materije omogućava nam kvalitetniju primjenu, stvara šansu za svjesnijom, a time i savjesnijom, uporabom, u ovom slučaju, digitalne tehnologije. Znanje i vještine računalnog razmišljanja ključni su za razvoj inovativne digitalne tehnologije i razumijevanje modernog društva.

Djeci su ponuđene aktivnosti, izazovi koji se temelje na nekoliko jednostavnih pravila, a u procesu rješavanja tih izazova sami otkrivaju ideje koje stoje u pozadini. Na ovaj način proces učenja je zabavniji, djeca ne uče činjenice, već mijenjaju strukture i načine razmišljanja, izlaze van zone komfora, ulaze u zonu budućeg razvoja i shvaćaju da su te ideje vrlo jednostavne i dostupne. U svijet kompjutera ulazimo upoznavanjem osnovnih pojmova - programer, program, kod. Djeca grade labirint pomoću kocki za građenje. Nakon toga dijele se u parove, svaki par ima jednog programera i jednog robota (program). Programer zadaje niz jasnih uputa (kod) kojima pokušava navesti robota (čiji zadatak je pažljivo slušanje te pravilno interpretiranje uputa) van labirinta.

Programiranje uključuje planiranje onoga što ćeš raditi (ili što će program raditi), anticipiranje prepreka i mogućih ishoda, kodiranje uputa, testiranje istih, provjeravanje i ispravljanje potencijalnih greški. U sljedećem izazovu djeca kreiraju igru pomoću prepreka napravljenih s lego duplo kockama (stvaraju koncept igre). Prepreke numeriraju, zatim opisuju na koji

način funkcioniraju i na koji način bi se mogle svladati. Sve se to bilježi i dokumentira. Na osnovi zabilješki djeca stvaraju dijagram toka - simbolički algoritam. (Slika 3)

Dijagram toka je vizualni alat koji se koristi za predstavljanje koraka ili operacija u procesu. Koristi se za jasnije prikazivanje logičkog toka informacija, odluka ili radnji unutar programa. Dijagrami toka koriste različite simbole koji predstavljaju različite vrste koraka ili aktivnosti. 4 osnovna grafička simbola koriste se prilikom izrade dijagrama:

- izduženi krugovi koji označavaju početak ili kraj postupka;
- pravokutnik koji pokazuje upute ili radnje;
- dijamanant koji ističe gdje se mora donijeti odluku;
- paralelogram koji pokazuje ulaz i izlaz.

Algoritam u programiranju je precizno definiran niz koraka ili uputa koji se koriste za rješavanje određenog problema. To je postupak koji opisuje kako treba izvršiti određenu zadaću ili postići određeni rezultat. Ključni su za programiranje jer omogućuju programerima stvaranje logičke strukture iza svog koda i pravilno rješavanje probleme.

Dobar algoritam treba biti jasan, precizan, efikasan i koristan.

Jasnoća se odnosi na razumljivost i čitljivost algoritma, tako da drugi programeri mogu lako pratiti korake.

Preciznost znači da algoritam treba biti dovoljno detaljan i konkretno definiran kako bi se mogao izvršiti bez ambiguiteta.

Efikasnost se odnosi na vrijeme i prostor potrebne za izvršavanje algoritma.

Konačno, algoritam treba biti koristan, odnosno trebao bi rješavati problem ili postići željeni rezultat. Razvoj algoritama uključuje identifikaciju problema, razmišljanje o načinu rješavanja problema, razgradnju problema na manje dijelove i formuliranje koraka za svaki dio. Djeca osmišljavaju jednostavnije igre u manjim grupama (najčešće po dvoje), pomoću različitih materijala.

Jedno dijete predstavlja programera, drugo testera (osoba koja je odgovorna za testiranje softverskih aplikacija kako bi se osigurala njihova funkcionalnost, kvaliteta i ispravnost - testeri rade na identifikaciji grešaka, provjeravaju ispravnost programa i provode testiranje kako bi osigurali da softver radi onako kako je namijenjen).

Programer stvara algoritam, kojeg zatim tester testira, pronalazi bug - ove (termin koji se koristi u programiranju i softverskom inženjeringu kako bi se opisala greška, nedostatak ili neispravnost u softverskom sustavu) kojima zajedno pokušavaju pronaći rješenje.

Programiranje ili "kodiranje" uključuje programera koji upisuje upute u programskom jeziku kako bi računalo znalo što treba učiniti. programski jezik je formalni jezik koji se koristi za pisanje računalnih programa. Postoje mnogi programski jezici, svaki s vlastitim sintaksom, pravilima i funkcionalnostima. Neki koje smo mi koristili u radu su ScratchJr i Blockly. Igru se nadopunjuje Tynker obrazovnom platformom i alatom za učenje programiranja. Tynker koristi vizualno programiranje temeljeno na blokovima kako bi olakšao djeci razumijevanje osnovnih programerskih koncepta. Djeca mogu koristiti blokove za izgradnju logike programa, ali nisu uključeni tradicionalni tekstualni jezici poput Pythona, JavaScripta ili C++.

Poticaje implementiramo i kroz igre koje djeca svakodnevno koriste, poput šaha. Djeca postavljaju ploču na način da zadaju jedni drugima zadatke - crni (ili bijeli) kralj mora doći do crne (ili bijele) kraljice, ali putem nailazi na prepreke (ostale pijune) koje programeri moraju imati na umu prilikom planiranja puta i programiranja kretanja kralja.

Također, igra ide i u obrnutom smjeru, pa isprogramirano kretanje kralja djeca prikazuju pijunima na šahovskoj ploči. (Slika 5)

Slične zadatke riješavali su i kroz listiće, putem kojih su se imali priliku susresti i sa sumiranjem naredbi te pojmova poput petlja (loop). Petlja u programiranju omogućuje izvršavanje skupa naredbi više puta. To je kontrolna struktura koja smanjuje potrebu za ponavljanjem istih naredbi ručno.

Računala koriste znamenke za predstavljanje informacija, zato se nazivaju digitalnim sustavima. Najjednostavniji i najčešći način predstavljanja znamenki je binarni brojevni sustav,

sa samo dvije znamenke (obično se pišu kao 0 i 1). Naziva se binarnim jer koriste samo dvije različite znamenke, odnosno dva stanja.

Binarni brojevni sustav igra središnju ulogu u tome kako se informacije svih vrsta pohranjuju na računalima.

Istraživali smo kako funkcioniraju binarni brojevi. Na koji način se uključuju i isključuju bitovi kako bi prikazivali i pohranjivali informacije u digitalnom obliku.

Tom logikom smo se služili prilikom pretvaranja brojeva dekadskog sustava u ekvivalentnu vrijednost binarnog.

Također, djeca pokušavaju otkriti koliko mogućih opcija imaju s različitim brojem dostupnih bitova, kao i koliko brojeva dekadskog sustava mogu posložiti pomoću toga.

Zatim numeriraju slova abecede i, na isti način, pretvaraju binarne brojeve u latinična slova. Slike su posvuda na računalima i drugim digitalnim uređajima i jedan su od glavnih načina komunikacije putem digitalne tehnologije.

Digitalni uređaji pohranjuju sve pomoću znamenki. Pokušali smo otkriti na koji način se te brojke koriste za stvaranje slika koje vidimo na zaslonima naših računala, pametnih telefona i tableta, kako uređaji pretvaraju dugačak popis znamenki u fotografije, grafiku video igrice i web stranice. Slike i boje iskazuju se pomoću binarnih znamenki na isti način na koji se one prikazuju pomoću piksela na ekranu.

S obzirom da se sve više koristimo računalima, povećava se količina podataka koje koristimo, što usporava obradu informacija, želimo da se one obrađuju informacije što je brže moguće. Jedan od načina povećanja brzine računala je pisanje programa koji koriste manje računskih koraka. Bubble sort (sortiranje mjehurićima) je jednostavan algoritam sortiranja koji prolazi kroz skup podataka više puta, upoređujući susjedne elemente i razmjenjujući ih ako su u pogrešnom redoslijedu. Ovaj proces se ponavlja sve dok se skup podataka potpuno ne sortira.

Bubble sort smo, u početku, koristili kao poligon (pokretnu igru) u kojoj je šestero djece predstavljalo šest brojeva ili slova (ulazne informacije) koji su ulazili u algoritam (poligon) i uspoređujući se (veći/manji) i razmjenjujući, ponavljali proces sve dok se ne sortiraju (od najmanjeg do najvećeg).

Nekoliko dana nakon djeca su samostalno (bez predloška) pokušavala osmisлити vlastite algoritme kojima bi sortirali podatke. Izazov su bili algoritmi za dva, tri i četiri podatka.

Podaci pohranjeni na digitalnim uređajima mogu se promijeniti ako postoji sitni kvar na hardware-u, a podaci koji se prenose preko mreža mogu biti pomiješani ako postoji problem s vezom (što će se, sigurno, dogoditi u nekoj fazi).

Pokušali smo otkriti na koji način digitalni uređaji otkrivaju i ispravljaju pogreške u podacima i zašto ponekad računala mogu otkriti pogreške, ali nemaju dovoljno informacija da ih isprave, preko magije pariteta.

U informatici se paritet često koristi u kontekstu otkrivanja pogrešaka. Bitovi parnosti dodaju se podacima kako bi se osigurala cjelovitost prenesenih informacija. Bit parnosti postavljen je na 0 ili 1, ovisno o tome je li broj bitova u podacima (obično binarnom) paran ili neparan. Provjerom bita parnosti na prijemnom kraju mogu se otkriti greške u prijenosu. Ako primljeni podaci imaju neispravan paritetni bit, to znači da je došlo do pogreške tijekom prijenosa.

Pomoću bombona otkrivali smo koji brojevi (do 10) su parni (oni koje možemo podijeliti na dva djeteta bez otvaranja i prepolavnjanja bombona), a koji neparni. Zatim to znanje koristimo prilikom pronalaska greške u bitovima.

Zaključak

C. Selby i J. Woollard definiraju računalno razmišljanje kao "misaonu aktivnost u rješavanju problema koja sadržava apstrakciju, dekompoziciju, algoritamski dizajn, evaluaciju i generaciju". Apstrakcija olakšava razmišljanje o problemima ili sustavima te podrazumijeva fokusiranje samo na ključne informacije, zanemarujući nebitne detalje. Cilj apstrakcije je

uočiti bit problema, prikupiti najrelevantnije podatke iz više izvora i shvatiti vezu među njima. Dekompozicijom (eng. top-down metodom) rastavljamo složeni problem ili sustav u manje probleme, čime postaju razumljiviji i jednostavniji za rješavanje. Na taj se način, omogućuje bolje razumijevanje novih situacija i lakše dizajniranje velikih sustava. Ove vještine se mogu translirati na bilo koje drugo područje djetovog razvoja i to ih čini nedjeljivom i važnom stavkom kurikuluma.

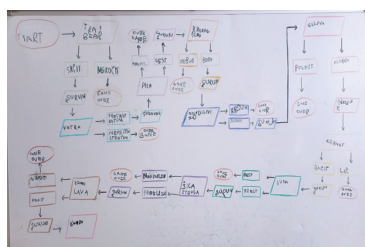
Slika 1 (labirint)

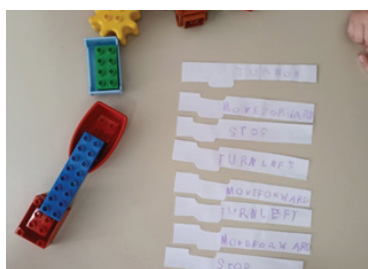
Slika 2 (koncept igre)

Slika 3 (bilježenje dijagrama toka)

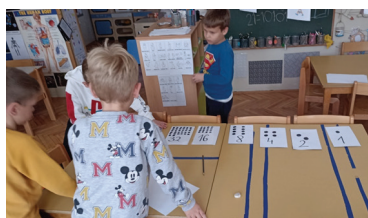
Slika 4 (algoritam)

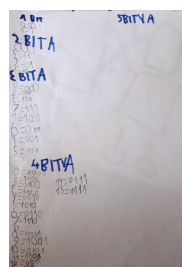
Slika 5 (programiranje šaha)

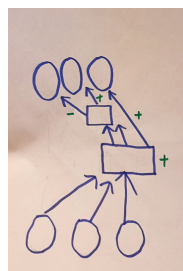
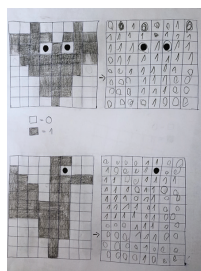
Slika 6 (bitovi)

Slika 7 (varijacije u količini bitova)

Slika 8 (numeriranje abecede)

Slika 9 (pixeli)

Slika 10 (algoritam sortiranja)

Slika 11 (paritet)

Literatura

- Baran, J., Dobrotić, I. i Matković, T. (2011). Razvoj institucionaliziranog predškolskog odgoja u Hrvatskoj: promjene paradigme ili ovisnost o prijednom putu?. *Napredak*, 152 (3-4), 521-540. Preuzeto s <https://hrcaak.srce.hr/82790>
- Brown, F., i Patte, M. (2013). *Rethinking Children`s Play*. London: Bloomsbury.
- DeCastell, S., (2011) <https://jcaacs.journals.yorku.ca/index.php/jcaacs/article/view/31334/28979>
- Duran, M. (2001). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Isenberg, J.P., Jalongo, M. R. (2006), Why is play important? Social and emotional development, physical development, creative development, 53 – 55
- Jurčević Lozančić, A. (2011). Socijalne kompetencije i rani odgoj. U: Maleš, D. (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju
- Klarin, M., (2017). <https://jcaacs.journals.yorku.ca/index.php/jcaacs/article/view/31334/28979>
- Knjižica za roditelje i skrbnike djece (2018). *Dijete i mediji*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije Hrvatska, Ured UNICEF – a Hrvatska
- Konecki, M., Schatten, M., Konecki, M. (2018). *Zbornik radova Računalne igre 2018*. Varaždin: Fakultet organizacije i informatike
- Ljubetić, M. (2006, 5 8). http://inet1.ffst.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf
- Miljak, A. (2009.). *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: SM Naklada d.o.o.
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
- Nenadić Bilan, D. (2014). Roditelji i djeca u igri. *Školski vjesnik : časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, Vol. 63 No. 1-2
- Piaget, J. (1962). *Play Dreams And Imitation In Childhood* <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.425445>
- Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje– holistički pristup*. Zagreb: Mali professor
- Prensky, M. (2010). *Teaching digital natives*. United states: SAGE Publications Inc
- Priručnik za odgajatelje (2006). *Unapređenje rada primjenom Issa pedagoških standarda*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište korak po korak
- Schimdt, E., Cohen, J. (2014). *Novo digitalno doba*. Zagreb: Profil International
- Selby, C., Woollard J. (2013.). *Computational thinking: the developing definition*. Conference: Special Interest Group on Computer Science Education (SIGCSE) 2014
- Slunjski. E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil
- Smith, P. K. (2007). *Children and play*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Starč, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca B., Letica M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Tapscott, D. (2011). *Odrasti digitalno*. Zagreb: Mate marketing tehnologija, Zagrebačka škola ekonomije i managementa
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Vygotsky, L. S. (1997). *The collected works of L.S. Vygotsky: volume 3: Problems of the theory and history of psychology*. (R. W. Rieber & J. Wollock, Eds.) (1st ed.). New York: Plenum Press.
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju Republike Hrvatske (2014). <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju>
- Zimmer, J. (1984). *Preschool Curriculum Development and Kindergarten Education Based on Life Situations: German, Asian and Latin American Experiences*.

RAZNOLIKOST STILOVA UČENJA I POTREBE UČENIKA

Rezime: Svako dijete ima način na koji najbolje uči. Proces učenja zavisi od percepcije, stila učenja, osobina ličnosti kao i načina mišljenja. Stilovi učenja predstavljaju pojam koji zauzima sve značajniji prostor u pedagoško - didaktičkoj teoriji i školskoj praksi. Iako se stil učenja može definisati kao način na koji pojedinac uči, u literaturama se nalaze brojne kompleksnije definicije. Definicija stilova učenja zavisi od teorije učenja koje zastupaju pojedini autori. Tako se prema Dunn i Dunn (1993, prema Dunn et al., 2009) stil učenja definišu kao način na koji se osoba koncentriše, obrađuje, razumije i pamti nove informacije. Definicija stilova učenja koju je formulisao Keef (1979, prema Shan&Stenberd, 2005) je široko podržana od strane brojnih istraživača. Stilovi učenja se često posmatraju i kontekstu nastavnih strategija. U daljem radu ćemo govoriti o najčešćoj podjeli stilova učenja.

Ključne riječi: stil učenja, potrebe učenika

THE DIVERSITY OF LEARNING STYLES AND NEEDS OF LEARNERS

Abstract: Every child has a way of learning best. The learning process depends on perception, learning style, personality traits and way of thinking. Learning styles represent a concept that occupies an increasingly significant space in pedagogical - didactic theory and school practise. Although learning style can be defined as the way in which an individual learns, there are numerous more complex definitions in the literature. The definition of learning styles depends on the theory of learning represented by individual authors. Thus, according to Dunn and Dunn (1993, according to Dunn et al., 2009) learning style is defined as the way a person concentrates, processes, understands and remembers new information. The definition of learning styles formulated by Keef (1979, according to Shan&Stenberg, 2005) is widely supported by numerous researchers. Learning styles are often observed in the context of teaching strategies. In further work we will talk about the most common division of learning styles.

Keywords: learning styles, needs of learners

Šta su stilovi učenja?

Termin stilovi učenja koristi se kao opis stavova i ponašanja koja određuju naše preferencije u učenju. Većina ljudi nije svjesna koji im stil učenja odgovara, iako imaju ideju o tome da iz nekih aktivnosti i situacija uče uspješnije nego iz drugih. Proces učenja i njegovog uspjeha zavise od mnoštva činilaca. Stilovi učenja predstavljaju jedinstven način primanja, organizacije i obrade neke informacije. Učenici dakle imaju različite i jedinstvene načine na koje uče nastavni sadržaj uopšteno, ali i prema specifičnom području, poput jezika, prirodnih nauka, matematike i slično. Pri stilu učenja se misli na omiljeni način na koji učenik uči, pribavlja, obrađuje i čuva dobijene informacije. Svaka osoba na određeni način najlakše i najbrže obrađuje i koristi se određenim informacijama. Postoje 3 osnovna stila učenja: vizuelni, auditivni i kinestetički stil. Svaka osoba ima stil koji prevladava u odnosu na druge stilove.

Auditivni stil učenja – učenje slušanjem

Ovaj stil učenja je karakterističan za osobe koje se prilikom učenja oslanjaju na ono što čuju. Kada je u pitanju auditivni stil radi se o auditivnom unosu podataka. Auditivni učenici žele čuti informacije te u 40-50 minuta uspijevaju zapamtiti čak 75% novih podataka. Treba naglasiti kako je manje od 25% ukupnog broja učenika auditivno te su takvi učenici orijentisani na zvukove i glasove iz okruženja, zbog čega je izgovor učitelja vrlo važan. Takvi učenici primjećuju i pamte više nego ostali te kasnije ponavljaju ritam izgovora učitelja, brzinu, pauze i riječi kojima se koristio tokom izlaganja. Takvi učenici podatke najbolje pamte prisustvom na nastavi, vježbama i slično. Mogu se razlikovati dvije vrste auditivnih učenika, a to su auditivno – eksterni i auditivno – interni. Auditivno - eksterni nerijetko brzo govore, a lako ih je omesti te pamte korake. U sebi često ponavljaju razgovore ili rečenice drugih osoba te vole rasprave, pričanje priča i učenje naglas. Dugo pamte o čemu se raspravljalo i tko je što rekao. Auditivno – interni suprotno tomu tokom učenja vole razgovarati sami

sa sobom, postavljati si pitanja i odgovarati na njih. Vrlo je važno da čuju odnosno slušaju.

Karakteristike auditivnog stila učenja

- Mora se čitati da bi se zapamtilo.
- Preferiraju slušati i ponekad se „izgube“ pokušavajući zapisati.
- Često se koriste izrazi kao: „Čujem šta mi govoriš...“, „Slušam te...“, „To mi zvuči dobro...“.
- Uči se slušajući i prije se zapamti ono o čemu se raspravlja nego ono što vide.
- Govori se u ritmičkim senkvencama.
- Za vrijeme izvođenja aktivnosti verbalizuju sadržaje.
- Buka ih vrlo lako prekine.
- Pokazuju mimiku usnama dok čitaju.
- Vole čitati naglas.
- Vole slušati dok im se objašnjava i vole sami objašnjavati.
- Dobri su u imitaciji glasova i načina govora drugih ljudi.
- Nedostatak estetike prilikom pisanja.
- Pričljivi su i vole raspravu.
- Vrlo su detaljni u opisima.
- Imaju problema sa aktivnostima koja uključuju vizualizaciju, više vole muzičku od likovne umetnosti.
- Posjeduju osobine komunikativnosti i otvorenosti.

Savjeti za učenje

- Učiti u društvu prijatelja raspravljajući ili glasno ponavljajući;
- Prije čitanja određenog poglavlja pogledati slike, naslove i naglas iznositi svoje mišljenje o glavnoj temi odlomka;
- Uvijek kada je to moguće čitati naglas;
- Snimati sebe dok čitaš lekciju i preslušavajući pokušati zapamtiti pročitane sadržaje;
- Pitanja u tekstu uvijek pročitati naglas pre rješavanja;
- Poželjno je napisati govor i prezentaciju;
- Učestvovati u diskusijama i debatama na času;
- Prezentovanje sopstvenih ideja;
- Diktirati nekome svoje misli i ideje.

Kinestetički stil učenja – tjelesno učenje

Kinestetički stil učenja označava učenje putem dodira, tj. taktilnim putem. Ovakvi su učenici tjelesno aktivni, ne mogu biti potpuno mirni, vole pažnju i direktni kontakt. Naglasak stavljaju na neverbalnu komunikaciju i često im je važniji način na koji se nešto kaže, nego ono što je rečeno te im je vrlo izražena gestikulacija prilikom govora. Njima učenje nalikuje igri te im je vrlo naglašena intuicija. Za uspješno učenje potrebno im je omogućiti mnoštvo taktilnih materijala, kao i učenje u pokretu. Izražena je potreba za situacijskim učenjem, usvajanje iskustvom i česti odlasci iz učionice na izlete. Takvim učenicima treba omogućiti da samostalno crtaju modele i sheme, da izrađuju materijale za usvajanje nekih riječi i da smišljaju igre kojima će moći pokazati što su sve naučili.

Karakteristike kinestetičkog stila učenja

- Daje se prednost manipulaciji materijalom i grupnoj dinamici;
- Često koriste izjave kao „Ne pratim te...“, „Vrati se, izgubio sam se...“;
- Često se koriste glagoli u razgovoru ili opisima;
- U komunikaciji sa ljudima taktilno privlače njihovu pažnju;
- Ostvaruju komunikaciju sa ljudima gledajući ih u oči;
- Orjentisani su na tjelesnu aktivnost i često su u pokretu;
- Posjeduju ležerni i sportski stil odjevanja;
- Vole izrađivati stvari i isprobavati nove aktivnosti;

- Najbolje pamte izvodeći određene pokrete;
- Ne uživaju u čitanju i često tekst prate prstom, dobro reaguju na fizičke nagrade često koriste gestove, mimiku, mašu rukama dok govore;
- Teško im je da ostanu mirni kroz duži vremenski period, pa imaju običaj da se igraju olovkom ili trzaju nogom dok uče;
- Omiljeni žanr filmova i knjiga im je akcioni;
- Mogu imati nečitak rukopis;
- Mogu glumiti i uživati u različitim aktivnostima i igrama koje uključuju pokret; rado učestvuju u izradi modela, maketa, izvođenju oglada;
- Poseduju dobru prostornu orijentaciju;
- Postižu uspeh u sportu;
- Rado uče pomoću računara da bi učenje potpomogli dodirom;
- Vrlo su otvorene osobe;

Savjeti za učenje

- Da bi bolje zapamtio uči ponavljajući glasno, izvodeći različite pokrete u stojećem položaju ili hodajući;
- U situacijama kada hodanje ili lupkanje prstima (nogom) ometa rad, pokušaj stiskati tenisku ili stres lopticu;
- Ako učenje za stolom ne daje rezultate pokušaj ležati na stomaku ili leđima
- Pokušaj učiti s muzikom u pozadini;
- Za vreme učenja pravi češće, kraće odmore;
- Izrazi se kroz ples, gimnastiku, sport ili glumu;
- Koristi boje da istakneš ono najvažnije u tekstu;
- Preleti preko materijala pre nego što počneš detaljno da ga čitaš, kako bi dobio opštu sliku;
- Oživi svoj radni prostor slikama i posterima

Vizuelni stil učenja – učenje gledanjem

Kao auditivni učenici slušanjem, tako vizuelni učenici gledanjem u vremenskom intervalu od od 40-50 minuta usvajaju 75% novih informacija te se pokazalo kako je oko 40% ukupnog broja učenika vizualni tip. Vizuelni tip često ima problema s verbalnim uputstvima zbog čega im je važno da se primjeri zapisuju. Ovakvi učenici informacije vizualiziraju u glavi, tj. stvaraju umne mape te ostvaruju kontakt očima s učiteljem. Danas je uz napredak tehnologije olakšan pristup vizualnim materijalima koji bi se trebali nalaziti u svakoj učionici.

Karakteristike vizuelnog stila učenja

- Moraju vidjeti da bi zapamtili;
- Preferiraju ilustracije, čitanje napisanog, odlični su u pismenom beleženju predavanja;
- Često koriste izjave kao što su: „To mi izgleda dobro...“, „Da vidim...“, „Imam potpunu sliku“;
- Vizuelizuju riječi;
- Posjeduju sposobnosti urednosti i organizacije;
- Brzo pričaju;
- Planiraju dugoročno;
- Poseduju sposobnost uočavanja detalja;
- Pamti se pomoću vidnih asocijacija, dobro pamte lica;
- Vole čitati;
- Ne pamte viceve;
- Orijetisani su na izgled – bilo da je riječ o odjevanju ili prezentaciji određenog materijala;
- Imaju jak osjećaj za boje, mogu imati umjetničke sklonosti;
- Vole crtati i pisati, imaju uglavnom lijep rukopis;
- Ne ometa ih buka;
- Mogućnost zaboravljanja verbalnih uputstava ili usmene poruke;
- Imaju čitalačku naviku i više vole da čitaju nego da im se čita;

- Imaju naviku da šaraju za vrijeme telefoniranja, razgovora, predavanja ili sastanka;
- Često znaju šta bi rekli, ali teško pronalaze riječi;
- Posjeduju mirniji temperament.

Savjeti za učenje

- Zapisati da bi se bolje zapamtilo;
- Gledati osobu koju priča da bi se bolje koncentrisao;
- Koristi boje za naglašavanje važnog u tekstu;
- Najbolje je učiti u samoći;
- Sjediti dalje od prozora i vrata;
- Koristi filmove, slajdove, ilustracije, crteže, dijagrame;
- Tražiti pismena uputstva;
- Koristiti materijale poput fotografija, mapa, grafikona, dijagrama;
- Vizualizovati informacije u obliku slika da bi se lakše memorisale;
- Obezbjediti jasan pogled na predavača, tako da se može pratiti njegova neverbalna komunikacija;
- Piši bilješke ako predavač nije obezbjedio pisani materijal;
- Ilustruj svoje ideje kao slike pre nego ih zapišeš;
- Uči na tihom mjestu daleko od verbalnih uznemiravanja;
- Čitaj ilustrovane knjige.

Zaključak

Upravo kao što pojedinci preferiraju određeni stil učenja, tako su pojedine aktivnosti učenja (nastavne metode) prilagođenije različitim stilovima učenja. Vjerovatnije je da će učenje biti uspješnije u slučajevima gdje nastavna metoda «pogađa» stil učenja. Prema tome, samo će raznolike aktivnosti u nastavi osigurati uspjeh, budući da će na taj način svačiji stil učenja biti zastupljen. Neka istraživanja su pokazala kako korištenje strategija učenja koje odgovaraju onom stilu učenja koji nama pripada neće nužno imati učinak na poboljšanje rezultata učenja. Naravno, neće se dogoditi ništa negativno ako se usredsredimo na strategije učenja koje odgovaraju tom stilu, no valja imati na umu da svi možemo učiti i pamtili gledajući, slušajući i provodeći različite aktivnosti. Korištenje različitih nastavnih metoda kroz različite stilove učenja čine edukaciju stimulativnijom i za učenika i za nastavnika: jednoličnost ne može biti ni dobra ni interesantna. Mnoge su mogućnosti za podsticanje uspješnog učenja kod učenika, no vrlo je važna i učiteljeva kreativnost. Svakako da učitelj u jednoj grupi ne može odgovoriti svim potrebama učenika u odnosu na stilove učenja ali itekako može metode rada mijenjati i prilagođavati.

INOVATIVNI I KREATIVNI NAČINI POUČAVANJA

Sažetak: Suvremene metode i oblici rada promijenili su se u odnosu na nekadašnji tradicionalni način podučavanja. Učenici su aktivni sudionici nastavnoga procesa, a učitelj je moderator koji inovativnim i kreativnim metodama i oblicima rada potiče njihovu aktivnost tijekom nastavnoga procesa. Upravo je to izazov današnjim učiteljima koji se moraju neprestano usavršavati kako bi usvojili i primjenjivali različite metode aktivnog učenja i poučavanja. Primjenom novih metoda učenja i podučavanja kao što su projektno učenje, istraživanje, interaktivno učenje i sl. kod učenika razvijamo kreativnost, stvaralaštvo, inovativnost u radu. U tome uvelike pomaže i mnoštvo digitalnih sadržaja. Rad s digitalnim alatima sastavni je dio suvremene nastave. Napredak tehnologije i izazove suvremenog društva teško je pratiti u potpunosti, ali što su učitelji uspješniji u tome, kvalitetnije će pripremiti učenike za život koji je pred njima. Već sama početna etapa nastavnoga procesa, etapa motivacije, zahtjeva je ako želimo postići uspješnu motiviranost cijelog razrednog odjeljenja. Zahtjevnost se povećava ako tu motiviranost želimo zadržati i u ostalim etapama sata. Upravo izmjene različitih inovativnih i kreativnih metoda i oblika rada učiteljima u tome pomaže. Naravno, za pripremu uspješne nastave potrebno je odvojiti dovoljno vremena jer učitelj mora vješto baratati sadržajima kojima želi podučiti svoje učenike. Suvremena nastava zahtjeva razvoj kritičkog mišljenja kod učenika, razvoj kreativnosti, suradničkog učenja, uspješnih vještina komunikacije, čitalačku i digitalnu pismenost. Kako bi to postigli, učitelji moraju brinuti o kvaliteti svog rada, u stvaranju pozitivnog razrednog ozračja, o zahtjevima suvremenog društva i o budućnosti koja je pred njihovim učenicima.

Ključne riječi na hrvatskom jeziku: poučavanje, inovativnost, kreativnost, budućnost obrazovanja, učitelj, učenik

INNOVATIVE AND CREATIVE WAYS OF TEACHING

Abstract: Modern methods and forms have changed a lot in relation to the former traditional way of teaching. Students are active participants in the teaching process, but the teacher is a facilitator who likes to encourage their activity during the teaching process with innovative and creative methods and forms. This is precisely the challenge for today's teachers, who must constantly improve themselves in order to adopt and apply different methods of active learning and teaching. By applying new learning and teaching methods such as project learning, research, interactive learning, etc. we develop students' creativity, creation, innovation in their work. A lot of digital content helps a lot in this. Love with digital tools is an integral part of modern teaching. It is difficult to fully follow the progress of technology and the challenges of modern society, or the more successful teachers are in this, the better they will prepare students for the life ahead of them. The very initial stage of the teaching process, the stage of motivation, is demanding if we want to achieve successful motivation of the entire class. The demands increase if we want to maintain this motivation in the other stages of the cycle. The change management of various innovative and creative methods and forms like to help teachers in this. Of course, in order to prepare a successful lesson, it is necessary to set aside enough time, because the teacher must skillfully handle the content he wants to teach his students. Modern teaching requires the development of critical thinking in students, the development of creativity, collaborative learning, successful communication skills, reading and digital literacy. In order to achieve this, teachers must take care of the quality of their work, the creation of a positive classroom atmosphere, the demands of modern society and the future ahead of their students.

Keywords in the Croatian language: teaching, innovation, creativity, future of education, teacher, student

OBRAZOVANJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U BUDUĆNOSTI

EDUCATION OF STUDENTS WITH DISABILITIES IN THE FUTURE

Uvod

Obrazovanje je važan aspekt u razvoju svakog pojedinca kao i društva u cjelini Meić (2014). Santos, Templ i Radenković (2017) ističu da je obrazovanje jedno od temeljnih ljudskih prava koje je povezano s društvenim razvojem. Upravo obrazovanje jednako dostupno svima imperativ je svakog razvijenog društva. Govoreći o obrazovanju djece s teškoćama u razvoju jednake mogućnosti čine okosnicu inkluzivnog obrazovanja. U većini svjetskih zemalja postoji koncept obveznog osnovnog obrazovanja, što znači da je roditeljska/starateljska obveza djecu koja su školski obveznici redovito slati u školu. Trajanje obveznog obrazovanja, kao i dob u kojoj se postaje školskim obveznikom, različito je u različitim državama. U Republici Hrvatskoj osnovnoškolsko školovanje za svu djecu je obvezno „u pravilu od šeste do petnaeste godine života“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN (87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20). Obvezno osnovnoškolsko obrazovanje traje osam godina. Kada je riječ o djeci s teškoćama u razvoju, njihovo je školovanje također obvezno, a prema istom Zakonu može trajati i do 21. godine života za učenike s višestrukim teškoćama, ali mnoga se djeca s teškoćama školuju u uvjetima inkluzije, što je također zakonski regulirano i to od 1980.-ih godina (Anić Opašić, 2019.) Vrlo često se inkluzivno obrazovanje poistovjećuje s inkluzijom kao konceptom što nikako nisu istovjetni pojmovi.

Inkluzija podrazumijeva puno širi pojam uključenosti svih u odgoj i obrazovanje s naglaskom na cjelokupni školski sustav i odgojno-obrazovni proces. Znači, nije važno samo uključiti dijete, važnije je osigurati kadrovske, materijalne i tehničke uvjete da ono participira u sustavu u kojem se poštuju individualne različitosti i potrebe svih učenika (Kramatić Brčić, 2011.). Kako bi ovaj koncept zaživio i bio uspješan potrebno je stvoriti preduvjete. Često smo svjedoci da sam proces uključivanja učenika s teškoćama u razvoju počinje i prestaje samim činom uključivanja djeteta. Kada uz izostanak gore navedenih preduvjeta pridružimo poteškoće koje proizlaze iz nedovoljno definiranih propisa dolazimo do zaključka kako postoji niz problema u realizaciji inkluzije u našem obrazovnom sustavu. Neki od tih problema odnose se i na činjenicu da su kompetencije učitelja na području informacijsko-komunikacijskih, a time i asistivnih tehnologija još uvijek na razinama nižima od zadovoljavajućih, učiteljski stavovi da udžbenici za učenike s teškoćama sami po sebi rješavaju situacije koje proizlaze iz njihova inkluzivnog školovanja te svakako stvarno stanje da sveučilišni kurikulumi već desetljećima ne prate zakonske odredbe kad je u pitanju obrazovanje budućih učitelja.

Glavni dio

Od 1980.-ih, kada je proces integracije, a potom i inkluzije uveden u sustav obrazovanja pa sve do danas proveden je niz istraživanja o količini i prirodi posljedica čiji je cilj utvrditi količinu i prirodu posljedica tih procesa na sve njihove sudionike- učenike s teškoćama, učenike bez teškoća, učitelje i roditelje. Istraživačka pitanja nastoje dati odgovore na stavove aktivnih sudionika kao i studenata učiteljskih i nastavničkih studija prema inkluziji kao takvoj, koji su stavovi nakon iskustva provedbe inkluzije, ali i gdje vide najviše prepreka uspješnoj inkluziji. Neka se istraživanja također bave pitanjima sociometrije, odnosno položaja učenika s teškoćama u razrednom odjelu.

Kada govorimo o stavovima učitelja prema spremnosti za podučavanje učenika s teškoćama, mora se priznati da se situacija kroz desetljeća ponešto mijenjala u poželjnom smjeru. Tako istraživanje Igrić i sur (2009.) prema Bermanec (2022.) govori o tome kako su stavovi učitelja

pozitivniji prema djeci bez teškoća i prema njihovom ponašanju. Anić Opašić (2021.) nalazi kako učitelji općenito uzevši imaju pozitivne stavove prema inkluziji, pri čemu su oni nešto pozitivniji kod učitelja razredne nastave nego kod predmetnih učitelja, o čemu će više riječi biti kasnije. Što se tiče stavova prema uključivanju učenika s različitim vrstama teškoća, Bukvić (2014.), prema Martan (2018.) navodi da bi 38,2 % učitelja prihvatilo učenika s motoričkim teškoćama, 23,4% učenika s ADHD poremećajem, 20,1 % učenika s intelektualnim teškoćama, 10,5 % učenika s autizmom, a 7,7 % učitelja nije se izjasnilo. Prema istraživanju Dumančić i Milković (2022.) u kojem su pokušali utvrditi što predmetni učitelji engleskoga jezika smatraju da bi studenti trebali znati prije nego što uđu u obrazovni sustav kao učitelji, utvrđeni su potpuno neutralni stavovi prema inkluziji učenika s teškoćama u redovne osnovne škole. Svim je navedenim istraživanjima, provedenima kroz jako dugačak vremenski period zajedničko to da se učitelji ne osjećaju kompetentnima za rad s učenicima s teškoćama te to navode kao glavnu prepreku provedbi inkluzije zbog činjenice da za vrijeme studija nisu stekli formalnu naobrazbu koja bi ih na to pripremila. Spomenuto istraživanje Anić Opašić (2019.) nedvosmisleno pokazuje vezu između formalne naobrazbe, osjećaja kompetentnosti i kvalitete stavova jer navodi kako učitelji razredne nastave imaju pozitivnije stavove od predmetnih učitelja. Pregledom kurikulumata različitih studija utvrđeno je da svi fakulteti u RH koji obrazuju buduće odgajatelje predškolske djece, odnosno učitelje razredne nastave (Magistre ranog i predškolskog odgoja i Magistre primarnog obrazovanja) imaju obvezan kolegij koji se odnosi na rad/poučavanje djece i učenika s teškoćama. Kada je riječ o drugim nastavničkim studijima i to društveno- humanističkog područja, na jednom od sveučilišta postoji kolegij „Poučavanje učenika s teškoćama“, u trajanju od jednog semestra, a obvezan je za studente svih nastavničkih studija. Na jednom sveučilištu se na popisu izbornih kolegija našao kolegij „Psihologija poremećaja u djetinjstvu i adolescenciji“, za koji se može pretpostaviti da se djelomično bavi učenicima s teškoćama u redovitom obrazovnom sustavu. Na ostalim se sveučilištima takav kolegij ne može pronaći na popisu obvezanih i/ili izbornih kolegija, iz čega proizlazi da stvarnost obrazovnog sustava niti na jednoj razini ne prati zakonsku osnovu, kao i da je reakcija prije svega visokog obrazovanja u smislu uvođenja kolegija o podučavanju učenika s teškoćama jedan od nužnih preduvjeta za buduće obrazovanje učenika s teškoćama. Još neka istraživanja, poput Savić (2009.) te Tomić et al. (2016.) nalaze da je obrazovanje predmetnih nastavnika, a u ovim se istraživanjima konkretno radi o nastavnicima engleskoga jezika, o različitim vrstama i stupnjevima teškoća uče nedovoljno ili ništa za vrijeme studija.

Dumančić i Milković (2022.) nalaze da veći broj učitelja engleskoga jezika smatra važnijim naučiti kako prilagoditi nastavne i ispitne materijale učenicima s teškoćama nego stjecati znanja o učenicima s teškoćama i asistivnim tehnologijama. Ako znamo da u populaciji učenika s teškoćama, pogotovo kod onih s intelektualnim teškoćama te ADD i ADHD sindromima za postizanje uspjeha motivacija čak i važnija nego kod ostale djece te je uvijek riječ o vanjskoj motivaciji, s pravom se možemo zapitati kako učitelj koji ne pokazuje zanimanje za vlastito stručno usavršavanje može motivirati učenike. Pitanjem motivacije učitelja i nastavnika engleskoga jezika bavila se Pašalić (2021.) te utvrdila slabu povezanost samoprocijenjenih motivacijskih strategija s učeničkom motivacijom. Drugim riječima, čak i kada su učitelji procijenili da koriste motivacijske strategije, učenici ih kao takve nisu prepoznale. Pitanje motivacije učenika i sebe za rad u razredu se također rijetko spominje i sustavno obrađuje u naobrazbi budućih učitelja i nastavnika.

Osim važnosti formalne naobrazbe, u mnogim se istraživanjima učitelji izjašnjavaju o tome kako im nedostaje podrška stručne službe, odnosno kako škole često i nemaju stručnih suradnika, pogotovo stručnih suradnika edukacijsko- rehabilitacijskog profila. Mnoga istraživanja se bave i ulogom stručnih suradnika u provedbi inkluzije. Velki i Romstein (2018.) prema Brod (2021.) ističu kako nastavnicima nedostaje podrška za provedbu inkluzije. Nepovoljni stavovi prema podršci za provedbu inkluzije istaknuti su i u istraživanjima s

učiteljima, nastavnicima i ravnateljima Dulčić i Bakota 2008., Kranjčec Mlinarić, Žic Ralić i Lisak 2016., Stančić, Kiš Glavaš i Nikolić 2015., prema Brod (2021.) Iz navedenoga proizlazi da nastavnici nisu zadovoljni stručnom službom škole čak niti kada ju imaju. Razloge takvoj situaciji bi trebalo tražiti u posve novom istraživanju, iako su mogući odgovori navedeni i u ovome tekstu- učitelji i nastavnici su, možda i zbog vremenskih i programskih ograničenja, daleko više zainteresirani za gotova rješenja u vidu gotovih udžbenika i ispitnih materijala nego za preobrazbu vlastitih stavova i izlazak iz okvira naučenog. Slično potvrđuju i iskustva. Što se tiče materijalnih prepreka uspješnoj provedbi inkluzije, mnoga istraživanja govore o tome da učitelji i nastavnici ističu nedostatak udžbenika za učenike s teškoćama kao prepreku uspješnoj provedbi inkluzije. Upotreba udžbenika za učenike s teškoćama je regulirana Zakonom o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 16/18) koji člankom 12. odobrava korištenje prilagođenih udžbenika u izvođenju nastave s učenicima s teškoćama u razvoju ili darovitim učenicima. Ovdje valja naglasiti kako se udžbenicima za učenike s teškoćama još uvijek smatraju isključivo udžbenici za učenike s intelektualnim teškoćama, dok se ostale kategorije teškoća od strane izdavača ne prepoznaju. Također je činjenica da se takvi udžbenici nerijetko rade bez savjetovanja s edukacijskim rehabilitatorom kao autorom, suradnikom ili recenzentom, što nerijetko negativno utječe na njihovu kvalitetu i iskoristivost i u tom smislu učitelji ispravno prepoznaju da niti prilagođeni udžbenik ne pomaže učenicima u inkluziji. Ipak, iskustva pokazuju da se u tom smislu situacija poboljšava kroz godine.

Kada govorimo o budućnosti obrazovanja ne možemo još jednom ne spomenuti korištenje tehnologije, čiji su sastavni dio e- udžbenici i digitalni udžbenici. Iako je i njihova upotreba regulirana Zakonom o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu (NN 16/18), Kolar Billege i Ivančić (2021.) navode da još uvijek nemamo čak ni jednoznačno terminološko određenje digitalnog udžbenika. Matijević i Topolčan (2017.), prema Kolar Billege i Ivančić (2021.) smatraju da je teško razgraničiti pojmove e- udžbenik i digitalni udžbenik. U svakom slučaju, udžbenici ove vrste bi trebali nuditi višu razinu interaktivnosti u usporedbi s klasičnim tiskanim izdanjima, a time i uz uvjet učiteljskoga vođenja pozitivno utjecati na podizanje motivacije za učenje i izjednačavanje učenika s teškoćama i ostalih učenika. Ipak, Kolar i Billege (2021.) nalaze kako učitelji koji svoje digitalne kompetencije smatraju boljima i više se koriste digitalnim udžbenicima, što nas još jednom dovodi do izravne povezanosti između kompetencija i stavova. Bitna sastavnica inkluzije o kojoj se rjeđe govori je prihvaćenost učenika s teškoćama od strane vršnjaka. Bermanec (2022.) prema (Žic i Igric, 2001, Nazor i Nikolic, 1991, prema Žic 2002) govore da su djeca s teškoćama uglavnom odbačena u razredu. U redovnim školama u Hrvatskoj u skupini odbačenih unutar razreda nalazi se 68% djece s teškoćama u psihofizičkom razvoju (ADHD, kombinirane teškoće, usporeni kognitivni razvoj). Rezultati istraživanja (Igrić i sur., 2009) prema Bermanec (2022.) pokazuju da učitelji još uvijek imaju povoljniji stav prema tipičnoj djeci i vide njihovo ponašanje pozitivnije. Ovi nas zaključci ponovo dovode do promišljanja o tome je li inkluzija uistinu ostvarila svoje ciljeve ako se u dugačkom vremenskom periodu pokazuje isti nepovoljan položaj učenika s teškoćama unutar razrednog odjela.

Zaključak

Trenutno stanje u obrazovanju učenika s teškoćama u uvjetima inkluzije govori o tome da još uvijek ima prostora za poboljšanja. Povezanost između stavova učitelja o inkluziji i njihova osjećaja kompetencije govori o tome kako je nužno uvođenje obveznih kolegija o učenicima s teškoćama za buduće učitelje, a to se posebno odnosi na predmetne učitelje. Pitanje stručnih usavršavanja učitelja i stručnih suradnika zaista ne bi trebalo i dalje ostati pitanje njihova slobodnog izbora, ali uz uvjet stalnog preispitivanja kvalitete tih usavršavanja. Ukratko, ako u najširem smislu te riječi (buduće) učitelje obrazujemo za budućnost, ona će sama ući u obrazovne sustave na velika vrata.

Literatura

- Anić Opašić, A. (2019). Stavovi učitelja o implementaciji i provođenju inkluzivnog odgoja i obrazovanja u sustavu osnovnih škola grada Rijeke [Završni specijalistički rad, Sveučilište u Zadru]. Zadar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:738166>
- Bermanec, J. (2022). Inkluzija učenika s teškoćama u razvoju u srednje škole - stavovi učenika i nastavnika [diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera]. Osijek. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:152:970636> 11. 8. 2022.
- Brod, L. (2021). Stavovi nastavnika o inkluziji učenika s posebnim potrebama/ s teškoćama u razvoju u srednjoškolskim školama u Osječko-Baranjskoj županiji [diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci]. Rijeka. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:907169> 9. 8. 2022.
- [4] Karamatić Brčić, M. (2011). 'Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja', Acta Iadertina, Kolar Billege, M., Ivančić, G., (2022.) Digitalni udžbenik u primarnom obrazovanju kao metodičko sredstvo u kurikulskom kontekstu, Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, Vol 163, No 3-4, 2022.
- Meić, B. (2014). Položaj osoba s invaliditetom u sustavu visokog obrazovanja – perspektiva Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. JAHHR, 5(9).
- Pašalić, M. (2022.) Istraživanja motivacijskih strategija nastavnika engleskoga kao stranoga jezika, učeničke motivacije i uspjeha u engleskome jeziku, Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju Vol 163, No 3-4, 2022.
- Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, NN 24/15 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html
- Santos, R., Templ, H. i Radenković, N. (2017). Novi pogled na naša ljudska prava. Glas slijepih i slabovidnih osoba u Europi (EBU).
- Savić, V. i Prošić-Santovac, D. (2017). English Language Teachers' Attitudes towards Inclusive Education. Inovacije u nastavi, 30 (2), 141-157.
- Tomić, D., Posedi, D., i Geld, R. (2017). Foreign Language Teaching and Children with Disabilities Hearing Impairment. U M. Sovilj, S. Jovičić, M. Subotić i S. Maksimović (ur.), Speech and language 2017, 6th International Conference on Fundamental and Applied Aspects of Speech and Language (494-499). Life activities advancement center, The Institute for Experimental Phonetics and Speech Pathology —Đorđe Kostić.
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN (87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20) <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

„PIRATES“- DIGITALIZIRANA SLIKOVNICA

Sažetak: Djeca su već od rođenja izložena različitim digitalnim medijima i znamo da imaju veliki utjecaj na njihov odgoj i obrazovanje. U današnje vrijeme i roditelji i djeca, posebno nakon pandemije za vrijeme koje smo bili suočeni s izolacijom, digitalni mediji su još više uključeni u sve segmente naših života. Ovim radom prikazati ćemo kako smo digitalne medije koristile kroz projekt „Pirates“ iz kojega je proizašla digitalizirana slikovnica. Često se govori o negativnom utjecaju digitalnih medija, ali nama je zato bio izazov koristiti ih kao pozitivan poticaj za sveobuhvatni rast i razvoj djeteta. Stvarajući svoju prvu digitalnu slikovnicu zajedno s djecom otkrivali smo mnoštvo mogućnosti u stvaranju vizualnog i zvučnog dijela slikovnice te njihovo međusobno povezivanje. Kombinacijom vizualnog dijela (dječjeg crteža), glazbe, zvučnih efekata i glasa pripovjedača, dobivamo potpuno novo umjetničko djelo. Proces je zabavan, poučan, potiče kreativnost i maštu. Ključne riječi: Digitalni mediji, djeca, obrazovanje, digitalna slikovnica

"PIRATES" - DIGITAL PICTURE BOOK

Abstract: Children are exposed to different digital media from birth and we know that they have a great influence on their upbringing and education. Nowadays, both parents and children, especially after the pandemic during which we were faced with isolation, digital media are even more involved in all segments of our lives. In this work, we will show how we used digital media through the "Pirates" project, which resulted in a digital picture book. The negative impact of digital media is often talked about, but for us it was a challenge to use it as a positive stimulus for the comprehensive growth and development of a child. Creating our first digital picture book together with the children, we discovered many possibilities in creating the visual and sound part of the picture book and their mutual connection. By combining the visual part (children's drawing), music, sound effects and the narrator's voice, we get a completely new work of art. The process is fun, educational, encourages creativity and imagination.

Keywords: Digital media, children, education, digital picture book

Uvod

Već od samog rođenja djeca su okružena različitim medijima koji svakodnevno sve brže razvijaju. Razvojem medija dolazi do različitih istraživanja o njihovim funkcijama, utjecaju na korisnike. Stručnjaci posebnu pozornost posvećuju ispitivanju odnosa masovnih medija i djece koju predstavljaju najosjetljivijim segmentom populacije (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001). Stvaranje digitalne slikovnice kao jedan segment digitalnog medija pozitivan je primjer kako zajedničkim stvaranjem s djecom možemo utjecati na njihov pozitivan rast i razvoj.

Digitalna slikovnica

U današnje doba, sukladno tehnološkim promjenama, osim klasičnih tiskanih slikovnica, sve više se razvijaju slikovnice u digitalnom formatu, odnosno multimedijске slikovnice. Digitalne slikovnice su digitalna djela koja se sastoje od statičnih ili minimalno animiranih slika i teksta koji može biti napisan ili naglas pripovijedan (Šreng, 2017). Bez obzira na stalne promjene i tehnološki napredak koji ima utjecaj i na stvaranje slikovnica, njena uloga u životu djeteta, u njegovom razvoju je ista. Bez obzira na način čitanja slikovnica one i dalje imaju veliku važnost u razvoju čitalačke pismenosti, razvoju mišljenja, omogućuje djetetu provjeru njegovih spoznaja i znanja o stvarima, odnosima i pojavama te time pruža povratnu informaciju o njihovoj ispravnosti (Martinović i Stričević 2011, prema Čačko 2000, Crnković i Težak, 2002), pruža djetetu posredno iskustvo o stvarima koje ne može doživjeti neposrednim iskustvom, te izaziva kod djeteta različite emocije i doživljaje.

Digitalizirana slikovnica

Aktivni sudionici u izradi naše prve slikovnice su djeca, prema svojoj jednostavnosti i ne mogućnosti interakcije naš rad spada u kategoriju digitalizirane slikovnice. U ovu skupinu spadaju slikovnice koje su rađene na digitalnim medijima, te koja se mogu reproducirati isključivo na digitalnom medijskom uređaju. Bez obzira na to imaju sve segmente slikovnice.

Sastoje se od statičnih ilustracija, koje mogu biti i animirane i teksta na samim ilustracijama ili vokalni moderatora i djece u ulozi likova.

Projekt Gusari

Sam projekt „Gusari“ započeo je početkom pedagoške godine posebnim interesom djece kroz slikovnicu u kojoj završetak putovanja oceanima i morima završava pojmom blaga za koji su djeca pokazala interes. Asocijacija djece na škrinju s blagom bili su gusari za koje su djeca pokazala veliko zanimanje. Kutić istraživanja obogatili smo slikovnicama o gusarima, fotografijama gusarskih brodova i gusarskih karti zakopanog blaga kroz koje su djeca dobila mnoštvo novih saznanja o samom životu gusara. Gusarski život na brodu nije bezopasan, osobito uz opasnosti koje vrebaju iz vremenskih neprilika te smo kroz istraživačke aktivnosti eksperimentima pokušali sami stvoriti oblake, kišu i tornada. Posebnosti tjelesnih aktivnosti koje smo uspješno provodili bile igre hodanja po suženim površinama, penjanja po užetu, te provlačenja i preskakanja uz zapreke u kojima su djeca otkrivala svoje tjelesne sposobnosti i svoju spretnost. Kroz mnoštvo pjesama o gusarima uz govorne vještine razvijali smo usklađenost pokreta i pjesme te glazbeno pamćenje. Saznanjima o načinu života gusara, otkrivali smo vrste hrane koje gusari jedu, odjeće koju nose i načine kojima su rješavali sukobe. Ubrzo u zimsko vrijeme kroz priču „Penguins make bad pirates“ upoznali smo gusare pingvine koji kao i mi ne podliježu staro gusarskim neprimjerenim ponašanjima prilikom rješavanja sukoba, pingvine koji kao i mi koji koriste hranu promišljajući za vlastito zdravlje, te one koji vole pomagati i koji su pokazali da se poštenjem i pristojnošću može uspješno doći do cilja. Daljnjim zanimanjem djece za temu pomalo je u našoj skupini nastajao i gusarski brod koji je trenutno opremljen svim potrebnim rekvizitima koje gusari koriste. Djeca brod koriste za razne aktivnosti; simboličku igru, kao prostor za likovne aktivnosti, igranje društvenih igara ili kao gusarski restoran. Kroz igru u gusarskom restoranu djeca usvajaju nova znanja vezana uz hranu koju su konzumirali gusari tijekom svojih putovanja. Uz priču „Fruit salad“ djeca osim usvajanja znanja o raznolikosti voća i važnosti konzumiranja voća za zdravlje, govori o prijateljstvu te važnosti pomaganja jedni drugima. Iz aktivnosti proizašli su likovni radovi koje smo odlučili iskoristiti za izradu digitalizirane slikovnice. Djeca su tijekom cijeloga procesa izrade slikovnice aktivno sudjelovala. Nakon završavanja ilustracija slikovnice, te skeniranja sljedeći korak je bilo snimanje teksta koje smo naknadno postavili u slikovnicu. Glazbena podloga i ostali zvučni efekti koje smo također dodali imaju ulogu dubljeg uživanja koji naglašavaju određeni događaj ili ambijent. Digitaliziranu slikovnicu smo završili predstavljanjem autora tj. djece koja su sudjelovala u izradi. Slikovnicu smo prikazali na završnoj svečanosti roditeljima koja je bila održana online zbog epidemioloških mjera u vrijeme pandemije koje nam nisu dale mogućnost održati svečanost u prostoru vrtića.

Zaključak

Povijest gusara sama po sebi može biti vrlo zanimljiva, ali korištenje gusarske teme za poticanje svih područja razvoja djeteta može biti nevjerojatno zabavno. Izrada digitalizirane slikovnice na ovu temu bilo je motivirajuće i za djecu ali i za nas odgojitelje. Kroz izradu slikovnice djecu smo poticale na izražavanje vlastitih osjećaja i razmišljanja, ideja, te kroz različite aktivnosti na likovno i glazbeno izražavanje. Osim mnogostrukih dobrobiti za djecu u ovom projektu i mi odgojiteljice smo imale priliku usavršavati svoje kompetencije. I na kraju iz svega je proizašlo umjetničko djelo puno dječjih doživljaja, mašte, emocija i zabave na što smo neizmjerljivo ponosni.

Literatura

- Batarelo Kokić, I. (2015). Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu, 64(3), 377-398.
- Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U R. Javor (Ur.) Kakva je knjiga slikovnica. Zagreb:

Knjižnice Grada Zagreba.

Bus, A. G. Anstadt, R. (2021.) Toward Digital Picture Books for a New Generation of Emergent Readers
Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Kramarić, D. (2020) Digitalna slikovnica u predškolskom odgoju. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Kordić, G. (2020.) Razvoj digitalne slikovnice. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Milica Jelić, JU OŠ "Radoje Čizmović", Nikšić, Crna Gora

E-mail: jelic.milica30@gmail.com

Anka Mićović, JU OŠ "Luka Simonović", Nikšić, Crna Gora

E-mail: ankabojanbori@gmail.com

VJEŠTINE ZA 21. VIJEK, SAMOREGULARNO UČENJE, SAMOSTALNO UČENJE

Rezime: Tehnološki napredak u značajnoj mjeri utiče na prirodu kako rada, tako i slobodnog vremena. Vještine koje treba da posjeduju zaposleni u 21. vijeku mijenjaju se i sve više su povezane sa kreativnim korišćenjem tehnologije. Vještine za 21. vijek širok su pojam i pod njegovo okrilje spada najširi dijapazon znanja, ponašanja i međuljudskih odnosa. Učenje je složen proces mijenjanja individue koji se odvija čitavog života. Da bi bilo uspješno važno je učenike naučiti učenju, tj. osposobiti ih da uče i polako ih uvesti u samostalno učenje. Samostalno i stvaralačko sticanje znanja je najviši stupanj učenja, jer unapređuje apstraktno mišljenje. Podsticati ih i motivisati na samoregularno učenje - vrsta učenja u kojoj se učenici sami usmjeravaju tokom učenja i transformišu svoje mentalne sposobnosti u vještine učenja.

Znanje stečeno samostalnim i samoregularnim učenjem je trajnije i podstiče pozitivan odnos prema učenju. Sistematsko njegovanje i razvijanje motivisanosti djece da razmišljaju, istražuju i samostalno dolaze do novih saznanja, utiče da kasnije imaju manje problema da logički razmišljaju, povezuju sadržaje iz različitih nastavnih predmeta, samostalno uče i doživotno se samoobrazuju.

Ključne riječi: vještine za 21. vijek, učenje, samostalno učenje, samoregularno učenje, komponente samoregularnog i samostalnog učenja, oblici samostalnog učenja, motivacija

FUTURE EDUCATION SKILLS FOR THE 21ST CENTURY, SELF-REGULATED LEARNING, INDEPENDENT LEARNING

Abstract: Technological progress significantly affects the nature of both work and free time. The skills that employees need to possess in the 21st century are changing and increasingly linked to the creative use of technology. Skills for the 21st century is a broad concept and under its umbrella falls the widest range of knowledge, behavior and interpersonal relationships. Learning is a complex process of changing an individual that takes place throughout life. In order to be successful, it is important to teach students to learn, i.e. train them to learn and slowly introduce them to independent learning. Independent and creative acquisition of knowledge is the highest level of learning, because it improves abstract thinking. Encourage and motivate them to self-regulated learning - a type of learning in which students direct themselves during learning and transform their mental abilities into learning skills. Knowledge acquired through independent and self-regulated learning is more permanent and encourages a positive attitude towards learning. Systematic nurturing and development of children's motivation to think, research and come to new knowledge independently, affects that later they have fewer problems to think logically, connect content from different teaching subjects, learn independently and self-educate for life.

Keywords: skills for the 21st century, learning, independent learning, self-regulated learning, components of self-regulated and independent learning, forms of independent learning, motivation

Vještine za 21. Vijek

Tehnološki napredak u značajnoj mjeri utiče na prirodu kako rada, tako i slobodnog vremena. Vještine koje treba da posjeduju zaposleni u 21. vijeku mijenjaju se i sve više su povezane sa kreativnim korišćenjem tehnologije. Vještine za 21. vijek širok su pojam i pod njegovo okrilje spada najširi dijapazon znanja, ponašanja i međuljudskih odnosa. Kako bi bili u mogućnosti da prate potrebe svojih učenika i pripreme ih za život u vremenu koje dolazi, nastavnici, kroz aktivnosti profesionalnog razvoja u ustanovi i van nje unapređuju kompetencije za podučavanje vještinama 21. vijeka. U osnovi, to su: digitalna pismenost, kreativnost i mašta, kritičko mišljenje, stvarni svijet i rješavanje problema, globalno građanstvo, karakter, komunikacija i saradnja.

Globalno građanstvo - globalno znanje, osjetljivost i poštovanje prema drugim kulturama, aktivno učešće u rješavanju problema održivosti životne sredine.

Saradnja - timski rad, učenje i podrška u učenju, poznavanje socijalnih mreža, empatija prema saradnicima.

Karakter - iskrenost, samokontrola i odgovornost, naporan rad, istrajnost, empatija za sigurnost i dobrobit drugih, samopouzdanje, zdravlje, karijera i životne vještine.

Komunikacija - efektivna usmena komunikacija, pisana komunikacija, digitalni alati, vještine slušanja.

Kreativnost i mašta - ekonomsko i socijalno preduzetništvo, vođeni novim idejama i aktivnim liderstvom.

Stvarni svijet i rješavanje problema - ponuditi učenicima stvarno iskustvo u kreiranju i korišćenju novog znanja u svijetu van učionice.

Kritičko mišljenje - biti kritičan u osmišljavanju i rukovođenju projekata, rješavati probleme, donositi efektivne odluke pomoću raznih digitalnih alata i materijala.

Upotreba informacionih tehnologija u učenju - tehnologija nam omogućava da otkrijemo i savladamo

znanje, čineći nam dostupne dugoročne ciljeve učenja i upotrebu novog znanja.

Samoregularno učenje

Samoregularno učenje je vrsta učenja u kojoj se učenici sami usmjeravaju tokom učenja i transformišu svoje mentalne sposobnosti u vještine učenja.

Takvi učenici su samodisciplinovani i u stanju su odložiti trenutno zadovoljstvo kako bi postigli neki udaljeniji cilj. Uglavnom im nije potreban vanjski podsticaj za učenje jer im je kao motivacija dovoljno to što su nešto uspješno naučili.

Takvi učenici:

- znaju koristiti različite kognitivne strategije učenja
- znaju planirati, kontrolisati i usmjeravati svoje mentalne procese prema ostvarenju ličnih ciljeva,
- imaju pozitivna motivacijska uvjerenja i emocije,
- uče s namjerom da nauče, a ne samo da dobiju dobru ocjenu ili pokažu visoke sposobnosti,
- uživaju u učenju i vesele mu se,
- znaju mijenjati i prilagođavati učenje u skladu sa zahtjevima zadatka i specifične situacije,
- znaju planirati i kontrolisati vrijeme koje im je potrebno da bi završili određeni zadatak,
- stvaraju povoljnu okolinu za učenje,
- traže pomoć od učitelja i drugih učenika kada ne mogu savladati određeno gradivo,
- znaju koristiti različite strategije kako bi održali koncentraciju, trud i motivaciju.

Učenici koji znaju koristiti prednosti samoregularnog učenja imaju visoka školska postignuća, uspješni su u učenju i održavaju motivaciju za učenjem tokom cijeloga života.

Proces samoregularnog učenja je aktivan proces koji prolazi kroz određene faze:

- pripremna faza – učenik analizira sadržaj koji mora naučiti, postavlja specifične ciljeve i planira,
- faza izrade/nadgledanja – učenik koristi različite strategije kako bi završio zadatak i nagleda efikasnost tih strategija,
- faza refleksije – učenik vrednuje rezultate svog učenja s obzirom na efikasnost strategija koje je koristio.

Dok u pripremnoj fazi učenik detaljno kontroliše sve što mu je potrebno za učenje, postavlja ciljeve i analizira sadržaj, u fazi izrade i nadgledanja čini najvažniji korak. Tokom te faze koriste se strategije učenja. Izrazito je važno odabrati prave strategije kako bi se savladao određeni sadržaj. Nakon toga, u fazi refleksije dolazi do samoevaluacije prethodnog rada. Mnogi učenici imaju problem s ovom fazom zbog čega često ne postižu uspjehe koje žele. Naime, faza refleksije omogućava učeniku da zaista uvidi koliko je zapravo naučio.

Vrednovanje vlastitog rada je faza koja se nikako ne smije preskočiti jer ako u njoj shvate da za neke stvari još uvijek treba vremena, onda će je na kraju i uspjeti savladati.

Iz svih ovih faza se jasno vidi da je učenik sam odgovoran za učenje, odnosno da igra glavnu ulogu u svom učenju. Drugim riječima, učenikovo znanje ne zavisi od učitelja i profesora.

Kako učenike usmjeravati ka samoregularnom učenju?

Učenici trebaju podsticaj da se više aktiviraju oko procesa učenja. Većina učenika s vremenom automatski krene učiti zbog ocjena s obzirom na to da su te brojke postale glavno mjerilo njihovog znanja. Nažalost, protiv sistema se teško borimo, ali u tom procesu možemo izvući ono najbolje što možemo, a to je učiti naše učenike kao "budućnost društva" da na učenje gledaju pravim očima te da shvate njegovu svrhu.

Samostalno učenje

Potrebe savremenog društva, koje su podstaknute „eksplozijom“ nauke i tehnike i naučno-tehničkom revolucijom, zahtevaju svestrano obrazovanog pojedinca koji će se permanentno i doživotno obrazovati. Informatičko doba u kome živimo zasipa nas raznovrsnim informacijama. Zato učitelj novog milenijuma ima potpuno novi zadatak, a to je osposobiti učenike za pronalaženje i selekciju vrijednih, bitnih i pouzdanih informacija kako bi permanentno sticali nova znanja i razvijali sposobnosti potrebne za život i rad. Da bi pratio sva dostignuća u oblasti kojom se bavi u životu nakon završene škole, neophodno je da se samoobrazuje. Kako bi posle završene škole mogao da se samoobrazuje, važno je tokom školovanja osposobiti ga za samostalan rad i samostalno učenje. A da bi to postigli neophodno je da u savremenoj nastavi dominiraju samostalan rad učenika u sticanju novih znanja iz različitih izvora, intelektualni napor u traganju i otkrivanju novog, rješavanje problema i praktična primjena saznatog (Jukić, 2001: 28).

Cilj savremene nastave nije samo usvajanje znanja već i podsticanje i razvijanje sposobnosti za samostalno učenje, razvijanje kritičkog i stvaralačkog mišljenja, kognitivnih i metakognitivnih sposobnosti. Samostalno učenje, samoobrazovanje i doživotno obrazovanje neophodno je u toku školovanja kombinovati sa poučavanjem nastavnika i samoučenjem učenika, sa tendencijom da poučavanje sve više prerasta u samoučenje, tj. učenje uz tuđu pomoć u učenje bez nje.

Važnu ulogu u procesu samostalnog učenja imaju škola i učitelji. Poznato je da je u većini škola zastupljena tradicionalna nastava i učenje koja podrazumijeva nastavnikovo predavanje i učenikovo pasivno usvajanje i reprodukciju znanja. U novije vrijeme teži se reformi obrazovnih sistema i institucija što podrazumijeva:

- aktivnije učestvovanje učenika u nastavnom procesu,
- korišćenje aktivnih metoda,
- istraživački rad učenika,
- samostalno učenje.

Promijenjena uloga učenika zahtijeva „novog“ učitelja. Jedan od njegovih novih zadataka je da podstiče i usmjerava učenike na samostalni rad i učenje. Da bi ostvario tu ulogu neophodno je da dobro poznaje svoje učenike, njihove intelektualne sposobnosti i mogućnosti, prethodne uspjehe, motivaciju. Učitelj postaje savjetodavac o načinima sticanja informacija i daje povratnu informaciju o napredovanju u učenju. Uloga učitelja u samostalnom učenju učenika ogleda se i kroz sledeće etape:

- vođenje samostalnog učenja, gdje su učenici u manjoj mjeri sposobni da usmjere svoj rad ili da budu samodisciplinovani u učenju. U ovom slučaju učitelj treba da provede odgovarajuće vrijeme pomažući im;
- kooperativno planiranje, gdje učenici mogu da usmjere svoje aktivnosti, ali im je u manjoj mjeri potrebna pomoć učitelja;
- pojedinačna težnja, gdje učenici mogu da definišu teme, vode diskusije, lociraju izvore i drže se vremenskog roka. Ovim učenicima učitelj može da bude samo kritičar, posmatrač, publika i kolega (Gage & Berliner, 1998: 435).

Butler i Vine (Butler & Winne, 1995) navode da su učenici koji samostalno uče uspješni zato što:

- pristupaju analizi zadatka koji im učitelj da;
- postavljaju efikasne ciljeve za učenje;
- primenjuju adekvatne strategije učenja da bi ostvarili postavljene ciljeve;

- kontrolišu svoj napredak u učenju i ukoliko je potrebno, mijenjaju pristupe učenju. Neki autori (Sprinthal et al., 1994; Slavin, 1997) predlažu korake kako usmjeriti pažnju učenika na kognitivne procese i kako poučavati učenike strategijama učenja (Vizek-Vidović i sar., 2003: 261- 262):

Podučavati učenike analiziranju zadataka i postavljanju adekvatnih ciljeva - Često učenici ne razumiju zadatke koje im učitelji postavljaju, ne shvataju cilj zadatka, ne razmišljaju o zadatku već o tome da ne ispadnu glupi. Da bi se ovo izbjeglo važno je:

- razgovarati sa učenicima o značaju analize zadatka;
- provjeriti da li su učenici razumjeli zadatak;
- objasniti im šta se od njih tačno očekuje;
- razgovarati o kriterijumima po kojima će se znati da li su dobro obavili zadatak;
- naglasiti da prvi cilj nije ocjena, već učenje.

Direktno podsticati korišćenje adekvatnih strategija učenja

Često se dešava da učenici imaju pogrešna uverenja o načinu učenja nekog gradiva. Poučavanje efikasnijim strategijama učenja ne smije biti nametljivo, već tako da učenici sami shvate vrijednost pojedinih strategija učenja i da se samostalno odluče za njih. Istraživanja pokazuju da neka djeca, kroz praksu, sama otkriju bolje strategije učenja. Ukoliko se dijete samostalno uvjeri da te strategije dovode do boljeg učenja, taj pristup može dovesti do samokontrolisane upotrebe izrazito složenih strategija učenja. Tada je potrebno:

- razgovarati sa učenicima o procesu obavljanja konkretnog zadatka;
- na primjeru konkretnih zadataka poučavati ih efikasnim strategijama učenja;
- analizirati strategije koje koriste za učenje i sagledati njihove prednosti i nedostatke.

Podsticati učenike da kontrolišu i nadgledaju svoje učenje

- Nastavnik ima zadatak: da podstiče učenike da stvore jasne kriterijume za procenjivanje vlastitog učenja;
- da im pomogne da sami procijene kvalitet svog rada;
- da ih podstiče da razmišljaju o svom učenju;
- uputi ih kako da procijene djelotvornost korišćenih strategija i da ih modifikuju ukoliko je to potrebno.

Naučiti učenike da razgovaraju sa samim sobom

- Da bi povećali svoju motivaciju ponekad im može pomoći razgovor sa samim sobom („Znam da mogu uspjeti!“).

Podsticati otvoreno iznošenje mišljenja

- Neki teoretičari smatraju da otvorene rasprave u razredu omogućavaju učitelju da uoči razmišljanja kod svojih učenika, ali i da su temelj metakognitivnih treninga. Učitelj u ovom slučaju može vidjeti na koji način učenici razmišljaju, uočiti poteškoće koje imaju, istovremeno može vrednovati koliko su učenici usvojili gradivo.

Podsticati učenike na učestvovanje i saradnju

- Ako učenici postanu aktivni učesnici u procesu učenja, to će poboljšati njihove strategije učenja i njihovu motivaciju. Na primjer:
 - a) učenici poučavaju jedni druge, ova metoda je uspješna zbog činjenice da učenik ne može biti pasivni posmatrač nego mora aktivno učestvovati u procesu učenja;
 - b) učenici obostrano poučavaju, to zahtijeva od učenika da mijenjaju uloge učitelja i učenika, što podrazumijeva da usmjeravaju pažnju i nadgledaju razmišljanje druge osobe.

Zaključak

Obrazovanje za budućnost podrazumijeva da učenike moramo osposobiti da sa lakoćom dolaze do željenih informacija, da stiču nova znanja za rešavanje određenih životnih situacija, ali i da samostalno razvijaju kompetencije za bavljenje određenim poslovima.

Učenici moraju da steknu praktične vještine i znanja, poput tehnologije, preduzetništva i kreativnosti, kako bi se lakše prilagodili promjenama u društvu i bili uspješni u budućnosti. Stoga je neophodno da se obrazovanje neprekidno razvija i usavršava kako bi se omogućio razvoj i napredak društva kao cjeline, ali isto tako i da razvoj cjelokupne ličnosti učenika bude u fokusu jer je mala korist za društvo čovjek koji je formalno obrazovan, a suštinski asocijalan ili antisocijalan.

Literatura

Nikčević-Milković, A., Jerković, A. i Brala-Mudrovčić, J. (2018). Ispitivanje nekih komponenti samoregulacije učenja u domenama čitanja i pisanja kod učenika različite dobi i roda. *Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 159(1-2), 73-99.

• Šimić Šašić, S. i Sorić, I. (2011). Kvaliteta interakcije nastavnik-učenik: povezanost s komponentama samoreguliranog učenja, ispitnom anksioznošću i školskim uspjehom. *Suvremena psihologija*, 14(1), 35-54.

Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. IEP.

Butler, D. L., Winne, P. H. (1995). Feedback and self-regulated learning: A theoretical synthesis. *Review of Educational Research*, 65, 245–281.

Vizek-Vidović, V. i sar. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: EP – Vern.

Vilotijević, N. (2007). Saradnička (kooperativna) nastava, *Obrazovna tehnologija*, Učiteljski fakultet, Beograd, br. 3, str. 36-55

Profesionalni razvoj na nivou škole/vrtića

Priručnik za nastavnike u školama, predškolskim ustanovama i domovima učenika - dr Dušanka Popović, mr Ljiljana Subotić, Aleksandra Vešović Ivanović – Podgorica 2017.

PERSONALIZACIJA UČENJA (SAMOREGULARNO UČENJE, SAMOSTALNO UČENJE, UČESTVOVANJE UČENIKA/DJECE U SVIM OBRAZOVNIM FAZAMA, PRODUŽENI BORAVAK)

PERSONALIZATION OF LEARNING (SELF-PACED LEARNING, INDEPENDENT LEARNING, STUDENT/CHILD PARTICIPATION IN ALL EDUCATIONAL PHASES, EXTENDED STAY)

Učenje predstavlja cjeloživotni proces usvajanja znanja.

Od kada se dijete rodi ono se susreće sa pojmovima koje treba da usvoji-nauči. Prvo učenje je instinktivno učenje koje se odnosi na zadovoljavanje fiziološko-biološko-emotivnih potreba za dodir, pažnjom, ljubavlju, hranom i uspostavljanjem higijenskih navika. Sve ove navedene aktivnosti predstavljaju učenje koje dijete usvaja, neke cijelog života a neke do tri godine. Smisljeno učenje predstavlja igrovne situacije koje dijete obavlja samostalno, u paru, sa roditeljima-sa vršnjacima. U svom porodičnom okruženju, na igralištu, u vrtiću. Ono tada uči smislene aktivnosti koje su namijenjene njegovom uzrastu i njegovim potrebama za znanjem, kroz koje stiče iskustvo, usvaja novo znanje, stiče društvo u kojem stiče socijalno prihvatljivo ponašanje. Dijete - učenik u svim stadijumima svoga života nastoji da postane socijalizovano odgovorno društveno biće.

Kroz odrastanje dijete-učenik stiče naviku da svoje učenje preusmjeri na one aktivnosti koje su mu ponuđene i koje treba po normama da prihvati. Svako dijete je jedinka za sebe i time se treba voditi u pružanju vaspitno obrazovnih aktivnosti kako se ni jedno dijete-učenik ne bi osjetio manje važan ukoliko neke stvari ne može da usvoji na onaj način na koji se to negdje očekuje. Proces učenja je složen, kompleksan, dugotrajan i ne treba ga učiti napamet. Pjesmice koje djeca uče kako kroz vrtić kasnije školu i produžene boravke treba slikovno propratiti jer će ih tako bolje naučiti. Sve ono što se uči napamet je kratkog vremenskog intervala i djeca nerijetko brzo zaboravljaju pjesmice koje su naučili. Učenje treba da podstiče proces razmišljanje, kritičko mišljenje, razvoj mašte, samoocjenjivanja i kritizerskog procjenjivanja.

Poznati pedagozi R. Owen i Ž.Ž. Ruso smatraju da subitne određene etape u razvoju (period, uzrast) koje omogućavaju dobro vaspitanje i obrazovanje. „Karakteristike pojedinih urasta, prosek koji se na osnovu toga utvrđuje, samo je jedna osnova na koju se mora oslanjati svaki vaspitač, svaki nastavnik u svom radu, dok drugu onsovu čine individualne osobenosti svakog vaspitanika istog uzrasta“.

Svaki vid učenja se međusobno prepliće, dopunjava i nerijetko se može reći da je samo zastupljen jedan vid učenja. Svako dijete ponaosob ima svoj tempo učenja koje može biti samostalno-intuitivno, ili instinktivno-samostalno ili i u paru i samostalno. Svaki vid učenja ima one karakteristike koje se mogu povezati sa svim vrstama učenja a jedna od glavnih karakteristika jeste da svako dijete uči na svoj način i da nijedno dijete ne može usvojiti i naučiti sve na isti način.

„Decu ne možete terati da uče muziku, ili bilo šta drugo, a da ih u određenoj meri ne pretvorite u odrasle beskičmenjake. Tako ih uobličavate u pristalice status-a quo, što odgovara društvu kojem su potrebni poslušni ljudi koji će sedeti prikovani za kancelarijske stolice, nezainteresovani prodavci po radnjama, ili ljudi koji mehanički hvataju prigradski voz u pola devet; ukratko, društvu koje mali čovek, na smrt ispredani konformist, nosi na svojoj ubogoj grbači.“ Dužnost roditelja, vaspitača, učitelja, nastavnika jeste stvoriti sredinu za učenje koja

odgovara djetetu, kako bi ona za njega bila podsticajna. Učenje treba da bude samoinicijativno kako bi bilo dugotrajnije i djelotvornije. Učenje kroz život protkan vrtićem, školom, produženi boravkom sprovodi se kroz interesovanja djece. Na osnovu njih nastavno osoblje prave aktivnosti svojstve njihovom uzrastu i interesovanju. Slikovni prikazi nastavnih jedinica-tema su jedan od načina kako ih predočiti djetetu-učeniku. Sama slika će razviti mišljenje i razmišljanje koje nudi ista. Usvajanje slikovih poruka koje se prezentuju djeci mnogo lakše se ostvaruje komunikacije i povjerenje koje dijete-učenik stiče sa nastavnim osobljem. Praćenje dječijeg interesovanja i njegovim poštovanjem, omogućava se cjelokupan vid učenja kroz sve nivoe vaspitno obrazovnog procesa (jaslice, vrtić, škola, produženi boravak ...). Ista pojava može se sresti kod deteta koje „sriče“ prosti efekat svojih senzomotornih isprobavanja i kasnije slog reči koju pokušava da izgovori pravilno. Između ta dva perioda umeće se period učenja.“

Kroz razvoj djeteta, uticaj porodičnog okruženja stvaraju se dobri temelji za razvoj ranog učenja. On ide uzlaznom putanjom najranijeg učenja u periodu rođenja i prati ga cijeloga života. Učenje se odvija u svim segmentima života. Dijete kroz igru najbolje usvaja aktivnosti i najbolje stiče znanja. Dijete se igra a kroz igru i uči. Oblici učenja koje su postavili poznati psiholozi, pedagozi, i stručna lica baziraju se na frontalnom učenju, grupnom, u paru, individualnom i individualizovanom učenju. Svaki vid učenja je protkan onim drugim i ne mogu se gledati samo kroz jednu prizmu. Svako dijete koristi za razne aktivnosti i različite vidove učenja koje mu u tom trenutku najbolje odgovaraju.

1. Frontalni oblik učenja – zastupljen je najviše u vaspitno obrazovnim ustanovama (školama, produženim boravcima). „Nastavnik „izrecituje“ ono što ima da se obradi na času, postavljanjem pitanja učenik ili ponovi ili ne što je realizovao i – odel!“
2. Grupni koji se sastoji od dva i više učenika i pokazao se kao najdjelotvorniji i najefikasniji dio učenja u kojem učenici sami otkrivaju, istražuju, dolaze do zaključaka, razmjenjuju mišljenja o određenoj nastavnoj jedinici.
3. Nasava u dvoje je varijanta grupnog rada. U njemu se podstiče dijalog između dvoje učenika.
4. Individualni ili pojedinačni oblik rada je onaj kada svi učenici rješavaju jedan isti zadatak (testovi, pismeni zadaci)
5. Individualizovani pristup učenja jeste davanje svakom učeniku poseban zadatak. On se bazira na poštovanju individue učenika.

„Učenje podrazumeva preradu i uobličavanje iskustva, uviđanje, otkrivanje, pronicanje u suštinu pojava, restrukturiranje već postojećih saznanja i upostavljanje asocijacija među znanjima. Ovi postupci se odnose kako na informacije koje do pojedinca stižu preko njegovih čula, u neposrednom dodiru sa njegovom fizičkom, socijalnom i prirodnom okolinom, tako i na saznanje koja mu bivaju saopštena direktno ili posredstvom drugih ljudi, putem kulturnih dobara i sredstava komunikacije, predstavljajući u tom slušaju opšteljudko iskustvo.

Literatura

- Milena Orlović – Potkonjak, Nikola Potkonjak „Pedagogija II“; Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd.
- Emil Kamenov, „Obrazovanje predškolske dece“ ; Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd,
- Dr Slobodan Vasilev „Didaktika“, ELIT MEDICA, Beograd,
- Anri Valon „Psihički razvoj deteta“; Zavo za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd,
- A.S. Nil „Novi Samerhil“ Kairos; Sremski Karlovci.

OBRAZOVANJE U BUDUĆNOSTI

Sažetak: Osnovni cilj obrazovanja je sticanje temeljnih znanja i vrijednosti, kao i razvijanje sposobnosti i vještina. Obrazovanje u savremenom svijetu treba da je orijentisano na postizanje kompetencija neophodnih kako za intelektualno, tako i emotivno sazrijevanje učenika. Obrazovanje u budućnosti ne treba da bude negacija tradicionalnog obrazovnog sistema, već nova, ljepša nijansa koja nastavu prenosi u umjetničku formu koja kod svih učenika razvija kreativnost, njeguje slobodu, podstiče radoznalost i eksperiment iz kog se rađaju nove, originalne i velike ideje. U radu je dat prikaz dvadeset osam kompetencija po prof.dr N. Suziću, a koje su mladim ljudima potrebne za kvalitetno obrazovanje i vaspitanje. Ukratko su analizirani načini kako razvijati i jačati određene kompetencije. Dati su primjeri savremenih metoda, oblika rada, tehnika koje se mogu koristiti u radu. Takođe su date preporuke za nastavnike koji žele da nastavu učine savremenijom, zanimljivijom, kvalitetnijom i bližom učenicima.

Cljučne riječi: tradicija, budućnost, obrazovanje, kompetencije, cjeloživotno učenje

FUTURE EDUCATION

Abstract: The primary goal of education is the acquisition of fundamental knowledges and values as well as developing of abilities and skills. Education in the modern world needs to be oriented toward accomplishing competencies necessary for intellectual and emotional growth of students. Education in the future should not be a negation of the traditional education system but a new, prettier nuance that transfers teaching in to an artistic form that develops creativity, nurtures freedom, encourages curiosity and experimentalism that derives new, original and big ideas. This work consists twenty eight competencies by N. Suzić needed for better quality in education and upbringing of younger people. In brief, the means of developing and empowering certain competencies are analyzed. This work also presents examples of modern methods, forms of work and techniques that can be used. Recommendations are provided for the teachers that want to make education more modern, more interesting, more quality and closer to students.

Keywords: tradition, future, education, competencies, lifelong learning

Uvod

Današnje obrazovanje, ne odgovara potrebama savremenog čovjeka, ne odgovara trenutku u kome se nalazimo, a pogotovo onome što ga očekuje u budućnosti. Promjene su neophodne, bilo je određenih reformi, ali obrazovni sistem i dalje počiva na pasivnom primanju informacija umjesto na aktivnom učešću učenika u procesu učenja. Školski programi su zastarjeli i ne prate savremena kretanja. Nedostatak praktične primjene znanja, fokusiranje na teoriji u startu otežava razumijevanje i umanjuje motivaciju. Nedostaje interaktivnosti, eksperimentisanja, kreativnosti i kritičkog promišljanja što ograničava razvoj učenika i sprečava ih da razviju svoj pun potencijal. Rad u učionici je uglavnom prilagođen prosječnom učeniku. Poznato je da "prosječni učenik" ne postoji. Naime, i najprosječniji učenik je ponekad natprosječan a nadareni ponekad ispotprosječan. Nastava permanentno prilagođena prosječnom učeniku brzo postaje dosadna, brzo gubi motivacionu snagu. (Suzić, 2005, str.39) Sadržaji koji se uče su razmravljeni, tzv. fragmentarnost nastave. Uče se djelovi ili pojedine teme iz određenih oblasti, a izostaje sagledavanje cjeline. Nedostatak digitalnih vještina i pristupa tehnologiji kako učenika, tako i nastavnika je takođe problem. Emocionalna inteligencija, vještine komunikacije i samopouzdanje su ključne za uspjeh u životu, ali su često zanemarene u korist akademskih dostignuća. Posvećena učenju i reprodukciji sadržaja, tradicionalna škola se nije pitala kud vodi zanemarivanje emocionalnog vaspitanja, kakve su posljedice po ličnost djeteta. Koliko je samo izgubljeno na negativnim emocijama koje su djeca formirala prema određenim nastavnicima i predmetima koje oni predaju. (Suzić, 2005, str.80)

Mnoge škole se suočavaju sa nedostatkom inkluzivnosti i nedovoljnom podrškom za učenike različitih kultura, jezika i identiteta. Nedostatak obrazovnih programa koji promoviraju razumijevanje, poštovanje i toleranciju može doprinijeti stvaranju kulturoloških barijera i dis-

kriminacije. Kao podršku ili uvažavanje različitosti, Danijel Goulmen definiše: "Kultivisanje potencijala različitih vrsta ljudi" (Goleman, 1998, str.154)

Socijalne vještine i modeli socijalne podrške i solidarnosti u đačkom kolektivu nijesu dovoljno razvijani.

Lista je podugačka; obrazovanje jednostavno mora da odgovori na izazove koje vrijeme postavlja pred njega.

Obrazovanje u budućnosti-potrebne kompetencije i nastavnik koji ih jača i razvija

L.N. Tolstoj (1828.-1910.) rekao je: „Ako učitelj voli svoj posao, on je dobar učitelj. Kad učitelj sjedini ljubav prema poslu i ljubav prema učenicima- on je savršen učitelj“ (Silov, 2002, str.80)

Nastavnik treba da bude neko ko ne uči samo djecu, već vaspitava i inspiriše. On treba da daje smisao gradivu, pokazuje njegove vrijednosti, da bude organizator, kreator, da ohrabruje učenike da samostalno uče i istražuju, da razvijaju kompetencije. Nastavnici ne treba da budu nepogrješivi autoriteti, već osobe koje stvaraju najperspektivnije strukturisano okruženje u kome učenici mogu da slobodno i konstruktivno rješavaju probleme i uče. Koje kompetencije su potrebne za savremeno obrazovanje? Kako ih razvijati i jačati?

Prof. dr Nenad Suzić razradio je model Dvadeset osam kompetencija za XXI vijek zasnovan na radovima brojnih autora teoretičara i istraživača. Taj model nije zamišljen kao "idealna forma" niti kao potpuno završena struktura. Radi se o promišljanju koje želi predvidjeti kompetencije koje su mladim ljudima potrebne za život u vremenu u kome žive i u kome će živjeti.

28 kompetencija za XXI vijek

Kognitivne kompetencije

1. Izdvajanje bitnog od nebitnog; vještina odabiranja informacija
2. Postavljanja pitanja o gradivu kao i vlastitoj kogniciji
3. Razumijevanje materije i problema
4. Pamćenje, odabir informacija koje je nužno pamtiti
5. Rukovanje informacijama, menadžment u korišćenju informacija-brzo pronalaženje, korišćenje i skladištenje informacija
6. Konvergentna i divergentna produkcija, fabrikovanje novih ideja, rješenja i produkata
7. Evaluacija, vrednovanje efikasnosti učenja i rada kao i ostvarene koristi

Emocionalne kompetencije

8. Emocionalna svijest, prepoznavanje svojih i tuđih emocija
9. Samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći
10. Samokontrola, kontrola ometajućih emocija i impulsa
11. Empatija i altruizam
12. Istinolubivost, izgradnja standarda časti i integriteta
13. Adaptabilnost, fleksibilnost u prihvatanju promjena
14. Inovacija, otvorenost za nove ideje, pristupe i informacije

Socijalne kompetencije

15. Razumijevanje drugih individualnih grupa, tumačenje grupnih, emocionalnih strujanja i snage odnosa
16. Saglasnost, usaglašenost sa ciljevima grupe ili organizacije, kolaboracija
17. Grupni menadžment: biti vođa i biti vođen, stvaranje veza, sposobnost uvjeravanja, organizacione sposobnosti, timske sposobnosti, podjela rada
18. Komunikacija: slušati otvoreno i slati uvjerljive poruke, komunikacija” oči u oči”, ne-nasilna komunikacija;
19. Podrška drugima i servilna orijentacija, senzibilitet za razvojne potrebe drugih, podržavanje njihovih sposobnosti
20. Uvažavanje različitosti, tolerancija, demokratija

21. Osjećanje pozitivne pripadnosti naciji i civilizaciji
22. Poznavanje struke ili profesionalnost
23. Opšteinformatička i komunikacijska pismenost, poznavanje engleskog ili svjetskih jezika
24. Savjesnost, preuzimanje odgovornosti za lična ostvarenja
25. Perzistencija, istrajavanje na ciljevima uprkos preprekama ili neuspjesima
26. Motiv postignuća, težnja za poboljšanjem ili ostvarivanjem najviših kvaliteta
27. Inicijativa, spremnost da se iskoriste ukazane mogućnosti
28. Optimizam, unutrašnja motivisanost, volja za rad

Osvrt na pojedine kompetencije-kako ih razvijati

Pamćenje ne smijemo forsirati ali ni odbaciti, samo treba znati šta je važno da se zapamti, zbog čega će nam biti potrebne određene informacije. Nije potrebno sve da serviramo učenicima. Praksa pokazuje da djeca, uz nastavnikovu pomoć, mogu vrlo efikasno izdajati bitno od nebitnog, da ih tome možemo efikasno poučiti, ali da to efikasno rade samostalno i u grupi.

Postavljanje pitanja o gradivu kao i o vlastitoj kogniciji predstavlja kompetenciju koja je u literaturi opisana pod pojmom metakognicija. Pitanja mogu biti šta je naučeno, šta me je iznenadilo, kako pronaći odgovore, kako povezati sadržaje. (KWL tabela)

Razumijevanje materije i problema je kompetencija koja je mnogo važnija od efikasne reprodukcije činjenica. U tradicionalnoj školi je često bilo važnije znati neki podatak nego shvatiti čemu on služi i šta mu je suština. Na primjer, u nastavi istorije često je bilo važnije znati datum kada se neki događaj desio nego zašto se desio i kakve je posljedice ostavio u istoriji.

Pamćenje, odabir informacija koje je važno zapamtiti jedna je od najbitnijih kognitivnih kompetencija. ali, u tradicionalnoj nastavi tehnike i metode pamćenja ostavljane su djeci, pa kako se ko snađe. Djeca najčešće pamte putem ejdetskih slika, nastoje da "fotografšu" ono što se pamti, da bi se kasnije reprodukovalo. Djecu treba vježbati u odabiru informacija ili činjenica koje treba pamti. Često pamte sve odreda, pokušavaju ići kroz gradivo tako što će knjigu prenijeti u svoju memoriju.

NTC sistem učenja dr Ranka Rajovića nudi niz tehnika i aktivnosti kako lakše naučiti određene sadržaje-asocijativne tehnike. Djeca razvijaju divergentno i konvergentno mišljenje, asocijativno razmišljanje, funkcionalno znanje, a sve kroz igru.

Za razvijanje kompetencije rukovanja i upravljanja informacijama nastavnik može koristiti razne metode i tehnike, ako je cilj takvog rada da učenik sam pronađe informacije, složi ih u dati red ili upotrijebi na adekvatan način (metoda obrnute učionice, par metoda, projektna tehnika)

Suština kompetencije koju nazivamo adaptabilnost i fleksibilnost je u prihvatanju promjena. Kada nastavnik usmjeri učenike da tragaju za drugačijim rješenjima, za novim izvorima znanja, za vlastitim načinom prezentovanja naučenog, on ih usmjerava na inovativnost i adaptabilnost, pri tome i on sam mora biti spreman na isto. Da bi razvila inovativnost i otvorenost za nove pristupe kod svojih učenika, moderna škola mora mijenjati način rada, u korist samostalnog rada učenika, u korist individualnog i interaktivnog učenja. Radi se, dakle, o transferu aktivnosti sa nastavnika na učenike.

Tehnologija može biti moćan alat za poboljšanje procesa učenja i vaspitanja. To uključuje korišćenje računarskih programa, softvera, onlajn resursa, virtuelne stvarnosti itd.

Nastavnici moraju biti osposobljeni za korišćenje tehnologije u učionici, ali i da vaspitaju učenike. To uključuje obuku u korišćenju novih tehnoloških alata i prilagođavanje nastavnog procesa novim tehnologijama i novim izazovima za koje su potrebne moralne i karakterne osobine.

STEAM pristup učenju je pristup budućnosti kada je usvajanje sadržaja u pitanju. Ovaj sistem učenja se ne fokusira samo na dodatnu nastavu u disciplinama nauke, tehnologije,

inženjerstva i matematike, već primjenjuje holistički pristup ovom modelu nastave, razbijajući vještačke akademske granice između naučnih oblasti. Upravo je integrisani pristup i STEAM povezivanje i osmišljeno ne samo da poboljša postignuća učenika već i da obezbijedi trajnije zadržavanje znanja i načina razmišljanja koji su potrebni za uspješno rješavanje problema i praćenje savremenih inovacija u svim oblastima, a posebno u obrazovanju.

Zaključak

Potrebno je da u obrazovanju zadržimo, unaprijedimo i prilagodimo sve što je bilo dobro u prethodnom sistemu, a da odbacimo i zamijenimo sve ono što nije valjalo. Život to traži od nas. I budućnost naše djece. Potrebno nam je obrazovanje sa jasno definisanim ishodima i ciljevima; škola sa integritetom i autoritetom; obrazovni servisi koji omogućavaju holistički pristup djetetu, trud rad, zalaganje. Potrebno je da učenici razvijaju funkcionalno znanje, da uče sa smislom i razumijevanjem, da razvijaju kritičko mišljenje.

Obrazovanje u budućnosti treba da bude sačinjeno po mjeri učenika, njegovih afiniteta i potreba, a ne da nameće gotove šablone i standarde. Potrebni su nam nastavnici koji se konstantno usavršavaju, ali i nastavnici koji će vratiti autoritet i nekadašnji ugled u društvu.

Literatura

- Maja Todorović, Drinka Savić (2012) Savremene metode nastave. Centar za unapređenje nastave, Beograd.
Buduća škola, Zbornik radova sa naučnog skupa (2009). Beograd.
Nenad Suzić, (2005). Pedagogija za 21.vijek. Banja Luka
Danijel Goleman (1995) Emocionalna inteligencija.
Ketrin Voker, Edgar Šmit (2006). Pametni zadaci. Beograd: Kreativni centar.
<https://www.os-kamenica.com/nastava/savremene-metode-i-oblici-poucavanja>
<https://www.institut.edu.rs/sr/4-razloga-zasto-je-steam-projektna-nastava-siguran-model-za-uspeh-u-hibridnom-okruzenju/>
<https://www.valentinkuleto.com/2018/01/u-susret-lepsoj-buducnosti-obrazovanja/>
<https://www.savremena-gimnazija.edu.rs/savremeno-obrazovanje/stem-sistem-za-uspeh-ucenika-u-svim-oblastima/>

BITI DIGITALAN BAŠ JE FORA

Sažetak: U ovom radu bit će prikazane činjenice koje kazuju kako moderno vrijeme u nastavu uvodi niz digitalnih tehnologija i pravi je izazov za učenike kao i učitelje ukomponirati i dobro dozirati količinu digitalizacije u svakodnevni nastavni proces kako bi nastava ostala ozbiljan proces, a ne igra i zabava kojom se smanjuje mogućnost stvarne realizacije postavljenih ciljeva i ishoda koji su vodič u realizaciji istih. Nizom primjera dobre prakse iz učionica bit će prikazani primjeri konkretnog rada te njihovi rezultati u nastavnom procesu. Učiteljice trećih razreda u ovoj generaciji već od prvog razreda uvodile su u svoj rad različite digitalne alate. Krenuvši od najosnovnijih alata poput WordArta, LearningAppsa, Canve, Geniallya, Book Creatora preko Plickersa, Wakeleta, Padleta, Lino it ploča, do Google Sites, Adobe Sparka i niza drugih digitalnih alata, djeci su približavale nove nastavne sadržaje. Alate su koristile u svim fazama obrazovnog procesa od motivacija, uvodnih dijelova sata, obrade novog gradiva, vježbavanja i ponavljanja obrađenog gradiva pa čak i za vrednovanje i samovrednovanje pojedinih nastavnih sadržaja. Preko Satova razrednika djecu su upoznavale sa sadržajima i načinima rada pojedinog digitalnog alata, a zajedničkim korištenjem izradile su niz zanimljivih sadržaja. Mali nedostatak uočen je zbog nedovoljnog broja tableta u nastavi, ali upravo iz tog razloga često je korištena informatička učionica prilikom pomoći djeci u tehnici savladavanja korištenja pojedinih alata. Valja naglasiti kako su se sadržaji izrađeni u različitim digitalnim alatima koristili u svim nastavnim predmetima, a bogata kolekcija novonastalih sadržaja brižno je pohranjivana na razrednim stranicama u Google Siteu.

Ključne riječi: digitalni alati, suvremena nastava, informatizacija, vrednovanje, učenje, suradničko učenje, pristup modernoj nastavi, igrifikacija.

BEING DIGITAL IS GREAT

Abstract: This paper will present facts that show that modern times introduce a number of digital technologies into teaching and it is a real challenge for students as well as teachers to integrate and properly dose the amount of digitization into the daily teaching process so that teaching remains a serious process, and not a game and entertainment the possibility of actual realization of the set goals and outcomes that are a guide in their realization is reduced. Examples of concrete work and their results in the teaching process will be presented through a series of examples of good practice from classrooms. The third-grade teachers in this generation already introduced various digital tools in their work from the first grade. Starting from the most basic tools such as WordArt, LearningApps, Canva, Genially, Book Creator through Plickers, Wakelet, Padlet, Lino it boards, to Google Sites, Adobe Spark and a number of other digital tools, they brought new teaching content closer to children. The tools were used in all phases of the educational process, from motivations, introductory parts of the lesson, processing of new material, practicing and repeating the processed material, and even for evaluation and self-evaluation of individual teaching contents. The children were introduced to the contents and ways of working of individual digital tools through Satov's classroom, and by using them together they created a series of interesting contents. A small deficiency was observed due to the insufficient number of tablets in class, but precisely for this reason, the computer classroom was often used to help children in the technique of mastering the use of certain tools. It should be emphasized that the contents created in different digital tools were used in all subjects, and a rich collection of newly created contents was carefully stored on the class pages in the Google Site.

Key words: digital tools, modern teaching, informatization, evaluation, learning, collaborative learning, approach to modern teaching, gamification.

Uvod

Leksikografi Leksikografskog zavoda pod pojmom digitalan nude nekoliko objašnjenja te riječi. Riječ digitalan dolazi od engleske riječi digital, od digit: prst; znamenka < lat. digitus: prst. Detaljnije pojašnjenje kaže da je riječ digitalan pojam koji se odnosi na prste i tipke, označava nešto brojčano te da je upravo ovoj riječi svojstven sustavu gdje se podatci prikazuju fizikalnom veličinom koja unutar određenih granica može poprimiti samo neku od unaprijed određenih (diskretnih) vrijednosti, npr. u binarnom sustavu 0 ili 1. Primjer su takvih sustava uređaji digitalne elektronike dok se kao najčešći suprotni pojam koristi riječ analogno. Prema „Okviru za digitalnu kompetenciju korisnika u školi“, digitalna tehnologija je „svaki proizvod koji se može koristiti za stvaranje, pregled, prijenos, kreiranje, pohranjivanje, trgovinu, preuzimanje, slanje i primanje informacija u digitalnom obliku“ (Žuvić i

sur., 2016: 110). Proučavajući povijest razvoja informatizacije škola, prema dostupnoj literaturi, uočeno je kako se tek sedamdesetih godina prošlog stoljeća počinju spominjati inovacije vezane za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju (Vavra, 2013). Tek 1982. godine donesen je nastavni plan i program u kojem se po prvi puta spominju sadržaji informatike u okviru predmeta Tehnička kultura (Vavra, 2013). Nastavnim planom i programom iz 1999. uvodi se Informatika kao izborni predmet od petog do osmog razreda osnovne škole i kao izvannastavna aktivnost za učenike od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Tek u 21. stoljeće, ozbiljnije se počinje shvaćati važnost digitalno pismenog društva. Nacionalni okvirni kurikulum iz 2010. godine miče pažnju sa činjeničnog znanja i preusmjerava ju na razvoj kompetencija svakog pojedinca. Ovdje se po prvi put naglašava digitalna kompetencija koja se odnosi na „osposobljenost za sigurnu i kritičku upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad, u osobnomu i društvenomu životu te u komunikaciji. Njezini su ključni elementi osnovne informacijsko-komunikacijske vještine i sposobnosti: upotreba računala za pronalaženje, procjenu, pohranjivanje, stvaranje, prikazivanje i razmjenu informacija te razvijanje suradničkih mreža putem interneta“ (NOK, 2010: 12). Objava Ministarstva znanosti i obrazovanja iz svibnja 2020. godine kaže kako će svi učenici razredne nastave ubuduće moći odabrati informatiku kao izborni predmet. Upravo ovako obznanjena odluka rezultirala je postupcima prema kojima su učitelji bili primorani učiti i poraditi kako na svojoj digitalnoj kompetentnosti, tako i na ostalim ključnim kompetencijama važnim za 21. stoljeće. Pojavom digitalne tehnologije u današnjem modernom društvu došlo je do mnogobrojnih promjena. Mogućnošću lakše i brže dostupnosti brojnih informacija otvaraju se novi horizonti čiji izazovi mame na razvoj istraživačkih vještina. Digitalna kompetencija podrazumijeva samouvjerenu, kritičku i kreativnu primjenu informacijsko – komunikacijske tehnologije za postizanje ciljeva povezanih s poslom, obrazovanjem, provođenjem slobodnoga vremena te sudjelovanjem u društvu (AlaMutka, 2011). Razvoj digitalnih kompetencija definiran je i opisan u Okviru za digitalnu zrelost osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj s pripadajućim instrumentom te podrazumijeva:

- osviještenost odgojno-obrazovnih djelatnika o mogućnosti usavršavanja digitalnih kompetencija,
- identificiranje vlastitih potreba za usavršavanje digitalnih kompetencija i izrada plana stalnog usavršavanja,
- sudjelovanje u programima usavršavanja na razini stjecanja osnovnih IKT vještina, kao i primjene IKT-a radi unaprjeđenja načina učenja i poučavanja,
- samopouzdanje odgojno-obrazovnih djelatnika u primjeni naučenog,
- sustavno planiranje i provođenje aktivnosti koje doprinose razvoju digitalnih kompetencija učenika,
- potrebu za usavršavanjem odgojno-obrazovnih djelatnika u području primjene IKT-a za poučavanje učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama,
- razmjenu znanja, informacija i primjera dobre prakse djelatnika, unutar kolektiva i izvan kolektiva škole (Begičević Ređep i sur., 2018: 16)

Razvoj digitalizacije pred učitelje kao nositelje obrazovnog sustava, stavlja nove prepreke te zahtijeva ulaganje dodatnog napora kako bi se usavršio razvoj digitalnih kompetencija nužnih za korištenje digitalne tehnologije u samom odgojno – obrazovnom procesu. Prema „Okviru za digitalnu kompetenciju“ iz 2006. godine navodi se potreba razvoja jedne od kompetencija poučavanja i učenja uz primjenu digitalnih tehnologija. Ovakva kompetencija odnosi se na primjenu informacijsko - komunikacijskih tehnologija kako bi se unaprijedio sam proces odgojno - obrazovnog rada. Prije same primjene digitalnog procesa nastave potrebno je pripremiti dobru digitalnu platformu koja će biti sigurno polazište u ostvarenju konačnih ciljeva. Dobra digitalna platforma podrazumijeva razvoj smjernica za učenje, komunikaciju, suradnju i nastavu u digitalnom okruženju.

Glavni dio

Odmah na početku treba razjasniti kako se u sustavu odgoja i obrazovanja kojem je cilj ostvarivanje ishoda primjenjuje digitalna obrazovna tehnologija. Ovo je tehnologija koja kombinira primjenu digitalizacije i odgojno obrazovnog procesa. Ovakav vid nastave pojačava kreativno razmišljanje te jača usvajanje i razumijevanje viših razina znanja. Digitalna tehnologija zahvatila je sve sfere nastavnog procesa. Digitalizirao se postupak administracije, proces planiranja, učenja i vrednovanja, a nastavni sadržaji upotpunjeni su digitalnim materijalima. Sve ovo pridonijelo je promjeni položaja učenika i učitelja te samom planiranju ciljeva i realizaciji ishoda kako bi se ostvarili temeljni zadatci nastavnog procesa. Ovakav pristup radu rezultirao je promjeni usmjerenosti nastave s učitelja na učenika. Učitelji su tijekom vremena prošli niz edukacija kojim su dodatno razvijali svoje digitalne kompetencije. Edukacije su u vidu webinarima, e tečajeva i radionica organizirane od strane AZOO-a, Carneta-a, platforma Loomen i Moodle i sličnih. Obzirom na brzinu razvoja digitalnih tehnologija ostaje stalna potreba kontinuiranog i pravovremenog, sustavnog usavršavanja učitelja u području digitalne pismenosti i razvoja digitalnih kompetencija. Digitalne kompetencije propisane Okvirom za digitalnu kompetenciju korisnika u školi podijeljene su u tri dimenzije koje se opisuju kroz sljedeća područja. Opisane dimenzije digitalnih kompetencija su:

1. Opće digitalne kompetencije,
2. Kompetencije za primjenu digitalne tehnologije u odgoju i obrazovanju,
3. Digitalne kompetencije za upravljanje školom (Mikelić Preradović i sur., 2018).

Iz svega gore spomenutog proizlazi će niz digitalnih materijala nastalih korištenjem digitalnih alata, a sve u svrhu unapređenja nastavnog procesa nove, moderne generacije naših učenika. Već od prvog razreda zbog pandemije uzrokovane Covidom19 nastava se odvijala po kombiniranom modelu škola – kuća. To je potaknulo potrebu ukazati djeci o važnosti zaštite osobnog identiteta tijekom boravka na internetu. Prezentiran je alat za izradu avatare Voki, Avatar Maker, Adobe Illustrator i Bitmoji. Djeca su kreirajući avatara prema vlastitim karakteristikama i fizičkim komponentama kreirali vlastiti lik kojim će se predstavljati na internetskim prostranstvima. Zatim su koristeći alat WordArt – Oblak riječi, olujom ideja, pisali riječi koje su ih asociirale na zadane pojmove (Škola – učenje, knjige, pisanke, olovke, šiljilo, učiteljica, ...). Wordle, TagKrowd i Word Cloud Generator kao korišten je kroz nastavu kao vid uvježbavanja rada na računalu uz ponavljanje obrađenih sadržaja. Zatim su putem The Ransomizera stvarali riječi i rečenice od ponuđenih slova. Ovo je alat koji je pripomogao uvježbavanju glasovne analize i sinteze malih prvašića. Izrađivali su i puzzle u alatu Jigsawu, a njima su prikazana nastali likovni radovi po uzoru na djela velikih likovnih umjetnika, a sve kroz eTwinning projekt U svijetu likovnih umjetnika. Križaljke i osmosmjerke nastale u alatima Crosswordlabsu, Word Search Labu, Wordwallu, Worksheetu i ostalim korišteni su za ponavljanje i usustavljanje obrađenih nastavnih sadržaja. Kocka pričalica pomogla je u razvoju komunikacijskih vještina te bogaćenju vokabulara, a priče nastale kao rezultat rada s ovim zanimljivim alatom prikupljene su i zabilježene u BookCreatoru. Bogatu povijest te ljepote sadašnjosti svog grad kroz niz slika i mudrih misli iskazanih u oblačićima prikazali su putem alata Tony Tool, a zatim su svoje radove prezentirali u Sway-u. Kako su djeca bivala starija i njihove digitalne kompetencije postajale su jače. Tako su naučili samostalno stvarati slikovnice u Bookcreatoru i FlipHtl5, a na takav način često su obilježeni događaji vezani za važnije datume kroz školsku godinu (Majčin dan, Dan planeta Zemlje, ...). Postupak suradničkog učenja bio je veliki izazov. Prilagati materijale, a pri tom paziti da ne poništiš objave svojih suradnika te poštivati postupke u suradničkom učenju bio je pravi izazov, pogotovo za učenike koji su nemirni i nedovoljno koncentrirani na upute. Ipak uz puno vježbe uspješno je savladana i ova prepreka. Lino it ploča često je tijekom protekle tri godine korištena u svrhu evaluacije nekog projekta ili kao razredni pano za vrijeme on line nastave. Canva je kroz prezentacije i zanimljive plakate postala gotovo najkorišteniji alat u razredu. Escape room alat je kojim se uistinu obogatilo nastavni proces. Kroz njega su ponavljani i

uvježbavani brojni obrađeni nastavni sadržaj, a skriveni natjecateljski duh ovdje je zaživio u cijeloj svojoj punini. Ovdje je spomenut samo mali dio nastavnih materijala izrađenih u digitalnim alatima. Sve materijale nastale u postupcima digitalizacije nastave učiteljice su dokumentirale na Google Sites stranici razreda koje su prezentirane na roditeljskim sastancima i aktivima razredne nastave. Ovdje priča nije završila. Iako je vrijeme on line nastave iza nas, ovakav način rada djelomično je nastavljen povratkom u škole tijekom redovne nastave u razredu. Nova znanja svakodnevno guraju učitelje u nove spoznaje i dodatne edukacije. Savladavanje novih digitalnih alata bude nove vizije i izazove. Mijenjajući metode rada i pristup učenicima na suvremeniji način postiže se korak s modernizacijom nastave. Digitala ne smije zamijeniti živu riječ ali njena primjerena upotreba može dodatno obogatiti nastavni proces. Učenici digitalnog doba sa sobom nose niz pozitivnih obilježja. Djeca su to pojačanih istraživačkih sposobnosti, uvijek spremni na različite oblike rada. Iskazuju široko polje interesa, odlični su govornici stranih jezika, a već u prvi razred dolaze s velikom dozom digitalne pismenosti. Ipak, digitalizacija sa sobom nosi i neke negativnosti. Uočeno je kako digitalno pismenija djeca teže razvijaju radne navike i teže usvajaju vještine čitanja i pisanja. Imaju slabije razvijene grafomotoričke sposobnosti. Ne vole crtati i bojati i vrlo su sjedilački raspoloženi te izbjegavaju fizičke aktivnosti, primjerice sate tjelesne i zdravstvene kulture. Stalne edukacije i kontinuirani rad na polju vlastitog profesionalizma postali su svakodnevnicama suvremenog učitelja. Svi hvataju korak s modernizacijom i unapređenjem školskog sustava pri tom se ne susprežući od svih izazova koje donosi novo vrijeme. Digitalni alati postali su obrazovni trend što nas je dovelo na margine višekrake hobotnice čiji Zen nikada neće biti u potpunosti konzumiran.

Zaključak

Iz svega prethodno napisanog može se zaključiti kako se novo obrazovanje učenika uvelike razlikuje od pojma obrazovanja kroz prošla vremena. Informacije su postale lako dostupne i samo jednim klikom miša može se doći do brojnih novih spoznaja. Ipak, treba biti oprezan te jačati razvoj kritičkog mišljenja koje će omogućiti razlikovanje točnih, relevantnih i važnih informacija od šunda u kojeg se može zapasti. Svaki bi učitelj morao razviti osnovnu digitalnu pismenost te biti spreman primijeniti informacijsko komunikacijsku tehnologiju čime će jamčiti kvalitetu nastavnog procesa koja je po ljudskim pravima zagarantiran svakom pojedincu. I dalje ostaje potreba bolje digitalizacije i opremljenosti škola kako bi se ovaj vid nastave mogao provoditi na što višem nivou.

Literatura

- Ala-Mutka, K. (2011). Mapping Digital Competence: Towards a Conceptual Understanding. Luxembourg: Joint Research Centre of the European Commission
- Begičević Ređep, N., Balaban, I., Klačmer Čalopa, M., Žugec, B. (2018). Okvir za digitalnu zrelost osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj s pripadajućim instrumentom. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET.
- Mikelić Preradović, N., Babić, M., Jelača, B., Kolarić, D. i Nikolić, V. (2018). Integracija digitalne tehnologije u učenje i poučavanje i poslovanje škole. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2010). Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. PRINTERA GRUPA: Zagreb
- avra, D. (2013). Informacijska i komunikacijska tehnologija u nastavnim planovima i programima osnovne škole u Hrvatskoj. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Žuvić M., Brečko B., Krelja Kurelović E., Galošević D., Pintarić N. (2016). Okvir za digitalne kompetencije korisnika u školi: učitelja/nastavnika i stručnih suradnika, ravnatelja te administrativnih djelatnika.

POKRETANJE ŠKOLSKOG RADIJA

Sažetak: U današnje vrijeme utjecaj neprimjerenih i lažnih medijskih sadržaja na mentalno zdravlje djece i posljedice koje ono ostavlja na njihovo ponašanje gorući je svjetski problem. Zato je medijska pismenost jedna od ključnih kompetencija koju bi stručnjaci trebali postaviti kao jedan od prioriteta u radu s djecom. U ovom zborniku ćemo Vam prikazati način na koji smo razvijali medijsku pismenost naših učenika kroz realizaciju projekta pokretanja školskog radija.

Ključne riječi: medijska pismenost, radio, radijske emisije, projekt

STARTING A SCHOOL RADIO

Abstract: Nowadays, the impact of inappropriate and false media content on children's mental health and the consequences it leaves on their behavior is a pressing world problem. That is why media literacy is one of the key competencies that experts should set as one of the priorities in working with children. In this collection, we will show you the way in which we developed the media literacy of our students through the realization of the project of starting a school radio.

Keywords: media literacy, radio, radio shows, project

1 Uvod

U današnje vrijeme neprestano smo okruženi medijima te je život suvremenog čovjeka nezamisliv bez njih. Radio, kao najstariji, najbrži i najfleksibilniji masovni medij, do danas je zadržao svoju ulogu korisnog i učinkovitog pružatelja znanja, informacija, opuštanja i zabave (Mučalo, 2016.). Kako bismo razumjeli medijske sadržaje, moramo biti medijski pismeni. Medijska pismenost je veoma aktualna svjetska tema i upravo nam ona daje sposobnost uočavanja lažnih vijesti i obmana te nas čini kompetitivnim za prepoznavanje istinitih informacija i odabir kvalitetnog medijskog sadržaja. Stoga je cilj medijske pismenosti upravo sigurno korištenje tehnologija. Posljednjih godina aktivno se podiže svijest o tome da je medijska pismenost jedna od ključnih kompetencija 21. stoljeća, a posebice među mladima (Lechpammer, 2022.). Utjecaj neprimjerenih i lažnih medijskih sadržaja na mentalno zdravlje djece i mladih i posljedice koje ono ostavlja na njihovo ponašanje gorući je svjetski problem. Stoga bi odgajateljima i nastavnicima jedan od najbitnijih ishoda poučavanja trebalo biti razvijanje medijske pismenosti kod djece u svrhu zaštite od neželjenih medijskih poruka. Većina definicija medijske pismenosti uključuje pretpostavku da je medijski pismena osoba osposobljena pristupiti medijskom sadržaju, analizirati ga, kritički vrednovati, ali i samostalno ga kreirati. Medijska pismenost osposobljava djecu i odrasle za bolje razumijevanje medijskih sadržaja i razvija vještinu kritičkog promišljanja. Lechpammer (2022.) citira Soniu Livingstone, jednu od vodećih stručnjakinja za medijsku pismenost koja ističe da “učenje kako stvoriti sadržaj pomaže osobi analizirati i sadržaj koji su stvorili drugi”.

2.0 projektu

2.1. Ciljevi projekta

Ciljevi ovog projekta su razvijati medijsko obrazovanje i medijsku pismenost putem aktivnog stvaranja radijskih emisija, razvijati informacijsko - komunikacijsku pismenost, osposobiti učenike za izradu radio emisije – od ideje do montaže te emitiranje istih preko školskog razglasa, naučiti što su dijaloške forme: anketa i intervju, prikazivati informacije na jasan, logičan, sažet i precizan način, naučiti učinkovito komunicirati i surađivati u digitalnome okruženju, razvijati kritički stav o pouzdanosti i valjanosti dostupnih informacija i razvijati pozitivnu sliku o sebi.

2.2. Ideja projekta

Pandemija izazvana korona virusom je svima pa i učenicima donijela promjene u društvenom životu. U doba pandemije kada su se morale poštovati epidemiološke mjere te su djeca u školi morala biti u tzv. "balončiću" i održavati razmak, rodila se ideja o pokretanju školskog radija. Ideju je uspješno provedena u djelo te je osnovan radio naše Osnovne škole don Lovre Katića- RADIO DLK .

2.3. Projektne aktivnosti

2.3.1. Osmišljavanje projektnih aktivnosti

Na osmišljavanju projektnih aktivnosti radile su voditeljice projekta sa suradnicama – učiteljicama razredne nastave.

U realizaciji projekta sudjelovala je većina učenika i učiteljica razredne nastave naše škole te smo ga provodili kroz satove Hrvatskog jezika, satove razrednika i izvannastavnih aktivnosti (novinarska i multimedijaska grupa) i u slobodno vrijeme učenika, kroz provođenje anketa preko velikog odmora te emitiranje radijskih emisija preko školskog razglasa.

Novinarka Višnja Biti (Biti, časopis Zrno, 2014.) koja se godinama bavi novinarskim radom s djecom i mladima ističe kako svakako treba razmišljati o tome da se dijete u medijskom angažmanu (bilo kao sudionik u izradi istog ili kao sugovornik) osjeća dobro, makar govorilo i nekim intimnim temama. Također ističe da dijete za razgovor treba pripremiti. Voditeljice projekta su pri realizaciji projekta uvažavale spomenuto pri određivanju aktivnosti za učenike koji su radili na određivanju tema emisije, nazivima rubrika, izrađivali sinopsis, pisali tekstove za voditelje, snimali jinglove, ankete, intervju-e, okušali se kao voditelji te koristili ICT tehnologiju sudjelujući u montaži radijskih emisija naziva Nek' se čuje naš glas.

2.3.2. Nastajanje radijske emisije

Na početnom sastanku sudionici su se usuglasili oko vrste radijske emisije koju će izrađivati. Prema podjeli radijskog novinarskog stvaralaštva, između reportaže, tematske emisije i mozaične emisije, odabrali su mozaičnu jer je sastavljena od više rubrika što pridonosi zanimljivosti i raznolikosti sadržaja (slika 1).

Dogovoren je i vremenik rada. Izrada radijskih emisija odvijala se tijekom školske godine, a emitiranje preko školskog razglasa – u prosincu, ožujku i lipnju.

2.3.3. Određivanje naziva i sadržaja rubrika

Jedno od temeljnih prava djece i mladih na kojima se zasniva postojanje i korištenje medija je pravo na informaciju i pravo na izražavanje vlastitog mišljenja(Koštro, 2017.).

Koštro (2017.) ističe da u kontekstu djece i mladih napredak tehnike i tehnologije treba iskoristiti jer je upravo virtualni svijet mjesto na kojem im se trebamo obraćati. Neovisno o tome dopirete li do djece i mladih putem radijskog signala ili medijskih platformi, budite svjesni važnosti utjecaja sadržaja koji stvaramo na ovu društvenu skupinu. Trebamo poticati i promovirati pozitivne modele ponašanja jer uz roditelje i obrazovni sustav mediji su ti koji doprinose odrastanju djece i mladih u zdrave i aktivne sudionike našeg društva.

Upravo vođeni tim načelima učitelji su zajedno s učenicima izabrali njima bliske i aktualne teme. Određen je naziv radijske emisije Nek' se čuje naš glas - i nazivi rubrika Novotarije, Parlaonica, Smiješni hodnici.

U rubrici Novotarije iznosili su se zanimljivi hobiji pojedinih učenika (pjevanje rere, odlazak u teniski kamp Rafaela Nadala na Palma de Mallorci, sviranje glazbenih instrumenata..) i postignuća učenika razredne nastave (zapaženi rezultati s raznih natjecanja).

U rubrici Parlaonica obrađene su teme emocije -prijateljstvo, sreća, školske ljubavi (1), mediji -mobitel na godišnjem odmoru (2), uspjeh (3), božić (4), naši trećaši (5) i sport je naša snaga (6).

U rubrici Smiješni hodnici djeca su pričala viceve i zagonetke (vicomat) te smo imali prilike čuti smiješne dječje izvještaje, pogotovo prvašića.

2.3.4. Izrada sinopsisa

Izrađen je sinopsis mozaične emisije. Sinopsis predstavlja preglednu skicu, kronološki slijed tonских snimki - jinglovi, najave, objave.

2.3.5. Audicija za voditelje i pisanje konferanse

Voditelji su izabrani na način da su zainteresirani učenici dobili tekst koji su malo vježbali i nakon toga održana je audicija. Tekst su čitali ispred cijelog razreda te su ostali učenici odabrali dva najbolja. Nakon toga učenici su u grupama pisali konferansu za voditelje koja se naknadno doradivala.

2.3.6. Anketiranje i intervjuiranje sugovornika i snimanje glasovnih zapisa i jinglova

Učenici su anketirali i intervjuirali sugovornike u razredu (privremenom studiju), u školskim hodnicima ili u školskom dvorištu. Osmislili su jinglove - glavni uvodni te za svaku rubriku posebno. Razvitkom novih tehnologija te pojavom pametnih telefona sa sve boljim specifikacijama razvilo se i mobilno novinarstvo poznato i kao MoJo (Mobile Journalism) (Lechpammer, 2022.). Za snimanje radijske emisije bio nam je potreban (snimač): smartphone xiaomi redmi note 9, mikrofon: integriran sa snimačem. Format snimanja: wav. Naziv uređaja: lenovo thinkbook 15-iii. Program za montažu: reaper – digital audio station (v6.42 / win64).

Pri izradi radijske emisije veoma je važna glazbena podloga jer utječe na ugođaj emisije. Učenici su uz pomoć učiteljica birali klasičnu i popularnu glazbu. U odabiru glazbene podloge pazilo se da načelo primjerenosti (primjerena i bliska djeci) bude zadovoljeno.

2.3.7. Rad u programu za montažu radio emisije

Za montažu radijske emisije koristili smo program: Reaper – digital audio station (v6.42 / win64). Učenici su pratili montažu preko razrednog platna i davali savjete o glazbenoj podlozi, poziciji i duljini audio zapisa te su se okušali u montiranju na računalu.

Poveznica na audiozapis u kojem možete čuti jinglove, korištenje glazbene podloge, dijelove iz svake rubrike:

https://drive.google.com/file/d/1P53uyJ14H23C1P8Qd3bNeaKE134vB6xe/view?usp=drive_link

2.4. Evaluacija projekta

Potaknite djecu da zajedno s vama odrastaju uz kvalitetne medijske sadržaje jer mnogi stručnjaci tvrde da djeca veliki broj navika stečenih u djetinjstvu zadržavaju i u odraslijoj dobi (Ciboci, 2015.). Učenici su izrazili zadovoljstvo sudjelovanjem i doprinosom u realizaciji radijskih emisija i želju za nastavak sudjelovanja u projektu. Najviše im se sviđelo anketiranje na odmoru, vicevi, dogovori za teme, zanimljive i bliske im teme...

2.5. Diseminacija projekta

Projekt je prezentiran roditeljima po fazama na svim roditeljskim sastancima tijekom školske godine. Sve radijske emisije poslone su roditeljima putem WhatsApp razredne grupe. Projekt je predstavljen na web stranicama Škole. Dvije emisije su na Lidranu bile predložene za državno natjecanje. Agencija za odgoj i obrazovanje odabrala je našu radijsku emisiju koja je bila emitirana na 1. programu Hrvatskog radija.

Zaključak

U radu na realizaciji ovog projekta učenici su produblivali i povezivali znanja iz različitih predmetnih područja, jačali jezičnu i komunikacijsku kompetenciju, kroz odnos, sudjelovanje i međusobnu povezanost razvijali pripadnost skupini, svoje talente, osobnost i sustav vrijednosti. Vodio ih je timski duh, a uz izazove radijskog rada, koji uključuje kako odricanje tako i zabavu, postajali su samostalniji i zreliji korisnici medija. Naučili su kako se stvaraju radijske emisije (od ideje do montaže) te podigli svoju medijsku pismenost na višu razinu te su sposobniji razumjeti medijske sadržaje. Ovaj način rada je pridonio i smanjivanju

efekta socijalne otuđenosti izazvan epidemijom korona virusa, a školski hodnici oživljeni su dječjim smijehom.

Literatura

Stela Lechpammer, Uvod u novinarstvo – edukativni materijali za učenike osnovnih i srednjih škola o medijima i novinarstvu, 2022.god.

Milan Koštro, Priručnik za novinare i urednike elektroničkih medija 'Kako izvještavati (o) djeci i mladima', 2017.god.

Marina Mučalo, Radio – medij 20. stoljeća, 2016.god.

Peruško Z. (2011). Što su mediji?. U A. Čuvalo, K. Delfin Kanceljak, S. Dragojević, H. Frančeski, A. Gavranović, N. Gilić, M. Majcen Marinić, M. Mučalo, T. Perišin, Z. Peruško, F. Polojac, N. Prelog, B. Skoko, G. Vilović (ur. Zrinjka Peruško),

Lana Ciboci, Od medijskog opismenjavanja do odgovornog roditeljstva, Komunikacija odgaja – odgoj komunicira, Emocionalna i medijska pismenost, 2015.god.

išnja Biti, Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu br. 111, 2014. god.

Podjela radijskog stvaralaštva (prema Peruško)

Sinopsis mozaične radijske emisije

Slika 1: Shematski prikazi

OBOJI EMOTIKON KOJI PREDSTAVLJA TVOJE MIŠLJENJE :

	ZADOVOLJAN/NA	DJELOMIČNO ZADOVOLJAN/AN	NISAM ZADOVOLJAN/AN
USPIJEŠNO ODRADEN ZADATAK	😊	😐	😞
SVI SU PODJEDNAKO SUDJELOVALI U RADU GRUPE	😊	😐	😞
MOJ DOPRINOS U GRUPI	😊	😐	😞
ZAJEDNO SMO DONOSILI ODLUKE	😊	😐	😞
SVIDA MI SE ODABIR TEMA ZA RADIJSKU EMISIJU	😊	😐	😞
NAVIŠE MI SE SVIDJELO	UPIŠI ODGOVOR:		
PONOVO ŽELIM SUDJELOVATI U PROJEKTU RADIO DLK - NEK SE ČUJE NAŠ GLAS	DA	NE	

Slika 2. Evaluacijski listić

Slika 3: Rad učenika na montaži

KREATIVNIM UČENJEM DO EKOLOŠKIH RJEŠENJA ZA BUDUĆNOST

Sažetak: Kreativna nastava je nastava u kojoj učenici slobodno razvijaju svoje potencijale i vještine u području za koje učenik pokazuje najveći interes. Tijekom kreativne nastave učenik je samostalan, aktivan, radoznao, originalan i sklon kritičkom razmišljanju. Učitelj ima ulogu motivirati, ohrabrivati i poticati istraživanja te planirati projektne i problemske zadatke. Sudjelovanje kreativnog učenika u kreativnoj nastavi uz različite pristupe i metode rada dovode do napretka u provedbi planiranih aktivnosti. Tijekom nastave Biologije i Geografije učenici su sudjelovali u projektu čiji je cilj bio izraditi školu budućnosti te ekološki unaprijediti jedan dio svoga grada. Učenici su kreativnim prijedlozima ponudili rješenja za štednju energije, smanjeno onečišćenje okoliša i ekološkog otiska svakog pojedinca koristeći obnovljive izvore energije, štednju vode, odvajanjem i recikliranjem otpada, kompostiranjem biootpada i sadnjom autohtonih biljaka. Predložena rješenja učenici su proveli praktičnim radom i korištenjem IKT-a.

Ključne riječi: kreativnost, kreativna nastava, kreativan učenik

CREATIVE LEARNING LEADS TO ECOLOGICAL SOLUTIONS FOR THE FUTURE

Abstract: Creative teaching is teaching in which students freely develop their potential and skills in the area in which the student shows the greatest interest. During creative classes, the student is independent, active, curious, original and prone to critical thinking. The role of the teacher is to motivate, encourage and encourage research and plan project and problem tasks. The participation of a creative student in creative classes with different approaches and work methods leads to progress in the implementation of planned activities. During the Biology and Geography classes, the students participated in a project whose goal was to create a school of the future and to ecologically improve a part of their town. The students creatively proposed solutions for saving energy, reducing environmental pollution and the ecological footprint of each individual using renewable energy sources, saving water, separating and recycling waste, composting biowaste and planting indigenous plants. The students implemented the proposed solutions through practical work and the use of ICT.

Key words: creativity, creative teaching, creative student

Uvod

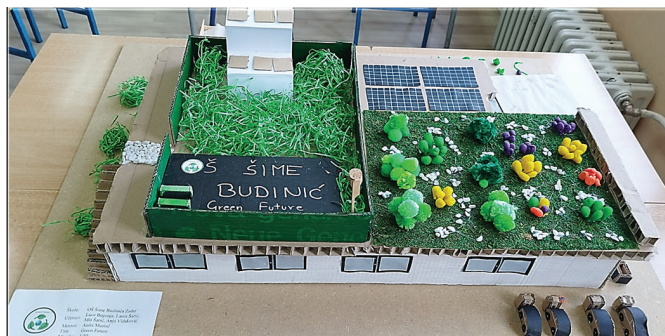
Kreativna nastava, za razliku od tradicionalne nastave, potiče kreativnost i originalnost učenika. Tradicionalna nastava temelji se na usvajanju i reprodukciji činjeničkog znanja dok se kreativna nastava temelji na kritičkom i analitičkom razmišljanju koje dovodi do kreativnih rješenja problema. Kreativna nastava može se provoditi kroz različite oblike nastave: projektna, istraživačka, terenska, izvanučionička nastava i drugi oblici suvremene nastave. Kreativan učenik pokazuje kreativnost i originalnost u osmišljavanju, planiranju i realizaciji svojih ideja. Karakteristike kreativnog učenika su maštovitost, inovativnost, samostalnost i upornost. Tijekom kreativne nastave, učenici su aktivni sudionici, postavljaju pitanja, istražuju, analiziraju i izražavaju svoje ideje. Uloga učitelja i poučavanja je poticanje kreativnosti kod učenika, a ako učenik nije redovito pod takvim utjecajem slabi njegov kreativni potencijal. Stoga je važno uspostaviti kvalitetne odgojno-obrazovne temelje, koji su različiti za svakog učenika (Vrkić Dimić i Buterin Mičić, 2018).

Glavni dio

U nastavi Biologije i Geografije potiče se kreativnost kod učenika korištenjem različitih metoda rada. Izmjenjivanjem različitih aktivnosti učenici se postavljaju u nove problemske situacije u kojima iskazuju svoju kreativnost. Svojim idejama predlažu originalna rješenja za probleme uočene u istraživačkoj nastavi. U oba nastavna predmeta često se isprepliću teme i nastavni sadržaji, kao što su održivi razvoj, obnovljivi izvori energije, zaštita prirode i klimatske promjene. Predmetni učitelji stavljaju pred učenike različite problemske zadatke kako bi ih potaknuli na rješavanje, a učenici koriste i nadopunjavaju znanja i vještine usvojene tijekom nastave oba predmeta.

Tijekom nastave Biologije i Geografije učenici su sudjelovali u projektu čiji je cilj bio izraditi školu budućnosti te ekološki unaprijediti jedan dio svoga grada. Sudjelovanjem u projektu u kojem su izradili model održivog grada učenici su predlagali različita rješenja: korištenje obnovljivih izvora energije, odvajanje i recikliranje otpada, smanjivanje klimatskih promjena i onečišćenja te zaštitu okoliša.

Jednoj grupi učenika zadatak je bio izraditi model pametne, održive i samoučinkovite zelene škole u zelenim kvartovima. Pametna škola treba pružiti pametna i inovativna rješenja, mrežu pametnih objekata i sustava te smanjen utjecaj na klimatske promjene. Učenici su zamislili model ekološki prihvatljive škole koja štedi energiju, koristi obnovljive izvore energije, smanjeno onečišćuje okoliš, ima manji ekološki otisak te štiti ekosustav u školi i školskom dvorištu (slika 1). Model škole izrađen je od ekološki prihvatljivih materijala, a to su drvo, papir, pluto, tekstil, bioplastelin i ljepilo.

Slika 1 Model zelene škole

U školskom dvorištu planirano je postavljanje spremnika za odvajanje otpada u školi (papira, stakla, plastike) i priprema za recikliranje (slika 2). Također, izgrađeno je kompostišće za organski otpad jer će se u školskoj kuhinji odvajati ostaci hrane od pripreme obroka za učenike i pripremati organsko gnojivo za školski vrt (slika 3).

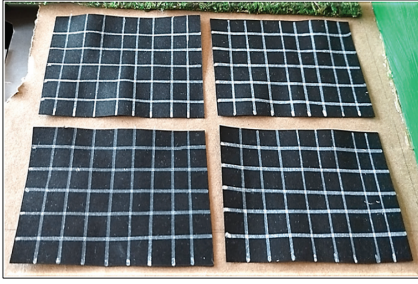

Slika 2 Spremnici za odvajanje otpada

Slika 3 Odvajanje organskog otpada

Na krovu školske zgrade izrađen je zeleni krov sadnjom mediteranskih biljaka karakterističnih za primorski zavičaj učenika. Zeleni vrt će poslužiti kao toplinska izolacija pri višim ili nižim temperaturama. Na južnoj strani krova postavljeni su solarni paneli koji iskorištavaju sunčevu energiju u proizvodnji električne energije (slika 4). U školskom dvorištu postavljen je staklenik u kojem učenici sade biljke za pripremu učeničkih obroka. Oko školske zgrade postavljena je eko rasvjeta koja smanjuje svjetlosno onečišćenje i ne ometa dnevno-noćni ritam životinja, zasjenjena je, usmjerena je prema tlu i umjerenog je intenziteta (slika 5).

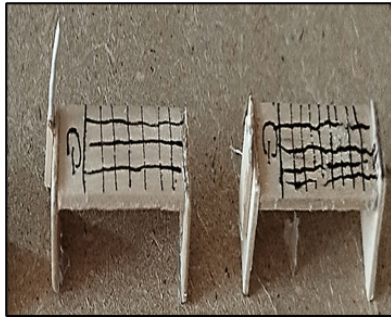

Slika 4 Solarni paneli

Slika 5 Eko rasvijeta

Pametne klupe iskorištavaju energiju Sunca za punjenje učeničkih mobitela i tableta (slika 6), a u električnoj punionici pune se električni bicikli i romobili učenika te automobili učitelja i roditelja (slika 7).

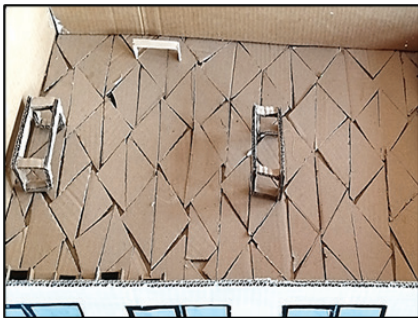

Slika 6 Pametne klupe

Slika 7 Električne punionice

U školskoj dvorani postavljena je podna pavegen podloga pomoću koje se energija kretanja pretvara u električnu energiju (slika 8) i energetska teretana u kojoj se dobiva električna energija na pokretnoj traci (slika 9).

Slika 8 Pavegen podloga u školskoj dvorani

Slika 9 Energetska teretana

Drugoj grupi učenika zadatak je bio osmisliti transformaciju postojećeg prostora u svom gradu pomoću računalnog programa. Mogli su samostalno odabrati računalni program kojim će izraditi i prikazati svoj model.

Učenici su za transformaciju prostora odabrali neiskorišteni poljoprivredni i šumski prostor na ulazu u grad. Odlučili su ga prenamijeniti u urbani gradski vrt namijenjen za odmor i rekreaciju korisnika te proizvodnju poljoprivrednih proizvoda. Preuređeni prostor namijenjen je djeci i mladima, invalidima, volonterima, sportašima, umirovljenicima i svim ljudima koji žele provoditi vrijeme u prirodi. Učenici su svojim modelom prikazali važnost urbanog gradskog vrta kao prostora koji će pružati zajednici različite sadržaje: parkiralište, povrtnjak, voćnjak, centar za proizvodnju i preradu voća i povrća, hotel za kukce, kompostere, spremnike za odvajanje otpada, edukacijski centar i sportsko igralište (slika 10).

Slika 10 Plan urbanog gradskog vrta

Ekološki uzgoj mediteranskog voća i povrća ostvarit će se najmom vrtnih parcela za individualne potrebe i preradu. Takvim uzgojem zadovoljit će se potrebe lokalnog stanovništva za tradicionalnom prehranom. Učenici su izradili kompostište i hotel za kukce kako bi smanjili onečišćenje tla i korištenje kemijskih sredstava za gnojidbu i zaštitu biljaka. U spremnike za kompost odlažu se organski ostaci od biljaka uzgojenih za preradu i prodaju voća i povrća (slika 11). Hotel za kukce je stanište brojnih kukaca koji oprašuju biljke u gradskom vrtu (slika 12).

Slika 11 Spremnici za kompost

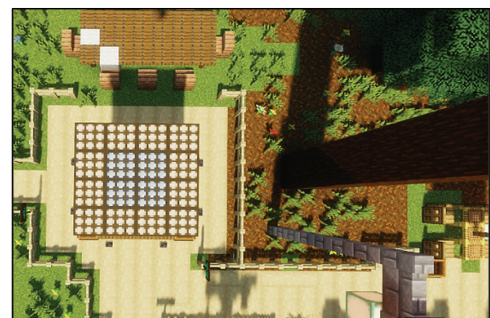

Slika 12 Hotel za kukce

Učenici su iskoristili znanja o krškom reljefu i bogatstvu podzemnih voda na području Primorske Hrvatske te su u gradskom vrtu izgradili sustave navodnjavanja. Takvim sustavom osigurano je navodnjavanje biljaka bez utroška vode iz gradskog vodovoda (slika 13). Na objektima u gradskom vrtu postavljeni su solarni paneli za iskorištavanje sunčeve energije i proizvodnju električne energije za rasvjetna tijela i pametne klupe (slika 14).

Slika 13 Bunar u sustavu podzemnog navodnjavanja

Slika 14 Solarna klupa i rasvjetna tijela

Korisnici urbanog vrta odvajaju otpad u spremnike za papir, plastiku, staklo i organski otpad te ga pripremaju za recikliranje (slika 15). Za slobodno vrijeme i rekreaciju izgrađeni su sportski tereni i teretana kako bi se poticale sportske aktivnosti i zdrav način života (slika 16).

Slika 15 Spremnici za otpad

Slika 16 Sportsko igralište

Zaključak

Učenici su za oba projekta izdvojili brojne dobrobiti za društvenu zajednicu kao što su očuvanje prirodnih resursa, poboljšanje obrazovnih uvjeta, razvoj društvene povezanosti i ekološke svijesti. Također je istaknuta estetska, ekonomska i rekreativna dobrobit projekata. Učenici su aktivno sudjelovali tijekom izrade zadanih modela u projektnim zadacima te su razvijali motoričke i digitalne vještine. Učnički radovi pokazali su njihov kreativan pristup zadanom problemu te originalna predložena rješenja u kojima su integrirali znanja i vješte usvojene tijekom nastave Biologije i Geografije.

Literatura

Vrkić Dimić, J., Buterin Mičić, M. (2018), Razvoj darovitosti kroz suradničke oblike učenja. U: Radeka, I. (Ur.), Odgoj i obrazovanje darovitih učenika: suvremene pedagoškijske implikacije, Zadar: Sveučilište u Zadru, 51-67. <https://www.eu-conexus.eu/wp-content/uploads/2023/06/EU-CONEXUS-School-Contest-4th-edition-Brochure.pdf>, pristupljeno 11.7.2023.

Pametni gradovi

<https://pametni-gradovi.eu/>, pristupljeno 11.7.2023.

KAKO KROZ IGRU RAZUMJETI REGOČA

Sažetak: Igra je prirodan način učenja, koji učeniku pruža usvajanje veće količine sadržaja gdje on nije pasivan promatrač već zadovoljan, aktivan i motivirajući sudionik. Vođena važnošću igre, osmislila sam interpretaciju djela za cjelovito čitanje Regoč, Ivane Brlić Mažuranić kroz igru, poštujući sve sastavnice analize književnog djela. Spisateljica Ivana Brlić Mažuranić kaže da kada si sretan i sunce za tobom žuri pa smo vođeni tom mudrom izrekom i mi odlučili zakoračiti u svijet mašte na način da svakom zadanom zadatku pristupimo energično i bajkovito vođeni željom da igrajući se učimo, vježbamo i ponavljamo. Svrha ovog rada je pokazati primjer prakse u kojima se koristila i ICT tehnologija. I na kraju svi smo pobjednici, a div Regoč nam je pokazao da nije bitna nečija, u ovom slučaju njegova, fizička snaga već veličina srca i plemenitost duše te iskrena komunikacija.

Ključne riječi: motivacija, igra, lektira, kreativni pristup

HOW TO UNDERSTAND REGOČ THROUGH PLAY

Abstract: Playing is a natural way of learning which offers acquisition of a larger amount of content for the student in which he is not a passive observer but a satisfied, active and motivated participant. Guided by the importance of the game, I created an interpretation of literary work for a complete reading of Regoč by Ivana Brlić Mažuranić through play, respecting all the components of the analysis of the literary work. The author Ivana Brlić Mažuranić says that when you are happy, the sun is chasing you. Guided by that wise saying we decided to step into the world of imagination in such a way that we approach each given task energetically and in a fairy-tale way and having a desire to learn, practice and repeat while playing. The purpose of this work is to show an example of practise in which ICT technology was also used. In the end, we are all winners and the giant Regoč showed us that someone's (in this case his) physical strenght is not important, but the greatness of a heart and nobility of the soul as well as honest communication.

Key words: motivation, play, reading, creative approach

Literatura

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije. Zagreb: 2019.

Brlić-Mažuranić, I. Priče iz davnine. Zagreb: Znanje, 2019.

Gabelica, M., Težak, D. Kreativni pristup lektiri. Zagreb: Ljevak, 2019.

Marina Fistanić, Osnovna škola Josip Pupačić Omiš, Republika Hrvatska

E-mail: marina.fistanic@yahoo.com

Martina Milina, Osnovna škola Josip Pupačić Omiš, Republika Hrvatska

E-mail: martinamilina@yahoo.com

EKOLOGIJA, GLAZBA, SLIKA, PRIČA...

Sažetak: Želja nam je bila potaknuti djecu na kreativno izražavaju kroz glazbu, kroz likovno stvaralaštvo i zainteresirati ih za čitanje književnih dijela. S djecom smo radili na jedan drugačiji, kreativniji i zabavniji način. Time smo pokazali da se može učiti i zabavljati. Projekt smo započeli izradom jednostavnih glazbenih instrumenata od: plastičnih boca, staklenki, lonaca...S djecom smo počeli svirati na tim improviziranim glazbalima. Kolega Vinko Didović je napisao ekološku priču u stihovima koja se djeci jako sviđela. Napisana je na djeci jako čitljiv i zanimljiv način, prepuna pjesničkih slika i rime. Odlučili smo napraviti školsku slikovnicu. Djeca su pjesničke slike pretvarala u maštovita likovna djela. Zadana likovna tehnika je bila kombinacija crnog flomastera i akvarela. Potom je slijedilo snimanje eko pjesme škole, autor stihova, glazbe i aranžmana je također kolega Vinko Didović, prof. glazbene kulture. Svoj rad predstavili smo javnosti na svečanoj priredbi uoči Dana planeta Zemlje .Istražujući biljke i životinje koje žive u moru i uz more nastala je Slovarica mojega zavičaja i slikovnica More mi priča... U našem radu nam je itekako pomagala tehnologija: snimali smo videa,snimali eko priredbu koju smo preko Youtube kanala prenosili uživo. Tako su priredbu mogli gledati u realnom vremenu učenici na nastavi. Link smo podijelili i preko društvenih mreža pa je priredba bila dostupna širokom auditoriju. U slikovnicu smo otiskali i QR kod pa čitač koristeći aplikaciju QR Code Reader može poslušati eko pjesmu. U radu smo koristili i Book Creator. U Micosoft Sway alatu smo napravili virtualnu izložbu likovnih radova. Učenici su koristili aplikacije za izrade videa OviCut i CapCut. Prikazat ćemo kako je tehnologija sastavni dio odgojno - obrazovnog procesa.

Ključne riječi: ekologija, pripovijedanje, glazba, slika

ECOLOGY, MUSIC, PICTURE, STORY...

Abstract: Our wish was to encourage children to express themselves creatively through music and art and to interest them in reading literary works. We worked with children in a different, more creative and fun way. We have shown that it is possible to learn and have fun. We started the project by making simple musical instruments from: plastic bottles, jars, pots... We started playing these improvised musical instruments with the children. My colleague Vinko Didović wrote an ecological story in verses that the children really liked. It is written for children in a very readable and interesting way, full of poetic images and rhymes. We decided to make a school picture book. The children turned poetic images into imaginative works of art. The default art technique was a combination of black marker and watercolor. Then followed the recording of the school's eco song, the author of the lyrics, music and arrangement is also a colleague Vinko Didović, prof. musical culture. We presented our work to the public at a ceremonial event on the eve of Earth Day. By researching the plants and animals that live in the sea and by the sea, the Dictionary of my homeland and the picture book The Sea Tells Me... Technology helped us a lot in our work: we recorded videos, we filmed an eco event that we broadcast live on the YouTube channel. Thus, students in class could watch the show in real time. We also shared the link through social networks, so the show was available to a wide audience. We also printed a QR code in the picture book, so the reader using the QR Code Reader application can listen to an eco song. We also used Book Creator in our work. We created a virtual exhibition of art works in the Microsoft Sway tool. The students used OviCut and CapCut video creation applications. We will show how technology is an integral part of the educational process.

Keywords: ecology, storytelling, music, image

1 Uvod

Projektom smo željeli pokazati djeci da ekologije ima i u umjetnost. Želja nam je bila potaknuti djecu na kreativno izražavaju kroz glazbu, kroz likovno stvaralaštvo i zainteresirati ih za čitanje književnih dijela. S djecom smo radili na jedan drugačiji, kreativniji i zabavniji način. Time smo pokazali da se može učiti i zabavljati.

2.1. Instrumenti od otpadnog materijala

Ideja projekta razvila se iz potrebe da se djeci osnovnoškolskog uzrasta osvijesti mogućnost kreativne upotrebe otpadnog materijala kroz nastavu Glazbene i Likovne kulture.

Rad na projektu se odvijao u tri etape:

1. Pronalaženje otpadne ambalaže (različite kante, boce, kutije).

Nakon što su učenici prikupili otpadnu ambalažu, donijeli su je u školu i zajedno s učiteljicama su je razvrstavali po veličini i kvaliteti (raznolikosti) materijala. Od pronađenih predmeta učenici su izrađivali instrumente koji su poslužili kao jednostavne udaraljke .

2. Rad na estetskom izgledu

U drugoj etapi rada učenici su uz pomoć učitelja i ponuđenih idejnih rješenja odlučiti na koji će način uljepšati svoj budući instrument. Motivi koji su se koristiti su vezani za lokalitet u kojemu učenici žive.

3. Glazbeno izražavanje na novonastalom instrumentu

"Izrazi se " je treća faza rada koja je uključivala glazbeno izražavanje primarno čovjeku a to je ritam. Učenici su radili i na principu imitacije i na principu samostalne kreativne improvizacije ritma.

Cilj projekta:

- Razvijanje ekološkog načina razmišljanja i svjesnosti o reciklaži i prenamjeni otpadnog materijala. Osvješćivanje e mogućnosti djelovanja kroz druženje s prijateljima i roditeljima. Postavljanje zajedničkog cilja putem kreativnosti i kreativnog načina razmišljanja. Razvijanje svijesti o očuvanju prirode i okoliša, održivog razvoja. Inkluzija djece s poteškoćama u razvoju i terapijski učinak na duševni i mentalni razvoj djeteta.

Održivost projekta

- Projekt se može nastaviti provoditi u okviru škole te prezentirati novim naraštajima učenika u lokalnoj i široj zajednici.

- Materijali koji nastanu kao rezultat ovog projekta prosljedit će se učiteljima razredne nastave i svim ostalim zainteresiranim učiteljima u školi i izvan nje, udrugama s kojima škola surađuje.

- Mogućnost nadogradnje projekta novim umjetničko – kreativnim idejama.

2.2. Slikovnica otpadići

Kolega Vinko Didović je napisao ekološku priču u stihovima koja se djeci jako sviđela. Napisana je na djeci jako čitljiv i zanimljiv način, prepuna pjesničkih slika i rime. Odlučili smo napraviti školsku slikovnicu. Djeca su pjesničke slike pretvarala u maštovita likovna djela. Zadana likovna tehnika je bila kombinacija crnog flomastera i akvarela. Urednica slikovnice je Marina Fistanić, učiteljica razredne nastave.

Cilj:

- Edukacija učenika o važnosti očuvanja prirode i okoliša.

- Razvijanje ekološkog načina razmišljanja i svjesnosti o reciklaži i prenamjeni otpadnog materijala.

- Osvješćivanje o mogućnosti djelovanja kroz druženje s prijateljima i roditeljima.

- Postavljanje zajedničkog cilja putem kreativnosti i kreativnog načina razmišljanja.

- Na satovima Likovne kulture djeca su svoj doživljaj izrazila kroz likovno stvaralaštvo.

- Najoriginalniji radovi su tiskani u slikovnici.

- Prijevod slikovnice na engleski jezik kao mogućnost međunarodne suradnje.

2.3. Ekološka pjesma mi vidimo jasno

Potom je slijedilo snimanje eko pjesme škole, autor stihova, glazbe i aranžmana je također kolega Vinko Didović, prof. glazbene kulture.

Sažetak projekta:

- Održivost izvannastavnih aktivnosti u vrijeme pandemije corona virusa.

- Izražavanje glazbom u razrednim odjeljenjima.

- Registriranje potencijalnih članova zbora.

- Snimanje pjesme u profesionalnom glazbenom studiju.

- Izrada uniforme za zbor od pvc materijala (oslikavanje).

- Presentacija i distribucija pjesme nositeljice projekta.

- Snimanje videa (dječji likovni radovi).

Svoj rad predstavili smo javnosti na svečanoj priredbi uoči Dana planeta Zemlje .

U našem radu nam je itekako pomagala tehnologija: snimali smo videa, snimali eko priredbu koju smo preko Youtube kanala prenosili uživo. Tako su priredbu mogli gledati u realnom vremenu učenici na nastavi. Link smo podijelili i preko društvenih mreža pa je priredba bila dostupna širokom auditoriju.

Zaključak:

Projektom smo prikazali inovativne metode učenja i poučavanja te koristili mobitel i aplikacije u svrhu istog. Doprinijeli smo unaprjeđenju sustava rada u razredu i kreativnim metodama integriranje IKT-a u nastavi. Ovaj rad je pomogao učenicima uvidjeti problem, o njemu su razgovarali i nastojali su pronaći rješenje. Učitelj je bio samo koordinator rada i pomagao učenicima učiti uz pomoć inovativnih, kreativnih, zanimljivih oblika poučavanja. Učenici su dolazili do novih spoznaja, razvijaju ekološku svijest, koristili su IKT -u, družili se i na taj način učili.

Literatura

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (29. siječnja 2019). Kurikulum nastavnog predmeta; Hrvatski jezik. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Duran, M. (1995) Dijete i igra. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Gospodnetić, H. (2015) Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima. Zagreb:Mali profesor.

Horvat Vukelja, Ž. i Heisinger, P. (2019) Pričom do glazbe. Glazbaonica Ljubav.

Kraljić, J. (2017) Pjesmom kroz igru, recenzirana Skripta Učiteljskog fakulteta, Zagreb.

Marić, I.J. i Goran, I.J. (2012) Zapjevajmo radosno. Zagreb: Golden marketing -Tehnička knjiga.

Mendeš, B., Marić, I.J. i Goran, I.J. (2020) Dijete u svijetu igre. Zagreb: Golden marketing -Tehnička knjiga.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Škola za život, Kurikulumi nastavnih predmeta i međupredmetnih tema (2019) Glazbena kultura i glazbena umjetnost. Za osnovne škole i gimnazije.

Marina Fistanić, Osnovna škola Josip Pupačić Omiš, Republika Hrvatska

E-mail: marina.fistanic@yahoo.com

Martina Milina, Osnovna škola Josip Pupačić Omiš, Republika Hrvatska

E-mail: martinamilina@yahoo.com

ČAROBNO MJESTO – BAJKAONICA

Sažetak: Pripovijedanje je jedan od najstarijih oblika komunikacije među ljudima. Priče nas transformiraju, obrazuju, razvijaju kreativnost, obogaćuju naš rječnik,... A kada djeci pričate priču, dogodi se čaroban trenutak. Slušaju s entuzijazmom, bulje u vas zapanjeno i potpuno su nesvjesni stvarnosti oko sebe. Moralne priče za djecu također imaju važnu ulogu jer djecu uče vrijednoj lekciji o odgovornosti i suosjećanju, ali im nude i rješenje za neke probleme. Također potiče dječju znatiželju, maštu i kreativnost. CILJ: Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta osnova je za ovaj projekt, a glavni ciljevi Saveza društava „Naša djeca“ Hrvatska su pravo djeteta na igru, pravo na izražavanje vlastitog kreativno gleda, pravo djeteta na slobodu udruživanja, pravo na obrazovanje, na pristup informacijama, pravo na izražavanje vlastitog mišljenja, na kvalitetno slobodno vrijeme, na podršku roditeljima u odgoju djece, na sposobnost prepoznavanja emocije, razvijanje empatijskih vještina, razvijanje vještina slušanja, mašte,... S pripovijedanjem upoznajemo učenike od 1. do 4. razreda te djecu u vrtiću. Pripovijedanje, kao edukativno sredstvo, aktivnost je koju smo uspješno implementirali u projektu „Bajkaonica“. U vrijeme pandemije pričali smo priče na internetu. Online bajkaonice koristili smo online pričanje priča kao dio online učenja. U prosincu smo razveselili mališane u našem gradu snimanjem bajki i njihovim objavljivanjem. Bio je to dar djeci u mjesecu darivanja. Namjena: Upoznavanje s bajkama i pričama, tradicijskim bajkama i kulturnom baštinom, razvijanje ljubavi prema zavičaju i domovini kroz legende i mitove. Način realizacije: Pričanje u posebno dizajniranim kutijama „Bajkaonica“, u školskoj knjižnici, muzeju, online pričanje.

Ključne riječi: pripovijedanje, bajka

A MAGICAL PLACE - FAIRY TALE

Abstract: Storytelling is one of the oldest forms of communication among people. Stories transform us, educate, develop creativity, enrich our vocabulary,... And when you tell children a story, a magical moment happens. They listen enthusiastically, stare at you in amazement and they are completely unaware of the reality around them. Moral stories for kids also play an important role because they teach children a valuable lesson about responsibility and compassion, but also offer them a solution to some problems. It also encourages children's curiosity, imagination and creativity. AIM: The United Nations Convention on the Rights of the child is the basis for this project and the main goals of the Union of Societies „Our Children“ Croatia are, the right of the child to play, the right to express his/ her own views creatively, the right of the child to freedom of association, the right to education, to access information, the right to express his/ her own opinion, to have quality free time, to support parents in raising their children, to ability to recognize emotions, to develop empathetic skills, to develop listening skills, imagination,... We introduce storytelling to pupils from 1 st till 4 th grade and to children in kindergarten. Storytelling, as an educational tool, is the activity we have successfully implemented in the project „Fairy tale“. At the time of the pandemic, we were telling stories online. Online fairy tale we used storytelling online as a part of online learning. In the December we cheered up the kids in our town by filming fairy tales and making them public. It was a gift to the children in the month of giving. Purpose: Introduction to fairy tales and stories, traditional fairy tales and cultural heritage, developing love for the homeland and country through legends and myths. Way of realization: Storytelling in specially designed boxes „Fairy tale“, in the school library, museum, online storytelling.

Keywords: storytelling, fairy tale

1 Uvod

Polazna osnova programa je Konvencija UN-a o pravima djeteta te je prilog ostvarivanju niza prava navedenih u Konvenciji UN-a o pravima djeteta koja je polazište za rad Saveza DND: pravo na igru, stvaralačko izražavanje, udruživanje u slobodnom vremenu, stjecanje pismenosti, pravo na informiranje, iznošenje vlastitog mišljenja, kvalitetno slobodno vrijeme, kultura i umjetnost, podrška roditeljima u odgoju djece, razvijanje pozitivnih emocionalnih stanja, razvoj sposobnosti prepoznavanja emocija, razvoj empatije, razvoj vještine slušanja, mašte,...

2 Glavni dio

2.1. Pripovijedanje

Pripovijedanje priča jedan je od najstarijih oblika komunikacije među ljudima. Priče nas transformiraju, educiraju, razvijaju kreativnost, obogaćuju naš rječnik... A kada djeci ispričate priču, dogodi se čarobni trenutak. Ona oduševljeno slušaju, gledaju širom otvorenih očiju, upijaju svaku riječ i pokret pripovjedača. Kroz priče djeci prenosimo pouke, moralne vrijednosti... Pripovijedanje treba poticati djetetovu, maštu i kreativnost, djelovati na dijete kako bi ono pomoću priče razumjelo svoje osjećaje, težnje, ali i da mu nudi rješenja problema.

2.2. Način realizacije

Pripovijedanje priča, kao edukativni alat, aktivnost je koju smo uspješno provodili u projektu Bajkaonica. U samom početku bajkaonice su se provodile uživo u posebno osmišljenim kutićima, čarobnim mjestima „Bajkaonicama“ u školi, vrtićima, knjižnici, Muzeju klapa, a kada je krenula pandemija započeli smo i online pripovijedanjima. Online bajkaonice smo koristili i u nastavi na daljinu. U mjesecu prosincu razveselili smo djecu našega grada jer smo snimali bajkaonice i javno ih objavili. To je bio poklon djeci u mjesecu darivanja.

2.3. Namjena „Bajkaonice“

Kroz bajkaonice djeca su imala mogućnost upoznati se sa bajkama i pričama, tradicionalnim bajkama i kulturnom baštinom, te kroz legende i mitove razvijati ljubav prema svojoj domovini. Prilikom odabira bajki trudili smo se odabrati one koje pozitivnom poukom uče i navode dijete kako prihvatiti neke životne situacije i nositi se s njima.

2.4. Radionice s učenicima

Nakon naših pripovijedanja priča s učenicima smo izvodili radionice: pripovijedanja priča, natjecanja u čitanju naglas, radionice kreativnog pisanja, likovne i informatičke radionice. Prilikom čitanja i obrađivanja lektire online učenicima smo pripremali video lekcije s digitalnim materijalima.

<https://bit.ly/3yL5Hdn>

<https://bit.ly/3lhKIqz>

<https://bit.ly/3lkvG3a>

<https://bit.ly/3FVehrd>

2.5. Erasmus projekt TRACE

Učenici naše škole sudjelovali su i u projektu TRACE gdje su slušali tradicionalne priče iz zavičaja i zemalja, partnera pa su se imali priliku upoznati sa bajkama iz Grčke, Španjolske i Latvije.

Tradicionalne priče zavičaja

<https://bit.ly/3a4IRTE>

<https://bit.ly/37SjqE4>

Grčke priče

<https://bit.ly/3Ljek16>

<https://bit.ly/3LknxGG>

Zajedničke radove su stavili u Book Creator.

<https://bit.ly/3yzYi0i>

2.6. Online Bajkaonica

<https://bit.ly/3yL5Hdn>

<https://bit.ly/3NgCYkr>

Zaključak

Pripovijedanje bajki djeci je zanimljivo. Osim što razvija maštu i kreativnost, razvija kod djece i empatiju, emocije te sposobnost prepoznavanja emocija. Kroz bajke djeca uče, svako pripovijedanje završimo poukom.

Literatura

Bičanić, D. i Brust Nemet, M. (2020). Pedagogy Workshops For Promoting Prosocial Behaviour Among Students - Case Study. *Život i škola*, LXVI (1), 67-75.

<https://doi.org/10.32903/zs.66.1.6>

Čudina - Obradović, M. (2014). Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja. Nakladnik Golden Marketing - Tehnička knjiga.

Gabelica, M. i Težak, D. (2019). Kreativni pristup lektiri. Naklada Ljevak.

Lazzarich, M. (2013). Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.

Marina Fistanić, Osnovna škola Josip Pupačić Omiš, Republika Hrvatska

E-mail: marina.fistanic@yahoo.com

Martina Milina, Osnovna škola Josip Pupačić Omiš, Republika Hrvatska

E-mail: martinamilina@yahoo.com

KREATIVNI OBLICI RADI S DJECOM INOJEZIČARIMA

Sažetak: U radu s djecom izbjeglicama i njihovim roditeljima potrebno je imati razumijevanje za njihove životne potrebe, ovladati temeljnom komunikacijom te integrirati poučavanje jezika i nastavnih sadržaja. Za komunikaciju jednostavnim, konkretnim riječima, uz puno ponavljanja, gesti i slika, uporabom konkretnih predmeta, uloga učitelja koji potiče pozitivne stavove kod učenika i postavlja male ciljeve, jako je važna i poticajna. Stvaranjem brojnih povezanosti među predmetima, za učenike koji tek uče hrvatski jezik, važno je podržavajuće okruženje, vježbanje svakodnevnih situacija u kojima će se naći kako bi se lakše snalazili. Integrirani pristup preslikava uporabu jezika u stvarnom životu, omogućuje slobodu izražavanja, neopterećenost pogreškama, spontano, kontekstualizirano učenje i učenje kroz igru. Prema zadanim hrvatskim obrazovnim dokumentima učitelj razvija učenikove komunikacijske sposobnosti, poučava o kulturi, uspoređuje tuđu kulturu s učenikovom, potiče povezivanje s pripadnicima drugih kultura, razvija socijalne sposobnosti. Učitelj može uključiti roditelje učenika iz Ukrajine koji su prosvjetni djelatnici i prevoditelji te mogu održati radionice. Razvoju jezičnih kompetencija može pridonijeti izrada hrvatsko-ukrajinske slovarice te slikovnice, snimanje videa u MP4 formatu u kojem učenici izgovaraju/čitaju ukrajinske riječi te izloženost različitim govornim i jezičnim modelima. Gledanjem crtića, edukativnih videozapisa, pričanjem po nizu pripremljenih slika, slušanjem kratkih ukrajinskih priča, bajki i pjesama, dijaloškim čitanjem slikovnica, uz pomoć digitalne tehnologije oblikovanih funkcionalnih, simboličkih i jezičnih igara s pravilima, matematičkih zadataka, virtualne likovne izložbe (Wordwall, Book Creator, Microsoft Office alati), odabirom zajedničkih aktivnosti prikladnih svim učenicima razrednoga odjela, učitelj će privući pažnju učenika i oblikovati međukulturno-kompetentne učenike koji su osjetljivi za različitosti, empatični, svjesni vlastite kulture i tolerantni prema drugima.

Ključne riječi: inojezičari, kreativnost, inovativnost, digitalni alati, potpora, razumijevanje

CREATIVE FORMS WORKS WITH CHILDREN WHO SPEAK FOREIGN LANGUAGES

Abstract: In working with refugee children and their parents, it is necessary to have an understanding of their life needs, master basic communication and integrate language teaching and teaching content. For communication in simple, concrete words, with a lot of repetition, gestures and pictures, using concrete objects, the role of a teacher who encourages positive attitudes in students and sets small goals is very important and stimulating. By creating numerous connections between subjects, it is important for students who are just learning the Croatian language to have a supportive environment, to practice everyday situations in which they will find themselves in order to find their way around more easily. The integrated approach mirrors the use of language in real life, enables freedom of expression, freedom from mistakes, spontaneous, contextualized learning and learning through play. According to the given Croatian educational documents, the teacher develops the student's communication skills, teaches about culture, compares other people's culture with the student's, encourages connections with members of other cultures, develops social skills. The teacher can include parents of students from Ukraine who are educators and translators and can hold workshops. Developing a Croatian-Ukrainian dictionary and picture book, recording videos in MP4 format in which students pronounce/read Ukrainian words, and exposure to different speech and language models can contribute to the development of language competences. By watching cartoons, educational videos, talking through a series of prepared pictures, listening to short Ukrainian stories, fairy tales and songs, dialogic reading of picture books, with the help of digital technology formed functional, symbolic and linguistic games with rules, mathematical tasks, virtual art exhibitions (Wordwall, Book Creator, Microsoft Office tools), by choosing joint activities suitable for all students of the class, the teacher will attract the attention of students and form interculturally competent students who are sensitive to differences, empathetic, aware of their own culture and tolerant of others.

Keywords: foreign speakers, creativity, innovation, digital tools, support, understanding

Uvod

U radu s djecom izbjeglicama i njihovim roditeljima potrebno je imati razumijevanja za njihove životne potrebe, ovladati temeljnom komunikacijom te integrirati poučavanje jezika i nastavnih sadržaja. Za komunikaciju jednostavnim, konkretnim riječima, uz puno ponavljanja, gesti i slika, uporabu konkretnih predmeta puno pomaže tehnologija. Kad je to nužno, učitelj će se poslužiti mrežnim prevoditeljima. Integrirani pristup preslikava uporabu jezika

u stvarnom životu, omogućava slobodu izražavanja, neopterećenost pogreškama, spontano, kontekstualizirano učenje i učenje kroz igru.

Glavni dio

Prema zadanim hrvatskim obrazovnim dokumentima učitelj razvija učenikove komunikacijske sposobnosti, poučava o kulturi, uspoređuje tuđu kulturu s učenikovom, potiče povezivanje s pripadnicima drugih kultura, razvija socijalne sposobnosti. Razvoju jezičnih kompetencija pridonosi izrada hrvatsko-ukrajinske slovarice, snimanje videa u MP4 formatu u kojem učenici izgovaraju/čitaju ukrajinske riječi te izloženost različitim govornim i jezičnim modelima. Djeci je bilo jako teško prihvatiti činjenicu da su morali napustiti svoj dom, svoju obitelj i izbjeći u tuđinu. Zato smo im na razne načine htjeli pomoći u snalaženju u novoj sredini, u novoj školi. Zajedno s djecom iz Ukrajine počeli smo učiti ukrajinske riječi, tražili smo riječi koje su iste, pisali na ploču, pravili plakate, a onda smo odlučili napraviti ukrajinsku slovaricu. Slovaricu su izrađivali zajedno učenici 1. i 3 razreda. Slovaricu smo predstavili roditeljima, učenicima naše škole i širem auditoriju na školskom Pričiginu. Slovaricu smo prijavili i na likovni natječaj Slovarica mojega kraja i dobili smo posebno priznanje.

Kako izgleda naša slovarica, pogledajte u Book Creatoru.

<https://rb.gy/i8novf>

Učenici u 3. razredu na satovima Prirode i društva uče svoj zavičaj, uče o biljnom i životinjskom svijetu u moru i uz more. Provodili smo istraživačku nastavu o vrstama riba u moru. Provodili smo istraživačku nastavu o drugim životinjskim vrstama, ali i biljkama koje obitavaju na tom staništu. Sve ono što smo istražili, slikali smo na satovima Likovne kulture. Tako se stvorila ideja da napravimo slovaricu našeg zavičaja. Slovaricu smo predstavili na školskom Pričiginu. Podijelili smo je kolegama pa je tako naša slovarica postala materija za učenje.

Kako izgleda naša slovarica, pogledajte na poveznici:

<https://rb.gy/q8uojv>

Ciljevi: potaknuti djecu na čitanje, potaknuti djecu na istraživanje, razvijanje ekološke svijesti. Ishodi: učenici čitaju, istražuju svijet oko sebe, brinu o očuvanju prirode.

Gledanjem crtića, edukativnih videozapisa, pričanjem po nizu pripremljenih slika, slušanjem kratkih ukrajinskih priča, bajki i pjesama, dijaloškim čitanjem slikovnica, uz pomoć digitalne tehnologije oblikovanih funkcionalnih, simboličkih i jezičnih igara s pravilima, matematičkih zadataka, virtualne likovne izložbe (koristeći Wordwall, Book Creator, Microsoft Office alate), odabirom zajedničkih aktivnosti prikladnih svim učenicima razrednoga odjela, učitelj će privući pažnju učenika i oblikovati međukulturno-kompetentne učenike koji su osjetljivi za različitosti, empatični, svjesni vlastite kulture i tolerantni prema drugima.

Kad su nam stigla djeca iz Ukrajine htjeli smo im pokazati da se mi u školi zabavljamo i učimo. Pokazali smo im naš video uradak kako smo se zabavljali učeći lekturu. Učenici su koristili aplikacije za izrade videa OviCut i CapCut. Jednostavne aplikacije koje smo koristili za spajanje fotografija i video isječaka u video uradak. Aplikacija nam dopušta uređivanje tako da smo: mijenjali pozadinu, ubacivali animacije, naljepnice (stickers), različite efekte, snimali glas i ubacivali glazbu u pozadini. Odlučili smo se i za tehniku Stop animacija. Djeca su izradila videa: Čudno kampiranje, Luda cesta i Igra u prirodi. Kadar-po-kadar ili stop-animacija (engl. Frame-by-frame, stop-motion) je tehnika animacije koja se koristi kako bi određeni objekt izgledao kao da se sam kreće. Između svakog snimljenog kadra, objekt se po malo pomakne, što stvara iluziju pokreta kada se serija kadrova prikaže kao jedna cjelina. Filmovi nastali tehnikom stop animacije mogu biti crtani, kolažni ili lutkarski, a mogu se koristiti i razni predmeti iz svakodnevnog života.

Informatika: <https://express.adobe.com/video/CyMVdjChHxKgG>

Nastavili smo učiti koristeći PUZZLE. Izrađivali smo puzzle od papira, ali i kao online igricu. Za Puzzle na papiru koristili smo alat koji se zove GIMP. Online puzzle smo izrađivali pomoću alata JigsawPlanet.

Zaključak

Početak ove školske godine u školu su nam stigle dvije sestre blizanke iz Rusije. Iskustvo koje smo stekli u radu s djecom iz Ukrajine bilo nam je olakotna okolnost. Bitno je da djeca osjete poštivanje i uvažavanje. Tako smo na satovima Likovne kulture slikali znamenitosti svoga grada, a djevojčice iz Rusije zanimljivosti iz svoje zemlje.

U našoj školi zajedno se druže, igraju i uče djeca iz Ukrajine i Rusije. Djeca domaćini im na sve moguće načine pomažu prijeći sve prepreke i izazove na koje nailaze.

Literatura

Bičanić, D. i Brust Nemet, M. (2020). Pedagogy Workshops For Promoting Prosocial Behaviour Among Students - Case Study. *Život i škola*, LXVI (1), 67-75.

<https://doi.org/10.32903/zs.66.1.6>

Čudina - Obradović, M. (2014). Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja. Nakladnik Golden Marketing - Tehnička knjiga.

Gabelica, M. i Težak, D. (2019). Kreativni pristup lektiri. Naklada Ljevak.

Lazarich, M. (2013). Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.

Ivana Bandić Štrbac, Osnovna škola Trilj – Hrvatska, Marijana Bandić Buljan, Osnovna škola kraljice Jelene, Hrvatska
E mail: ivana.bandic@gmail.com

DIGITALNA KNJIŽNICA

Sažetak: U današnje, moderno i digitalno doba, različiti vizualni poticaji i aktivnosti, učenicima su zanimljiviji od čitanja knjiga u knjižnici. Trenutne društvene prilike i želje za motivacijom učenike na čitalačke aktivnosti, potaknule su nas na uporabu edukativnih digitalnih alata. Usmjeravanjem pomoću digitalnih aktivnosti i korištenjem digitalnih materijala u knjižnici, učenici će postati aktivni sudionici odgojno-obrazovnog procesa koji svojim umijećem i stvaralaštvom otvaraju prostor za samostalno rješavanje problema. Osobnim, interaktivnim i izazovnim iskustvom stvaramo emocionalni pristup prema zadanoj aktivnosti što rezultira daljnje učenje. (D.Kolba) Informacijska i komunikacijska tehnologija u knjižnici od velike nam je pomoći za daljnji razvoj čitalačkih navika, razvoja kritičkoga mišljenja, suradničkih odnosa i poticanja ljubavi prema čitanju gdje će učenici od pasivnih čitača postati aktivni čitatelji.

Ključne riječi: knjiga, školska knjižnica, čitanje, digitalni alati

DIGITAL LIBRARY

Abstract: At present time, modern and digital, various visual incentives and activities are more interesting to students than reading books at the library. Current social circumstances as well as the desire to motivate pupils to reading activities have prompted us to use educational digital tools. Directing their actions with the help of digital activities and using digital materials at the library will enable students to become active participants in the educational process and through their skill and creativity they will open the space for independent problem solving. Through personal, interactive and challenging experience we create emotional approach to the assigned activity, which results in further learning. (D. Kolba) Information and communication technology at the library helps a great deal to further develop reading habits, critical opinion, cooperative relationships and to induce the love of reading, thus turning the students from passive into active readers.

Keywords: book, school library, reading, digital tools

INOVATIVNI I KREATIVNI U SUVREMENOJ INTEGRIRANOJ NASTAVI

Sažetski: Integracija i korelacija nastavnih sadržaja kroz inovativne metode poučavanja, pored toga što olakšava ostvarivanje određene razine ishoda, učenicima daje mogućnost da znanja iz jednog nastavnog predmeta (za koja oni često znaju pretpostaviti kako im neće trebati u životu) upotrijebe kako bi shvatili nastavne sadržaje iz drugih predmeta. Integrirana nastava je korisna za učenike, ali i za same nastavnike koji pritom izgrađuju nova znanja i stječu uvid u druge predmete te lakše mogu povezati nastavne sadržaje, učenici lakše povezuju znanja u cjelinu te postižu učinkovitost i trajnost znanja kroz njihovu konkretnu primjenu. Kako bi potaknuli dublje razumijevanje i sudjelovanje svih učenika kroz nastavne predmete Tehnička kultura, Matematika i Informatika, osmislili smo izazov i scenarij povezivanja nastavnih sadržaja izradom jednostavne, vrlo popularne kineske slagalice koja se sastoji od sedam dijelova, "tanova", koji se slažu tako da se formira određena figura koristeći svih sedam dijelova – TANGRAM.

Pod teme i aktivnosti:

- prezentacija izrade tehničke tvorevine od kartona i balze na satu Tehničke kulture
- prezentacija izrade i prezentacije tehničke tvorevine u programu za grafički dizajn i prezentaciju Canva na satu Informatike
- prikaz gotovih videozapisa i prezentacija na Padlet ploči koje su učenici postavili na satu Informatike
- rad u digitalnim alatima: Jamboard, Google Docs, Genially, EquatIO
- samostalna izrada digitalnih dijelova tangrama na Jamboard pločama
- ispisivanje matematičkih formula pomoću ekstenzije EquatIO
- osmišljavanje i ispisivanje matematičkih zadataka primjenjivih na tanove tangram
- rješavanje zadataka uz pomoć digitalnog i fizičkog modela tangrama
- stvaranje Jamboard prezentacije sa matematičkim zadacima vezanim za tangrame te rješavanje zadataka uz pomoć Jamboard resursa

Ključne riječi: inovacija, kreativnost, integracija i korelacija nastavnih sadržaja, suvremene metode poučavanja

INNOVATIVE AND CREATIVE IN A MODERN INTEGRATED SETTING

Abstract: Integration and correlation of teaching contents through innovative teaching methods, in addition to facilitating the achievement of a certain level of outcome, gives students the opportunity to use knowledge from one subject (which they often know how to assume that they will not need in life) to understand the teaching contents from other subjects. Integrated teaching is useful for students, as well as for the teachers themselves, who in the process build up new knowledge and gain insight into other subjects and can more easily connect teaching content, students more easily connect knowledge as a whole and achieve the effectiveness and sustainability of knowledge through their concrete application. In order to encourage a deeper understanding and participation of all students through the subjects of Technical Culture, Mathematics and Informatics, we devised a challenge and a scenario of connecting the teaching contents by making a simple, very popular Chinese puzzle consisting of seven parts, "tanova", which fit together in such a way that a certain figure is formed using all seven parts - TANGRAM.

Subtopics and activities:

- presentation of making technical creations from cardboard and balsa at the Technical Culture class
- presentation of the creation and presentation of technical creations in the graphic design and presentation program Canva in the Informatics class
- showing finished videos and presentations on the Padlet board that the students set up in the Informatics class
- likes digital tools: Jamboard, Google Docs, Genially, EquatIO
- independent creation of digital tangram parts on Jamboard boards
- printing out mathematical formulas using the EquatIO extension
- designing and writing mathematical problems applicable to tangrams
- solving tasks with the help of a digital and physical tangram model
- creating a Jamboard presentation with mathematical problems related to tangrams and solving problems with the help of the Jamboard resource

Keywords: innovation, creativity, integration and correlation of teaching content, modern teaching methods

IKT I INKLUZIJA

Sažetak: Cilj ovog rada je ukazati na važnost i značaj digitalnih tehnologija, ali i izazove u kreiranju nastave na daljinu i poticanja učenika s teškoćama na realizaciju predviđenog nastavnog plana i programa. Također ćemo se osvrnuti na primjenu digitalnih tehnologija u radu s učenicima s teškoćama unutar učionice, u novom periodu kad smo napustili online nastavu. Iako je korištenje novih tehnologija svakodnevnica u nastavi učenika s teškoćama, u periodu izolacije bilo je važno pronaći način za motivaciju i praćenje nastavnih sadržaja kako samih učenika tako i njihovih roditelja. Biti roditelj djeteta s teškoćom veliki je izazov, posebice u ovom periodu kada roditelji osim svoje prirodne uloge mora preuzeti i ulogu učitelja. Iz tih razloga, zadatak učitelja je prilagoditi nastavni sadržaj putem različitih digitalnih alata koji će biti razumljiv djetetu, ali i roditelju te putem društvenih mreža, video poziva, telefona održavati komunikaciju kako bi učenik i dalje osjećao socijalizacijski aspekt i povezanost sa svojim učiteljem. Škola učenicima s teškoćama ne predstavlja samo odgojno-obrazovnu ustanovu, već priliku unaprijeđivanja socijalnih kompetencija, pozitivnih vršnjačkih odnosa, strukturu rada te razvijanje svakodnevnih vještina. Svaka vrsta teškoća vrlo često podrazumijeva različiti pristup učeniku, individualizaciju zadataka te prilagodbu zadataka. Budući je izolacija nastupila preko noći, a učenici s teškoćama vrlo često podložni su unaprijed predviđenom rasporedu i rutini, važno je bilo objasniti razloge ostanka kod kuće i način funkcioniranja nastave na daljinu. Pozitivna strana nastave na daljinu je razvijanje bolje povezanosti i suradnje između učitelja i roditelja, ali i prilika za dodatnim radom roditelja te uvid u mogućnosti i znanja učenika koja do sada možda nisu bila primijećena i otkrivena. Zaključno, uvijek je važno imati na umu da je roditelj samo roditelj te da nam u središtu planiranja nastavnog rada uvijek treba biti učenika, kako u akademskim vještinama tako i u funkcioniranju u svakodnevnim situacijama u svojim lokalnim sredinama.

Ključne riječi: učenici s teškoćama, nastava na daljinu, digitalna tehnologija

ICT AND INCLUSION

Abstract: The goal of this paper is to point out the importance and character of digital technologies, or the challenges in creating distance learning and encouraging students with difficulties to implement the planned curriculum and program. We will also look at the application of digital technologies in working with students with difficulties in the classroom, in the new period when we left online teaching. Although the use of new technologies is a daily routine in the teaching of students with difficulties, during the period of isolation it was important to find a way to motivate and monitor the teaching contents of both the students themselves and their parents. Being the parent of a child with a disability is a big challenge, especially in this period when parents, in addition to their natural role, also have to take on the role of teacher. For these reasons, the teacher's task is to adapt the teaching content through various digital tools that will be understandable to the child, or to the parent, through social networks, video calls, and telephone to maintain communication so that the student continues to feel the socialization aspect and connection with his teacher. For students with disabilities, the school is not only an educational institution, but an opportunity to improve social competences, positive peer relationships, the structure of love and the development of everyday skills. Each type of difficulty very often implies a different approach to the student, the individualization of tasks and the adaptation of tasks. Since the isolation started overnight, but students with difficulties are very often subject to a predetermined schedule and routine, it was important to explain the reasons for staying at home and how remote teaching works. The positive side of distance learning is the development of a better connection and cooperation between the teacher and the parent, or the opportunity for additional work by the parent and an insight into the possibilities and knowledge of the student that may not have been noticed and discovered until now. In conclusion, it is always important to keep in mind that a parent is only a parent, and that the center of our curriculum planning should always be the student, both in academic skills and in functioning in everyday situations in our local environments.

Keywords: students with difficulties, distance learning, digital technology

ECO-STEAM IZZAZOVI

Sažetak: Prošle je školske godine proveden pilot projekt Eco-STEAM challenge natjecanja u okviru Scientix 4 projekta i u organizaciji institucija iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Cilj ovog natjecanja je bilo podizanje svijesti o učincima klimatskih promjena koje su tijekom proteklih godina pogodile jugoistočnu Europu te upoznavanje s mogućnostima ublažavanja takvih promjena. Tijekom svibnja 2020. godine učenici su sa svojim mentorima vršili mjerenja temperature i vlage te bilježili vremenske pojave u okolišu svoje škole. Nakon izvršenih mjerenja, timovi iz svih škola napravili su usporedbu dobivenih rezultata s rezultatima iz prijašnjih godina te na temelju toga izradili prijedlog na koji način mogu ublažiti klimatske promjene u okrugu svoje škole. Ovim predavanjem želimo pokazati tijek i proces rada te ostvarene rezultate na koje smo iznimno ponosni i time prenijeti primjere dobre prakse.

Ključne riječi: STEAM, Scientix, eco.

ECO-STEAM CHALLENGE

Abstract: Last school year, a pilot project of the Eco-STEAM challenge competition was implemented within the framework of the Scientix 4 project and was organized by institutions from Croatia, Bosnia and Herzegovina and Serbia. The goal of this competition was to raise awareness of the effects of climate change that have affected Southeastern Europe over the past years, and to learn about the possibilities of mitigating such changes. During May 2020, students and their mentors measured temperature and humidity and recorded weather phenomena in the environment of their school. After the measurements, the teams from all the schools compared the obtained results with the results from previous years and, based on that, made a proposal on how they can mitigate climate change in their school's district. With this lecture, we want to show the flow and process of work and the achieved results of which we are extremely proud, and thereby convey examples of good practice.

Keywords: STEAM, Scientix, eco.

UKLJUČIVOST I RAZNOLIKOST – OD TEORIJE DO PRAKSE

Sažetak: Jedna je od glavnih vrijednosti Europske unije da svaka osoba ima pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje kako bi održala i stekla vještine pomoću kojih može u potpunosti sudjelovati u društvu i tržištu rada. U svrhu navedenog osmišljena je strategija za uključivost i raznolikost u okviru programa Erasmus+. Cilj je strategije pomoći u otklanjanju prepreka s kojima se različite ciljne skupine suočavaju pri pristupu mogućnostima programa Erasmus+ u Europi i šire. Takve strategije međutim nisu primjenjive samo u okviru Erasmus+ već i u svakodnevnom radu sa djecom i mladima, od predškolskih ustanova preko osnovnih i srednjih škola pa i ustanova za visoko obrazovanje, ali i neprofitnih organizacija. Ovim predavanjem želimo prenijeti saznanja stečena na seminaru o uključivosti i raznolikosti i mogućnosti primjene u svakodnevnoj praksi.

Ključne riječi: obrazovanje, uključivost, raznolikost.

INCLUSIVENESS AND DIVERSITY - FROM THEORY TO PRACTICE

Abstract: One of the main values of the European Union is that every person has the right to quality and inclusive education, training and lifelong learning in order to maintain and acquire skills that enable them to fully participate in society and the labor market. For this purpose, a strategy for inclusiveness and diversity was designed within the framework of the Erasmus+ program. The goal of the strategy is to help remove obstacles that different target groups face when accessing the opportunities of the Erasmus+ program in Europe and beyond. However, such strategies are not only applicable within the framework of Erasmus, but also in everyday work with children and young people, from pre-school institutions through primary and secondary schools to institutions for higher education, as well as non-profit organizations. With this lecture, we want to convey the knowledge gained at the seminar on inclusiveness and diversity and the possibility of applying it in everyday practice.

Keywords: education, inclusiveness, diversity.

DIGITALNO TRANSFORMIRANI

Sažetak: Učenje je cjeloživotni proces. Korištenjem tehnologija proces pronalaska informacija, ideja, sadržaja, stjecanja znanja i vještina, učenja, prilagođen je novim generacijama koje se od prijašnjih razlikuju pažnjom, potrebama, načinom učenja. Nove generacije razvijaju svoje vještine umrežavanjem, online suradnjom. Korištenjem digitalnih tehnologija omogućeno je stvaranje virtualnih zajednica u kojima uz razmjenu iskustava dobivamo mogućnost korištenja ponuđenih materijala, ali i dijeljenje svojih vlastitih. U digitalnom okruženju nema prostornog i vremenskog ograničenja, lako se proširuje, nadograđuje, pojavljuju se novi alati, nove aplikacije koje konzumenti biraju ovisno o svojim potrebama. Kako bi učitelj mogao pratiti zahjeve koje suvremenost nameće, te stvoriti poticajno ozračje za učenje i poučavanje nužna je njegova prilagodba novim pristupima, načinima i uvjetima rada. Osnaženi naučenim za vrijeme pandemije učitelji postaju inicijatori promjena u svim sferama svoga rada. Pohađaju online stručna usavršavanja na kojima se upoznaju s različitim alatima, virtualno se povezuju i umrežavaju s ciljem komunikacije, razmjene i dijeljenja iskustava i znanja s praktičarima iz drugih škola, sredina, država. U školama pružaju jedni drugima podršku, razvijaju digitalne kompetencije u svrhu obogaćivanja i osuvremenjivanja svoga rada. Tijekom izlaganja bit će prezentirano na koji način smo iskoristili digitalno okruženje za komunikaciju, suradnju, razmjenu i podršku u zajednici praktičara, koliko smo u tome bili uspješni, koje smo benefite ostvarili te na koje smo izazove nailazili prilikom realizacije pojedinih aktivnosti. Uporaba tehnologije u nastavnom procesu omogućila nam je interakciju između pojedinaca i grupe, a sve naučeno prenijeli smo i na naše učenike - aktivne sudionike koji rado i uspješno koriste digitalne alate za učenje, suradnju i izradu vlastitih sadržaja za potrebe nastave i projekata.

Vrijeme u kojem živimo obilježeno je brzim tehnološkim napretkom, digitalne kompetencije postaju dio osobne pismenosti. Komunikacija putem interneta, e mailom, pametnim telefonom postaje dio svakodnevice. Uporabom kolaboracijskih alata vrlo lako možemo ostvariti suradnju i podijeliti sadržaje u realnom vremenu bez potrebe nalaženja u istoj prostoriji.

U našem izlaganju opisujemo iskustvo povezivanja i globalnog umrežavanja u svrhu razmjene iskustva s kolegama praktičarima na međunarodnoj konferenciji putem Livestorm platforme na kojem smo sudjelovali kao prezenteri, ali i kao moderatori, koje nas je uz interaktivno sudjelovanje dodatno osnažilo u daljem korištenju digitalnih alata u radu. Prikazat ćemo vam na koje smo poteškoće pri tome nailazili i na koji način smo ih rješavali. Tijekom provedbe različitih projektnih aktivnosti koristili smo dostupne i poznate digitalne alate (Zoom, MS Teams) za održavanje sastanaka, dogovora, smotri, te natjecanja školskih timova, pri čemu je bitno naglasiti da su naši učenici aktivno sudjelovali u organizaciji i provedbi istih i pri tome pokazali izuzetno visoku motiviranost. Stečena znanja rada u virtualnom okruženju i korištenju dostupnih mogućnosti videokonferencijskih platformi prikazali smo na radionicama u školi i izvan nje kako bi potaknule kolege na korištenje istih. Nadamo se da ćemo pokazanim primjerima iz naše prakse potaknuti slušatelje na korištenje digitalnih alata za komunikaciju i suradnju u svrhu unaprijeđenja rada, povezivanja, pružanja podrške te postizanja digitalne osnaženosti njih, njihovih učenika i zajednice u cjelini.

Ključne riječi: umrežavanje, komunikacija, korištenje tehnologije, podrška

DIGITALLY TRANSFORMED

Abstract: Learning is a lifelong process. By using technology, the process of finding information, ideas, content, acquiring knowledge and skills, and learning is adapted to new generations, which differ from previous generations in terms of attention, needs, and ways of learning. New generations develop their skills through networking, online collaboration. The use of digital technologies enables the creation of virtual communities where, along with the exchange of experiences, we get the opportunity to use the materials offered, or to share our own. In the digital environment, there is no space or time limit, it is easily expanded, upgraded, new tools and new applications appear, which consumers choose depending on their needs. In order for a teacher to be able to follow the demands imposed by modernity, and to create a stimulating atmosphere for learning and teaching, it is necessary for him to adapt to new approaches, ways and conditions of work. Empowered by what they have learned during the pandemic, teachers become initiators of change in all spheres of their work. They attend online professional training where they get to know different tools, connect and network virtually with the aim of communicating, exchanging and sharing experiences and knowledge with practitioners from other schools, communities, and countries. In schools, they support each other, develop digital competences for the purpose of enriching and modernizing their work. During the presentation, it will be presented how we used the digital environment for communication, cooperation, exchange and support in the community of practitioners, how successful we were in this, what benefits we achieved and what challenges we encountered when implementing certain activities. The use of technology in the teaching process enabled us to interact between individuals and groups, but we also transferred everything learned to our students - active participants

who gladly and successfully use digital tools for learning, collaboration and creating their own content for the needs of teaching and projects.

The time we live in is characterized by rapid technological progress, digital competences are becoming part of personal literacy. Communication via the Internet, e-mails, and smartphones is becoming part of everyday life. Using collaboration tools, we can easily collaborate and share content in real time without the need to upload in the same room.

In our presentation, we describe the experience of connecting and global networking for the purpose of exchanging experience with fellow practitioners at an international conference via the Livestorm platform, where we participated as presenters, or as moderators, which, in addition to interactive participation, further empowered us in the further use of digital tools at work. We will show you the difficulties we encountered and how we solved them. During the implementation of various project activities, we used available and well-known digital tools (Zoom, MS Teams) to hold meetings, agreements, demonstrations, and school team competitions, where it is important to emphasize that our students actively participated in the organization and implementation of the same showed extremely high motivation. We demonstrated the knowledge gained in the virtual environment and the use of the available possibilities of video conferencing platforms at radio sessions inside and outside the school in order to encourage colleagues to use them. We hope to use the examples from our practice to encourage listeners to use digital tools for communication and collaboration for the purpose of improving love, connecting, providing support and achieving digital pollution for themselves, their students and the community as a whole.

Keywords: networking, communication, use of technology, support

MULTIDISCIPLINARNO I INKLUZIVNO OBRAZOVANJE U BUDUĆNOSTI

Sažetak: Šestero učitelja Osnovne škole "Mladost" Osijek u školskoj godini 2022./2023. provelo je interdisciplinarni projekt među predmetima povijesti, likovne kulture, vjeronauka, engleskog jezika, hrvatskog jezika, kao i suradnjom sa školskom zadrugom, u kojem je sudjelovalo stotinjak učenika škole. U projekt su aktivno bili uključeni učenici koji imaju poteškoća u učenju i izvanredno se iskazali u raznim komunikacijsko-digitalno-prezentacijskim područjima projekta. Uključivanjem u lokalnu zajednicu - posjetima muzejima i Židovskoj općini - zastupljeni su inovativni i kreativni načini učenja gradiva i usvajanja vještina koje se ne nalaze u udžbenicima. Posredstvom digitalne tehnologije učenici su videopozivima surađivali s voditeljicom muzeja u Oxfordu u Velikoj Britaniji. Kreativni i raznovrsni načini rada omogućili su ispunjavanje potreba različitih stilova učenja.

Ključne riječi: ICT tehnologija, inkluzivnost, inovativni i kreativni načini učenja, raznolikost stilova učenja

MULTIDISCIPLINARY AND INCLUSIVE EDUCATION IN THE FUTURE

Abstract: Six teachers of the Elementary School "Mladost" Osijek in the 2022/2023 school year. an interdisciplinary project involving the subjects of history, fine arts, religious studies, English, and Croatian was carried out, as well as in cooperation with the school cooperative, in which about a hundred students of the school participated. Students with learning difficulties were actively involved in the project and excelled in various communication-digital-presentation areas of the project. By joining the local community - visiting museums and the Jewish community - innovative and creative ways of learning material and acquiring skills that are not found in textbooks are represented. Using digital technology, the students collaborated with the head of the museum in Oxford, Great Britain, via video calls. Creative and diverse ways of teaching have made it possible to meet the needs of different learning styles.

Keywords: ICT technology, inclusivity, innovative and creative ways of learning, diversity of learning styles

Teorijski okvir

Razvojem ljudskog društva rasla je svjesnost o potrebi osiguravanja prava na kvalitetno osnovno obrazovanje za svako dijete, bez obzira na obrazovne teškoće ili darovitost, socioekonomski status, etničku, vjersku ili jezičnu pripadnost i brojne druge čimbenike. Iz toga se razvio inkluzivni pristup obrazovanju koji polazi od pretpostavke da je svako dijete jedinstveno u svojim osobinama, mogućnostima i obrazovnim potrebama, da ta različitost obogaćuje, a odgojno-obrazovni sustav se treba prilagoditi ispunjavanju individualnih potreba djeteta, poštujući razlike svakog pojedinca.

Jedan od preduvjeta za to je obrazovanje učitelja u području stjecanja novih metoda i oblika rada, što je i cilj ovoga članka – pokazati inovativne i kreativne načine učenja koji zadovoljavaju raznolikost stilova i potreba svih učenika, a tako i onih s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Stilovi učenja mogu se mijenjati kako učenik odrasta, a mi ćemo se usmjeriti samo na tri najčešće prepoznata u literaturi – vizualni, auditivni i kinestetički (Remenar, 2020). Znanstveno istraživanje dosad nije nedvojbeno utvrdilo pozitivnu korelaciju između poučavanja djetetovim stilom učenja i samog učenja (Willingham, 2005). S druge strane, ukazalo je da kada stil poučavanja odgovara modalitetu poučavanog sadržaja (vizualni sadržaj se vizualno poučava, auditivni slušno, itd.), svi učenici bolje uče, neovisno o njihovom glavnom stilu učenja (Brown, Roediger, & McDaniel, 2014).

Teorija u praksi

Na početku školske godine u svim smo razredima predstavili projekt i učenicima jasno objasnili ciljeve i očekivanja. Bio je izazov prilagoditi projektne aktivnosti različitim potrebama prijavljenih učenika od kojih su neki imali specifične teškoće učenja (disleksija, disgrafija), poremećaj govora, jezične teškoće, mješovite teškoće u učenju, te poremećaj u ponašanju i osjećanju. Iako je grupa zainteresiranih učenika bila šarolika (učenici od 3. do 8. razreda),

nastojali smo razvijati osjećaj prihvaćenosti, zajedništva i uspjeha, ne postavljajući pred učenike zahtjeve koje neće moći ostvariti, ali potičući njihov maksimum. Velika pomoć kroz cijeli projekt bila je njihova visoka motiviranost za stjecanjem novih znanja i vještina koje se ne nalaze u knjigama već su do njih dolazili nizom pažljivo isplaniranih tematski povezanih edukativnih aktivnosti na školskoj, lokalnoj i međunarodnoj razini.

Predavanje

Projekt smo započeli uvodnim predavanjem o Oscaru Nemonu koje je u našoj školi održao gospodin Darko Fischer. Izazov za sve učenike bio je razumjeti govor i izraze osobe starije životne dobi. Stoga, uz usvajanje novih znanja, učenici su imali priliku izgrađivati međugeneracijski odnos i toleranciju. Nakon predavanja učenici su imali zadatak popuniti pripremljeni listić. Tijekom svakog sata analize po potrebi smo davali dodatna pojašnjenja i upute jasnim i jednostavnim rečenicama te poticali učenike na davanje odgovora i s njima razvijali aktivnu komunikaciju.

Posjeti Muzeju osobnih priča, Muzeju likovnih umjetnost, Muzeju Slavonije, Židovskoj općini Osijek i Parku Oscara Nemonu

Naše su odgojno-obrazovne aktivnosti većinom bile vezane za rad izvan učionice u vidu edukativnih šetnji i posjeta mnogim kulturnim ustanovama. Kroz ove aktivnosti došli su do izražaja svi glavni stilovi učenja – i vizualni, auditivni, kao i kinestetički. Prilikom svakog odlaska na teren učenicima bismo dodatno pojasnili i ponovili upute, a ovisno o interesu učenici su dobivali svoja zaduženja (vođenje bilješki, rješavanje listića, fotografranje i učitavanje fotografija u zajednički virtualni prostor – repozitorij digitalnih materijala projekta, pisanje sažetka posjeta na engleskom). Ovim načinom rada nastojali smo od učenika stvarati aktivne sudionike. Također, na satima analize nastojali smo učenicima davati povratne informacije, pohvaliti aktivnost i tako ih ohrabriti i motivirati za daljnji rad. Ovisno o teškoćama, kod učenika smo poticali i vrednovali sadržaj govorenja, a manje pravilnost izgovora.

Likovni umjetnički rad

Učenici osmih razreda, uključujući učenike s teškoćama, kroz 14 sati redovne nastave likovne kulture proveli su raznovrsne kreativne aktivnosti: gledali su kratku biografiju umjetnika i bilježili asocijacije, crtali skicu umjetnikovog portreta, a potom od gline izrađivali sam portret. Crtali su i oblik umjetnikove najpoznatije osječke skulpture „Majka i dijete“, potom je likovno interpretirali tehnikom izrezivanja linoleuma i otiskivanjem motiva na grafičke listove crnom grafičkom bojom. Radom u grupi svoja su saznanja prenijeli na informativne plakate koji su s preostalim radovima izloženi na izložbi u sklopu učeničkog javnog programa.

Radionice

U sklopu projekta provedene su i raznovrsne radionice u kojima je do izražaja došao kinestetički stil učenja. Jedna od njih je bila radionica školske zadruga – sadnja čuvarkuće u razgrađivoj recikliranoj kartonskoj posudi obloženoj jutenom vrećom na koju se privezao logo škole i projekta. Radionica keramike, održana je u baranjskoj Suzi u stogodišnjem preuređenom mlinu pod vodstvom gospodina Daniela Asztaloša. Auditivnim i vizualnim stilom poučavanja učenici su se upoznali s glinom kao prirodnim materijalom i zadivljeni vidjeli kako pod vještim rukama nastaje gotovi proizvod. U drugom dijelu radionice primijenjen je kinestetički stil učenja. Učenici su vlastitim rukama modelirali svoje zdjelice, tako su imali priliku na izvornoj lokaciji učiti na opipljivim izvorima učenja, izvan tradicionalnog okruženja tj. izvan učionice, uz dopušteno kretanje i razgovor. Učenje je nalikovalo igri, a povrh svega, na kraju projekta su dobili na poklon svoje glazirane zdjelice spremne za upotrebu. Kroz godinu izrađivane su židovske kipa kapice, mezuze i spisi. Učenici su također bojili drvene dreidlove (u prijevodu: vrteće vrhove) – zvrkove na koje su pisali četiri slova hebrejske abecede značajna za igru u kojoj se koriste. U pitanju je tradicionalna

židovska društvena igra koja se igra za vrijeme blagdana Hanuke. Igrali smo je i mi – u školi, u grupama s članovima obitelji i prijateljima, što je poticalo osjećaj prihvaćenosti i zajedništva.

Videopozivi

Učenici su analizirali materijale na engleskom jeziku koje smo dobili iz Muzeja i arhiva Oscara Nemona u Oxfordu u Velikoj Britaniji od voditeljice Alice Nemon-Stuart, Nemonove snahe. U prvom videosastanku učenici su je na engleskom ispitivali upravo to što ih je zanimalo, a nisu saznali u materijalima. Uz više o Nemonovom umjetničkom stvaralaštvu u Europi, a posebno u Engleskoj, saznali su o stradanjima njegove židovske obitelji u holokaustu. U drugom videosastanku učenici su navodili što su kroz ovaj projekt naučili. Učiteljica engleskog jezika je u tome pomogla i učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, a jedan je bio velika IKT podrška svim videosastancima. Nemonova obitelj u Engleskoj bila je zahvalna što mlade generacije njegovog rodnog grada uče o njemu, a suradnja s njima nas je oplemenila.

Učenički program otvoren za javnost

Sigurno najveći izazov za nas učitelje bilo je pripremiti sve učenike, uključujući one s teškoćama, za javni nastup tijekom predstavljanja samog projekta povodom Dana sjećanja na holokaust. Učenici su se našli u više uloga: predavači, voditelji, glumci, pjevači i tehnička podrška moderiranjem IKT-a u videojavljanju Nemonove snahe uživo iz Engleske, i oni su bili glavni nositelji programa. Prije svega bilo je nužno podijeliti uloge, dati jasne upute i objasniti što se od učenika točno očekuje. Tekstove smo prilagodili veličinom fonta i količinom sadržaja. Uslijedile su svakodnevne probe. Prva proba prošla je s povećim teškoćama u čitanju pripremljenog teksta, ali unatoč tome istaknuli smo ono dobro i tako ohrabрили i motivirali učenike za daljnji rad. Nakon uvježbanog čitanja, uslijedilo je uvježbavanje prezentiranja. Poteškoće okarakterizirane kao poremećaj govora zahtijevale su od nas veliko strpljenje i stalno uvježbavanje. Nakon svake probe pohvalili smo uloženi trud učenika, a time je njihovo samopouzdanje raslo.

Učenici su nastupali pred publikom od oko 150 ljudi, među kojima su bili drugi učenici, članovi obitelji, predstavnici obrazovnih institucija i suradnici iz muzeja i drugi članovi lokalne zajednice. Sve je bilo uživo medijski popraćeno kod raznih televizijskih kuća, kao i prethodnim najavama na lokalnoj radijskoj emisiji i naknadnim izvještajima u tiskanom i online novinama. Najveća nagrada, nama učiteljima, sigurno je bila vidjeti dijete koje se školuje po redovitom programu uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke koje je uvježbalo i vrhunski odglumilo svoju zadanu dionicu pred tolikom publikom i medijima. Spontani pljesak koji je ispunio cijelu svečanu dvoranu bio nam je najbolja potvrda da od provođenja inkluzivnog odgoja i obrazovanja ne treba odustajati unatoč tome što je potrebno uložiti veći trud. Posljedično, veća je i nagrada i ispunjenje.

Brown, Roediger, & McDaniel (2014) navode primjere učenika s teškoćama koji su kasnije postigli uspjehe svjetskih razmjera unatoč teškoći između ostalog i zbog toga što su skoro svi od njih imali ili podršku roditelja, učitelja ili mentora koji je u njih vjerovao.

Zaključak

Zrilić (2022) kao problem pri provođenju obrazovne inkluzije navodi da učitelji učenike s teškoćama izoliraju iz izvannastavnih aktivnosti zbog zahtjevnog rada s njima, a upravo tu oni mogu izraziti svoje posebne sposobnosti, stoga, i preporučuje da bi i nastavne i izvannastavne aktivnosti trebale služiti njihovoj socijalnoj inkluziji, što potvrđuje i ovaj projekt. U završnoj evaluaciji projekta svi učenici su kao najdraži dio istaknuli posjete lokalnoj zajednici, kao i program koji su vodili i poželjeli su imati i više takvih događanja. Skoro svi su izrazili želju da sudjeluju i sljedeće godine. Kroz njihovo zadovoljstvo i pozitivnu povratnu informaciju vidimo koliko im svima, bili s teškoćama ili bez njih, znači prilika ostvariti se u onome što leži u njima, a u uobičajenom obrazovnom procesu ne dolazi do izražaja.

Literatura

- Brown, P. C., Roediger, H. L. III, & McDaniel, M. A. (2014). *Make it stick: The science of successful learning*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., & Bjork, R. (2008). Learning styles: Concepts and evidence. *Psychological science in the public interest*, 9(3), 105-119. <<https://doi.org/10.1111/j.1539-6053.2009.01038.x>> Pristupljeno 13. srpnja 2023.
- Remenar, M. (2020). *Stilovi učenja (Diplomski rad)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. <<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:686962>> Pristupljeno 13. srpnja 2023.
- Vican, D. i Karamatić Brčić, M. (2013). OBRAZOVNA INKLUZIJA U KONTEKSTU SVJETSKIH I NACIONALNIH OBRAZOVNIH POLITIKA – s osvrtom na hrvatsku obrazovnu stvarnost. *Život i škola*, LIX (30), 48-65. <<https://hrcak.srce.hr/131847>> Pristupljeno 11. srpnja 2023.
- Willingham, D.T. (2005) Ask the Cognitive Scientist: Do Visual, Auditory, and Kinesthetic Learners Need Visual, Auditory, and Kinesthetic Instruction? *American Educator*, Summer 2005. Vol. 29, No. 2. <<https://www.aft.org/ae/summer2005/willingham#sthash.dH0lqXTp.dpuf>> Pristupljeno 11. srpnja 2023.
- Zrilić, S. (2022). *Djeca s teškoćama u inkluzivnom vrtiću i školi*. Zagreb – Zadar: Hrvatska sveučilišna naklada d.o.o. / Sveučilište u Zadru

CYBERBULLING

Sažetak: Cyberbulling je korištenje digitalnih medija u svrhu zastrašivanja, uznemiravanja ili povrjeđivanja osobe na bilo koji drugi način. Cyberbulling je opasnije od „običnog“ nasilja jer se učenici od njega ne mogu odmaknuti, svog zlostavljača nose na svojim pametnim uređajima te se ono najčešće događa iza zatvorenih vrata. Učenici često poistovjećuju online život sa svojim stvarnim životom što negativno utječe na njihovo mentalno zdravlje. Postoji više vrsta cyberbullinga: grubo online sukobljavanje, uznemiravanje, ogovaranje i klevetanje, lažno predstavljanje, iznuđivanje i širenje povjerljivih informacija, socijalno isključivanje, prijetnje i uhođenje, videosnimanje, izmjena fotografija. Učenici mogu biti uključeni u cyberbulling na nekoliko načina: kao osoba koja doživljava cyberbulling, kao zlostavljač ili kao promatrač. Učitelji imaju veliku ulogu u prepoznavanju cyberbullinga među učenicima. Kada se cyberbulling identificira, potrebno je što prije poduzeti odgovarajuće korake kako bi se spriječilo njegovo daljnje širenje. Ponekad učenici nesvjesno čine neki oblik cyberbullinga i zato ih trebamo naučiti kako ga prepoznati, kako na njega reagirati te kako ga spriječiti. Učenike trebamo ohrabriti na prijavljivanje cyberbullinga te ih naučiti kako ignoriranje ga neće spriječiti niti smanjiti. Roditelje trebamo naučiti kako prepoznati cyberbulling, kako na njega reagirati te kako ga izbjeći te što trebaju učiniti kada ih djeca zamole za pomoć. Tehnologija se svakodnevno razvija. Cyberbulling se događa na različitim platformama i aplikacijama. Iz tog razloga, bitno je poznavati aplikacije i tehnologije kojima se služe naši učenici kako bi ih mogli na vrijeme upozoriti o nedostacima i potencijalnim opasnostima iste. Cyberbulling u školi može se spriječiti jedino ako u taj proces uključimo sve učenike, njihove roditelje i učenike. Samo pravilnom edukacijom, radionicama i razgovorom možemo spriječiti e-nasilje i time zaštititi naše učenike.

Ključni pojmovi: Cyberbulling, vrste cyberbullinga, uloga učitelja, uloga učenika, uloga roditelja, aplikacije poznate po cyberbullingu, cyberbulling u školi

CYBERBULLYING

Abstract: Cyberbullying is the use of digital media for the purpose of intimidating, harassing or harming a person in any other way. Cyberbullying is more dangerous than "ordinary" violence because students cannot get away from it, they carry their bully on their smart devices and it usually happens behind closed doors. Students often equate online life with their real life, which negatively affects their mental health. There are several types of cyberbullying: rude online confrontation, harassment, gossip and slander, impersonation, extortion and dissemination of confidential information, social exclusion, harassment and stalking, video recording, photo manipulation. Students can be involved in cyberbullying in several ways: as a person experiencing cyberbullying, as an abuser, or as a bystander. Teachers have a big role to play in identifying cyberbullying among students. When cyberbullying is identified, it is necessary to take appropriate steps as soon as possible to prevent its further spread. Sometimes students unknowingly commit some forms of cyberbullying and therefore we need to teach them how to recognize it, how to react to it and how to prevent it. Students should be encouraged to report cyberbullying and taught that ignoring it will not prevent or reduce it. We need to teach parents how to recognize cyberbullying, how to react to it, how to avoid it, and what to do when their children ask them for help. Technology is evolving every day. Cyberbullying occurs on different platforms and applications. For this reason, it is important to know the applications and technologies that our students use so that they can be warned in time about their shortcomings and potential dangers. Cyberbullying at school can only be prevented if we include all students, their parents and students in this process. Only through proper education, workshops and interviews can we prevent e-violence and thereby protect our students.

Key concepts: Cyberbullying, types of cyberbullying, the role of the teacher, the role of the student, the role of the parent, applications you know about cyberbullying, cyberbullying at school

SPOZNAJNO-EMOCIONALNO SLUŠANJE GLAZBE

Sažetak: Cilj slušanja glazbe po spoznajno-emocionalnom pristupu je oblikovati kulturno-umjetnički svjetonazor učenika, zadatak je razviti i unaprijediti njihove glazbene kompetencije, dok je svrha obogatiti njihovo doživljavanje, razumijevanje i prihvaćanje glazbe. Ovim pristupom promiče se umjetnička glazba i njeno približavanje mladima. Glazba se doživljava slušanjem, pjevanjem, sviranjem melodije, izvođenjem ritamskog obrasca, izvođenjem glazbenog oblika plesom i slično. Motivacijska aktivnost prije slušanja ili uz slušanje glazbe ima za svrhu povećati pažnju i koncentraciju učenika na djelo koje se obrađuje, potaknuti njihovo zanimanje, omogućiti aktivno sudjelovanje i muziciranje, kako bi se pospješilo pamćenje djela i povećala vjerojatnost prihvaćanja djela i umjetničke glazbe.

Ključne riječi: umjetnička glazba, emocija, glazbeni doživljaj, višemodalni pristup, spoznajno-emocionalno slušanje glazbe

COGNITIVE-EMOTIONAL MUSIC LISTENING

Abstract: The goal of listening to music according to the cognitive-emotional approach is to shape the cultural and artistic worldview of the students, the task is to develop and improve their musical competences, while the purpose is to enrich their experience, understanding and acceptance of music. This approach promotes artistic music and bringing it closer to young people. Music is experienced by listening, singing, playing a melody, performing a rhythmic pattern, performing a musical form through dancing, etc. The purpose of the motivational activity before listening or while listening to music is to increase the students' attention and concentration on the work being performed, stimulate their interest, enable active participation and music making, in order to speed up the memory of the work and increase the likelihood of acceptance of the work and artistic music.

Keywords: artistic music, emotion, musical experience, multimodal approach, cognitive-emotional listening to music

ZANIMLJIVA MATEMATIKA U RAZREDNOJ NASTAVI

Sažetak: Sudjelovanjem u projektu InAMath kojeg je osmislio Sveučilište u Rijeci - Odjel za matematiku uz partnere iz Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine i Srbije na popularizaciji matematike i znanosti predstavila bi svoja iskustva iz razreda. Interdisciplinarnom pristupu matematičkom obrazovanju kojemu je cilj većom zastupljenošću interdisciplinarnosti u nastavi matematike pobuditi veće zanimanje učenika nižih razreda za matematikom putem drugačijeg načina rada (povezivati matematiku s drugim područjima života uz IKT alate).

Ključne riječi: matematika, IKT alati, razredna nastava

INTERESTING MATHEMATICS IN THE CLASSROOM

Abstract: By participating in the InAMath project, which was designed by the University of Rijeka - Department of Mathematics with partners from Croatia, Slovenia, Bosnia and Herzegovina and Serbia, I would present my experiences from the classroom on the popularization of mathematics and science. The interdisciplinary approach to mathematics education, whose goal is to stimulate a greater interest in mathematics among students of lower grades through a greater representation of interdisciplinarity in the teaching of mathematics, is the way of a different way of doing things (connecting mathematics to other areas of life with ICT tools).

Keywords: mathematics, ICT tools, classroom teaching

DRUGO LICE MATEMATIKE

Sažetak: Matematika ima važnu i nezamjenjivu ulogu u obrazovanju svakog pojedinca, ali i za cijelo društvo. Jedan je od temeljnih nastavnih predmeta koji se uči kroz cijelo osnovnoškolsko obrazovanje i duže. Mišljenje je kako je Matematika „težak“ nastavni predmet i da „nisu svi za matematiku“. Ali, svi učenici imaju sposobnosti za usvajanje nastavnih sadržaja propisanih kurikulumom, a ipak rezultati to ne pokazuju. U cilju poboljšanja rezultata, ali i povećanja zanimanja za matematiku, potreban je drugačiji pristup poučavanju. Kako bi matematika postala „lakša“, potrebno je nastavu obogatiti zadacima iz svakodnevice, koji će učenike potaknuti na kritičko promišljanje te kojima će poboljšati svoje razumijevanje matematičkih koncepata na način da ih povezuju i primjenjuju. Kako bi se povećala zainteresiranost za nastavne sadržaje potrebno je uvesti i igru koja omogućava lakše pamćenje i razumijevanje, ali i zadatke kao što su matematičke mozgalice, križaljke, premetaljke, brojevni i slikovni nizovi, magični kvadrati, sudoku, zadatci sa šibicama i slično.

U radu je prikazan način rada na satovima Matematike koristeći navedene zadatke.

Ključne riječi: Matematika, matematički zadatci, zabavna matematika, igra u nastavi Matematike

THE OTHER FACE OF MATHEMATICS

Abstract: Mathematics plays an important and irreplaceable role in the education of every individual, or even for the whole society. It is one of the fundamental subjects taught throughout primary school education and beyond. The opinion is that mathematics is a "difficult" teaching subject and that "not everyone is good at mathematics". Or, all students have the ability to learn the teaching content prescribed by the curriculum, but the results do not show this. In order to improve the result or increase interest in mathematics, a different approach to teaching is needed. In order for mathematics to become "easier", it is necessary to enrich the teaching with tasks from everyday life, which will encourage students to think critically, and with which they will improve their understanding of mathematical concepts in such a way that they connect and apply them. In order to increase interest in the teaching content, it is necessary to introduce a game that facilitates easier memorization and understanding, or tasks such as mathematical puzzles, crosswords, shufflers, number and picture strings, magic squares, sudoku, matches and similar tasks. The work shows how to work in Mathematics classes using the above tasks.

Keywords: Mathematics, mathematical tasks, fun mathematics, game in Mathematics class

PAMETNO UPRAVLJANJE OGRANIZACIJOM SLOBODNOG VREMENA KAO PREDUVJET TIJELESNOGA I MENTALNOGA ZDRAVLJA

Abstrakt: Organizacija slobodnog vremena ključni je faktor za održavanje tjelesnog i mentalnog zdravlja učenika. Učinkovito planiranje i korištenje slobodnog vremena pozitivno utječe na smanjenje stresa, poboljšanje koncentracije i produktivnosti, te poticanje kreativnosti. Planiranje slobodnog vremena uključuje stvaranje plana i rasporeda aktivnosti koji omogućuju učenicima da iskoriste svoje vrijeme na najučinkovitiji način. Prioritetizacija zadataka je najvažniji korak u organizaciji svakog učenika. Najvažnije obveze nužno je izvršiti pravodobno kako bi se izbjegle stresne situacije. Između ostalog u raspored je potrebno uključiti aktivnosti koje potiču tjelesno i mentalno zdravlje, poput tjelovježbe, meditacije, druženja s prijateljima i čitanje. Poseban naglasak je na fizičkoj aktivnosti koja poboljšava kognitivne funkcije, pomaže u borbi protiv stresa i anksioznosti. Korištenje tehnologije također može biti korisno pri organizaciji slobodnog vremena. Postoje mnoge aplikacije za praćenje vremena ili planiranje rasporeda, koje učeniku pomažu održati disciplinu i redovitost u svakodnevnim aktivnostima.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, zdravlje

SMART MANAGEMENT OF FREE RESTRICTIONS WEATHER AS A PHYSICAL AND MENTAL PREREQUISITE OF HEALTH

Abstract: The organization of free time is a key factor for maintaining the physical and mental health of students. Effective planning and use of free time has a positive effect on reducing stress, improving concentration and productivity, and stimulating creativity. Planning leisure time involves creating a plan and schedule of activities that allow students to use their time in the most efficient way. Task prioritization is the most important step in the organization of any student. The most important obligations must be fulfilled in a timely manner in order to avoid stressful situations. Among other things, it is necessary to include in the schedule activities that promote physical and mental health, such as exercise, meditation, hanging out with friends and reading. Special emphasis is placed on physical activity, which improves cognitive functions and helps fight stress and anxiety. The use of technology can also be useful in organizing leisure time. There are many weather tracking or schedule planning apps that help students maintain discipline and regularity in their daily activities.

Keywords: free time, health

*Marija Gaurin, University of Split, Faculty of science, Split, Croatia
Ivana Ljevnaić, osnovna škola „August Cesarec“, Ivankovo, Croatia
E-mail: ivanadzoić@gmail.com*

THE BENEFITS AND CHALLENGES OF COGNITIVE MENTAL MAPS IN PHYSICS EDUCATION

Abstract: Cognitive mental maps are visual representations of knowledge that can help students to organize and retain information. In physics education, mental maps can be particularly useful for learners who struggle with abstract concepts or who have difficulty connecting theoretical ideas to real-world phenomena. This paper examines the benefits and challenges of using cognitive mental maps in physics education, including the ability to identify patterns and relationships between concepts, the potential for improved retention of information, and the importance of accuracy, organization, and labeling. Additionally, the paper discusses potential challenges, such as difficulties in creating accurate representations of complex concepts and the need for collaboration and discussion. Ultimately, the use of cognitive mental maps can be a valuable tool for helping students to learn and understand physics concepts, and with practice and guidance, students can develop strong mental maps that will benefit them in physics and beyond.

IMPLEMENTACIJA GLOBE PROGRAMA U NASTAVI GEOGRAFIJE

Sažetak: GLOBE program (Global Learning and Observations to Benefit the Environment) – Cjelovito učenje i opažanje za dobrobit okoliša, znanstveno je obrazovni program namijenjen učenicima osnovnih i srednjih škola. Ovim programom, učenici u neposrednom okruženju obavljaju kontinuirana mjerenja u području atmosfere, vode, tla i biljnog pokrova. Prikupljeni se podaci koje učenici prikupe unose se u jedinstvenu svjetsku bazu podataka GLOBE programa. Mjereći i opažajući značajke okoliša u istraživačkom području škole, učenici upoznaju i na neposredan način doživljavaju svoje okruženje, upoznaju znanstvene metode mjerenja, prikazivanja i tumačenja podataka, povezuju školska znanja s praktičnim i terenskim radom, razvijaju osjetljivost i pozitivan odnos prema okolišu. Rezultati učeničkih mjerenja i praćenja niza parametara iz okoliša više od 20 000 uključenih škola iz više od stotinu zemalja cijelog svijeta, slijevaju se u jedinstvenu GLOBE bazu podataka. Pristup podacima dostupan je sudionicima programa GLOBE, ali i drugim zainteresiranim sudionicima na mrežnoj stranici GLOBE. Cilj predavanja je pokazati sudionicima kako koristiti GLOBE bazu podataka u redovnoj nastavi geografije. U posljednjih nekoliko godina GLOBE je razvio nekoliko mobilnih aplikacija, najpoznatija GLOBE Observer, koja omogućava učenicima unos podataka na licu mjesta. Aplikacije pružaju mogućnost fotografiranja područja uzorkovanja i slanje svih prikupljenih podataka u istom trenutku. Razvojem aplikacija, GLOBE program omogućio je uključivanje građana u prikupljanje podataka, a ovom radionicom, osim što bi se sudionici upoznali s aplikacijom, postali bi članovi GLOBE "Citizen Science".

Ključne riječi: GLOBE program, GLOBE Observer, GLOBE Data Visualization, geografija

IMPLEMENTATION OF THE GLOBE PROGRAM IN THE TEACHING OF GEOGRAPHY

Abstract: GLOBE program (Global Learning and Observations to Benefit the Environment) – Comprehensive learning and observations for the benefit of the environment, is a scientific educational program intended for primary and secondary school students. With this program, students in the immediate environment perform continuous measurements in the area of the atmosphere, water, soil and plant cover. The data collected by the students is entered into the unique global database of the GLOBE program. By measuring and observing the features of the environment in the research area of the school, students get to know and directly experience their environment, get to know scientific methods of measuring, displaying and interpreting data, connect school knowledge with practical and field work, develop sensitivity and a positive attitude towards the environment. The results of student measurements and monitoring of a number of parameters from the environment of more than 20,000 participating schools from more than a hundred countries around the world are poured into a unique GLOBE database. Access to the data is available to participants of the GLOBE program, as well as to other interested participants on the GLOBE website. The aim of the lecture is to show participants how to use the GLOBE database in regular geography classes. In the last few years, GLOBE has developed several mobile applications, the most famous of which is GLOBE Observer, which allows students to enter data on the spot. Applications provide the ability to take photos of the sampling area and send all the collected data at the same time. Through the development of applications, the GLOBE program enabled the inclusion of citizens in data collection, and with this workshop, in addition to getting to know the application, the participants would become members of GLOBE "Citizen Science".

Keywords: GLOBE program, GLOBE Observer, GLOBE Data Visualization, geography